

Almanah turistic'85

RR

Toate documentele supuse
dezbaterii Congresului au fost
adoptate în deplină unanimitate,
oglundind voința partidului, a
poporului nostru de a acționa cu
fermitate pentru înfăptuirea ne-
abătută a acestor hotărîri, deoa-
rece ele reprezintă viitorul națiunii
noastre. Ele dau o perspectivă
luminoasă întregii noastre națiuni
— de a-și asigura un nivel tot
mai înalt de dezvoltare econo-
mică, socială, științifică, culturală,
de a ocupa un loc demn în rîndul
națiunilor libere ale lumii.

NICOLAE CEAUȘESCU

ROMÂNIA ÎN PERSPECTIVA ANULUI 2000

Eveniment de importanță deosebită în viața țării noastre, Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român a făcut bilanțul activității desfășurate de partid, de întregul nostru popor pentru îndeplinirea hotărârilor Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale din 1982 și, totodată, a stabilit direcțiile fundamentale ale dezvoltării României în următorul cincinal și orientările de perspectivă până în anul 2000. O pagină nouă se deschide în evoluția ascendentă și ireversibilă a României pe noi culmi de progres și civilizație.

Pornind de la rezultatele remarcabile obținute până în prezent, bazându-se pe politica științifică, realistă a partidului la a cărei elaborare, fundamentare și realizare și-au adus contribuția inestimabilă secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, documentele Congresului al XIII-lea deschid noi și luminoase perspective pentru pro-

gresul multilateral al societății socialiste românești, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Prin realizarea prevederilor acestor documente, se va asigura ridicarea României pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație. La sfârșitul acestui mileniu, România se va înfățișa ca o țară socialistă multilateral dezvoltată, pe această bază creându-se condițiile materiale necesare trecerii la îndeplinirea și la manifestarea tot mai largă în societatea noastră a principiilor comuniste de repartitie, de muncă și de viață, în toate domeniile de activitate. Superioritatea socialismului va fi marcată de întărirea pozițiilor României de țară socialistă mediu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou superior – cel de țară socialistă dezvoltată.

Prefigurarea unui asemenea viitor luminos, înălțător și mobilizator, care corespunde pe deplin intereselor vitale, supreme ale tuturor oa-

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA

Nr.

„Geografia patriei noastre s-a schimbat. Avem orașe și sate noi, au apărut uriașe platforme industriale. Țara noastră a devenit mai puternică, mai bogată; dar niciuna din aceste realizări — deși trebuie să declar că unele au costat mai mult — nu egalează această măreață realizare, Canalul Dunăre-Marea Neagră — care constituie un simbol al forței, al spiritului revoluționar al poporului nostru!”

NICOLAE CEAUȘESCU

menilor muncii, fără deosebire de naționalitate, evidențiază consecvența cu care partidul nostru acționează pentru îndeplinirea Programului adoptat la Congresul al XI-lea, carta fundamentală a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism.

Documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R. constituie o nouă confirmare a aplicării creatoare a legităților generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră, a fundamentării obiectivelor și direcțiilor de acțiune în deplină concordanță cu datele realității naționale și cu luarea în considerare a contextului internațional, a tendințelor și proceselor care au loc pe plan mondial. Așa cum este consemnat în documentele Congresului, obiectivul fundamental al planului cincinal 1986-1990 îl constituie dezvoltarea puternică, în continuare a forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale, îndeplinirea în linii generale a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, crearea condițiilor necesare trecerii în perioada următoare, la realizarea fazei superioare a societății socialiste, la construirea comunismului în România.

În centrul preocupărilor pentru dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul viitor și pînă în anul 2000 partidul nostru pune continuarea dezvoltării forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale vîndînd în aceasta condiția vitală, factorul hotărîtor în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Această opțiune nu este întâmplătoare. Ea se fundamentează pe legătura logică existentă între dezvoltarea forțelor de producție și progresul economico-social al țării noastre, pe faptul că numai dispunînd de forțe de producție dezvoltate, respectiv de o bază tehnico-materială puternică și de forță de muncă cu un înalt nivel de pregătire profesională poporul nostru poate să asigure creșterea susținută a produsului social și a venitului național, să obțină o productivitate și o eficiență înaltă a muncii, să dobîndească un nivel superior de civilizație și bunăstare.

Este semnificativ faptul că pentru cincinalul 1986-1990 se prevede realizarea unei creșteri economice intensive, prin modernizarea în continuare a structurilor de producție, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, sporirea productivității muncii și creșterea substanțială a eficienței economice în toate ramurile și sectoarele de activitate. Accentuarea factorilor intensivi de creștere economică, sporirea contribuției acestora la producerea produsului social și venitului național marchează o treaptă nouă, calitativ superioară în dezvoltarea economiei naționale.

O condiție primordială a progresului continuu și multilateral al economiei naționale este asigurarea unui raport optim între industrie și agricultură, dezvoltarea armonioasă și echilibrată a tuturor ramurilor. În cadrul economiei naționale, a complexului economic național fiecare ramură are un anumit rol, îndeplinește anumite funcții și orice subapreciere sau rămînere în urmă, a uneia sau alteia din aceste ramuri frînează dezvoltarea întregului, a complexului economic național.

În dezvoltarea complexului economic național o importanță deosebită revine industriei, ramură care trebuie să-și reproducă la un nivel calitativ superior de tehnicitate și eficiență, mijloacele de producție necesare propriei dezvoltări, concomitent cu înzestrarea agriculturii și a celorlalte ramuri ale economiei cu mașini, utilaje și instalații corespunzătoare exigențelor revoluției științifico-tehnice, cu asigurarea acestora cu diferite resurse materiale și energetice.

În cincinalul '86-90 producția marfă industrială urmează să crească într-un ritm mediu anual de 6,0-6,5 la sută.

Directivile prevăd asigurarea în continuare a dezvoltării intensive și modernizării întregii agriculturi, accelerarea creșterii producției vegetale și animale. Această orientare strategică relevă continuarea fermă și în noul cincinal a eforturilor pentru îndeplinirea obiectivelor noii revoluții agrare trasate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, înlăturarea rămîinerii în urmă a agriculturii, creșterea substanțială a aportului pe care îl aduce această ramură de bază la spo-

„Este necesar să intensificăm activitatea politico-educativă, de ridicare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al vieții sale noi, libere și independente. Una din cerințele democrației socialiste, ale făuririi socialismului, constă tocmai în acțiunea conștientă a întregului popor, stăpîn pe bogățiile țării, pe destinele sale, care, în deplină unitate și fără deosebire de naționalitate, sub conducerea partidului nostru comunist, își făurește viața nouă, așa cum o dorește el.”

NICOLAE CEAUȘESCU

rirea venitului național, la asigurarea prosperității poporului nostru. Producția globală agricolă va spori într-un ritm mediu anual de 5,4–5,8 la sută. Prin realizarea prevederilor privind creșterea producției vegetale și animale, agricultura va asigura în mod corespunzător nevoile economiei naționale de materii prime agricole, satisfacerea cerințelor de consum științific fundamentate ale populației, precum și crearea unor disponibilități pentru schimburile economice internaționale.

Un obiectiv major al dezvoltării economico-sociale a țării noastre îl constituie intensificarea puternică a cercetării științifice și dezvoltării tehnologice, accelerarea introducerii progresului tehnic, creșterea aportului acestuia la modernizarea economiei, la sporirea eficienței întregii activități economico-sociale. Din prevederile cuprinse în documentele congresului rezultă limpede ca o caracteristică definitorie faptul că întreaga evoluție a vieții noastre economico-sociale este așezată sub semnul creșterii puternice a rolului științei și tehnologiei în toate domeniile de activitate.

Dezvoltarea economiei naționale, perfecționarea structurii acesteia și ridicarea nivelului tehnologic al producției vor determina amplificarea relațiilor economice internaționale, a cooperării în producție, știință și tehnică, cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, asigurîndu-se participarea activă a României la diviziunea internațională a muncii. Obiectivul primordial al întregii activități de comerț exterior, în cîmpul viitor îl constituie realizarea unei balanțe comerciale excedentare, în măsură să permită lichidarea datoriei externe — încă în primii ani ai cincinalului, consolidarea rezervelor valutare ale țării. Volumul comerțului exterior va spori cu circa 41–45 la sută față de perioada 1981–1985. O atenție deosebită se va acorda exportului, care va înregistra o dinamică mai accentuată, de 53–56 la sută.

Dezvoltarea producției de bunuri materiale și servicii, sporirea eficienței economice și reducerea în continuare a cheltuielilor materiale în produsul social, vor determina creșterea în

ritm susținut a venitului național, ritmul mediu anual fiind de 7,6–8,3%. Repartizarea venitului național se va face corespunzător obiectivelor și sarcinilor noii etape de dezvoltare a societății noastre, asigurîndu-se circa 70 la sută pentru fondul de consum și maximum 30 la sută pentru acumulare. O asemenea repartizare a venitului național va permite îndeplinirea unui vast program de investiții, orientate cu precădere spre extinderea bazei proprii de materii prime și energetice, punerea în valoare a noi surse de energie, spre creșterea potențialului productiv al economiei, realizarea programului de îmbunătățiri funciare, dezvoltarea și modernizarea industriei și agriculturii, dezvoltarea acestor sectoare care contribuie în mod decisiv la progresul tehnic și ridicarea eficienței economice, corespunzător exigențelor noii etape a revoluției tehnico-științifice.

Întregul program de dezvoltare economico-socială prefigurată în documentele Congresului al XIII-lea are drept finalitate majoră asigurarea mijloacelor necesare îndeplinirii scopului fundamental al politicii partidului nostru, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Se va asigura menținerea nivelului de trai realizat și creșterea veniturilor populației, a retribuției reale pe măsura sporirii venitului național și a productivității muncii, a reducerii costurilor de producție și îndeosebi a cheltuielilor materiale. Prin aplicarea fermă a principiilor sistemului socialist de retribuție, se vor menține în continuare corelații stimulative între veniturile diferitelor categorii de personal. Vor spori, de asemenea, veniturile reale ale țărănimii, provenite din munca în cooperativele agricole de producție și în gospodăriile personale, ca urmare a creșterii producției agricole, vegetale și animale.

Volumul destăcerilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist va spori cu 9–10% față de 1985. Pentru produsele alimentare se vor realiza prevederile programului de alimentație științifică a populației care urmărește satisfacerea echilibrată a cerințelor de consum ale tuturor membrilor societății noastre, în condițiile eliminării oricăror forme de risipă.

„Avem un tineret minunat. Partidul și statul nostru fac totul pentru crearea condițiilor celor mai bune de învățămînt, de viață, de muncă pentru tineretul din România. Trebuie, dragi prieteni și tovarăși, să prețuiți permanent lupta și munca părinților voștri, a înaintașilor voștri. Să nu uitați nici un moment că, în întreaga activitate, trebuie să acționați ca adevărați patrioți, ca adevărați fii ai unei țări care și-a cîștigat libertatea prin luptă și care este hotărîită să facă totul pentru a asigura națiunii noastre libertatea și independența, un loc demn în rîndul națiunilor egale ale întregii lumi.“

În perioada viitorului cincinal vor continua să se îmbunătățească condițiile de locuit prin realizarea a 725 mii locuințe noi; se va generaliza treptat în întreaga economie săptămîna de lucru de 44 ore, astfel încît oamenii muncii vor beneficia, în afara duminicilor, de 2 zile libere pe lună; se va îmbunătăți în continuare sistemul de ocrotire a sănătății; va fi dezvoltată totodată, activitatea politico-educativă pentru creșterea conștiinței socialiste a maselor, înflorirea și afirmarea personalității umane, formarea omului nou al societății comuniste. În aceste împrejurări de creștere a nivelului de trai, material și cultural, se va amplifica activitatea de turism și agrement, asigurîndu-se condiții tot mai bune de odihnă, tratament și recreere pentru masele largi de oameni ai muncii.

determina întărirea unității și coeziunii întregului popor, omogenizarea crescândă, pe o bază nouă, a societății noastre socialiste.

Realegera de către Congresul al XIII-lea a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în cea mai înaltă funcţie de conducere din partid, reprezintă garanţia fermă a îndeplinirii istoricelor hotărâri ale forumului comuniştilor români, certitudinea mersului neabătut al României pe drumul progresului şi propăşirii, al socialismului şi comunismului, al afirmării continue a prestigiului ţării noastre în lumea contemporană.

Prof. univ. dr. MARIN POPESCU

CĂI MOBILIZATOARE DE EVOLUȚIE A SOCIETĂȚII

În buna obișnuință a gospodarului adevărat, toamna se adună, cu rivnă și satisfacție, nu numai roadele muncii împlinite dar, cu aceeași neobosită trudă și încredere, se rostuiesc și temeliile izbinzilor ce va să vină. Toamna acestui an, cum n-a mai fost alta vreodată, a cōpătat, prin fapte și semnificații, dimensiuni și implicații de necuprins în viața la zi și, mai ales, viitoare a țării. După mărețaa aniversare a 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, întipănită și trăită de întregul nostru popor cu vibrația și intensitatea pe care ți-o dau numai sincera credință în libertate și neostoita dorință de pace de-a pururi, o fericită coincidență a făcut ca în toamna aceluiași an să se petreacă un eveniment de o rară însemnatate: întâlnirea poporului român cu viitorul său apropiat, șansă posibilă grație celor patru decenii de libertate, de autentică democrație specifică orinduirii noastre, grație cutezanței re-

voluționare și gândirii profund vizionare a partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arhitectul înflăcărat al României socialiste. Ca într-o oglindă atotcuprinzătoare, țara și-a măsurat înfățișarea de miine, poporul, în frunte cu comuniștii, și-a privit chipul în devenire, îmbărbătindu-și brațul și iuțindu-și gândul, reflexe pe care ți le dă orice bună speranță, orice lucrare în care te regăsești cu toate simțămintele și idealurile pe care le nutrești. Mobilizatoarele Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., pe el l-am numit oglindă atotcuprinzătoare, fereastră a visului și a muncii în care România anului 2.000 pătrunde mai repede în casă și în inimă, a deschis toamna de neuitat a acestui an, a împlinit rădăcinile viitorului românesc, deplin și inconfundabil, în conștiința și realitatea prosperă a unei națiuni extrem de dotate și cu hărnicia și priceperea brațelor, și cu îndrăzneala și odihna întru frumos a minții

Acum, cind lucrările marelui forum al comuniștilor s-au încheiat, chipul mirific al României de miine prefigurat cu atita clarviziune de Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. ne apare cu o pregnanță covârșitoare, iar garanția înfăptuirii lui aieva ne este certificată, cu neclintită certitudine, de realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român. Congresul al XIII-lea, eveniment de excepțională importanță în viața României, moment ce consfințește maturitatea deplină, sub aspect teoretic și practic, a P.C.R., adoptind Directivele cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cîincinalul 1986-1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000 deschide mobilizatoare și optimiste căi de evoluție a societății românești, asigură condițiile de afirmare a capacității creatoare a poporului nostru, impunerea României în rîndul țărilor cu un înalt stadiu de progres și civilizație. Se cuvine cu prisosință subliniat faptul că aceste programe de muncă și viață, elaborate cu contribuția hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu și sub directa sa îndrumare, oferă o imagine dinamică a României socialiste în perioada următoare, bazată pe o strategie realistă, ce decurge dintr-o dialectică științifică, novatoare, strălucit adaptată fenomenelor și realităților societății noastre. Toate aceste documente, se

înfățișează, de altfel, într-o expresie elocventă, fidelă, a politicii consecvente și pline de dinamism cu care acționează partidul în toate domeniile de activitate, a concepției sale originale, complexe, ce imprimă construcției socialiste a societății românești atributele unei profunde gândiri revoluționare, proprii. Constituite într-un ghid cu remarcabile virtuți teoretice și practice, Directivele, orientările, prevederile, tendințele procesului de dezvoltare a României în următorii ani, statuate de Congres, trasează cu limpezime și vigoare obiectivele fundamentale menite să determine un salt spectaculos, sub semnul acumulărilor calitative și intensive, al raporturilor optime dintre industrie și agricultură, între celelalte ramuri ale economiei naționale, al sporirii forțelor de producție, bazei tehnico-materiale, a creșterii vertiginoase a venitului național, al unei proporții adecvate, între fondul de dezvoltare și fondul de consum, al celorlalte sfere ale activității societății noastre. Toate acestea - cu forțe proprii și în slujba bunăstării și civilizației națiunii noastre, De bună seamă, înfăptuirea ireproșabilă a acestor grandioase obiective, ca toamna viitorului apropiat al României să fie îmbelșugată, traică, prosperă, depinde de munca eroică și responsabilă a poporului întreg, de abnegația și elanul său revoluționar.

ÎN ANII LUMINOȘI AI SOCIALISMULUI, BAZA MATERIALĂ A TURISMULUI A CUNOSCUR O IMPETUOASĂ DEZVOLTARE

„Înfăptuirea obiectivelor fundamentale ale dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1986—1990 și în perioada de perspectivă, va asigura ridicarea României pe trepte tot mai înalte de progres și prosperitate, va duce la întărirea și mai puternică a statului nostru socialist, a forței economice și sociale a societății noastre. În centrul eforturilor întregului popor, se vor situa consolidarea tuturor realizărilor obținute în ridicarea noii orânduirii, întărirea pozițiilor României de țară socialistă me-

diu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou superior — cel de țară socialistă dezvoltată. Se va afirma astfel tot mai puternic, superioritatea noii orânduirii sociale, care asigură punerea deplină în valoare a bogățiilor naționale în folosul întregii societăți, o viață liberă și fericită pentru toți cei ce muncesc, îndeplinirea celor mai nobile idealuri de dreptate și echitate socială”.

(Din Directivele
Congresului al XIII-lea al P.C.R.)

● La Băile Herculane, stațiune balneoclimatică cu o capacitate de peste 46.000 de locuri de cazare, își petrec anual concediul de odihnă și cură balneară, peste 120.000 de turiști.

● Pe litoralul românesc, cu o capacitate de peste 155 mii locuri de cazare își petrec anual concediul și vacanțele peste 2.000.000 de turiști români și străini.

● Mamaia, cea mai veche stațiune din salba de stațiuni construită pe litoralul românesc al Mării Negre în ultimii 20 de ani, dispune de 34.000 locuri de cazare.

● Stațiunea Sinaia, constituie baza de odihnă pentru un număr de peste 80.000 de turiști.

● Poiana Brașov, una dintre cele mai frumoase stațiuni montane europene, găzduiește anual peste 175.000 turiști români și străini, veniți pentru practica sporturilor de iarnă, odihnă și drumeție.

„Avînd în vedere că armele nucleare se amplasează în țări europene, că ele privesc întreaga Europă, considerăm că este necesar ca toate țările continentului să participe activ la realizarea unui acord între cele două puteri. Țările europene nu pot sta deoparte și nu pot lăsa numai cele două mari puteri nucleare să hotărască soarta Europei. Noi considerăm că Europa trebuie să-și asume direct răspunderea pentru existența, pentru pacea și viața popoarelor ei”.

NICOLAE CEAUȘESCU

MAREA VICTORIE A POPOARELOR ASUPRA FASCISMULUI

Și anul acesta, popoarele lumii vor întîmpina ziua măreței victorii reputată de ele în mai 1945 împotriva celui de-al III-lea Reich, cu aceleași sentimente de adîncă satisfacție și imensă bucurie. Înfrîngerea nazismului – apărut pe scena politică a lumii ca reacție violentă a cercurilor retrograde, ale imperialismului, – a salvat civilizația umană grav ultragiată, a deschis omenirii perspective noi în lupta pentru libertate și progres social, pentru o pace durabilă.

Poporul român are marea satisfacție de a se fi găsit în ultimele opt luni ale celui de-al doilea război mondial împreună cu popoarele Uniunii Sovietice, cu națiunile unite, în lupta pentru zdrobirea militară a fascismului. Participarea lui la războiul antihitlerist a fost inaugurată de insurecția din august 1944, care a reprezentat și începutul revoluției de eliberare socială și națională, constituind corolarul luptelor și eforturilor îndelungate ale maselor populare încă din anii interbelici, a tuturor forțelor patriotice și democratice naționale din anii dictaturii militar-fasciste, unite pe platforma comună a înlăturării dominației Germaniei naziste, coaliție al cărui nucleu inițiator, organizator și dinamizator a fost Partidul Comunist Român. Desfășurată cu succes în zilele fierbinți ale lui August 1944, insurecția a redeschis poporului român calea spre realizarea năzuințelor sale seculare de libertate națională, independență, proces economic și social. Ea s-a înscris în cartea de istorie a poporului român în rîndul marilor momente marcate de mișcările de eliberare socială și națională, de unitate și progres. „Participarea României, cu in-

treaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului – arată tovarășul Nicolae Ceaușescu – au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor.”

Crîncenă, plină de eroism și jertfe a fost lupta pentru înfrîngerea fascismului. După realizarea cu succes a sarcinilor militare ale insurecției, în septembrie 1944, trupele române au zdrobit două acțiuni ofensive germano-ungare în podișul Transilvaniei și în Banat; împreună cu trupele sovietice, sosite în aceste zone între timp, au fost cucerite poziții necesare unei operații de amploare începută la 6 octombrie 1944. În această operație, armatele române și sovietice din cadrul Frontului 2 ucrainean au avut drept obiectiv zdrobirea ultimelor forțe inamice aflate pe teritoriul României și pe cele din partea de est a Ungariei. Marile unități române angajate în această operație au totalizat aproape 270 000 de luptători care au eliberat, în cooperare cu armatele sovietice, la 25 octombrie 1944, întregul teritoriu al României de sub ocupația hitleristo-horthystă. Pretutindeni, trupele române și sovietice au fost primite cu caldă bucurie de întreaga populație.

Alungarea ocupanților hitleristo-horthysti din partea nord-vestică a țării și readucerea acesteia în frontierele naționale firești, restabilirea suveranității naționale, dezvoltarea libertăților

democratice dobândite de masele populare prin revoluția declanșată la 23 August 1944, au fost strâns legate de lupta în continuare pentru zdrobirea Germaniei naziste care constituise centrul internațional al fascismului și reacțiunii. De aceea, participarea României, în cadrul coaliției antihitleriste, la războiul contra celui de-al III-lea Reich era o sarcină de cea mai mare importanță militară, politică și economică a cărei realizare a impus mobilizarea tuturor resurselor și energiilor țării. Angajată în războiul antihitlerist, armata română, în totalitatea ei, a purtat lupte grele, umăr la umăr cu armata sovietică, pentru alungarea ocupanților din partea nord-vestică a României, anexată de Ungaria horthystă în urma dictatului nazisto-fascist din 30 august 1940, și în continuare, dincolo de frontierele naționale, pe teritoriul Ungariei, Cehoslovaciei și parțial al Austriei.

Luptele armatei române pe teritoriul Ungariei au durat aproape trei luni și jumătate și s-au desfășurat în condiții operativ-strategice deosebit de complexe. Principalele acțiuni s-au înscris în cadrul a două operații ofensive de mare anvergură, organizate de comandamentul sovietic, cunoscute sub denumirea de operațiile „Debrețin” și „Budapesta”. Desfășurînd ofensiva pe un front larg și pe direcții multiple, în strînsă cooperare cu forțele sovietice, armata română, formată din 210 000 militari, a parcurs pe teritoriul Ungariei un drum de luptă de peste 200 km, a eliberat și a participat la eliberarea a 1 237 localități și alte așezări, dintre care 14 orașe, inclusiv Budapesta. Eroismul, dirzenia și hotărîrea cu care au luptat ostașii români pe teritoriul Ungariei au fost apreciate prin numeroase ordine de zi de către comandamentele române și sovietice; zeci de cimitire stau mărturie sacrificiilor supreme.

Timp de aproape cinci luni, armata română, cot la cot cu trupele sovietice din cadrul Frontului 2 ucrainean, a luptat pe teritoriul Cehoslovaciei în condiții extrem de grele: geruri aspre și zăpezi abundente, teren muntos și împădurit, rezistență înverșunată din partea inamicului. Începînd cu a doua jumătate a lunii decembrie 1944 și pînă la 12 mai 1945, trupele române au înaintat pe teritoriul Cehoslovaciei (și parțial al Austriei cu un regiment de tancuri) pe o adîncime de 400 km, pînă la cca. 80 km de Praga, timp în care au străbătut 10 masive muntoase, au forțat 4 cursuri mari de apă, au eliberat sau au participat la eliberarea a 1 722 de localități și alte așezări, între care 31 orașe.

Faptele de arme ale ostașilor români în luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria, respectul manifestat față de populația pe care au eliberat-o de sub tirania fascistă s-au bucurat de o largă apreciere din partea acesteia și a autorităților respective. Soldații și ofițerii români au făcut dovada unor admirabile calități de luptă și a unui înalt spirit de sacrificiu. Zeci de mii de bărbați și femei și-au înscris numele cu sîngele vărsat în bătălia antinazistă, în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului român pentru libertatea și independența na-

țională. Ostașii și patrioții români angajați în luptă pe front, în țară sau în mișcările de partizani din U.R.S.S., Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Franța, Belgia au fost însuflețiți de cauza dreaptă a eliberării propriului popor și a altor popoare subjugate de fascism. O puternică influență asupra armatei — formată în covârșitoarea majoritate din țărani muncitori — a avut acțiunea forțelor democratice, în frunte cu Partidul Comunist Român, sub lozincă „Pămînt țăranilor”, pentru exproprierea mosierilor. Lupta revoluționară din țară, știrile despre instaurarea, la 6 martie 1945, a regimului revoluționar democratic, despre legiferarea reformei agrare au sporit avîntul ostașilor români în bătăliile de pe front; ei legau consolidarea și dezvoltarea cuceririlor revoluționare, înfăptuirea năzuințelor poporului de libertate națională și dreptate socială, de victoria la care contribuiau. Înfrîntînd cu înalt spirit de sacrificiu condițiile deosebit de grele, poporul român a răspuns cu fermitate și demnitate chemării partidului comunist, a celorlalte forțe democratice și patriotice, „Totul pentru front, totul pentru victorie!” Muncitori, țărani, meseriași, intelectuali, și-au mobilizat toate forțele, au acceptat cu bărbăție privațiunile impuse de împrejurări pentru a asigura mijloacele necesare frontului și îndeplinirii obligațiilor asumate prin convențiile internaționale.

Asemenea momente de imens avînt patriotic, de abnegație și dirzenie revoluționară, rămîn pentru totdeauna în memoria poporului. Amintirea faptelor eroice săvîrșite de popoare în lupta pe viață și pe moarte contra celor ce au săvîșit cele mai oribile crime împotriva lor și a valorilor spirituale și materiale pe care ele le-au creat de-a lungul mileniilor, se cuvine a fi menținută constant vie și puternică astăzi cînd se fac tot mai auzite idei și fapte luate din arsenalul nazist de cei ce n-au tras toate învățămintele din tragediile celui de al doilea război mondial. Acum, ca și înaintea ultimei conflagrații, cercuri imperialiste irresponsabile, hrănesc organizații neonaziste, le combină activitatea cu aceea de destabilizare a statelor, le asociază la politica de revanșă, la propaganda urii împotriva socialismului, a maselor populare. Numai că socialismul și masele populare au constituit forța principală care a decis victoria din mai 1945 și tocmai de aceea socialismul a încetat de mult să mai fie o spe-rietoare, transformîndu-se într-o puternică forță a contemporaneității. Susținute de popoarele țărilor unde socialismul a prins rădăcini profunde, de masele muncitoare de pretutindeni, ideile socialismului, ale libertății și independenței naționale sînt astăzi pivotul luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru înțelegere și cooperare între popoare. În jurul acestuia gravitează toate celelalte categorii sociale și politice antrenate în lupta antiimperialistă, anti-neonazistă și antineocolonialistă. Unitatea și fermitatea lor în acțiune poate și trebuie să învingă.

dr. GHEORGHE ZAHARIA

MAI 1945 — MAI 1985

CONTRIBUȚIA ROMÂNEASCĂ LA MAREA VICTORIE

(ecouri internaționale)

MAI — 1945. Peste bătrînul continent, răvășit de războiul pustiliilor, care se prelungea aproape șase ani, se așterne liniștea păcii mult dorite. Tunurile au încetat să bată, avioanele nu mai aruncau bombele morții, iar soldații își puneau în virtul puștilor, florile primăverii întirziate. În marea înclăștare dintre cele două tabere, plătită cu prețul scump al milioanei de oameni, au învins forțele înaintate ale democrației și progresului. Din ruină și suferință se naștea speranța și optimismul într-o lume mai bună și mai dreaptă, fără războaie și conflicte între state.

MAI — 1985. Popoarele din întreaga lume sărbătoresc patru decenii de la victoria reputată în cea mai mare conflagrație din istorie. Asupra omenirii planează pericolul războiului termonuclear cu consecințele incalculabile asupra existenței planetei noastre. Prilej de analiză retrospectivă, dar și de semnificative învățăminte pentru prezent și viitor. Poporul român încearcă sentimente de legitimitate pentru aportul său activ la încheierea victorioasă a celui de-al doilea război mondial, înscrind, prin jertfele de sînge și contribuție materială, o nouă pagină de eroism legendar din glorioasa sa istorie multimilenară. Cifrele și faptele vorbesc de la sine. Efectivul total al trupelor române angajate în lupte s-a ridicat la 540.000 de militari; armata noastră a străbătut prin lupte 1.600 km de la Marea Neagră pînă în Boemia și la porțile Vienei; au fost escaladați 20 de masivi munți, forțate 12 cursuri importante de ape; prin lupte grele au fost eliberate 3.831 de localități (dintre care 53 de orașe importante) pierderile provocate inamicului echivalează cu 14 divizii ale Wehrmacht-ului. Drumul de glorie și eroism — pe parcursul a 260 de zile și nopți de luptă — a fost presărat cu numeroase jertfe (aproape 170.000 de oameni morți, răniți și dispăruți). La aceasta mai adăugăm efortul economic al României la marea victorie din mai 1945, estimată la peste 1 miliard de dolari (în cursul valutar al anului 1938). Contribuția românească la marea victorie asupra fascismului va dăinui

veșnic, ea a rămas adînc încrustată în documentele vremii a avut un puternic ecou internațional, a fost consemnată în numeroase documente oficiale, comentată pe larg de agențiile de presă și posturile de radio, iar apoi descrisă în memoriile unor mari personalități politice și militare. Alăturarea României, cu întregul potențial militar și economic la coaliția antihitleristă, în acele memorabile zile din vara anului 1944, a depășit prin implicațiile și importanța sa granițele țării, înscriindu-se ca unul din marile evenimente ale istoriei celui de-al doilea război mondial.

**„Consecințele
pentru viitorul mers al războiului
sînt incalculabile”**

Știrea transmisă de posturile de radio românești în seara zilei de 23 August 1944, cu privire la înlăturarea dictaturii militaro-fasciste, ieșirea României din Axă și trecerea sa de partea coaliției antihitleriste a avut un puternic răsunet în rîndul experților militari. Aceștia analizau cu prioritate implicațiile marii schimbări de situații din România, asupra desfășurării marii conflagrații. În dimineața zilei de 24 august Randal Neale, făcea sintetic următoarea constatare: „Întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile”. Primele comentarii ale specialiștilor militari, puse în paginile marilor cotidiane evidențiau efectul puternicei lovituri pe care o primea armata germană în sud-estul Europei: „unul dintre factorii decisivi ai războiului” („France libre”); „falimentul sistemului politico-militar al Germaniei” („Trud”); „un eveniment de cea mai mare importanță militară și politică” („Times”); „un mare succes pentru aliați” („Svenka Social-Democraten”). Ziarul „Le Figaro” din 25 au-

gust 1944, într-un articol consacrat implicațiilor militare, consemna următoarele: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz este un eveniment de mare importanță care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de al treilea Reich”. Pe aceeași linie se înscriu și aprecierile cotidianului „Pravda”, care constata, la 28 august 1944: „Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul acestei țări. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german...”

„Cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară...”

De la Atlantic pînă în Pacific, de la Polul Nord pînă în nordul Africii, războiul continua cu înverșunare. Pe teatrele de luptă balanța raportului de forțe înclina în favoarea coaliției antihitleriste, dar Germania, Japonia și ceilalți parteneri din Axă, scontau într-o relansare „pe toate fronturile”, își puneau marea speranță în „arma secretă” care se profila în arsenalele Wehrmachtului. Semnificația militară a întoarcerii armelor de către armata română și a participării României, alături de aliați, la marea confruntare împotriva hitlerismului constă și în faptul că au debutat într-un moment important în evoluția războiului mondial „cînd — așa cum vor sublinia unele documente oficiale ale Uniunii Sovietice — soarta Germaniei era departe de a fi clară...”, în zilele cînd nu era evident de partea cui va înclina balanța victoriei. Faptul că armata română a întors imediat armele împotriva Germaniei hitleriste și s-a angajat cu întregul său potențial uman și material în marea bătălie a popoarelor pentru libertate a contribuit la agravarea crizei militaro-politice a Reichului. Într-un comentariu special al B.B.C.-ului, din 24 august 1944, se făcea precizarea că „soldații români vor lupta alături de aliați”, apreciindu-se că „prin actul României, soarta tuturor țărilor balcanice a fost pecetluită. Zilele lui Hitler sînt numărate”.

„A patra țară ca efective pe frontul împotriva Germaniei”

România a participat la războiul antihitlerist cu toate forțele și mijloacele sale, aducîndu-și o mare contribuție la încheierea victorioasă a celui de al doilea război mondial. Aportul românesc la marea bătălie pentru înfrîngerea fascismului s-a bucurat de numeroase aprecieri internaționale deosebit de elogioase. Într-un articol de fond, scris la începutul lunii septembrie 1944, în cotidianul „Times”, se făcea următoarea apreciere: „din punct de vedere al forțelor militare care luptă contra Germaniei hitleriste, România este în rîndul al patrulea; primele trei națiuni fiind desigur Rusia Sovietică, Statele Unite ale Americii și Marea Britanie”. Postul de radio „New York”, într-o emisiune din februarie

1945, relevă că „participarea activă a diviziilor românești în Ungaria și Cehoslovacia, precum și actul de la 23 August a ajutat mult pe aliați. Cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război”.

Contribuția armatei române la marea epopee antifascistă, la eliberarea întregului teritoriu românesc de sub ocupația străină, precum și sprijinirea prin jertfe de sînge a altor popoare în lupta lor de eliberare națională a fost consemnată în numeroase documente oficiale ale vremii. La începutul anului 1945 în parlamentul britanic, pornindu-se de la constatarea că „România este a patra țară ca efective pe frontul împotriva Germaniei”, se cerea acordarea țării noastre a statutului de cobeligerantă. În mesajul lui Winston Churchill la 27 mai 1945, I.V. Stalin arăta: „...România și Bulgaria au rupt cu Germania hitleristă, au încheiat cu aliații armistițiul de stat și s-au încadrat în război împotriva Germaniei acordînd pentru aceasta forțele sale armate. Prin acestea ele și-au adus contribuția lor la zdrobirea hitlerismului și au contribuit la terminarea victorioasă a războiului în Europa”. Georges Bidault, ministru de externe al Franței, într-o intervenție a sa din martie 1946 sublinia că „intervenția României a scurtat războiul cu cel puțin șase luni”. La Conferința de pace de la Paris, reprezentantul Cehoslovaciei a rostit o cuvîntare în care spunea printre altele: „Cred că noi militarii, vom da ce se cuvine României noi și democratice, care, din prima zi a ruperii cu Germania, a aruncat în lupta contra Axei tot potențialul său atît uman cît și material și economic”.

Emoționantele zile ale victoriei din primăvara anului 1945 găseau glorioasele armate române departe de țară, în Cehoslovacia pe riurile Drevnice și Lutomirka, la vest de Morava pregătind operația „Praga”, în Austria, pe Dunăre la porțile Vienei. Pentru curajul și abnegația în luptă, pentru faptele lor strălucite de arme, aproape 200.000 de soldați și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii sovietice, cehoslovace, ungare și ale altor țări. Un ziar militar sovietic, scria: „Trupele române se întorc în țară cu laurii victoriei la care și-au dat și ele contribuția prin vitejie, abnegație, spirit de bravură și capacitate de luptă pe care le-au dovedit pe cîmpul de luptă”. La rîndul său postul de radio „New-York” consemna într-o emisiune a sa: „Este legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului”.

În istoria noastră națională 9 MAI îmbracă o dublă semnificație: cu 108 ani în urmă, reprezentanța parlamentară a proclamat independența de stat a României, acum patru decenii România își marca prezența la încheierea celei mai mari înclăștări pe care a cunoscut-o omenirea. Evenimente memorabile, dovezi incontestabile ale voinței noastre de a ne apăra vatra străbună, de a trăi liberi și independenți într-o lume a păcii și colaborării între toate popoarele lumii.

Scuturăm din piept
săruturi de bucurie către
TRAIAN CARACIUC

A TENEUL ROMÂN, O SOCIETATE SIMBOL PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ

În centrul Bucureștiului, o clădire monumentală de factură neoclasică amintind prin cele opt coloane ionice, ce susțin frontonul triunghiular, de celebrul Erechtheion, iar prin rotunda sălii de Panteonul roman, a devenit în ultima jumătate de secol un simbol al orașului. Este Ateneul Român.

Dar orice clădire are o poveste și Ateneul are și el o poveste a lui. Ea începe într-o seară de iarnă — 28 ianuarie — a anului 1865, în casele lui Beizadea Costache Ghica, aflate în preajma grădinii Cismigiului. Salonul cel mare devenise neîncăpător pentru cele peste 500 de persoane care așteptau cu nerăbdare prima lectură publică a Societății „Ateneul Român”. Erau prezenți acolo profesori și studenți, oameni de știință și literă, persoane din toate clasele sociale, veniți la chemarea ce apăruse în revista „Natură”, din ianuarie 1865, chemare ce suna astfel: „Publicul Bucureștilor este înștiințat că aceste cursuri de seară, astfel cum se obișnuiesc în Anglita, Elveția, Franța, Germania, se vor deschide în capitala noastră și se vor face la o oră și într-un mod astfel încât toată lumea, oricare i-ar fi ocupațiile și oricât de puțin ar fi preparat, să poată să le asculte și să tragă din ele oarecare plăcere”.

Documentele de mare valoare ale Societății „Ateneul Român”, păstrate în patrimoniul Arhivelor Statului, ne poartă de-a lungul a nouă decenii pe firul istoriei acestei importante instituții de cultură. Intrând în lumea acestor documente întâlnim în anul 1865 un grup de tineri intelectuali progresiști, care uniți în jurul lui C. Esarcu, V. A. Urechia și P. S. Aurelian, încercau să dea viață aspirației lor de a înființa o asociație culturală care, așa cum spunea C. Esarcu, trebuia să aibă ca țel

suprem „propagarea în popor a instrucției și educației”.

Din 31 octombrie 1865 păstrăm un document deosebit de important pentru viața culturală românească. Este vorba despre primul statut al Societății „Ateneul Român”, care poartă 20 de semnături printre care semnalăm cea a lui Constantin Esarcu — licențiat în științe naturale, doctor în medicină; Petre S. Aurelian — directorul Școlii de Agricultură de la Herăstrău, Th. Aman, pictor, Alexandru Lahovari — avocat, Grigore Ștefănescu — profesor de științe naturale, Bogdan P. Hașdeu, Al. Gianni, Emanoil Kretzulescu — oameni de literă; Emanoil Bacaloglu — om de știință, profesor universitar și alții. Așa a fost începutul. Inițiativa acelor oameni de inimă a avut succes, publicul s-a arătat receptiv, spiritele s-au încălzit.

Activitatea Ateneului a fost organizată în trei secții: științe morale și politice, științe naturale, fizice și matematice, literatură și belearte. Lecturile și cursurile publice organizate în cicluri anuale începeau în prima lună de iarnă și țineau pînă în primăvară. Ar fi cu neputință să cuprinzi în câteva pagini aria imensă a conferințelor de la Ateneu. Decenii de-a rîndul sute de conferențieri, oameni de înaltă ținută spirituală și-au făcut auzit glasul la tribuna Ateneului, cu o consecvență devenită odată cu trecerea timpului adevărată tradiție. Să amintim intervențiile lui I. H. Rădulescu referitoare la raportul dintre literatură și politică sau la poezia epică, prelegerile despre folclor ale lui V. Alecsandri, dacă ne gândim numai la Barbu Ștefănescu-Delavrancea și Vlahuță care au cules furtunoase aplauze dezvăluind auditoriului nebănuitele frumuseți ale universului liric eminescian, la Caragiale care își prezenta galeria nemu-

ritoare a personajelor sale, la marii istorici ai acelei epoci: B. P. Hasdeu, V. A. Urechia, Cezar Bolliac, Al. Xenopol, Gr. Tocilescu, D. Onciul, N. Iorga, care, în sălile Ateneului, au descifrat pentru public tainele istoriei noastre naționale din domeniul științei și tehnicii, al medicinei, biologiei și igienei, al științelor sociale, al arhitecturii, picturii și sculpturii etc. Ateneul s-a impus în conștiința noastră ca un factor educațional de primă mărime, promotor al tradițiilor culturale naționale, o școală de liberă cugetare. Lumea documentelor Ateneului Român ne oferă posibilitatea să descoperim problemele care îi preocupau pe „ateneiști”, felul în care își vorbeau în adunările generale, felul în care comunicau între ei prin scris sau se adresau celor intrați de curînd în societate, atmosfera specifică, caracterizată în primul rînd printr-o încredere desăvîrșită în puterea culturii pe care o înțelegeau ca pe un bun spiritual al tuturor oamenilor.

În ședințele obișnuite de lucru, la adunările generale ale societății, la conferințe sau în sălile de expoziții îi vedem pe ateneiști în acțiune și putem constata ușor ce multe deosebiri existau între ei, deosebiri de profesie, de studii, de convingeri politice, de vîrstă, unii erau deja celebri, alții la începutul carierei. Ce i-a ținut alături într-o permanentă armonie? Răspunsul îl găsim tot în documentele vremii care aduc pînă la noi faptele și gândurile acestor oameni și îi arată uniți în marea lor patriotism, în angajarea lor deplină în fața progresului social, uniți prin umanismul lor. Sub auspiciile Ateneului ei nu s-au îndepărtat niciodată de la crezul celor dintîi ateneiști, exprimat atît de frumos în 1867 de Scarlat Rosetti: „prin lecturile publice nu ne propunem atît

a răspîndi o instrucție vastă cît a lucra, sub o formă atrăgătoare, pentru a mări curentul cetrebuie în fine să împingă societatea noastră către o viață mai inteligentă, mai demnă și prin urmare mai fericită”.

În atmosfera pe care documentele ne permit s-o intuim plutea parcă un pact secret, niciodată exprimat în cuvinte, dar mereu respectat în fapte. Bătrînii ateneiști o dată cu scurgerea vremii nu au încetat să întindă punți către cei tineri, nu au pregetat să înțeleagă comandamentele vremilor noi și să se alinieze acestora. De asemenea au fost permanent atenți să pună în acord structura societății lor cu necesitățile spirituale ale fiecărei epoci. Procesul-verbal al Adunării generale din noiembrie 1899 menționează faptul că au fost stabilite măsuri pentru realizarea unor legături cît mai strînse între instituția centrală și filialele sale din țară, și tot acum se fac modificări în statutul societății pentru a se confirma existența pinacotecii, a colecțiilor artistice, științifice și arheologice și a bibliotecii ce purta numele lui Scarlat Rosetti. Participanții la Adunarea generală din iunie 1919 erau preocupati de introducerea „unui suflu nou pentru a se putea ridica instituția la un grad de cultură activă care să o pună la înălțimea noilor cerințe culturale ale României”. Ca urmare a acestor preocupări în 1922 statutul societății este modificat, noul său conținut evidențiind mai limpede faptul că „Ateneul Român are ca scop cultura sub toate formele și răspîndirea ei prin toate mijloacele, în special prin cercetări, studii, comunicări, prin cursuri și conferințe publice, prin publicații, prin expozițiuni artistice și audiții muzicale, prin șezători și reprezentațiuni teatrale, prin întemeierea bibliotecii publice, de colecțiuni și pinacoteci, prin acordarea de premii pentru lucrările privitoare la scopurile societății”.

Tot în această perioadă se pun bazele Universității populare a Ateneului Român. Păstrăm mărturie documentare care ilustrează intenția organizatorilor de a imprima cursurilor și conferințelor Universității o înaltă funcție socială, acestea avînd scopul „să lămurească problemele de cultură și educație în legătură cu cerințele vieții socia-

le, să apropie de problemele culturii noastre pe cei interesați și să-i împrietenească cu cartea și cu lectura”.

În anul 1868, la 29 aprilie, salonul caselor lui Costache Ghica a fost martor al unui alt eveniment memorial: este vorba despre semnarea actului de înființare a Societății Filarmonice Române. Își găsea astfel împlinirea o năzuință mai veche exprimată încă din 1834 de I. H. Rădulescu în numele generației sale. Animatorii noii societăți, grupați în jurul lui C. Esarcu și E. Wachmann, și-au propus pentru început să organizeze o orchestră permanentă cu ajutorul căreia să dezvolte gustul muzical al publicului de la Ateneu.

În viața Filarmonicii au fost multe momente pline de semnificații. Dintre acestea să amintim numai ziua de 15 decembrie 1868, cînd prima orchestră simfonică românească și-a făcut debutul, 5 martie 1889, cînd a fost ascultat primul concert al Filarmonicii în sala mare a Palatului Ateneului, 1 martie 1898 cînd programul Filarmonicii a înscris în repertoriul său prima audiere a Poemei Române de George Enescu. Pînă în 1906, cînd Wachmann renunță la conducerea Filarmonicii, muzicienii acesteia s-au întîlnit cu marele public în 170 de concerte. Născută în atmosfera de profund respect a Ateneului față de viața culturală românească și bucurîndu-se de entuziasmul generației sale de aur, prima orchestră simfonică a țării datorează trîinicia sa acelei minunate lumi a ateneiștilor.

Ateneul Român a intrat în istorie împreună cu eminenții cînturari și pictori care i-au imprimat și apoi i-au respectat spiritul său de înalt așezămînt de răspîndire a culturii și artei și au alcătuit minunata familie de la Ateneu. A scrie despre aceste personalități înseamnă a dedica fiecăreia zeci de pagini...

Documentele vremii indică și o altă mare personalitate care a dat strălucire Ateneului. Este vorba despre publicul său. A fost un public devotat, legat de societate prin firele puternice ale iubirii de cultură și ale unui cald patriotism. A fost un public consecvent și activ care a avut resurse să-i înțeleagă pe ateneiști, să-i admire, să-i solicite și să-i urmeze de-a lungul celor 9 decenii.

Documentele ne permit cu ușurință întoarceri în timp, așa că vom reveni la primii ani de existență ai societății pentru a vedea cum a prins viață și cum a fost realizat proiectul Palatului Ateneului. Cu prilejul inaugurării ciclului de conferințe din anul 1883—1884, C. Esarcu arată că sala de lîngă Cîșmigiu nu îndeplinea condițiile cerute pentru o „sărbătoare a artei” așa cum erau numite întrunirile societății. În același an biroul Ateneului a numit o comisie pentru supravegherea lucrărilor de construcție ce urmau să înceapă. Din comisie făceau parte N. Krețulescu, C. Stănescu și C. Esarcu care a întocmit și un program în capitolele căruia descrie viitoarea clădire. Fondurile necesare impunătoarei construcții au provenit din donațiile făcute de Scarlat Rosetti, D. H. Vasil, Elena Oteteleşanu, din subvențiile statului și din ceea ce s-a adunat prin organizarea unor loterii publice. În 1885 C. Esarcu aprecia că întreaga țară răspunde cu simpatie la apelul Biroului Ateneului Român și participă cu bunăvoință la loteria organizată. Clădirea a fost realizată după planurile arhitectului francez Albert Geron și sub supravegherea arhitectului român Leonida Nemțeanu, a unei comisii tehnice care cuprindea cîteva personalități ale arhitecturii românești. Inițial se aprobase un plan în stil neoclasic, care, ulterior, dat fiind condițiile financiare, nu a mai fost păstrat. În Palatul Ateneului se pătrunde prin cele trei uși principale străjuite de opt coloane ionice cesuștin un fronton triunghiular, ajungîndu-se într-un vestibul rotond al cărui plafon este susținut de 12 coloane de fontă ștucată cu praf de marmură roz.

Din acest vestibul se intră prin cinci scări — patru în spirală și una monumentală — din marmură de Carara, în sala de concerte. Rotonda sălii este bogat ornată în stil baroc târziu. Pe tamburul sălii, în perioada 1933—1937, pictorul Constantin Petrescu a realizat o frescă gigantică (75 m lungime) reprezentînd scene din istoria țării.

Am trecut prin timp grație vechilor documente, călăuzele noastre-atotștiutoare...

MIHAELA DESPA

Istorie neîntreruptă în Cîmpia Romanaților

Călătorind cu Al. Vlahuță prin *România pitorească*, sîntem ispitiți să stăruim mai pe îndelete asupra unor priveliști adînci în șesurile Romanaților. Adînci nu numai prin profunzimea spațiului ce se deschide ochilor, ci mai cu seamă adînci prin semnificația legendelor istorice din acel străvechi județ considerat de savanți drept unul dintre cele mai bogate în vestigii arheologice și mai interesant din punct de vedere științific.

Încă din pleistocen, de la apariția omului, straturile de cultură se suprapun și se întrepătrund prin epocile pietrei și metalelor în acest colț fertil din sud-estul Olteniei, mărginit de Olt și Dunăre. Între densele așezări ale dacilor aveau să se așternă drumuri și fortificații romane, făcute cu corvezi amănunțit evocate în legenda *Domnului de Rouă*. Peste dacica Malva se va construi înfloritoarea capitală Romula (mica Romă) de unde era originar împăratul soldat Galerius Valerius (305—311) apoteozat în colinde (unde s-au păstrat doar silabele accentuate) sub numele de Lerui-Ler împărat. Prin apropiere trece fabuloasa Brazdă a lui Novac, ridicată de Constantin cel Mare (306—337) cînd a reintegrat Dacia nord-dunăreană la imperiu, legînd-o de Constantinopol prin podul durat de el peste Dunăre la Celei, evocat în vechea stemă a județului Romanați și în actuala stemă a județului Olt.

Descoperirea castrului roman de la Slăveni confirmă identificarea de către savantul german J. C. Zeuss a localității *Sclovinum Rumunnense* din cronică lui Iordanes (sec. VI) cu Slăveniul românățean, ceea ce atestă atît prezența românilor sub numele de *rumuni* la nordul Dunării în veacul turbure de după căderea Romei, cît și particularitățile lor mai romane decât ale popoarelor cu felurite nume din alte provincii ce stătuseră mai mult sub ocupația romană.

După trecerea cumanilor ce au lăsat cîteva nume de locuri (Caracal, Comanca, Tezlui, Căluș), pe la 1247 era aici voievodatul lui Farcaș, de la care a rămas numele comunei Fărcaș. Patru ani mai tîrziu, Cavalerii loaniți se plîngeau papei cum au fost păcăliți de regele maghiar Bela al IV-lea cu faimoasa diplomă prin care le făcuse daruri fictive de teritorii ce nu-i aparțineau și nu au lăsat nici un indiciu că s-ar fi așezat în cîmpia unde Farcaș nu recunoștea nici o autoritate din afară. La 1285 *romanovii pravoslavnici* (așa menționați într-o cronică slavonă) sînt trimiși de voievodul Bărbat să lupte în linia întîia a oștilor lui Vladislav împotriva tătarilor, pe care-i zdrobesc pe Tisa, fiind pentru aceasta răsplătiți de regele maghiar cu pămînt în Maramureș și Crișana. Crîncena luptă între ortodoxie susținută de *râmlenii vechi* sau *romanovii* și catolicism propagat de *râmlenii noi* sau *letini* din Dolj și de peste Olt avea să ferească Oltenia și implicit celelalte provincii românești de a cădea

sub influența papistașilor care voiau să acapareze Valahia și Moldova sub sceptrul regilor maghiari și poloni.

La întemeierea Țării Românești, vechile voievodate devin județe, astfel că județul *Romanați* este atestat în documentele de la Radu cel Mare (1 aug. 1496, 23 mai 1501, 3 mai 1502), Moise-Vodă (12 mai 1529), Pătrașcu cel Bun (1565). Mihai Viteazul își întărește cu document la 1598 toate satele ce le-am cumpărat *Domnia Mea din județul Romanaților*, de unde erau și cei mai apropiați oameni, ai săi, Buzeștii și popa Stoica din Fărcaș și unde chiar ținea o curte domnească la Caracal. Cele două mari „dinastii” pămîntene, a Basarabilor și a Brîncovenilor, își aveau palatele statornice în comuna Brîncoveni din Romanați. Și se cuvine să-i amintim măcar pe Mircea cel Bătrîn, Matei Basarab, Constantin Șerban, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu. Etimologiile numelor Basarab și Brîncoveanu nu se pot explica decît prin substratul pre-roman, autohton.

Un precursor și continuator al lui Tudor Vladimirescu era considerat în epocă de autorități și de diplomații străini celebrul haiduc al cărui nume lăncu C. Ceșianu — printr-o confuzie a fanarioților — a ajuns să fie lăncu C. Zianu, zis Jianu. Era stră-strănepot al lui *Caesianus*, primul guvernator al *Daciei Inferior* împămîntenit după cucerirea romană.

În Romanați au izbucnit revoluția de la 1848 și insurecția grănicerilor ce preconizau Unirea încă de la 1854. La Robănești s-a declanșat memorabila șarjă de cavalerie din 1916. Eroicele regimente 19-Dorobanți și 2-Călărași ce s-au distins la Mărăști-Oituz erau din garnizoana Romanați. Județul era împărțit în 5 plăși: Câmpu, Dunărea, Ocolu, Oltețu și Oltu de Sus, cu capitala la Caracal, unde se mai păstrează casa lui Nicolae Titulescu, care la începutul carierei politice a fost deputat de Romanați. Un splendid *Teatru Național*, mai multe asociații culturale și publicații efemere însufleteau acele locuri.

Cît despre etimologia cuvîntului *Romanați*, dacă *Roma nati* = *născuți la Roma* pare o exagerare a latinistilor, este clar că după anul 271 zecile de mii de orășeni din Romula risipindu-se la sate se vor numi *Romulates*, ceea ce prin legile fonetice a dat *Romuhates*, *Romanați*. Iorga zicea că sufixul — *oți* ar fi un adaos slav. Oricum, nici o explicație nu poate nesocoti baza cuvîntului, rădăcina *Roma-*, *Romana-*, a cărei păstrare prin secole atestă încă o dată continuitatea și conștiința romanității la nordul Dunării, în Cîmpia Romanaților, mereu bătătorită de marii pași ai istoriei.

RADU NIȚU

CASA

cu ferestre luminate

Venise toamna pe cărările lașului. Parcurile aveau dimineața gulere de ceață, iar când astrul străpungea acea platoșă alburie — rumenea obrăjii frunzelor.

Venise toamna și pe aleile parcului în care se afla „casa cu ferestrele luminate”. De pé crengi picrau foșnitori monezi aurii. La orizont un arbore, ținut de anotimp, era în flăcări.

Venise toamna în lașul amintirilor.

În timp ce contemplam peisajul, mă întrebam: cum îl văzuseră, ani de-a rândul, aceia care se adunau aici, în „casa cu ferestre luminate”, așa, cum era denumită casa Vasile Pogor?

Pe neobservate, s-a apropiat una dintre actualele „gazde ale muzeului”, muzeograful și scriitorul ieșean, Constantin Parascan. L-am rugat să mă conducă direct în salonul unde Junimea își ținea ședințele. Am urcat o largă scară interioară și în față o ușă se deschise larg. Atmosfera (creată aici de obiectele și mobila ce aminteau de marii noștri scriitori) m-a copleșit într-atît, încît de-abia într-un târziu l-am auzit pe tînărul scriitor, cu vocea sugrumată, povestind.

Amintirile curgeau prin spațiul unde au vibrat vocile marilor creatori ai literaturii române moderne. Mă îndrept cu emoție spre scaunul de unde a citit Mihai Eminescu sau spre canapeaua favorită a lui Ion Creangă, Ioan Slavici și Ion Luca Caragiale. Îi vedeam pe toți sub bagheta aceluia care a fost îndrumătorul literaturii și culturii românești moderne, mentorul Societății literare Junimea, criticul Titu Maiorescu. O banchetă adusă din casa lui Iacob Negruzzi îmi amintește despre cel care primea corespondența la „Convorbiri literare”. Parcă-i aud glasul... Scrisorile erau citite la serile Junimii. Cîte nopți n-a paginat aici revista „Convorbiri literare” după încheierea ședințelor Junimii!

DE LA VENEȚIA LA BUCUREȘTI, ÎN PATRU SECOLE

La Muzeul Colecțiilor, una dintre cele mai valoroase colecții este cea donată de Elena și dr. I. N. Dona, înființată pentru prima oară în anul 1951. Această colecție cuprinde lucrări ale marilor noștri creatori clasici și contemporani, de la Grigorescu, Luchian, Andreescu pînă

la Iser, Șirato, Ciucurencu. Pentru Grigorescu, dr. Dona avea o pasiune deosebită, în colecția sa fiind cele mai multe picturi ale maestrului din actualul muzeu, în ceea ce-l privește pe Ciucurencu, donatorul a fost primul care i-a achiziționat lucrările de început, pictorul realizînd și portretul entuziastului colecționar. Străbătînd sălile muzeului, gîndul m-a dus la acest medic deosebit de inzestrat, despre care faimosul colecționar K. Zambaccian afirma că îl aprecia în mod deosebit, deoarece îi făcea o frumoasă... concurență! Studiînd viața lui dr. I. N. Dona, am ajuns să-i cunosc înaintașii, să descopăr documente interesante despre familia sa...

Originea familiei Dona urcă în istoria Bucureștilor pînă în timpul domniei lui Șerban Vodă Cantacuzino, mai precis pînă în 1680, cînd fostul ambasador (Bai) al Veneției în Țara Românească, Pepino (Giussepe) Donà, căsătorindu-se cu Anca Cojescu — fiica postelnicului Radu Cojescu — rămîne definitiv în București.

La origini, familia Donà „dalle Rose” a dat Veneției cîțiva oameni iluștri. În trecut, găsim pe senatorul Girolamo Donà, ambasador al Veneției pe lângă papii Inocențiu VIII și Alexandru VI. În quattrocento, Antonio Donà scrie în latină „Vite dei Dogi” pînă la Nicolo Marcello. Francesco Donà, mort în 1553, a fost primul Doge al republicii Veneției din familia Donà (timp de 8 ani). Monumentul acestuia este

Într-un colț, un secretaire. Îmi place să cred că de aici i-a scris prima scrisoare poetului Mihai Eminescu la Viena. Era un răspuns la poezia „Venere și madonă” care va apărea imediat, în numărul din 15 aprilie 1870 al revistei „Convorbiri literare”.

Mai căutăm în acel salon al Junimii, deosebit de evocator, prezența celorlalți junimiști. Parcă mi-l și imaginam pe A. D. Xenopol (acel tinerel în 1871), după ce membrii fondatori ai Societății literare Junimea îi citiseră cuvîntarea pe care acesta o alcătuisese ca s-o citească la Putna, în fața mor-mîntului lui Ștefan cel Mare, cu prilejul celebrei serbări naționale din August 1871.

Și ochii cercetau mai departe. Mă întrebam care era locul preferat al filosofului Vasile Conta, personalitate de marcă a științei românești sau a filologilor Alex. Lambrior și Alex. Philipide. Dar grupul Caracudei!! El doar făcea deliciul Junimii și al umoriștilor ei. Îi simt parcă prezența lui Ion Creangă, care-i avea în vedere pe aceștia cu deosebire. Scaunele, banchetele, fotoliile erau așezate mai mult în cerc. În mijlocul întregului alai, un fotoliu — al lui Titu Maiorescu — cel care a știut să facă din serile Junimii întâlniri de o înaltă ținută științifică și literară. Scriitorul ieșean Constantin Parascan îmi spunea plin de mîndrie că aceste întâlniri ar putea fi comparate cu marile întruniri ale scriitorilor din Europa: „de fapt prin această «Junime» sîntem sincroni, intrăm în dialog cu lumea cultă europeană, dialog care începuse temeinic încă de la Dimitrie Cantemir”.

Și Constanțin Parascan a ținut să adauge celor spuse, traduceri deosebite din literaturile străine, făcute cu pricepere, care au fost citite aici, la Societatea literară Junimea — un semn al dialogului culturii noastre moderne, al literaturii în primul rînd cu literatura și cultura europeană.

Soarele se prelingea parcă pe măsuta din salon, pe fiecare obiect, ceară scursă din fagurile toamnei. „Casa cu ferestre luminate” era întocmai unui imens fagure ferăstruit de astrul zilei.

Ieșenji au știut această casă încă de pe vremea vestitului vornic Vasile Pogor, un om de o aleasă cultură, care în 1834 va traduce volumul „Henriade” al lui Voltaire și îl va tipări în renumita tipografie a lui Heliade Rădulescu de la București. Mai tîrziu fiul său, tînărul Vasile Pogor îi primea aici pe toți aceia care erau uniți într-o singură iubire — literatura — „Casa ca un fagure de miere” avea în fiecare vineri, ferestrele luminate pînă mult, după miezul nopții.

Citesc rîndurile unei emoționante scrisori a lui Ion Creangă. Aflînd despre succesul deosebit al poveștii lui „Moș Nichifor Coțcariul” la Junimea din Iași, Creangă cere manuscrisul lui I. Negruzzi. Întîrziînd să trimită manuscrisul, Ion Creangă îi scrie următoarele lui Titu Maiorescu: „Stimabile d-le Maiorescu, vă rog trimiteți povestea „Moș Nichifor”, ca s-o dau la tipar. Junimea din Iași, cam adormită după obiceiul ei, după 12 noaptea, a votat să se tipărească. Da bine, da rău...” și continuă Ion Creangă cu fină ironie și cu alte lucruri. Aflu din aceste rînduri, că Junimea vota ca să se tipărească o lucrare, semn al valorii ei deosebite, dar și faptul că ședințele se țineau mult după miezul nopții.

Zetina Urechia (sora Emiliei Donà), modelul preferat al lui N. Grigorescu (pastel pe carton)

conservat astăzi de descendentul direct: N.H. Conte Ernesto Donà la vila sa din „Marenò de Piave”. „Eu l-am văzut”, scrie poetul Venetiei Cicogna în 1817 la reexpunerea sicriului lui Francesco Donà în Sala Ateneului Venetiei, „și era îmbrăcat în mantaua sa de culoarea trandafirului roz, culoare conservată intactă”. Încă doi dogi dă Venetiei familia Donà: Leonardo și Nicolò, la începutul secolului XVII. Cel mai faimos „dalle Rose” rămîne cavalerul Piero Donà, mort de infarct cardiac — „crepacuore”, în 1798, cînd asistă la căderea republicii Venetiene, sub Napoleon I.

În timpul confirmării lui Mihai Viteazul ca Domn al Țării Românești — la Constantinopol — găsim acolo pe ambasadorul Venetiei Giuseppe Donà, care intervine la „Sublima Poartă” pentru numirea domnitorului român. Există chiar o corespondență ulterioară între Mihai Vodă și ambasadorul Donà, care se păstrează în arhivele Venetiei (General Constantin Donà, 1938). Puțin mai tîrziu, în timpul lui Duca Vodă și Șerban Vodă Cantacuzino găsim și la București, ca ambasador al Venetiei, pe Pepino Donà, despre care vorbește V.A. Urechia în cronicile sale. Este cel ce, stabilindu-se în București, se căsătorește în 1680 cu frumoasa fiică a postelnicului Radu Cojescu, nuni fiind chiar Șerban Cantacuzino cu soția sa. Familia Cantacuzino va rămîne mereu protectoarea ramurii românești a familiei Donà.

Parcă aud pașii celor prezenți la „casa cu ferestre luminate” ce se pierdeau mai apoi pe străzile tainice și pline de poezie ale Iașului. Mi-i imaginez pe Eminescu și Creangă mergând spre Țicău, iar pe ceilalți spre Bolta Rece, pentru ca, în zilele următoare, să se vadă din nou în grupuri mai mici și în vinerea viitoare să se reîntîlnească în aceeași casă, în care s-au scris pagini uimitoare din literatura română.

Ședințele Junimii se țineau atît la Iacob Negruzzi, cît și acasă la Titu Maiorescu, iar după plecarea acestora la București, și în alte case din Iași. De pildă, în apropiere, la casa prozatorului Nicolae Gane. Caut fotoliul unde a stat desigur și Eminescu cînd a venit abătut, observînd în revista „Convorbiri literare” farsa făcută de B. P. Hasdeu, el fiind primul care a observat (după tipărirea acelei poezii celebre „La noi”).

De cîte ori, oare, s-a băut ceai din frumoasele pahare rămase din acea vreme? Mă dezlipesc cu greu din acest salon al Junimii, un adevărat muzeu de literatură.

O încăpere din „Casa cu ferestre luminate” evocă personalitatea lui Creangă. Îmi aplec ochii pe un exemplar din „Convorbiri literare” din 1 ianuarie 1881. Aici s-a publicat pentru prima oară ceea ce noi am citit încă din prima clasă de școală: „Amintiri din copilărie”. Pe măsută, o corectură originală a lui Ion Creangă cu o însemnare deosebit de valoroasă: „De-ar fi să se reproducă... după această corectură să mi se trimită și mie numerele în care va ieși” — Ion Creangă.

Privesc acum o vitrină dintr-o altă încăpere. Aici se află portretele tuturor fondatorilor, care în septembrie 1863 au pus temelurile acestei societăți alături de Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Teodor Rosetti și Petre D. Carp. Un document ne readuce în epocă. E de fapt o mărturisire la acea dată, a lui Iacob Negruzzi: „Credința mea este că Junimea va păstra o pagină în istoria literaturii române, căci prea am avut noi înșine plăcerea la lucrările noastre pentru a nu fi adus multumire și folos publicului mare”.

La loc de cinste, o însemnare a lui George Enescu: „Cel ce a dus în spinare toate greutățile organizației Junimea — timp de 3 decenii a fost Iacob Negruzzi, cumînd sarcinile de director, de redactor și de secretar al „Convorbirilor literare”. Azi, „Muzeul de literatură al Moldovei”, nu are numai documente originale ci și documente și mărturii ale unor contemporani sau ale unor oameni de cultură de mai târziu.

În aceeași vitrină se află exemplare ale revistei „Convorbiri literare” chiar de la primul număr, din 1 martie 1867.

Este amintită și o activitate remarcabilă: Prelecțiunile populare ale Societății literare Junimea, prelecțiuni care au debutat încă din iarna aceluia an de înființare a Junimii, din februarie 1863, ținute în primul rînd de Titu Maiorescu și de ceilalți membri ai Junimii, în primul an de activitate, într-o clă-

Fiul lui Pepino Donà — Ștefan, este numit paharnic la Curtea domnească, după ce inițial reprezentant al familiei fusese investit cu rangul de vornic. Are doi copii: pe Anton — Clucerul de mai târziu și pe Ecaterina, căsătorită cu Ștefan Văcărescu, părinții lui Enăchiță Văcărescu. Anton Donà cu soția sa Zamfira sînt înmormîtați în ctitoria acestora „Sf. Ștefan” — „Cuibul cu barză”, de pe strada Știrbei Vodă din București — în 1830, după cum rezultă din piatra de pe mormint, scrisă cu litere cirilice și din pisania respectivă, care se conservă în prezent — zidită, în altar.

Aceste date sînt consemnate în „Istoria Bucureștilor” de Constantin C. Giurescu (1966). Desigur, în plină epocă fanariotă, clucerul — boier curtean, nu mai are o funcție foarte importantă. În privința aceasta Constantin C. Giurescu citează decizia-parodie a lui Vodă Mavrogheni, singularul domn fanariot care umbla prin București în caleașca sa trasă de doi cerbi și care decizie face din calul acestuia „mare clucer”, precum odinioară la romani — Caligula. Se vede din aceasta disputa domnitorului cu boierii curteni.

Dintre copiii clucerului Donà cu Zamfira cităm pe Paharnicul Spirache Donà-Cojescu și medelnicerul Costache Donà. Costache Donà, căsătorit dintîi cu Frusina Săvescu, se desparte de frumoasa sa soție în 1828, care se recăsătorește cu domnitorul Grigore Ghica. Acesta —

Medelnicerul la rîndu-i se recăsătorește cu Elena, nepoata mitropolitului Filaret, cu care are nu mai puțin decît șapte copii. Dintre aceștia cităm pe Maria, căsătorită cu polcoveșnicul N. Paraschivescu (1868), Smaranda, căsătorită cu Grigore Murat — prefect de Vlașca, Anastasia, călugăriță la mînăstirea Pasărea, sub numele de Simfona.

Dintre copiii medelnicerului Costache Donà cităm pe colonelul Spiridon Donà, mort în 1898, cu doi descendenți, cu care ajungem în epoca actuală: Mircea Donà — doctor și inginerul Nicolae Donà. Un fiu al primului, doctorul Șerban Donà este azi medic de țară și l-am auzit în anii trecuți la Radio, răspunzînd la un concurs în care-și etala memoria, sa prodigioasă.

Un alt fiu al medelnicerului Costache Donà, colonelul Pompiliu Donà, mort în 1903, are ca descendent pe generalul Constantin Donà, din perioada dintre cele două războaie mondiale. Cărturar fiind, a scris în epocă sub pseudonimul „Clucerul Dinu”. Două fiice ale acestuia, Zoe și Elena, de o deosebită frumusețe, participă între 1930-1934 la Concursul de „Miss-Univers” — călătorind în cele două Americi.

L-am lăsat la urmă pe fiul medelnicerului Costache Donà, pe Nicolae care, ca militar de carieră — colonel, va participa la războiul nostru de independență, la Plevna și Grivița. Eroul de la Grivița va ajunge mai târziu General-profesor la Școala Militară din București. O stradă din

dire care se mai păstrează și astăzi. În anul următor, ele s-au desfășurat în clădirea celebrei Universități, care s-a inaugurat în prezența lui Alex. Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu și a celorlalte oficialități din întreaga țară, în 1860.

Imortalizată pe o hirtie fotografică, o privire pătrunzătoare. O fotografie. Exemplar unic și original: Mihai Eminescu la vârsta de 34 de ani. Alături, prietenul său Ion Creangă. Lângă fotografia acestui mare povestitor, se află „Povătuitorul de cetire prin scriere”, celebrul manual didactic scris de Ion Creangă. Mai departe, un număr din „Convorbiri literare” din 15 aprilie 1870, în care se publică poezia lui Mihai Eminescu „Venere și Madonă”. Alături, un număr din 1875 în care debutează Ion Creangă cu nu mai puțin celebra „Soacră cu trei nurori” și revista unde publică prima dată Ion Luca Caragiale, în 1879. Este vorba de „O noapte furtunoasă”. Alături, volumul său de teatru cu o dedicație originală pentru Iacob Negruzzi. Citesc dedicația lui Caragiale în această ediție princeps prefăcută de Titu Maiorescu: „Domnului Iacob Negruzzi, în semn de cea mai înaltă stimă, din partea autorului” Caragiale, 1889, București. Sobru, concis cum de fapt este Caragiale și în opera sa.

... Documente de istorie literară, unice. Așa cum este și volumul ediției princeps „Nuvele din popor” de Ioan Slavici cu o dedicație a autorului pentru Titu Maiorescu — o dovadă a prețuirii celor mai mari scriitori față de critic. Și o dedicație „Domnișoarei L. M.” (Lidia Maiorescu) pe volumul „Amintiri din copilărie”. Mi se spune că este un semn de prețuire pentru fostul profesor al lui Ion Creangă de la școala de învățători de la „Treii Ierarhi” și desigur în semn de prețuire pentru autorul Societății Literare Junimea.

Iată, la loc de cinste, ediția princeps, tipărită la Iași, 1876 a volumului „Povătuitorul de cetire prin scriere după sistemul fonetic”, volum semnat de institutorii Ion Creangă și Gh. Enăchescu. El a fost în epocă un manual pentru care Creangă a primit din țară scrisori nenumărate. Erau cerute (ca să se lămurască) unele chestiuni de gramatică și de metodă de predare în școala primară, în scrisori era apreciată metoda intuitivă folosită cu deosebit succes de marele învățător. Pe acest „povătuitor” observ scrisul mărunț și semnătura lui Creangă. Este o dedicație „Iași 1877, Septembrie. Domniei sale domnului Mihai Duca, colegul meu de școală, ca semn de frăție și iubire, recomand această mică lucrare didactică pe care o socot a fi folositoare în ramul activității noastre dascălești” — Ion Creangă.

Astrul zilei coboară arămiu peste filele învechite de vreme. Mă aplec asupra celebrei prefete la „Povești”: „Iubite cetitoriu. Multe prostii ai fi citit de când ești. Cetește rogu-te și aceste. Și unde-i vede că nu-ți vin la socoteală, ia pana în mină și dă și tu altceva mai bun la iveală — căci eu atita m-am priceput și atita am făcut” — Autorul.

ELISABETA IOSIF

București îi poartă numele. Căsătorit cu una din surorile Wirth, originare din Dresda, Emilia, generalul are trei copii: doctorul Iosif Dona căsătorit cu Elena Leontopol, cunoscuții colecționari de artă, a căror colecție poate fi văzută la Muzeul Colecțiilor de pe Calea Victoriei, doctorul Raul Dona, căsătorit cu pictorița Niculina, născută Delavrancea, și Margherita, căsătorită cu Al. Vlahuță, apoi cu Alecu V.A. Urechia.

Doctorul Iosif Dona, ca medic docent, într-o lucrare rămasă celebră, premiată de Academia Română, care și astăzi mai poate fi găsită prin anticariatele din București, ca medic al Sanatoriului Eforie-Techirghiol, a pus primul, în lumină, la începutul secolului XX, „miraculoasele” proprietăți terapeutice ale nămolului lacului Techirghiol.

În colecția de artă Elena și Iosif Dona se află un număr important de picturi de Grigorescu, după modelul preferat al acestuia: Zetina Urechia, apoi picturi de Luchian, Petrașcu, Tonitza, Ciucurencu etc. Fiica doctorului Dona, Maria, a donat recent a doua colecție Dona, iar verișoara sa Nuni Dona-Delavrancea pictoriță ca și mama sa, ne-a dat o salbă de biserici pictate, împreună cu pictorul Ghiță Popescu, de la biserica română din Ierusalim și pînă la Catedrala din Constanța. Fiul Marukăi Dona, doctorul Șerban Andronescu Ghika medic hematolog merge din clinică în clinică pen-

tru indicarea produselor antihemofilice și poate fi auzit dimineața, vorbind la Radio, la emisiunea „Sfatul medicului”.

Ni s-a părut semnificativă genealogia familiei bucureștene Dona, de origine venețiană (1680). Înrudită pe parcursul a opt generații, în ultimele trei secole, cu alte familii de tradiție: Cojescu, Văcărescu, Ghika, Leontopol, Urechia, Vlahuță, Grigorescu, Delavrancea etc. A dat în timpul epocii fanariote figura tradițională a clucerului Dona, ctitor al bisericii „Sf. Ștefan” — „Cuibul cu Barză” (1830).

În secolul XIX figura centrală a familiei Dona a reprezentat-o colonelul Nicolae Dona, eroul de la Grivița-Plevna, care a avut un rol important în războiul nostru de independență (1877). Din prima jumătate a secolului XX reținem pe generalul Constantin Dona, militar și literat, și mai ales pe vărul acestuia, dr. Iosif Dona, unul din fiii eroului, Nicolae Dona, un mare medic al României moderne și unul din principalii colecționari de artă ai Bucureștilor. Descendența actuală a colecționarului Dona a continuat această tradiție prin fiica acestuia Maruka Donato.

A doua fiică a doctorului Iosif N. Dona, Cella a condus timp de aproape două decenii, ca directoare, prima colecție donată de tatăl său, făcînd-o cunoscută marelui public cu verbul său iubitor de frumos.

GABRIEL ILIESCU

Un centru expozițional EMINESCU la Iași

„Într-un rînd — notează George Călinescu în *Viața lui Mihai Eminescu*, referindu-se la perioada cînd poetul a funcționat ca bibliotecar și revizor școlar la Iași — ședea împreună cu Miron Pompiliu și un alt prieten, mic impegat, într-o cocioabă de pe Valea Plîngerii. Bătea mahalalele și împrejurimile pînă la miezul nopții, tîrînd și pe alții, pe la Copou, pe la Socola, printre vii, pe Valea Bahluiului... La „Bolta rece“, pare-se, a făcut cunoștință Eminescu cu Ion Creangă, într-un moment de euforie dărimătoare de graniți sufletești, cam spre toamna anului 1875... Rătăcirile lui Eminescu cu Creangă sînt nu numai o înfățișare a legăturii lor, dar și o necesitate de natură psihologică, pentru că numai afară, la cîmp, la pădure sau la crîșma cu mese de lemn prost, duhul lui Creangă înfățișa realitatea unei clase sociale. Ei se mistuiau ceasuri și chiar zile întregi, cutreierînd mahalalele, urcîndu-se mai pe aproape pe dealul Ciricului, pînă la vremea mesei, sau prin Tătărăși, Păcurari, Nicolina, Copou, Aroneanu sau Galata, înconjurînd orașul, ori luînd drumul Sculenilor pe malul Prutului, spre a se scălda sau a se înfunda prin pădure... Epoca șederii la Iași, în apropierea *Junimii*, a fost cea mai rodnică din viața poetului din punctul de vedere al creațiunilor artistice”.

Am reprodus acest lung citat din scrierea călinesciană, pentru că el poate constitui oricînd preambulul de excepție al unei fascinante călătorii pe urmele lui Eminescu în bătrîna capitală a Moldovei. Copou, Păcurari, Nicolina, Socola, Galata, Bolta rece... cîte multe alte puncte de pe harta de ieri sau de azi a orașului nu vorbesc tainic despre zilele și nopțile ieșene ale genialului poet? Ieșenii, care au, ca și locuitorii Florenței, un adevărat cult pentru marii, iluștrii lor înaintași, cîntesc cu pioșenie dar și cu mindrie amintirea trecerii Luceafărului prin urbea lor. Vestitul tei al lui Eminescu, din grădina Copou, întărit cu chingi metalice pentru a rezista intemperiilor vremii, a fost și a rămas unul dintre cele mai dragi locuri de plimbare pentru localnici, ca și pentru vizitatorii orașului. Statuia celui mai mare poet al românilor, realizată în 1929, străjuie și azi, impresionantă, deschiderea arterei care urcă din centru spre Copou. Cine calcă pragul Muzeului de literatură al Moldovei, din fosta casă a lui Vasile Pogor, află chiar de pe placa de marmură fixată la intrare că în această clădire, unde se țineau reuniunile societății „Junimea“, Eminescu, oaspete de marcă, citea adesea din creațiile sale. Iar într-una din încăperile muzeului, oricine se oprește cuprins de emoție în fața

unor exponate rare, precum file de manuscrise, semnături autografe, obiecte personale și chiar masca mortuară a poetului. La „Trei Ierarhi“, unde se păstrează casa în care a locuit un timp poetul, la bojdeuca lui Creangă de la Țicău, unde se ducea adesea să-și viziteze prietenul drag, la Teatrul Național, ale cărei spectacole le urmărea cu ochiul cronicarului dramatic, ca și în multe alte locuri, pașii lui Eminescu par să fi lăsat urme vii, răscolitoare de amintiri.

Și iată că nu cu mult timp în urmă, Iașul a venit să aducă încă un omagiu lui Eminescu. Este vorba de o originală colecție muzeală deschisă sub denumirea de *Centru Expozițional Mihai Eminescu*, în parcul Copou. Inițiatorul și organizatorul noului centru expozițional, cel care a găsit înțelegerea și sprijinul organelor superioare locale, este un pasionat colecționar de piese rare privind viața și opera poetului.

Deși om tînăr — nu are nici 40 de ani, Dumitru I. Grumăzescu, un autodidact cu largi deschideri spre orizonturile culturii în general și spre creația eminesciană în special, este de o bună bucată de vreme stringătorul perseverent, asiduă, a tot felul de tipărituri și documente ce pot completa, întregi, înălța personalitatea marelui poet național. Colecția sa, cuprinzînd cărți, reviste, ziare, timbre, ilustrate, tablouri, sculpturi, medalii jubiliare ș.a. numără la ora actuală 5000 de piese, unele constituind dacă nu unice, în orice caz exponate de mare valoare.

La data cînd am vizitat-o, expoziția înfățișa vizitatorului o temă de mare interes: universalitatea operei eminesciene.

„Pasiunea mea de colecționar — îmi spunea cu modestie Dumitru I. Grumăzescu, oferindu-se să-mi dea explicațiile de rigoare ca un experimentat muzeograf — s-a născut curînd după anul 1958, cînd un accident destul de grav era pe cale să mă coste pierderea vederii. L-am îndrăgit din copilărie pe Eminescu și primul lucru pe care l-am făcut cînd m-am înapoiat în orașul meu natal, Tirgu Neamț, după operația ce mi s-a făcut la București, a fost să caut cărți. Cărți de Eminescu și despre Eminescu. Apoi, nu numai cărți, ci și alte, multe alte mărturii care vorbesc despre poetul drag nouă, tuturor. Pe la anticari din diverse orașe, pe la deținători de astfel de documente. În 1979, am organizat o primă expoziție cu o parte din achizițiile făcute prin țară, în acești ani, la Tirgu Neamț. Am prezentat apoi la Cluj-Napoca, la Timișoara, Suceava, Bacău, Piatra Neamț. Dar nicăieri nu mi se părea mai la ea acasă decît aici, la Iași. Ediliile orașului au fost de acord ca vechea clădire a restaurantului din Copou să capete altă destinație, apoi să fie renovată și astfel și-a deschis porțile „Centrul expozițional M. Eminescu“.

În vitrinele celor două săli de expoziție, cîteva zeci de volume, apărute în diverse țări de pe glob, de-a lungul vremii, dau privitorului dimensiunea receptării operei eminesciene în rîndul iubitorilor de poezie de pretutindeni. O traducere în germană a „Luceafărului“ poartă ca dată anul 1893. Un volum de poezii traduse în limba franceză de Elena Miller-Verghi datează din 1898. Într-un număr din ziarul „L'Independence Roumaine“, care apărea în epocă, Eminescu era publicat la loc de cinste. În 1930, o culegere de versuri eminesciene apărută la Londra

era prefată de George Bernard Shaw, a cărei semnătură e reproducă în facsimil.

Și, suita continuă cu ediții mai vechi sau mai noi publicate în portugheză, în spaniolă, rusă, maghiară, italiană, japoneză, idiş, siriană — nu mai puțin de 20 de limbi în care au fost tălmăcite până în prezent versurile lui Eminescu. „De curînd — îmi atrăgea atenția colecționarul — am primit chiar un unicat: o revistă coreană care apare în limba esperanto. Este un număr din 1980, în care se publică o poezie de dragoste din lirica eminesciană”. Și, pentru că universalitatea poetului a cuprins și cuprinde și alte sfere decât cea a traducerilor și tipăriturilor, Dumitru Grumăzescu îmi arăta spre exemplificare, un timbru de serie foarte mică, consacrat poetului nostru național și emis în 1926 tocmai la Cleveland, în Statele Unite.

„Doresc mult ca acest Centru expozițional — îmi mărturisea custodele — să se transforme cu timpul și într-un Centru de studii și cercetări eminesciene. De pe acum sînt mulți studenți ieșeni care vin aici să consulte diferite volume sau publicații, fie pentru lucrări de diplomă sau de seminar, fie din dragoste față de opera eminesciană. Organizăm adesea seri de poezie și de muzică, iarna în mica sală de lectură, iar vara în jurul clădirii, între aleile de lîngă teiul sub care a poposit de atîtea ori Eminescu. Avem o bună stație de amplificare și o colecție de discuri cu muzică clasică pe care dorim să o facem ascultată de cît mai mulți tineri. Dispunem și de un laborator foto unde lucrăm reproduceri după diverse tipărituri sau fotografii pe care le oferim școlilor, ca material didactic. Am început să colecționez și înregistrări pe benzi sau casete de texte, interviuri, recitări din și despre opera poetului. Sper ca inițiativele noastre să dea oricărui oaspete al acestei noi instituții muzeale ieșene un prilej de reală desfătare spirituală”. Și am adăuga noi, pe măsura tradițiilor culturale puternice cărora ieșenii le-au rămas întotdeauna devotați.

CONSTANTIN DARIE

BREVIARUM BRUKENTHAL

(un strămoș al almanahurilor)

Poate vîrsta, poate foarte multe excursii făcute pînă acum, poate amîndouă aceste cauze au determinat o nouă situație: în ultima vreme am călătorit mai puțin și m-au atras mai mult documentele ca expozate muzeistice, cartea veche și manuscrisul în măsura în care textul este însoțit de imagini ale timpului lor, stampele de tot felul reprezentînd mărturii ale unor vremuri trecute, într-un cuvînt vechituri care, prin autenticitate și frumusețea formelor grafice, aduc în vitrinele muzeelor, dar mai ales pe masa de lucru (cînd sînt corect reproduse) locuri și fapte de viață de mult dispărute.

Cînd călătoresc, la Iași stau mult timp în Casa Dosoftei, la Tirgoviște admir mereu expozatele din Muzeul tiparului și al cărții vechi românești, la Tg. Mureș vizitez de fiecare dată Biblioteca Teleky-Bolyai, iar la Mănăstirea Dragomirna nu mă satur privind miniaturile lui Anastasie Crimca. M-a emoționat profund Codex Aureus la Biblioteca Bathyaneum din Alba Iulia și vizitez cu plăcere colecția de facsimile de la Muzeul Arhivelor din București. Dar m-am obișnuit și să consacru foarte mult timp lucrului acasă; printre reproducerea de documente și stampe.

Știam de existența unui manuscris de pe la sfîrșitul sec. XV aflat în Biblioteca Brukenthal din Sibiu, numit *Breviarum*, dar nu-l „pipăisem” pînă anul trecut. Cu ocazia unei excursii, revăzînd destul de în fugă secția de artă plastică atît de dragă mie, am petrecut de această dată un timp mai îndelungat la Bibliotecă, printre giuvaerurile de carte veche (și rară) aflate acolo.

Cărțile manuscrise de pînă la apariția tiparului (1452), dar și de după această dată, deoarece odată cu invenția tiparului nu a încetat manuscrisirea, precum și cele 380 de incunabile (tipărituri din perioada 1452—1500) ori cărțile tipărite în sec. XVI—XVIII, formează un tezaur de carte veche pentru care Biblioteca Brukenthal poate fi învidiată de oricare din instituțiile de prestigiu din Europa avînd același profil.

Dintre toate, însă, m-a reținut în mod special *Breviarum*-ul (cuvînt din limba latină care în traducere liberă înseamnă „pe scurt” și căruia în vorbire curentă i se mai spune și *breviar*).

Cîteva date tehnice: are dimensiunile de 15 cm lățime × 21,5 cm înălțime și cuprinde 342 de file scrise și desenate pe un pergament de foarte bună calitate; coperta de piele este mult mai nouă, cu aproximație din sec. XVIII; la început are un calendar lunar, fiecare lună ocupînd cîte două pagini, cu text scris în trei culori (albastru, roșu și auriu) și cu excepționale reprezentări grafice a îndeletnicirilor oamenilor în luna respectivă.

După calendar (pag. 2—25) urmează un text liturgic cu file avînd portrete sau scene biblice, pictate în aceleași trei culori de bază, încîntătoare prin minuția desenului și realismul reprezentării (pag. 26—159); apoi sînt cele patru evanghelii (pag. 160—561), iar ultima parte cuprinde viețile unor sfinți (de la pag. 562 pînă la sfîrșit), toate paginile fiind împodobite cu cheare decorative florale, zoomorfe sau geometrice, desenate cu delicateță și precizie miniaturală, chiar dacă unele animale pe care artistul nu le-a văzut (lei, cămile, maimuțe) sînt greșit prezentate.

Datorită valorii sale de excepție, *Breviarul* de la Biblioteca Brukenthal a fost cercetat în amănunțime de mai mulți specialiști mai ales în secolul trecut (dr. Dudik, Andor, v. Hevesi, dr. v. Frimmel, dr. Schuller etc.), iar M. Csaky, eruditul custode al muzeului de la începutul secolului nostru, i-a dedicat un interesant studiu, publicat în editura lui Sebastian Hann, Sibiu, 1912 și însoțit de 12 reproduceri excepționale realizate de Jos. Drotleff, tipograf tot din Sibiu, reproduceri din care 2 sînt policrome și 10 sepia, la dimensiuni conforme cu originalele.

Ca proveniență, păreriile specialiștilor sînt împărțite; astfel, dr. Dudik afirmă că Breviarul ar fi fost realizat în Franța (de sud), în timp ce Andor v. Hevesi este de părere că originea ar fi tot franceză, dar provenit din școala pictorului Jean Fourquet, care a existat la Tours în sec. XV, în timp ce alți specialiști se referă la o proveniență nordică (Brabant sau Țările de Jos), din primele două decenii ale sec. XVI (dr. v. Frimmel).

De asemenea împărțite sînt și păreriile cu privire la artiștii care au realizat textele și desenele: într-un singur loc apărînd un nume, Olnrikus (pag. 510), s-a considerat acesta ca fiind pictorul, după cum într-un singur desen apărînd portretul unui călugăr cistercian (pag. 519) s-a presupus a fi vorba de autoportretul artistului și în fine, repetarea nejustificată a unui semn în contextul desenului (pag. 172 și pag. 346), a determinat părerea că acest semn ar reprezenta un monogram al desenatorului.

O emblemă cu sigiliu, tipărit pe verso-ul ultimei pagini aparținînd mănăstirii Sf. Margareta din Praga, atestă cu precizie apartenența Breviarului pînă spre sfîrșitul sec. XVIII, cînd a ajuns la Viena, de unde a fost cumpărat de Baro-nul Samuel Brukenthal pentru biblioteca sa din Sibiu.

Indiferent de proveniență sau de numele artistului (și al scriitorului textului, dacă a fost altul), detalii de specialitate interesante dar neesențiale, ceea ce m-a reținut în mod deosebit în fața Breviarului a fost calitatea artistică a picturilor și — mai ales — tematica acestora.

Din acest ultim punct de vedere, manuscrisul de la Sibiu este un document de o excepțională valoare, fiindcă în măsura în care el aparține sfîrșitului sec. XV sau primelor două decenii din sec. XVI — cum susțin specialiștii — și dacă dăm la o parte subiectele biblice, sîntem în fața unor reprezentări grafice autentice, avînd ca subiecte: costume ale epocii, în care sînt îmbrăcați regii din arbele genealogic al lui Ieseu, arhitectura medievală a unei catedrale, în care este amplasată scena coborîrii în mormînt, forma altarelor din interiorul catedralelor catolice, care reprezintă elementul decorativ al ramelor unor portrete, peisaj cu port medieval, care constituie decorul picturii cu evanghelistul Ioan în prim plan, ca și construcțiile masive ale unui burg din Evul Mediu care încadrează calendarul lunii aprilie ori decorul din planul îndepărtat al scenei reprezentînd fuga în Egipt.

Spuneam și cu altă ocazie că arta Evului Mediu tîrziu (sec. XIII—XV), deși prezintă subiecte biblice, decorul și costumația sînt documente privind moda, peisajul, arhitectura și mobilierul absolut contemporane artistului, de o autenticitate indiscutabilă. Ori, din acest punct de vedere, spre deosebire de alte manuscrise sau tipărituri din epocă, interesînd numai textul ca document lingvistic, fiindcă nu au decît elemente decorativ florale, zoomorfe sau geometrice, Breviarul Brukenthal e în egală măsură o operă de artă medievală, dar și un document iconografic de epocă, ceea ce nu este mai puțin important.

Un ultim aspect pe care mi l-a sugerat Breviarul: el începe cu un calendar lunar și continuă cu texte de un anumit profil avînd o bogată ilustrație; dar almanahurile din vremea noastră?

Nu încep și ele cu un calendar lunar și continuă cu articole urmărind un anumit profil, după specificul preocupărilor editorului, de asemenea cu o bogată ilustrație? Fără a intra în amănunte neimportante, nu se poate spune că Breviarul, ca instituție livrescă a Evului Mediu deci și Breviarul Brukenthal, este un strămoș autentic al almanahurilor de astăzi?

După părerea mea, chiar dacă se vor găsi suficiente contraargumente, păstrînd diferența în timp dintre epoci, ca și pe aceea dintre preocupările fiecărei epoci în parte și oprindu-se numai la ceea ce se aseamănă incontestabil (existența calendarului cu decorațiuni prezentînd preocupări specifice fiecărei luni, texte diferite urmărind un fir roșu conducător, ca și bogăția de imagini din text sau din afara lui), se poate spune — nu numai ca un simplu joc de cuvinte — că Breviarul Brukenthal a fost un Almanah al sec. XV, dar și că Almanahul nostru este un Breviar al sec. XX.

MIRCEA DUMITRESCU

Biciul lui Ștefan Ciubotariu

Cui nu-s dragi drumurile moldovene, cu satele presărate pe văi, cu dealurile împovărate de pomi roditori și cu viță din al cărui rod s-au hrănit și oștenii lui Ștefan și-ai lui Rareș și-ai lui Vodă Viteazul?

Care, trecînd prin ținutul Neamțului către cetatea așezată „pe o stîncă neagră“, lăsînd la o parte prea frumoasele mănăstiri ale Văratecului și ale Agapiei, unde marele nostru Eminescu își petrecea verile călduroase umbrite de copacii pădurilor de argint, nu a trecut prin Oșlobeni și nu și-a amintit de moș Nichifor Coțcariul, cel care l-o hurdăcîit cu harabaua lui, pe Nică al lui Ștefan a Petrei, ducîndu-l din ordinul lui Ștefan Ciubotariu la Școala de catihet?

Pe care din voi dragi cititori care ați colindat drumurile Moldovei de sub munte și mai ales cele ale Neamțului încărcate de trecut istoric nu v-au năpădit amintiri duioase trecînd podul de piatră de pe Ozana lui Creangă?

Parcă-l vedem în spatele costîșei în live-dea unde afla teiul cel cu pupăza, dezbrăcîndu-și cămășuța de tort și aruncîndu-se „hustuluc“ în bulboanele mai adînci și mai repezi ale apei.

Cum să intri în Humulești și să n-o coțesti la dreapta pe ulița unde și-a petrecut copilăria, cel mai mare povestitor al neamului nostru? Iată, atîtea amintiri care te năpădesc. În colț era scrînciobul băcanului,

cel cu bomboanele care se lipeau de fundul buzunarelor și care gemea de mulțimea copiilor în toate zilele de vară.

Uite și curtea mătușei Marioara, iar la drum în fața casei bătrânești, cireșul din cauza căruia toată tarlăua de cîneșă de la un cap la altul a fost făcută una cu pămîntul cu piciorușele „procleului” care n-o vrut cu nici un chip să se lase prins.

Toamna cînd îi cad frunzele nu e călător care vine să-și umple sufletul cu toate cele de mult apuse, să nu se aplece către pămînt și să nu ridice măcar cîteva așezîndu-le pios între filele cărților marelui povestitor.

Și iată-ne ajunși în fața bojdeucei din Humulești în care a văzut lumina zilei cel care ne-a încîntat copilăria cu povestirile și cu amintirile lui. Două odăi făcute din chirpici cu o prispă mică acoperită de sa-ceacul casei și o curticică cu cîteva pomi roditori iar în fața casei un gard din nuiele împletite, cu pîrleazul cel-l sărea mereu de teama lui „Sfîntul Niculaie” din cui, biciul făcut anume de cojocarul satului pentru a astîmpăra pofta de hîrjoane a năzdrăvanului care cît îi ziuica de, mare făcea numai năzbîtii.

Venea lelea Safta a lui moș Onofrei cu cite un boboc de gîscă cu ciocul atîrnînd către pămînt betejit de viață. Îl alergau copiii zburătuindu-l cu pietre de mai să spargă geamurile casei și cite și mai cite altele care singur și le-o înșiruit în amintirile rămase de pomină.

Bojdeuca lui Creangă de la Humulești

Intri în casa în care s-a născut și a copilărit Ion Creangă cu teama să nu trezești din visele lor amintirile sfînte neamului românesc, te miști cu teamă să nu strici ceva, să nu te atingi de vreun obiect care prin cădere ar avea de suferit.

Și totuși s-a găsit cineva cu cîteva ani în urmă să facă o faptă urîtă! L-a furat pe „Sfîntul Niculae” din cuiul de care era agățat lingă prichiciul hornului de mîna lui Ștefan Ciubotariu. Cine a făcut-o? Nu s-a aflat nici pînă în prezent. Biciul împletit de mîna cojocarului din Humulești și despre care moș Nichifor Coțcariu îl întreba mai ades pe Nică al lui Ștefan a Petrei:

— „Măi șoldanule, a mai trebăluit pe schinarea ta Sfîntul Niculae ori a stat cuminte în cui?”

Întrebată cine poate să-l fi luat, îngrijitoarea casei din Humulești, tare amărită, lăsînd capul în jos, aproape plîngînd, răspundea încetîșor:

— „Nu știm, poate vreun cochil să se joace sau să-l aibe amintire. Să nu ne facem di ocară, am făcut altul la cojocarul din tîrg, dar ni l-o luat și pe așela”.

Mai jos iscălitul se folosește de găzduirea pe care i-o acordă „Almanahul turistic” spre a-l ruga pe cel care știe ceva despre biciul de pomină să-l îndemne pe cel cu pricina pentru a-l face ghemotoc, să-l pună în pachet și să-l trimeată pe adresa bojdeucei din Humulești.

TUDOR ȘTEFĂNESCU

LOCUINȚA

UN EDIFICIU SUPUS LEGILOR GRAVITAȚIEI, SOARELUI, DEMNIȚĂȚII ARHITECTULUI

Abordarea acestei idei pleacă de la constatarea că totdeauna fiecare epocă și fiecare generație și-a lăsat câte un buchet de opere de artă mesaj către generațiile viitoare. Arta arhitecturii a lăsat din belșug în lungul istoriei, vestigii venerabile și niciodată din lista lor nu au lipsit locuințele. Chiar dacă templul grec sau catedrala gotică au fost de piatră în timp ce locuința era din materiale mai ieftine, a rămas tipul cristalizat, pe care l-au repetat cu ritmicitate generațiilor următoare.

Sigur că nu construim locuințe pentru muzeele viitorului, ci pentru oamenii noștri de azi dar, nu trebuie să fim indiferenți față de cadrul în care trăiește sau creează omul de azi și mai ales trebuie să fim atenți știind că și din locuința de azi se vor selecționa exemplare sau serii pe care ni le va studia din toate punctele de vedere cu obiectivitate și fără menajamente, posteritatea.

Știm că se vor întreba unii arhitecți dacă și acesta este rostul locuinței de azi, care are în primul rînd destinația să servească adăpostirii și vieții contemporanilor. Amintim că obiecte de serie cu încărcătură socială minimă față de complexitatea arhitecturii, cum ar fi automobilul, mașina de cusut, mașina de scris, umbrela, au și intrat în muzeele lumii pentru viitorime, înglobînd în ele caracteristici ale grupurilor umane care într-o anumită epocă le-au creat.

Arhitectura — produsul, dar mai ales portretul suprem al unei societăți, trebuie să lase o demnă zestre culturală care se va compune din școli, teatre, fabrici, case de cultură, sedii administrative și multe altele, dar și din locuințe.

Locuințele, acest cel mai legat subiect de viață al oamenilor, ar trebui să figureze cit mai în fruntea listei sus-amintite, întrucît contribuția lor la portretul unei epoci, la înfățișarea localităților este covârșitoare.

Cum ar trebui să fie locuințele noastre contemporane ca să concureze la istoria arhitecturii? Conforme cu legile pămîntului pentru care

se fac în primul rînd ca să fie acceptate și respectate de arbitrajul altor culturi, admise ca o creație proprie și demnă, contribuție a unei colectivități la cultura universală și nu ca o copie a altor culturi. Să fie sincronice cu ceea ce se face în cele mai dezvoltate culturi, sincronism însemnînd opere autohtone competiționale cu alte culturi și nu copii ale acestora. Cu toată diferența de viziune, „Voronețul” a fost sincron, dar nu asemănător cu operele Renașterii sau ale Goticului târziu.

Tot ce creăm în orice domeniu este examen în fața universalității și acolo sîntem prețuiți în primul rînd după contribuția proprie.

Nu excludem influențele, pentru că istoria culturilor este istoria influențelor, dar nu prezența altor culturi pe teritoriul nostru face cultura noastră, ci creația noastră proprie, prezența noastră proprie, prezența noastră chiar în influențe. Deci, aceste construcții despre care am dori să se vorbească vor trebui să aibă toate însușirile necesare locuirii de la noi și în plus vor trebui să reziste judecății universale particularizîndu-se printr-o mare încărcătură autohtonă.

Ni se pune des întrebarea, în special de către tinerii arhitecți, dacă există o arhitectură majoră românească demnă de luat în seamă. Noi

creдем că există. Ba, mai mult, după un secol de căutări teoretice, s-a admis că arhitectura civilă, adică locuința tradițională, este izvorul autentic al arhitecturii românești, și nu cea religioasă. Această arhitectură milenară a locuinței a ajuns la atita concentrare spirituală, încât a influențat pozitiv chiar și arhitectura religioasă românească și a contribuit la scoaterea din impas a sculpturii moderne.

Îndrăznim să afirmăm că reprezentantul cel mai de seamă al sculpturii moderne, gorjeanul Brâncuși a îmbogățit sculptura universală cu cuceriri ale arhitecturii populare românești, cu elemente din arta noastră cea mai abstractă.

Ce este autohtonismul? „Înaintarea organică după legi proprii”, a zis G. Călinescu dînd cea mai lapidară definiție.

La o constatare de breaslă, un arhitect a prezentat tipuri de locuințe tradiționale românești, locuințe relativ mai noi, făcute de arhitecții Delavrancea și Doicescu, subliniind descendența acestora din primele locuințe contemporane cu noi, la care nu se constată nici o înrudire cu locuința autohtonă.

După o experiență de milioane de apartamente credem că este timpul să ne gîndim cum încorporăm în locuință valori de calitate ale celorla arhitecturii tradiționale. Credem că drumul

trebuie străbătut cu aceeași smerenie cu care și-au făcut țărani noștri locuințele și toate actele de creație.

Înainte de un ambiții de creație originală punînd întregul înaintea detaliului, dar rezolvînd bineînțeles și detaliul, ei au ținut seama de legile primordiale ale arhitecturii de pretutindeni a căror ascultare a condus de-a lungul istoriei în diferitele părți ale lumii la arhitecturi diferite.

Aceste legi sînt:

- legea gravitației;
- legea soarelui;
- legea demnității creatorului de arhitectură.

LEGEA GRAVITAȚIEI este legea stabilității construcției. Din ea decurge o clădire împăcată cu condițiile fizice, geologice și geografice ale locului și nu o locuință orgolioasă cu foarte multe niveluri scump plătită în investiție și cu avantaje discutabile în exploatare. Este legea care guvernează toate detaliile pe care va călători picătura de apă din virful coamei pînă la rădăcina ierbii. Este legea pămîntului. Pe sprijinul ei s-a născut arhitectura Maramureșului, cupola Asiei Mici, arhitectura gotică sau arhitectura modernă.

Cine a văzut după un cutremur Muzeul satului și alături de el un oraș cu case prăbușite va înțelege valoarea respectării legii gravitației de către arhitecți. Asta nu înseamnă că arhitectura trebuie să rămînă în stare de cumințenie și conservatorism, ci că numai cu o tehnică bine verificată să se treacă de la o etapă la alta. Exemplul Japoniei ne arată că după fiecare cutremur sprijinit pe o tehnică superioară regimul de înălțime al construcțiilor a crescut.

LEGEA SOARELUI s-a impus construcției și în special locuinței de la începutul arhitecturii. Sîntem fiii soarelui. Fără el n-ar exista nici o ființă și nici arhitectura. Cele mai simple colibe circulare din preistorie sînt așezate cu gura la soare în teritoriul nostru sau exact opuse în anumite zone pe glob.

Legea soarelui este legea sănătății, a percepției armoniei arhitecturale, a valorii umbrei și a luminii, legea care dă valoare plastică fațadelor și detaliilor, legea din care s-a născut prispa, foisorul și streășina, lege ascultată cu smerenie de arhitecții țărani care și-au așezat totdeauna locuințele cu fața la soare, indiferent de poziția drumurilor sau de alte considerente. De ea depinde așezarea față de vînturi, grosimea zidurilor, raportul dintre gol și plin, alegerea materialelor și a culorilor, panta acoperișului și multe altele.

Legea soarelui l-a făcut pe Diogene așezat în butoiul lui cu deschiderea spre Sud să-i reproșeze marelui Alexandru, cînd acesta s-a așezat în fața intrării împiedicînd pătrunderea soarelui, că îi răpește ceea ce nimeni nu-i poate da. Noi, în plină criză de energie sfidăm legea soarelui în așezarea locuinței și asta numai cu efecte negative pentru confortul și sănătatea trupească și spirituală a oamenilor. Așezăm fără sfială apartamente spre nord, întoarcem fața soarelui, ca apoi să-i cersim puțină apă caldă încălzită cu ajutorul generoaselor lui raze. Ce-

rem prea puțin astrului față de cât ar putea el să ne dea. Îndrăznim să afirmăm că din punct de vedere al însoțirii locuinței la noi, la pragul dintre sec. 19 și sec. 20 cînd 90 la sută din locuințe erau construcții rurale, de regulă cu două odăi și corect orientate, aveam o însoțire optimă pe țară și asta atunci cînd nu se vorbea de o criză de energie. Criza de energie ar trebui să-l obsedeze pe arhitectul locuințelor și să-l ducă la o mai mare împă-

care cu soarele și sigur la obligația ca diagrama însoțirii să însoțească orice proiect de investiție.

Se poate răspunde rutinard că urbanismul modern impune sacrificarea soarelui, dar de fapt urbanismul actual trebuie să se debaraseze de îngrădirile urbanismului burghez care respectînd prea mult proprietarul de teren urban a împiedicat așezarea firească a construcțiilor de locuințe. Așezarea locuinței în disprețul legii soarelui nu este act de urbanism. Soarele este al tuturor și al fiecăruia. Cine dispune de dreptul la soare al semenului? Sau, atunci cînd dispune arhitectul, el este dator să o facă cu răspundere față de oameni. Razele soarelui trebuie să mîngîie ferestrele tuturor semenilor noștri. Nu sîntem convinși că locuințele cu 3 sau 6 apartamente la scară, dar cu sacrificarea multora din ele spre orientarea nord — ar fi mai ieftine decît soluția cu 2 apartamente la scară, decît după ce în calculul comparativ se introduc toți factorii de care are nevoie omul. Pe lîngă indicatorii economici din investiție trebuie introdus riscul îmbolnăvirii fizice și psihice, riscul diminuării capacității de muncă cu consecințele lor economice și toate pe perioada generațiilor de locatari posibili.

LEGEA DEMNITĂȚII ARHITECTULUI CREATOR

se referă la rolul determinant al arhitecturii în actul de creație, la demnitatea și la libertatea necesară stării lui de creație. Este legea demnității și inițiativei autorului care-l obligă pe arhitectul creator la o dreaptă interpretare și aplicare a primelor două legi, a pămîntului și a soarelui, este legea care dă dreptul arhitectului creator să hotărască și să răspundă de actul pe care-l face. De ea ține plasarea și rezolvarea judicioasă în mediu a oricărui zid, edificiu sau localitate. În numele ei se cere mult de la arhitect, care este împins pînă la sacrificiul meșterului Manole. Ea nu este legea bunului plac al arhitectului și libertatea de creație nu este legea haosului. Libertatea de creație nu vine de nicăieri și nu se dăruiește de către nimeni. Ea este în germene în fiecare și se dezvoltă ca o consecință a ridicării pe o treaptă superioară a creatorului. Libertatea pentru creator este un drept din care decurg numai îndatoriri față de sine, față de societatea în care trăiește, față de viitor. Această cea de a treia lege îl face pe arhitect să se confunde cu idealul societății și al epocii și îl obligă să adincească cultura autohtonă și universală pe care el trebuie să le socotească principalele puncte de sprijin. Ceea ce face ca o construcție să devină arhitectură este legea demnității creatorului. Este legea care-l obligă pe arhitect să fie ascultător la sugestiile semenilor, dar și alambic care distilează sugestiile, legea care-l obligă pe arhitect să asculte cum se cuvine de comanda socială și de comanda oficială. Prestigiul arhitectului în societate este proporțional cu gradul în care înțelege idealul societății și cu capacitatea lui de luptă pentru acesta.

Să analizăm însușirile locuinței contemporane de la noi față de legile arhitecturii în care s-a cristallizat arhitectura tradițională. Să

ne analizăm înfăptuirile. Nu vom cita exemple sau clădiri de locuit realizate în ultimii zeci de ani.

Constatăm că atunci când s-a vorbit de autohtonism, noi, arhitecții, am făcut unele eforturi, dar mai mult la cerere din afara decit din imbold propriu — atunci am redus arhitectura doar la fațadă sau chiar numai la detalii. Am folosit pe fațadă spice, cocoși, ochii din poarta sărutului de la Tg. Jiu, țesături și rotunjiri la colțurile balcoanelor care diminuează confortul (deloc obișnuite la pispa țărănească), amprente în prefabricate cu motive folclorice, prispe neintime de-a lungul fațadelor destinate mai multor familii și despărțite între ele doar printr-un parapet de sticlă de 5 mm și ne-am mirat că oamenii nu folosesc prispa decit ca depozit.

Uneori, îngroziți de monotonie, am colorat fațadele rupind continuitatea cu o arhitectură care față de sufletul peisajului și soarele nostru prețuia puritatea albului de var. Bucățile mincinoase de acoperiș din țiglă adăugate caselor acoperite cu terase au exprimat numai regretul nostru pentru arhitectura trecutului, dar nu și împlinirea ei contemporană. Nici chiar acoperișul corect în locul terasei nu garantează autohtonismul decit dacă ținem seama că acest element, acoperișul, în funcție de multe condiții materiale și spirituale, a cristalizat diferit pe diferite meridiane și paralele ale lumii.

Există acoperiș central european, mediteranean, românesc, asiatic cu multe subdiviziuni, nord-europene și altele. Într-o oarecare măsură cu stilul acoperișului ales vom contribui la caracterul edificiilor noastre și trebuie să observăm că la vărsarea celui mai mare fluviu din Europa a fost creat un acoperiș propriu, altul decit în Europa Centrală sau în alte părți ale lumii. Acoperișul de țiglă a fost tradus pe românește, autohtonizat cu multă artă de Cristofi Cerchez la vila Minovici, iar acoperișul de șindrilă compus după toate regulile autohtone a protejat și a incunat în Transilvania castele construite în stilul Renașterii.

Toate încercările arhitecturii contemporane analizate mai sus nu pot deloc să ne creeze nouă arhitecților o stare de liniște, ci mai mult să ne convingă că avem încă multă zgură de curățat, că mai este încă de înaintat și că în special trebuie cercetat și pătruns spre miezul arhitecturii autohtone.

Sînt însușiri care apropie și însușiri care diferențiază locuința tradițională de locuința modernă. Le apropie faptul că amîndouă au trebuit să fie ieftine, ușor de realizat, la îndemîna oricui. Locuințele din muzeele satului sînt realizate din cel mai ieftin material oferit de momentul execuției și s-a ajuns atunci pînă la capodopere din ziduri de pămînt acoperite cu stuf înglobînd expresia unei rafinate culturi. Iată pentru ce nici o nereușită de azi nu se poate justifica cu lipsa vreunor materiale noi. La însușirile care apropie locuința tradițională de cea contemporană trebuie să punem desființarea calcanelor, curcirea a urbanismului din ultimii zeci de ani. Arhitecții care construiau blocuri de locuit între cele două războaie, oricît de talentați ar fi

fast, erau în majoritatea cazurilor obligați să facă construcții cu o singură fațadă spre stradă cu două calcane laterale și o fațadă neglijabilă spre o curte de lumină insalubră. Construcția de la încrucișarea a două străzi constituia o excepție fericită.

Epoca noastră i-a redat locuinței demnitatea celor patru fațade, fiecare cu importanța ei la conturarea întregului și îl obligă pe arhitectul contemporan să valorifice această recucire a locuinței. La însușirile care diferențiază cele două locuințe trebuie să punem pe primul loc salubritatea fizică mult ridicată la locuințele etapei moderne. Salubritatea fizică, apa rece și caldă, încălzirea, luminatul electric, au făcut progrese mari în locuință. Am uitat însă că tot în salubritate intră și intimitatea locuinței, că omul este un animal social căruia îi place să trăiască izolat, că simțurile prin care luăm cunoștință cu mediul înconjurător trebuie ocrotite pentru obținerea izolării. În izolarea locuinței față de vecini, auzul, văzul și mirosul trebuie ocrotite și pentru aceasta avem însă multe de făcut.

Progresul nu este numai suma cîștigurilor dobîndite, ci este diferența care rămîne dintre suma celor dobîndite și suma celor pierdute. Este bilanț, — rezultatul se înregistrează cu semnul plus sau minus — să avem grijă să asigurăm un bilanț pozitiv locuinței din toate punctele de vedere.

Pînă la începutul sec. 20 ei, arhitecții țărani au dus greul și gloria arhitecturii românești. Aproape tot ce produceau ei era bine pentru că opera lor era făcută cu respect față de legile arhitecturii și cu experiența lor milenară produsul devenea sinteză. Noi le opunem puțin de tot. Numai experiențele personale. De zeci de ani învățăm țărani deseori ajunși orășeni cum să locuiască și nu învățăm de la ei mai nimic despre locuința autohtonă.

Cînd experiența arhitectului cult orgolioasă și neputincioasă s-a încrucișat cu dorința sinceră a țăranilor de a învăța ceva de la noi, rezultatul a fost rătăcirea actuală a arhitecturii rurale.

Dar ce valoare poate avea experimentul nostru pe lîngă sinteza pe care ne-au oferit-o țărani? Acum, cînd ne apropiem de sfîrșitul veacului constatăm că în acest secol au lucrat la noi multe mii de arhitecți, dar numărul clădirilor valoroase se numără abia cu sutele, iar al arhitecților adevărați, abia cu zecile.

Marii meșteri anonimi erau oameni simpli. Au făcut arhitectură bună pentru că au ascultat de legile universale ale arhitecturii particularizate la pămîntul pe care au trăit și mai ales s-au gîndit că în locuințe trebuie să se adăpostească și trupurile, dar și sufletele oamenilor.

Este greu de zis, cum ar trebui să arate această zonă arhitecturală. Este sarcina tuturor creatorilor să contribuie la realizarea ei cu răspundere față de prezent și viitor și cu respect față de trecut.

E sigur că ea va cuprinde multe influențe, ținînd seama de sporierea vitezei de informare, dar tot sigur e că ea va trebui să țină seama de legile pămîntului în care se dezvoltă.

Arh. ANGHEL MARCU

Marile aniversări culturale ale anului 1985:

NICOLAE LABIȘ, 50 de ani de la naștere

„PUIUL DE CERB“

nicolae Labiș

Cineva, cu mai bine de două decenii în urmă scria: „Sespune: îi citești în suflet ca într-o carte. În cartea lui citești ca într-un suflet“. Și poate că nimic nu este mai adevărat decât această afirmație făcută despre Nicolae Labiș, rapsodul vremurilor noi de pe meleagurile Bucovinei. Privind întregul semn al fîntînilor cărții lui, am adăuga noi, privești aida, ca-ntr-o oglindă, însăși unduirea obcinelor și a munților, șerpuirea apelor gonind spre cîmpie, fumul coșurilor desenate pe cerul senin al nopții de iarnă, fuga copiilor prin arșița verii spre oaza de răcoare a izvoarelor,

sau poate pasul furiaș al sălbăticiunilor prin tăcerea de nepătruns a codrului...

Descinzînd în lumea poeziei din însăși natura care avea să-i dea mai tîrziu vigoarea și prospețimea apelor de munte, cel ce avea să devină — adolescent fiind — simbolul suflului nou adus de generația literară postbelică, Nicolae Labiș aducea cu sine o puritate și o frustete nu doar uimitoare, ci și profund convingătoare prin forță, prin naturalețe, prin timbrul cu totul nou și de care se simțea nevoia în lirica noastră (atît de încercată de fel de fel de valuri și experiențe). Tînărul care deschidea ochii săi plini de candoare la 2 decembrie 1935, în Poiana Mărului — Mălini (Suceava), iar la șaptesprezece-optsprezece ani își lăsa neconformist o mustață care abia îi acoperea pielea fragedă de copilandru, avea să se facă rapsodul unei întregi generații depoeți și să spună răspicat: „Am strîns sănătate din cremenea neagră, / Din vîna de apă, țîșnind încordat, / Și bătrîni din sat cînd muriră, / Toate iubirile moștenire mi-au dat. / ... / Pe atunci te-nvățam, țara mea, te-nvățam / Cu copaci și cu cer, cu pâlmași și cu vită, / Cu luna lividă stîcînd în spîrtura de geam / Și cu gura uscată de foame ca piatra trăsniță.“ (Începutul).

Departe de a fi spectaculoase, datele scurtei biografii a poetului sînt, în genere, cunoscute: după absolvirea școlii primare din satul natal și apoi a liceului din Fălticeni, este trimis la Școala de literatură „Mihai Eminescu“ din București, iar la finele ei va lucra la „Contemporanul“ și „Gazeta literară“ pînă la 22 decembrie 1956 (cînd un accident de tramvai îi va curma firul vieții, la numai „două zeci de ani și încă unul...“). Înainte de moarte i-a apărut volumul de versuri *Primele iubiri*, postum fiindu-i tipărite poeziile publicate prin reviste, sub titlurile: *Lupta cu inerția* (1958), *Primele iubiri* (1962), *Moartea căprioarei* (1964), *Albatrosul ucis* (1966) etc.

Parcurgîndu-i poezia, cititorul de azi rămîne surprins, înainte de toate de patosul, forța, prospețimea și profunda originalitate a scriitorului, într-un cuvînt de suflul tineresc al acestei lirici. Iar peste tot, indiferent de registrul tematic abordat, natura revine ca un pârtaș direct la trăirile, seismele, avînturile sufletului ori la meditațiile grave și profunde ale celui ce-și rostește discursul. Fie că este vorba de revenirea unor amintiri obsesive ale copilăriei trăite în anii grei de după război (*Zurgălăul* Ion, *După secetă*, *Moartea căprioarei*), fie că poetul se avîntă în „construirea“ unui ciclu poetic închinat lui Sadoveanu (*Sadoveniense*), fie că se face rapsodul vremurilor noi, de prefaceri revoluționare în viața țării, dar și în conștiințe (*Lupta cu inerția*),

ori aduce o viziune nouă proprie asupra omului comun (*Omul comun*), poetul recurge aproape întotdeauna la metafore, comparații și imagini luate din natura Bucovinei, cea care i-a legănat copilăria. Ba, mai mult, în unele locuri însuși titlurile sugerează marea bucurie a descoperirii peisajului natural — ce se întâlnește în mod fericit cu peisajul de suflet (*Odă soarelui, Însemnări de primăvară, Pe obcinele Stinișoarei, Impresii din munți, Dragostea pentru munte...*). El, peisajul, este văzut de poet în toate anotimpurile. Bunăoară, să parcurgem o frumoasă strofă, dintre multe altele, despre venirea primăverii: „Iată, azi-noapte prin geamul deschis, / Cireșul mi-a ntins o-nflorire candidă. / Iată, și-or prinde pe umeri, curind. / Toți pomii o alt-aromată hlamidă. / Iată, pe-oglinzile apelor mari / Și tremură frunze mărului ariinii, / Iată, înția albină-a muiat / Aripa-n galbene miere-a luminii.” (*Cîntec în doi*). Sau, în antologica *Moartea căprioarei*, înțilinim acest tablou al secetei, trasat cu o mare, dar extraordinară economie de mijloace: „Seceta a ucis orice boare de vînt. / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt. / A rămas cerul fierbinte și gol / Ciuturile scot din fîntînă nămol. / Peste păduri tot mai des focuri, focuri, / Dansează sălbatic, satanice jocuri”. „Bolnav” de munte, cu pădurile mereu în suflet, cu sunetul izvoarelor încă viu în auz, poetul exclamă (desigur cu inima îndreptată către ținuturile Bucovinei): „Te iubeam cu ale tale horbote strălucitoare, / Cu vuirea de tunet ori cu șopot de izvoare. / Mă-ncîntau, amărîtoare, ale apelor ecouri / Și-mi înfiora gîndirea răsufierea ta de nouri. / Cînd ți-am spus acestea toate, alb la față și tăcut, / Mi-ai îngăduit doar poale, în răstimpuri, să-ți sărut”. (*Dragostea pentru munte*). Pătimaș îndrăgostit de natură, poetul din Mălini scrie cicluri întregi dedicate pădurii (*Rapsodia Pădurii*), unde își afirmă, ca și în alte locuri, răspicat, geneza: „Eu m-am desprins din munții vineții, / Cascade vuitoare port în mine”. În altă parte își ia drept simbol al propriei ființe liliacul (*Liliacul timpuriu*) pentru ca însuși zbuciumului jubirii să-i găsească echivalențe în neli-niștile naturii: „Înnegrit la chip ca marea, / Noaptea lîngă țărnam stat / Ascultîndu-i aiurarea, / Plînsul ei zbucimant, / Îngînîndu-i cu glas mare / Zădarnica ei chemare / Risipită-n surd balans. / Și cu ea, prin vijelie / Am pornit — mai blind să-mi fie / Sumbrul suferinței dans,” (*Marină*).

Omniprezentă prin liniștile, dar mai ales prin frămîntările, prin culorile și anotimpurile, prin veșmintele și prin sunetele sale, niciodată repetîndu-se, natura îi inspiră poetului versuri și metafore memorabile. Cele cîteva, citate de noi aproape la întîmplare, pot fi, credem, o mărturie în acest sens. În cel-l privește pe autor, din perspectiva eternității, ce alte versuri i s-ar potrivi mai bine acum decît cele pe care le scria în poemul *Al tuturor?*: „El a plecat din munți ca un izvor, / Vuind impetuos, scîlpînd la soare. / Desus se-ntoarce, preschimbat în nor, / Cu ploaie caldă, binefăcătoare, / Dă sevă rădăcinii încordate, / Învioarează tropotul de cerbi... / Cînd spală colbul adunat pe ierbi / Îi curg în suflet valuri tulburate.”

FLORENTIN POPESCU

MI-E DOR DE MUNTE

Mi-e dor de munte. Mi-e dor să mă urc în bătrînul meu Volkswagen, dimineața, în zori, cînd cerul e de peruzea și lumina se culcă atît de uimică pe verdele ierbii și al molizilor încît simți cum se trezesc căpriorii, sus pe culmi și încep să-i pască roua. Îmi place să urc serpentinele spre piscurile celor Trei Movile, singur, în zumzetul tors al motorului, pe șoseaua cu asfalt încă umed, să inspir aerul proaspăt, să privesc molizii foșnind abia simțit, să ghicesc bureții pe coaste și chiar să le simt mîreasma în nări. Și-mi place, odată ajuns în culmea celor Trei Movile, să opresc motorul și să cobor apoi, fără zumzetul lui tors, în vale, spre Păușa. Acolo în vale, am un loc al meu, în stînga șoselei. Trag măcina pe-o pajiște mică, la marginea pădurii și cobor. E o liniște de catedrală în jur. Arar tresare vreun glas de pasăre. Cobor și mă duc la pîlcul meu de molizi tineri, din chiar marginea șoselei. Am acolo, în bungeacul din desîșul aceluia pîlc, „rezervația” mea. O „rezervație” de nicoreți. Răsar ca niște turtel alb-maronii din bungeac, vetre-vetre, mai mari, mai mici. Au un miros unic, un miros care te îmbată parcă și te îmbracă întreg în azur amestecat cu miros jilav de cetină ușor veștejită, căzută. Îi tai cu briceagul, la față pămîntului, pe cei mai mari și-i adun în sacoșă. Pe cei mici îi las. Voi veni peste două-trei zile după ei. Umplu sacoșă și o duc la mașină. O deșert și o iau prin pădurea matură, cu arbori mari și groși, înalți și foșnitori.

Ciudad, în pădurea matură abia se găsesc ici-colo cîte-un rîșcov, cîte-o vinețică sau cîte-un hrib. E umblată mereu, zi de zi. Numai rezervația mea n-a descoperit-o nimeni. Și nu de azi, de ieri, ci de ani. Nimănui nu-i dă prin minte că la exact doi pași de șosea, într-un desîș de conifere pitice, pot crește nicoreți sau bureți untoși cum li se mai spune. Și asta pentru că în toată zona nu există alte vetre.

Străbat pădurea matură, cobor în pîriul Păușei și ies la șosea pe firul apei. Cu ani în urmă, coboram pe pîriu să prind păstrăvi. Și prindeam. Păstrăvi frumoși. Dar pe-atunci încă nu eram atît de legat de locuri. Acuma însă, mă simt atît de legat de ele, încît trec obcina și-mi petrec aproape toată ziua în valea dintre culmi. Nu știu de ce. Nu-mi pot explica de ce. De fapt, nici nu încerc să-mi explic. Poate că s-a trezit în mine un sentiment atavic. M-oi fi trăgînd poate din vița vreunui dintre descălecători. Poate că mînat de acest simțămînt am descălecat în valea aceasta și mi-am întemeiat un voievodat de suflet. Simt locul atît de al meu și atît de prielnic mie, încît

mi se pare că în clipa când pun piciorul pe pământul lui, ziua devine mai limpede, mai luminoasă, de parcă totul: și lumina, și iarba, și arborii, și florile, și apa, și fructele, și vietățile de-aici, s-ar bucura că am venit. Să existe oare o taină a acestei stranii legături dintre mine și toate câte sînt aici?...

Spuneam mai sus că mai înainte, cu ani în urmă, pescuiam pe Valea Păușei. Acum n-o mai fac. Păstrăvii au devenit ai mei, ca și cerbii, ca și câprioarele, ca și păsările care hălăduiesc prin desigurile ce urcă spre cele trei culmi sau movile, prin poieni, adică mi-au devenit prieteni. Stau doar și-i privesc din ascunzișuri cum se zbenguie sărind după gîze, în bulboane. Dacă aș putea, i-aș lua în palmă să-i mîngîi cu degetele... Poate că pădurea, pîrîul, mi l-ar dăru, așa cum îmi dăruiesc bureții și fructele, fragii, smeara, răcoarea, murele, dar eu nu-i pot primi fiindcă-s ființe. Niște ființe nevinovate și, mai ales, niște ființe ale mele. Fiindcă eu vin aici mereu și pentru ele. Să le văd și să mă bucur de ele...

Uneori mă întîlnesc pe șosea cu câpriori, cu bursuci. Se opresc locului și se uită fără teamă la mine. Cînd mă apropii, se pierd în pădure cu pași domoli. Odată, în timp ce mă întorceam cu mașina — spre seară — acasă, am prins în lumina farurilor, pe un tâpșan, la o curbă, un cerb capital superb. S-a întors spre mine cu fața, cu coarnezle acelea falnice — oprisem mașina — și m-a privit nu speriat, ci curios. Am coborît repede și am pornit încet-încet spre el șoptindu-i: „Fi-i liniștit... sînt prietenul tău... Nu-ți fie teamă...” Aș fi vrut să-i dau ceva din palmă, dar ce să-i dau?... Nu aveam ce să-i dau și nici nu știu ce l-ar fi putut ispitii. Am făcut cîțiva pași mici spre el, cu palma întinsă, iar el și-a întors botul spre mine cu nările fremătînd. Apoi și-a lăsat capul în pămînt clătîindu-și coarnele cu multe raze, ca și cum ar fi făcut o plecăciune. După care a icnit cumva ciudat, a țîșnit într-un salt peste șosea și a dispărut. Pesemne nu reușisem să-i inspir destulă încredere... Dar, oricum, m-a lăsat să înțeleg că ne vom împrieteni, într-o zi... cred eu...

Altădată, o ciută a năvălit rupîndu-și drum printre crengi și ciotîșuri pînă în șosea unde s-a oprit tremurînd toată. Oprisem mașina la un izvor curgînd pe un scoc de lemn. Cînd i-am auzit tropotul pe asfalt, am tresărit speriat. Dar ea nu s-a speriat de mine. Stătea locului la vreo zece-cincisprezece metri mai încolo, aruncîndu-și privirile cînd spre locul de unde venise, cînd spre mine. Și privirile erau — cînd se îndreptau spre locul de unde venise — pline de teamă, iar cînd mă căutau pe mine — pline de disperanță. Am înțeles: fusese urmărită de lup. Dar ajunsă în șosea, unde se afla o altă ființă, eu și încă ceva, o mașină, s-a oprit simțindu-se în siguranță. Firește, spaima nu-i trecuse, mai tremura încă, dar instinctul îi dicta să stea acolo unde urmăritorul, surprins de întorsătura lucrurilor, n-avea să-ndrăznească. Acolo, pentru el era un teritoriu primejdios. Acolo, pe șerpuirea aceea de asfalt se ivise pe neașteptate omul. Se iviseră mișcarea și forța. Și un vuiet, de care-i era teamă.

M-am apropiat de mașină și am claxonat puternic și prelung de cîteva ori. Pădurea a vuit multiplicînd sunetul claxonului în ecouri. Ciuta a tresărit puternic, a țîșnit în sus, dar n-a fugit.

În schimb, în desigurile din dreapta s-a auzit un foșnet grăbit și un scrișnet de ghiară.

Ciuta și-a ridicat nările în vînt. Iar după cîteva clipe a început să pască liniștită. Am stat s-o veghez pînă s-a dus în treaba ei, mișcînd din urechile agere.

Mi-e dor de munte, de locurile mele de pe Păușa. De platoul luminos de deasupra parapetului de piatră din care țîșnește un izvor rece ca gheața, adunat într-o țevă de fier și adunîndu-se într-un halou de lemn pus acolo anume ca să se adape din el vitele ce pasc prin schelbe și, bineînțeles, și cerbii, și caprele, și vulturii, și oamenii în popas. Acolo, pe platoul acela cu molizi puțini, răzlețiți ca niște colonade ale unui templu deschis spre cer, molizi în care zac sute de viori și clape de pian, soarele străbate ca prin niște vitralii, colorînd cu azur și cu argintiu luminășurile. Din platou începe o coastă năpădită de ruguri de mure. Soarele, cînd răsare, începe să curgă la vale, spre platou, din culmea coastei aceleia. Și atunci, toată coasta strălucește atît de pur încît și se pare că lumina se irizează printr-un milion de cupe de cristal de o limpezime fără egal. Acolo pe platou îmi place să stau culcat cu fața spre cer, să mă binecuvînteze lumina soarelui și să mă cîntească păsările cu cîntecul lor. Din stînga printre culmile ce coboară cu apa Păușei, vine parcă un dor de mănăstirea Moldovița...

Stau acolo pe platou, iar jos, parcat pe un tâpșan, bătrînul meu Volkswagen mă așteaptă cuminte, în vreme ce pe șoseaua asfaltată e un du-te-vino febril de pneuri și claxoane pe care, de fapt, eu nu-l aud...

Da, mi-e dor de munte, dar muntele e sub zăpezi acum. Drumul spre locurile mele e greu, e înzepezit de bună seamă. Nicoreții și hribii s-au ascuns în rădăcini și în omăt. Arborii poartă omăt pe crengi. Păsările cele gingașe s-au dus departe. Păușa a înghețat și păstrăvii de sub gheață s-au moleșit de frig. Bat vînturi înghețate în lungul văii și mie mi-i milă de toate și de tot ce-a rămas acolo. Poate li-i frig, poate li-i urît, poate li-i sete... Ce-or fi făcînd culmile în singurătatea lor? Pe unde s-o fi adăpostind cerbul acela pe care l-am întîlnit într-o seară pe un tâpșan de pe marginea șoselei? O fi înghețat apa în halou, s-or fi astupat în zăpadă cărările, se zgribulesc vulturii în culcușuri, picotesc cocoșii de munte...

Cînd eram mai tînăr și ninge, și răzbea gerul, îmi venea să plîng de mila celor ce n-aveau foc în vatră sau îi prindea viscolul undeva prin pustii. Și asta pentru că de multe ori și pe mine m-a prins viscolul în plină stepă, mărșăluind prin pustiu, purtat de-o soartă vrăjmașă.

Acuma mă doare inima pentru tot ce-am lăsat acolo în întemeierea mea de suflet de pe Valea Păușei. Mă doare inima pentru fiecare aripă, pentru fiecare frunză veștejită sau arsă de brumă, pentru fiecare floare uscată, pentru fiecare rază de soare care nu mai poate da frumusețe platoului — nacelă de vis între azur și asfalt — pentru fiecare urmă înstelată de sălbăticiune pe zăpadă, pentru fiecare joc nevinovat de veverițe pe ramurile care, stîrînite, își ning zăpada peste zăpezi...

Mă doare inima de-atîta dor!...

DRAGOȘ VICOL

Amintiri ÎN «ȚARA MĂRȚIȘORULUI»

De câte ori am văzut „Mărțișorul” s-a întîmplat să fie la ora cînd primăvara picura miere în potirul florilor. De data aceasta însă (deși tot la ceas de mai) aveam impresia că imaginarul lichid auriu și transparent se prelingea pe arbori, înmuindu-i într-o lumină stranie, gata să ardă frunzele ce se zbăteau după un strop de apă...

În fiecare pom din livadă îl simțeam parcă pe acel gospodar care i-a sădit, i-a îngrijit, le-a cules ani de-a rîndul roadele. În liniștea „Mărțișorului” îmi sustrăgea atenția doar dansul păsărilor. Zeci de înaripate, înscrise în freamătul grădinii, revărsînd game muzicale...

Lumina se topea moale peste arbori, peste casă, peste anii livezii... Doar printre pomii cu ramurile dese, întinse ca niște brațe se strecura cu greu. La umbra lor, Mitzura Arghezi, fiica poetului, depăna amintiri. „Casa aceasta era ca un far, pe vremea cînd o consideram toți cea mai

înalță din cartier. În fiecare seară, cînd mă întorceam de la teatru acasă, tata mă aștepta la stația de tramvai și-mi însoțea pașii pînă la porțiță. Intram apoi pe aleea de vreo 150 de metri care leagă și acum casa de stradă. Îi spuneam ce-am făcut peste zi, îmi aruncam ochii înspre casă. Îmi plăcea să văd lumina din creștetul casei, aprinsă de tata...”

Din livada în care se robotea „ca să nu se usuce nici un pom” se zărea binecunoscuta clădire cu un etaj. La acea oră fierbinte, casa îmi amintea de răcoarea proaspătă pe care o răspîndește apa fîntînii în arșița verii și de-un vers arghezian:

„Te-am ridicat pe-o coastă cu izvoare
Și-mprejmuindu-ți liniștea cu aștri,
Te las albind prin pomi, din depărtare,
Cuib fermecat, ca de cocori albaștri”.

Fulgerată de lumină căutam în ea expresia versului lăsat de poet: „Inscripție pe o ușă”:

„Cînd pleci să te-nsoțească paza bună
Ca un inel sticlind în dreapta ta
Nu șovăi, nu te-ndoi, nu te-ntrista
Purcede drept și bicuie-n furtună.
Cînd vii, pășește slobod, rizi și cîntă
Necazul tău îl uită-ntreg în prag
Căci neamul trebuie să-ți fie drag
Și casa ta să-ți fie zilnic sfîntă”.

Îl regăsim aici, în aceste versuri, petatul, dar și pe soțul Arghezi, cu preocupările sale zilnice, cu liniștea ce și-a găsit-o în spațiul „Mărțișorului”. Un spațiu al creației, dar și al existenței. Acolo, în grădina Mărțișorului, căutam să aflui unde sfîrșea viața de familie cu poezia sa și unde începea versul arghezian, poezia propriu-zisă. De la singurătatea popasurilor în grădină și pînă în prispa casei se întîmpleau multe. În viața de fiecare zi se reflecta poezia, iar viața „Mărțișorului” se oglindea în versuri, cu toate albinele, florile, iezii, ariciul, cu Zdreanță și cu toate vrăbiile din cartea „Prisaca”. Așa s-a născut și volumul „Pe o palmă de țărîină” sau „Ce-ai cu mine vîntule?”. Arghezi se războise cu el aici, la Mărțișor. Pe masa de lucru (care avea în față un scaun tare cu brațe) manuscrisele erau prinse, ca să nu-i zboare, pentru că avea geamurile deschise permanent.

Această cameră amintea de poet dar și de tatăl Tudor Arghezi: „Obiectele acestea au venit în camera tatei cu un prilej anume, de ziua lui la 21 mai. Nu-i plăceau darurile mari. Era de-ajuns dacă-i făceam o mică bucurie. De pildă acesta - i un cățel din lemn chinezesc, pe care i l-am dăruit într-un an, de ziua sa de naștere”.

Tudor Arghezi

de C. Bessie

Tudor Arghezi își crease aici un mic univers. „Mărțișorul” devenise o scenă în care spectacolul era regizat de poet, jucat de un tată iubitor, care în același timp era un fidel spectator: „Tatei îi plăcea să ne facă zilnic surprize. Când eram copil, îl întâmpinam pe aceeași alee pe care am venit acum. Avea întotdeauna atârnat de un nasture (cam pe unde ajungeam cu mîna ca să pot desprinde) un pachetel. Uneori mă suiam pe virfuri, ca să ajung. Întotdeauna găseam diverse bunătăți. Asta era plăcerea cea mai mare cînd se întorcea acasă tata. Toți aveam parte din plin de iubirea lui. Știam că tata este cel mai bun (și a fost cel mai bun tată), eram convinsă că știu tot (și într-adevăr, cite a știut) și că poate orice. Nu-mi închipuiam că este ceva, care să nu-l realizeze”.

Întotdeauna Arghezi vedea familia ca o existență profundă, durabilă. O existență în care poetul găsea liniștea scrisului. „Cînd ne sculam, mama ne spunea: tata s-a culcat în zori. Ascris toată noaptea. Nu faceți gălăgie.”

Poetul nu amesteca însă viața de familie cu literatura. „Fiecare își are rostul său” — spunea. Poate de aceea nu-i plăcea să citească celor de acasă ceea ce scria. Aici dialogul înceta. Dar tăcerile sale prelungi erau întrerupte numai atunci cînd ceva se întîmpla; cînd din prudență își avertiza familia asupra unui lucru pe care-l știa inevitabil. De pildă aici, în această cameră pe care noi am denumit-o „laborator” după obiectele care sînt plasate prin dulap, pe polițe, pe masă a scris pamfletul „Baroane” în 1943. Îmi aduc aminte... Stăteam pe marginea patului (un pat care circula

prin toate camerele, după anotimp). Nu era prea cald. Dar tata ne ținuse fiindcă dorea să ne citească ceva. Era rar un asemenea moment. Cînd ceva i se părea că trebuie spus cu voce tare, ne chema. Acum ne citea la toți. N-am prea înțeles de ce. Eu eram prea mică pentru ca să-mi dau seama ce însemna acea pagină din mîna sa. Dar mama l-a avertizat: „Ți s-a făcut de închisoare...” Era într-adevăr un act de curaj.

În timp ce revedeam încăperile casei de la Mărțișor am întrebat-o dacă relația familie-literatură s-a schimbat pe parcurs. Mărturisesc că, mai tîrziu, mă uitam pe furis peste umărul lui ca să fur cite un vers. Și auzeam vocea răsunînd: „Iar mă spionezi, Mitzura!? Am să-ți spun eu cînd este gata!”. În ultimii ani, îmi dădea manuscrisul să-l bat eu la mașină, în ciorna fierbinte simțeam acea trudă a frazei sau acea împreunare, logodnă a cuvintelor, cum numai el știa s-o facă. Dădea viață nouă unor arhaisme alături de neologisme. Eram uimită de averea sa de cuvinte. Unii considerau că tata era numai un meșter al potrivirii acestora, ca și cum ideile și fondul nu erau cele precumpănitoare. Era o îmbinare complexă între ele.”

Între timp intrasem în grădină și ne așezam în fața mormîntului poetului. Aveam senzația că Mitzura Arghezi făcea această mărturisire, pentru prima dată aici. Florile proaspete din glastră de alături începuseră să foșnească. O adiere a vîntului în chingile maiului?! Poate un zvon de ploaie din cerul abia brăzdat de cite un fir lung de nor alburiu, ca o pată pe obrazul său de sîdef. Aveam la stînga „grădina” în zbaterea ei cu arșița. Arborii foșneau sec. „Cer apă” am spus cu voce tare,

un gând ascuns. Mitzura Argezei oftă, atingînd fața palidă a unei frunze și se uită spre înalt: „Nu a plouat de mult...”

„Aș vrea s-o văd înviorată, după ploaie” îmi continui gîndul. Aveam în mîină un volum de versuri, amintindu-mi de poezia „Pe ploaie”:

*Trecutul, revenind pe-alocuri
Trimite-n inimă parfumuri
Părînd zvirlite peste focuri
Dintr-alte vieți, dintr-altă lume...*

„S-a întunecat a ploaie” — strigă deodată Mitzura. „Am invocat-o prin versurile argheziene” — i-am răspuns, calm.

Mitzura Argezei se îmbujoră și spuse mai mult pentru sine: „Parcă ne-ar fi auzit tata...”

Picuri mari, rari, apoi, din ce în ce mai deși pătrunseră printre frunze, obligîndu-ne să ne adăpostim. Ploaia își găsisese rima, ca un poet, în „Țara Mărțișorului”.

Priveam frunzele răsfațindu-se, întorcîndu-se sub stropii grei. În timp ce ne adăposteam de ploaia trecătoare, amintirile curgeau: „Știți ce

mi-a spus tata despre Mărțișor?! Cînd grădina începuse să prindă rod, cînd arborii și arbuștii crescuseră, cînd casa răsărise frumoasă între vegetație (numai la acest ceas al împlinirii) mi-a mărturisit că el a purtat acest Mărțișor o viață în suflet. Simțise că-l va avea, cu mult înainte. Și-l dorea. Mai tîrziu, l-a numit „Patria literaturii mele”. L-a purtat în suflet o viață, ca și pe cei dragi de acasă, cărora le scria cînd era plecat: „Sufletul mi-e plin de voi, ca tufănică de aur din geamul meu, de flori”.

Demult norul terminase să-și scuture perdelele de apă. Ne plimbam pe alei, pe urmele poetului, în „Țara Mărțișorului” fulgerată de lumina versului arghezian din care culegeam o „Confiidență”:

*„De-abia trezită-n soare alb, grădina
Din somnul ei curat dintru-nceput
Că o și tulbură cu fulgere lumina
Și stupul lacom și limbut”.*

ELISABETA IOSIF

ACASA, LA CEZAR PETRESCU

La vila aceasta, așezată în mijlocul Buștenilor, de unde ai la orice ceas al zilei o vedere panoramică a maiestuosului abrupt al Caraimanului, adesea vezi poposind călători într-o pioasă aducere aminte a celui ce a locuit-o.

Aici a trăit și a muncit vreme de un sfert de veac Cezar Petrescu, poate cel mai prolific trudit al scrisului românesc, fapt pentru care a și fost supranumit „Balzac al României”, de către Grand Larousse, dicționarul enciclopedic care l-a inclus în rîndul marilor personalități ale literaturii.

Din 1937 dăinuiește în această vilă atelierul de lucru al scriitorului care a dat tiparului 56 de romane, mii de articole pentru reviste și ziare, nenumărate traduceri în limba română ale unor opere făurite de scriitori ruși, francezi sau sovietici.

O vizită în această casă, cu parter și un singur cat, te poartă prin viața omului care ne-a lăsat un instructiv exemplu de muncă. Toată vila este plină cu mobilă țărănească, împodobită cu covoare și scoarțe moldovenești și oltenești, cu piese admirabile de ceramică artizanală din Moldova și Oltenia alese, fiecare, chiar de Cezar Petrescu. Să fi fost această o delicată dedicație părinților săi? Tatăl său era oltean, mama-moldoveancă, oameni iubitori de familie mare, căci au crescut șapte copii. Cezar a fost cel mai mare dintre ei. A iubit de mic cartea, manifestîndu-se ca un talent precoce și într-ale scrisului; la 6 ani, bunăoară, îl știa ca pe apă pe Creangă; pe primele caiete de citire brodează povestiri fantastice ce-l uluiau pe tatăl său, profesor; la 14 ani citise

opera multor clasici ai lumii și tot la această vîrstă se oferă colaborator la revista „Floarea darurilor” editată de Nicolae Iorga. După liceu urmează dreptul la Iași, dar nu profesează ca jurist, căci se dedică de la bun început menirii sale — scrisul. Mai întîi face ziaristică — chiar întemeiază, în 1918, două reviste, *Hiena* la București și *Gîndirea* la Cluj — apoi debutează în 1922, ca prozator, cu „Scrisorile unui răzeș”. Proiectează, sub influența lui Balzac, al cărui admirator este — și îl realizează în mare parte — un ciclu uriaș de romane care să redea, ca o cronică, viața societății românești din secolele 19 și 20. Lucra — aflăm în biblioteca sa — cîte 20 de ore pe zi. Biblioteca sa personală, al cărei mobilier a fost lucrat de meșteri tîmplari din Bușteni după planurile și ideile scriitorului, are peste 10 000 de volume. Sînt expuse aici icoane pe sticlă, desene de Jiquidi, Løeven-dal și Iser sau crochiuri executate chiar de stăpînul casei. Ai ce vedea în cele 8 încăperi ale vilei! De la obiectele personale ale scriitorului — biroul în care el scria se află exact așa cum l-a lăsat în ultima sa zi de muncă — pînă la scrierile sale traduse în zeci de limbi ale pămîntului. Mai recent, două surori ale scriitorului au amenajat în vila-muzeu și un cabinet de presă în care se etalează extraordinara producție gazetărească, articolele și revistele pe care le-a editat sau la care a colaborat Cezar Petrescu, din 1918 și pînă în 1961, cînd a închis ochii.

ION PREDA

MIRCEȘTI, o stare de spirit

Ninsese puțin peste Moldova în această iarnă. Petice firave de zăpadă mai rezistau ici-colo prin locuri ferite de soare, încercînd să spargă monotonia unui peisaj uniform, estompat de cețuri cenușii. Trecînd de Roman, îmi alesesem în chip deliberat drumul care, vîlurindu-se molcom peste Podișul Moldovei, duce spre Tirgu Frumos; mă hotărisesem pentru acest traseu deoarece, odată ajuns la podul peste Siret, vroiam să mă abat acei patru kilometri pe care nu reușisem să-i parcurg niciodată în peregrinările mele ieșene, pe drumeașul înscris pe lingă albia șerpuitoare a Siretului, la Mircești.

Cel ce își alege acest anotimp pentru a pătrunde în sanctuarul de liniște, luminat de atîtea zile senine ale „veselului Alexandri”, este păgubit de plăcerea de a se împărtăși din farmecul locurilor în prag de primăvară, de pildă, cînd „În poiana tănuită, unde zbor luciri de lună / Floarea oaspeților Luncii, cu grăbire se adună” sau, în miezul verii, atunci cînd pe malul riului „Aburii ușori ai nopții ca fantasmă se ridică / Și, plutind deasupra Luncii, printre ramuri se despică...”

În programul de viață al poetului, iarna însemna săptămîni de lucru intens în atmosferă intimă a casei de la Mircești. Mi-l imaginez noaptea, așezat la gura sobei, pregătit să descopere „trecînd în zbor fantastic a poveștilor minuni” ori gata să asculte cum „Crivățul din miazănoapte vijii prin vijelie, / Spulberînd zăpada-n ceruri, de pe deal, de pe cîmpie...”

Venisem la Mircești în acest început de iarnă minat de dorința de a mă lăsa cuprins de starea de spirit, de acea atmosferă pe care autorul „Pastelurilor” a trăit-o statornic aici, pe malul Siretului, aproape o viață întreagă, în ciuda faptului că, „avînd demonul turistic”, cum spunea Călinescu, își recu-

noaște el singur „instincte de nomad”. În neastîmpărul cu care pornea într-o nouă călătorie după una abia încheiată, Mirceștii reprezentau „cuibul din care pleca și în care se întorcea”. Cu puține luni înainte de moarte, cînd încă se afla la Paris, nostalgia pentru cuibul de acasă îl învăluia, poate pentru ultima dată: „În fața cu apartamentul meu este un copac înfrunzit. El îmi ride în toată dimineața și îmi grăiește de lunca din Mircești”. Identitatea literară i s-a confundat cu toponimul locului unde „peștele în apă și pasărea în zbor nu pot fi mai fericite”. În conștiința contemporanilor el devenise, pe cînd era încă în viață, „bardul de la Mircești”.

Casa pe care și-o clădise după pofta inimii, se zărește de departe, la mică distanță de conacul părintesc unde și-a petrecut mai bine de jumătate din fericita-i existență. Primii ani ai copilăriei, în care tovarăș de joacă i-a fost fiul unui rob de pe moșie, prefătează isprăvile de mai tîrziu ale humuleșteanului: împreună luau cu asalt stogurile, furau mere, se dădeau de-a rostogolul peste șurele de fin, făceau arcuri de nuielă cu săgeți din șindrilă ori înălțau zmeie poleite.

Pășesc pe aleia pustie, printre copacii goi, ca niște candelabre uriașe ce își leagănă zgometos crengile înghețate. În fața, la stînga, se află mausoleul în care odihnesc osemintele poetului. Construcția, așa cum ne apare astăzi, a fost ridicată în anul 1928 de către Academia Română, la insistențele lui Emil Racoviță. Casa, devenită din 1957 muzeu memorial, își păstrează vechea înfățișare, așa cum o văzuse și George Călinescu: „o modestă locuință de om de țară, însă incântătoare cu geamlicul ei îngust și de o simplitate plină de savoare, cu sobele ei albe”. Îmi rotesc privirile în jur, urmărind cu gîndul aceeași consemnare a

criticului: „Din poarta parcului, se întinde peste drum un fel de imaș cu un șir de sălcii în partea mlăștinoasă. Mai încolo sînt locurile de arătură, printre care poetul trecea tot în trăsura, înspre lunca ce se vede împreună cu meandrele Siretului, de pe un dimb”.

Am pășit cu emoție prin încăperile luminoase, învăluite într-un dulce parfum de epocă, în care aștepți parcă să-l întâlnești pe stăpînul casei intime, pinindu-te cu zîmbet dulce în prag, pentru a te conduce prin ungherele amintirilor. Iată, așezat într-o vitrină, costumul lui de diplomat, așa cum îl știam din reproducerile fotografice ale timpului; iată valiza diplomatică, nelipsită în timpul lungilor sale peregrinări prin lume; iată salonașul cu fotoliile roșii, martorul întîlnirilor cu Costache Negri, Ion Ghika și cu alții alți prieteni apropiați.

Starea de spirit pe care o căutam se afla în camera de lucru. Aici, Alexandri era poetul, era bardul încărcat de glorie. Acolo, aplecat peste biroul de stejar, scînteierile spiritului s-au transformat în delicate poezii de dragoste sau în înflăcărâte chemări patriotice. Cutia cupei cîștigată la concursul de la Montpellier cu „Cîntecul gîntei latine” stă pe aceeași masă, printre manuscrise și scrisori, într-o simbolică alăturare, pentru a ne aminti acest prim pas pe care poezia românească îl făcea către consacrarea universală.

Cînd am plecat, se inserase. Vasile Alecsandri rămăsese acolo, în cabinetul de lucru, așezat în jilțul cu catifea roșie. Scrisese prima strofă din poezia pe care o intitulase „Serile la Mircești”: „O, farmec, dulce farmec al vieții călătoare, / Profundă nostalgie de lin, albastru cer! / Dor gîngăș de lumină, amor de dulce soare, / Voi mă răpiți cînd vine în țară asprul ger!”.

N. DOCSĂNESCU

JURNALUL FILOSOFIC AL SATULUI MEU*

Noi, cei dintii, noi, intelectualii ieșiți din țărânie, am fost și sintem pînă în ziua de azi de pericolul uitării clasei din care ne tragem. Cineva, dintr-o altă țară, a rostit acuzații grave la adresa intelectualilor, într-o carte, cu titlul: **Trădarea intelectualilor**. Dar nu poate fi așa. Nu poate fi adevărat. Altcineva, din țara noastră, ca un fel de răspuns, a scris o carte admirabilă, admirînd energiile țărănești cu titlul: **Oameni ieșiți din țărânie**. Pentru că, la noi, țărâniea a fost cea mai veche, cea mai statornică și cea mai așezată clasă, cu numele luat de la „Țară” pentru Țărânie, cu numele luat de la „OM” pentru „Omenie”.

Nu voi face aici apologia gratuită a satului, nici țărănism, nici nu voi inventa o nouă știință — rurologia — dar stăruie în noi, în fiecare din noi, care am ieșit din țărânie, statornic din simț al întoarcerii noastre spre viața originilor, ca să înțelegem, apoi, devenirea acestei vieți în viața cea mare, a tuturor.

Mi-e teamă, cumva, să dau în seama și în socotința lumii acest jurnal filosofic al satului meu. Dar, cum nu cunosc nimic mai bine și mai adînc pe lume, decît satul meu, care s-a jesus în ființa mea dintii, trebuie să spun ceea ce cunosc de la acel sat, de la acei oameni, prin acei oameni ai satului. Și, ceea ce cunosc, e cea dintii filosofie a fiecăruia din noi — filosofia vieții — a vieții celei vii și adevărate, care n-a răsărit din cuvinte și din cuvinte scrise din formule gata făcute.

Mi-e teamă, apoi, că regăsindu-se aici, oamenilor satului meu, acei care mai trăiesc, să nu li se pară că ceva li s-a răpit și înstrăinat de la ei. Căci felul lor de viață, e o lume numai a lor, o lume „în sine”, la care ajungi numai trăind acolo, nu povestind despre ea. Mă vor ierta, însă, oamenii satului meu, zicînd că sînt și ei filosofi, adică își lasă gîndurile să se lege în liniștea lor dinlăuntru, care se întîlnește cu liniștea dealurilor și a pădurilor ce-i împrejmuesc.

Sus, pe Deal, stă Mitru Soarelui. I se mai zice și Mitru lui Dumnezeu. Casa lui, în care a rămas fiul, Ioana Soarelui, e totdeauna în soare. Soarele o sîrută dimineața, soarele o sîrută la asfințit. Pragul, ușile și ferestrele sînt învăluite în pulbere solară. Casa Mitruului e aproape de soare, și atunci i-au zis a Soarelui. Dar să fie oare numai atît? Ar fi prea puțin și prea obișnuit. Bunătate de om ca Mitru Soarelui și ca Ioana Mitru Soarelui, nevasta lui, nu s-a gîsit încă. Cine intra în sat, pe la capătul de sat, „Pe Deal”, acolo unde-i casa lor, acela

era răscolit de bunătatea lor și de toate „alduirile” calde ale lelei Ioana. Odată am intrat la ei în casă. Badea Mitru minca liniștit la masă, clisă cu brînză și cu ceapă. Era dimineața.

— De ce nu frigi clisa aceea, bade Mitru?, l-am întrebat.

— D-apui, țucu-te, dac-o frig, rămîne mai puțină.

Ce era să-i mai zic. M-a obligat să gîndesc. Să gîndesc la cite lucruri mari și paradoxale se pot spune în citeva vorbe. Pentru toate „alduirile” ei, nepoata lelei Ioana trebuia să devină preuteasă, cum zicea ea. A și devenit, la Săliște. Dar ei, badea Mitru și lelea Ioana sînt acum, undeva, în tîrimurile solare, de „dincolo”. Vor fi ca acasă, căci le cunosc din casa lor, de „Pe Deal”, aceste tîrimuri.

În celălalt capăt de sat, lîngă Tablă, (or fi fost cîndva aici pușe tablele unor legi, de-i zice locului așa? Nu știu încă), stă Ioana lui Iacob. Parcă adunase în mintea lui, mintea de pe toate ulițele satului, așa-i era vorba spusă. Și adîncă și înțeleaptă. Vorbea cu depărtările care se întindeau de la el înainte, spre Zgleam și Cheșeuța, locuri de legendă. Într-o zi, a căzut într-un băltoc, cu o apă ce-i trecea peste cap. L-a văzut a Gligorii, ginerele.

— Ce faci? Ce-ai pățit bade Ioana? a strigat speriat a Gligorii.

— Mai nimica, făt-meu. Hai, numa' și-mi dă mina să merg acasă dup-o scară, ca să pot ieși de aici.

A lui Gligor s-a dumirit abia mai tîrziu. Abia mai tîrziu și-a dat seama că stăpînire de sine și înțelepciunea Ioanei lui Iacob l-au salvat pe acesta din urmă de orice spaimă și pericol. Așa era. Mai caută printre oamenii grăbiți de pe uliți și străzi, printre oamenii care umblă deasupra pe pămînt, nu-s căzuți în băltoace, mai caută, zic, și găsește, dacă poți, un om ca Ioana lui Iacob.

„De ce să ai, dacă nu dai? De ce să nu dai, dacă ai? Numai ce dai la alții, acela e al tău”. Așa zicea Ana Florii Nichii, moașa satului, la nevoie. Venise din Zalnoc în Mălădăia. Nu știa carte. Dar ea a vorbit ca și poetul Marțial, fără să-i fi citit geniala sa creație, în care spune: „Un singur bun nu-ți poate răpi nîcînd Fortuna./Ce-ai împărțit cu alții e pentru totdeauna./ Și toate-s pieritoare, să fii cit de bogat/, lor ție nu-ți rămîne al tău, decît ce-ai dat”. N-a zis oare și bătrîna Ana Florii Nichii la fel? Desigur! Ceea ce mi se pare mai presus de toate, fără a mă referi la biografia lui Marțial, știu, sigur, că Ana Florii Nichii a trăit cu adevărat în vorbele spuse de ea. Tot ce avea și aduna împărțea cu toți, și mare și

* Din esul în pregătire: „Jurnalul filosofic al satului meu — Jurnalul originilor”

mic, și tânăr și bătrîn, încît, atunci cînd a murit, averea ei era sufletul întreg al satului, care a trecut-o pînă azi în nemurire.

Bietul Bordaș a murit înaintea Bordașoaiei. N-aveau copii. El pufăia cînd mergea pe drum, își umfla obraji cu aer, li rămăsese din primul război, se pare, un tic, cum s-ar zice. Lumea din sat a uitat de pătaniile lui grele din război, și zicea că Bordaș pufăie așa pentru că în veci tot fuge la „Tănei” și „Sub Făget”, unde avea pămînturile. „Doamne, cum îi lumea asta, zicea Bordașoaia, da' cum și nu fugi la pămînturi? Io așe le vād pămînturile, cu omu' aista, ca și cum am vedea pe pruncii noștri. Cui nu iș dragi pămînturile, acela nici nu merită și le aibă și nici și s-apropie de ele”, spunea ea, ca un blestem al ei. Cei mai tineri și mai grăbiți la vorbă o opreau pe nana Bordașoaia, și-i ziceau:

— Mai lasă, nană Bordașoaie, pămînturile alea, și șezi și te hodinești!

— Așe faci! Așe faci! răspundea ea grăbită, că doară, omule bun, numa' pămînturile alea mă hodinesc, cînd le vād cum cresc de mîndre grăiețele în ele și mălaile cele mari.

Într-un an, recoltele au fost slabe. A fost o secetă mare. Dar pămîntul nu știe de asta, trebuie lucrat. A lui luân, a întrebato- așa, printre altele:

— Cît ai recoltat „Sub Făget,” nană Bordașoaie, anul aista?

— Aproape nimic. A fost secetă mare!

— Atunci de ce ai mai lucrat pămîntul?

— Așa, ca să mă pot hodini! a răspuns ea.

Răspunsul ei era cel mai vechi argument al vieții omenești care spune că omului îi trebuie pe lume o casă modestă în care să se culce, o bucată de pămînt de douăzeci de pași, pe care s-o lucreze și la care să fugă întotdeauna cu dragoste, ciștigîndu-și pîinea pentru trup și liniștea pentru suflet. Asta-i spun mereu lui I.

Oricine o să-ți spună lucruri minunate și frumoase despre Petrea Măriuții din Părău. Are cinci copii, și la toți cinci le-a făcut casă. Rar om așa de vrednic și cu „coraje”, cum zice el. Întotdeauna i-a plăcut să dea „coraje” și mulțumire celorlalți din jur. Bucuria lui izvora din bucuria pe care o putea da altora. Provoca, uneori, bucuria numai să-i vadă pe oameni veseli și bucuroși.

— Hei, bade Petre, nu-i așe de ușor de făcut una și alta, zicea către el un sătean năpăstuit de ceva neașteptat.

— Lasă că te-oî ajuta eu, sărea cu vorba, Petrea. Nu te năcăji. Le-om face tăte, așe cum trăbă.

— Nu-mi ajung lemnele pentru cămara aceea, spunea altul.

— Lasă, nu te necăji, că am io acasă lemne, și ți-oî aduce, venea, tot el, Petrea, cu vorba.

Așa a fost și așa a rămas Petrea Măriuții, încît, pe neștiute, de cum avea unul un necaz sau ceva neplăcut, abia aștepta să se vadă cu Petrea. Cînd se plîngeau unii către alții pentru un lucru sau altul, deodată își ziceau: „Să vedem ce a zice și Petrea”. El era cîrmuitorul spre bine, spre liniște și împăcare. S-a întîm-

plat și cu mine ceva aparte, legat de Petrea Măriuții. Era prin 1953. Cotele erau mari. Eram singur acasă. Tata și fratele duși, doar cu maica lucram tot pămîntul. Într-o zi de vineri, cînd e tîrg la Șimleu, am găsit un băiat, din Cehei, de vreo nouă ani, care a stat înaintea vacilor prînse în jug, pînă am mers prin tîrg, apoi a zis că vine cu mine la Mălădia, să mă ajute la lucru, numai pentru haine și mincare, că ei sint opt frați acasă. Dar tocmai mincare nu era. Aveam numai „lingalău” de mălai, făcut pe cuptor. Nu i-am spus. S-a suit în căruță și am mers. Pe drum, spre Mălădia, ne întîlnim cu bade Petrea, venind și el de la tîrg. I-am spus ce și cum îi cu pruncul din căruță. Atunci a început Petrea cea mai supremă argumentație în favoarea binelui, cam așa:

— Apui, mă pruncule, la bade'tău la care meri tu, așa-i obiceiul și să minince pancove d-alea mari tăvălite prin groștor gros și gras, de bivoliță. Placu-ți ție, așe, pancovile, măi pruncule?

— Aaa bade, cum și nu-mi placă!

— Da-apui, măi pruncule, bade tău aista, mai are niște pere, mari, cit pumnul, și zămoasă, dă cură zama din ele pe crengi. Placu-ți ție perele?

— Aa, bade, tare mult îmi plac! Da'deprime-tare satul? întrebă pruncul, cu gîndul la toate cite i le spusese Petrea.

Desigur, cînd am ajuns acasă, bietul prunc n-a găsit nimic din cele ce i s-au spus, dar Petrea a vrut să-l știe mulțumit și îmbucurat de ceea ce i-ar place în viață. Așa om era Petrea. Așa a rămas, pînă astăzi, în viața satului.

Pe Lazaru lui Lazar nu l-a mai văzut nimeni prin sat de cînd a plecat, cu vreo opt ani în urmă, dintre săteni, după ce pîzind vitele gospodăriei colective, a adormit, iar acestea au intrat în holdele de porumb, așternîndu-le la pămînt. A trimis, de pe la Constanța, unde lucra, vreo 16.000 lei pentru nepoata lui, care s-a căsătorit în Cluj. Avea, însă, ceva Lazaru lui Lazar, anume, faptul că dorea să se facă doctor, și-l muștra mereu pe tatăl său, pe bătrînul Lazar, de ce nu l-a făcut doctor. Cineva i-a spus că sint și altfel de doctori, adică în alte domenii, nu numai în medicină, cum considera el. Și, totuși, Lazaru lui Lazar n-a cedat. A rămas în ale lui. M-am gîndit mereu la el. Era prieten cu fratele meu, decedat, Ionaș. Discutau mult. Lazaru lui Lazar avea în cap ideea veche, prînsă de undeva, că doctori sint numai acei care vindecă oamenii de boli. Așa știa el. Ideea aceasta a lui m-a dus cu gîndul la afirmațiile filosofului grec Platon, care spunea că la tracii, numai cei ce se cred în stare să-i vindec pe oameni de boli, folosînd plantele din natură, se consideră, cum am spune astăzi, doctori.

Oamenii din sat nu-mi mai spun Lica Birăului, nici a Ioanîi Floroaii, ci „filosoful”. S-au grăbit să mă poreclească după ce am terminat, cum zicea Mihail Nutului, „faculitatea” de filosofie. Nimic nu poate rămînea neînregistrat în arhiva orală a satului.

În țara leudului

*"Ca s-ajungem pletele cărunte
Noi trăim cu suflitul în munte"*

Fost-ați vreodată la leud?

Locul acesta, leud, e „teră sacra” a Maramureșului. Poate nicăieri în alt loc, ca la leud, nu se metamorfozează atât de viu spațiul cosmic, prinzînd în el toate „puterile” solare, cu armoniile nevăzute, dar adînc pătrunse în ființa celui care ajunge odată la leud. Și ca să-i fie intrarea în „cetate” mai ușoară, cel care vrea să ajungă la leud, trece mai întîi prin tînda leudului, care este tîhnitul leudușor, cu cîteva căsuțe care, parcă, te privesc și te îmbrățișează de cum te apropii de ele. Nici n-ai timp să mai pronunți ceva, căci ușor, ușor, din leudușor, intri pe sub bălți rotunjite de legendă, în leud, într-o lume pe care n-ai bănuț-o că există. Căci toți care au ajuns aici, de la Iorga, la Ion Simionescu și Dimitrie Gusti s-au simțit înstăpîniți de cald-viforita boare a pămîntului, ce te învalăuie. Intrî în leud ferecat de semeția munților ce îți se așează în față, educîndu-te, adică ridicîndu-te spre înălțimi, deși ei sînt lut, și-n lutul acela sînt oasele tuturor moșilor-strămoși, făcînd cu trupurile lor munți de suflete, rivînd spre cer, ca-n metafizica geto-dacilor, sau trăind cu trupul pe pămînt, și cu suflul în albastrul cer.

— Unde mergi, uncheșule Ștefan Țiplea?

— În munte, vine răspunsul, greu cîlt muntele. Toți din leud merg „în munte”, pe înălțimile în care și-au lăsat „pologul” (finul cosit), acolo unde grăiesc ei în graiul lor cu „dimblele” (șușurile) ce rotunjesc norii albi, pe tîrimurile unde le pasc vitele și oile, le nechează căii, de cum vād sau aud stăpîinii la colibe, într-un univers țesut cu stele, cu lună rece și cu vîiet de pădure. Ca-n geneză. Dar cite știi etnografii și etnologii despre acest leud trăind „în munte”? Puține. Și mai puțin știi filosofii culturii. Mai degrabă descoperă călătorul obișnuit acest leud. După care, venind pe firul apei, în sat, casele și așezările din leud răstoarnă gnoșeologia veacului XX, care cu greu, cu toate tehnicile ei, ar putea descifra care este taina încheieturilor în birnele groase, mușcîndu-se parcă, în clișii și-n creștături alese, petrecute în cuie de lemn, ca-n civilizația geto-dacă, numită „civilizația lemnului”.

La leud trăiește, încă, lumea cu sufletul „în munte” și cu odihna trupului într-o „civilizație a lemnului”, fără să uite civilizația tehnică a veacului nostru.

Fost-ați vreodată la leud? Dacă, da, mai mergeți, de la an la an ca să descoperiți **paradoxul culturilor tradiționale**, care se mențin prin adărare (preluare) la nou, luînd doar ceea ce le ajută și le întăresc, nu ceea ce le-ar dezmembra. Dacă n-ați fost la leud atunci mergeți cît mai degrabă ca să descoperiți **noul acestui veac**, născut la leud, anume mersul „în Munte”, pentru așezarea în sinele lui a sufletului omenesc, sfîdînd vocabula „barbarilor” moderni: stressul. Leudenii nu știu ce-i aia „stress”, ei știu că se duc „în Munte”, și sufletul li s-a dres, e împăcat, e liniștit, e împlinit. Și-mi vin în minte cuvintele lui Haseu: „Grecului i-a dictat marea, nouă ne-au șoptit munții”. Am înțeles mai bine aceste gânduri la leud, în Maramureș. Fost-ați vreodată la manifestarea „Codicele de la leud”?

Seara satului

(seara eternității în poezie)

„Ne pripchîm ca nebunii. Le-am face toate într-o zi, decît că toate le începem de-a-ndără-telea: zidim casa de la coperiș în josurea, în loc s-o luăm din temelie la deal... De vină nu-s opchincarii, proștii, că-s cei chistrîți și suciți și invirtiți” (**Paramon Chichernea**, țăran de pe Tîrnave).

În cea de-a treia zi a manifestării de amploare „Codicele de la leud”, din 20 iunie a fost mare sărbătoare la leud, sub genericul: „Satul — străveche vatră a creației materiale și spirituale românești”, seară de poezie și muzică.

Dar, credeți-mă, a fost o seară de poezie și muzică neobișnuită, cu drept de a intra în eternitate, prin ineditul ei. Pe scenă se aflau poeții, filosofii și țărani-poeți și filosofi, de la proptopoetul Ion Gheorghe și despărțitorul de ape în cuvîntul poetic; Nicolae Grigore Mărașanu, la neîndurătorul critic literar, Laurențiu Ulici. Și lingă și cu ei, poeții-țărani: Gavrilă Plēs,

din leud și Ioan Dunca, din Budești, și înflăcăratul Zubașcu de la Borșa, și Grigore Balea, de la Sighet și poetul adincimilor Gheorghe Pirja, ziaristul băimărean, și poetul pământului său, Petrovai, de la Petrova, cu alt poet Gheorghe Birlea, și cu încă doi poeți — soții Daniela și Petre Dunca, și alții, atît de mulți, care proiectau seara de poezie a satului în eternitate. Aveam misiunea să conduc, prezentîndu-l, poetic și filozofic, pe fiecare poet, pînă în fața eternității, în care avea să... între singur, după măsura creației lui.

Țăranii din leud, nu se grăbesc. Ascultă poezie. Ascultă și aud mai mult decît se spune în poezie și văd mai departe decît le arată cel ce le prezintă. Poeziile ascultate erau grunji, de pămînt. Dar nu grunji ce cad pe sicrie, ci aceia care cad pe suflete și prefăcîndu-le țărînă de suflet, le leagă mai tare de pămînt și de țară.

Țăranii din leud ascultau rostirile din poezie și le prefăceau în psalmi argezieni: „făr-dendială/nu ți-e iertat să fluierei din buze fără școală”. Iată că nu mai era așa. Căci poezia poezilor umplea lumea satului, a ieudenilor, dovînd cum „cartea-nfumurată de gol și fudulie/ poate că e mai proastă ca neaoșa prostele”.

A trecut de miezul nopții la leud, și încă țărani ascultă poezia satului, adunată de pe dealuri, de pe arbori, de pe uliți în cuvînt. Dar ce e miezul nopții în fața eternității în poezie? Aproape nimic. Poezia e ca și credința: o minuire. Seara satului a rămas la leud o întîlnire cu poezii țării și eternității în poezie, căci, undeva, frumosul sufletului omenesc are un sălaș, așteptîndu-i pe oamenii ce trăiesc în frumos.

Sesiunea academică „Codicele de la leud”

Intr-un program tipărit „Codicele de la leud”, colocvii de cultură, ediția a II-a, leud-Maramureș, erau trecute 30 de comunicări. S-au ținut doar 21 de comunicări, în cele două părți ale zilei de vineri, 22 iunie. Și totuși, autorii comunicărilor au luat cîna după ora zero, la ora două din noapte, deci simbăta spre dimineață. Tema sesiunii era: leudul și „Codicele de la leud”. Cum s-ar fi putut încheia mai repede o asemenea temă? Cum s-ar fi putut termina discuțiile — pro și contra? Cum? Cînd comunicații erau specialiști, renumiți cercetători ai spiritualității maramureșene în contextul spiritualității românești. Dintre ei îi amintim pe profesorii și cercetătorii Dumitru Șerbu, Gheorghe Foça, Nicolae Dunăre, Radu Popa, Crina Călin, Cristian Mihai, V. Georgescu, Vasile Bologa, pictorul Ioan Cosma, M. Dogaru, Nuțu Roșca, Paul Tanculescu, Daniela și Petre Dunca, Anuța David, Felicia Oșian, Pamfil Bîlț, Mihai Cupcea, Grigore Balea și alții.

De ce să n-o spunem? Sesiunea a fost academică prin ținuta ei științifică, prin exigențele ei, prin dezbaterile și confruntările de opinii îndeosebi în jurul „Codicelui de la leud”. Demonstrațiile profesorului D. Șerbu, au fost făcute, „pe viu”, prin reconstituirea tuturor variantelor despre acest, declarat de-acum, primul manuscris în limba română, de la 1391—

1392, cu 130 de ani înaintea Scrisorii lui Neacșu de la Cimpulung, considerată ca prim document de scriere românească de către N. Iorga. Problema își are ispita ei, dar și puterea de adevăr, adînc subliniată tocmai de un elev al lui Iorga, întărind încă o dată, importanța „Codicelui de la leud” pentru cultura românească. Au fost citați și adversarii ideii, „cei trei academicieni” care în virtutea unei obișnuite inerții, rămîn încă contestatari în fața manuscrisului de la leud. Proba de foc în știință este, însă, interpretarea în absolut toate șansele ei, a ceea ce s-a făcut la leud, fără porniri subiective, fără verdicte infailibile și patimi de moment. Nu trebuie uitat acest lucru. Nu trebuie uitat nici în cazul altor debateri de aici, pe care o pătrunzătoare cercetătoare în fenomen, profesoara din Brașov, Crina Călin, le-a provocat, prin ingenioasele ei premise legate de spiritualitatea traco-getodacă. Argumentele ei vin din pietre, din texte și dintr-o vocație proprie, plasînd obiectul material descoperit în concept, ridicînd mitul la mitosofie, spunînd că miturile noastre cosmogonice se pretează la o filosofare, la o filosofie a istoriei, a etnografiei și a folclorului. Dar să nu fiu acuzat de altceva, de părtinire, și spun din nou că această sesiune își merită titlul de „academică”, pentru rezistența problematicii pe care a dezbătut-o, chiar dacă în nocturnă, dar după cronometrul științei.

Nu uitați: Maramureșul întreg e un cînt

„Cui nu-i place voie bună
Meargă-n temniță p-o lună.
Dă-le la dușmanii mei,
Dă-le, Doamne, ce-mi vreau ei,
Nu le pară de rău, bine
Că și lor rîndul le vine”.

(Anuța Iusco, leud)

S-au umplut antologiile întregi cu cîntecele Maramureșului. Le-ascultă lumea la televizor. O cercetătoare americană, Glikman Ceila, a stat doi ani la leud, culegînd ceea ce suflete ieudean a creat de veacuri. Uimită de tot ce întîlnia aici, de faptul că pe uliți și azi femeile torc cu furca subsoară și cîntă, Cîntă, Ce poate fi mai întremător decît cîntecul? El ne apropie de principiul armoniei lumii. De înțelegerea totului.

Maramureșul întreg e un cînt. Un cînt revărsat peste viața zilei și a oamenilor. Eu am prins cîteva din cîntecele spuse sub streșina paharului de prietena mea Anuța Iusco, și ieudencele sănătoase la trup și suflet, deci și la cînt, ca lelea Hrușcă, Anuța David, Palaga, Gase, și mai ales Anuța Chindriș, și soția lui Rîșco Vasile, Irinuța Țiplea și Măricuța, de parcă formau toate un cor antic de femei. Și ce cîntece? Ce „verșuiri”? Cam așa:

„Cînd s-o-împărțit norocu
Fost-am dusă la lucru
Și la toți le-o dat cu caru
Numai mie cu paharu”.

Apoi, ca și cum s-ar adevăra toate:

„Mindru-i ceru'și serin
P-a mea parte norii zin (vin)
Mindru-i ceru-nserinat
P-a mea parte norii bat”

Nu-i uitată omenia. Omenia de la leud, așa cum ți-o destăinuie cîntecul:

„Să cunoaște omu'bun
Pă cărare și pă drum
leudeanu-s ca oricare,
Dar cu omenie mare”.

De unde scoate Anuța lușco asemenea „verșuiri”? „Verșuiri” care prind mersul vieții și al oamenilor:

„Așa zice mindra me'
N-a minca, pînă n-a be'.
Cine dracu i-a lua
De cîte ori a minca?”

Numai uncheșul Dumitru Chindriș, după ce ne-am urcat la stîna lui, după ce ne-a pus cașul pe iarbă verde, ca să putem bea horinca, după ce ne-a pus ciorba de miel și după ce ne-a adus balmoșul acela făcut cu brînză și zer, pe care nici o rețetă din lume nu-l poate cuprinde, așadar, după toate astea, viori și sprinten, uncheșul Chindriș, cel ce are 9 cocoane și 4 coconi, adică 9 fete și 4 băieți, a zînit aproape de noi și ne-a dat cu horile, cam așa:

„D-aș muri cînd aș dormi
N-aș fi dă năcaz la nim'
Da-mă tem co-i muri treaz
Ș-o-i fi multor dă năcaz”.

— Spune-o uncheșule p-aia cu „fata” de român, a sărit cu vorba Gheorghe Pirja, A suris uncheșul și s-a uitat la Anuța, „boreasa” lui, nevasta; dar tot a zis:

„La fata cea de român
Tremură țițele-n sin”.

S-a uitat încruntată la el, „boreasa”, și-atunci a dat-o pe alta, cum îi place ei:

„Zice lume că nu-s bună
Dice-mi place voia bună,
Și zice că-s blăstămată
Dice-mi place sărutată,
Sărutată-mi place bine
Da' nu fie orișicine,
Sărutată-mi place mult
Da' nu fie orice mut,
D-am băut, am băut bani
N-am băut după dușmani,
D-am băut, am băut lei,
Nu de la dușmanii mei”.

Unde se mai pot auzi astfel de „verșuiri”, decît la leud? Așa-mi spune și băiatul lui Grigore Balea, de la Sighet, și aleasa lui soție. Sînt „verșuiri” ce vin de departe și vor ajunge departe, căci poartă în ele aura dîntii

a dorului și a sufletului omenesc. E dorul care deține adevărul dîntii și din urmă, relevat cum spune filosoful Blaga, doar în cîntec și în vis. Într-un asemenea cîntec al dorului îndepărtat, se spune adevărul:

„Celuită-s eu bugăt,
Mi-i de-ajuns că nu te văd,
Multe răbd și nu le spui
Cite-odată mindrului,
De n-ar plînge inima
Nici ochii n-ar lăcrăma”.

Culegătorii de folclor să nu introducă „verșuirile” de mai sus în colecții. Ele se păstrează în inimi la leud, hîrtiile se rup, se șterg. La leud, cîntecul e viață continuă.

Am trecut peste deal (pînă acasă). Cum să nu trec?

De la leud, am trecut dealul „în Sălaje”, la Mălădăia mea, ca să mă umplu de sufletul meu dîntii pe lume. Am găsit totul în așteptare. Cînd nu sînt pămîntii, te așteaptă pereții, de care te-ai rezemat, copil mic. Și ei au acum „graiul” lor. Dar acolo e Răducu, cel mai mare dintre copii. Cu el m-am dus la sapă la vie. La 14 ani el sapă la vie. Un debut extraordinar, zic mălădenii. Nu-i nimic. Nu-i strică. A început să-i fie dragă sapa, nu tot seriarele T.V., ca la București, Ba, a zis, că s-ar face acum inginer agronom, cu o casă la sat, cu o fată, ca Măria Bemului, harnică, de la țară, și fără mofturi. Ce lecție sfîntă e satul pentru viață! Eu vorbesc cu oamenii despre leud. Le spun că au venit acolo din toată țara, soții Ioana și Ioan Vaideș, de la Harghita, Olteanu, de la Brașov, cei din București — și că-mi pare rău, că n-au venit cei din Carei, din Șimleu, din Satu-Mare, din Oradea. Din Mălădăia, le zic că am fost eu, aici sînt mălădean, nu bucureștean. Cîte ar avea ei să-mi spună, despre Mircea Chișului, cu înșuratul său, așa și așa, despre a lui Hilipoi fată, apoi despre conducta de apă, ce vine de la Domuța, din deal, despre recolta bună de grîu, despre casa cea nouă a Ionușului Vaidii, cu etaj, gata făcută, despre copiii care au intrat și n-au intrat la școli, de parcă eu aș fi vinovat, despre cum umblă vremurile aici. Cum să nu trec pînă acasă? Și la leud și la Mălădăia sînt ca acasă. Și numai de acasă vii cu desaga plină, adică cu învățături multe, multe și adevărate.

— De ce ești supărat Lică, mă întreabă Jénica, gîndind, poate departe.

— Că mă duc de-acasă, îi răspund repede.

— Numai pentru asta?, revine ea, ghicindu-mi supărarea adîncă.

— Da! Și pentru altele, aflate pe drum, cu Irina, de miercuri pînă sîmbătă, cînd plec din sat o „săptămînă a patimilor”.

A înțeles totul. Cum să nu înțeleagă. Numai acasă poți înțelege totul.

VASILE VETIȘANU

O LINGURĂ

Cu cîțiva ani în urmă, Marin Alexandru Manea se întorsese, ca și-n alte dăți, la casa părintească din satul Moșoaia, județul Argeș, sat răsfirat pe un deal înconjurat de păduri, vii și livezi. La grînda casei zărise o lingură agățată, ca un smoc de busuioc, de un cui. A luat-o, a întors-o pe toate părțile, și, pe nesimțite, căucul ei începuse să se lărgească și să se adîncească, îngreunîndu-se. Încetul cu încetul, în lingură s-a cuibărit, curată și vie, întreaga copilărie a lui Marin Alexandru Manea. Era lingura cu care mîncase el ani la rînd, cîs a fost copil, și pe care singur o atîrnase la grîndă — zălog nădejzii și credinței — în ziua cînd plecase, cum se spune, în lume. Întîmplarea a avut darul unei străfulgerări. Marin Alexandru Manea se redescoperi pe sine, redescoperi lemnul, cu mirosul, căldura și tăria lui, redescoperi o lume tainică, cu tot universul ei tulburător, singura lume care niciodată nu se pierde, ci te așteaptă și se ivește ca o bună speranță. De atunci a început să cioplească, iar lingura cu pricina întruchipează leit-motivul lucrărilor ce i-au umplut, între timp, apartamentul său din Tîrgoviște.

Da, lingura de lemn țărănească ce nu atinge mărimea de un metru, în schimb nu i se pot, cuprinde, cu privirea și gîndul adîncimea sugestiei și mulțimea de chipuri pe care le ia. Căucul ei rămîne în permanență neted, ca un ou — are și conturul lui (e, poate, chiar oul genetic!) — de pe marginile căruia, ale căucului, se prelungesc adesea, coborînd parcă din cer, două codițe de față, împlinind cealaltă parte a lingurei — gîtul și trupul ei —, născînd, de fapt, la un loc, un chip de femeie. Dar dacă, lesne de văzut, capul femeii, fața ei — oul genetic! — se păstrează, se ascunde în zona misterului, a nerostitului, trupul ei, stilizat, ne dezvăluie o fascinantă geometrie caldă a fanteziei și migălei, o ornamentație copleșitoare prin motive și execuție. O adevărată broderie în lemn în care se

înlănțuie și iile românești cusute cu acul, și scoarțele zămislite în războiul de țesut, și solarele porți maramureșene, dar și ritm și armonie de dans și cîntec popular, cu alte cuvinte întreaga artă populară românească. De fapt, din această matrice lăstărește

toată creația în lemn a sculptorului amator din Tîrgoviște. Dovadă sînt și celelalte lucrări ale lui Marin Alexandru Manea, lucrări ce replămădesc, metaforic, universul gospodăriei țărănești: fusul și furca de tors, suveica și virtelnița, funia ori bita ciobănească.

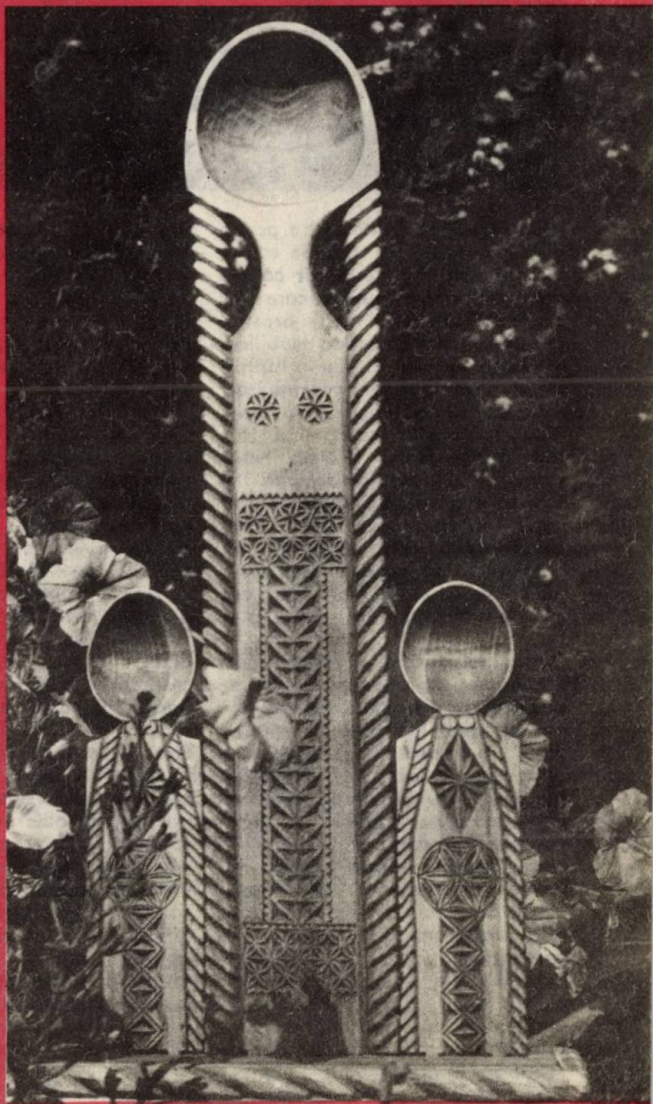
DE COPILĂRIE

Indiferent însă dacă sculpturile lui Marin Alexandru Manea se numesc „Sărutul soarelui”, „Îngemănare”, „Pește”, „Păsările soarelui”, „Cumințenia sărutului”, „Buhna”, „Gasteropod”, „Germinație” ori „Familia”, ele poartă pecetea lingurei, a cău-

cului ei, idee ce rodește trainic o originalitate creatoare indiscutabilă, de o prospețime și sensibilitate cuceritoare.

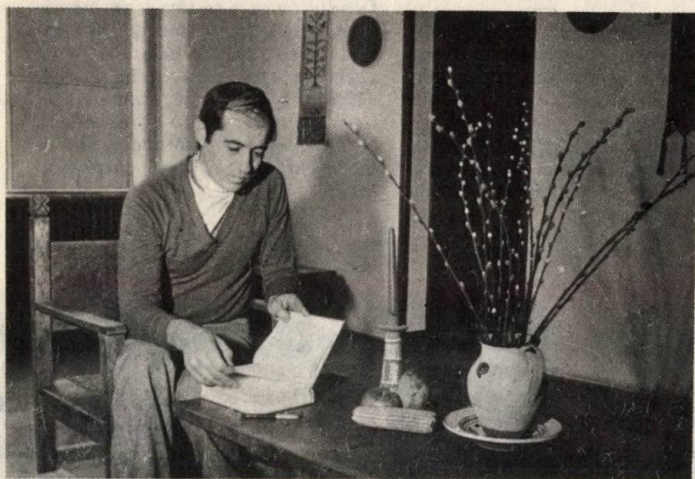
Dacă lingura s-ar fi făcut și din piatră, poate că Marin Alexandru Manea n-ar fi cioplit numai în lemn, material oricum

mai pretențios. Dar nu-i numai atât. Mi se destăinuia sculptorul că în casa copilăriei lui lemnul era, dacă se poate spune așa, ca și... piine. Mai toate erau din lemn: copaia în care se legăna copilul, masa, scaunele, patul, covata în care se frământa piinea, fundul pe care se răsturna mămăliga, războiul de țesut, casa însăși. Printre toate acestea, și un cuțit de oțel, „care ține gura”, adică rămâne multă vreme ascuțit, singura sculă cu care, acum, Marin Alexandru Manea, sculptează chipul copilăriei, chipul lui însuși.

datina și dorul

FRUMOSUL CU FOLOS

Dumitru Tică Dudău face parte dintr-o specie mai rară de creatori. Și asta nu neapărat că se numără printre puținii care se exprimă, într-un limbaj artistic complex, prin piese de mobilier țărănesc, ci mai ales prin faptul că ne reamintește convingător rosturile dintotdeauna ale oricărui lucru din casa unui țăran: frumosul și folosul. Nu-i vorba de o nouă, desigur. În schimb e un adevăr, deprins din capul locului, prin care Tică Dudău și-a ferit lucrările de gura prea lacomă a artizanatului, instalându-le, prin tot ce au ele mai bun, în spațiul artei.

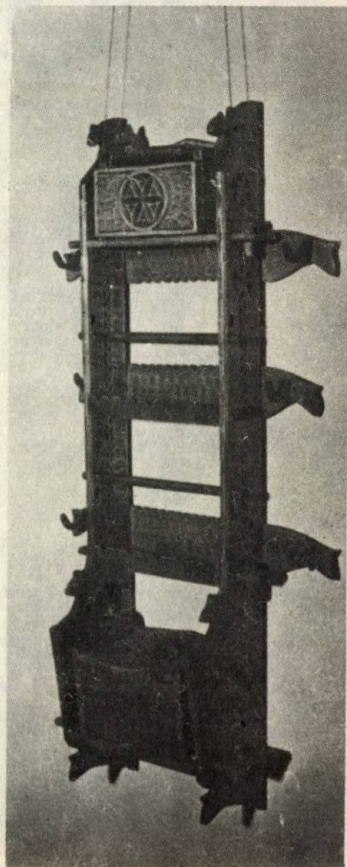
În holul Teatrului Foarte Mic din București, unde-și vernisase a șaptea expoziție personală, am stat mai îndelung de vorbă. Și cum îi văzusem, mai întâi, podșoarele (dulăpioare) de agățat pe perete și dulapurile pentru bucătărie, colțarele și păretele, mesele ori celelalte piese, spusele artistului, dacă nu ne-au mai surprins, în schimb ne-au dezvăluit o sinceră și teafără profesiune de credință. „În peregrinările mele, n-am văzut, în locuințele țăranilor, nici un obiect neutil, pus doar să facă umbră. Și cel mai mărunț lucru își are rostul și, în egală măsură, frumusețea lui. Bunăoară, până și acele păretele, chiar dacă la ora actuală li s-a

imprimat o funcție decorativă, la origini lor li se sorocise și o treabă folositoare. Cu alte cuvinte, dădeau o pată de culoare interiorului, înviorau casa, dar în același timp țineau și de un fel de îmbrăcăminte lăuntrică peretelui.”

Dar Tică Dudău nu și-a în-sușit de la mobilierul țăărănesc numai „viziunea”, ci a preluat, recreindu-le, o întreagă serie de motive ornamentale arhaice și game cromatice, de forme și stilizări. Ceea ce ni se pare o ispravă de toată frumusețea, constă în faptul că „interpretările” în arta lemnului ale lui Tică Dudău nu numai că trădează frumos o originalitate creatoare indiscutabilă, ci păstrează limpezimea și autenticitatea izvoarelor din care provin. Firește, nu vrem să se înțeleagă că talentatul artist nu nascoceste, cu fantezie și gust sigur, forme noi de mobilier, adaptate locuințelor moderne, unui spațiu ambiental mai degajat. Dimpotrivă. El recroiește, cu remarcabilă dezinvoltură, linia tradițională și seducătoare a acestor piese de mobilier, păstrând, în compoziție, și simbolurile și farmecul decorațiilor nealterate de improvizații ori teribilisme personale fără noimă.

„Am umblat prin țară, ni se destăinuia Tică Dudău, și am bătut pe la multe porți din

satele noastre. Convingerea mea este că nu la muzeu, ci în primul rând în casele țăranilor pot fi văzute neintrecutele comori de frumuseți, adevărate, nefadate. Păretelele mele, deși dau senzația că sînt țesute, în realitate sînt cusute. N-am văzut nicăieri așa ceva, însă motivele ornamentale și cromatica lor aparțin meșteșugurilor ieșene, atît prin prezența obsesivă a pomului vieții, cît mai ales prin căldura culorilor, prin suavitatea și armonia combinațiilor. Culorile sînt vegetale, dobîndite din frunză de nuc, din ceapă, din lemn cinesc, din boz. Din păcate, astăzi li s-a cam uitat și meșteșugul și frumusețea, preferîndu-se tot soiul de vopseluri.

Dincoace, colțarele sînt specifice zonei Brăilei, de unde sînt eu de loc. Pot fi recunoscute atît prin formă, cit și prin motivele zoomorfe—cai și păsări (traforaje) — ori prin prezența stilizată a lunii și a soarelui. Poate și prin patină, săvîrșită dintr-un amestec de ulei de nucă, cenușă și... fum. La fel și blidarele".

Ar mai fi multe de spus și des-

pre celelalte lucrări ale lui Tică Dudău. Inclusiv despre faptul că toate piesele lui se demontează bucățică cu bucățică, neexistînd în trupul lor nici un cui. M-am despărțit de ele cu sufletul mai plin, nu înainte de a mai privi încă o dată niște tigve. Și nu fiindcă nu mai văzusem tigvă folosită în chip de pilnie, de galon pentru vin ori apă, de

coșuri de piine ori sărărițe, ci, drept să spun, nu mi-am imaginat niciodată că s-ar putea face din ele și lampadare. Lampadarele „acoperite", prin incizii, cu spirale, pomul vieții, călîță ocolită (unda apei)... Mi-a rămas gîndul la ele. Dar, de fapt, cine nu și-ar dori în casă piese de mobilier țărănesc, isprăvite de Tică Dudău?

Statornicul anotimp

Florile de gheață, florile dalbe, năpădesc cerul lin al geamurilor. Vine vremea bradului gătît cu luminări arzînde și las cu bucurie pentru altădată povestea bătrînului care și-a suit butoiul plin în podul casei, fiindcă, iată, răsar din zarea nămeților căciuli țuguite înaintînd spre cerdac: Sculați, sculați, boieri mari, că vă vin colindători! Vin și-acum colindători în satul meu din coasta Vasluiului, sat cuibărit sub geană de pădure și cu apa Birladului în prag, cu pămînturi, dacă nu prea mănoase, oricum darnice ca buzunarul din stînga al bunicului. E-acum vremea cînd vinul își urzește în tihnă cămașa de iarnă sub cojocul de doage al polobocului, cînd tipătul abătut al porcilor parcă ascute mai abitir lama cuțitelor, cînd colacii cam cît ghizdul fîntînii, împlețiți în dor de fată mare, se rumenesesc în cuptorul pitit sub streășina surii... Și mi se pare că iar sînt de o schioapă și stau cu ochii holbați pe fereastră, neavînd somn. E departe de a se crăpa de ziua ajunului, iar pe hudițile satului au și ieșit cu noaptea în cap jidanii, calangiii și moșnegii, re-trăindu-mi basmul nescris al fiecărui sfîrșit — început de an. Sunetele de corn, și de clopote, și de tălăngi trezesc, cu hărmălaia lor năvalnică, toată suflarea caselor. Se tot apropie. Măștile din piei de iepure, cu coarne înflorate și dinții din fasole, hlaibărele (un fel de capoate pe care sînt cusute cordele) se acoperă cite o gheabă (ticlăuită dintr-o pernă prinsă în spate) și clopetele, agățate pe un lanț și incins la briu, intră în ogradă. Sînt jidanii! Ca niște năluci, merg în urma lor calangii (țiganii), îmbrăcați cu haine rufoase și cu măști croite dintr-o pălărie mai veche, pe fundul căreia au fost rotunjiți ochi cu sprincene din păr de cal, gură cu dinți din boabe de porumb, cu cite un ciomag și o căldare din tablă, turtită bine, tăvălindu-se prin omăt. Sînt și moșnegii (ciobanii), și ei cu mască, dar din pielică de miel, și îmbrăcați cu un cojoc întors pe dos, cu tălăngi la briu și cu cite o bîtă. Se oțărăsc unii la alții. Cîinele dă să rupă legătorea. Urcă pe cerdac și încearcă să intre în casă. Dar ușa e zăvorâtă bine încă decuseară. Se schimonosesc la geam. Coboară, găsindu-și de treabă în ogradă, după care pleacă. Eu readorm, visîndu-i.

Și îl văd pe tata, în ziua, aducînd poarta din curtea vecinului ori refăcînd cite o glugă de cio-can (coceni de porumb), bodogănînd, iar pe mama dojenindu-l c-un „ehi, tu făceai mai rău, cînd erai flăcău"... Și oalele de lut, puse în fața focului din cuptor, în care sarmalele, pline cu carne mărunțită cu satrul și cu orez pe ici, pe colo, fierb fără grabă, în vreme ce mama pregătește friptura din care eu șterpelesc numai cirnați scoși din știubeiul în care au fost puși la afumat, alături de slănină, și imi tot sporesc pofta, gata-gata să se poticenească, cu cite o bucată de chișcă (așa se spune la noi la caltaboși). Răciturile, adică piftia, le amîn pentru ultimul asalt.

De mult scosese tata din beci cîteva găleți cu vin, ca să ajungă pentru toată noaptea, paharele nerămînînd nici o clipă goale. Colacii, nu cu mult mai puțini decît numărul zilelor unui an, își găsiseră locul în traistele urătorilor, și ale celor cu buhaiele, și ale colindătoarelor. Ne jucaseră în casă și capra, cu clămpănitul ei zgomotos, și căiușii, trecîndu-și pașii din galop în buiestru, și țurca....

Turca, un alai cu vreo 14—15 flăcăi la un loc, cu jocul iute al „țurcului" și-al „harapului", și-al „oamenilor de unire", înfigîndu-și buzduganele în tavanul casei, și-al „arnăutului", și-al „damei", și-al tuturor mascaților, un spectacol fastuos în care nu se scoate nici un cuvînt, fiecare rol — individual ori laolaltă — întruchipîndu-se numai din mișcări sacadate, într-o armonie incintătoare, cu pași mărunți, într-un ritm drăcesc.

Sub masă, ca și altădată, picioarele au început deja să mi se miște. Și tot mi se încălzește gîndul amintindu-mi de bucata de colac pe care am prins-o, copil fiind, la o nuntă în sat, cînd mireasa mai aruncă încă două părți din el spre nord și sud, cea dinspre răsărit păstrîndu-și-o pentru sine. Colacul era foarte mare, asemănător celui pe care îl pregătește pentru noaptea de Anul Nou orice fată aflată în pragul mărișului, și pe care îl dăruiește flăcăului cu care este „în vorbă".

Miroase a zăpadă în Brodocul din coasta Vasluiului, cuprins de un fascinant zvon de datină. Și mă întreb: există oare un alt anotimp care să ne aducă atît de aproape copilăria, încît s-o poți atinge cu un bulgăre de omăt? Iar pentru cei care am avut privilegiul de a ne naște la sat — ne naștem, din păcate, tot mai rar la sat! — cred că niciodată, ca iarna, nu redevenim atît de copii, nicidecum ca la vremea sărbătorilor de iarnă nu ne întorcem cu sufletul și cu gîndul la anotimpul cel mai statornic și mai curat al vieții noastre — copilăria.

Rapsozi populari din Ialomița

Drumurile Bărăganului, bătute în lung și-n lat de reporteri, de scriitori, ori de cei care minuiesc aparatele de filmat ori fotografice au fost și au rămas dintotdeauna un izvor plin de apă vie a inspirației. Bărăganul lanurilor coapte de grâu ori cel al imaculatului alb al zăpezii, cîmpia, străbătută de tractoare ori cea ridicînd în văzduh aromele toamnei au fost dintotdeauna o fîntînă nesecată pentru reporter, scriitor, pictor ori fotograf.

Dar Bărăganul a mai fost și este socotit, cu toate acestea — și un fertil pămînt al poeziei. Al poeziei scrise de oamenii locurilor, mai tineri ori mai vîrstnici locuitori ai satelor.

Bărăganul ialomițean își regăsește imaginea poetică, aureolată parcă deopotrivă de soare și de aurul holderelor în poeme pline de prospețime și tinerețe, prin care trece parcă adierea binefăcătoare a vîntului din amurgul unei serii de vară, în creațiile unor scriitori-țărani de reală vocație. Aproape toate poemele lor sînt inspirate din viața, din epopeea Bărăganului.

Constantin Cernica, bunăoară, unul din acești rapsozi, scrie un „Cîntec pentru roata carului” prin care pare a respira însăși cîmpia: „Trup al luminii se naște cîmpia în zori / între cerul frunții și pămîntul tălpilor noastre / rupi plînea pe genunchi și-n flamura aburului / citești istoria acestui neam de plugari // Și iată, unitatea de măsură a vieții e visul / pe cărările fără de margini, pe dreptul de-a visa / așa cum în somn cîmpia urcă la cer / așa cum în zori cîmpia e trupul luminii”, iar colegul său de aspirații, Gabriel Georgescu, concepe însăși înnoirea generațiilor din Bărăgan sub semnul generos al sevelor, al luminii și împlinirii: „Sevele și-au lăsat tăcerea în grîne / și ardem aici lîngă vise. / Șoapta cîmpiei trece spre noi: / mamă și tată / lîngă, roata pămîntului. / Apele și-au ascuns tăcerea în iarbă / dar să lăsăm să cînte / sămînța / trecînd pe sub pleoapa pămîntului, / aici unde nașterea noastră-i zidire.” (Aici).

Pentru un alt rapsoz al cîmpiei, pătimaș îndrăgostit de locurile natale, confesiunea descoperă aceeași legătură puternică a poetului cu pămîntul și destinul lui mereu generator de împliniri și de roade: „Noi ne trezim să respirăm cîmpia / Și soarele-l strigăm ca să răsară, / Îmbrățișăm pîn'la durere-ntînsul / Mereu convingi că pentru prima oară. // E singele un val de mare-oprită / Și-l fierbem doar pe plitele din grâu; / Cîmpia e oglinda regăsită / Mereu întoarsă către rîu.” (Cîmpia mea). La Aurel Șefciuc trăirea intensă, pe toate diapazoanele lirice și la înalta putere a devenirii contemporane, capătă valența unui adevăr de necontestat: „Aici nu se amină diminețile, nunțile, / Cum nici brazdele nu se amină / Și fiecare cerc de orizont / Este dăruit cu o fîntînă. // E o fîntînă-n fiecă sămînță //

Cînd anotimpul cumpăna înclină, / Pînă respiră seva aburînd azurul / Și-n orașul cu broboana de lumină” (Orașul din cîmpie).

În această succintă filă de suflăt a poeziei cîmpiei ialomițene — pe care am încercat s-o parcurg aici — am lăsat intenționat mai la urmă numele lui Marin Lușanu, poet consacrat, prezent în librării și în paginile presei literare centrale. L-am lăsat mai la urmă cu intenția de a cita dintr-o poezie a sa intitulată simbolic „Fruct” și care mi se pare a fi — dintr-un anumit punct de vedere — o adevărată profesiune de credință a tuturor scriitorilor-țărani ialomițeni: „Sînt floare de cireș pe ramul tînăr / Sortită țării pentru rod bogat. / Chiar de-mi va poposi pe umăr / Mireasmă de omăt întîrziat. / Sînt ctitorit în stema acestei țări frumoase / Tînăr poet veghind în bob de grâu / Îmi urcă seva stejarilor în oase / Și-n tainic joc îmi leg lăuce-ferii la briu.”

FLORENTIN POPESCU

SĂ CĂLĂTORIM PE CRIȘUL ALB

Un dor de ducă mă mîna cu stăruință către plaiurile vălurite, cu transparențe de cleștar, ale Zărandului. Venise vremea marilor explozii florale din poienile munților, venise vremea prunilor și a merilor niinși cu petale albe, acoperind cit vezi cu ochii poalele dealurilor; venise vremea boncănitului de cerbi sfîșind liniștea pădurii, venise vremea piraielor năvalnice, a căror limpezime e săgetată de păstrăvi și lipani. Era vremea plăcutelor întîlniri cu olarii din Birsă, din Tîrnăvița și din Baia de Criș, cu țesătoarele și cusătoresele din Șicula, cu pictorii naivi din Brusturi și Buteni, cu „răsunetele” lui Ion Vidu, venind ca o șoaptă ori ca un tunet de pe scenele căminelor culturale ale oricărei așezări din zonă, venise vremea să revadă morile de apă, grave și solitare, așezute cu pricepere inginerească pe malurile Crișului Alb, și chipul nou, înfrumusețat neconținut de ritmurile industrializării, sub care se prezintă călătorului orașele Brad, Sebiș, Ineu, Chișineu Criș. Și, pentru că îmi era dor de gorunul de la Tebea, de zidurile grele ale cetății dacice de la Dezna, de părul sub care se așeza să doinească din fluier Avram Iancu, de casa care l-a găzduit în taină pe Nicolae Bălcescu, de drumurile călcate de pașii lui Mihai Viteazul, pornit spre Praga pentru a-l întîlni pe împăratul Rudolf, de locurile pe unde au trecut și s-au jertfit moșii lui Horea, Cloșca și Crișan și, mai tirziu, cei ce, în locul revoluției de la 1848, făcuseră jurămint pe viață și pe moarte „Craului munților”, era vremea reintîlnirii cu istoria.

Nu se scursese prea multă vreme de când trecusem pragul casei lui Ion Niță Nicodin, plecat acum în luturi, privind cu mare bucurie pinzele în ulei ale acestui talentat pictor țărăn, cu tonurile lor dominante de verde crud și verde gălbui închipuind pădurile și dealurile inierbate care coboară până în curțile gospodăriilor din Brusturi, servind drept cadru scenelor folclorice, cum ar fi bunăoară Gătirea miresei, momentelor idilice sau celor în care apare, tinăr, îmbrăcat în straie moțești, Avram Iancu, eroul atît de drag pictorului. Nu-i prea mult nici de cînd stătusem pe o laviță în atelierul plin cu oale și ulcioare nesmălțuite, cu sulețe de amforă, pe trupul cărora Teodor Faur, al nu știu citelea descendent al celei mai vechi familii de ceramisti din Bîrsa, desena cu pastă albă și neagră linii și valuri prinse într-o horă lărd de sfîrșit, numite de străbunii lui, după decorul de pe cioburile de mai bine de două milenii, descoperite în vatra satului, numite acum și de el, „calea dacică”. Nu-i prea mult nici de cînd asistasem, în eleganta sală a căminului cultural din Ineu la un extraordinar spectacol folcloric, un „rezumat” de două ore și mai bine a tot ceea ce era mai frumos și mai reprezentativ în cîntecul, în dansul, în creația poetică și în portul popular zărîndean sau de cînd, aflîndu-mă în Buteni, bătușem la poarta casei lui Simion Moș pictorul care se exprima într-o manieră oarecum „pointilistă”.

Valea Crișului Alb, cînd încorsetată în Cheile de la Talegiu și Cociuba, cînd desfășurîndu-se netedă pe o cîmpie cu bogate forme de vegetație, este coloana vertebrală a unei zone întinse pe aproape două sute de kilometri, un templu uriaș de reculegere și de încîntare, de reculegere în fața gloriei înaintașilor, de încîntare în fața neprețuitelor daruri ale naturii...

Și de astă dată, ca de atîta ori cînd aflîndu-mă în Deva mă pregăteam să iau calea Aradului, n-am ținut drumul drept, prin Mintia; îndată după ieșirea din oraș am traversat podul peste Mureș și nu m-am mai oprit decît la Brad. Aici, Crișul Alb, care se deosebește de cel Negru datorită culorii lăptoase a undelor sale, trecute la izvoare peste albul instabil al rocilor sedimentare, și de cel Repede, deoarece, în general, pare mult mai leneș decît acesta, este un rîu matur, cu albia bine conturată. Atunci, pornesc în sus spre izvoare, pînă-n comuna Blăjeni, pînă unde ține drumul de asfalt, și urc dealul Paltinei, în mijlocul unei naturi neprihănite unde, zice-se, Horea, Cloșca și Crișan au făcut legămintul lor împotriva nedreptății și asupririi, cu care au pășit în moarte. La înapoiere, aleg ceasul cel mai potrivit pentru ca lumina de-afară să cadă peste chipul jupanului Bălea de Boariu, în veșmînt bogat de cavalier, peste cele ale soției și copiilor săi, fixate pe peretele monumentului de secol al XIV-lea din mijlocul satului Crișcior, amintit, ca reședință a voievozilor români din Zărand, încă și mai demult, cu un veac și mai bine. La mai puțin de patru kilometri de-aici, Bradul deschide una din noile sale porți de împliniri edilitare, surprinzător de armonios asimilate în fizionomia sa. Mări-

tele fapte ale istoriei petrecute aici în 1784 și 1848, înainte și după aceste date memorabile, s-au păstrat vii și luminoase în conștiința locuitorilor. La cițiva pași mai departe, la Țebea, sub ramurile bătrîne ale gorunului lui Horea își dorm somnul de pe urmă Avram Iancu și Ion Buteanu, înfrățiți și dincolo de viață intru cauza revoluției. În memoria istoriei, Bradul rămîne și drept unul dintre vechile centre de exploatare auriferă din Transilvania. Cine ar putea să spună astăzi ce cantități de metal galben și strălucitor a dus la vale, din trupul Apusenilor și pînă aici, albia Crișului Alb? (Alb, de asemenea și de pe urma flotării minereurilor aurifere). De astă dată am avut neșansa ca acest unic Muzeu al aurului să nu poată fi vizitat. Tocmai acum, cînd însoțeam vreo douăzeci de ziaști străini, care ar fi avut ce vedea și despre ce scrie. M-am mulțumit să le spun că primul vagonet din lume care a alunecat pe șine de lemn și primul macaz, de asemenea de lemn, pe care unii poate că le-au și văzut expuse în Muzeul comunicațiilor din Berlinul Occidental, sînt o invenție românească, aplicată pentru prima dată acum o jumătate de mileniu la transportul aurului din mina de la Brad.

Înnobilat cu această aură a trecutului său, Crișul Alb își poartă apele pe lingă așezări ale moșilor crișeni – Baia de Criș, Vața de Jos, cu o duzină de sate, Ionești, Țărmure, Tisa, Leasa – în care, printre nedei și obiceiuri tradiționale, numele lăncului este pururi amintit în cîntece și-n versuri, ajungînd după strînsura cheilor de la Talegiu și Cociuba, în depresiunea Hălmăgiului. Ca și Crișciorul, Hălmăgiul a servit și el drept reședință unui voievodat românesc; de-atunci, din veacul al XV-lea sau poate de mai tîrziu, dăinuie acele frumoase obiceiuri legate de tirgurile nu mai puțin vestite ale hălmăgenilor, incît ființă omească fără să fi auzit măcar despre tirgul „Sărutului” sau al „Florilor”, ținute și astăzi cu mare cînst la Hălmăgiu, nu cred să existe. Așa cum nu cred să fie careva să nu-și fi dorit să apuce un răsărit de soare pe muntele Găina, în duminica aceea minunată de iulie. Dacă te desprinzi de albia Crișului și o iei spre Brusturii lui Ion Niță Nicodin, astăzi, într-ale renumelui artistic pe drumul deschis de acesta, al lui Petru Mihut și al Rodicăi Nicodin, poți să ajungi degrabă pe creștetul Muntelui Găina și să-ți rotești privirile peste locurile de o măreție fără egal, ce se pierd hăt, departe, peste culmile împădurite ale Bihorului și ale Codrului Moma.

Te reintorci astfel cu ozonul înălțimilor în plămîni, nu înainte de a face un ocol pe la Hălmăgel și Tîrnăvița, comori de creativitate populară românească – primul, deținătorul unor autentice valori etnografice, al doilea ducînd mai departe străvechile tradiții ale olăritului – și, regăsînd malul Crișului Alb acolo unde l-ai lăsat, pornești mai departe, furat de frumusețea priveliștilor. La Virfurile te despați de artera principală ce-și ia drept țință municipiul Oradea, lăsîndu-te călăuzit în continuare de meandrele, mai liniștite, ale riului. Acum, panglica de asfalt este numai a Zărandului, cum

numai ale acestei „țări”, ocrotite de-o latură și de cealaltă de meterezele munților, sînt pădurile, cu florile și viețuitoarele lor, sînt satele și orașele cu trecutul și prezentul lor, cu oamenii aceștia minunați, inteligenți și frumoși, crescuți în cultul muncii și al respectului față de jertfa înaintașilor, cu vocația pentru artă trecînd-o, odată cu singele, prin inimă.

Nu pregeta să-mi urmezi îndemnul, iubite îndrăgostit de măreția fără seamăn a țării noastre: de te vei opri în Gurahonț, în Buteni sau Berindia, la Bîrsa, Bocsig sau Mocrea, la Chișindia, Seleuș sau Zărand, la Șilindia, Iercoșeni sau Cued, vei auzi șoaptele istoriei, purtate, ca într-un glas de tulinic, în laptele de astăzi ale oamenilor, cu gîndul senin și privirea deschisă; de vei face popas în Sebiș, la Moneasa, Ineu ori la Chișineu Criș, te vei convinge cît de puternică este dorința zărandenilor de a transforma trecutul într-un falnic viitor, de a construi și a învăța, de a produce mai mult și mai bine, de a fi în rînd, în primele rînduri, cu țara.

După ce vei fi cuprins cu mintea și cu sufletul bogăția nemărginită a Zărandului, înși-

rată ca o salbă de aur de-a lungul Crișului Alb, te poți gîndi să ajungi acolo unde, de fapt îți și propuseși să ajungi: la Arad. Lași în urmă noile blocuri din Pincota și începi să te pregătești pentru întîlnirea cu marea Podgorie a Aradului. Îți pui în gînd să revii la toamnă, cînd ciorchinii de struguri, grei și rubinii vor sta cît vezi cu ochii cu fața către soare. Nu poți să treci prin Șiria fără să urci treptele de piatră ale muzeului „Ioan Slavici” și, după ce vei parcurge sălile încărcate cu amintiri și mărturii legate de trecerea prin viață a scriitorului, pleci cu sentimentul că iei cu tine o pîrticică din parfumul unei epoci efervescente de luptă și de suferințe depuse pe altarul demnității naționale, de încredere în triumful culturii și progresului, în care, alături de Slavici, credeau Eminescu, Creangă, Maiorescu și atîtea alte personalități ale timpului, evocate în clădirea veche, aflată într-o stare nu tocmai ferită de griji, a muzeului din Șiria.

Aradul te va întîmpina cu o felie subțire de lună nouă și te va învălui, pe aleile de pe malul Mureșului, cu parfumul îmbătător al florilor de tei.

NICOLAE DOCSĂNESCU

O DUMINICĂ MAI PUȚIN OBIȘNUITĂ LA TIRGUL OLARILOR

— Hai la oale! Hai la oale!

La aceste strigăte venite dinspre drumul ce șerpuieste printre dealurile pline de flori și verdeață ale Țării Zărandului, strigăte cu care din vechime olarii își îndeamnă cumpărătorii să le vadă marfa, toți lăsară micile îndeletniciri ale petrecerii cîmpenești—berea, cîrnăciorii, discuțiile și poveștile, tachinarea nevestelor și certarea soților — și își îndreptară privirile spre partea mai înaltă a poienii în care ne aflăm. De după virful dealului își făcu apariția în sunetul muzicii din partea locului, un șir de căruțe cu coviltir, vehicol tradițional cu care de sute de ani olarii din Hălmagiu, Tîrnăvița, și Obîrșia își duc produsele spre vînzare la tirguri sau prin satele mai depărtate. Acum e vorba, însă, doar de un convoi alegoric unde caii cu desagi la oblînc, băieții și fetele în costumele populare ale acestei părți vestice a țării, muzicanții și vîrstnicii urcați în căruțe, se amestecă într-un alai multicolor, zgomotos și vesel, pentru a participa la sărbătoarea olarilor, de aici din Tîrnăvița, din această ultimă duminică a lunii iunie. Cu toții, însoțiți de glumele și aplauzele spectatorilor coboară lent de-a lungul drumului, spre platoul care va deveni pentru cîteva ore centrul atenției sutelor de oameni veniți să petreacă o duminică mai

puțin obișnuită în mijlocul splendidului peisaj care ne înconjură ondulînd, deal, vale, ca un imens ocean al verdelui.

(Pe șoseaua DJ-762, la km 139, ne întîmpină casele primitoare, renumite pentru frumusețea arhitecturii lor, ale comunei Hălmagiu, răspîndite printre pădurile de cireși sălbatici în apropierea unei cetăți medievale. Țara Zărandului este cunoscută pentru produsele de artizanat de mare artă, din care secretele ceramicii smălțuite se mai păstrează încă în trei centre despărțite doar de doi-trei kilometri, Hălmăgel, Tîrnăvița și Obîrșia, singurele sate de olari pe o rază de cîteva sute de kilometri. De aceea n-am întîrziat să dăm curs invitației de a participa la o sărbătoare tradițională ținută la Tîrnăvița în cinstea harnicilor și talentaților meșteri ai lutului, „Tirgu olarilor” organizat de comitetul de cultură al județului Arad (tel. 966/15815), cu participarea celor mai apreciate echipe de dansuri populare din județ).

Între timp alaiul sărbătorec ajunge la umbra uriașilor arbori unde din căruțe sînt scoase vase de ceramică pentru admiratori, lut anume frămîntat pentru concursul de modelat ce va urma, instrumente ale meșterilor și, nu în ultimul rînd, șipuri cu parfumata țuică de cireșe amare, speci-

fică Hălmaگیului. În vreme ce pescenă se produc formațiile locale de dansuri, de la cei mai mici până la cei mai bătrini, iar solistele din Tîrnăvița cîntă splendidele cîntece de bucurie și de tristețe ale moșilor, meșterii olari se pregătesc pentru un concurs-demonstrație: fiecare trebuie să facă

la roată, în 20 de minute, trei vase, care, supuse apoi judecării unui juriu, vor decide „clasamentul” tîrgului din acest an. Din cei 30 de olari din Tîrnăvița au fost aleși pentru concurs meșterii Cristea Alexandru, cel mai vîrstnic (67 de ani), Betea Simion (55 de ani), Betea Dumitru (48 de

ani), Banici Aurel (45 de ani) și Ștefă Corneli (43 de ani), toți olari de elită care au apucat să învețe meșteșugul de la vârsta fragedă de 8—12 ani de la părinții și bunicii lor. Senzațional e faptul că majoritatea taților și a buniciiilor, olari la rîndul lor, trăiesc și în ziua de azi. Ba chiar, Betea Simion a venit cu tatăl său de 81 de ani și cu bunicul de 106 ani care vor să vadă isprăvile feciorului și nepotului. De frica lor cred că a și cîștigat concursul!

Privim între timp vasele expuse de meșterii din Tirnăvița și Obîrșia. Ceramica lor se caracterizează printr-o ornamentație sobră și viguroasă, lipsită de înfloritură de prisos, în timp ce volumele au ceva primordial, de început al rotunjirii formelor lutului de către mîinile omului. Fără a fi primitivă, ceramica de aici sugerează veacuri de cînd lutul îmbracă aceleași idei artistice, aflate în imaginarul colectiv al olarilor satului. Îmbinarea liniilor decorative, a culorilor de fond și a curbilor volumelor are ceva arhaic, în mijlocul elementelor cosmice: pămînt, cer, apă, foc creînd impresia artistică a unei purități esențiale. Olarii de aici nu au dobîndit, însă, în ciuda premiilor și expozițiilor la care au participat, decît în mică măsură, conștiința estetică a gesturilor lor; modești, ei se consideră simpli meșteșugari, care trăiesc din vînzarea produselor, cumpărate de oameni la țîrguri pentru utilitatea lor. Sortimentele ceramicii lor sînt din categoria funcționalității, iar nu decorative: tot sojul de oluri, mari și mici, pentru sarmale, mîncăruri și fripturi, strecurători, vase pentru fierț laptele, tănere (farfurii) late și adînci, ulcioare, oluțe pentru

vinars, carafe pentru țuică, căni pentru vin, vase pentru flori și multe altele. Înfășurate în paie și încărcate în căruțele olarilor, acestea sînt foarte prețuite de cumpărătorii țîrgurilor din largă arie ce înconjoară Hălmațiu și Obîrșia, în primul rînd pentru trîinicia lor. Lutul de aici e rezistent la căldură și apă, dar nici plăcerea de a le privi nu este un argument de neglijat. Pînă să ajungă în casele oamenilor, vasele au străbătut un lung drum de la materie la formă, trecînd prin mîna, mintea și inima meșteșugarului artist.

Dar iată, concursul s-a terminat și olarii se întorc la caii care i-au așteptat răbdători, obișnuiți cu atmosfera zgometoasă a țîrgurilor. Scena se umple apoi de culoarea și frumusețea dansurilor și a costumelor celor mai reprezentativi dansatori ai județului Arad: ansamblul din Șicula și călușarii din Bîrsa. Albul orbitor al fondului de pe care se desprind culorile vii ale modelelor costumelor călușarilor, nu este întrecut decît de strălucirea vechilor galbeni imperiali din salbele care împodobesc gîturile mîndrelor femei șiculene. În pauzele dintre înflăcăratele dansuri, în care cele două echipe parcă se întrec și ele, umoristul Aurel Cohan face să izbucnească rîsul ascultătorilor cu glumele și imitațiile sale. Veselia și buna dispoziție au continuat la Tirnăvița pînă tîrziu cînd licărul stelelor pe cerul înnoptat a amintit participanților că a doua zi, luni, e zi de lucru, acum în toilul verii și despărțindu-senă fără regret, și-au dat întîlnire peste un an la următoarea ediție a țîrgului olarilor.

Acești țesători minunați și covoarele lor (ne)zburătoare

Nu trece o lună fără ca Muzeul Satului din București să nu ofere vizitatorilor surpriza unor noi manifestări folclorice sau etnografice. Spre a fi obiectiv trebuie să spunem că are și de unde alege, tradițiile satului românesc fiind practic inepuizabile. Iată, acum, aici, își etalau măiestria vreo 20 de țesătoare din toate județele țării, artiste neîntrecute în acest meșteșug cu care se mindresc fetele în toate bașmele lumii, dovadă a vechimii și utilității lui. Timp de peste două săptămâni ele își aduseseră războaiele, gherghefe, unelte și materialele creînd chiar sub ochii vizitatorilor mai tot ce e necesar într-o casă de gospodărie, de la îmbrăcăminte pînă la covoare și ștergare sau alte obiecte de decor. Cum de la olarii din Horezu nu mai scrisesem despre meșteșugarii olteni, m-am apropiat de cei doi reprezentanți ai județului Olt, împins ce-i drept și de un motiv mai lesne de înțeles — vechea curiozitate omească: printre atîtea țesătoare unicul bărbat era oltean.

● Dar să nu uităm regulile politetei și să începem cu *Maria Sulger* din Osica de Sus. „Nana Maria” e țesătoare de covoare, de acele splendide covoare oltenesti, adevărate tapiserii moderne prin arta stilizării cu care sînt tratate motivele ce le împodobesc și prin desăvîrșita gamă coloristică a fondului și a decorului. Acum stă pe scaunul ei; din numeroasele ghemuri răspindite în jurul său trece cite un fir prin urzeala țesăturii prinse în marele cadru de lemn al războiului patinat de ani și de muncă neobosită; își mai potrivește ochelarii pe nas; apoi batefirul cu o „furculiță” din metal ca să dea trăinicie pinzei și încet, încet, pe sforăria albă a urzelii urcă o grădina de flori ornamentale într-o nuanțată paletă de gri și bej pe fond roșu, în chenar albastru și alb.

Nana Maria nu așteaptă prea multe întrebări ca să înceapă să povestească tot soiul de lucruri de la ea din sat — al doilea ca mărime din județ — și despre truda de țesătoare. S-a obișnuit ca de pe scăunașul unde-și petrece mai tot timpul să stea de vorbă cu toți cei aflați în preajmă și, ca orice oltean ce se respectă, pe cit de bună e de mină pe atît e și de gură. Transcriem și noi pe scurt o parte din ceea ce am aflat astfel, fără a avea nici pe departe pretenția de a epuiza subiectul; dar cine vrea s-o asculte și să-i vadă sau să-i cumpere splendidele covoare, este oricînd binevenit în satul ei de lîngă Slatina, Maria Sulger, are 55 de ani și țese singură de la 14 ani. La ei în familie se lucra: bunica, mama și ele, patru surori din care ea, ca mai mare și mai „specială”, a prins meșteșugul și le-a învățat pe surorile mai

mici. „Eram mulți la început la noi — își aminteste ea — noi țeseam hainele, cămășile, pantalonii și pentru cei trei frați ai noștri și pentru tata. Pe atunci luam lina de la ciobani, aveam vreo douăzeci și cinci de oi, o dărețeam, o torceam pe furcă, făceam și pinză subțire de cămăși din in, dar și groasă pentru pantaloni din stofă bătută la pua care mergea cu apă în comună. Făceam șube, cojoace călduroase de lînă, albe cu model negru țesut. Iarna lucram mai mult, mai cîntam, ne mai jeluam de una de alta, dar cel mai mult cîntam, eram vesele. „Mai lăsați-mă cu hărmălaia voastră” — mai făcea tata. Vara mergeam la seceră, terminam treieratul, apoi la cules de porumb. Pe urmă a murit tata, apoi mama, de tînră. Noi, frații și surorile ne-am îngăduit cu toții, ne-am ajutat și am ajuns fiecare la casa lui. Ne întîlnim și acum la vreo petrecere. Eu am trăit cu meșteșugul ăsta, cu covoarele. Am rupt vreo 20—30 de „furculițe” din astea pentru fire și cred că dacă n-o fi făcut un tren de marfă în anii ăștia, măcar un vagon tot s-ar umple din cit am lucrat. Am rămas văduvă de mulți ani, am o fată și două nepoate pe care le învăț și pe ele meșteșugul ăsta al țesutului. Pe multe fete din sat eu le-am învățat, dar cei tineri vor mai mult să meargă la oraș decît să lucreze acasă, cum au apucat din bătrîni. Eu țesutul nu l-am învățat în școli, ci în sat. Mai tîrziu am început să compun și eu modele noi. Toate modelele astea le am în cap, dar nu știu dinainte la toate covoarele cum or să iasă, mai e și cum îmi cade locul, dar să știți că locurile pentru decor nu pot să cadă oricum, au ele o potrivăală a lor. Ca motive folosesc florile: maci, margarete, ghiocel, nu-mă-uita, spicul griului, frunză de stejar, și cite altele îmi mai vin în minte și după cum e spațiul. Uneori folosesc și niște desene, ca niște S-uri, seamănă cu o caracatiță într-un pătrat, noi le spunem „caramaneii” după niște turci care au lucrat covoare prin părțile noastre. Un covor ca ăsta — ne arată ea pe război — de vreo 2/3 metri, îmi ia o lună de muncă. Dar cu vorbe, cu povești, trece timpul”. Cum pentru noi, orașenii, timpul trece încă și mai repede ne despărțim aici de „Nana Maria”. La picioarele ei o parte din covor e gata, înaintea minilor ei harnice și a ochilor obosiți de atîția ani de migală se înalță schelăria albă a urzelii care-și așteaptă înfloriturile colorate ale fanteziei.

● **Constantin Nișu**, face parte din cu totul altă generație. Nu numai prin vîrstă, 37 de ani, dar și prin amplele cunoștințe teoretice de tehnică și etnografie, care îi dublează talentul nativ. Ca la toți țesătorii țărani și la el meșteșugul are o filieră ereditară: mama și bunica erau țesătoare vestite în satul lor, Cornățelul — județul Olt. Își aminteste acum, cu nostalgie și umor, cum pe la patru ani, tot învîrtindu-se în jurul lor și ascultîndu-le poveștile a încurcat vreo șase ghemuri, atrăgîndu-și o zdravănă corecție maternă. Copilul, fascinat de universul colorat și migălos al țesăturilor, a prins dragoste și respect de munca aceasta, chiar dacă mulți spuneau că nu-i o treabă „bărbătească”.

A urmat o școală de arte și meserii, o școală de artă populară, apoi Liceul Industrial de Textile. „Cu banii cîștigați cu lucrurile pe care le făceam, îmi cumpăram cărți de etnografie pentru a învăța modele noi din toată țara; și de chimie

pentru a cunoaște secretele coloranților", — ne povestește el. Acum este el însuși profesor la Școala populară din Slatina și autorul unei cărți „Briile și bete din județul Olț", rod al căutărilor sale prin satele oltene. Constantin Nițu discută dezinvolt utilizând în egală măsură neologisme, regionalisme și cuvinte vechi, legate de meșteșugul acesta arhaic, care a devenit pentru el o necesitate spirituală și căruia îi cunoaște toate genurile de lucru: țesut, împletit, urzit, cu care confecționează obiecte care îmbracă omul de la „talpă până la creștet" sau interiorul unei case: scoarțe, ștergare, căpățile, fețe de pernă. O extraordinară cămașă albă, brodată, „de mire", purtată de el atrage admirația tuturor vizitatorilor muzeului care se apropie de războiul de țesut unde stăm de vorbă. „Mai fină decît cămașa aceasta, ne spune el, nu e decît marama sau voalul miresii. E o mătase atît de fină încît nici vîntul nu trebuie să bată atunci cînd se țese". Un artist neîntrecut e Constantin Nițu și în împletirea betelor, un fel de briu lat cu care bărbății își înfășoară mijlocul. Țesăturile oltene, ne mai explică el, sînt acoperite în egală măsură cu motive figurative — florale, zoomorfe, umane — și cu motive abstracte: stea, spirală, romburi și alte combinații geometrice.

Aici, la muzeu, cu două lucruri se mîndrește tînărul țesător: cu un sac întreg de eșantioane

din lînă colorate după rețete personale, („nu folosesc culori din comerț, chimice: sînt prea stridente. Bunica mea colora cu plante și nimic nu mai ștergea culoarea. Avea însă o paletă mică de rețete. Eu am tot experimentat noi combinații vegetale și am reușit să obțin aproape 500 de rețete de culori din plante, fructe, frunze, rădăcini") — și într-adevăr, culorile sale sînt foarte frumoase, calde, pastelate, odihnitoare. Al doilea lucru este războiul său de țesut, o autentică operă de artă, lucrat numai în lemn, fără nici o parte de metal, de către prietenul și consăteanul său Gheorghe Tănase, vestit meșter lemnar. Pe lîngă ingeniozitatea lui, războiul poate fi admirat pentru incrustațiile cu care este decorat. Stinghiile sale au devenit o „cronică" în lemn, al cărei subiect este succesiunea anotimpurilor, simbolizat fiecare prin motive stilizate: floare, snopi de griu, strugure, cristal de gheață. Ne luăm rămas bun de la Constantin Nițu convinși că meșteșugul țesutului a fost preluat de o tînără generație care va ști să-i păstreze neștirbite tradițiile fără a se izola într-un conservatorism rigid, dimpotrivă, adăugînd noi căutări, nu de tehnică industrială însă, ci în spiritul nealterat al lucrului de mînă și al utilizării numai de materii prime aflate în natura cu care omul e tovarăș aici de mii și mii de ani.

ALEXANDRU CONDEESCU

Sărbători folclorice în septembrie

Toamna cu întregul ei farmec de culori, cu bogăția de roade și cîntec a fost și a rămas dintotdeauna anotimpul în care oamenii pămînturilor românești au știut să dea și au dat grai bucuriei culesului. De aceea și sărbătorile folclorice înscrise în calendarul lunii septembrie stau sub semnul celebrării muncii de un an, al ceasului în care eforturile obștii își găsesc o binemeritată sărbătorire.

Bunăoară, pe meleagurile moldave, în județul Iași, în înfrîntul peisaj al codrilor din preajma stațiunii balneoclimaterice Strunga, într-un vast și atrăgător decor natural din șaua Ruginoasei, își dau întîlnire unii dintre cei mai iscușiți meșteri ai cîntecului și jocului popular din județele Iași, Bacău, Neamț, Botoșani și Suceava. Manifestările — purtînd titlul simbolic „Trandafir de la Moldova" sînt, de fapt, o amplă confirmare a frumuseților spirituale și artistice ale oamenilor de pe aceste străvechi meleaguri românești, completată în mod fericit și de un tîrg de artă populară la care participă cunoscuți și apreciați meșteri din zonă, mulți dintre ei laureați ai festivalului național „Cîntarea României".

Într-o altă pitorească parte a țării, în preajma orașului Zalău, din județul Sălaj, mai exact la punctul denumit „Sub culme" se desfășoară — la ceas nostalgic de septembrie — un alt festival folcloric purtînd titlul „Popasul romanilor", manifestare anuală la care și dau întreaga măsură a priceperii și talentului lor formații artistice și grupuri folclorice din mai multe județe ale Transilvaniei: Satu Mare, Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș și județul gazdă, Sălaj. Cu acest prilej pe lîngă spectacolele artistice pro-

priu-zise aci se desfășoară și o paradă a portului popular, iar iubitorii artei populare pot admira frumusețile iscate de mîinile cusătoreșelor din satele învecinate, frumuseți reunite într-o expoziție specială: dealțul, iubitorii de artizanat își pot cumpăra obiectele preferate din tîrgul de ceramică deschis în apropiere.

O manifestare similară are loc pe meleagurile Mehedinților, la Drobeta-Turnu Severin. Este vorba de reuniunea artistică sugestiv denumită „Cîntec nou din Mehedinți", la care participă numeroși artiști vocali și instrumentiști din mai multe județe învecinate. Găzduind, concomitent, o expoziție de instrumente populare și un bogat bazar cu vînzare, orașul de pe malul Dunării devine, în prima duminică de septembrie un fel de reședință a artei populare, de la sărbătoarea căreia orice pasionat poate rămîne și cu un plăcut suvenir: un flaut de Vaideeni, un flaut de Roșiile, o ocarină de Oboga, un disc cu melodia populară preferată, diapozitive ori ilustrate înfățișînd aspecte folclorice locale.

Dar poate că mai frumoase decît toate sărbătorile folclorice ale acestor zile, rămîn cele legate de culesul viilor și care se desfășoară în decorul podgoriilor cu frunze ruginii și ciorchini grei de struguri. În Vrancea farmecul culesului este sporit însă și de adevărata explozie de culoare și cîntec din cel mai mare bazin viticol al țării: Cotești — Odobești — Panciu — Nicorești. Vestite din vremea lui Ștefan cel Mare, vinurile acestor meleaguri sînt sărbătorite sub semnul împlinirilor și al bucuriei că rodul este de la un an la altul mai bogat.

FLORENTIN POPESCU

POVESTEȘTE EROUL DE LA ARSURI...

Comunicatul oficial nr. 66 al Marelui Cartier General al Armatei Române din 15 octombrie 1916, care consemna fapta de mare eroism a sublocotenentului de rezervă Nicolae Pătrășcoiu și a citorva ostași din Regimentul 18 Gorj, a fost citit în fața tuturor trupelor și afișat în toate orașele și satele României. Ziarele franceze și engleze elogiau curajul tinărului ofițer român. Franța i-a oferit cea mai de seamă decorație a sa — „Legiunea de onoare“, în grad de mare cavalier. România i-a conferit ordinul „Steaua României“ în grad de cavalier și „Virtutea Militară“ clasa I-a. Nicolae Iorga scria în ziarul său „Neamul românesc“ din 16 octombrie 1916: „Un ofițer de rezervă a făcut o ispravă din acelea care trebuiau trecute alături de victorii în comunicatul oficial... Sublocotenentul Nicolae Pătrășcoiu, cu câțiva oameni ai lui, a luat două baterii de la inamic și a început a-l improșca din ele. A făcut minunea fiindcă era pe pământul lui...“.

Aceste rinduri apăreau exact când în frontul german de pe Carpații meridionali s-a pornit o cumplită panică, cauzată de sublocotenentul Pătrășcoiu și cei câțiva soldați ai săi. La cartierul generalului von Kneussl, care comanda armata germană ce a trecut munții în Oltenia, un alt general, pe nume von Busse, raporta: „Regimentul 22, bavarez, a fost încercuit. Batalioanele 5/69 și 12 vinători de la Văleni nu pot fi găsite, obuzierele bateriilor 78 din regimentul 21 artilerie sînt pierdute...“. Și von Busse, panicat, după o fugă aprișă spre munți, dă ordin: „Batalionul III/3 bavarez să rupă luptă la Rasovița și să se retragă la Văləri... Batalionul I/22 bavarez să se retragă către Rugi-Hurez... Batalionul II de la Porceni-Birnici să se retragă la Zănoaga...“ Debandada se amplifică. Insuși generalul Kneussl dă ordin ca uriașa și temuta divizie a VI-a cavalerie germană — care putea surprinde și nimici, datorită mobilității și marelui sale puteri de foc, armata română ce începuse să se retragă din Oltenia — să treacă, imediat, munții spre Transilvania. În timpul retragerii, care de fapt era o fugă, cavaleriștii cei temuți aruncă tunurile în prăpăstii și își omoară caii ca să nu cadă în mina românilor. Chiar generalul Erich von Falkenheim, comandantul Armatei a IX-a în campania din România, recunoaște înfrângerea de la Jiu și marile pagube materiale dar mai ales morale ce au urmat zilei de 14 octombrie 1916 și faptei

de eroism a sublocotenentului Pătrășcoiu. Vreme de 15 zile, apoi, toate satele din nordul Gorjului au fost libere. Trupele inamicului se retrăseseră, ascunzîndu-se în munți. Armata română s-a putut și ea retrage strategic, în cea mai mare ordine, fără pierderi. Oamenii și materialul de război erau reamplasate în grabă pe alte fronturi.

Dar ce faptă de eroism făcuse sublocotenentul Pătrășcoiu, cu cîteva săptămîni înainte un simplu învățător în satul Arsuri, încît trei celebri generali germani își recunoscuseră înfrîngerea în fața lui? Cine poate relata totul, mai exact, decît eroul însuși? Da, sublocotenentul de la Arsuri, trăiește! Are astăzi 94 de ani, este general-maior în rezervă și locuiește la București.

„Eu comandam, chiar de la începutul războiului, compania a VII-a din regimentul 18 Gorj. Eram singurul ofițer de rezervă cu grad de sublocotenent, comandant de companie. Ocupam o poziție pe virful Pietrele Albe, pe o lungime de 2 km. În stîncă nu putusem săpa tranșee, așa că soldații luptau pe un ger cumplit, pe steiul înghețat. A trebuit să respingem cu grenade pe vinătorii alpini de pe pereții ce se înconjurau. Pretutîndeni ostașii noștri luptau cu osîrdie, în ciuda faptului că peste ei se prăvălea un uragan de foc trimis de puternica artilerie vrăjmașă. Fagi groși de un metru erau făcuți așchii într-o clipă de obuzele uriașe. Și am început retragerea. Eram copleșiți, dar luptam mereu. Compania mea, mai bine zis resturile ei, era în arîergarda retragerii. În ziua de 14 octombrie bura, vizibilitatea era redusă, frigul îți seca inima. Românii s-au retras pînă la Jiu, iar nemții forțau aprig trecerea riului. Curierii duceau grăbiți ordinele pe la batalioane și companii. Eu unul n-am putut sta liniștit în focul acelor lupte pentru apărarea Jiului, riul nostru atît de drag gorjenilor. Și-apoi, la doi pași era casa în care am văzut lumina soarelui! Din proprie inițiativă, fără a mai raporta sau a cere încuviințarea am pornit la atac cu compania a VII-a. Toți ostașii m-au urmat ca un singur om. Doar eram cu toții născuți pe pământul Gorjului și ne singera inima și scrișeam din dinți ori de cîte ori murea unul dintre ai noștri sau cădea printre noi un obuz dușman... Cunoșteam locurile ca-n palmă, mă născusem aici în Arsuri. De cîte ori nu mă scăldasem în Jiu cînd eram copil și cîte doine învășasem aici, în adolescența mea! Am trecut în marș forțat Jiul pe la vadul Poiena-

rului și am ajuns în coasta satului Simbotin. Am ordonat sublocotenentului Ion Vilcu să atace satul Simbotin cu o jumătate din oamenii ce mai rămăseseră din compania mea. Nemții nu se așteptau la o șarjă în spatele primei lor linii de luptă și au luat-o la fugă. Cu restul de oameni m-am avântat mai adânc în spatele frontului spre satul meu natal. La punctul Frumea am dat de liniile telefonice ale inamicului și le-am tăiat. Nu mi-am închipuit ce panică avea să producă aceasta în rândurile nemților. Am trimis apoi cercetași spre Cartiu și Turcinești ca să nu fiu luat prin surprindere, lateral sau din spate. La Măricani, în sudul comunei Arsuri, ne-am ciocnit în ceață cu un convoi de chesoane cu muniții dușmane. Am tras cu toții din goană, îndrăciți, și am distrus paza convoiului. Iarăși am dat de niște linii telefonice, chiar în marginea Arsurilor, pe care le-am tăiat, desigur. Oamenii mei găseau, alergau cât îi țineau picioarele, trăgeau din fugă — așa mi-aduc aminte că am început iureșul în satul meu. În fruntea lor fugeam eu, cum se cuvenea, și lângă mine gornistul companiei, soldatul Florin Draica. Simțeam o adâncă emoție că-mi revăd satul dar și o durere amestecată cu o dorință: să dau ochii cu cei ce au spurcat gheața părintească. Și nu mi-e rușine să spun că pe obraji îmi curgeau lacrimi de furie și cred că nu m-ar fi putut opri nimic din goana aceea nebună. Nu știam încotro să mă îndrept mai întâi: pașii însă mă purtau spre casa în care m-am născut.

— Sună atacul, Floriane — de-abia am putut striga, sufocat de fugă. Și gornistul — mă întreb și acum cum a mai putut, doar și el alergase kilometri întregi — a dat semnalul de atac. Niciodată nu am auzit acest semnal atât de puternic și de limpede. În urma mea toți oștenii au izbucnit într-un „ura” năprasnic. Un călăreț în uniformă cenușie s-a năpustit vijelios spre noi. Am ridicat carabina mea și am tras în plin. Carabina era de-acasă. Moștenire de la tata, care fusese un mare vânător și mă învățase să trag cu ea încă din copilărie. Nimeream cu ea fără greș și am purtat-o cu mine tot războiul; din multe necazuri m-a scos draga mea carabină, dăruită de tătine-meu; eram singurul ofițer român care niciodată n-am tras cu pistolul în lupte, ci doar cu această armă adusă de acasă și pe care mama, punindu-mi-o în mână, la plecarea din sat, mi-a spus doar atât: „Să-ți poarte noroc fiule și să aperi cu cinste pământul țării”. După încă vreo trei sute de metri, iată-ne în mijlocul satului. Dăm de un cheson tras de șase cai, înconjurat de o mulțime de artileriști; tragem, secerăm caii, inamicii cad sau se împrăstie, urmăriți de oamenii mei. Mă îndrept spre casa părintească. Lângă mine fugea doar gornistul. Ceva mai în urmă ne „acopereau” câțiva ostași. În fața casei mele am doborât un ofițer de artilerie, cu cal cu tot, ce se pregătea să fugă de-a călare. În jur dușmanii fugeau în mare panică. 16 din oamenii mei m-au ajuns din

urmă și-am început a-i urmări pe nemți până spre satul Schela. Când m-am înapoiat la casa părintească mi-am dat seama că acolo fusese încartiruit comandamentul unui mare eșalon de artilerie inamică. Iată-l venind și pe gornistul Draica, abia vorbind de emoție și de alergătură.

— Domnule sublocotenent, nemții fugiră din sat și lăsară opt tunuri, din alea mari, și o mulțime de cai și chesoane cu muniții fără număr.

— Păi acum să-i mai bombardăm și noi pe ei, gornistule, că tare ne-au mai pisat cu tunurile astea, i-am răspuns. Iar tu, încalecă pe un cal, aleargă pe drumul pe care am venit și raportează la Tetila, la ai noștri, ce ai văzut; că timp de raport scris nu mai am. Rog să se trimită în ajutor două companii, să nu pierdem tunurile și restul capturii.

Oamenii mei scoteau de prin curți caii artileriștilor fugiți, tunurile și chesoanele. Capturasem opt obuziere de cel mai mare calibru. Am întors imediat două dintre ele spre liniile dușmanilor și cu ajutorul soldaților Procopie și Badea — care făcuseră doi ani de militărie la artilerie — am început să bombardăm pe foști lor proprietari... Pe la ora trei după amiază, într-o clipă de răgaz, am făcut un mic bilanț al atacului nostru. Mă găseam la vreo 9—10 km în spatele armatei inamice. Pusese-răm stăpânire pe artileria nemțească din acest sector al frontului. Coloana principală a dușmanului, de la Simbotin, atacată prin surprindere cu jumătate din campania mea de sublocotenentul Vilcu a intrat în cumplită panică și a fugit către munți, prin păduri și hățișuri, părăsind un întreg tren regimentar și cele 15 tunuri românești capturate de nemți la Schela. Atacul de la Arsuri a întregit debandada în rîndul dușmanului și a tăiat comunicația frontului său dintre spate și linia întâia. Șarja companiei șapte a lăsat intacte podurile de lemn peste cele trei brațe ale Jiului, de la Tetila, și a dat un mare răgaz trupelor noastre pentru organizare și retragere fără pierderi. Generalul von Busse, al cărui post de comandă era în casa mea părintească — în poarta căreia împușcasem un cercetaș al său — a scăpat doar cu fuga, cu statul său major, în două automobile pe care le-a aruncat mai apoi în prăpastie, continuându-și goana pe jos, prin munți... Eu așteptam ajutoare la Arsuri; pînă la ora 1 noaptea, nici o veste. Atunci am plecat călare spre Simbotin, însoțit de doi sergenți. Mergeam pe cărări de mine știute, prin noaptea adîncă. Deodată dăm peste o patrulă germană, Ploua cu găleata. S-a aprins o lanternă și în acea clipă am tras toți trei în plin. La Simbotin am luat-o prin apa riului rece, umflat de ploaie. Pe alături de drum, fugeau în tăcere, pe lângă rîu, în sus, vreo două plutoane germane. La Jiu, pe întineric n-am mai nimerit vadul Poienarilor. M-am aruncat cu calul în apa Jiului umflat și amîndoi, înot, am ajuns pe celălalt mal. Pe la 4 dimineața, eram la Tetila, la co-

candantul batalionului II/18, lt. col. Coandă, care mi-a ordonat să plec înapoi, să adun compania și să rezist pînă îmi vor veni ajutoare, explicîndu-mi ce importanță strategică are poziția ocupată la Arsuri. În drum spre satul meu am trecut pe la bateria lt. Gheorghe Ionescu din al 5-lea regiment de artilerie, care mi-a dat doi ochitori și cu toții am zorit-o spre Arsuri. Răsărea soarele cînd am revenit în satul natal. Nemții erau în mare derută. O lungă coloană inamică se retrăgea în grabă, spre nord, pe culmea Capul Cîmpului, între Hurez și Schela. Am pus în funcție 4 obuziere și coloana a fost spulberată. Între timp cîteva coloane și batalioane românești s-au repliat și au început să atace pe nemții lipșiți de comunicații cu spatele frontului lor. Cele două baterii capturate au fost preluate de tunarii români. În podul casei învățătorului Preotescu din Arsuri, dascălul meu din copilărie, era instalată mitraliera batalionului II/18. De pe casa părintească, dintr-un observator, eu am dirijat o bucată de vreme tirul artileriei ca om care cunoșteam perfect locurile...

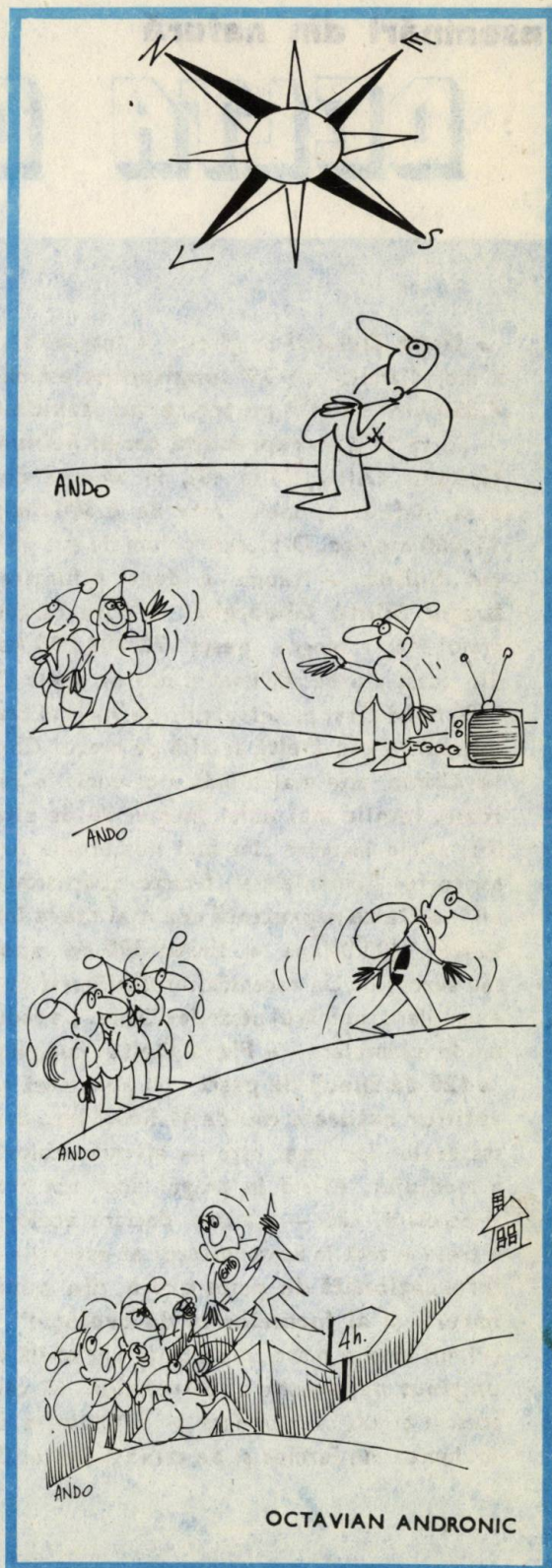
Generalul povestea despre fapta sa de arme din tinerețe cu atîta firesc și modestie de parcă ar fi vorbit de o treabă oarecare. Și o întrebare mă frămîntă și nu preget a i-o înfățișa.

— Dar cum de ați pornit atacul, așa, dintr-odată, fără un ordin, fără să vă îndemne vreun superior?

— Vreți neapărat să vă explic ce m-a pus pe jar pe mine și pe oamenii mei de atunci, cînd am pornit iureșul spre Arsuri? Ne retrăgeam și cînd am trecut pe lângă satul meu, parcă o durere vie mi-a oprit inima să mai bată. Locul în care am văzut lumina zilei era călcat de o cismă dușmană! Și aud în spatele meu: „Ce-i domnule sublocotenent, vă oprirăți, vedeți ceva în zare?“. „Satul meu“, am mai putut îngîtima. „După dealul celălalt este și locul unde mă făcu muica“ — mi-a mai zis oșteanul de lângă mine cu voce sugrumată. Și cînd m-am întors spre el avea ochii umezi. Și atunci nu m-am mai putut stăpîni și am ordonat: „După mine, băileți!“ Așa a fost. Acum, după atîta amar de timp, socot că tot așa aș face. Căci nimeni nu poate părăsi cu inimă ușoară, la vreme de răstriește, pămîntul pe care s-a născut.

ION PEDA

P.S. — Cine trece prin satul Arsuri află o școală mare, de toată frumusețea; a fost ridicată cu banii din premiul ce l-a primit, pentru fapta sa de vitejie, tînărul sublocotenent Nicolae Pătrășcoiu. „Banii se cuvin satului unde am venit pe lume“ — a explicat el acest gest.

OCTAVIAN ANDRONIC

DELTA DUNĂRII

● **Delta Dunării** se găsește la intersecția paralelei de **45° latitudine nordică** și a meridianului de **29° longitudine estică** ● Suprafața sa este **5.640 km²**, din care **4.350 km²** se află pe teritoriul României. ● Din Delta noastră numai **680 km²** — adică **16%** — reprezintă teren neînundabil. ● **Debitul mediu** al Dunării la Ceatalul Chilia (Mila 43), în amonte de Tulcea, unde fluviul își desparte prima oară, definitiv, apele, este de **6.300 mc/sec**, dar se întâmplă să depășească și **17.000 mc/sec**. Din acest volum de apă **63%** curge pe brațul Chilia, **15%** pe brațul Sulina — (după a doua bifurcare a fluviului, la mila 34), iar **22%** pe brațul Sfintu Gheorghe ● Mare căraș, bătrînul Istru aduce de milenii, la malul Mării Negre, peste **70.000.000 tone de aluviuni în fiecare an!** **68%** din acest munte sfărîmat e dus de apele Chilie, doar **8%** pe dreptul braț Sulina, **24%** fiind cărat pe cursul plin de bucle al brațului Sfintu Gheorghe. ● **Cea mai mare adîncime din Delta** se află pe brațul Chilia, în dreptul localității Plauru: **34 m**.

● **Clima** este mai blîndă aici decît în regiunile învecinate: verile sînt mai răcoase, iernile mai dulci (numai **20** de zile pe an se înregistrează temperaturi sub **0°**); zilele însorite sînt mai numeroase (cel mai redus grad de nebulozitate de pe teritoriul României) și, firește, precipitațiile mai scăzute (sub **450 mm** media anuală). ● **Delta reprezintă cea mai mare întindere compactă de stuț din întreaga lume:** **400.000 ha** ● **Peste 300 de specii de păsări** trăiesc aici permanent sau sezonier. Un recensămînt desfășurat cu **15 ani** în urmă înregistra **4 milioane** de exemplare; numărul păsărilor Deltei s-a redus astăzi, afirmă specialiștii, la sub **1 milion** de exemplare. ● **Flora Deltei** cuprinde în jur de **1.150 specii de plante**.

● **120 de specii de pești** îi populează adîncurile ● **Suprafața actuală a rezervațiilor naturale** este de **41.560,6 ha.**, dar regîmul de supraveghere și întreținere a statutului lor legal este — afirmă ecologii — inferior nevoilor reale de protejare a mediului. Aflată în pragul unor noi transformări, Delta Dunării trebuie iubită și ocrotită, căci — așa cum declara ecologul suedez **Kay Curry-Lindahl**, după o a treia vizită în acest miracol al naturii — „**Delta mi se pare a avea o importanță internațională de prim ordin, din punct de vedere științific, pentru studiul naturii și al formelor ei de evoluție**“. Am mai sublinia, doar, că Delta are în primul rînd o mare importanță națională derivînd din faptul că ea este, într-adevăr, un **ținut nepereche al României**. Să călătorim, în paginile următoare, în inima acestui ținut, ca o prefață și o invitație pentru călătoriile dumneavoastră viitoare în lumea de farmec și de taină a Deltei Dunării...

TINUT NEPERECHE A ROMÂNIEI

POPASURI ÎN DELTĂ

Ce să lauzi mai întâi din miraculoasa alcătuire a naturii, care este Delta Dunării? Cerul-ei înalt și pur, pe care poți număra noaptea, bob cu bob, stelele — atât de strălucitoare, atât de apropiate aici? Apele ei, limpezite după desprinderea din marile brațe, pulsind de o viață tainică? Pămin-turile ei, care încep și sfârșesc unde nu te aștepti, șerpuind printre stufuri și părînd că abia-abia mai țin sălciile pletoase și pîlcurile de plopi? Sau, mai ales, necurmata lucrare care încă n-a rupt cerurile de ape și nici n-a ales uscatul dintre ele, încît uneori aici mai poți simți genunea cea dintîi?... Mărturisesc, eu unul nu știu, iar cuvîn-tele mi se par de tot umile față cu forța, măreția și blîndețea de nespus ale uriașei ființe care este Delta Dunării.

Mai puțin pentru cei care o cunosc și mai mult pentru cei mulți, care încă nu o știu, voi aminti acum cîteva locuri de popas în ținutul de la gurile fluviului. Din fiecare se poate începe cunoașterea Deltei. Nu mă îndoiesc, odată cu aceasta, poate începe și o mare iubire.

Crișan și Dunărea Veche

La numai o oră de Tulcea (cu nava rapidă), Crișan — sat de pescari întins pe malul drept al brațului Sulina, cu cîteva case și o cherhana pe celălalt mal — este așezarea cea mai importantă din punct de vedere turistic. Hotelul „Lebăda” (148 locuri) și căsuțele de camping, posibilitățile de campare în corturi și ospitalitatea localnicilor, fac din Crișan cel mai comod loc de popas din Deltă. Inclusiv pe aproape toate traseele excursiilor organizate de O.J.T. Tulcea și B.T.T., satul este și o ideală „bază de plecare” în împrejurimi. Închiriind o barcă (de la hotelul „Lebăda”) sau o lotcă de la localnici, se poate merge pe Dunărea Veche pînă la Mila 23; pe acest traseu, pe ambele maluri sînt cîteva locuri bune de pescuit crap și somn; trebuie căutate „gropanele”. La vărsarea Dunării Vechi în brațul Sulina avatul sare de mama focului, dar nu vă sfătuiesc să rămîneți acolo: circulația navelor e prea mare. Mai degrabă, tot pe Dunărea Veche, dar nu spre Mila 23 ci la dreapta, spre grindul Răducului, veți găsi și locuri bune de pescuit și canale tainice, și mici japșe cu nuferi, și pîlcuri de sălci, într-un cuvînt — veți găsi Delta! Tot de la Crișan se mai poate ajunge la Caraorman și — mai aproape — la lacul Iacub și la japșa Cuibida.

Însemnări din natură

Maliuc sau povestea stufului

La numai 27 km de Tulcea (15 mile), Maliuc este cea mai recentă așezare din Deltă, construcțiile actuale începînd aici prin 1956, odată cu exploatarea sistematică a stufului. Pe măsură ce primul entuziasm (destul de păgubitor) cu care era asaltat stuful a mai scăzut, Maliucul și-a găsit un nou rost, prin turism. Un hotel cu 56 locuri, în camere de 1, 2 și 3 paturi, cîteva căsuțe, locuri de campare în corturi, un restaurant, un magazin, un club, o bibliotecă și un oficiu poștal vă stau la dispoziție. Un mic muzeu prezintă pe scurt povestea stufului, cu machete de ambarcațiuni și mașini folosite în recoltarea acestei bogății a Deltei. Din Maliuc se poate ajunge pe întinsul și puțin adîncul lac Fortuna — unde pot fi văzute perechi de lebede, multe lișițe și rațe sălbatice, ca și simpatici cufundari — pe canalele Olguța și Șontea sau la lacul Băclăneștii Mari.

Mahmudia, înainte de marea buclă

Călătoria pe apă pînă la Mahmudia (28 km de la Tulcea) are farmec pentru că brațul Sfîntu Gheorghe e mai meandrat și mai „sălbatic” decît canalul Sulina, malurile sale fiind bogat împodobite de pîlcuri de sălcii, plop și arini. În plus, în dreapta se înalță culmile Beștepe („cele cinci dealuri”). La Mahmudia, port aflat înainte de marea buclă pecare o face brațul Sfîntu Gheorghe, se poate ajunge și pe uscat, pe o șosea asfaltată. Chiar pe chei se află frumosul hotel „Plaur”, cu 40 locuri. Se pot închiria bărci pentru plimbări pe fluviu și canalele ce se deschid în malul stîng. Aici a fost antica Salsovia, ale cărei ruine le-a evocat Mihail Sadoveanu în „Umbre ale trecutului”.

La școală — un interesant punct muzeal cu exponate de arheologie (amfore și cărămizi romane, rîșnițe străvechi, ceramică neagră), etnografie (ambarcațiuni pescărești) și numismatică (monede romane, grecești, bizantine ș.a.).

Mila 23—în pîntecul apelor

La 12 km de Crișan (curse Navrom), pe Dunărea Veche, înconjurată de apă, se află frumoasele și curatele căsuțe ale pescarilor de la Mila 23 — un sătuc care și-a luat numele de la borna care marca distanța pe vechiul parcurs al brațului Sulina. Cherhanaua — pe malul opus așezării. Se poate sta la localnici sau în cort. Bufet, magazin alimentar. Marele avantaj al locului: apropierea de lacurile Trei lezere și Bogdaproste, Polideanca, Babina, Matîța, Merhei, legate prin gîrla Lopatna, și a lacurilor Ledeanca și Fortuna prin canalul Olguța. Un rai pentru pescarii amatori și nu doar pentru ei...

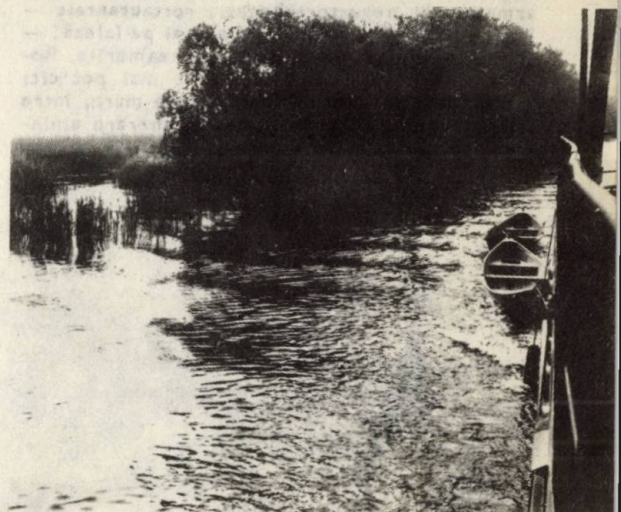

Independența: acasă la păsări

În fosta comună Murighiol, aflată după marea buclă a brațului Sfintu Gheorghe, cam la jumătatea lui (km 60), se poate ajunge pe șosea, cu autobuze IRTA de la autogara Tulcea. Un întins popas turistic (240 locuri) al cooperativei de consum, care construiește aici și un hotel; restaurant. Cherhana. În mlaștinile din apropiere (Lacul Sărăturii) se pot vedea: piciorongul — ce pare un porumbel cocoțat pe catalige de bărzoi, avozeta — zisă și ciocintors pentru forma ciudată a pliscului, rața cu ciuf — o specie sudică, pasăre care își face cuibul prin scorburile sălciilor, și multe alte neamuri de zburătoare. Cu barca se poate ajunge pe lacurile Uzlina și Isacova, aproape de marile colonii de pelicani.

Roșu, lângă marile lacuri

Numele grindului și lacului Roșu a devenit sinonim cu tabăra B.T.T. (120 locuri în căsuțe, cabine de 4 locuri pe pontoane-dormitor). Restaurant, club, discotecă. Excursii pe marile lacuri Roșu, Puiu și Lumina, ca și pe ghiolurile mai mici Roșuleț, Puiuleț, Vătafu, Porcului. Pe canalul Busurca se poate ajunge la Sulina, iar pe canalul Caraorman, din lacul Puiu, la satul și pădurea

Caraorman și la Crișan. La Roșu se trăiește, e adevărat, în inima Deltei, deși din peisaj lipsesc sălciile și se simte nevoia umbrei unui pom. Dar dacă, într-un singur an, fiecare grup care sosește la Roșu ar planta câte un singur copac, în numai câțiva ani peisajul s-ar putea schimba în chip binefăcător. Poate fi 1985 acest an?

La Sfintu Gheorghe, printre berze

În aşezarea de pescari de la gura celui mai sudic braț al Dunării, menționat în documente din sec. XVI, berzele te iau în primire încă de la coborîrea pe chei: se plimbă tacticos printre giște și rațe domestice, clămpănesc din cuiburile mari de pe case sau de pestilpii de telegraf. Cursă Navrom de la Tulcea (113 km). Bufet, magazin alimentar. Cazare la localnici sau în corturi. Întinsă plajă marină. Excursii pe canalele din jur. De pe malul drept al brațului Sfintu Gheorghe începe rezervația naturală Perișor — Zătoane (14.200 ha).

Sulina, a doua oară porto-franco

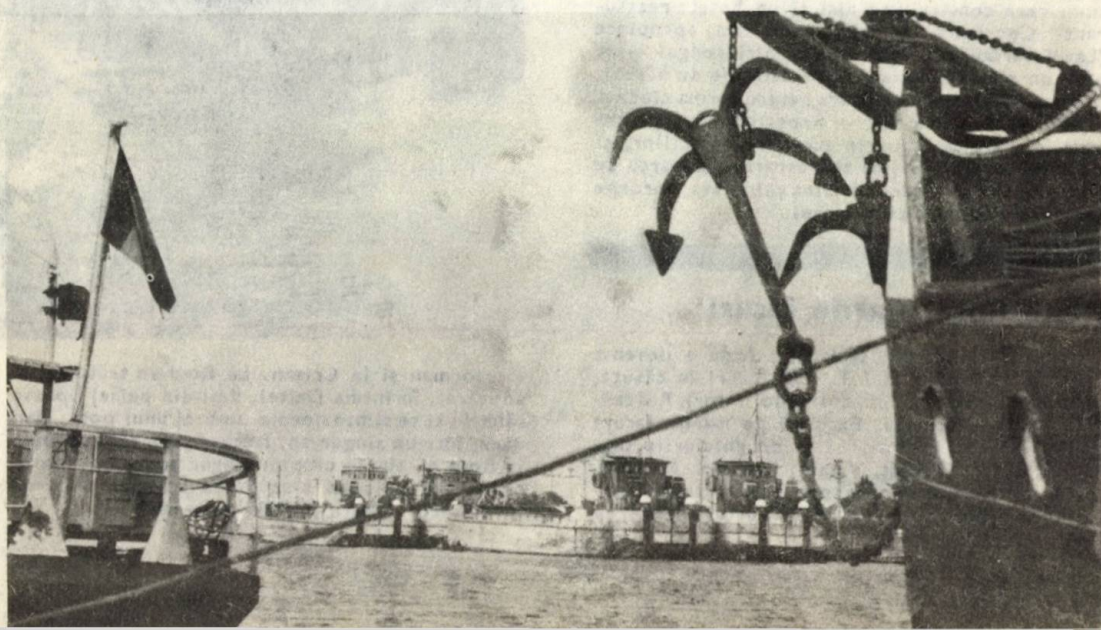
Menționată de Constantin Porfirogenetul la anul 950 e.n., apărută pe harta genovezului Pietro Visconte în 1327, Sulina a fost veacuri de-a rândul doar o aşezare de pescari și marinari. Vasele cu pînze navigau de la Galați pînă aici cam șase săptămîni. Tăierea canalului (între anii 1880—1902, lungimea brațului Sulina fiind redusă de la 83,3 km la 62,6 km; astăzi, canalul Sulina are 8 km în plus, fiind prelungit, prin două diguri laterale, în largul mării) a fost șansa cea mare a Sulinei; portul capătă importanță, Comisia Europeană a Dunării își aşază aici administrația, iar statul român îl declară — după primul război mondial — porto-franco, port liber, deschis comerțului fără taxe vamale. Se pietruiesc cheiurile, se înalță clădiri cu cîte un etaj, toate cu fața la Dunăre, cele mai multe pe malul drept. Atmosfera e cosmopolită. Tinerii ofițeri englezi se plimbă la braț cu frumoase grecoace, fiice de armatori și negustori bogați; restaurantele — într-o vreme în număr de 36 numai pe faleză! — sînt pline de marinari de toate neamurile. Romanticele povești de altădată se mai pot citi astăzi în micul cimitir, aşezat spre mare, între salcîmii prăfuiți, unde pietrele funerare amintesc întîmplări tulburătoare ale secolului trecut

— precum aceea a tînărului englez care s-a înecat încercînd să-și salveze iubita — sau melancolice sfîrșituri, ca al prințesei Ecaterina Moruzi, nepoata lui Ioan Sturza, voievodul Moldovei, născută la Constantinopol în 1836, pierită la Sulina în 1898. Dintre ierburile înalte care năpădesc aleile se văd înaltele macarale ale portului de astăzi și, din cînd în cînd, cîte un uriaș vapor alb trece pe canal, parcă ar pluti printre tulpinile copacilor ce mărginesc acest colț al melancoliei...

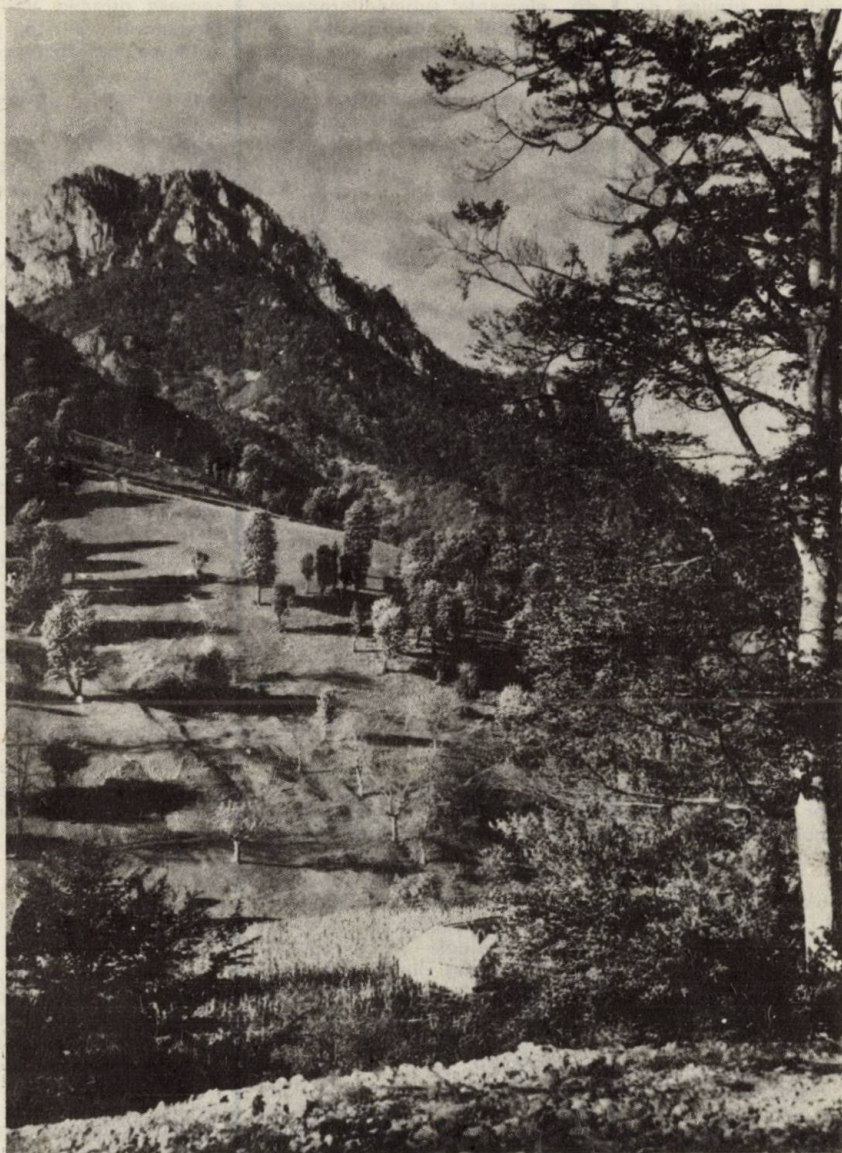
Și astăzi, în ciuda unei activități portuare intense — din august 1978 a fost înființată Administrația Portului Liber Sulina, orașul devenind pentru a doua oară porto-franco, nu poți să nu simți, privind majestuoasa curgere a fluviului către largul mării, bănuie dincolo de zare, că ești la un capăt de lume. E starea de spirit care-l îndreptățește pe autorul romanului „Europolis” să considere Sulina numai un port, nu și un oraș. O stare de spirit care se întrevede și în felul în care sînt aşezate cele cîteva străzi — toate paralele cu fluviul — și în amplasarea caselor, mai toate cu fațada spre apă. Cazare la localnici, la vechiul hotel „Farul” sau, în viitor, la noul hotel de pe chei și în popasul turistic de pe plajă. Împrejurimile (canalul Busurca, lacurile Lumina, Puiu, Roșu — în sud, Baia Musura și pădurea Letea — în nord) au tot farmecul sălbatic al Deltei, iar plaja marină a Sulinei este largă și generoasă. De la Tulcea, cu nava rapidă se ajunge aici în numai o oră și jumătate...

Am înfățișat, pe scurt, opt locuri de popas, în Delta. Am renunțat, deliberat, la încercarea de a-i surprinde miraculoasa ei viață în cuvinte cu speranța că — oferindu-le informațiile de mai sus — îi vom îndemna pe cei care n-au văzut încă Delta Dunării să aleagă unul dintre aceste locuri pentru o primă vacanță în lumea fascinantă de la gurile fluviului. Nu ne îndoim că vor urma apoi și alte vacanțe dedicate Deltei, ținut nepereche al României, pe care trebuie să-l respectăm și să-l iubim. Iar noii veniți vor descoperi ei înșiși noi locuri de popas...

MIHAI CREANGĂ

Viitorul parc național

DOMOGLED – Valea Cernei

Ținând seama de valoarea peisagistică și botanică deosebită a Văii Cernei, naturaliștii au propus crearea Parcului național Domogled – Valea Cernei. Acest parc va avea o suprafață totală de 63.580 hectare

și va fi al treilea ca mărime din țară, după Delta Dunării și Munții Rodnei.

Să pornim din Orșova, fosta Dierna a romanilor și Rîșava contemporanilor noștri mai bătrîni. Lăsînd în urmă orașul nou

cu siluetele clădirilor moderne reflectate în oglinda golfului cu același nume al marelui lac de baraj „Porțile de Fier”, ne angajăm pe cursul inferior al Cernei. Linia ferată și șoseaua serpuiesc împreună cu riul prin-

tre înălțimile domoale ale Munților Mehedinți la est și ale Munților Almăjului la vest. După 12 km sintem la Topleț, unde se pot încă vedea vechi instalații de morărit cu turbină de apă. În punctele „Sub Iorgovan” și „Podu Turcilor” remarcăm resturile unui apeduct turcesc construit în 1739, destinat să dreneze apele Cernei. Imediat după Topleț, se zărește, dincolo de râu, binecunoscuta stincă a „Sfinxului bănățean”. Este vorba de un bloc de șist cristalin, înalt de 10 m, care amintește un profil uman cu capul teșit. În dreptul frumoasei clădiri a gării Herculane așezată lângă confluența Cernei cu Belareca, o luăm la dreapta, pe șoseaua mărginită de trandafiri, până la Băile Herculane. Stațiunea este situată doar la 160–170 m, altitudine, dar într-un magnific decor montan. Clădirile, plasate într-o depresiune îngustă, sint îndea-proape încinse de Munții Cernei pe dreapta și de Munții Mehedinți pe stînga. Mai ales aceștia din urmă îi crează un falnic meterez prin abruptul de calcare mezozoice al Muntelui Domogled care se ridică dintr-odată la peste 1.000 de metri altitudine. Abruptul nu e tăiat decît de despîcături foarte înguste. Țancurile calcaroase sălbătice sint incununate de po-doaba negrelor siluete „în umbrelă” ale pinului bănățean. O pădure densă de fag, pe alocuri cu iederă și curpen luxuriant dezvoltate, îmbracă poalele munților calcaroși, acoperind în întregime spinările mai domoale cu substrat de rocă eruptivă și metamorfică. Toate acestea te fac să uiți cu desăvîrșire altitudinea mai mult decît modestă la care te afli.

Climatul, cu puternice nuanțe meridionale, e un element esențial în înțelegerea fenomenului de concentrare în munții din imediata apropiere a Herculanelor (și mai ales a Domogledului) a celui mai mare număr de specii de plante și animale meridionale din tot ansamblul munților Banatului. Se știe de altfel că Băile Herculane se înscriu printre cele mai „calde” puncte ale României. Pe lângă clima caldă a văii, rețeaua deasă și bogată a apelor, varietatea reliefului și substratele litologice au favorizat apa-

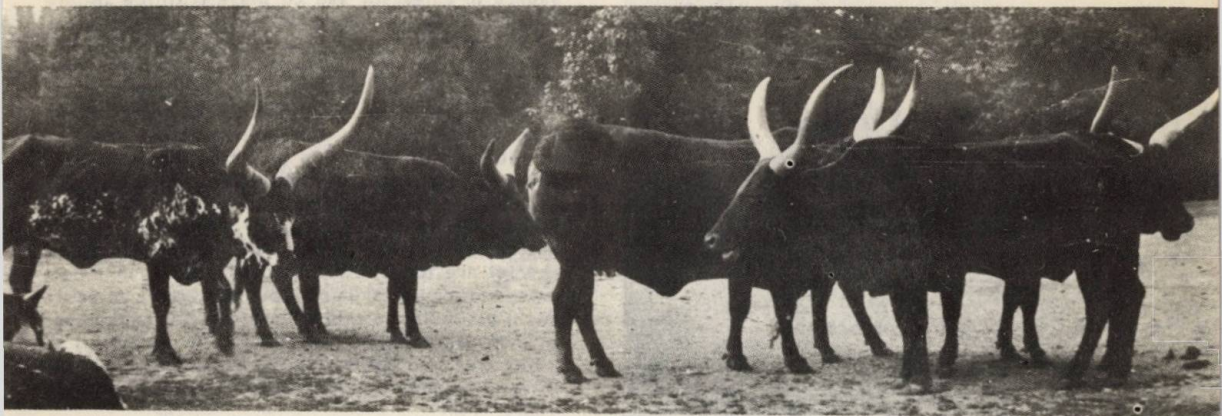
riția și conservarea unor specii sudice și orientale, rare sau unice în țară. Pădurile actualei rezervații Domogled cuprind specii forestiere de climă blîndă, elemente submediteraneene ca stejarul pufos, gîrnița, cerul, nukul sălbatic, cărpinița, mojdreanul, dar mai ales vișinul turcesc, alunul turcesc și liliacul. Între etajele gorunului și fagului crește, cu trunchiul drept, faimosul pin negru bănățean, o subspecie locală. Rezervația mai cuprinde cîteva rarități de o deosebită frumusețe coloristică: inul galben de Banat, întîlnit numai în Retezat și lângă Cimpulung, ciuboșica cucului bănățeană, pojarinița lui Rochel care mai crește doar pe Valea Timocului și altele. Mai merită amintite tulpinile tîrtoare pentru a nu fi smulse de vînt, frunzele cerate pentru a împiedica evaporarea apei, coloritul și parfumul florilor care atrag de la mari distanțe insectele. Fauna rezervației nu este nici ea mai prejos, fiind la fel de originală. Pe stincile golașe se însoresc viperele cu corn și potirnichea de stincă, iar în pădure și printre pietre putem întîlni broasca țestoasă de uscat, șopîrla de nisip și de luncă, scorpionul carpatin. Dintre mamifere, trăiesc aici căprioare, mistreți și pisici sălbătice, iar ca apariție mai nouă semnalăm dihorul pătat. Dintre insecte amintim termitele, cicadele și carabinele uriașe. Dar gloria de necontestat a Domogledului o reprezintă fauna sa de fluturi, muntele fiind recunoscut drept una din zonele Europei cu cea mai bogată și remarcabilă faună de lepidoptere. Își dă seama de aceasta, și drumetul care colindă poienile Domogledului într-o frumoasă zi de vară sau care înnoptează acolo cu un felinar aprins. Uluitoarea revărsare de „petale zburătoare” se compune din vreo 1.500 de specii, adică 45% din numărul total de lepidoptere al țării noastre. Datorită tuturor acestor frumuseți, Muntele Domogled a fost declarat încă din 1932 rezervație naturală, fiind printre primele rezervații forestiere din țară. Incluzîndu-i-se ulterior stîncările abrupte, rezervația are astăzi aproape 6.000 ha.

Unele fenomene carstice subterane, ca Peștera Șoroniște și

Peștera Hoților care adăpostesc faună troglobiontă acvatică și terestră, sau Peștera lui Adam, încălzită de aburi fierbinți pînă la 45° veniți din adîncuri, sporesc atracția Văii Cernei la Herculane. Ultima peșteră, în care se pătrunde coborînd 11 metri pe verticală, conține formațiuni unice, printre care stalactite gelatinoase care pendulează la suflul aburului încins. Din cauza condițiilor de peșteră tropicală (pungă de aer cald și umed și depozit masiv de guano de liliac) s-a dezvoltat o faună particulară în care domină specii de acarieni, unele noi pentru știință, descrise de aici. În Peștera Hoților săpăturile arheologice au scos la iveală numeroase dovezi de locuire din paleolitic mijlociu, adică de acum 50.000 de ani, și din epipaleolitic, adică de acum 14.000 de ani, precum și nivele de locuire din neolitic cu ceramică de tip Coțofeni; ca urmare, peștera a fost declarată rezervație arheologică.

Părăsind Băile Herculane ne putem continua călătoria pe superba vale a Cernei, care are o direcție impresionant de rectilinie pe cea mai mare parte a lungimii sale. În cale, după cascada Bobot, întîlnim așanumitele „7 izvoare calde”, rudimentar captate, dominate de mogileasta pietroasă a Pietrei Băniței. Apoi vine peretele calcaros al Inelețului, fisurat, încununat de pini și sprijinit de grohotisuri la poale, iar mai încolo cele „7 izvoare reci”. Dincolo de podul Țesnei trecem prin dreptul gurilor sălbătice vîi a Presacinei și, după 24 km, ajungem în Cerna-Sat. Aici se impune o oprire pentru a vedea spectaculoasele Chei ale Corcoaiei, ocolite de șosea. Mai departe urcăm pe serpentine strînge și poposim la confluența Cernei cu Ivanu unde s-a construit în ultimii ani un impunător baraj; apa lacului format astfel e dirijată printr-un tunel spre Motru. Drumul ce îngîmă malul drept ne duce la coada lacului unde, în imediata apropiere, țîșnește de sub Godeanu cel mai mare izvor carstic din țară, izvorul Cernei. Aici ia sfîrșit călătoria noastră imaginară prin viitorul Parc național Domogled – Valea Cernei.

ȘTEFAN NEGREA

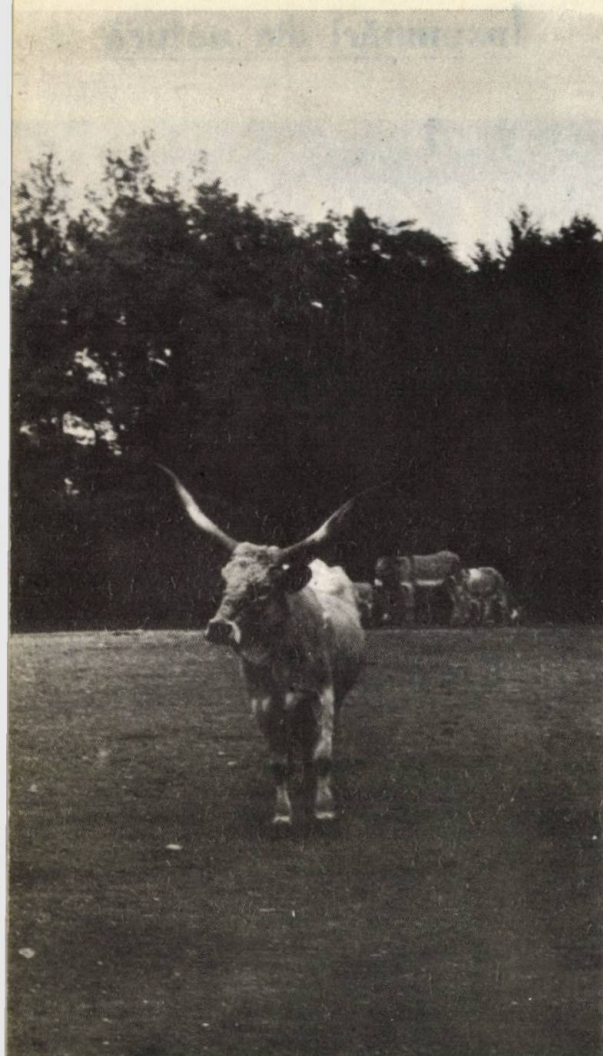

Reînvierea bourilor

Bovideu primitiv (*Bos primigenius*) — la naturaliști), strămoș al vitelor domestice, bourul a fost unul dintre mamiferele mari mult răspândite în Europa, celebru și temut totodată, pînă spre mijlocul mileniului al II-lea al erei noastre, cînd a intrat într-un puternic declin, pînă la dispariția sa definitivă. De o talie impresionantă (Cesar îl găsește numai cu ceva mai mic decît... elefantul, licență poetică desigur, dar sugestivă), mușchiulos dar svelt, negru-corb (numai spina-reă ușor cenușie) și dotat cu niște coarne cu adevărat uriașe, el impresiona prin agilitatea și iutețea neobișnuite la un animal de talia sa, atacînd cu ferocitate (zic anticii — „ferox et velox”) dușmanii animali sau omul; însușiri pe care le găsim sau le desprindem și la noi din scrierile lui Cantemir, Dosoftei și Neculce. Bourul popula în cirezi zonele de șes și celea colinare, cu precădere cele mlăștinoase și presărate cu stufării, luncile ori, mai tîrziu, lărgile luminișuri - islaz de la marginile pădurilor destear. Viețuind deci în imediata apropiere a omului și a așezărilor sale, bourul a fost bine cunoscut, a fost vînat pentru carnea sa apreciată ca deosebit de hrăitoare, pentru însăși primejdiile acestei vînători bărbătești (în evul mediu), pentru coarnele sale din care se confecționau cupe sau tulpine bogat ornate, pentru pielea etc. Dar, implicit, prezența sa cotidiană a lăsat numeroase urme în toponomie, în limbă, în tradițiile și obiceiurile localnicilor.

La noi în țară zonele de maximă densitate — deci și de influență a bourului asupra poporului — au fost Crișana (în special părțile bihorene), centrul Transilvaniei și jumătatea de nord a Moldovei de astăzi. Cunoaștem astfel peste 150 de nume topice și localități care îl amintesc în

diferite variante nomenclaturale (**bour, borbo-roaie, tur, turiță** etc), cel puțin una dintre ele înscrîindu-se și în tezaurul dovezilor contînute în noastre carpatine: castrul roman Caput Bubali („Capul Bourului”) din Banat, devine apoi Valea Bourului, mai tîrziu Valea Boului iar astăzi,... Făget! (Este interesantă faima și mîndria absolvenților vestitei universități engleze Oxford = Cetatea Boului!). Bourul și-a împrumutat numele — pentru motive asupra cărora nu mai insistăm aici unor păsări ca „ochiul-boului” și „buhaiul-de-baltă”, unor insecte ca rădașca („bourele” sau „boul lui Dumnezeu”), în Transilvania, melcului („bourele” și „bor”); precum și unor plante ca „turița”, „iarbă-de-bou-sălbatic” ori ansamblurilor de pășuni umede pe care le frecventa cu asiduitate odinioară, care devin în limba poporului „turiște” sau „boriște”. Limba cronicilor și a psalmilor moldovenesti păstrează comportamentul bourului în expresii ca „suiu-sa bour”, „arme buirate”, „bou cornat și buirat” ș.a.m.d. Ca substantiv, animalul este reținut în „tureacul” (carîmbul) cizmelor rezistente, confecționate din piele de bour, în „bourul (= virful) luntrei”, „borul” pălăriei, ca marcă pe măsurile de capacitate folosite prin cîrcumile vremii (de aici și **darea bourului** ai cărei perceptorii se chemau **bourari** tot așa cum bourarii se chemau vestiții vînători de bouri de la Ip și Guron din Bihor, pomeniți încă pe la anul 1000 — 1100 la capitulul din Oradea, în frunte cu un vîtaf propriu) apoi pecete-marcaj pe arborii seculari, izolați ori, ca însemn de hotar al moșiilor și a țării, cînd se hotărîneau noi mejde de moșie, bătrînii zicînd că „s-au mutat bourii”. În sfîrșit, capul bourului culminează întru cinstire devenind în heraldica Moldovei pecete și stemă a țării

(tipic pînă în sec. XVI, înlocuit apoi cu capul de zimbri în următoarele secole). Bourul apare și în balade, mai ales în colinzi, iar de Anul Nou i s-a închinat alaiul și jocul „turcii” (adică al bourului!).

Figurat pe columna lui Traian (coarneș, cu părul frunții bine dezvoltat și bogat cîrlișat, așa cum era în realitate), sculptat ca „taur” sacrificat în localitățile transilvănene unde se practica pe scară largă cultul zeului oriental Mitras, prezent nu numai în heraldica moldovenească ci și peinelul-pecete al lui Bogdan III cel Orb, pomenit de istoriografia Transilvaniei ca prezență indiscutabilă în fauna epocii, bourul dispăre la noi aproximativ în primul pătrar al veacului al XVI-lea. Cauzele sînt aceleași ca și în alte părți ale Europei: vînătoare supraindensivă, drept urmare a

foamei instalate după năvălirile tătare, antrenament războinic pe timp de pace, goana după piei și coarne și, în mod deosebit, prinderea bourilor (în special vaci și viței), în gropi anume săpate în calea lor sau cu plase trainice anume împletite (ultima metodă o găsim fidel reprezentată și artistic totodată, ca un ornament în relief, pe celebra cupă de aur găsită la Vaphio, în Peloponez, datînd încă din perioada civilizației micene). Capturarea bourilor nu avea numai drept scop îmblînzirea sau semi-domesticirea lor cît, în special, utilizarea lor în încrucișări cu vitele domestice (adevărate infuzii de sînge, de caractere viguroase, de sănătate), rezistența bourului la boli, la epizootii, fiind proverbială încă din antichitate. Pentru întreg continentul, stingerea speciei are loc în secolele XVI—XVII, în ciuda pazei severe pe care principii mazoveni au acordat-o ultimului micro-nucleu aflat în stare naturală la Jaktorovka (55 km vest de Varșovia) și unde dacă în 1599 mai trăiau vreo 30 de capete, ultimul exemplar, o vacă de bour, moare în anul 1627.

Pornind de la culoarea și înfățișarea bourului, fidel redată într-un tablou descoperit la Augsburg în anul 1827, între 1931 și 1938, dr. Lutz Heck — directorul Grădinii zoologice din Berlin — activează intens pentru refacerea bourului, pornind de astă dată de la o selecție,... regresivă (căutarea caracterelor primare și nu dezvoltarea acelor productive economice), prin încrucișări și reîncrucișări combinate între cele mai primitiv-economice rase de vite cunoscute. El utilizează vitele platourilor înierbate spaniole — cu vestiții tauri de Corrida (pentru forma corpului și agresivitate), vitele camargheze ținute semi-sălbatic într-un landsaft tipic „bouresc” (pentru caracteristicile scheletului) și vitele primitive corsicane (pentru coloritul foarte asemănător aceluia redat în tabloul de la Augsburg). Deja în 1935 Heck obține indivizi foarte reușiți ca înfățișare, culoare și forma coarnelor (deși încă departe de talia și de dimensiunile coarnelor bourului sălbatic). După război, această interesantă activitate o reja frațele său, dr. Heinz Heck, directorul Grădinii zoologice Hellabrunn, de lângă München, în Bavaria (R.F.G.), urmărind acum și dezvoltarea corporală și, în principal, aceea a coarnelor noilor „bouri”. Pentru aceasta, utilizează în plus și vitele africane masai și vitele sure de pustă (odinioară prezente și la noi, în Cîmpia Transilvaniei). Rezultatele devin tot mai mulțumitoare iar experiențele continuă...

Faptul că ne aflăm deja în fața unor bouri autentici, „reînviați” ni-l demonstrează și certifică un incident cu semnificații surprinzătoare. Astfel, cînd, cu ani în urmă, o puternică epizootie de febră aftoasă a secerat tot stocul vitelor domestice aflate la Hellabrunn, numai bourii lui Heck au rezistat în totalitate, acuzînd doar o scurtă și trecătoare... răceală! Iată cum retro-selecția înspre primitiv a scos la iveală, a trezit din somnul ei, din latență, gena care conferea bourilor sălbatici faimoasa lor rezistență la boli!

ALEXANDRU FILIPAȘCU

IARNA

SPRE PIȘCURIILE PARÎNGULUI

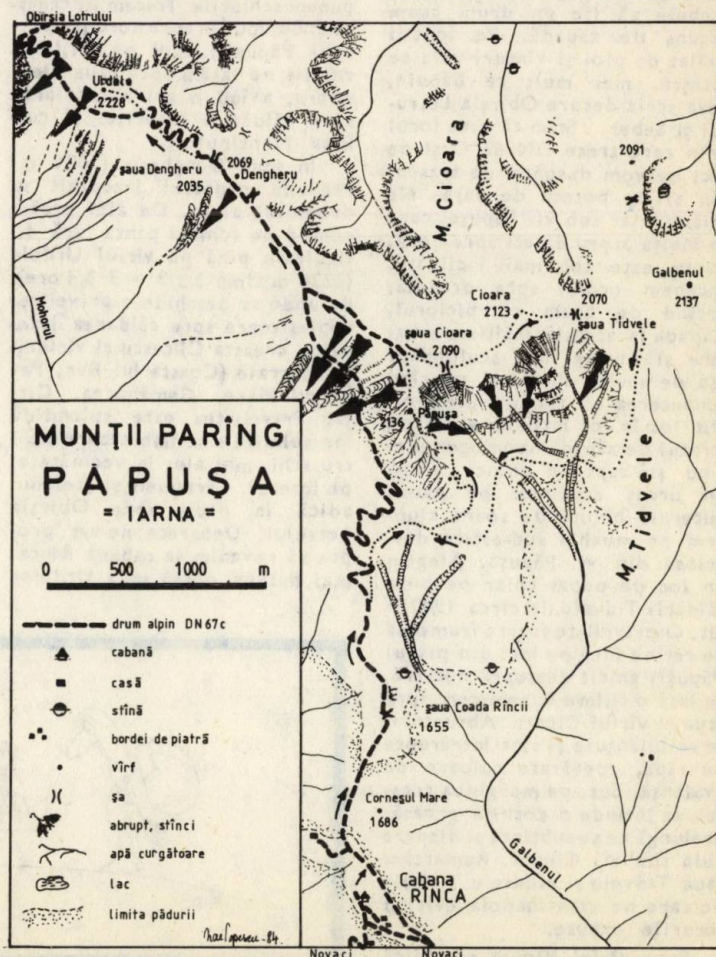
Malestuos, atrăgător, dominînd nordul Olteniei, Parîngul este cutureiat vara de numeroși iubitori ai muntelui. Faîma lui alpină de masiv pitoresc a depășit fruntariile țării și deseori se pot întîlni pe potecile sale grupuri de turiști cehoslovaci, polonezi, germani plăcut impresionați de măreția cu care îi întîmpină Parîngul nostru. Dacă vara potecile pot fi străbătute în fel și chip fără dificultate, iarna, și mai ales în iernile grele ca și cea din anul trecut, apar dificultăți serioase. O ascensiune devine astfel o problemă complexă în care schiurile, pioletul, colțarii, harta, busola contribuie laolaltă la descurcarea problemelor ce se ivesc pe parcurs.

Am optat pentru un traseu de iarnă relativ accesibil, dar care solicită multă atenție la alegerea itinerariului. Punctul de plecare îl constituie cabana Rîncă situată pe versantul vestic al muntelui Corneșul Mare. Ținta noastră era în primul rînd virful Păpușa (2136 m) și apoi virful Urdele (2228 m), ambele pe creasta principală a masivului. Din analiza terenului și din experiența vinătorilor rezultă că traseul de iarnă pe flancul sud-vestic al Păpușii, din șaua Coadă Rîncii pînă în șaua Dengheru, nu este abordabil, fiind secționat de 3—4 culoare de avalanșă.

Piatra de încercare a acestei ture de iarnă o constituie virful Păpușa, acoperiș trapezoidal orientat de la nord-vest la sud-est. Extremitatea sud-estică atinge cota maximă și se înfățișează cu abrupturi, stînci, grohotișuri și pante foarte înclinate. Ieșind din aliniamentul crestei principale, „Cioaca Păpușii” cum mai este numită de localnici, se vede dinspre Corneșul Mare ca o piramidă semeață detașată net față de culmile girbove, uneori brăzdate de cornișe prelungi.

Porîm dis-de-diminează. Urçușul lin pe coasta înzăpezită este ușurat de urmele ce se îndreaptă spre cabana „Universității” frumos așezată pe piciorul Rîncii Mari. O priveliște feerică se așterne spre nord. Soarele înălțat bine peste Cebu și Tolanu aruncă săgeți de foc spre crestele Mohorului, Letei Mari și Parîngului Mare. Feeria piscurilor și căldărilor este întregită de pădurile încremenite pe „Munții pitici” care se lasă

în rînduri regulate din creastă spre ținuturile Gorjului. Chiura și plăpumile groase de nea apasă brazil și rareori poți vedea cîte unul scuturîndu-se de povara pufoasă. Urcăm cu pasul pînă la drumul alpin 67 C sub vf. Corneșul Mare, drum care abia se ghicește sub imensul strat de zăpadă. Călcînd cu bocancii ne scufundăm prea adînc și ne hotărîm să urcăm folosînd schiurile. Zăpada nu e prea tare și nici prea înghețată astfel că

adunăm pe tălpi omăt care ne îngreunează mersul. Totuși, înaintăm destul de repede și, după mai bine de 1 km, ieșim din pădure în golul din fața șeii Coadă Rîncii. Sintem în fața Păpușii de care ne desparte o întindere albă, imaculată și un povîrniș cu zăpadă modelată de vînt, sugerînd o mare tălăuzită, încremenită de ger.

Continuăm urcușul pe schiuri și trecem de șau (1655 m.), apoi, evitînd un vîrfuleț stîncos, trecem pe deasupra stîinii și ieșim în stînga pe muchie. Pe o porțiune suflată de vînt zăpada este subțire și apar șiruri de lespezi. Se ghicesc și unele serpentine ale șoselei, ba chiar, la jumătatea pantei, deasupra unei împrejmuiri cu sîrmă, lot experimental pentru paștii, zărim o bornă kilometrică solitară în mijlocul nămeților (la circa 780 m. alt.). Vopsită în roșu, pare să ne arate că pe acolo trebuie să fie un drum acum ascuns de zăpadă. Pe fondul spălat de ploii și vînturi abia se citește, mai mult se bănuie, ceva scris despre Obîrșia Lotrului și Sebeș... Știm că este locul prin care trece DN 67 C și de aici ne vom despărți de traseul său și de poteca de vară. Ne aflăm chiar sub vf. Păpușa, care se înalță aspru direct spre nord. Panta este tot mai înclinată. Începem ocolul spre dreapta, urcînd de acum cu piciorul. Zăpada la această înălțime e mai tare și nu ne mai scufundăm așa de mult. Preluăm pe rînd conducerea și tăiatul urmelor. Din loc în loc întîlnim greutăți, stratul de zăpadă neomogen oferînd și capcane adînci. După un urcuș continuu pe panta puternic bătută de soare ajungem pe muchia sud-estică desprinsă din vf. Păpușa. Alegem un loc de popas chiar pe buza căldării Tidvele, la circa 1900 m alt. O priveliște foarte frumoasă ne reține încă pe loc: din piscul Păpușii ghicim deasupra noastră, se lasă o culme în semicerc spre șaua și vîrfurile Cioara. Abrupturile se înlănțuie și sînt întrerupte de ripe, adevărate culoare de avalanșă. Sus, pe marginea crestei, se întinde o cornișă groasă, prelungă ce se subțiază și dispăre abia sub vf. Cioara. Remarcăm șaua Tidvele și muntele Tidvele pe care ne vom înapoia evitînd locurile expuse.

Spre vîrfurile Păpușa se ridică

direct un versant dificil, încă neurcat iarna, parțial stîncos pe care zăpada este bine fixată. Prima parte a urcușului este mai comodă. Ajungem în dreptul unui bordei de piatră (circa 2000 m alt.) De aici în sus fața muntelui, foarte povîrniță, este brazdată de briuri mici. Tăiem urme direct în sus și doar în dreptul briurilor stîncioase curbăm cățărarea, trecînd peste polițele mai accesibile. Urcușul se desfășoară cu asigurarea la piolet, iar în partea terminală unde apar porțiuni înghețate, se recomandă folosirea colțarilor. După aproximativ 3 ore de la cabană atingem vîrfurile Păpușa. De aici se așterne o splendidă panoramă asupra crestei principale a Parîngului de la Mohorul, Urdele și pînă dincolo de Micaia. Se văd limpede Boul, Nedeia, Belegoia și chiar Buila din Munții Căpățîinii.

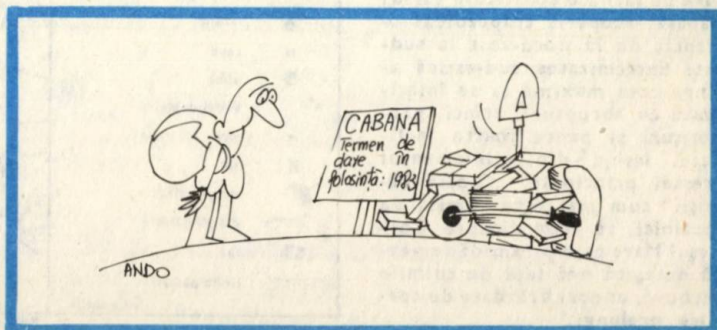
În vîrf renunțăm la colțari și punem schiurile. Trecem pe creastă coborînd lin spre nord pe platoul Păpușii, apoi pe mijlocul culmii ne lăsăm spre șaua Dengheru, avînd o priveliște largă spre căldările Latoriței și culmea Muntinului.

În șaua Dengheru (2035 m) regăsim conturul înzepezit al drumului alpin. De aici urcăm comod pe schiuri panta fără dificultate pînă pe vîrfurile Urdele (2228 m timp 3 1/2 — 3 3/4 ore), de unde se deschide o priveliște coplășitoare spre căldarea lezerului, creasta Cilcescu și vîrfurile centrale (Coasta lui Rus, Parîngul Mare, Gemănarea, Cîrja). Priveliștea este splendidă iar culmile sînt îmbietoare pentru schi, mai ales în vecinătate, pe lezerul, Cărbunele și Ștefanu, adică în drum spre Obîrșia Lotrului. Deoarece ne-am propus să revenim la cabana Rîncă, mai privim odată șaua Urdelor

care se adîncește brusc la vest de vîrfurile Urdele și facem cale întoarsă. Coborîm iute pe schiuri în șaua Dengheru, urcăm pînă pe platou sub vf. Păpușa, apoi ne îndreptăm aproape la nivelul constant, spre șaua Cioara (2090 m.). Vîrfurile Cioara poate fi ocolit pe la nord, însă noi îl urcăm pentru frumoasa priveliște asupra Păpușii. Din vf. Urdele pînă aici am făcut o oră. Dincolo de vîrf coborîm plăcut spre șaua Tidvele (2070 m.). Pentru a evita riscurile unei avalanșe continuăm să mergem pe culme (s-ar putea coborî la sud în căldarea Tidvele), urcînd ușor pînă sub vîrfurile Galbenul (2137 m) la circa 2100 m. De acum putem părăsi culmea principală pentru a trece spre sud pe culmea Tidvele, unde pierdem repede înălțime pînă la aproximativ 1800 m. Abia sub zonele stîncioase, în apropierea brăduilor răsăriți pe întinsul zăpezii, ne abatem la dreapta în valea Tidvele, la marginea căldării. Traversăm cele două izvoare cu ripe pe o poliță netedă și intrăm pe versantul Păpușii. Urcînd ușor pe coastă pe deasupra uscăturilor din zona terminală a pădurii, atingem creasta sud-vestică, la circa 1800 m., ceva mai jos de zona din care am început atacul final. Din Urdele pînă aici durată este cam de 1 1/2 ore. Continuăm cu o coborîre de voie pe schiuri, pe deasupra ripelor din Coadă Rîncii, intrăm pe muchia din Coadă Rîncii și trecem iute prin șaua. Urmează un marș ușor pe schiuri pe sub Corneșul Mare și cu o ultimă coborîre revenim la cabana Rîncă după 2 1/4—2 1/2 ore de la părăsirea vîrfurilor Urdele (timp de parcurs pe schiuri).

Timpul total de mers în aceste condiții, 5 3/4—6 1/4 ore.

NAE POPESCU

Valea Bindei

A sosit, iubite drumeț, timpul, să spun cuvinte călăuzitoare și despre Valea Bindei. O vale al cărui fir drept, ca o rază de lumină, coboară cu direcția est-vest, aproape paralel cu creasta Făgărașului. Din locul numit „La Gura Bindei”, unde aple sale cristaline se unesc cu cele ale Văii Rele-Moldoveanu, pornesc spre zonele alpestre cel puțin cincisprezece trasee turistice unul mai frumos decât altul. Prin Valea Bindei de pildă, se poate ajunge la buchetul său de izvoare. Apoi, la drumul de creastă și iezorul care-i poartă numele. Iar mai sus la Piscul Urlei sau Darei. Ori la oglinzile iezurilor din Hirtoapele Leaotei care, toate, vin să-i dea Bindei un farmec inedit, greu de ilustrat pe această bucată de hirtie. În unghiul apelor de la confluența sa, natura și omul a lăsat parcă anume pentru drumeție o frumoasă poiană și un canton modest. Iarna aici totul e pustiu. Vara, însă, atât adăpostul cât și locul inierbat, ideal pentru corturi, sînt literalmente neîncăpătoare la sosirea turiștilor. Aceasta înseamnă că mai devreme ori mai târziu, turismul județului Argeș trebuie să ia în studiu apariția în acest minunat loc a unui adăpost cu minimum de confort și provizii alimentare.

Potca pastorală (nemarcată) care ne călăuzește spre Valea Bindei, începe chiar din dosul cantonului. Urcăm spre nord. Apoi, spre est, prin bătrînele păduri de molid și fag ce împrejmuiesc pe la sud muntele Gălășescu Mare, apoi coborim la firul Bindei. Nu departe întîlnim, venind din stînga, prin cataracte întunecate, izvorul agil al Văii Rele Buduri. La o oră de mers pe lingă firul său întîlnim o frumoasă cascadă. Pe această deviere, informăm drumeții că se face prezentă vîșpera obișnuită! Revenind la traseul nostru, traversăm din bolovan în bolovan acest pîriu și prin deset de ariniș, intrăm pe pantă cu pînze de grohotiș. Le traversăm cu grijă și apoi coborim la prundișurile văii, unde apele Bindei, curg pe albia săpată în stîncă albicioasă cu multe bazinețe. Începînd din acest loc, pădurile se opresc, valea se luminează, iar în fața ochiului îmbrățișează întreaga priveliște a unei obîrșii închise de pereți crenelați. Pe dreapta dincolo de pîriul involburat, se înalță pereți înalți, abrupti, amenințatori și împînziți de vegetație mărunță. Acesta este muntele Dara: grandios, sălbatic și necunoscut. Urmează un vechi stăvilar, deasupra căruia ieșim și privim încîntați micul ochi de apă străvezie. De aici pînă la stîna Bindea, nu mai este cale lungă. Ea se și vede ca o casă sătească bine gospodărită. Ceasul indică o oră de la plecarea. Din stînga stînei se desprinde hățîșul Gălășescului care ia sfîrșit în Fereastra Mică a Simbetei. Iar pe dreapta coboară zgomotos pe un uluc izvorul Căldării nord-vestice Dara. Pornim mai departe de la stîna, prin deschiderea

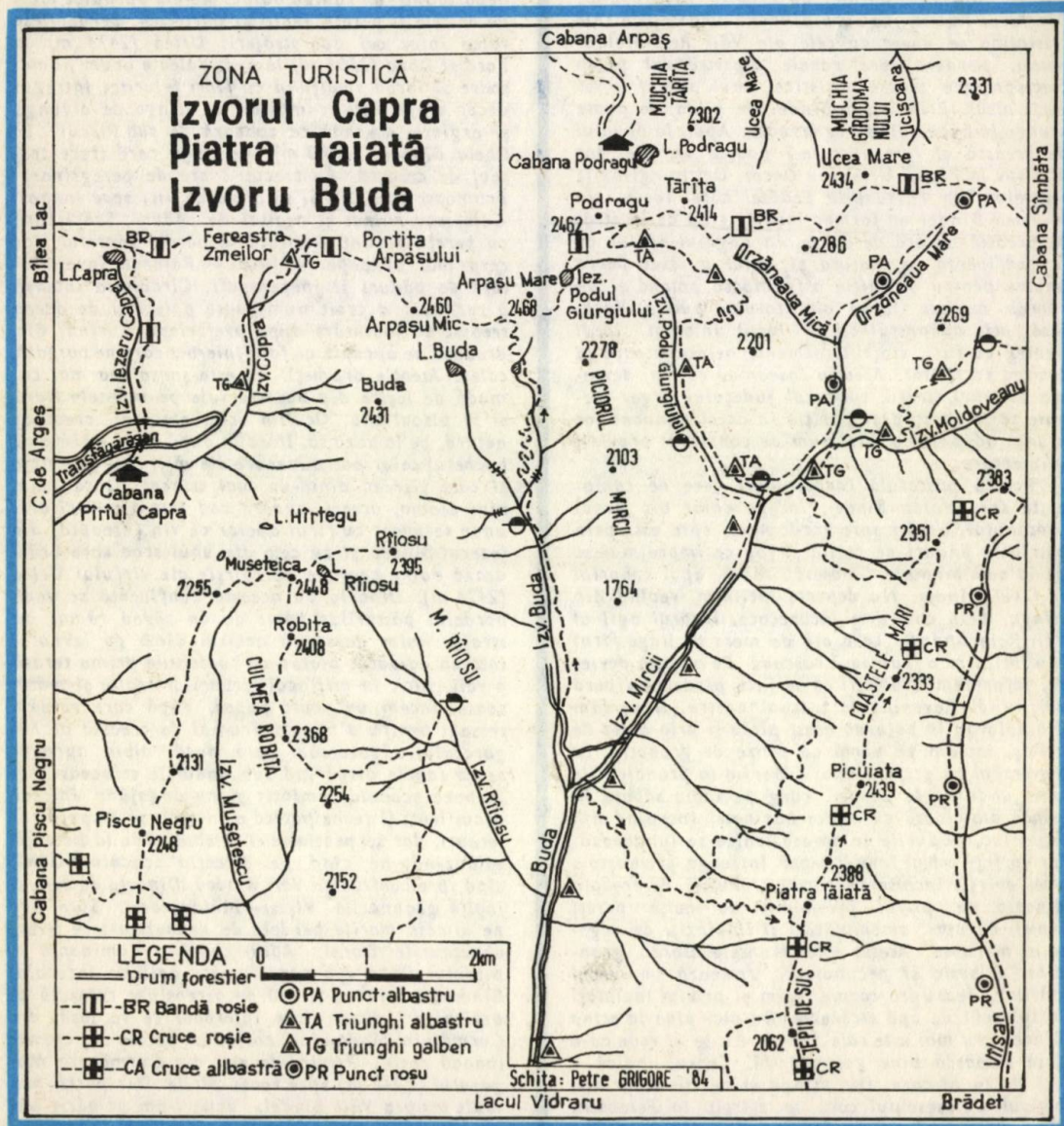
largă a văii, mărginită de contrastele versanților. Pe de-o parte (sud) Dara cu aspect de fortificație, iar de cealaltă parte Gălășescu, Slănina (Glemea), Bălăceni și Mogoș cu padinile și pășunile lor atrîsnate nu atât de abrupt, ca niște covoare în fața soarelui. Un scoc bolovănos și abrupt aflat spre stînga, înlesnește drumeților bine antrenati ieșirea în aproape 2 ore în Fereastra Mare a Simbetei. Dar numai pe vreme frumoasă și fără scurgeri de torenți. Dealtfel, asemenea scocuri brăzdează tot mai mult ambii versanți. Curînd poteca noastră face prima și ultima traversare pe malul stîng (dreapta cum urcăm). Terenul pe care suim peste mici denivelări este acoperit cu frumoase pășuni punctate cu bolovănișuri. Deși apele s-au mai împuținat, zbaterea și neliniștea lor se aude nu departe într-un canion adînc. Ne-am apropiat mult de obîrșie și pereții înalți și sfîrtecați, perduluesc valea între cei doi străjeri: Urlea (2474 m) la nord și Dara (2501 m) la sud. Valea e acum numai soare și iarbă smălțuită cu flori felurite. Întregul decor alpin este completat pe stînga de o lungă și argintie cascadă ce coboară de sub Piscul „La Cheia Bindei” (2383 m), pe lingă care trece traseul de creastă. Au trecut 2 ore de peregrinare. Frumoase tablouri ni se arată de aici spre înapoi: Gălășescu ruinat și asaltat de păduri; Scărișoara cu pereții fardați înălțați în bătaia soarelui, iar ceva mai aproape Nisipuri — Pojana înveșmîntată de păduri și jnepenișuri. Circulația intensă a turmelor a croit numeroase poteci și de aceea trebuie să înaintăm după preferință. Curînd, din dreapta, se apropie un fald inierbat care ne barează calea. Atenție drumeți! El este șansa cea mai comodă de ieșire din această vale pe muntele Dara și la piscul său. Ocolim acest obstacol, creat de natură, pe la baza sa. Imediat după el ne întîmpină buchetul celor patru izvoare ale văii, reci ca ghioța și care țîșnesc dintr-un mal stîncos. Dacă luăm bine seama, aceste izvoare cad într-o adîncitură, unde se unesc cu firul apelor ce vin (dreapta) din lezerul Bindea și cu cele ale unui scoc care brăzdează adînc coastele de obîrșie ale vîrfului Urlea (2474 m). Dincolo de această confluență se vede bordeiul păstorilor păzit de un zăvod rămas de strajă. Ieșim deasupra acestui dîmb cu izvoare, într-un adevărat platou ce constituie prima terasă a văii. Aici, în mijlocul ierburilor înalte și mătăsoase, facem un scurt popas, după care reluăm traseul pentru a ieși la drumul de creastă al Făgărașului. Traversăm spre nord, albia aproape seacă (apele dispărînd sub podurile stîncose) de la baza scocului amintit și ne angajăm într-un urcuș lent. O veche potecă a început să dispară sub ierburi, dar serpentinele ei se observă de la distanță, călăuzindu-ne cînd pe direcția scocului Urlei, cînd spre confluența Văii Bindea. Dincolo de care se înalță grandorile Viștei—Moldoveanu. Spre sud ne uimesc marile perdele de grohotișuri ce tîvesc abrupturile Darei. Apoi cupola: dominantă a piscului Dara sub care lucește oglinda lezerului Bindea. La numai o oră de ascensiune relaxată pe povîrnișuri peste clina inierbată ce se lasă din Curmătura Mogoșului, sosim în poteca de creastă (bandă roșie). Privim de aici din Curmătura Mogoșului (2344 m) spre toate zările. Dar parcă mai mult asupra Văii Bindei, unde i-am urmărit pas cu pas nu numai splendorile sale, dar și sufletul ei cald vibrînd de tainele unor frumuseți încă sălbatice și necunoscute.

Piatra Taiată

Urc umăr la umăr cu baciul Dănilă de la Stînele din Valea Podul Giurguiului, peste plaiurile muntelui Corabia. Și în „drumul turiștilor” cum îi spune păstorul traseului de creastă al Munților Făgăraș ne oprim scrutînd împreună zărilor sudului. Acela, îmi zice baciul, arătînd cu ciomagul său înflorat, este Picuiata. Iar lîngă el Piatra Taiată. Pe acest munte am fost mulți ani baci.

Este un munte frumos. Nu prea umblat de turiști și ușor de suit. Încîntat de povestea întîmplărilor, trăite acolo sus în sălbăticia singurătăților de piatră, dar și de frumusețea hățașurilor prin care își mîna turmele, a'm hotărît să-l urc. A doua zi de dimineață am fost la confluența izvorului Buda cu Izvorul Mircii. După ce ne umplem bidoanele cu apă, pentru că zona ce urmea-

ză e săracă în izvoare, urcăm spre est malul înalt ce mărginește drumul forestier. Cițiva metri mai spre nord, aproape de malul unui vîlc, prin care se aude susurul unui izvor aflăm poteca (fără marcaj). Ea se afundă repede în pădurea falnică de molid, dar care e ușor de urmărit datorită păstoritului intens din aceste locuri dominate de plaiuri întinse. La numai 15 minute de mers, întîlnim o rariște. Din ea privim înapoi asupra Văii Izvorului Buda. Pereți zimțați se prelungesc pînă aproape de obîr-

Conform catalogului F.R.T.A., marcajul „punct albastru” din traseul Stînele din Podul Giurguiului – Șaua Orzănelei Mari a fost modificat în „triunghiul roșu”.

șie. De o parte și de alta plaiurile înalte ale Piciorului Mircii, Arpașului Mare și Rîiosului aduc un plus de măreție, dar și de frumusețe, zonei. Traversăm în sus afinișuri și ierburi dese, alte mici luminișuri și o poiană circulară. Din cauza ierburilor înalte și dese în acest loc de liniște, poteca dispăre. Cerce-tind împrejurimile, o aflăm în parte de sus (est) pătrunsă în pădure deasă cu locuri umbrite și adieri de răcoare. Următorii o sută de pași pe care-i facem ne scot la liziera pădurii. Nu prea departe în față se vede stîna Piatra Tăiată, la care sosim după o oră și jumătate de urcuș lejer. Construcția stînii este nouă și constituie un bun adăpost la nevoie, dar fără izvor în apropiere. — Facem aici un popas. Întregul sector alpin (vest), de la Năneasa și Robița pînă la Moldoveanu și Coastele Mari ne oferă prilej pentru desfătarea privirilor și fotografierea celor mai superbe priveliști. După pauză reluăm traseul prin curtea stînei, urcînd spre est, pe coama lată ce urcă în trepte spre Piscul Piatra Tăiată înălțat în zările din față, însoțiți de-o parte și de alta de o gardă de molizi falnici, urcăm peste o pășune înclinată și sosim pe o frumoasă terasă a Piciorului muntos. Imagini

nemaivăzute se văd spre nord. Un mare număr de vertebre muntoase se lasă spre Valea Izvorului Mircii, între Moldoveanu și Picuiata, într-o perfectă ordine. Poate că de aceea acestui munte învecinat i s-a zis „Coastele Mari”: Poteca noastră se desfășoară în continuare peste poduri stîlcoase și riduite sau cu proeminențe ascuțite. A trecut 1 1/2 ore de la stîna și în apropiere, pe dreapta, ne atrage atenția un loc cu mustiri de apă în ierburi fragede. Urmele ne conduc la un mic izvor ce lăcrimează într-un căuș stîncos. Apă puțină, dar reușim să ne completăm rezervele. Pornim mai sus. Urmează o pantă cu lespezi. Apoi o mulțime de serpentine printre stîncării și bolovănișuri. Și din nou altă terasă. De aici muchia tot mai dură începe să se îngusteze. În partea din față o căldare cu petice de zăpadă. Deasupra ei, vîrful Piatra Tăiată (2395 m) acoperit cu stîncării sfîrtecate, parcă lovite de dezastru. Din ele svîcnește o baliză geodezică. Spre sud se prelungeste plaiul neted al Jepilor de Sus și al muntelui Țuica. De sub aceste culmi se duc la vale (vest) două căldări prelungi invadate de jnepenișuri. Mai facem cîteva serpuiri și printr-un ultim efort

sosim printre stîncării la baliza geodezică, unde ia sfîrșit ruta noastră după 3 1/2 ore din locul de confluență. Dar să nu ne oprim aici ci să înaintăm mai sus dincolo de alte cîteva clăi stîlcoase. Abia aici avem cea mai cuprinzătoare priveliște. Către est în față noastră se adîncește Valea Vilsanului. Dincolo de ea Plaiul Mare al Moldoveanu-lui încordat în punctele Scărișoara și Malița. Iar peste ele o întreagă văliure de munți pînă la lezer-Păpușa. Nordul cu salba de piscuri și restul cu cetățile de calcare ale Rîiosului, Mușeteici și Robitei, nu sînt decît doar cîteva din mirificul alpin al Făgărașului văzut de aici de pe Piatra Tăiată. Pentru că ne aflăm pe un traseu marcat cu „cruce roșie” care duce la Moldoveanu înaintăm pînă în vîrful Picurata (2439 m) de unde alte priveliști ni se vor arăta. Timp: 1 oră. Cei cu cortul în spate pot continua drumețiz relaxată pe acest plai liniștit, pînă la Izvoarele Vilsanului, loc ideal pentru tabără. Timp: 2 ore. Desigur, pentru ambele variante, Piatra Tăiată, rămîne un traseu fără asemănare în frumuseți alpine, înscris într-o zonă cu multe posibilități de practicare a drumeției pentru toate vîrstele. Dar, numai vara pe vreme bună.

Fereastră Zmeilor

Cețuri convulsionate se ridică din genune și căldările stîlcoase dispar ca prin farmec la întîlnirea cu săgețile fierbinți ale soarelui. Îndată, ies la iveală giganții ascuțiți de piatră ce strălucesc Valea Fundul Caprei. De jur-împrejur numai piscuri semețe avîntate nestăvilite spre înaltul cerului. Sub ele, căldări glaciare, pripoare, hornuri, morene, covoare de ierburi policrome și izvoare. Multe și gălăgioase izvoare cristaline. Stau și admir îndelung acest tablou superb din Carpații noștri. Poate cel mai frumos din cîte am văzut pe cuprinsul țării. Și mă bucur nespuse de mult că astăzi sînt călăuză pe aceste nespuse de frumoase locuri.

Spune-mi, călătorule, care plănuiești parcurgea Transfăgărașanului, ai auzit de „Fereastră Zmeilor”. Dar de vecinătatea sa „La trei pași de moarte”. Ei bine, atunci, dacă nu-ți stăpînești curiozitatea, debarcă la cabana „Pîrîul Caprei” de pe versantul sudic al șoselei. Aici vei găsi în persoana cabanierului Dumitru Avramescu, o gazdă bună. Dimineața dacă cerul este senin, vom porni la drumeție, spre locurile cu denumiri

ciudate. Desigur, nu înainte de a fi bine echipați de munte și aprovizionați cu hrană pentru o zi. Direcția în care ne deplasăm va fi cea arătată de săgeata indicatoare din fața cabanei și pe care scrie: „Fereastră Zmeilor”, marcaj: triunghi galben, timp 3—4 ore (traseu interzis iarna). Marcajul acesta care aduce turismului mari foloase a fost realizat, nu de mult, prin muncă benevolă de anonimi, iar descrierea sa nu apare în nici o publicație turistică de pînă acum.

Îleșim pe poarta cabanei, traversînd Pîrîul Capra pe un podeț și facem la dreapta pe șoseaua care urcă lent spre est. De pe coastele muntelui lezerul Caprei, aflat în stînga, se vede panglica argintie a cascadei „lezerul Caprei”. Apele sale se prăvălesc pînă lîngă noi, unde se contopesc cu cele ale Pîrîului Capra. Continuăm de acum să înaintăm depărtîndu-ne oarecum de apele ce curg involburat. Peste ele, în dreapta, codrii seculari. În curînd aceste conifere vor ceda în favoarea pustiului de piatră. Tot în această parte domină zările cupola muntelui Mușeteica (2 448 m) și care se prelungeste spre nord cu Rîiosu (2 395 m).

ceva mai retras, cu Buda (2.431 m) și se încheie în linia de creastă a Făgărașului, cu Arpașu Mic (2.460 m). După aproape 1/2 oră, șoseaua face o curbă lungă spre nord. O săgeată trasată cu vopsea pe parapetul său ne avertizează că trebuie să părăsim Transfăgărașanul. Urcăm malul, nu prea înalt, unde se vede și un stîlp metalic și pătrundem în culoarul larg și luminat al Văii Fundul Caprei. Din acest loc, pe stînga văii, începem să se desfașoare o nouă culme. Poartă denumirea de Piciorul sudic al Buteanului. La numai 10' de la intrarea în firul văii întîlnim pe dreapta, dincolo de pîrîu, stîna baciului Gheorghe Sinca din Aref. Bătrînul păstor ne informează că pe lîngă izvorul din apropiere care vine prin cataracte din cîldările muntelui Buda, suie hășașul său la bordeiul mîielor și mai departe la piscul Arpașul Mic. Noi nu vom intra în acest dificil traseu, ci continuăm să urmăm marcajul care se continuă tot timpul pe malul drept (stînga cum urcăm) al pîrîului, care este aplicat pe bolovănișuri albicioase lucru ce face ca pe timp de ceață să fie greu de urmărit. De aceea, pentru a aduce un plus de siguranță în orientarea drumețului, au fost plantați 12 stîlpi metalici mai deși în zona de obîrșie. Imense covoare de ierburi fragede presărate cu flori multicolore acoperă malurile pîrîului care vine „în salturi” printr-o albie îngustă și adîncă. La o ușoară curbură spre stînga văii ni se dezvăluie unul dintre cele mai dure și mai înfrîntătoare zone muntoase. Este vorba de renumita Creastă a Arpașelului și Vîrtopelului, străjuite de la vest la est de Vîrfu Capra (2.494 m), Vîrfu Vinătoarea lui Buteanu (2.522 m) și Vîrtopelul (2.385 m). O rotire a privirilor spre înapoi face ca ochiul să descopere și alte frumuseți. Începînd de la Arpașul Mic situat în dreapta noastră, și pînă la Mușeteica, sumedenie de cîldări glaciare se înșiruie ca o salbă, dantelînd creasta ce se desfașoară pe cerul azurii. Sub ele, pereți neteziți cu morene sau invadați pe alocuri cu jnepenișuri din care ies la lumină, ici colo cîte un izvor zdrobit de puteri. S-au consumat 2 ore de cînd am început drumeția. Și iată-ne acum sosiți în obîrșia Văii Fundul Caprei, la locul de

înmănunchere a principalelor sale izvoare. Primul din stînga izvorăște de sub Piciorul sudic al Buteanului. Munte cu pereți nu prea înalți, dar întunecați datorită unei vegetații abundente deasupra căreia am întîlnit mici steieri și tavane stîlcoase. Cel de al doilea izvor vine din fața de pe terasele înalte ale Căldării Fundul Caprei mîrginită de draperiile crestelor Arpașelului și Vîrtopelului, iar cel de al treilea izvor îl aflăm spre dreapta, coborînd mai vijelios de pe pantele repezi ale Arpașului Mic. Să nu omitem a spune că piscul Arpașului Mic este ținta privirilor pe întreg traseul. Silueta lui grațioasă situată în cea mai sălbatică zonă a Făgărașului, te face să uiți de tine atunci cînd zările sînt limpezi. Părăsim Valea Fundul Caprei cu intenția de a ajunge la locurile cu denumiri luate din basme. Marcajul urmează spre dreapta în sus, la baza Arpașului Mic, traversînd izvoarele amintite, pînă ce întîlnim un scoc fără ape. Îl urmăm și pe acesta spre nord pînă la baza unui perete stîncos care face parte din Creasta Vîrtopelului, iar de aici ne orietăm spre est. Vreo trei stîlpi indicatori ne dirijează peste o pantă înierbată pe care o urcăm în serpentine. Ne aflăm în Căldărușa estică a Văii Fundul Caprei, cuibărită sub peretele vestic al Arpașului Mic. Zona este invadată de bolovănișuri, iar spre nord o limitează o custură stîncoasă punctată de cîțiva boldani. Cablurile și lanțurile pe care se văd încordate siluetele turiștilor ne vestește că aceasta este Porțița Arpașului, locul numit „La trei pași de moarte”. Ultimii metri îi urcăm spre stînga (nord, în diagonală, peste panta nu prea înclinată a extremității estice a Crestei Vîrtopelului și sosim lîngă stîlpul indicator din Porțița Arpașului. Stîncă străpunsă din fața noastră nu se numește altfel decît „Fereastră Zmeilor”. Aici ia sfîrșit traseul nostru, după 3 ore de urcuș fără prea mare efort. Pentru că ne aflăm la birfurcație de drumuri, scoateți din rucsac ghidul Făgărașului, documentați-vă și chibzuiți bine la ce aveți de ales. Drumul de creastă în care ne aflăm, e aspru, dușmănos și nemilos, pe vreme rea.

Brîul Dariei

Cale de aproape patru kilometri, de la Gura Bindei și pînă la Balta Pojarnei, apele Văii Rele-Moldoveanu curg pe sub abrupturile unui sumbru și aspru perete stîncos. În toponimia locului i se spune Brîul Darei. Fantastic de frumos și de chemător acest munte privit de pe vecinătățile sale, aproape că-ți ia mințile. Iar de pătrunzi în împărăția singurătăților sale, Dara devine o vrăjitoare cu neașteptat de multe și înșelătoare capcane. De aceea nici păstorii pe care i-am întîlnit în zonă nu prea îl cunosc bine, într-atît este de sălbatic și de izolat. Și totuși

după mulți ani de tircoale, Dara s-a învoit să fie generoasă cu mine. O săptămînă întreagă nu mi-a fost de-ajuns să-i cutreier nemărginirile. Laolaltă cu Mușetescu, Bourețu, Leaota și Zirna, muntele Dara, alcătuiește un tărîm nemaiîntîlnit în sudul Făgărașului.

Început de august 1983. Lîngă Riul Doamnei ce-și mină undele sub razele dimineții, Petre Chelu, un mare iubitor al Făgărașului sudic, regretă că nu poate să ne însoțească. De aproape două decenii de cînd slujește ca primar la Nucșoara-Argeș n-a avut măcar odată răgazul să urce

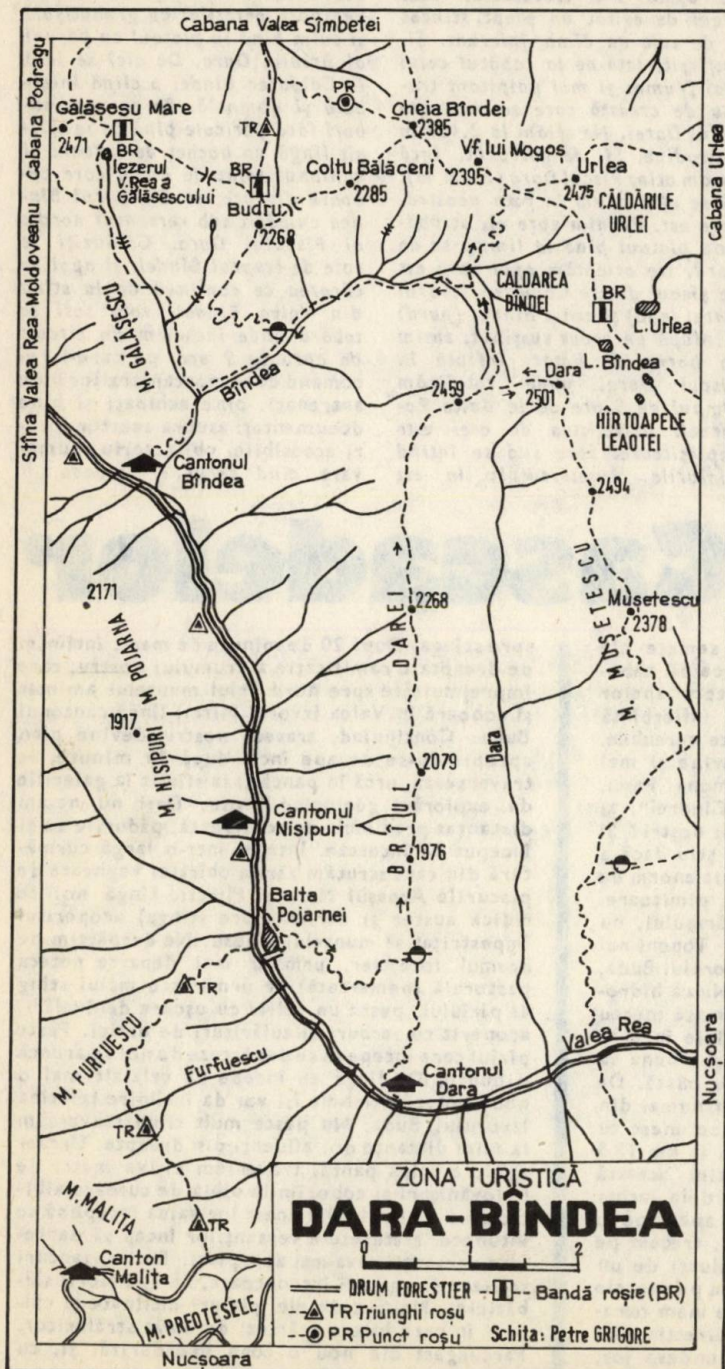
muntele. De aceea la despărțire parcă-l încearcă o stare de nostalgia. Lăsăm în urmă casele Nucșoarei presărate peste muscele policrome și aromitoare și pătrundem între versanții munților. Peisaje captivante se derulează în fața ochilor încît nici nu băgăm de seamă că am sosit la locul de instalare a taberei. Triunghiul înierbat de la confluența Bindei cu valea Rea rămîne locul cel mai potrivit pentru ascensiunea noastră pe Dara, așa încît în dimineața ce a urmat, am făcut calea întoarsă pînă la Balta Pojarnei. Pentru a intra în traseu, trebuie neapărat traversat pîrîul Văii

Rele. Există pentru asta două variante: fie pe la coada lacului unde se află o punte din trei birne sau peste stăvilarul lacului unde se cere multă prudență întrucât este parțial deteriorat de urgia apelor, care formează aici un puternic torent. Începutul potecii pastorale (nemarcată) care

suie la stîna din Dara îl aflăm în pădure, la circa 10 metri amonte de stăvilar, într-un loc invadat de lipani și ierburi înalte. Aici ne aprovizionăm cu apă și începem ascensiunea. „Atocăm” serpentinele pieptișe ale versantului de vest al Briului Dara. După ce depășim o zonă lipsită

de iarbă, clinele muntelui se mai domolesc iar poteca se orientează spre sud. Cîrind se aștern ierburile fragede și afinișurile dosite printre molidișuri. La 1/2 oră de urcuș dăm într-o rașite unde poteca se desface în două. Noi o alegem pe cea din dreapta. Tra-versăm un vilcel și ieșim deasupra unei defrișări acoperită cu mici molidișuri. Spații largi se deschid spre vest unde munții Plaiului Mare al Moldoveanului (Scărișoara, Malița și Preoteșele) domină zările. Iar ceva mai aproape culmea Nisipuri-Pojarna și Balta Pojarnei asemenea unei oglinzi căzută lingă picioarele noastre. Serpentinele săpate în argile se îndreaptă spre est intrînd iarăși în pădure falnică. Nu departe vom pătrunde într-o zonă inierbată, împrejmuită parțial cu gard din birne subșiri. De aici urmăm malul unui vilcel spre est. Sub draperiile brazilor vom afla o potecă lată care ne scoate la liziera pădurilor. În față, plaiuri cit vezi cu ochii și stîna din Dara lingă care sosim după 1 1/2 oră de la Balta Pojarnei. Tot aici se racordează și poteca pornită de la Cantonul Dara situat spre sud în Valea Rea. Baciul Iulian Crudu care n-a văzut niciodată turiști prin aceste locuri sălbatice ar dori să mai stăm de vorbă. Timpul însă ne zorește. Iar Briul Darei abia acum își arată asprimea. Atragem atenția că traseul ce urmează e lipsit de izvoare. Iar rezervele trebuie completate de la stîna. Pornim spre nord urcînd panta inierbată în capătul căreia săgetează o baliză geodezică. Ceva mai sus de stîna se ramifică spre dreapta hîrșul care coboară la bordeiul mieilor situat în Valea Izvorul Darei ce se dezvăluie treptat. Sosiți la baliză (1976 m) o cuprinzătoare imagine se desfășoară începînd din vest de la Plaiul Mare al Moldoveanului pînă spre sud-est unde se înalță maiestose piscurile Mușetescului (2.378 m) și Darei (2.501 m), iar peste ele crestele lezerului și Pietrei Craiului. Numeroase stîne și poteci se văd peste plaiurile Mușetescului, Boureșului și Căpăținei.

Începem asaltul celui mai sălbatic și mai dur sector muntos al Briului Dara, cu care ne vom înfrunta timp de aproape 3 ore. Înepenișul care acoperă o mare parte din zonă ne obligă să ne strecurăm pe unde putem. După o ascensiune de 10' pe muchia stîlcoasă pătrundem într-o șa

cu iarbă fragedă. Din cadrul său surprindem spre nord-vest cel mai superb peisaj al grandioasei zone Viștea-Moldoveanu. Foto-grafiem și apoi plecăm. În fața noastră, un pisc. Îl ocolim și ajungem în altă șa. Treceam pe versantul de vest cu zvicniri de steiuri și brăzdat de scocuri ce se pierd în adâncurile Văii Rele. Ne reîntoarcem la muchia dințată. Întâlnim o zonă cu stinci stratificate, o altă șa și o genună ce sfârșește în albia Văii Izvorul Darei. Urmează o zonă de cleanțuri și o căldare pe versantul de est, invadată de înepenișuri. Un scoc care și-a croit coboriș spre ea, a frânt creasta, ridicând în fața noastră un perete stîncos. La baza lui, depozite de grohotișuri. Ceva mai în dreapta lui, alt pisc. Găsim prize și printre aceste obstacole ieșim la muchie cu grămezi de lespezișuri. Continuăm să urcăm peste câteva praguri și o pantă înjnepenită pînă ce ajungem la loc cu belvedere. În fața noastră tălăzuirile Crestei Făgărașului. Cîțiva pași și o lamă stîncoasă din nou se

barează calea. O ocolim pe stînga, strecurîndu-ne pe sub pereți rizați. Și aici un scoc bolovănos ni se opune dar îl depășim. Șirul obstacolelor continuă. O uriașă covată aglomerată cu prăvălișuri și încercuită spre creastă de pereți ruinoși ne pune la grea încercare. Cîteva brîne și prispe ne ajută s-o traversăm. Mai avem de evitat un piept stîncos și de suit un dîmb înierbat. Și, înșfîrșit, iată-ne la capătul celui mai frumos și mai palpitant traseu de creastă care se numește Briul Darei. Ne aflăm la 2.459 m altitudine. Și, de necrezut, încă nu am atins Piscul Dara (2.501 m). El se află acum în fața noastră, spre est. Pornim spre el, străbătînd platoul pînă la limita sa de nord. Ne orientăm apoi spre est pe șleaul dintre Căldarea Izvorul Darei (sud) și cea a Bindei (nord) și, după un urcuș susținut, sosim la borna de hotar, înfiptă în Piscul Dara, unde totalizăm timpul de 5 ore de la Balta Pajarnei. Priveliștea de aici este copleșitoare. Spre sud se întind plaiurile Mușetescului; la est

Hîrtoapele Leaotei și Zîrnulița, iar la nord, Creasta Făgărașului cu zona Urlea, Bîndea și, în depărtare, înălțimile Negoilului. După un popas ne înapoiem la tabără, tot prin locuri fără marcaje. Așa că atențiem Ne reîntoarcem în coborîre spre vest, urmărind spre dreapta (nord) marginea Căldării Bîndea. Treceam pe deasupra pereților cu grohotișuri și suim pînă în platoul cu pășuni al Briului Dara. De aici se lasă în Căldarea Bîndei o clină înierbată și domoală. Pe ea vom coborî fără pericole pînă ce ia sfîrșit lîngă un buchet de izvoare și canionul tăiat de apele care coboară dinspre est din Lacul Bîndea cuibărit sub versantul nordic al Piscului Dara. Căldușiți la vale de Izvorul Bîndei, și apoi de cărarea ce continuă de la stîna din Valea Bîndei, vom sosi la tabără unde încheiem un circuit de aproape 9 ore, pe care-l recomand doar montanizarilor bine antrenați, bine echipați și bine documentați asupra acestor locuri accesibile, obligatoriu, numai vara cînd cerul e limpede.

Valea Cascadelor

Atunci cînd printre cotloanele semețe ale munților întîlnesc cascada, îmi place să zăbovesc în fața ei și să-i ascult atent cîntecul apelor argintii. Spre amiază cînd soarele înfierbîntă văzduhul, cascada începe să deseneze curcubeie. Și atunci tabloul său sonorizant devine și mai tulburător. Spune-mi, mi-a zis Simona Fesci, autoarea ghidului turistic „Munții Cindrel”, ai vreo carte a cascadelor din Carpații noștri? Și i-am răspuns sceptic, că așa ceva nu știu dacă a văzut lumina tiparului, deși am întîlnit enorm de multe cascade, unele de-a dreptul uimitoare. Dar, oricît ați căuta pe harta Făgărașului, nu veți afla scris Valea Cascadelor. Toponimul acesta corespunde, dacă vreți Văii Izvorului Buda, pe care am descoperit-o nu demult. Nu ca hidronim, ci ca o frumusețe a naturii, rămasă mereu intactă și nealterată, într-o sălbăticie în care turismul nu și-a găsit încă loc. Despre buna sa mună, Valea Buda, s-a mai scris nu odată. De aceea nu voi începe descrierea, decît numai din locul în care undele Izvorului Buda se unesc cu cele ale Izvorului Mircii. Mai precis, la km 15,5 din șoseaua Transfăgărașan. Părăsim această zonă de confluență dominată de verdele închis al pădurilor de molid. Traversăm apele pe o punte din două trunchiuri de molid, trecem pe lîngă un foișor de vînătoare și preluăm de un nou drum forestier, începem să urcăm pe pantele sudice ale Piciorului Mircii. După ce luăm oarecare înălțime, drumul pornește în direcția văii (nord), ale cărei ape se aud vîind undeva jos,

spre stînga. După 20 de minute de mers, întîlnim pe dreapta o ramificație a drumului nostru, care împrejmuește spre nord briul muntelui amintit și coboară în Valea Izvorul Mircii lîngă cantonul Buda. Continuînd, traseul nostru devine plan apropiindu-se de ape încît după 10 minute, le traversează, urcă în pantă și ia sfîrșit la galeriile de explorări geologice-Rîiosu. Deși nu ne-am distanțat prea mult de confluență, pădurile au și început să înceteze. Intrăm într-o largă curmătură din care scrutăm zările obîrșiei vegheate de piscurile Arpașul Mare și Mircii. Lîngă noi se ridică auster și aerian (spre stînga) acoperișul împetrișat al muntelui Rîiosu. Ne despărțim de drumul forestier, urmînd mai departe poteca pastorală (nemarcată) ce urmărește malul stîng al pîrîului, peste un relief cu ușoare denivelări, acoperit cu ierburi și tufărișuri de urzici. Peste pîrîul care începe să se depărteze de noi se aruncă o punte. De lîngă ea începe pe celălalt mal o nouă potecă. Ambele își vor da întîlnire la Stîna Izvorului Buda. Nu peste mult timp traversăm la mici distanțe doi afluenți din dreapta. Urcăm apoi, o mică pantă, traversăm cîțiva metri de bolovănișuri și coborîm la albia de culoare albicioasă a pîrîului. Din acest loc valea începe să se întunece. Meterezele versanților încep să danteleze versanții ceva mai apropiați. Ruine, țancuri solitare și ogașuri întunecoase, ne dau fiorii sălbăticeiei. Mai sus de ele, plaiuri înclinate și căldări în care lucesc grămezi de omăt strălucitor. Parcurgem din nou o zonă împădurită, și, cu

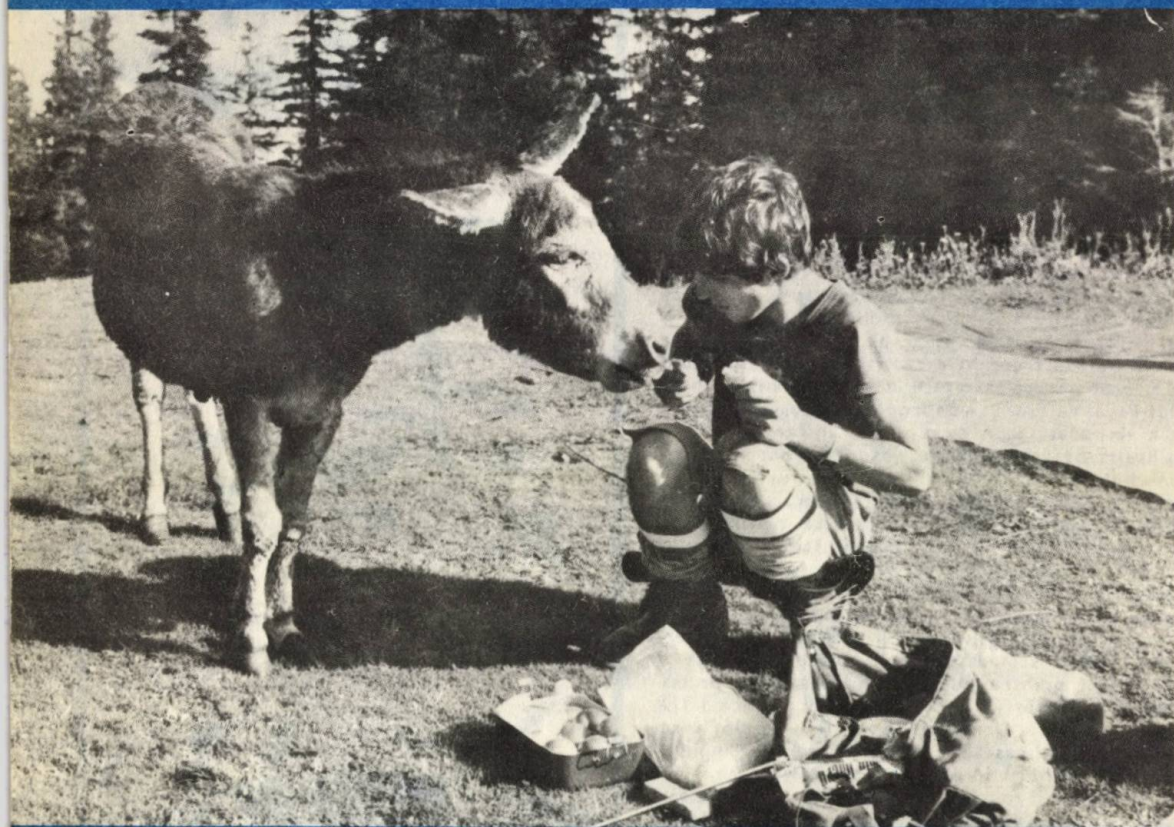
fiecare pas, de undeva, vin tunete asurzitoare. Ne cutremurăm de teamă. Mai facem câțiva pași. Și încă alții mai timizi. Cortina pădurii se desface și în față, rai de frumuseți. Trei cascade! Una mai frumoasă și mai zgomotoasă decât alta. Cea din stînga vine peste terase înalte din căldarea aflată la sud de virful Buda (2.431 m). În față se află cea mai mare și mai spectaculoasă. Firul său argintiu pare tors de un igheab elicoidal, alb-gălbui. Ultima coboară din Căldarea estică a Budei situată la sud-vest de Virful Arpașul Mare (2.468 m). În mijlocul acestui paradis al cascadei, sub o geană de pădure, zărim construcția nouă a unei stîne. Peste orga apelor, abia deslușim vocea baciului Radu Gavrilă, care nesfătuiește, spre ce locuri să ne îndreptăm pentru a ieși din capcana văii la Creasta Făgărașului. Timpul făcut de la confluența pînă aici e de 1 1/2 ore. Pornim de acum într-o aventură de ascensiuni pieptișe spre înălțimile Arpașului Mare și Mircii conturate pe albastrul de peruzea al zărilor. Poteca mai puțin umblată traversează apele cascadei din dreapta și urcă în diagonală pe direcția cascadei din față, născută din apele Lacului Buda. Panta pe care se destășoară poteca în serpentine coboară dinspre Piscul Mircii, (2.278 m) și este acoperită cu ierburi și grohotișuri. Înaintăm spre un perete înalt. Deasupra sa câțiva molizi abia își mențin echilibrul. La bază, pînă de grohotișuri, peste care poteca trece în direcția est. Ne depărtăm de acest perete care taie la bază muchia muntelui Parul cu Fier și ne apropiem de cascadă. Obîrșia văii arată acum ca o pilnie din care se ridică glăsuiri ce ape zdrobite. Jos, stîna pare o mică machetă edilitară. În zările suaului, uriașele căldări Rîiosu și Buda, străjuite de cursturi și piscuri semețe. După mai multe povîrnișuri, frumusețile par și mai concentrate. Peste ele, culori de curcubeu vin să întregescă vraja locurilor. Întregul fir al văii se vede ca-n palmă, pînă la îndepărtatele culmi Țuca-Picuiata. Continuăm pe lîngă pîlcuri de jnepenișuri și alte cîteva boturi stîlcoase. Apoi, trecem de cîteva trepte și printre mici strungi ieșim în prima terasă a Căldării de est a Budei, după încă 1 1/2 ore de la stîna. Urmărim de aici firul apelor care vin în mici cascade printr-un canion îngust. Tăiem spre nord un platou circular din care mustesc izvoare și ne angajăm iarăși în urcușuri treptate. Poteca e vizibilă și străbate spre nord denivelări stîlcoase și bolovănoase. Pe stînga sîntem încadrați de pereții abrupti și riduți ai culmii Parul cu Fier, iar pe dreapta, deasupra pereților înierbați se înalță giganții înălțimilor din zonă, Arpașul Mare și Virful Mircii. În scurt timp pătrunderea în terasa superioară. Aici, înmănuncheri de izvoare și încercuiri de pereți înalți și neprimitori. Poteca se cam șterge, dar ne călăuzim după izvorul care taie pe alocuri canioane. Pe dreapta întîlnim o rînduială de izvoare iar ceva mai sus, în stînga, o mică limbă de zăpadă ce acoperă un mic iezer. De la intrarea în prima terasă a căldării și pînă aici am făcut o oră. De acum ne angajăm în ultimul urcuș, spre linia de creastă. De la confluența unor izvoare, urcăm spre nord și apoi spre est, pe deasupra unui dîmb. Mai traversăm încă două izvoare și suim peste grohotișuri, ieșind chiar în Șaua Virtopului, unde după 4 ore se încheie traseul nostru, pe care-l indic a fi parcurs numai și numai vara.

UMOR

cu O. COVACI

«TABLOURI» din FĂGĂRAȘ

Despre Munții Făgărașului s-au scris și se vor scrie multe pagini memorabile. Sînt munții cu creștele cele mai sălbatice, cu vîrfurile cele mai înalte din Carpații noștri: Moldoveanu și Negoiu; au lacuri numeroase și nespuse de frumoase. Tocmai de aceea constituie una din cele mai mari atracții pentru oricare turist dornic de trasee mai „dure” și mai puțin umblate în zilele noastre, cînd drumurile asfaltate au ajuns pînă aproape de vîrfurile pînă mai ieri foarte greu accesibile.

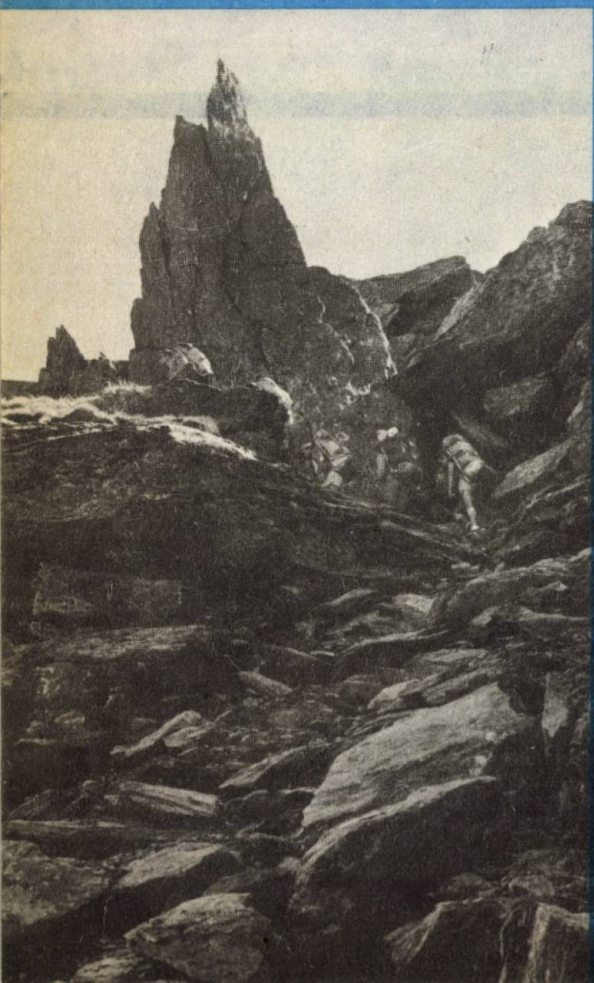
Nu dorim în rîndurile care urmează să prezentăm, de la un capăt la altul, vreun traseu în acești munți, oricît de atrăgător ar fi el! Nu vom face o prezentare didactică. Vom încerca, prin intermediul unei suite de fotografii, cu cîteva excepții, absolut inedite, să ilustrăm „inima” lanțului făgărășan, în ceea ce are el mai caracteristic în zonele de interes maxim din jurul lacurilor mai cunoscute sau a vîrfurilor mai înalte. Să purcedem deci la drum, călăuziți de imaginile fotografice:

1. Dimineața, în poiana de la cabana Bărcaciu, un musafir inopinat cere să împărțim mîncarea cu el înainte de a porni spre lacul Avrig.

2. Căldarea și lacul Avrig situate la 2.011 m alt., un splendid loc de popas. Este unul dintre frumoasele lacuri glaciare din Făgăraș, greu de surprins pe peliculă eliberat de cețuri...

3. Sub vf. Scara, privind spre vest către vf. Gîrbova; pe fundal, creasta dintre Virtopu Roșu (dreapta) și Ciortea (stînga), în lumina asfințitului.

4. Așa ne apare, târziu către seară, vf. Negoiu (2535 m) cu despicătura caracteristică a Strungii Ciobanului și Muchia Tunsului spre stînga, văzut de pe creasta Șerbotei.

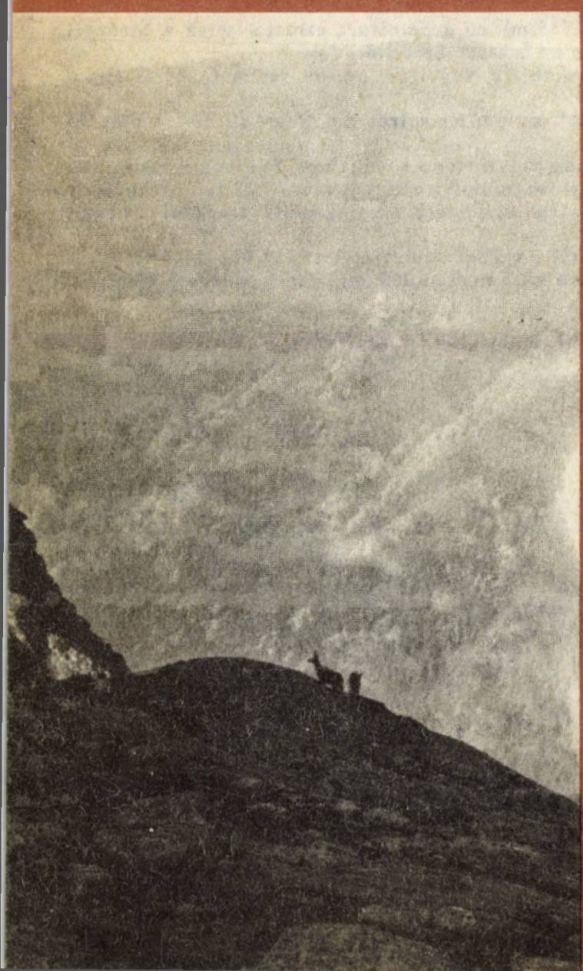
5. Urcăm din greu peste lespezile căldărilor nordice ale Negoifului pe sub vestitul „Ac al Cleopatrei” spre Șaua Cleopatrei.

6. Din Șaua Cleopatrei, peste binecunoscutul „ac” privim înșiruirea de vîrfuri spre vest pînă în ultimul plan unde se află vîrfurile Suru (2.283 m).

7. Vastă panoramă a întregii creste de est văzută de pe Vf. Negoiu. În stînga, în planuri apropiate, vîrfurile Lăițel și Laița; spre dreapta, peste Portița Negoifului, se zărește lacul Călțun străjuit de abrupturile vîrfurilor Călțun (2.522 m). Pe fundal, privirea descoperă, nestîngherită, trapezul cunoscut al Viștei-Moldoveanu.

8. Căldarea lacului Călțun, situată pe versantul sudic al Făgărașului la circa 2.100 m alt. Imaginea este „luată” din Portița Negoifului; în stînga se vede vf. Lăițel (2.390 m), iar în dreapta abruptul vîrfurilor Lespezi (Călțun).

9. Așa se înfățișează ochiului creasta Făgărașului pe zona Lăițel — Laița — Paltinu, văzută din Strunga Ciobanului.

10. În stîncăriile de sub pereții nord-estici ai Negoiului, nu departe de Portița Negoiului, se pot întîlni frecvent capre negre profilate pe versanții nordici ai Lăițelului.

9 | 12
10 | 11 | 13

11. Coborîre spre Piatra Prînzului în căldările nordice ale Negoiului și Sărății, după ce-am scăpat din Strunga Ciobanului (despicătura de sus-mijloc)...

12. Una din imaginile de mare spectacol în Făgăraș: lacurile din Valea Doamnei, văzute de pe versantul nordic al Paltinului. În stînga spre fundal, Piscul Doamnei, spre dreapta — Piscul Bîlei.

13. Piscul Bîlei văzut din poteca ce urcă de la Bîlea Lac spre Șaua Paltinului.

14. Perspectivă asupra căldării glaciare de la Bilea Lac, surprinsă de sub Vf. Paltinul, nu departe de Șaua Paltinului. Pe fundal, de la dreapta la stînga: vîrfurile lezerul Caprei (2.417 m), Văiuga (2.443 m), Capra (2.494 m) și Vînătoarea lui Buteanu (2.509 m), cu toată coama ce-o „lasă” spre nord în stînga.

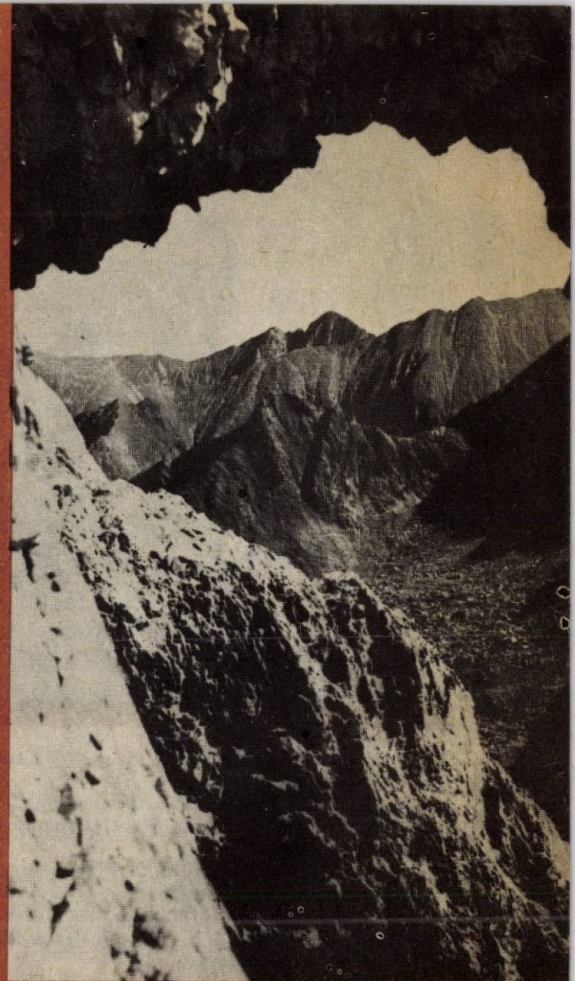
15. Din Șaua Caprei privim norii vîlătuciți la asfințit peste căldarea Bilei și crestele dimprejur.

16. De pe malul lacului Capra, dimineața devreme, urmărim ridicarea vîlurilor de ceață deasupra văii Capra. 14 | 16 | 17

17. O imagine spectaculoasă, realizată în Portița Arpașului. Privită prin spărtura de calcar a „Ferestrei Zmeilor”, creasta se întinde în lumina puternică a soarelui, pînă în piramida vîrfului Podragu. 15 | 18

18. Căldarea lacului Capra aflată la circa 2.270 m alt. Este cel mai mare lac de pe versantul sudic al Făgărașului, străjuit în această imagine luată de pe piciorul sudic al Buteanului, de vf. lezerul Caprei, în stînga, și vf. Văiuga în dreapta.

19. Din Portița Arpașului (2.175 m) privim spre vest peste Cetatea Vîrtopului, la sf. Capra și Vinătoarea lui Buteanu.

20. Creasta Rîiosu-Mușeteica văzută din Șaua Caprei. În centru „tronează” vf. Mușeteica (2.448 m).

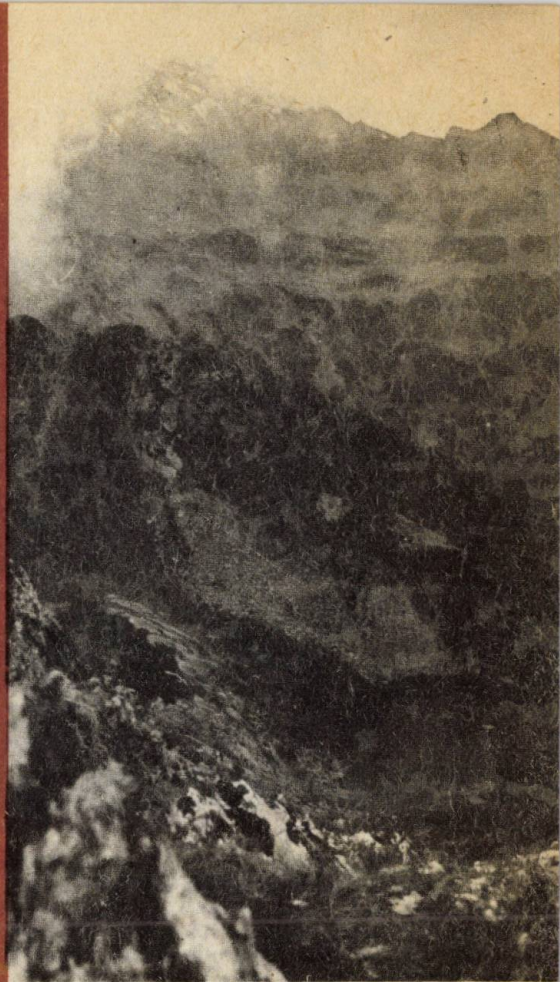
21. Imagine de ansamblu a zonei Portița Arpașului cu perspectivă spre vest pînă la Vinătoarea lui Buteanu și vf. Paltinul.

22. Lacul și căldarea Podrăgelului (1.993 m) surprins la cîteva minute după ce-a încetat o ninsoare timpurie de octombrie. Imaginea este realizată din Șaua Podrăgelului.

23. Piciorul nordic al Arpașului Mare cu Cetatea Vîrtopului peste care domnesc semețe vîrfurile Capra și Vinătoarea lui Buteanu. Fotografia a fost realizată de sub vf. Podragu, de pe muchia ce face legătura cu vf. Arpașul Mare.

19|21|22
20| 23

24. Căldarea glaciară și lacul Podragu (circa 2.125 m) se oferă în toată splendoarea, de sub vf. Tărița (2.414 m). Puțin spre dreapta pe fundal, imensa creastă a Tăriței peste care coboară un frumos traseu spre orașul Victoria. Undeva, spre stînga, nu departe de lac se află cabana Podragu situată la cea mai mare altitudine din masivul Făgăraș (2.136 m).

25. Iezerul Podu Giurgiului (2.226 m alt.) străjuit în stînga de vf. Mircii (2.478 m) și în dreapta de vf. Ârpașu Mare (2.468 m). Perspectiva aceasta o avem numai de pe muntele Podu Giurgiului, nu departe de vf. Tărița.

26. Imaginea surprinde zona de maximă altitudine din Făgăraș. În planul din față de sub vf. Tărița, se vede spre dreapta o porțiune din muntele Podu Giurgiului, iar spre stînga muntele Corabia, cu vîrfurile omonime, de 2.407 m. În spatele lui se profilează silueta inconfundabilă, de uriaș trapez, a „Acoperișului României” format de creasta dintre vîrfurile Viștea Mare (2.527 m) și Moldoveanu (2.543 m).

Cu această fotografie încheiem periplul nostru peste creasta Făgărașului, sperînd că am reușit să aducem o mărturie destul de concludentă despre frumusețea unică a acestui masiv.

ION NĂDRAG

VALEA MĂNĂSTIRII-CHEILE RÎMEȚILOR-HUDA LUI PĂPARĂ-SĂLCIUA

Pentru iubitorii de drumetrie montane, o ieșire în Cheile Rîmețelor este tot ce-și pot dori mai frumos. Aici, apele pîrului Pravul, după cescapă de cheile cu același nume, apele văii Mogoșului, după ce străbat cheile Piatra Băii, și apele Geogelului, după ce ies din cheile cărora le împrumută numele, se unesc și, cu puteri sporite, intră astfel între pereții stîncosi, sălbatici și puțin accesibili pe care i-au săpat de-a lungul mileniilor.

Și pentru că oricît de frumoase ar fi cheile, nu necesită mai mult de două ore ca să le străbați într-o zi frumoasă de vară, mai este timp suficient să faci o vizită „peste deal” la complexul Vinătare (Dîldină) — HUDA LUI PĂPARĂ. În acel loc, valea Poenii, valea Cheia și valea Seacă, după ce sar peste pereți de stînci sau îi taie în chei, își adună apele și neputînd despica „vîna tare” a muntelui, s-au mulțumit inițial să-și sape un tunel prin stîncă, numai cît să se strecoare prin el, lărgindu-l apoi tot mai mult, astfel că ieșirea și-o fac printr-un portal de 35 m înălțime și 4 m lățime.

Pentru a putea vizita aceste două importante obiective turistice, cel mai nimerit este să pleci într-o simbătă după-masă pînă la Geoagiu de Sus. Aici, după ce cobori din mașină, poți face o vizită pînă la monumentul ce conservă picturi din anul 1752, realizate într-o manieră tradițional românească. El a fost distrus în anul 1762 de austrieci, deoarece edificiul era considerat unul din importante centre antihabsburgice, și restaurat în anul 1972.

Urcînd pe drumul îngust, pe dreapta văii, după aproximativ 8 km se ajunge în satul Valea Mănăstirii. Aici se poate vizita complexul arhitectonic Rîmeț, unul din cele mai vechi monumente de arhitectură românească din Transilvania, edificat pe locul unei vechi biserici de lemn. Pe latura de nord-vest se află o veche clădire din piatră, localul unei importante școli românești din secolele XVII—XVIII, adăpostind azi un mic muzeu.

Continuînd drumul pe malul drept al apei, întîlnim imediat primele aspecte de defileu, date de cheile Mănăstirii. Aici, pe partea stîngă, imediat lîngă apă, se ridică un perete abrupt, terminat cu o creastă stîncoasă ce urcă intermitent pînă în vîrfurile Pleșii (1.250 m). Pe partea dreaptă, după o porțiune de grohotiș, vom întîlni un perete impunător care, asemeni omologului său din stînga, se termină cu o creastă stîncoasă ce duce la vîrfurile Prisăci (1.150 m.).

La cîteva sute de metri după intrarea pe poarta deschisă între cei doi pereți cu trasee alpine, se află cabana Cheile Rîmețelor cu 40 de locuri de cazare și cîteva căsuțe de camping. Sosind la Geoagiu de Sus, în jurul orei 17 și urmînd itine-rariul amintit, la ora 21 cel tîrziu, se poate ajunge la cabană. Drumul, fără nici o abatere se parcurge în două ore de mers pe jos, dar, în mod obișnuit pe acest traseu circulă autobuze I.T.A.

A doua zi, duminică, plecînd devreme de la cabană, după o oră de mers în sensul văii, printre casele satului, vom intra în cheile propriu-zise urmărind marcasele cu cruce și triunghi albastru. Drumul nemodernizat, dar în stare bună, ne mai oferă un loc de parcare cu o frumoasă perspectivă asupra împrejurimilor. De aici, călătoria nu se mai poate face decît cu piciorul și încă, pe alocuri, numai cu ajutorul unor balustrade din cablu de oțel. Toate acestea însă numai pînă la portalul cheilor. El dovedește că la originea cheilor a stat o peșteră. Cheile rămîn închise pentru turiști, dacă apa văii este mare și rece sau dacă este vremea rea. Vara, drumul se poate face pe firul văii cu treceri pe alocuri prin apa suficient de mică. Drumul este marcat cu cruce albastră, și după nici o oră, se ajunge în satul Cheia.

Turiștii bine pregătiți fizic și cu oarecare cunoștințe de alpinism pot urma de la portal, traseul cu triunghi albastru. Pentru aceasta, se trece valea pe partea stîngă și, ajutați de un cablu, se urcă un mic horn pînă la o creastă de deasupra portalului. Cărarea șerpuieste printr-o pădure tînră pînă pe întinderea unui platou. De aici, cheile se desfășoară în toată splendoarea lor. Jos, valea șerpuieste printre pereții abrupti, pe partea dreaptă a văii, cheile își etalează uriași pereți ce se înalță de la apă pînă la vîrfurile Pietrii (1.186 m), iar peretele stîng completează peisajul cu hornuri, grohotișuri, brîne, strungi și piscuri. Peste acesta din urmă, pe brîne, prin hornuri și prin strungi, cărarea duce pînă în satul Cheia. Traseul numit „Strunga caprei” trebuie parcurs cu deosebită atenție, deoarece în unele porțiuni, o alunecare sau o dezechilibrare poate fi fatală.

Din satul Cheia, traseul marcat cu cruce albastră urcă pe valea Geogel. Spre marginea de nord a satului se trece valea și tînînd nordul, părăsim firul văii Geogel, înaintînd pe lîngă pîrîul Brădești pe partea dreaptă. Ceva mai sus cărarea trece pe partea stîngă a pîrîului și urcă prin poieni și pădure pînă în satul Brădești. Satul este așezat pe cumpăna de ape dintre pîrîul

pe care l-am urcat și valea Poienii. Traseul continuă pe valea Poienii printre casele satului cu același nume. Aici vom întâlni numeroase gospodării de munte, alcătuite din casă, șură și cămară, toate din lemn și acoperite cu paie.

După trei ore — trei ore și jumătate din satul Cheia, părăsim valea Poienii (câci ea se aruncă în cascadă la Dildină) și, ținând curba de nivel, vom ajunge la stînele din șaua dintre Vinătare (Dildină) și Huda lui Păpară. De aici pînă la Vinătare, se coboară peste pajiști verzi pînă la apa reunită a văilor Seci și Cheia. Pe vreme bună, poți să faci o baie în „vanele” de stîncă înșirate pe vale. De aici, apele intră în niște cheițe imposibil de trecut, așa că vom traversa valea pe partea dreaptă, vom ocoli cheițele și vom reveni la apă în amfiteatrul format de peretele semicircular și surplombat al Vinătărilor. Aici, apa se strecoară pe la baza peretelui într-un ponor, nu înainte însă de a-și îmbogăți debitul cu unda văii Poieni. Ea cade într-o frumoasă cascadă pentru a absorbi razele soarelui de asfințit printr-un splendid curcubeu, după care intră în lumea întunericului.

De la stîne, coborînd pe partea nordică prin stînga pietrii Bulzului, se ajunge la baza ei în satul Oncești, unde apa iese din peștera Huda lui Păpară. Ea măsoară aproximativ 3.300—3.400 m. Cine dispune de echipament și de cunoștințe speologice, poate vizita și caverne sugerate de denumirile lor: Casa din stîncă, Căminul de piatră, Sala minunilor, Sala de vînt, Sala virgină, Sala tăcerii, Lumea tăcerii, Sala cascada îngemănată. În satul Oncești se coboară din nou pe valea Poienii, pe o cămină din lemn.

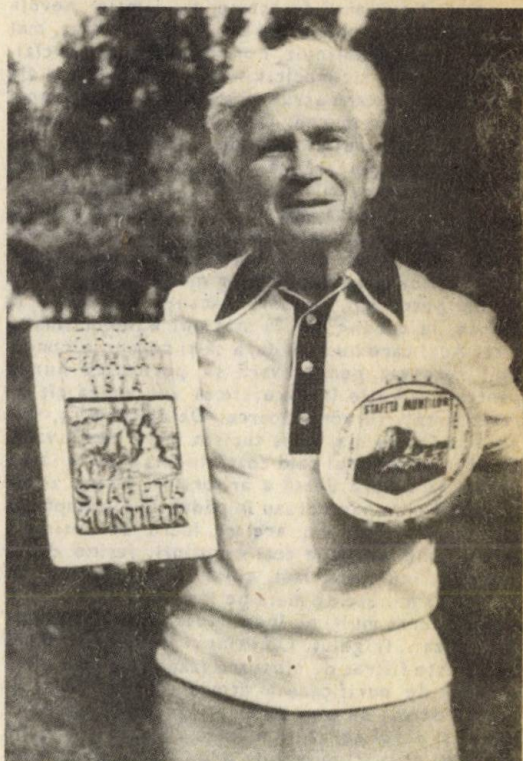
Drumul nostru coboară pînă la intrarea în pădure, trecem pe partea stîngă și se continuă pînă la satul Subpiatră. Pe tot acest drum am avut pe partea dreaptă muntele Bedeleu, cu pereții lui stîncoși. Pădurea și apoi Ticul Blagului, ne ascunde abruptul Bedeleului, dar odată depășite aceste obstacole, el ni se desfășoară în toată splendoarea lui, amintind de abruptul prahovean al Bucegilor.

În stînga se deschide largă depresiune în care este așezată comuna Sălcuia, renumită prin tîrgurile sale și prin casele specifice, din care una se află în Muzeul Satului din București și de curînd, o alta, la Pitești. Locuitorii au participat activ la răscoala lui Horea și la revoluția de la 1848 și au luat parte la oprirea trupelor hitleristo-hortiste în 1944, pînă ce s-a format frontul de nord. De la Vinătare și pînă aici ne este necesar o oră și jumătate. Socotind și timpul pentru pauze, putem să ajungem lejer la halta C.F.R. în jurul orei 16, pentru a prinde trenul spre Turda. Aceasta, bineînțeles, dacă pornim de la cabană nu mai tîrziu de ora 7.

Din mersul „la pas” al „Mocăniței” putem admira defileul Arieșului pe parcursul unei ore și jumătate pînă la Moldovenești. Pe partea dreaptă muntele Bedeleu își etalează stîncile pînă după Buru, de unde valea se mai deschide, iar odată cu intrarea în luncă, spre Mihai Viteazul. În stînga, la orizont, apare o despicătură în munte care nu este altceva decît partea de sus a cheilor Turzii — o nouă opțiune de drumeție pentru o altă duminică.

VASILE MOISA

AER AER

Primii fulgi, prima ninsoare, acele gheții cu diamante solare — totul s-a schimbat ca prin farmec, cîmpii, orașe, păduri, iar sus, în imensitatea tăcerii de pe înălțimi, se naște feeria iernii, cu urmele hieroglifice de jivine, cu silueta caprei negre profilată pe albastrul cerului. În orice parte a țării te vei duce, pe oricare munte vei urca, vei găsi aceleași nestinse frumuseți. Unora li se pare de neînțeles pasiunea schiorilor, a atîtor turiști pentru excursiile de iarnă, alții se miră, neîncredători, cînd aud că în anotimul hibernal te poți bronză la munte ca în august pe malul mării, că se poate schia în costum de baie. Și se zice adesea: de ce să mă duc la munte iarna, cînd aer curat am și în oraș?

Este o mare greșală, căci un aer rece nu înseamnă a fi și curat. Mulți oameni cred că iarna în munți e deosebit de grea, friguroasă și neplăcută. În realitate, lucrurile stau cu totul altfel. De la sfîrșitul lui octombrie pînă spre primăvară, ceața se menține în general la o înăl-

țime de 1000—1200 m. Jos e frig și umezeală, iar pe înălțimi e soare și căldură, uneori pînă la +30°C. Există, desigur, și zile rele, cu viforită mare, cînd e bine să stai la foc, în cabană, cînd e chiar periculos să ieși.

Trebuie să știm că, la altitudini mari, odată cu scăderea presiunii atmosferice, scade și sensibilitatea omului la frig și, ceea ce este mai important, pericolul unei răceli sau guturai se diminuează în atmosfera lipsită de microbi a înălțimilor. Cum reacționează organismul nostru în acest mediu binecuvîntat? Din pricină că aerul e rarefiat și oxigenul de asemenea, simțim nevoia să respirăm pe munte mai des, mai accelerat, mai adînc. În mod obișnuit, noi respirăm superficial, fiindcă sînt — zic medicii — anumite porțiuni ale plămînilor în care aerul nu pătrunde decît atunci cînd urcăm la munte. Deci: respirăm la munte des și adînc, aerul din plămîni se primește, sîngele ni se oxigenează mai bine, globulele lui roșii se înmulțesc, ca și hemoglobina, circulația sanguină se îmbunătățește, la fel respirația, inima pompează mai puternic, pulsul și presiunea arterială cresc. Acest din urmă efect e foarte folositor copiilor și adolescenților mai debili.

Să petrecem, așadar, vacanța de iarnă la munte, la cabane sau în stațiuni balneoclimaterice. Acei care nu se îndură să-și consume concediul rezervat pentru vară să pornească numai pentru 3—4 zile în excursie și vor vedea cît de reconfortați se vor întoarce. De altminteri, trebuie să facem mai mult turism iarna decît vara. Dacă în anotimpul cald toată lumea iese la iarbă verde, la umbra deasă a arborilor, făcînd zilnic plimbări prin parcuri sau în pădurile din împrejurimile orașelor, nu același lucru se întîmplă iarna, cînd aproape toți cetățenii, ieșind de la serviciu, iau autobuzul, chiar dacă locuiesc la numai 15 minute de mers pe jos. Nici atunci cînd aerul e curat mulți nu îndrăznesc să facă plimbări din cauza... frigului. Căci sînt și zile de iarnă cînd aerul este filtrat de ninsoare (zăpada e un mijloc natural de purificare a atmosferei) și chiar și atunci destui se tem de frig, ignorînd faptul că frigul și aerul curat ne măresc vigoarea. Să știm că frigul e un stimulent de prim ordin pentru fe-

nomenale nutriției. Oare nu adăpostesc regiunile nordice ale Terrei populații sănătoase, energice și rezistente? Observații științifice foarte interesante au fost făcute în zonele din nordul extrem și iată ce s-a constatat: că în timpul verii polare, atîta timp cît soarele luminează aceste regiuni înghețate, omul e plin de viață, orice muncă fizică și intelectuală îi pare ușoară; bucuria și optimismul domnesc, somnul e bun, adînc și odihnitor; că, în ce privește bolile căilor respiratorii, catarle, guturaiul, bronșitele, boli pe care, în alte locuri, le provoacă frigul și ceața, acestea sînt acolo aproape necunoscute; și s-a crezut la început că fenomenul s-ar datora absenței microbilor, dar explicația nu mai este admisă astăzi. Nansen și tovarășii săi, scria un mare medic, au stat trei ani în regiunile polare fără să sufere de nici o afecțiune a căilor respiratorii, lucrul acesta datorîndu-se mai puțin lipsei microbilor cît obișnuinței cu frigul puternic și intemperiiile.

De ce n-am obișnui și noi copiii încă de mici cu gerul și zăpada? De ce credem că-i apărăm de boli înfolindul-i, „păzindu-i“ cu strășnicie de aer?

Poate că am reușit în cele cîteva rînduri de mai sus să vă conving cît e de folositor pentru sănătate de a schimba aerul din oraș cu cel de munte. Pentru început, însă, nu vă aventurați pe culmile semețe ale Făgărașilor sau pe creasta ferestră a Pietrei Craiului. Lăsați aceste bucurii la vară, iar iarna, începeți cu stațiunile balneoclimaterice care sînt accesibile tuturor, cu împrejurimile lor pitorești de care nici lașul meu iubit nu duce lipsă. Primiți cu bucurie sosirea ghiocelilor de nea, nu vă zăvorîți în casă de teama frigului. Lăsați aerul curat dătător de viață să vă ajute. Nu uitați că fără hrană se poate trăi și o lună, fără apă cîteva zile. Fără aer, însă...

GHEORGHE PÎNZARU

N. B. Aceste sfaturi vă sînt adresate de admirabilul veteran al ghizilor ieșeni, om al naturii, drumeț încercat, care la cei peste 75 de ani ai săi se pregătește voios pentru o nouă ediție a Ștafetelor Munților!

Cu puțină răbdare veți descoperi cele 12 greșeli pe care desenatorul O. COVACI le-a lăsat intenționat în unul din aceste desene.

POVESTIRI (adevărate) CU PLOAIE ȘI URȘI

(dintr-un jurnal de drumeție)

... erau foarte ușoare rucsacurile în tren, acum însă și-au „revenit”, greutatea lor cumulată echivalează cu vreo 90 de kilograme. Sîntem încă puțin dezorientați, oare unde mai e stația autobuzului de Păltiniș? Un ofițer de miliție ne îndrumă spre un birt. Îi replicăm că nu ne e foame, vrem doar să ajungem cît mai curînd în munți. Omul nostru începe să ridă: stația cu pricina se află chiar în fața birtului! Pînă una-alta, rămîn singur de pază lîngă bagaje. Prietenul meu Daniel, viitor geolog și drumeț infocat, s-a repezit să cumpere de la un magazin, „pe care l-a ochit el”, un ciocan de prospecțiuni. Vrea să aibă neapărat unul din Sibiu. De cîte ori am fost eu în orașul de pe riul Cibin? De pe vremea cînd nu știam să-i citesc numele, nici măcar cu litere de tipar. Mai încolo, am învățat o mulțime de versuri pe dinofără, Goga de exemplu, „Nu-i jalea pămîntului tale / Tremurătoarea ta plînsoare, / Ci-i cîntecul de-ngropăciune / Al doinei noastre care moare”. Comuna Rășinari e la un pas. Și ce i-a răspuns cîndva poetul din neam de păstori lui Duiliu Zamfirescu? I-a zis așa, că „obidiții domnului Octavian” au „sprijinit eternitatea cu umărul lor”... Majoritatea celor care urcă alături de noi în autobuz sînt rășinari. Un zdrăhon — cămoșă în carouri și pantaloni verzuții — mă examinează și apoi se hotărăște să-mi demonstreze că e o enciclopedie ambulantă a muntelui. Știe și basme, îmi povestește cum, pe vremea cînd umblau Dumnezeu și Sfîntul Petru pe pămînt, nouă frați, ciobani, se risipiseră cu oile pe Cîndrel, tatăl lor, baciul, fiind plecat... și s-au apucat ei să mîncească dintr-un blid de piatră, cu o singură lingură... și apăr la masa lor cele două personaje cerești, doi oameni osteniți, lihnîți de foame... cer și ei de mîncare, însă frații se uită unii la alții, dau din umeri, n-au de gînd să-i poftească și străinii pleacă supdrați, iar de atunci, zic oamenii locului, supărarea asta cerească a dat ca pedeapsă ciobanilor ursul, care umblă pînă azi prin Cibin...

... plouă mărunț cînd ajungem la Păltiniș. Dăm cu gîndul țircoale casei în care trăiește, știm, Constantin Noica, dar nu îndrăznim. Vremea e neprimitoare, dar uite că norocul ne surîde, facem cunoștință cu Mihai Cazan, din Cugir de felul său, dar care e aici... chiar meteorolog! Ne invită să urcăm la dînsul, la stația meteo, lîngă care montăm cortul și-l inaugurăm, tocmai bine să-l demonstrăm, fiindcă ploaia, înțelegîndu-se, sîntem poftiți într-o cămăruță din podul stației, de o mie de ori mai potrivită „în caz de averse”. Punem în funcție casetofonul și deschidem larg fereastra. Munți, munți, munți, brazi, brazi, brazil Pînă departe, fronturi de nori colcăie și se intrupează în fel și chip dinspre Cîndrel. Meteorologul de serviciu iese la o oră o dată să verifice instrumentele. Se întoarce apoi în camera de lucru, notează datele și le transmite efectuînd corecțiile necesare. Se

face schimb de astfel de date cu stația cea mai apropiată. E un fel de mică uzină cu foc continuu. La 21,50 am impresia că mă uit la ceas. Dar poate visez. Se doarme adînc pe munte...

Și, evident, sînt matinal. Daniel doarme încă, pe chip cu o expresie de cățeluș satisfăcut. Ziua s-a desfăcut, puțin înnorată, dar caldă. Cobor, dau chiar de brunetul nostru meteorolog care-mi spune că azi se înregistrează 21°C. Temperatura zilei nu va mai urca, se prevede o scădere cu cinci grade. Și averse, cam la o oră și jumătate una de alta. E foarte posibil să mai avem de luptat și cu picla. În „garsoniera” din pod, prietenul meu e de-acum la micul dejun. Întru și eu în competiție și scăpăm de un kilogram de alimente și ambalaj. Ne pregătim de drum. Mihai Cazan ne conduce pînă la ieșirea pe marcaj din Păltiniș. Aflăm că străbate de cel puțin douăzeci de ani munții. A mers, pe trasee marcate sau nu, în Paring și Făgăraș, în Retezat, în munții Moldovei. Multe sfaturi binevenite. Ne este încredințat și un mesaj pentru „nea Ilie, cabanierul de la Cînaia”.

Am intrat în pădure, părăsind drumul forestier de cîteva minute. Ținem marcajul punctului roșu. Daniel merge înaintea mea, la 25 m distanță. Peste o jumătate de oră voi trece eu în frunte. Cînd prietenul meu calcă peste o porțiune cu bolovaniș sau crengi îndesite, îi zăngăne obiectele metalice din rucsac. Timp de opt zile, vom asculta amîndoi aceste zgomote și multe altele, vom mărșălui acompaniindu-ne, în cadență, ca doi instrumentiști! Treceam de Șaua Șerbanei. Am traversat un pîrîu care se îmbrămoia în șipote printre stînci, rupînd poteca printr-o frumoasă cădere argintie. „Elementul civilizației”, ceasul, arată 10, 15, și... iarăși ne plouă. Nu sîntem singuri sub picături: din amonte coboară două femei și doi bărbați, oameni ai locului după îmbrăcăminte. După o vreme întîlnim și doi turiști ca noi. Cel vîrstnic ne spune că avem de mers încă trei ore — „lejer” — pînă la refugiul Salvamont Cînaia. E superb în pădure, cuvîntul „superb” cuprinde în el frumuseți cu mîile, pe care numai gîndul le poate păstra cu adevărat. Izvoare săgetează de sub picior de stîncă sau dintre arbori. Am să țin seama de avertismentul drumețului de adineauri, cum că o porțiune a traseului e văduvită de apă. Umplu, așadar, bidonul de aluminiu. Dincolo de pădure vom da de platoul ce se scurge în Valea Sadului și a Frumoaiei. Fundalul e ca un tablou perfect compus, cu prăpăstii și creste înalte. Perspectiva se desface grandios, se văd Paringul, Retezatul, Făgărașul.

Cer înnorat cît vezi cu ochii. Picături dese îmi mătură fața în rafale. Daniel mă întreabă dacă n-ar fi bine să poposim un pic. Îi fac doar un semn din care înțelege că am altă părere — să mergem în ritm „mai dur” și să punem pe noi pelerinele de ploaie. Vremea își face de cap, cînd picură cu țirii-

ta, cînd vine hîind o torențială, cu tunete de rigoare. Decorul rămîne însă magnific și înregistrează mult mai acut spectaculosul decît pe-o însorită zi, netulburată în frumusețea ei firească. După o oră trecem de Rozdești, virf înalt de 1952 m. Cădem de acord să facem de data asta un popas de o jumătate de ceas. Asta fiindcă ni s-au dezechilibrat rucsacurile și nu trebuie să ajungem la răsturi și rîni de la bransard.

Ronțăm — la sugestia mea — bomboane, pe-o adevărată vijelie. Nu se mai vede nimic în jur. Temperatura trebuie să fi scăzut cu cel puțin zece grade. Stăm în loc, pînă se hotărăște să ne spună, în sfîrșit, la revedere, coada furtunii. De-acum înainte marcajul începe să coboare lin. Întîlnim patru munteni, o femeie între două virste, rumenă, veselă, căreia îi povestește ceva cu însușește un bărbat înalt, osos, deloc slăbănog. În urma lor, doi tineri, unul e sigur fiul femeii, poartă pe chip trăsăturile ei. Cred că-s rășinari după îmbrăcăminte, băiețandru are cizme de piele neagră, cămașă brodată, pe deasupra mintean, pălărie cu borurile răsfrînte în sus. Exact la 16,27 vedem Cînaia Recapitulăm din cele citite la plecarea: situată pe virful cu același nume, 2057 m, are o deschidere largă spre sud-vest, către Valea Frumosei. La vest e Cîndrelul, înalt de 2244 m. Pînă una-alta, dăm de o stîină. Cîinii ne-au simțit de la o poștă. Ne continuăm drumul pe-o ploaie urîtă, mai bate acum și-un vînt tăios, puioare groase de piclă urcă din Valea Frumosei. Șleaul de căruță învîrtos se chinuie să devină drum forestier și pe el aleargă o droaie de pîrliașe... În sfîrșit, iată cabanal.

Și oada, în care facem un foc meritat. Nea Ilie cabanierul și soția lui sînt chiar din Rășinari. Învățați amîndoi cu traiul sănătos. Bărbatul, trecut de cincizeci de ani, are ochi albaștri, mari și zîmbăreți. Cosește fără întrerupere din zori pînă pe la douăsprezece, face apoi stoguri, taie lemnele, își repară unelte, duce caii la păscut. Au și o grădină de zarzavaturi frumuse. Seara, vine la nea Ilie un cioban tînr. Stăm la taifas și aflăm că ursul coboară la stîină cam la două nopți și ortacii îl înfruntă cu bitele. Un cline ciobănesc e sfîșiat cit ai clipi dacă fiara apucă să-l atingă cu gheara. A ajuns ursul, zice ciobanul, să nu se mai teamă de foc, ba nici de bită. Anul trecut, prin aprilie, un cioban a fost luat de Moș Martin drept oaie. Avea pe el omul o șubă mișoasă de berbec, a fost găsit în pădure, mort, în fundul unei ripi, unde-l tirise ursul. S-a ținut judecată chiar cu ursul ăsta, povestește mai departe ciobanul. L-o rănit cu barda la picior un muncitor forestier și oamenii din sat au pornit după urmele de sînge să-l prindă. L-au executat pe dreptate, prăpădise nu mai puțin de 200 de oi într-o jumătate de lună, s-a judecat pricina la tribunal și oamenii au cîștigat procesul, plus prima pe trofeu... Îl întreb pe cioban cit de aproape a stat el față-n față cu ursul. „Cam pe unde ești dumeata acu' era ursul atunci”, îmi zice, surizînd liniștit, aierul. Îmi mai povestește o întimplare de-a dreptul... cinematografică. Într-o noapte, a venit fiara aproape de saivan și, nesimțind nici o mișcare, a intrat înăuntru. A dat peste cinci ciobani. Patru dormeau și al cincilea era aproape așipit. Pe acesta din urmă a început ursul să-l miroasă pe îndelete. Omul a stat ce-o stat nemîșcat, apoi a reușit să răscolească jarul cu virful piciorului. S-a iscat dintr-un noroc o văpaie și așa animalul a fugit...

Urcăm în dimineața asta pe marcaj, spre Cîndrel. Iarăși o turmă de oi și doi ciobani, tatăl și fiul, familia Oprea, cum se recomandă. Tîndrul e absolvent de liceu, dar e învățat cu mioarele încă de pe la 11 ani. În jur, perspectiva e amețitoare — văi abrupte cu pereți de stînci golașe, pete de zăpadă, bolovănișuri bătute de soare, iezere. Căldări glaciare împrejur și — iată o rimă fără voie — un frumos efect clar-obscur, soarele cu ceața. Peisajul e completat bucolic de o turmă de căprioare — patru adulți și nu mai puțin de zece iezi. O zbughesc cit ai clipi, auzindu-ne glasurile. Le ținem urma, cu părere de rău, cu binoclul. Nu peste mult timp, ne răsăr în față oameni călări. Trec dinspre Tilișca. Munteni de felul lor, fac cite 70 km pe zi, pe caii lor puternici. Omul din frunte se leagă de pe un armăsar murg cu copita cit o pălărie. Trebuie neapărat să-i fotografiez, dar, culmea, de la 8 metri nu reușesc să-i prind în obiectiv pe amîndoi. Pe crupa calului atîrnă patru desagi, cite doi în fiecare parte. Călăreții ne explică: duc merinde la stîină, pe urmă or să ia calea Sibiilor. Cu șapte cîini după ei, un convoi de toată frumusețea, pe care-l visam de mult în viața mea de citadin.

Urcăm repezcoara coasta masivului Cîndrel, ajungem pe Platoul Diavolului, apoi la o cumpănă de piraie. Trecem printr-un culoar de iarbă înaltă pînă la genunchi, unde abia am vreme să văd dunga unui gușter. Facem un popas de adăpare lingă un pîrîu. „Prizăm” puțin prof de glucoză la care adăugăm și un pic de slăniță cu puțin. Prietenul meu scoate hărțile și busola. La timp, căci ne abătusem din drum cu 500 m spre dreapta, ceea ce ar fi însemnat să nu mai ajungem înapoi, la refugiu Salvamont Cînaia, ci undeva, spre buza masivului Ștefăști. O piclă amenințătoare se îndreaptă spre noi din vale, foarte sigură pe sine. O „fentă” și deviem din marcaj vreo 2 km, pe o direcție orientată în unghi ascuțit. Se vede și cabana la orizont, care peste o oră nu va mai arăta ca acum, cit o cutie de chibrituri. Ei da, peste un ceas, Daniel se va bărbieri zîmbind mulțumit de drumul de azi, iar eu voi ieși afară din cabană. Nu mă grăbește nimeni. Mă uit la vâile peste care se mai întoarce o dată soarele din drumul lui. Ce-o fi acum acasă? Bucureștiul... Sîntem despărțiți de toate cite sînt ale capitalei în momentul în care mă îndrept spre bușteanul scobit ce captează apă de la pîrîul ce trece prin ograda lui nea Ilie. Nu e o închipuire. Sincer să fiu, mi-ar place să nu se termine niciodată această realitate. Mă întreb cit de mari erau acum două mii de ani acești codri. Mai mult ca sigur, tot ursul îi stăpînea. Iar la vreo răscruce, te-ai fi întîlnit cu un păstor dac, care te-ar fi salutat în limba dacă, pe care tare aș fi vrut s-o aud, măcar în vis. Punga de plastic și prosopele de pe umăr tot nu mă aduc încă în prezent. Trăiesc în visul meu, în culori și umbre ce se uniformizează pe măsură ce-mi duc privirile către fundul văilor. Tranzistorul din cabană transmite știrile. Se prevede vreme ploioasă în sudul Transilvaniei. Am să mă antrenez pentru zilele următoare, cum mi-am propus. Un kilometru, în alergare puternică, de opt ori. Alerg sub rafalele ploii. Pe o vreme ca asta a prăpădit Dănilă Prepeleac căruța nouă a lui frate-său. Ud pînă la piele, mă întorc la cabană și, în vreme ce mă spăl la bușteanul scobit, îmi spun basmul pînă la capăt.

ALEXANDRU BĂNULESCU

În munții neștiuți ai Gorjului

PLEȘA

MUNTELE MARILOR VERTICALE

În primăvara lui 1978 am descoperit Pleșa, bastion masiv de calcar de pe partea gorjană a munților Vilcanului, dominind la peste 1100 m satele de la poale; Runcu, Biltișoara, Bîlta. De sub virf se desfășoară spre sud trei pînteni: Cracu'al Lung, Cracu' al Scurt, Cracu' al Sîngerului. Urcam continuu pe cel din stînga împreună cu Vasile Stroe, Dan Nanu, Marius Milea, lăsînd tot mai în urmă pata strălucitoare a tăului cocoțat romantic în șaua dintre văile Lacului și Toplicioarei. Ne conducea Sică a lui Voicu din Bîlta, mormînd amar, pe cînd traversam o coastă întinsă acoperită doar de cioturile pădurii tăiate.

— Ne-au doborît fabrica de oxigen...

Gura imensă a Clocoticiului din Cracu' al Scurt era mult mai sus, în pădurea bătrînă, aruncînd o piatră înăuntru fără să auzi mult timp nimic, doar mai tîrziu, după 3—4 secunde începînd șuieratul sinistru, alte cîteva secunde nesfîrșite, apoi bufnitura.

Am revenit după o lună cu 100 metri descări și cîteva sute de metri de corzi, aceeași echipă, completată cu Nicolae Stoica Negulescu, Costel Roman, Florin Cucu. Zvîcnirile firului albastru al corzii se propagau molatec, pentru a se stinge jos de tot acolo unde spațiul devenea întunecat și nedefinit. O răcoare apăsătoare părea să emane din pereții întunecați și neîmblinziți, care se precipită spre adîncuri. Golul vast ne învăluia pe măsură ce depășeam surplombele din apropierea suprafeței, ca și cînd am fi asistat la tragerea unor cortine succesive. Prin uriașa fantă verticală, asemănătoare celei a unei urne, muntele părea că ne soarbe.

La 97 m adîncime, puțul se închidea fără continuare. În acel moment, era, ca mărime, a doua verticală coborîtă vreodată în România.

În vară, priveam versantul opus al Pleșei, pădurile nepătrunse se adînceau într-o vale seacă, Scoaba Sărăturii care rămînea suspendată însă în muchea pereților de sute de metri ai defileului Gropului cu Apă. Nu m-aș fi încumetat s-o abordez pe nici o parte, cu atît mai mult cu cît, judecînd după harta geologică, perspectivele de a se găsi acolo un mare aven le consideram nule.

În 1979, un decembrie însoțit și fără zăpadă ne găsea totuși pe mine și pe Iuliana Kövari, urmîndu-l pe Nea Costică Purcăreanu, pe un versant abrupt al Scoabei Sărăturii. Urcasem din Biltișoara, trecusem creasta Pleșei pe la Tăul

Ursului și după o scurtă coborîre ne aflam pe buza largă a unui aven, dezarmați de șuierul prelung al pietrelor care cădeau multe secunde, ricoșînd în pereți.

Nicolae Stoica-Negulescu (Bebe) n-a răbdat să amînăm tura de explorare decît pînă la 1 martie 1980. Ne mai însoțea un începător, Silviu Ianoș. A trebuit să ne asigurăm un cîștig de altitudine, stabilindu-ne la o cabană forestieră situată cu 500 m diferență de nivel mai sus de sat, a trebuit să tăiem pîrtie pe versanții neumblați, apoi pe creastă, prin zăpada care trecea de bocanc, apoi de genunchi, apoi de briu...

Vasile, tăietorul de lemne moldovean, care ne-a ajutat la căratul corzilor, s-a oprit tăcut la cîteva pași de pîlnia puțului, nu mai văzuse așa ceva, și după cîteva minute a vorbit:

— Astea trebuie să fie găurile prin care s-au scurs apele de la Potop.

Pe buză, cînd panta se rupea și trebuia să-ți dai drumul în surplombă, am avut toți trei clipe de ezitare: priveam pudra zăpezii pe care o împrăștiam în hău, un nor alb în destrămare, care te-ai fi așteptat să-ți dezvăluie în cele din urmă cine știe ce peisaj ascuns. La capătul a 61 m de rapel însă ne aștepta doar o sală uriașă cu bolovani albi și umezi. Din ea ne-am angajat pe o galerie haotică, terminîndu-se cu un puț adînc de 12 m, frumos sculptat în plăcile strzelor de calcar. Pe fundul lui se atîngea cota —86 m și luea un ochi de apă. Înselat, Bebe îl adulmecase direct, trecînd, fără să le bage în seamă, pe lîngă alte 4 puțuri, unele mult mai adînci și pe lîngă cel mai grandios grup stalagmitic descoperit pînă atunci în țară, înalt de 10 m.

Cu 61 m de verticală de urcat pe coardă, dacă mai puneam la socoteală și crusta friabilă de gheață care avea să acopere troienele moi după căderea nopții, aveam motive să ne declarăm pentru moment mulțumiți de această recunoaștere.

Doă luni mai tîrziu revenisem la aven cu Bebe, Marius Milea, Ilie Boloveschi, Marian Popescu și Marian Stanciu. Bebe trecea buza unui nou puț interior larg și-și dădea drumul în rapel. L-am putut urmări de-a lungul celor 23 m, pînă la fundul plat și clar, fără continuare. Eu am fost desemnat la rînd, pentru forțarea ultimei șanse. Am coborît 33 m într-un alt puț paralel, larg, dar însemnat de tumoarea alburie

a concrețiunilor, care ajungeau în final să-l observe 99 m adâncime, atât era tot ce reușisem să realizăm.

Într-o zi ploioasă de vară pășeam împreună cu Constantin Bică, într-un echilibru precar, dictat de rafalele vântului, de iarba alunecoasă și de hăul Păreților deschizându-se la o lungime de braț în stînga noastră. Indicațiile lui Toma Petre din Bîlțioara asupra situației noului aven fuseseră categorice: chiar în circa abruptului.

Mai bine de o lună echipele s-au succedat, spărgînd cu îndirjire stîncă, scoțînd afară bolovanii grei și tăioși, în timp ce căderea vreunei pietre în fanta încă prea îngustă a puțului era singură în stare să-i stimuleze: 10...15...20...25 secunde; oare asta să fi fost ultimul pocnet? S-a reușit să se avanseze astfel pînă la 10 m adâncime, pe o traversă, de unde puțul se lărgea considerabil, reclamînd instalarea echipamentului alpin.

Primul tren de scări disponibil avea doar 50 m. Viorel Lascu l-a coborît în întregime, reușind, întîmplător, ca la capătul lui să pună picioarele pe o platformă neînsemnată. De aici, pietrele se auzeau căzînd încă 12 secunde.

După tura sa mai rămînea prea puțin timp pînă la prima ninsoare. Puțul rămînea pe altă dată ... sau trebuia „înghițit fără apă”. Aveam 48 de ore libere pentru a dispune de Clocoticiul din circa Păreților. Singura care a mai apucat să mă însoțească a fost Iuliana Kóvari.

Zăpada ne-a prins totuși din urmă după 500 m de urcuș, precedată de tropăitul înfundat în frunze al unui mistreț care, mai înțelept, își căuta probabil adăpost.

Singur apoi în verticala uriașei crevase, mă simțeam un soi de automat cuplat pe „coborîre”: treceam un nod, atingeam o platformă, lansam din nou coarda, alunecam pe pietrele următoare

platforme, din nou coarda azvîrlită în gol, o nouă platformă înghesuită, mai trec un nod (este ultima bucată de coardă) mai ating o platformă, pereții se apropie, dar nici următoarea platformă nu este ultima, avansează pe o parte spre ruptura evidentă a podelei, sec! Puțul s-a înfundat, 3 m mai jos.

Am urcat cei 121 m ai puțului să cartez, fără să privesc înapoi. Știam că am lăsat posibilități tentante de continuare și pentru ceilalți, care nu putuseră veni atunci cu noi. După coborîrea și urcarea celui mai adînc puț din țară, abia ieșirea din viscol spre dimineață, după 2 ore de derapaje pe coaste înzăpezite, te faci să te simți cu adevărat norocos.

În primăvara lui 1982 Viorel Lascu și Leonard Bezman s-au angajat din nou în lunga coborîre a puțului. Faptul că, spre deosebire de mine, știau cam cîți metri aveau de coborît, îi făcea să fie tot mai nedumeriți, pe măsură ce corzile se topeau deasupra lor în întuneric, iar fundul nu apărea încă. Ei aveau să descopere, la 125 m adâncime, gura unui nou puț, prin care au atins cota minimă a avenului, -149 m.

La poalele Pleșei peste un kilometru de galearii au fost explorate în ultimii ani de echipele clubului nostru în peșterile de la Podul Picuiei, Izbucului Mușchiat, Pătrunsa. Prin ele curg, temporar sau permanent, riuri, al căror amonte va fi poate interceptat de avenele acestui munte prodigios. Totuși, deocamdată, după ce am coborît în total în măruntălele Pleșei peste 500 m de verticale, într-unele din cele mai mari puțuri ale țării, sfidarea ei rămîne neclintită.

HORIA MITROFAN

Clubul de speologie

„Emil Racoviță — București”

Numărul de peșteri pe masivi muntoși, conform catalogului pe anul 1981

Munții Maramureșului — 14; Munții Vulcanici de Nord — 5; Munții Rodnei — 48; Obcinele Bucovinei — 10; Munții Rarău-Giumalău — 1; Munții Stînișoarei — 2; Munții Bistriței — 2; Munții Giurgeului — 6; Masivul Ceahlău — 9; Masivul Suhard — 30; Munții Hășmașul Mare — 22; Munții Troțului — 1; Munții Vulcanici de Sud — 13; Munții Oltului — 139; Munții Teleajenului — 14; Masivul Piatra Mare — 4; Masivul Postăvarul — 25; Munții Bucegi — 31; Munții Leaota — 36; Masivul Piatra Craiului — 161; Culoarul Rucăr-Bran — 420; Munții Buzăului — 1; Munții Vrancei — 8; Munții Făgărașului — 19; Munții Lotrului — 5; Munții Căpățînei — 90; Munții Paring — 63; Munții Sebeșului — 190; Munții Retezat — 287; Munții Vîlcău — 694; Munții Mehedinți — 434; Podișul Mehedinți — 115; Munții Godeanu — 128; Munții Cernei — 144; Munții Tarcu — 6; Muntele Mic — 2; Munții Semenici — 1; Munții Almăjului — 28; Munții Locvei — 87; Munții Aninei — 431; Munții Domanului — 224; Munții Dognecea — 17; Dealurile Areniș — 3; Munții Poiana Ruscă — 120; Munții Zarandului — 93; Munții Metaliferi — 302; Munții Trascăului — 252; Munții Gilăului — 23; Munții Bihor — 972; Munții Vlădeasa — 44; Munții Codru Moma — 134; Munții Pădurea Craiului — 680; Munții Plopișului — 4; Munții Mezeșului — 6; Depresiunea Transilvaniei — 101; Dobrogea de Nord — 18; Dobrogea Centrală — 25; Dobrogea de Sud — 42; Subcarpații Vrancei — 20; Subcarpații Buzăului — 3; Subcarpații Teleajenului — 3; Subcarpații Ialomiței — 2; Podișul Moldovei — 2.

TOTAL — 6.816 peșteri.

Ocrotiți peșterile!

Pășim într-o peșteră timizi și respectuoși. Nu o subestimăm și în consecință ne echipăm corespunzător. Dacă ne acceptă, să nu o tratăm în nici un caz ca niște cuceritori. Vom trece fugitiv printr-o lume care nu este făcută pentru om dar în care găsim satisfacții multiple.

Nu uita! Dacă nu intervii la timp, orice peșteră va deveni un coș de gunoi!

Nu polua!

Nu arunca bateriile uzate, becurile arse, carbidul consumat, cutiile de conserve, mcurile de țigări, ambalajele... nici în peșteră, nici la intrarea ei. Adună toate deșeurile într-un sac de plastic, scoate-le și îngroapă-le la

exterior sau du-le la locul destinat pentru gunoi.

Nu distruge!

Frumusețile subterane au un proprietar, peștera! Bunul său trebuie respectat. Plecăm oare cu pendula din salonul unui prieten? Ne umplem buzunarele cu franjuri din lustra sa?

Nu spargeți concrețiunile! Ați putea face să plângă un prieten necunoscut care, acum citva timp, le-a descoperit cu ochi de copil.

Urmați întotdeauna același traseu pentru a nu călca solul concreționat sau scurgerile imaculate pe o mare suprafață.

Dacă pentru formarea unei peșteri sînt necesare mii de ani, cîteva ore sînt îndeajuns pentru a o devasta...

Protejează!

Generațiile următoare nu vor avea nici un profit văzînd că Ionel a vizitat aceste locuri la data cutare.

Nu lăsa nimic altceva decît urmele pașilor!

Nu lua nimic în afară de fotografiile!

Nu uita!

Pentru stalactite nu există primăvară!

ICĂ GIURGIU

Adresele unor cluburi și cercuri de speologie

Municipiul București

1. C. S. „Emil Racoviță” — Ică Giurgiu, Bd. Metalurgiei nr. 38, bloc R 7, ap. 79, sector 4, cod 75579, of. p. 61, td. 90-835103, ts. 90-142210/359
— Costel Roman, str. Șerban Vodă 234, sc. 1, ap. 23, td. 90-237448, ts. 90-834140/189
2. C. S. „Focul Viu” — Gheorghe Aldica, Aleea Rîmnicel 2, bloc M 6, ap. 66, București, sector 6, cod 77456, td. 90-777241, ts. 90-807040/2335, 2443
3. Grupul de Explorări Speologice Subacvate — Șerban Sârbu, CP 2-81 București, td. 90-177980

Județul Alba

4. C. S. „Emilian Cristea” Alba-Iulia — Tarcinius Vădeanu, str. V. Alecsandri, bloc C 3 ap. 9, cod 2500, td. 968-12984, ts. 968-11011, 23649, 16124
5. C. S. „Polaris” Blaj — Viorel Ludușan, str. Gării, bloc stație C.F.R. Blaj, ap. 2, cod 3175, ts. 967-11414/180

Județul Arad

6. C. S. „Liliacul” Arad — Tiberiu Tulucan, str. Vișinului 77, cod 2900
— Groh Ladislau, Calea 6 Vînători 9-13, bloc V 3, sc. C, ap. 1, cod 2900
7. Grupul de explorare subterană „Ziridava Arad — Carol Göpflich, str. Tușnad 3, bloc 525, ap. 1, cod 2900
8. C. S. Lipova — Ilie Pfeiffer, str. V. Bugariu 16 A, bloc N 2, et. 2, ap. 10, cod 2875

Județul Argeș

9. C. S. „Piatra Craiului” Cîmpulung — Ioan Dobrescu, str. P. Zamfirescu 11/F, cod 0425, td. 970-15467

Județul Bacău

10. C. S. „Carst” Bacău — Victor Voinea, Aleea Parcului, bloc 2, sc. B, ap. 3, cod 5500, td. 931-16921, ts. 931-15466, 16320, 16690
— Daniel Tomegea, Cornișa Bistriței I, bloc 8, sc. A, ap. 2, cod 5500, td. 931-31904

Județul Bihor

11. C. S. „Cristal” Oradea — Bogdan Tomescu, str. 6 Martie 75, bloc D 6, ap. 30, cod 3700
— Gabor Halasi, str. D. Cantemir 77, bloc C 4, sc. C, ap. 59, cod 3700

12. C. S. „Crysis” Oradea — Stelian Perțe, str. Predeal 8, bloc PB 15, ap. 13, cod 3700
13. C. S. „Z” Oradea — Liviu Vălenaș, str. 6 Martie, bloc D 2, cod 3700, td. 991-30146, 44618, ts. 991-12724/6
14. C. S. „Speodava” Oaș Dr. Petru Groza — Petru Brijan, str. Gării, bloc 16, ap. 2, cod 3638
15. C. S. „Czaran Gyula” — Tinca — Ludovic Mátyási, str. A. Mureșan 77, cod 3685

Județul Brașov

16. C. S. „Avenul” Brașov — Walter Gutt str. Aninoasa 8, cod 2200, td. 921-12680
17. C. S. „Silex” Brașov — Gerhardt Guist, calea Făgărașului 13, cod 2200

Județul Caraș-Severin

18. C. S. „Exploratorii” — Reșița — Günther Karban, str. M. Eminescu 4 B, cod 1700, td. 964-11108, ts. 964-17111/168
19. „Speo-Caraș” Oravița — Ioan Simko, str. Izvoarelor 2, cod 1750

Județul Cluj

20. C. S. Cluj-Napoca — Árpád Szilágyi, str. Scărișoara 1, sc. 4, et. 4, ap. 44, cod 3400, td. 951-40921ts. 951-52125, 52525, 53525/132
— Bela Bagameri, str. Băița 2, bloc K 4, sc. 6, ap. 59, cod 3400
21. C. S. „Cepromin” Cluj-Napoca — Radu Baboș, str. Lingurarilor 14-42, bloc S 4, sc. 7, ap. 273, cod 3400, ts. 951-30026, 36016/183
— Felician Papiu, str. N. Iorga 1 A, cod 3400, td. 951-47981
22. C. S. „Emil Racoviță” Cluj-Napoca — Cristian Popa, str. Plopilor 33, cod 3400, td. 951-64133
23. C. S. „Politehnica” Cluj-Napoca — Nicu Gligan, str. Fintinele 63-65, bloc B 9, sc. A, ap. 29, cod 3400, td. 951-80796, ts. 951-85027, 84037/140
24. Grupul Speo-Alpin Cluj-Napoca — Radu Craioveanu, str. Universității 6, cod 3400, td. 951-21184
25. C. S. „Casa de Piatră” Turda — Dan Felea, str. Suluțiu 28, cod 3350, td. 953-12022

Județul Covasna

26. C. S. „Ursus Spelaeus” Baraolt — Istvan Denes, str. Principală 187, cod 4027, Tălișoara
— Marius Giurgiu, str. Principală 53, cod 4027, Tălișoara

Județul Hunedoara

27. C. S. „Proteul” Hunedoara — Marinaș Băicoană, str. M. Viteazu 15, bloc B 2, sc. A, ap. 35, cod 2750

— Puiu Petru, str. Streiului 2, ap. 26, bloc D 3, cod 2750

28. C. S. „Zarand” Brad — Traian Bosdoc, str. Cuza Vodă, bloc 1, ap. 5, cod 2775, td. 1741

— Mircea Nedopacă, str. Libertății, bloc A 7, ap. 22, cod 2775, td. 1236

29. C. S. „Emil Racoviță” Petroșani — Iosif Sandor, str. Minei 12, cod 2684, Petrila

30. C. S. „Piatra Roșie” Petroșani — Romulus Vențel, str. Independenței, bloc 3, ap. 3, cod 2675, ts. 957-70563

— Deli Geza, str. Aviatorilor, bloc 22, ap. 46, cod 2675, td. 957-41492

Județul Iași

31. GEIS Iași — Cristian Cuba, str. Vămășoia 14, bloc B 25, ap. 3, Galata I, cod 6600

Județul Maramureș

32. C. S. „Montana” Baia Mare — Dumitru Istvan, Bd. București 28, ap. 11, cod 4800, td. 994-32929, ts. 994-32075

Județul Mureș

33. C. S. „Speomureș” Tg. Mureș — Ferenc Demeter, str. T. Vladimirescu 170/56, cod 4300

Județul Prahova

34. C. S. „Hades” Ploiești — Adrian Nicolau, str. Gloriei 6, bloc 16 E, ap. 6, cod 2000

— Grigore Stelian, str. Melodiei 55, cod 2000

35. C. S. „Adâncurile” Cîmpina — George Grigore, cod 2177 Scorțeni

Județul Suceava

36. C. S. „Bucovina” — Suceava — Adrian Done, str. V. Bumbac 3, cod 5800, td. 987-14248, ts. 987-16747/153

Județul Timiș

37. C. S. „Cristal” — Timișoara — Gerlartin Avram, intrarea Vișinului 4, bloc 34, sc. B, ap. 10, cod 1900, td. 961-65118

— Călin Strava, str. Rodnei 1, et. 3, ap. 15, cod 1900, td. 961-31142

38. C. S. „Speotimiș” — Timișoara — Constantin Lupu, str. L. Filipescu 8, et. 3, ap. 12, cod 1900, ts. 961-12457

Județul Vâlcea

39. C. S. „Nyphargus” — Rm. Vâlcea — Nicolae Voicilă, str. Gr. Preoteasa 83, cod 1000, td. 947-18773

— Ghiță Procopie, str. Emil Avramescu 5, bloc P, ap. 4, cod 1000, td. 947-19132

40. C. S. „Phoenix” — Rm. Vâlcea — Florin Dumitrescu, str. Cozia 44, bloc MV Popescu, sc. 5, ap. 16, cod 1000

Adrese utile

● Federația Română de Turism-Alpinism Comisia Centrală de Speologie Sportivă — str. Vasile Conta nr. 16, cod 70139, București, 37

● B.T.T. București — str. Onești nr. 6—8, cod 70119, pentru Gheorghe Baboș, ts. 90-167810/290

● Institutul de Speologie „Emil Racoviță” — str. M. Moxa 9, cod 78109 București, 12, tel. 90-503465

— str. Clinicilor nr. 5—7, cod 3400 Cluj-Napoca, tel. 951-25954

**Material întocmit de
ICĂ GIURGIU, ARPAD SZILAGYI, PAUL
MATOȘ**

Știați că...?

● Peștera cu cea mai mare denivelare din lume este Jean Bernard (Franța): 1535 metri (—1.494; +41).

● Cea mai adâncă peșteră de pe glob cu o singură intrare: Illamina 'Ko Ateak (Spania) (—1.338 metri).

● În prezent se cunosc 18 peșteri cu denivelare mai mare de 1.000 de metri: 6 în Austria, 5 în Spania, 4 în Franța, câte 1 în URSS, Mexic și Italia.

● Pe glob există 216 peșteri cu denivelare mai mare de 500 de metri.

● Cea mai adâncă peșteră din Africa este Anou Ifllis (Algeria) cu — 975 metri.

● Cea mai adâncă peșteră din emisfera sudică este Mamo Kananda (Papua — Noua Guinee): — 528 metri.

● Pe glob se cunosc 33 de puțuri absolut verticale sau aproape absolut verticale mai mari de 200 de metri. Recordul este deținut de P-24 Altemurmeltier (Austria) cu 480

de metri. Cele mai multe asemenea abisuri se află în Mexic, 6 iar câte 5 în Austria și Jugoslavia

● Cele mai lungi peșteri din lume: Flint Mammoth cave system (SUA) — 471.000 km; Optimisticeskaja (URSS) — 147.000; Hölloch (Elveția) — 144.000; Jewel cave (SUA) — 104.736; Ozernaia (URSS) — 104.500.

● Până în prezent se cunosc 69 de peșteri mai lungi de 20 de kilometri. Cele mai multe se află în SUA (27), Franța (8) și Austria (6).

Știați că...?

● Cele mai mari cavități din emisfera sudică sînt Gua Terangair (Borneo) (37,583 km) și Atea Kanan-da (Papua Noua Guinee) (34,500 km).

● Cea mai lungă peșteră explorată post sifon: reseau du Verneau (Franța) (28,135 km).

● Peștera cu cea mai mare denivelare pozitivă din lume este Lamprechtshofen (Austria). De la intrare se coboară 10 metri, apoi se urcă pînă la cota +1.014. Deci denivelarea totală este 1024 (−10; +1.014).

Pe locurile următoare se situează Grotte de Gour-nier (Franța) (+680 m) și Nettlebed cave (Noua Zeelandă): 655 (−29; +626 m.).

● În Cueva de Nerja (Spania) există o stalactită de 59 de metri iar în Cueva de Martin (Cuba) o stalagmită de 68 de metri.

● În peștera Ogle (SUA) s-a găsit o coloană de 32 de metri

● Două din cele mai mari săli subterane din lume: Torca del Carlista (Spania): 500×230 și 125 m înălțime; Nasib Bagus (Malaezia): 650×250 și 70 m înălțime.

● Cîteva mari cascade: Puits Niagara (Franța) 130 metri, Entrée des Amis (Spania) 111 metri, Henne Morte (Franța) 103 metri.

● Cel mai lung sifon din lume se află în Cocklebid-dy cave (Australia): 3.500 de metri. Cel mai lung sifon din Europa se găsește în Trou Madame (Franța) și are 2.510 metri.

● În Fontaine de Vaucluse (Franța) vest-germanul Jochen Hasenmayer s-a scufundat pînă la −200 de metri. Apoi, un aparat dirijat de la suprafață a atins adîncimea de −245 metri de unde sifonul continuă încă.

● Cavitătea situată la cea mai joasă altitudine de pe glob (minus 160 de metri) se află pe valea Jourdain (Iordania) în apropiere de Marea Moartă.

● Intrarea în peștera Mi-nye (Papua Noua Guinee) se face printr-un puț de 450 metri diametru și 350 metri adîncime (volumul său este de 26 milioane metri cubi). La baza acestei verticale curge un riu de 25–30 metri lățime și 25–30 metri cubi/secundă la etiaj.

● Cea mai mare peșteră din lume complet inundată este Lucayan (Bahamas) lungă de 9.184 metri, aflată încă în explorare.

● Urme de picior uman au fost descoperite pînă în prezent în 14 peșteri, situate în Franța, România, Italia și Spania.

● Cele mai lungi peșteri în cretă: grotte de Rouffignac (7 km) și Rivière souterraine de Puits-Bouillant (1860 m), ambele situate în Franța.

● Cea mai mare peșteră dezvoltată în conglomerat este Oresnaia (URSS) (11 km) iar cea mai adîncă Bofia de Torremas (Spania) (−210 m).

● Cea mai lungă cavităte în gheață de pe glob este Paradise Ice (SUA) care măsoară 24.100 metri.

● Se pare că cea mai dezvoltată rețea subterană în granit cunoscută în prezent este Enchanted Rock (SUA), lungă de 365 metri. Cavitătea are nu mai puțin de 32 de intrări.

● Sima mayor de Sarisarinama (−314 m) și Sima menor de Sarisarinama (−248 m), ambele din Venezuela, sînt cele mai adînci cavități dezvoltate în gresie iar grotte de Pezenas (4.750 m) și Fontaine de Vignal (1.900 m) ambele din Franța, cele mai lungi.

● Peșterile dezvoltate în gips ating lungimi impresionante. Pe primele locuri se situează Optimisticeskaja (URSS) (147 km) și Ozernaia (URSS) (104,5 km). Cele mai adînci sînt Shakta A (Italia) (−200 m) și Tunnel del Sumidor în Vallada (Spania) (−150 m)

● Cele mai lungi peșteri cantonate în lavă sînt

Kazumura (Hawai, SUA), (10.000 m) și Bilremos-gui (Corea) (8.000 m) iar cele mai adînci Leviathan (Kenya) (−305 m) și Cueva de los Breveritas (Canare, Spania) (−262 m).

● Se pare că două peșteri din Brazilia dețin și ele recorduri mondiale: Gruta de Chacina (250 m), dezvoltată în gnaiss, iar Gruta dos Ecos (2000 m) în micășist.

● Cele mai lungi rețele subterane în sare de pe glob sînt peștera 6S de la Minzălești (România) (1257 m) și peștera din cercul Bolșoi (URSS) (1029 m). Aceasta din urmă este cea mai adîncă (−120 m), pe locul următor situîndu-se peștera cu trei intrări de la Săreni (România) (−44 m).

● Cele mai lungi peșteri: Peștera Vintului (Munții Pădurea Craiului) — 32.277 m; Peștera din pîriul Hodobanei (Munții Bihor) — 22.042 m; Complexul Topolnița (Podișul Mehedinți) — 20.500 m; Peștera Ciur-Ponor Topolnița (Munții Pădurea Craiului) — 15.000 m.

● Se cunosc 51 de peșteri mai mari de 2 km, alte 48 mai lungi de 1 km și încă 82 mai mari de 500 de metri.

● Cele mai mari denivelări subterane: Peștera Tăușoare (Munții Rodnei) 382 (−344; +38); Avenul din Stanul Foncii (Munții Pădurea Craiului) — 339 m; Șura Mare (Munții Sebeșului) +370 m;

● Se cunosc 13 peșteri cu denivelare mai mare de 200 m, alte 47 cu peste 100 de metri și încă 175 cu peste 50 de metri denivelare.

● Cele mai mari puțuri verticale: Clocoticiul din Cârca Păreștilor (Munții Vilcan 121 m); Avenul din dealul Dănila (Dealurile Dognecei) 116 m; Avenul din Stîna Tomii (Munții Retezat) 114 m.

● Au fost explorate pînă în prezent 42 puțuri absolute verticale sau aproape

absolut verticale mai mari de 50 de metri.

- Cele mai mari cascade subterane: Avenul din găvanul de la Gura Cerului de pe dealul Cozlei (Podișul Someșan) — 52 m; Avenul Mare din cheile Babei (Podișul Someșan) — 51 m; Avenul Taberei (Podișul Someșan) — 45 m. Se mai cunosc încă alte 11 cascade mai mari de 20 de metri.

- Cea mai lungă străpungere hidrologică parcursă este peștera Ciur-Ponor-Toplița din Munții Pădurea Craiului (15.000 m). Pentru străbaterea cursului subteran de la intrarea în masiv pînă la reparația lui la exterior au fost trecute cu echipament de scufundare autonomă 8 zone complet inundate (sifoane).

- În peștera Buhui din Munții Aninei, lungă de 7.121 metri, Șerban Sărbu

de la Grupul de Explorări Speologice Subacvate din București a parcurs un sifon pe o lungime de 150 de metri, cu un punct minim sub oglinda apei situat la cota —28 metri.

- Prima joncțiunea a două peșteri cu ajutorul scafandrului autonom (Florin Păroiu) s-a realizat în Munții Bihor; rețeaua Coiba Mică — Coiba Mare măsoară astfel 6.064 metri lungime și 136 (—91; +45) metri denivelare.

- În peștera de la Izvorul Gabor (Munții Pădurea Craiului) după trecerea unui scurt sifon situat în apropierea intrării a fost explorată o lungă galerie care a ridicat dezvoltarea cavității la 2.707 metri.

- Cea mai lungă peșteră interceptată pînă în prezent de o galerie minieră este peștera Aurica (Munții Pădurea Craiului) care măsoară 2.679 metri.

- În peștera din cariera Cuciulat (Podișul Someșan) au fost descoperite primele picturi paleolitice de la noi, și totodată, din centrul și sud-estul Europei.

- Iată cîteva peșteri foarte des citate în literatura turistică precum și dezvoltările lor reale: Polovragi (Munții Căpăținei) — 9.186 m, Comarnic (Munții Aninei) — 6.201 m, Meziad (Pădurea Craiului) — 4.750 m, Muierilor (Paring) — 3.566 m, Măgura (Bihor) — 1.885 m, Urșilor de la Chișcău (Bihor) — 1.500 m, Gîrla Vacii (Vîlcău) — 1.427 m, Coliboaia (Bihor) — 1.301 m, Ialomiței (Bucegi) — 1.128 m, peștera de la Vadu Crișului (Pădurea Craiului) — 1.100 m, Cloșani (Mehedinți) — 1.100 m, Fînațe (Bihor) — 1.010 m, Fundata (Postăvarul) — 857 m, Cioclovina Us-

Știați că...? Știați că...?

Știați că...?

cată (Sebeș) — 763 m, ghețarul de la Scărișoara (Bihor) — 700 m, Dîmbovicioara (Piatra Craiului) — 629 m.

- Cele mai ramificate cavități din țară sînt peștera din pîrîul Hodobanei (Bihor), 22.042 metri și peștera Urșilor de la Valea de Brazi (Retezat), 4.042 metri.

- Masivele cu cele mai multe peșteri mari sînt Bihorul (39 cavități mai lungi de 500 m și 50 cu denivelare mai mare de 50 m) și Pădurea Craiului (35 peșteri mai lungi de 500 și 37 cu denivelare mai mare de 50 m).

- Catalogul peșterilor din România cuprinde peste 10.000 cavități.

- Recordul național de scufundare în adîncime a fost stabilit în peștera Izverna (Mehedinți) unde s-a coborît pînă la — 44 de metri.

- Din cele 145 de minerele descoperite în peșteri, 15 au fost identificate în cavități din România (10,3%).

- Lingă cascada Bohodei (Vlădeasa) există o peșteră lungă de 35 metri dezvoltată în cuarțite.

- În Dobrogea de sud, aproape de comuna Oltina, a fost descoperită o peșteră în loess lungă de 102 metri și adîncă de 13 metri.

- Peștera de pe valea Pietrelor (Bucegi) este cea mai lungă cavitate dezvoltată în conglomerat din țară (316 m); în plus, este peștera activă și în conglomerat situată la cea mai mare altitudine.

- Peștera Mare din Ciorăța (Făgăraș), 37 m, este cavitatea situată la cea mai mare altitudine: 2.424 metri.

- Cele mai înalte stalagmite din țară se găsesc în Clocoticiul din scoaba Săratuții (Vilcan), 10 metri și în peștera de la Tecuri (Sebeș), 7 metri.

- Cea mai dezvoltată cavitate în gresie: peștera de la cetatea Ciceului (dealurile Ciceului): 237 metri. Cea mai adîncă: avenul de la Frasin (Obcina Mare) — 60 metri.

- Cea mai adîncă rețea în conglomerat: avenul din Grind (Piatra Craiului), — 122 metri.

ICĂ GIURGIU
clubul „Emil Racoviță”
București, membru în
Comisia pentru Mari
Peșteri din cadrul Uniunii
Internaționale de
Speologie

Știați că...?

Explorări subacvatice LA POLOVRAGI

Soarele abia răsărit începuse să risipească ceața de dimineață cînd pe marginea șoselei apărură săgeata indicatoare „Polovragi 3 km”. În mașină toată lumea e bine dispusă, deși drumul a fost lung și obositor. Trecem prin satul a cărui nume este bine cunoscut amatorilor de excursii, pentru peștera și minăstirea cu același nume, pentru Cheile Olteului, cît și pentru vestigiile istorice străvechi descoperite pe teritoriul localității și în împrejurimi. De ambele părți ale șoselei sînt case frumoase și gospodării îngrijite, dar ochii noștri sînt îndreptați înainte, spre muntele de calcar în care apele Olteului venite din inima munților Căpățîni, au fierăstruit cheile adînci și sălbatice, investite cu același nume.

La ieșirea din sat, lăsăm în stînga vechiul monument medieval din Polovragi și apoi pătrundem în chei. Pereții de calcar ai acestora se apropie din ce în ce mai mult, devin verticali pentru a atîrna mai apoi, amenințători deasupra șoselei care le străbate. În stînga, jos, la vreo 20 m sub noi, se aude apa Olteului curgînd în cascade tumultuoase peste bolovani. După cîteva sute de metri ne oprim în fața unei guri de peșteră de mari dimensiuni. Am ajuns, în sfîrșit!

Începem descărcarea echipamentului din portbagaj; se adună un munte de lucruri: de la corzi și scărițe din cablu, pînă la butelii și lanterne subacvatice, un nesfîrșit morman de mărunțiguri,

fiecare din ele cu un rol precis în timpul scufundării subterane. Pînă cînd Marcel și Nelu fac ordine între lucruri și pregătesc ceva de mîncare, pornesc împreună cu Adi într-o mică plimbare prin chei, de-a lungul șoselei. Aproape de capătul lor, adică la vreo 2 km de gura principală a peșterii se mai găsește o intrare protejată de două porți succesive. Mai sus, pe vale, se termină calcarul și încep șisturile cristaline. Aici, în regiunea contactului dintre cele două roci, apa se pierde printre pietre — încetînd să mai curgă prin chei în perioadele secetoase. Aceeași apă reapare la lumina zilei în punctul numit „resurgență”, aflat cam în dreptul intrării mari a peșterii. Acum încep să înțeleg cu ce avem de-a face aici.

Cu multă vreme în urmă, atunci cînd Cheile Olteului încă nu existau sau erau în formare, apa acestui rîu a găsit un drum mai ușor: descoperind o fisură și lărgind-o apoi, a fost creată peștera Polovragi care este paralelă cu cheile, deci cu actualul curs al apei. Ulterior, albia s-a adîncit și peștera a rămas suspendată în peretele stîng al cheilor. În ultima vreme, apa a găsit din nou un drum mai ușor, evitînd cheile, ea dispare în pămînt în locul de început al acestora, pentru a reapare aproape de ieșire. În ultimii ani, speologii au găsit în peșteră o galerie joasă care, după cîteva sute de metri, coboară spre o sală subterană mai mare străbătută de o cascadă. Este „sala activului”, apa Olteului care curge

aici ieșind dintr-un lac frumos și dispărînd în alt loc, la capătul sălii.

În perioadele de secetă, cînd debitele sînt mici, apa curge toată prin acest sector subteran, iar cheile rămîn seci și pustii, dominate de o liniște nefirească.

Reveniți la gura peșterii luăm gustarea, facem un ceai la primusuri și ne bucurăm de razele calde ale soarelui ce străbat aici printre pereții abrupti de calcar. Tot acum hotărîm și planul de lucru. Vom vedea mai întîi „resurgența” și apoi „sala activului”.

Pregătim materialele și ne deplasăm puțin mai în sus pe șosea, deasupra lacului undese vede ieșirea apei de sub peretele de calcar: „resurgența”.

Desfășurăm corzile pentru coborîrea materialelor, întindem scările de cablu și ne pregătim de coborîre. Ajustăm hamurile de alpinism, pregătim căștile, mănșile, salopetele. Pentru că nu sînt foarte familiarizat cu tehnicile verticale prefer să asist deocamdată și să cobor mai la urmă. Oricum, e nevoie de mai multă lume sus, pentru coborîrea sacilor grei cu echipament de scufundare (buteliile depășesc 25 kg). Cîțiva turiști veniți la peșteră ne privesc curioși, apoi se adaugă și un grup de săteni; comentariile făcute sînt dintre cele mai diverse...

După ce echipamentul a ajuns, îmi vine, în sfîrșit, rîndul și mie. La pornire, privesc în jos spre locul unde trebuie să ajung și mă apucă amețea: scărița stă verticală, întinsă; sub mine sînt peste 20 m de abis, iar jos cascade albe și bolovanii căzuți cîne știe cînd din pereții cheilor. Cobor treaptă după treaptă. La început e mai greu, dar mă liniștește gîndul că sînt oricum legat cu o coardă de asigurare, iar Adi care e sus, e un bun alpinist.

În sfîrșit, ajung pe pămînt. Răsflu ușurat pentru o clipă, dar treaba abia acum începe. Întîi facem o scurtă inspecție pentru a vedea cum arată sifonul, adică locul în care apare apa de sub stîncă și sîntem decepționați: aproape impenetrabil. Trebuie făcută o acțiune de degajare a unor blocuri de piatră și s-ar putea încerca o scufundare. Intrăm apoi într-o gură de peșteră plasată la vreo 20 m. în amonte. Aici, găsîm un alt ochi de apă și după un timp întîlnim riul subteran pe care-l căutam. Acesta e locul cel mai potrivit, dar transportul echipamentului prin tîrîș va fi un adevărat chin. Începem să montăm aparatele de scufundare: butelii, garnituri, detentoare, supape, chingi, cataramă, veste de plutire, racorduri, apoi mosorul cu fir ghid, costumele de neopren, măștile, labele, batimetrele și busola, ceasurile, plăcuțele albe de plastic pe care scriem, sursele de lumină, centurile de leșt, totul se așază într-o anumită ordine, se montează cu grijă și se verifică de mai multe ori. Cel mai mic amănunt uitat sau montat greșit, cea mai mică defecțiune a aparatului de respirat poate duce la înecul scafandului în condițiile speciale în care se fac scufundările subterane.

Voi fi primul care se scufundă și deci încep să îmbrac costumul de neopren care mă va proteja de apa rece din peșteră (7—10°C). După ce-mi fixează buteliile și lămpile, mai verific odată tot echipamentul și sînt gata să încep scufundarea. Ochiul de apă pe care-l văzusem în mica peșteră de lîngă noi pare să comunice cu riul subteran aflat la cîțiva metri mai departe după

zona strîmtă amintită mai înainte. Plonjez, însfîrșit. Apa este foarte limpede și galeria foarte îngustă. Lovesc la fiecare mișcare buteliile de pereții galeriei. Încerc să evit pe cît se poate tulburarea apei înaintea mea, dar mai ales trebuie să am grijă să nu mă încurc sau să nu rup firul ghid, singurul care-mi va fi de folos pentru găsirea căii de întoarcere prin apa în care vizibilitatea s-a redus la mai puțin de 10 cm datorită mîlului pe care l-am stîrnit prin mișcările făcute în apă. Galeria se ramifică și încerc să cobor spre o săliță ce pare a fi mai mare. Am ajuns la —5 m. Pereții de calcar sînt albi și plini de septe de calcar ascuțite de care mă feresc spre a nu-mi tăia costumul de neopren. Data viitoare voi reveni cu o salopetă de protecție peste costum. Încerc să văd pe unde intră apa în sală și descopăr la baza unui perete o gură de galerie. Mă strecor pe aici, mai cobor 2 metri (sînt acum la —7) și continui să înaintez. Curentul e puternic, dar cu labele înaintez ușor împotriva lui. Apa tulbure rămîne în urmă, iar vizibilitatea în acest loc depășește 6—7 m. Farurile puternice de 75 W cu becuri halogene dau o senzație plăcută, de siguranță. Galeria duce cîțiva metri orizontal, iar apoi începe să urce. Nimic nu e mai plăcut decît imaginea suprafeței apei unui lac care văzută de jos arată ca o oglindă. „Am trecut sifonul!” — îmi zic. Scot capul din apă și constat că mă aflu într-o galerie de peșteră prin care curge riul. Adîncimea apei aici este de un metru. Fixez firul ghid de o septă și înaintez pe galerie. După cîțiva metri ajung într-o sală mai mare care se ramifică. Păcat că sînt singur și că nu pot să mă ocup de explorarea acestor galerii. Vom mai veni aici în curînd. Încerc să caut locul pe unde pătrunde apa în această sală: este în stînga mea, dar e foarte îngust. Verific întîi manometrul buteliilor și constat că au rămas doar două treimi din rezerva de aer. Trebuie să mă întorc. Încercarea de a continua o vom face cu altă ocazie. Întoarcerea este mai neplăcută. Apa e tulbure, luminile, deși puternice, nu mă ajută aproape deloc. Urmez firul ghid, ajung din nou în sălița de la 5 m iar apoi prin galeria îngustă continui să urc spre suprafață. Văd oglinda apei și lumină. Am ajuns — colegii mă ajută să ies din apă, să mă dezechipez, mi se pun întrebări, toți sînt curioși să afle ce am găsit, toată lumea e agitată. După ce dau jos buteliile din spate și-mi scot labele din picioare încep să dau explicații și să-mi notez în carnetul de scufundare datele: adîncime, durată, lungimea parcursă, direcția galeriei măsurate cu busola, etc.

După o scurtă pauză în care le povestesc colegilor cum a fost și ce am văzut începem strîngerea și ambalarea echipamentului pentru urcare la șosea. Sacii sînt acum mult mai grei, echipamentul fiind ud. Din nou scărița de cablu; pare mai ușoară urcarea. Poate fiindcă nu trebuie să privești în jos.

E rîndul lui Marcel să se pregătească de scufundare în sala activului. Eu îmi așez întreg costumul de scufundare la uscat, beau un ceai cald binevenit, urmînd apoi să ajut la transportul echipamentului colegului prin galeria joasă spre „Sala activului”.

ȘERBAN SÂRBU
Grupul de Explorări Speologice
Subacvatice București

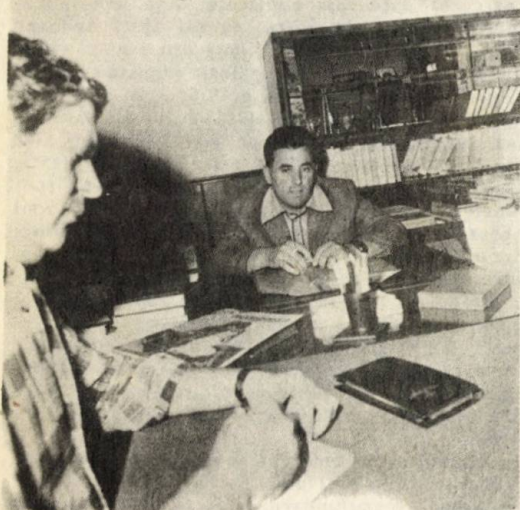
Drumuri prin podgorii

Vă propunem o călătorie prin fascinantele istorii de ieri și de azi ale vinului românesc. Poate mai puțin cunoscute, nu însă mai puțin valoroase decât vestite podgorii de pe alte meleaguri, culturile noastre de viță de vie au — în mod sigur — o vechime ce trece de două milenii. Un abur de legendă însoțește scrierile istorice care amintesc de marele rege al dacogelilor, Burebista, care — pentru a frâna poftele neamurilor prădalnice din afara regatului său, ca și pentru a păstra neştirbită starea de veghe a războinicilor săi — a dat ordin să fie smulsă din rădăcini vița de vie ce împodobește din belșug dealurile și podișurile subcarpatice. Că nu s-a dat curs într-un totu regalei hotărâri o dovedesc amforele și teascurile străvechi

scoase la lumină de arheologi, denumirile unor soiuri de viță (Gordana, Braghina, Zghiara) ce fac parte — spun lingviștii — din fondul dacic de cuvinte al limbii române. Și o mai dovedesc însoțirile, minunatele podgorii românești de astăzi, așezate mai toate în apropierea unui vad turistic dar — cu rare excepții (Murfatlar, Ostrov) — ocolite și puțin vizitate. Că se poate face un turism de calitate în cuprinsul viilor (la cules, la degustări, la mese cimpenești) nu mai trebuie argumentat. O inițiativă fermă din partea organismelor de turism ar fi întâmpinată cu toată bunăvoința, ambele părți — turismul și viticultura — având numai de câștigat de pe urma colaborării. Iar cei mai câștigați ar fi cei care ar călători în însoțirile, arămiile podgorii românești.

La un pahar cu galbenă de Odobești

Să punem un pahar de Galbenă. Abia deschisă sticla, o boare de toamnă arămie pare să sufle în cameră. Cât curge vinul în pahar, aromele se întăresc și capătă trup: miroase a bob de strugure strivit în pîrg, nu de tot copt, o adiere proaspătă și ușor ațîțătoare...

...Iar ing. ALEXANDRU BULEU, directorul I.A.S. Odobești, ne deapănă istoriile de mult, de pe vremea marii năvăliri a tătarilor, în 1241, cînd este amintit „civitas Milcovia”, orașul de pe riul Milcov, sau mai dincoace, cînd Ștefan cel Mare a tras o gîrlă din Milcov (Gîrla Mo-

rilor de astăzi), pentru a stabili pe acea apă hotarul cu Țara Românească, în așa fel încît Odobeștii rămîneau de tot Moldovei, căci marele Ștefan mult îi mai plăcea un anume vin de aici, Galbenă pe nume.

...După cum galben-auriu deschis lucește vinul acesta în pahar, limpede, cu o linie subțirică de suprafață, semn că nu-i un vin greu, ci unul zglobiu, care de-ar putea să sune ar da zvon de clopoței și de risete copilărești...

Tot din vremea lui Ștefan a rămas un beci domnesc, zidit cu piatră calcaroasă în sec. XV, renovat în 1839, pe vremea domnitorului Mihail Sturza, după cum zice frumoasa pisanie izvodită deasupra intrării. Beciul aparține astăzi întreprinderii Viei și Vinului, dar noi să revenim la I.A.S. Odobești, care deține cea mai mare parte (2.170 ha) din podgoria aceasta, cuprinsă între riurile Milcov și Putna, fiind — împreună cu Ieștii — cea mai sudică dintre plantațiile de vii ale Moldovei și una dintre cele mai productive din România (ani de zile în frunte, cu peste 13.000 kg struguri la hectar). Tradițional, vinurile de Odobești erau vinuri de belșug, adică din cules bogat, vinuri ușoare, de masă și de chef prelungit, căci nu doboară băutorul oricît de mult ar fi băut. Deobicei, slab alcoolizate (coborînd pînă la 8-9 grade, în mod curent de 10-11 grade), vinurile Odobeștilor — au o mare finețe de gust și un parfum abia perceptibil.

...Apropiînd de buze paharul cu Galbenă și clătîindu-l ușor, te învăluie iar boarea aceea amintind răcoarea de sub un nuc bătrîn, în mijlocul viilor în pîrg. Și abia aștepti să guști vinul.

Venit în această podgorie de vreo 40 de ani, ing. ALEXANDRU BULEU — om de mare pricepere și de un nestăvilit umor — știe totul despre întinsa sa „parohie”. Pasionat în ceasurile sale libere (nu foarte multe!) de istorie și fotografie, a știut să imbine cele două pasiuni cu dragostea pentru întinsa podgorie a Odobeștilor. Fototeca sa, cu mii de imagini color și alb-negru, este în fapt o adevărată și fermecătoare istorie a acestor locuri.

Pe dealurile de sub Măgura Odobeștilor (cota 1001, de unde se întinde o excepțională pănoară asupra podgoriei), la Șarba (300–350 m) sau Virteșcoiu (250–300 m), în platou — la Jariștea (200–250 m) și Odobești (136–140 m), au prins străvechi soiuri românești (16 la număr!) ca Plăvaia și Mustoasa, dar regina acestor vinuri cu nume feminine a fost dintotdeauna Galbena...

...Gustindu-l, acest vin îți răsplătește toate așteptările. Galbena păstrează intacte particularitățile de gust ale strugurelui abia mustit, sporindu-le cu voioșia unui alcool ușor, ascuns sub drapajul buchetului extrem de delicat și al unei fructuozități seci, vag-acrișoare, care-ți mîngie cerul gurii și face „să-ți plouă în gură” după prima sorbitură, încît iute o dorești pe a doua...

Crama I.A.S. Odobești, cea cu vinoteca, este printre cele mai îngrijite din țară și — probabil — una cu cea mai fericită aerisire din lume. Cel puțin așa au apreciat-o specialiștii americani de la B.I.R.D., veniți să construiască un depozit de fructe la Focșani. Avînd o formă de L, în lungime de peste 800 m, la 5 m adîncime, hruba cramei are răsufletori care mențin un aer bun, uscat, prielnic vinificației în butoaie uriașe. Tot aici este și vinoteca, care are cam 30 000 de sticle, cele mai vechi fiind de Tămioasă Românească din 1953. Au mai prins bine la Odobești: Fetească Albă și Fetească Regală, Aligoté și Riesling, Furmint și Traminer. Dar tot Galbena rămîne în frunte; căci acest vin, care la doi-trei ani vechime se oxidează foarte puțin, păstrîndu-și obrăjorii de copil, este — fără exagerare — un vin desăvîrșit. Așa l-a

socotit și juriul Concursului vinicol de la Montpellier, care i-a decernat în 1963 și 1964 cupa juriului. Fiind luată doi ani la rînd (pentru prima oară de un vin din afara hotarelor Franței), cupa a rămas să împodobească definitiv bogata colecție de trofee naționale și internaționale cîștigate de Galbena de Odobești. Eloagiile ce i s-au adus sînt nenumărate. Cele pe care le-am văzut în cartea de onoare de la crama I.A.S. Odobești purtau semnături din Finlanda, Grecia, Turcia, Italia, U.S.A., Japonia, Cuba, Franța, Argentina, ba chiar și Australia, încît am zis că Galbena de Odobești este cu adevărat un vin pentru cinci continente...

...un vin pe care-l gust din nou, căci am scris despre el tot bindu-l, fiindcă Galbena aceasta nu te mai lasă și, după ce-ai luat o gură, mai ieși două, mai ieși nouă, iar, după un pahar, încă unul și încă unul... Să ne trăiești, iubită Galbenă, căci ești vin de viață lungă!

PANCIU — ce așteptau secularele hrube?

Strînsă pe piemontul ce leagă dealurile cu cîmpia, între riurile Putna, Trotuș și Siret, podgoria Panciu (cam 9 000 ha) revarsă ea însăși, în fiecare toamnă, un rîu adevărat de vin, zeci de milioane de litri din nobila licoare curgînd către pîntecoase budane de lemn sau către uriașe rezervoare metalice izoterme. Au fost ani, prin 1935–1936, cînd se făcuse atîta vin la Panciu și în jurul lui încît un pahar de si-fon costa mai mult decît o oală cu vin! Toamna, podgorenii „pîneau” oamenii la drum, doar pentru plăcerea de a le oferi cîte o ulcică cu vin...

...Relieful e aici generos, modelat parcă de însuși Bachus: 50% din suprafața podgoriei stă pe pantele sudice, 35% întîmpină razele soarelui de dimineață, 15% sînt expuse soarelui

de după-amiază pînă în amurg. „Încît vinurile noastre de Panciu string în ele toată căldura și aromele verii” — ne spune *Vasile Papa*, inginer șef al I.A.S. Panciu, un distins specialist agronom, care a împlinit 35 de ani de muncă în această mare „uzină verde”, înființată în 1949. „Pare firesc, deci, ca arheologii să scoată la iveală pe aceste locuri dovezi ale cultivării viței de vie din cele mai vechi timpuri, încă de pe vremea dacilor... Condițiile de relief și climă asigură în podgoria noastră o producție mare de struguri, cu vinuri de consum curent, ușoare, plăcute la gust, echilibrate ca arome, cu aciditate ridicată — ceea ce le dă prospețime, și le face să fie „vinuri de cursă lungă”, vinuri pentru lungi petreceri, care stînesc veselia și dezleagă limbile... Tot aceste calități le fac șampanizabile, aciditatea lor naturală și „încercătura” boabelor în zaharuri fiind mai mult decît suficiente pentru a putea supune vinurile noastre metodei Champenoise, care nu permite adaosuri ulterioare de acid tartric și zahăr. Dar șampania noastră merită nu doar gustată, ci și văzută...” — a încheiat oarecum surprinzător inginerul șef.

Avem să ne lămurim de ce „trebuie văzută” șampania de Panciu. Pentru hrubele vechi, lungi galerii subpămîntene — care măsoară aproape 2 km! — despre care umblă legenda că sînt de pe vremea lui Ștefan cel Mare, adică de peste patru secole și jumătate! Oenologi de renume, care au vizitat hrubele, au spus că n-au mai văzut ceva asemănător nicăieri pe continent... Încît, chiar și pînă în 1986, cînd va fi gata o modernă sală de degustare și un mic muzeu al vinului, tot merită să faci un popas la I.A.S. Panciu pentru a vedea hrubele și a gusta din comoara ascunsă în ele: spumoasa șampanie de Panciu, veselă ca o liceană în vacanță, plăcută ca o mireasă în luna de miere, atrăgătoare și vicleană ca o văduvă tină...

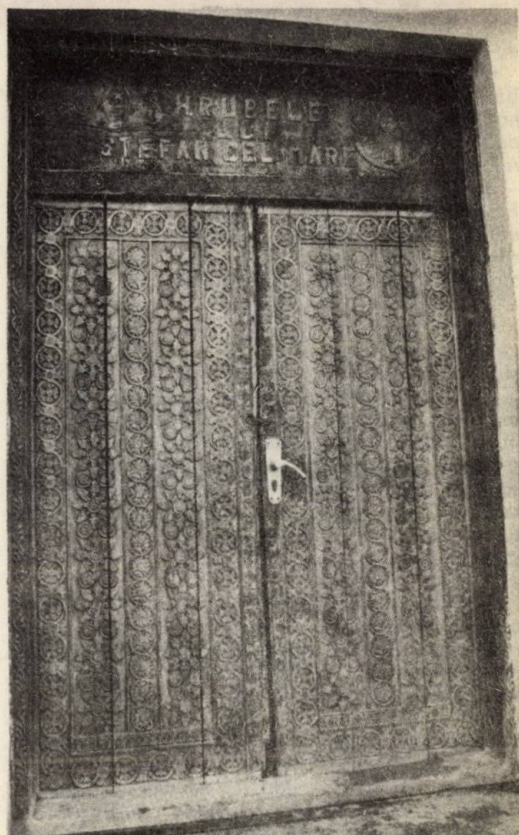
Drumuri prin podgorii

Cam 700.000–750.000 de sticle de vin spumant își fac în hrube, la o temperatură constantă (11–12°C), binefăcătorul „somn” al cărui unic vis este clipa strălucitoare când, în plină lumină, șampania izbucnește, forfotind în cupe înalte de cristal. Se spune atunci că șampania „perlează”, adică ridică din adânc spre suprafață mici bule, asemănătoare perlelor... Șampania de Panciu joacă în pahar aproape două ore!

Marele gospodar al tainicei alchimii, care transformă un vin cu multe depuneri într-o limpede și plină de perle licoare, este inginerul Ion Pușcă, șeful complexului de vinificație, priceput oenolog, care și-a dat teza de doctorat pe tema șampanizării vinurilor. Tot dînsul a brevetat, prima oară în România, obținerea șampaniei roze de Panciu, din Băbească, veche viță românească pentru vin roșu rubiniu. Am gustat, firește și șampania albă, de fapt — de un verzui deschis — care se produce într-o gamă mergînd de la *natur*, *sec*, *demisec*, pînă la *demidulce* și *dulce*, alături cu șampania roze, care este numai *demisec*. Personal, am preferat-o pe ultima, dar mărturisesc că am făcut tare greu alegerea!

Nu sînt decît 15 ani de cînd se produce șampania de Panciu, dar acum — cînd ea e cunoscută în R.F. Germania și R.D. Germană, în URSS, în Belgia, în unele țări din Africa și Orientul Mijlociu — s-ar putea spune că numai pe ea, minunată licoare a bucuriei, au așteptat-o mai bine de patru secole și jumătate hrubele întunecoase ale măritului voievod Ștefan...

MIHAI CREANGĂ

ÎN VIILE ARGESULUI

De la Herodot și Hipocrat, de la Plinius cel Bătrîn, Columella și Horațiu, și pînă în zilele noastre, specialiști, scriitori, medici și igienisti, oameni de știință și creatori de pretutindeni, relevind miraculoasele produse ale viței de vie – strugurii, mustul și vinul – le-au adus elogiul binemeritate, fiecare în genul său. Se poate afirma că nu există altă plantă de cultură care să aibă o istorie mai veche, mai bine studiată și dezvoltată decît vița de vie. Majoritatea istoricilor susțin că încă din prima fază a formării societății, vița de vie a fost socotită ca mijloc al fecundității și al sănătății, iar strugurii și vinul apreciate ca nectar al zeilor și muză inspiratoare a tuturor creatorilor de frumos, de muzică, de poezie. Indiferent dacă vinul a fost băut din ulcica de pămînt a suferinței și răbdării de către truditorii pămîntului, sau din cupe de argint și cristal de către consumatori înstăriți, vinul a fost tovarășul de viață al oricărui pămîntean, însoțindu-l de la naștere și pînă la trecerea în abis, atît la bucurii cit și la necazuri.

Folosind din plin condițiile de complex natural ale Argeșului – în mare parte foarte favorabile culturii viței de vie, locuitorii de pe aceste meleaguri s-au indeletnicit încă din timpurile cele mai vechi cu viticultura și producerea vinului.

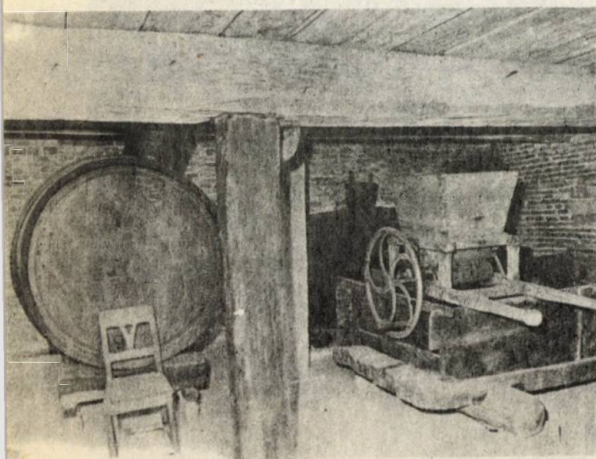
Descoperirile arheologice și vechile documente istorice ajunse pînă în zilele noastre atestă acest lucru. Iată de pildă, la 20 mai 1388, domnitorul muntean Mircea cel Bătrîn „întărește mănăstirea Cozia cu mai multe vii situate în dealul Piteștilor și hotarul Călineștilor”, iar mai tîrziu, la 8 decembrie 1636, Matei Basarab a

dat pentru orășenii cimpulungeni, care aveau vii în dealul Vălenilor și al Topolovenilor, o carte în care se prevedea: „să aibe o dare numai pîrpărul pînă la Sf. Filip și cine va vinde vin de bute cite 12 bani, iar pentru vinărici, dacă se scoate vinăriciul domnesc afară să dea vinăriciul boieresc, din 20 de unghie una”.

Despre calitatea vinurilor produse în trecut în aceste ținuturi sînt strînse numeroase aprecieri elogioase, mult apreciate de călătorii secolelor XVI, XVII, și al XVIII-lea, care le găseau de o calitate deosebită, cu un gust plăcut în care se întîlnea mireasma florilor dealurilor și puterea soarelui argeșan. În 1625, diaconul Paul din Alep, în descrierea călătoriei patriarhului Macarie al Antiohiei, afirmă că vinurile din Argeș sînt cele mai bune ale Munteniei, iar mai tîrziu, în 1704, alte documente vorbesc de vinurile din viile Brîncoveanului din dealurile Piteștilor. Tot cronicile vorbesc despre serbările bahice organizate cu ocazia culesului viilor de pe dealurile Izvoranilor, Vranceștilor, Topolovenilor.

Prezența și frumusețea podgoriilor argeșene a inspirat și pe mulți literați, dintre care și pe poetul Ion Pilat, care într-una din poeziile sale spunea că ele sînt locurile: „De unde vezi Piteștiul și Argeșul și țara / Zăvoaiele albastre cînd le îmbracă vara, / De unde prinzi lumina jucînd pe riul Doamnei / Din luncile de aur sub cerurile toamnei”.

Păstrînd vechile tradiții și folosind experiența îndelungată locală, cit și din alte podgorii ale țării, în condițiile agriculturii socialiste, începînd cu anul 1962, s-au desfășurat în Argeș acțiuni susținute pentru restaurarea și extinderea plantațiilor viticole. În scurt timp dealurile ce străjuiesc malul stîng al Argeșului pe o distanță de 45 km, între orașele Pitești și Găiești, au fost transformate în adevărate amfiteatre de terase, care încing versanții ca niște cordoane protectoare. Pe acestea, se înșiră rîndurile nesfîrșite de vie, unduitoare, șerpuitoare, formînd un adevărat pridvor verde, scaldat în permanență de razele binefăcătoare ale soarelui. Pentru îndrumarea viticultorilor din zonă, a fost înființată în anul 1959 Stațiunea de cercetare și producție viti-vinicolă Ștefănești-Argeș, în cadrul căreia au fost întreprinse studii privind cunoașterea resurselor agropedoclimatice, microzonarea acestora și folosirea lor judicioasă, valorificarea rațională a terenurilor în pantă, amenajarea antierozională, stabilirea celor mai adecvate tehnologii pentru înființarea și exploatarea plantațiilor viticole, îmbunătățirea tehnologiilor de producere a vinurilor etc. Disponînd de un complex pepinieristic viticol, cu o capacitate de altoire de 3 000 000 vițe, stațiunea își aduce o contribuție directă la introducerea și extinderea în cultură a soiurilor valoroase.

Pivnița unei gospodării de viticultor din Ștefănești Argeș

Județul Argeș se poate mindri astăzi cu modernul complex de vinificație de la Ștefănești, care prin mărirea de aproape 10 000 000 litri, prin concepție și dotare, se situează printre primele din țară și chiar din lume. Prin rezultatele deosebite obținute în stabilirea tehnologiilor de producere a vinurilor, complexul de vinificație a contribuit la restabilirea faimei vinurilor din podgoria argeșană, care s-au făcut repede cunoscute și au devenit renumite, atât în țară, cât și în străinătate. Acest lucru este confirmat și prin cele peste 100 medalii de aur și premiile obținute în concursurile internaționale și naționale de vinuri.

Condițiile de sol și climă sînt mai favorabile soiurilor de struguri pentru producerea vinurilor albe, seci, demiseci, demidulci și dulci și mai puțin a celor roșii, astfel că vinurile reprezentative pentru podgorie sînt: vinurile albe Riesling, Fetească regală, Sauvignon și Tămioasă românească, iar dintre cele roșii – Feteasca neagră.

FETEASCA DE ȘTEFĂNEȘTI (regală) – vin demisec cu 8–10 gr/l zahăr, 11,7–11,8 vol. % alcool, 4,1–4,2 g/l aciditate. Soi românesc mult răspîdit, foarte apreciat, este considerat ca vinul cu cea mai înaltă grație, eleganță și feminitate – de unde îi vine și numele. Este vinul căruia îi cresc galoanele pe măsura sporirii anilor, ca femeilor virtuțile... Feteasca încîntă ușor prin suavități, deliciozitate și aroma-i mlădioasă, este vinul portdrapei feminine și cu el se scrie orice imn de feminitate, frumusețe, gingășie, dragălășenie și dragoste. Se apreciază că Feteasca de la Ștefănești întrunește vioiciunea argeșencelor, agerimea oltenecelor, cumpătul ardelenecelor și rotunjimea moldovenecelor.

În afară de condițiile de calitate, în podgoria argeșană, soiul se distinge și prin producțiile mari și constante de struguri: 12.000–16.000 kg/ha. Alături de Riesling, deține 60–70% din suprafețele cultivate.

RIESLING – vin sec, se caracterizează printr-un conținut în alcool de 10,4–11,5 vol. % alcool, o aciditate de 4,0–4,2 g/l. Soi provenit cu mulți ani în urmă din Italia, fiind însă la origine din Austria, este foarte răspîdit în toată țara și întrunește toate condițiile pentru a fi mult apreciat. Foarte productiv, considerat vinul de cursă lungă, este vin ușor, sprinten și ager. Cînd este învechit capătă un buchet deosebit, „nobil”, devine generos, plin de înțelepciune ca un bătrîn sfătos, sobru, ispititor și confident.

TĂMIOASA ROMÂNEASCĂ – vin dulce, foarte aromat în condițiile din Argeș; are un conținut în zahăr de 76–86 g/l, cu 12,1–12,4 vol. % alcool și 4,5–4,6 g/l aciditate. Tămioasa românească domină prin robustețe și parfumul său suav, care întrunește mireasma florilor dealurilor și soarelui argeșan, este vinul cu cele mai splendide arome naturale, greu de imitat, considerat cartea de vizită a vinurilor românești. Este vinul cu cele mai multe premii și medalii de aur obținute. La Concursul Internațional de la Ljubljana (1974), unde din 30 vi-

nuri românești prezentate, 29 au luat medalii de aur și unul de argint, Tămioasa românească de la Ștefănești-Argeș a obținut marea medalie de „Campion”, care s-a acordat unui număr de numai 5 vinuri din 554 probe prezentate din întreaga lume.

FETEASCA NEAGRĂ – Dintre vinurile roșii se remarcă cu rezultate bune și foarte bune în podgoria argeșană, fiind mult solicitat și apreciat de către consumatori. Ca toate vinurile roșii este considerat băutura cea mai tonică și fortifiantă de pe pămînt, conținînd pe lingă cca. 1/3 din elementele descoperite în tabelul lui Mendeleev și cele mai multe principii active necesare organismului omenesc, precum și cea mai binefăcătoare radioactivitate, cu echilibru între substanțele metalice, săruri, extract și vitaminele „consolidării”. Este vinul ce aduce cea de a doua tinerețe bărbaților și „împărtășania” zilnică a bătrînilor. Feteasca neagră, la Ștefănești, se remarcă a fi un vin ușor, cu o culoare roșie-rubinie, foarte plăcut la gust, cu un conținut de 12,0–12,5 vol. % alcool și 4,2–4,6 aciditate, vinificată ca vin sec.

Vinurile din podgoria argeșană, vinificate după tehnologii proprii, sînt bine echilibrate, armonice constituite și cîștigă în calitate pe măsură ce se învechesc. Vinul considerat ca o energie lichidă, care nu este altceva decît contopirea energiei solare cu seva pămîntului și munca viticultorului, parcurge etapele biologice cunoscute: se naște, se maturează, se învechește și moare. Maturarea vinului se consideră în primii 5 ani, perioadă în care se acumulează toate caracteristicile specifice soiului. În primii ani (1–3), vinul trebuie să se matureze în vase de lemn, „la doagă”, apoi se trage la sticle. Învechirea se face numai la sticle, bine înfundate pentru a fi complet izolat vinul de aer, tot în acest scop se asază și culcate, pentru menținerea umezelii dopului. Temperatura de păstrare a vinului este de 8–12°C. Dacă condițiile de învechire sînt bune, calitățile vinurilor acumulate în primii 5 ani se mențin timp mai îndelungat, dacă nu, începe degradarea lor, care se consideră moartea vinului.

Așa cum se exprimă și într-un frumos cîntec românesc, vinul este considerat ca unul dintre cele trei mari plăceri ale vieții; vinul cere însă măsură, cumpătare, înțelepciune – atunci el contribuie la crearea unei stări de bună dispoziție, de satisfacție, de împliniri, de amicitie.

„Clătiți-vă gura cu blinde
Miresme de vin argeșan:

În gură rămîne aroma

De mît și de har.

Fetească și Riesling,

Regină Tămioasă,

Foc, aur, argint și rubin...

Să bem pentru oamenii viei,

Să bem pentru vin!”

dr. ing. GRIGORE ISAC
secretar științific al Stațiunii
de cercetare și producție vini-viticolă
Ștefănești-Argeș

„Nouă copiii, ni se dădea cu must pe la nas, pe obraz...”

Nicolae Bahrim

Pe aceste meleaguri „foarte frumoase”, în „Urlații cu nume - poreclă indescifrabil” — ne lasă știre lorga — „a stat la 1711, în vară, Constantin-vodă Brâncoveanu, cu cea din urmă oștire a Țării Românești, mii de boieri, boiernași, ostași de curte și „slujitori” țărani (...) așteptând să vadă cum hotărăște norocul războaielor la Prut”. Îmi tot veneau în gând aceste vorbe, și o oarecare mîhnală îmi dădea tîrcoale — și nu neapărat că localitatea, la acea vreme, nu-l încintase prea mult pe marele istoric, cît mai ales că nu descoperisem încă în scrierile sale nici un rînd despre neîntrecutele vinuri roșii ale acestor locuri. Ad-hoc, în biroul

directorului Nicolae Bahrim am încercat, împreună cu colegii mei Mihai Creangă și Pavel Tânjală, să dibuim explicația denominației localității, și chiar dacă nu ne-a venit în ajutor nici un document, nu ne-am dat totuși bătăuți, ajungînd la o supoziție, acceptată laolaltă, cum că numele Urlaților n-ar fi deloc străin de vin. Dimpotrivă. După citeva căni cu vin date peste cap, nu puține chiote de bucurie s-or fi slobozit din deal spre vale. Presupunerea s-a iscat mai ales grație unui precedent... toponimic, de prin partea locului. Hăt vreme, ne povestea Nicolae Bahrim, în Ceptura de Jos și în Ceptura de Sus — două așezări din întinderea podgoriei Dealu Mare — localnicii vindeau vinul la drumul mare, iar noaptea, cite un bărbat făcea de tură la... cepul butoiului.

Cu toate că mă cucerise deplin farmecul unor asemenea întîmplări, trebuie să recunosc însă că nu mă părăsise, nici la capătul discuției, tresărîrea care m-a cuprins cînd am intrat în biroul directorului. M-am frecat la ochi, fiindcă am avut senzația că în fața noastră se afla... Ștefan Ciubotărașu. Asemănarea frapantă a chipului s-a tot întărit, pe măsură ce ne povestea Nicolae Bahrim, moldovean și el, de prin părțile Vasluiului, cu sfătoșenia și sensibilitatea recunoscută a stirpei, cu vorbele animate de o superbă curățenie sufletească. Spre plăcerea noastră, dînsul a strecurat, printre numeroasele date despre podgoria Dealu Mare, și cite o întîmplare învăluită într-o suavă nostalgie: „Îmi aduc și acum aminte ce sărbătoare se petrecea în satul meu Jigălia, cînd se pornea culesul viilor. Ce cîntece, ce chiote de bucuriei! Din primul must, nouă, copiii, ni se dădea pe la nas, pe obraz, ca semn de belșug. Pe atunci, bunicul încă mai avea un lin, un călcător în care se mustuiau strugurii — băcși în saci — prin călcare cu picioarele. Numai bărbetii făceau treaba asta, într-un adevărat ceremonial, susținut de veselie și bună dispoziție — cheag rodului și norocului pentru anul ce urma să vină...”

De la toate acestea nu lipsea nici Dumitru Bahrim, fratele mai mare al interlocutorului nostru, viticultor și el ani la rînd la Ștefănești-Argeș (astăzi pensionar), podgorie în care a muncit

și Nicolae Bahrim, un deceniu după terminarea facultății, de unde a venit la Dealu Mare. Asta se întîmpla cu 24 de ani în urmă, răstimp în care viile de pe Dealul Pietrei, de pe văile Nucetului, Crîngului, Semanului, Gardului, Minăstirii și altora, 12 la număr — bazin viticol ce acoperă o lungime de 20 km și o lățime de vreo 3—6 km — au fost refăcute în proporție de 95 la sută, ca să nu mai vorbim de extinderea continuă a suprafețelor lor. Și nu numai suprafețele au crescut. Prin 1960, producțiile de struguri la hectar erau cam de 2000 kg, în vreme ce în ultimii ani ele au ajuns, în medie, la 8000 kg. Și încă un amănunt esențial: viile de pe aceste văi, în care soarele se cuibărește ca într-o pilnie de gramofon, bogate în oxizi de fier ce dau intensitatea culorii vinului, și-au schimbat, cum era și normal, structura soiurilor, cîștigînd teren cele cdecvate, care se simt ca la ele acasă. Și nicăieri nu le priește mai bine ca la Dealu Mare soiurilor roșii. Și dacă, tot prin anii '60, ele dețineau o pondere cam de 4—5 la sută, cel mult apropiindu-se de zece la sută, astăzi, Fetească neagră, port-drapelul vinurilor de Dealu Mare, Cabernet-ul Sauvignon, Merlot-ul, Pinot-ul Noir acoperă 60 la sută din suprafața viilor unității. De altfel, I.A.S. Dealu Mare are cel mai ridicat procent de soiuri roșii din România.

Dar cite n-ar fi de povestit despre podgoria de aici. Poate în primul rînd despre calitatea excepțională a vinurilor — nu există nicăieri, dacă ni se îngăduie o apreciere, o Fetească neagră, „de nestăpînit ca un cal sălbatec”, mai grozavă decît cea care se împlinește pe aceste locuri prahovene. Apoi, despre splendida clădire a lui Constantin Brâncoveanu — a avut și el podgorie aici — renovată și ea, despre ferma de la Mehedința, despre lacurile cu pește, folosite și pentru irigații, despre punctul turistic de la Vlădoianca (despre care am mai scris), despre altele și altele dovezi de competență profesională și înalt spirit gospodăresc, despre alte inițiative și lucruri bine făcute ale celui care este director aici din 1972, ale întregului colectiv pe care-l conduce.

Și totuși nu încheiem frumosul ceas de poveste de la Urlați,

fără a aminti că Nicolae Bahrim, podgorean de viață veche, este și un mare iubitor de natură și drumeții, iar când nespus de puținul timp îi permite, ia cu sine și pușca și undițele, înfruptându-se și din cele două mari pasiuni ale dînsului: vînătoarea și pescuitul.

Și el nu e nici prea dulce nici prea tare...

Sfătos, dar mereu ținînd dreptă măsură vorbeii, să nu se strecoare carecumva vreun cuvînt inutil, fără miez, inginerul **Valentin Muraru**, directorul I.A.S. Cotnari, după cîteva ceasuri de rară desfătare cu povestea atît de palpitantă și seducătoare a acestei podgorii cu o faimă ce a depășit de multe veacuri fruntăriile neamului nostru, a „uitat” să ne spună și cîteva lucruri despre sine. A uitat, firește, e un fel de a zice, fiindcă am avut noi grijă să-l tot întrebăm, numai că acest podgorean, care a rămas, de cînd l-am cunoscut, întruna între gîndurile noastre cu care umpleam sărbătorile alese, a ocolit, de fiecare dată, orice confesiune. În schimb, s-a adîncit cu bucurie în istoria veche și mai nouă a locurilor. Ștefan cel Mare, părintele Moldovei, își durase la Hirlău, la cițiva pași de Cotnari, curte domnească. Ca să fie cît mai aproape de podgorie, spune tradiția; iar la Cotnari — biserică, pivniță — una dintre cele mai mari din Europa —, poduri de piatră. Urmașii lui au

pus, la rîndul lor, același preț pe neîntrecutul vin al podgoriei, Prințul cărturar Dimitrie Cantemir, cunoscător și iubitor de vii și vinuri alese, scria la 1716: „Și vinul cel mai bun se face la Cotnari (...). Îndrăznesc a-l socoti a fi cel mai bun decît toate celelalte vinuri ale Europei încă și însuși decît cel de Tokay; că ținîndu-l cîneva trei ani în pivniță adîncă și boltită, după cum este obiceiul la noi în țară, apoi intru al patrulea an dobîndește acel fel de putere încît arde ca rachiul și cel mai mare bețiv abia este vrednic să bea trei pahare și să nu se imbecite.” Pe o „carte de vinuri de la Veneția”, datînd din secolul al XV-lea, vinul de Cotnari stătea în frunte, marcat cu prețul cel mai ridicat al produselor comercializate pe atunci — ne lăsa veste tot autorul „Descrierii Moldovei”.

Dar în „timpurile mai nouă”, cum zicea conu Mihai, și dînsul neîntrecut degustător al licorilor voievodale de la Cotnari? În 1957, podgoria își începea alt destin: se înființa Întreprinderea agricolă de stat, cu o suprafață de numai 380 hectare cu vii. De atunci, plantațiile s-au extins an de an, ajungînd la 1000 hectare, urmînd ca, în scurt timp, să-și adauge la acestea alte 300. O fermă specială pentru ceea ce viticultorii numesc „material săditor”, adică butași, garantează autenticitatea și valoarea soiurilor. Și dacă se vorbește pînă și despre o fiziologie a... inginerilor, de ce n-am vorbi și despre una a vinului?

„Noi avem aici patru soiuri, spune inginerul Muraru, Grasa de Cotnari, Tămîioasa românească, Fetească albă și Frîncușa. Grație poziției septentrionale a podgoriei, cu toamne lungi și însorite, existînd toate condițiile pentru acumulările bogate în zahăr, vinurile noastre sînt dulci. Grasa de Cotnari, regele necontestat al vinurilor românești, este un soi autohton care nu se poate adapta nicăieri altundeva. Locul lui este numai aici, la Cotnari. Producțiile de struguri ale Grasei nu sînt prea... grase: 5—6 tone la hectar. Compensează însă valoarea vinului care se obține. De fapt, lucru bine știut, vinul nostru nu deține întietatea între vinurile românești prin cantitate, ci prin calitate. Doar nu fără temei s-au izvodit vorbele „Puțin ca

tot ce este bun./Și bun ca tot ce este rar./ Acesta-i vinul de Cotnari!” Și se mai spune la noi că vinul de Cotnari înseamnă „omul, soiul și butoiul”. Omul, în primul rînd, care știe viața fiecărui butuc de vie în parte...

Viața vinului e fascinantă. Cotnarul începe să fie într-adevăr bun de la vîrsta de trei ani. În al cincilea sau al șaselea an este de-acum un vin generos, dar „înțelepciunea” n-o atinge decît în al zecelea an. La această etate, „venerabilă”, se prelinge în pahar greu, ca untdelemnul, cu nuanțe ruginii...

Drept omagiu virtuților sale de suveran al vinurilor românești, acei care-l degustă, așa cum spun bătrîinii cotnăreni, „stau drept”, nu înclină capul după pahar ci sorbesc ușor, iar privirea le este aruncată drept înainte. Și el nu e nici prea dulce, nici prea tare, Culoarea lui e culoarea chihlimbarului, parfumul e cel al viilor însorite, iar gustul îi e făcut parcă din amăreala migdalelor, din dulceața stafidelor, din aroma pierșicilor și căpșunilor. Cel care bea simte căldură de viață, avînt tineresc, dogoarea soarelui pe dealuri.

Și ne-a mai povestit cu patimă Valentin Muraru aroma și finețea Tămîioasei românești, fructuozitatea — cuvîntul e mai aspru, dar ce delicat adevăr ascunde el! — și neastîmpărul în pahar al Frîncușei, deopotrivă al soiului ce se cheamă după datină (erau și sînt fete frumoase și pe-aici!) Fetească albă. Asupra tuturor acestora plutește pasărea toamnei. Toamnele din vorbele inginerului cotnărean sînt pline de coșuri cu struguri, de lăstuni, de budane cu must și de dragoste ce crește și rodește toate anotimpurile vinului, toate anotimpurile acestei străvechi îndeletniciri. Iar ierile aduc amintirea cerbului de odinioară, cel care se strecura printre oameni, să adulmece și el tainele viei. Cînd se înnoiește anul, în alaiurile cu stea și plugșor, vine acum alt cerb, cu panglici și oglinzi în coarne, lîngă care glasurile colindătoarelor cîntă: „la mai zi, mai zi, mai zi./ Că la vară ți-oi cosi./ Unde-o fi iarba mai rară/Și fețița bălăioară./Unde-o fi iarba mai deasă/Și mindruța mai frumoasă”...

MIHAI OGRINJI

TOAMNĂ cu un moldovean

dr. ing. Ioan Neamțu

Cu o privire directă, ca glonțul, care te măsoară fără ocolișuri, grabnic la gest și cu vorba-i cumpănită, tăioasă ca o gură de brici, Ioan Neamțu nu-ți dă răgazul să crezi, nici către capătul unei discuții, că te afli în fața unui moldovean sadea, născut, dacă știi cumva, în... Blindeștii Botoșanilor. Spun toate acestea pentru cei care încă și-i mai inchipuie pe moldoveni blinzi și domoli, cu glasul târăgănat și cu zîmbetul pe buze, dar mai ales fiindcă, iată că ne contrazi-

cem!, acest pățimaș podgorean de rară stirpe este, în același timp, de o superbă candoare sufletească, mucalit și aromat la gînd ca un strugure de Busuioacă de Bohotin! Ei bine, dar pînă să ajungi la „în același timp“, trebuie să dovedești repede că ești un om de-al casei, în sensul că ai credință și pricepere în treburile podgoritului, că-i știi rosturile și durerile, și că le îndrăgești cu toată curățenia inimii, cu alte cuvinte că nu faci parte dintre acei încurcă-lume, specimene de care nu ducem lipsă. Și încă ceva: dacă nu ai iuteală la ureche și la pix, pleci, indiferent dacă te arăți cunoscător ori ageamiu întru această indeletnicire, cu carnețelul gol-goluț, fiindcă Ioan Neamțu pe cit e de greu de găsit, pe atît de repede, din lipsă de timp, sfîrșește discuțiile.

După mai multe dați, am avut privilegiul de a-l auzi, în urma unor lungi insistențe, rostind, lucru rar!, cîteva vorbe despre sine, motiv pentru care mă grăbesc să le fac cunoscute. A terminat facultatea la Iași, ca orice moldovean care nu se rupe de vatră. Urmare a repartiției, a lucrat, doar șase luni, la o unitate de comerț exterior, o scurtă vreme apoi în Deltă, la Jurilovca — așa se numea pe atunci localitatea —, unde a înființat prima plantație de pomi (caiși), după care, pe placul inimii, a intrat în viticultură — marea și inegalabila lui pasiune — la Bucium — Iași. În 1959, după nu mai mult de o jumătate de an, a primit sarcină să-și facă bagajele — lucrurile i-au încăput într-un singur geamantan! — și să plece, pentru puțin timp, la Huși. A ajuns spre seară pe dealul Dobrina, loc de unde orașul se oferă ochiului în toată splendoarea sa, și unde șoferul a oprit mașina, scoțînd din buzunar și o hirtie pe care i-o înmînă. Spre marea lui uimire, Ioan Neamțu ținea în mînă decizia prin care era numit inginer-șef la noua unitate ce se constituia în Huși! Dacă n-ar fi fost o perioadă extrem de încărcată cu tot felul de treburi — ca în orice plină toamnă — e greu de crezut că tînărul inginer-șef n-ar fi făcut neoprită cale-ntoarsă!

Aici s-au mîntuit destăinuirile despre sine ale lui dr. ing. Ioan Neamțu, directorul I.A.S. Huși.

Dar să nu părăsim anul 1959. Atunci, unitatea hușeană cu profil viticol abia înființată deținea 126 hectare de vie, „distribuită“ în nu mai puține parcele, fiecare parcelă cu cîte o cramă „locuită“ de două-patru butoaie și, eventual, și cîte un teasc din lemn, ori alte utilaje rudimentare. Și încă un amănunt: atunci s-au recolat cam 4500 kg de struguri la hectar și, imediat după prelucrarea lor, dorința lui Ioan Neamțu de a pleca la Bucium se întărise mai abtîr. Cum nici la vreme de iarnă nu-i odihnă în acest domeniu, ca să nu mai vorbim de primăvară, de primăvara lui 1960 cînd s-a cerut refacerea podgoriei hușene și plantarea, cu viță de vie, a 50 de hectare, drumul nu i s-a mai îndreptat spre Bucium, ci pe dealurile „dogorite de podgorii“, mai ales de viitoare podgorii, ale orașului în care Ștefan cel Mare, odinioară, hotărîse să fie „al doilea al meu paharnic“. Și de atunci treburile nu s-au mai terminat! În 1962, s-a început construirea unui combinat de vinificație cu o capacitate de 250 de vagoane, iar Ioan Neamțu devenea, la nici 30 de ani, conducătorul unității, unul dintre cei mai tineri directori din țară la acea vreme, apoi an de an au continuat plantațiile pe suprafețe între 50—100 hectare, iar în anii 1967—1968 s-a con-

struit, cu concepție și în regie proprie, o nouă cramă de 250 de vagoane, ca să nu mai vorbim de pepiniera înființată îndată și ea, de noul combinat, cu o capacitate de 18.000.000 de litri ridicat în ultimul timp, de noul chip al „orașului dintre vii”, cum i se spune Hușului, care chiar dacă nu este ca Iașul, are, în schimb, o personalitate proprie, inconfundabilă, urbe care, indiferent de noua vocație industrială, va rămâne pentru totdeauna îndatorată semnelui ernaldic pe care și l-a înscris cu mult mai bine de un veac în urmă, pe stema județului Fălciu din care făcea parte: vița de vie.

Acum, I.A.S. Huși dispune de o suprafață viticolă de aproape 2000 de hectare, în structura cărora predomină trei soiuri autohtone, „reabilitate” și impuse tot în acest răstimp: Zghiara, Feteasca albă, Busuioaca de Bohotin.

Mi-amintesc, era spre sfârșit de toamnă, cind încă nu plecaseră prigoarele. În mijlocul unei podgorii, Ioan Neamțu, pentru puține clipe, își desfășura citeva unghere de suflăt de adevărat moldovean. Vinurile de Huși, l-am auzit povestind, au o fructuozitate aparte. Cind bei un vin de-al nostru parcă muști dintr-un măr. Culoarea Busuioacei de Bohotin nu este roză ori roșie, cum sînt de părere unii, ci ca aceea a frunzei de vie ruginii, ca acum, ca strugurele din care se obține. De altfel, cum s-ar putea altcumva: strugurele reînvie în vin nu numai prin culoare ci prin toată ființa lui.

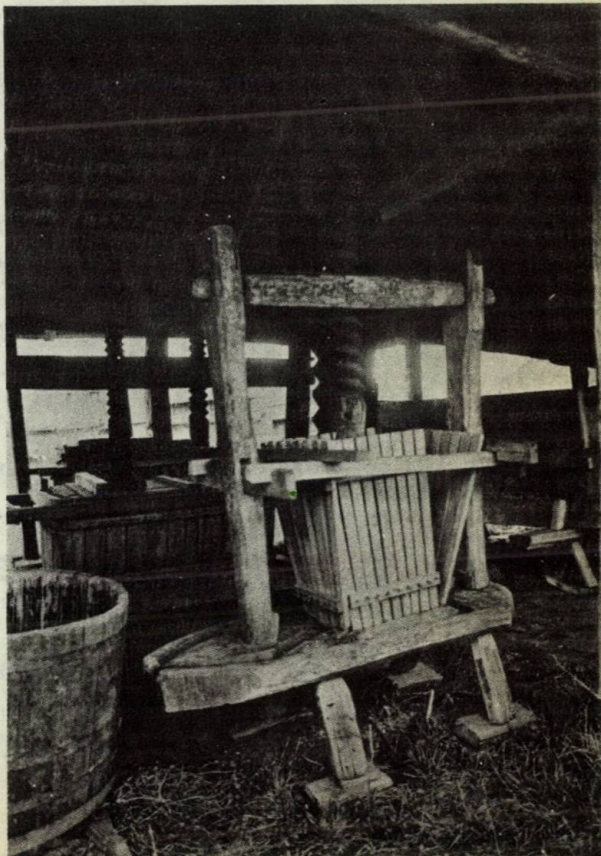
În lumina domoală a aceluia ceas de înaltă toamnă se mai despletiră și alte vorbe pline de poezie, de alint pentru vie și vin, pentru o îndeletnicire atît de veche pe aceste binecuvîntate meleaguri. Dar ca și în alte dăți, Ioan Neamțu îmi dovedise din nou că vorbele lui seamănă leit, în primul rînd, cu vinurile pe care le produce unitatea pe care o conduce: ... sînt seci. Adică, viticultura e, fără îndoială, o artă, dar înainte de toate ea rămîne o știință extrem de pretențioasă și dificilă. Sănătosul mod de a privi lucrurile îl surprinsesem, cu bucurie, nu numai din stilul de muncă al acestui neîntrecut podgorean, de a cărui competență și nemărginită dragoste se leagă fama de azi a vinurilor de Huși, ci și din lucrările sale de o deosebită ținută, pe care le-a publicat, ultima apariție editorială — „Creșterea eficienței economice și aplicarea noului mecanism economico-financiar în viticultură” — am consemnat-o și noi, în revista „România pitorească”. Firește, fără o strictă știință vini-viticolă n-ar fi fost posibilă dublarea — ba în 1982 chiar triplarea — producției medii de struguri la hectar (față de anul 1959), nici a producției anuale de vin de ... 1 litru pentru fiecare român care a depășit majoratul, cum atît de plastic se exprima Ioan Neamțu, nici calitatea excelentă a coniacului, a șampaniei ori a celorlalte distilate din vin care se realizează la I.A.S. Huși.

În acea superbă zi de toamnă și-a amintit Ioan Neamțu de vizitele — ca turist (este un pasionat călător) ori ca delegat — pe care le-a făcut aproape în toate țările din Europa, în S.U.A. sau Canada, și ne-a arătat și o formidabilă colecție personală de vinuri, unică poate la noi, o colecție care numără vreo 300 de sticle cu vin din mai toată lumea — singurele „obiecte” cu care s-a întors din țările prin care a umblat, se vede, în primul rînd, cu ochiul specialistului. Sînt vinuri

vechi, multe dintre ele cu o vechime de peste 25 de ani, toate înregistrate la producător (vom scrie, de altfel, mai detaliat despre această colecție cu o altă ocazie). Și ne-a mai povestit și despre punctul turistic — o vinotecă superbă, cu butoaie sculptate și cu interior fermecător — în care să se petreacă degustări din vinurile podgoriei, și despre „Copiii din Pădureni”, cei care s-au întors de pe Litoral, cu cîteva ani în urmă, cu „Scoica de aur”, copii care acum nu mai sînt copii, ci muncitori ai întreprinderii, alcătuiind și un apreciat ansamblu folcloric, despre faptul că, chiar dacă a fost și este solicitat să părăsească Hușiul pentru diverse funcții tentante, nu este deloc ... tentat de o asemenea ispită.

S-a întîmplat ca într-o duminică, cînd tocmai scriam cu tot sufletul aceste rînduri, să-l revăd pe dr. ing. Ioan Neamțu pe micul ecran, la „Viața satului”. Și în timp ce vorbea cu atîta pasiune despre ce se rostua, în acea perioadă, în unitatea pe care o conduce, am descoperit deodată, pe chipul său, un abur al trăsăturilor sadoveniene. A fost oare doar o părere? Oricum, sfătoșenia și înțelepciunea acestui moldovean împătimit de miraculoasa viață a viilor și a vinului te duc cu gîndul și la tăcerile celui ce știa să prețuiască licoarea care „... îmblînzește firile superioare și le înrăiește pe cele mici”.

MIHAI OGRINJI

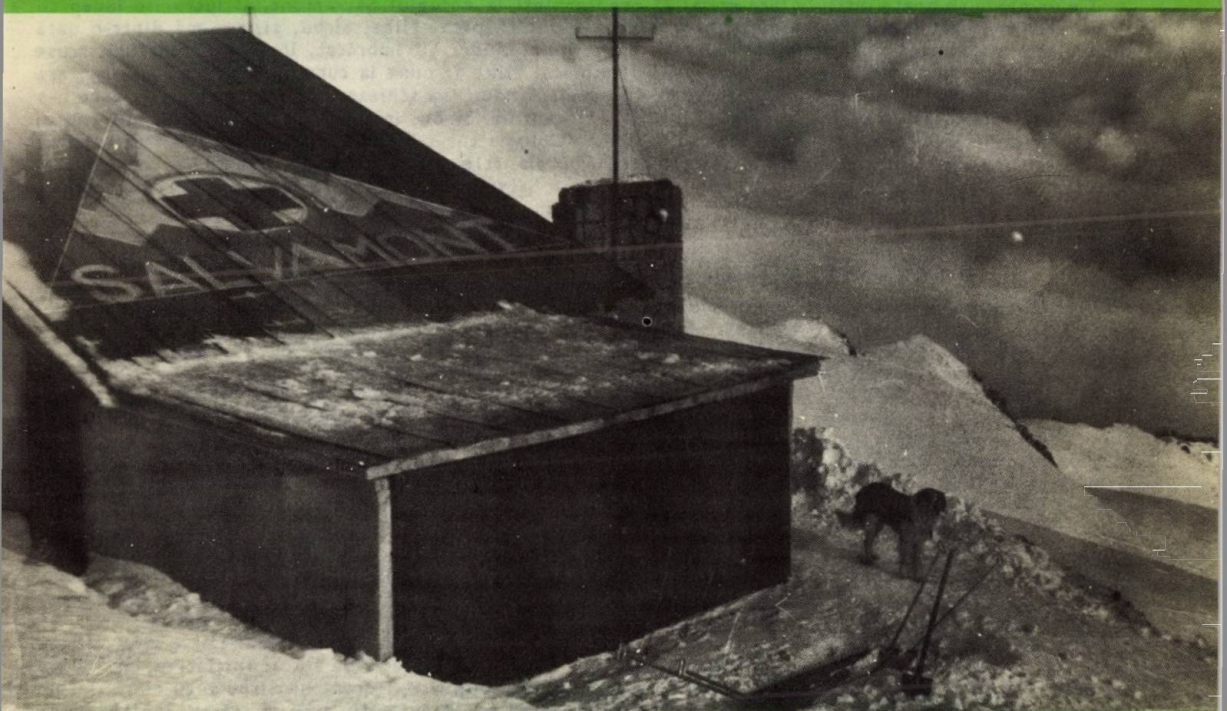

21 de ore FIERBINȚI

Ninge serios de două zile și emblema urșiașă a salvatorilor din munți, pictată de Dan Sîrbu cu 15 kilograme de vopsea pe acoperișul cantonului SALVAMONT SINAIA, e acoperită acum cu un strat gros de zăpadă. N-am reușit să văd emblema din avion, de la 12, 14, 16 mii de metri, acolo unde zbor eu, n-am observat-o niciodată, și de câte ori încercam să cobor sub eșalonul programat, controlorul de trafic întreba dacă nu cumva e ceva în neregulă la bord. Mă rog, acum cantonul e în față, aproape, acoperit de zăpadă, și primul salvamontist care iese în întâmpinare e Bari, cîinele Bari al IV-lea. Dă din coada lui de Saint-Bernard, se miroase cu cockerul Tom, Tomișă e intimidat, dar Bari nu face niciodată uz de forță în fața unui cîine mic. Se duc amîndoi în patrulă canină, și pînă se întunecă bine nu îi mai văd. Deschid ușa din metal, salut, salut, pilotule — spune Mike. Mihai — Mike Sîrbu, șeful și sufletul Salvamontului sinăian. Hai, pune mîna, arată Mike, și pun mîna, adică întîi las jos sacul de parașută și pe urmă sprijin un morman deschiuri vechi din care Mike alege cîteva, Dumnezeule, lungi, late, groase, grele, puternic răsucite, legături din piele, Telemark și restul. Mike se uită la schiurile alea, nu la mine, parcă nu ne-am văzut de ieri. Parcă nu ne-am văzut de o oră, dar de fapt n-am mai fost pe la salvamontii de un an bun. Nu contează, asta e grozav, sînt lucruri care n-au nici o importanță cînd se întîmplă, totul curge atît de firesc, salut, ești aici, am nevoie de tine, pune mîna. Restul — ce mai faci — după ce terminăm. Terminăm mai repede decît credeam, Mike a făcut un lambriu istoric din venerabilele relicve, îmi arată un bob din lemn, cu patine, cu frînă grapă — ce zici? Producție 1911. Ridic din umeri, Mike constată: nu te-ai schimbat deloc, pilotule, e un vestigiu, istoria sporturilor de iarnă, dar ce știi tu, tu numai cu avioanele tale. Du-ți boarfele și hai să bei un ceai. Rămîi la noapte? Dacă mă primești, rămîn, spun. Patul din stînga-sus, strigă Mihai după mine, e patul cel mai prost, cu grinda din tavan în nas și tălpile prăjite de sobă; mulțumesc mult, ridem amîndoi, și nu mai e nevoie de cuvinte. Totul e ca înainte, și anul curs nu s-a mai pus între noi, care an, nici n-a fost, anul care a curs. Îmi aduc boarfele, arunc sacul de parașută în patul din stînga sus, și gata. Sînt la fel de acasă ca la mine, la regiment, sau la mama în Colentina, sau... Negativ. Astea sînt casele mele. Unde nu e nevoie să bat la ușă și restul. Unde totuși se reia din mers, indiferent de cît am lipsit. Îi comunic lui Mike ideea cu cele trei case și el ridică din umeri: nu, zău! Pune ierburi în ibric, se aude o explozie înăbușită, din apa clocotită ies aburi verzi ca otrava. „Așa ceai n-ai băut în viața ta”, spune Mihai. Bem împreună ceaiul acela nemaibăut, uite, e chiar bun. Mă bucur că ți-a venit mintea la cap, face Mike, și nu ți-ai adus cîinele. L-am adus, spun, și îmi place fața lui Mike cînd aude asta. Să nu se întîlnească cu Bari. De ce, spun, s-au întîlnit deja, acum sînt împreună afară. Radioul hîrlie Refugiile, sînt Sinaia doi, recepție. Mike lasă ceaiul, e vocea lui Gheorghe-Giorgio-Ciutacu, Sinaia doi, sînt Refugiul, te aud bine. Am închis pîrtia dinspre cabană, spune Giorgio, totul O.K. Mai coboară lume pe drumul de vară, merg să fac închiderea și acolo. Terminat. Bine, spune Mihai, mîine o să ai o surpriză. Ce surpriză? O să vezi, spune Mihai, și decuplează stația. Refugiile, sînt Sinaia trei, recepție. E Dan, spun, și Mike confirmă din cap, da, e Dan. Refugiile, am dat stingerea în Valea Dorului. Liniște și pace. În regulă, face Mike. Merg lîngă el, întind mîna după microfon, salut, spun. Cine ești? întreabă Dan Sîrbu, și spun: sînt 218, indicativul meu de aviator, și Dan Sîrbu spune în stație, aa, pilotul, și iar e ca atunci cînd mă întorc acasă. Pe urmă intră pe emisie Salvamont Sinaia 6, 4, 7 și recunosc vocile distorsionate de radio, de ger, de întunericul care începe să se lase: Șerban Țovaru, Decabal Mehedinți și uite, Salvamont Sinaia șapte pe care nu îl recunosc. Nu fă eforturi, spune Mike, n-ai de unde să îi știi pe toți. Se uită scurt la mine și spune: tînăra generație, și asta e tot. Tînăra generație, spune Mike, și nu e nevoie de mai mult.

Zgomotul ușii verzi, din metal, pașii grei pe pietrele holului, cei doi care au intrat, bună seara — bună seara, îi văd pentru prima oară. Garda de noapte, explică Mike, paturile dreapta sus, dreapta jos, stînga jos. Tînăra generație. Dreapta jos e al meu, rinjește Mike. Duță Gelu, Șerban Marcel, shake hands, nea Mihai, face Gelu, dacă ai ști ce noapte se pregătește afară. Mike se ridică, puloverul gros, hanoracul, rucsacul cu stația radio, au revoir, spune. Eu aștept, și numai în ușă prietenul meu se întoarce, pilot, poate vii cu mine pentru închiderea traseului spre Piatra Arsă. Bulevardul Bucegilor spun, acum noaptea. Pe ninsoarea asta. Dar mă îmbrac în timp ce vorbesc, lanterna cu acumulator pe care știu foarte bine că nu o voi aprinde dacă totul e în regulă, pioletul, mergem. Ne întîmpină cîinii și stelele, cocker și Bari albi de promoroacă, stelele cît nucile poleite, cerul e acoperit cu pulbere

argintie, aurie, ca cerul nopților de zbor. Zăpada e albastră, curge de peste tot o lumină vagă, cenușie, domoală, și cele mai întunecate nopți au lumina lor. Patrulă Salvamont prin lumina aceea cenușie, nu aprindem lanternele, cliinii aleargă în fața noastră, pete negre, se estompează în noaptea aurie, argintie, cenușie, albastră, se adună din nou lângă noi blănoși, gîfiiți. Mihai face un apel la canton, Refugiule, sînt Sinaia unu, recepție. Te aud bine, Sinaia unu; totul în regulă? În regulă, răspunde Mike. Închide stația, și mergem mai departe, și antena elastică a stației radio se clatină neagră peste umărul prietenului meu, taie în jumătate cerul de noapte. Întîlnim doi amorezi ieșiți la plimbare sub lumina stelelor, ajunși cam departe de cabană, aveți lanternă? îi chestionează Mihai. Nu au. Nu au nici ghete ca lumea, nici haine groase, iar dragostea, explică doct Sîrbu, nu ține de cald foarte mult timp. Cel puțin nu pe munte, în nopțile de sfîrșit de februarie. Chiar dacă nu bate vîntul, și zăpada e albastră, și de sus privesc stele cît nucile. Stelele astea au văzut destule. Haideți să vă pupați la cabană, decide Sîrbu. La cabană nu ne putem pupa, e prea multă lume, spune fata. În orice caz, mai puțini decît or să vină la înmormîntarea voastră, spune Mike abrupt. Mă întorc în mine, parcă am mai auzit genul ăsta de argument: dacă nu faci așa, mori. Și chiar se murea. Există o limită a cuvintelor. Există o limită dincolo de care rămîne adevărul nud, fără comentarii, explicații, eschivări. Fără întoarcere. Mai ales, fără întoarcere. Așa că plecăm mai departe în șase, șeful Salvamontului sinăian, doi îndrăgostiți, un cocker, un Saint-Bernard și un pilot de vînătoare. Depunem îndrăgostiții la Piatra Arsă, în sala mare se dansează, n-am țopăit de mult, înăuntru, știu bine sînt o grămadă de fete care nu au cu cine să danseze. Știi ceva, spun, prietenul meu cu barbă, ce ar fi să... Să ce? Arăt fereastra, luminile colorate de dincolo de fereastră: să intrăm. Nu mult, cîteva minute. Și sînt privit cum nu mi-aș dori să fiu privit vreodată, prietenul meu Mihai Sîrbu se înalță deodată și se uită la mine de undeva de foarte sus, și spune, peste muzică, peste fete, peste lumina aceea roșie, și verde, și galbenă, care clipește în ritmul muzicii, știi ce spune? ești tu în concediu, pilotule, dar ai plecat cu mine în patrulă Salvamont!

Fotografie de MARINA CRAINIC

Dimineața mă scoală Mike, mult mai devreme decît aș fi vrut, scoală pilot, ai tăi au început treaba de mult. Care „ai mei“, ies buimac din sacul de dormit, afară e un senin de zile mari, și cum ușa cantonului dă spre răsărit, merg drept în soare. Sub tălpi sînt nori, deasupra, pe albastrul adînc, avioane argintii trasează curbe albe, prelungi, strălucitoare. Știu foarte bine cese întîmplă acum în cabinele acelor avioane, îi cunosc și pe cei legați în chingi, cu măștile de oxigen strînse pe față, și bine înțeles, de nu știu unde, apare iar gheara aia uscată, fierbinte, care strînge necruțător: eu nu sînt în cabinele acelor avioane. Și vocea lui Sîrbu, care se uită din soare în lumina ochilor mei și rîde, îți pare rău că nu ești acolo, pilot. Hai pilot, recunoaște, îți pare rău că nu ești acolo. Uite, spun, dacă eram acolo nu puteam fi aici, rîdem amîndoi, eu rîd strîmb, bem ceaiul de dimineață, ne îmbrăcăm,

clăpării și restul. S-a strâns echipa, se împart stațiile radio, se repartizează sectoarele de patrulare. Succes, spune Mike. Să sperăm că va fi o zi liniștită. Sint îngrijorat, n-am văzut cîinii, nu-ți fă probleme, mă liniștește Dan Sîrbu. Aici nu se aruncă otravă ca jos la voi, în orașul acela din care vii, cum naiba se numește.

Refugiul este plin de agitația reținută, bine cunoscută, profesională, se ajustează echipament, se reglează legături, se verifică stațiile radio, aproape ca la mine pe aerodrom. Aproape ca la celula de alarmă, în diminețile de zbor. Ultimele consemne, ies pe pîrtie cu Gheorghe Ciutacu, sint curios cum o să fie, n-am mai pus schiurile în picioare de o grămadă de vreme. Ei bine, adică recunosc și sint acceptat de zăpadă, de schiuri, de bocancii San Marco. E multă lume pentru ora asta, să vezi ce o să fie mai tirziu, mă încredințează Gheorghe. Coborîm, salvamontistul se lasă drept în vale, se pulverizează într-un nor de zăpadă, a dispărut; eu frîng cristiane scurte, nu închei ca lumea virajele, mă rog, fac o grămadă de crime pînă ajung jos, și reușesc să nu cad decît o dată. Valea Dorului e o căldare orbitoare, cu cer senin deasupra și ceață înghețată pe fund. Așteptăm la telescaun, e frig pe fundul văii, Ciutacu scotocește în rucsacul mic, scoate o șapcă nemaipomenită din catifea reiată, cu cozoroc lung, așa cum poartă piloții de pe elicoptere, mi-o îndeasă pe cap: poart-o sănătos. Și nu mai veni pe munte în capul gol. Ziua e un lanț de coborîri, soare, teleschii, cer albastru, apeluri în stațiile radio agățate de umăr, ne regăsim în cantonul încălzit, după închiderea pîrtiei. De jos au venit Florentina și Ada Sîrbu, rîdem, ne pupăm, Doru, aviatoru', unde ți-e motoru'? întrebă fetița lui Mihai. Mă împiedic de cîinii, s-au lățit în mijlocul camerei mari, cocker abia catadicsește să miște ciotul de coadă cînd mă vede. Trecem peste, printre, pe lîngă ei, aștia-s morți pînă mîine, mă asigură Mike, fac parte din mobilier. S-a întors patrula de pe traseu, mîncăm, cîsetofonul urlă, Beethoven, Saliapin, Wagner, Albano și Romina Power, nu contează, important este să sune ca lumea. Se povestesc tot felul de chestii, povești de munte, de aerodrom, cum a fost salvat nu știu cine, cum am aterizat o dată pe ceață, ce grozav ar fi dacă s-ar rătăci diseară polonezele acela venite la cotă cu un autobuz albastru (asta-i aportul doctorului Mehedinți). Și, din nou, tot ce se întîmplă mă aruncă automat pe aerodromul meu. Nani, pui, dorm sănătos la etaj, pestînga, cînd nescolă telefonul sint gata să cad din pat. Mihai ridică receptorul, ascultă, citesc pe fața lui că se întîmplă ceva serios.

Ce urmează se poate intitula fără grijă: 21 ore fierbinți la refugiul Salvamont, și lucrurile încep cu întrebarea mea către Mihai: vin și eu cu voi? Nu, spune răspicat Mihai Sîrbu, și uite-mă dintr-o dată inutil, eliminat dintre tipii aștia bărboși care habar n-am cînd s-au îmbrăcat, încălțat, rucsacuri, truse de prim ajutor, lanterne, corzi, piolet, unii pe schiuri, Mike îi pune la curent în cuvinte puține, așa cum se îmbracă: un turist polonez, plecat de la hotel „Sinaia” să schieze în jurul orei 13, și care n-a apărut nici acum, la ora 23. Telefonul zbîrnie, Florentina Sîrbu, instalată în fața stației de radio, transmite celor din oraș; alarmă, alarmă, alarmă. Colegii turistului polonez spun că acesta a urcat cu cabina spre cota 2.000, de acolo — salut. Nimeni nu mai știe nimic. Limpede, cei de jos vor pieptăna muntele dinspre oraș spre cotă, cei din cantonul Salvamont se despart în două, unii pe schiuri, alții pe jos, niciodată nu știi cam unde poate ajunge un om rătăcit pe munte. Cam pe unde se poate băga în speranța că, cine știe, dincolo de creasta aceea, ultima, va fi o lumină care foarte rar se întîmplă să fie acolo, și deodată mi se pare atît de absurd acțiunea unui pumn de oameni care vor scotoci muntele uriaș, și îmi spun că fiecare are rolul lui, și de aceea risc să îl întreb încă o dată pe Mihai: ce-ar fi să vin și eu cu voi? Mihai mă repede: ți-am spus o dată, nu! Și iar mă simt inutil, dar acum nu e vorba de mine, și nici măcar de băieții din Salvamont, acum e vorba de turistul acela pierdut, poate cu piciorul rupt, sau cu mîna ruptă, sau cu capul spart, sau cu dumnezeu știe ce — pierdut în munte. Și mi-l amintesc pe Mike într-o seară cînd mi-a spus: acum poți să vii, și cum arăta tipul acela la care ne-am dus. Ghemuit în el însuși, așa cum mor oamenii de frig, și cu palmele rupte, și cu hainele rupte, și cu ghețele, nenorocitele alea de ghețe niciodată atît de solide pe cît ar trebui să fie — rupte și ele de atîta mers în zadar. Și ce zicea Dan Sîrbu, el, care vorbește atît de rar: ar merita să trăiască, spunea Dan Sîrbu, pentru cît a suferit. Măcar pentru asta. Și capela sordidă, de spital, unde l-am lăsat legat în corzi, înfășurat într-un sac de dormit uzat, l-am lăsat pe masa de ciment slinos. Și cum s-a întors Mike din ușa capelei, s-a întors, a căutat o lumină, cum a aprins lumînarea la căpătîiul celui care păcătuisese cu neștiință, și imprudență, și băutură, pe munte, și numai după ce am aprins lumînarea am plecat de acolo. Nu sint neîndurător, a spus Mike, și nici tu nu ești neîndurător, pilotule, pentru că nu pîlîngi, nu pîlîngem, orice om pierit e de pîlîns, numai muntele e neîndurător. Pentru cît e de mare și puternic, nu rabdă pe cei care nu-l cunosc. Și îndrăznesc să nu-l respecte, așa cum îl respect eu, și cum cred că îți respecti tu avioanele. Și acum gata, hai la viața noastră.

Dar mă rog, asta a fost de mult. Acum, Mihai mă ia după umeri, pilot, locul tău e aici. Îți iau cockerul, am văzut că ține la drum, îl iau și pe Bari, vezi ce faci. Să nu ai inițiative. Să nu fiu nevoit să te caut și pe tine. Rămînem mai mult singuri pînă dimineața, Florentina Sîrbu și cu mine, facem retranslație radio, vorbim la telefon, punem ceaiul la încălzit, alergăm din nou la stație, spălăm cești, punem alte ceainice la încălzit, salvamontiștii sorb ceaiul fierbinte, ies din nou în frîg, beznă, a început deja să se lumineze de ziuă. Salvamont 1, 2, 3, 4, 6 nimic. Se merge spre Piatra Arsă, se coboară spre Peșterea, se ajunge la valea Izvorul Dorului, e prînzul, turiștii schiază, rîd, nu mai e soare ca ieri, ceață rară, cenușie, umedă, rece — dar se schiază, sint doar trei băieți care asigură Valea Dorului, Virful cu Dor, Carpul. De jos sună din oră în oră Ion Serbulea, secretarul primăriei sinăiene, om de larg sprijin pentru echipa Salvamont, ce mai e nou? Nimic, pe poleac nu l-au găsit, două accidente mici, o poveste mai serioasă, cu akja, în Valea Dorului, o fractură urîtă de femur, se rezolvă; Florentina cheamă Salvarea, va aștepta jos, la telecabina. Ne descurcăm cum putem, ceilalți au ajuns prin locuri care mie mi se par prea îndepărtate, spre Padina, Babele, stop. De la Babe, prima urmă precisă: un turist polonez, cu semnalmentele celui pierdut, a întrebant ieri la prînz de drumul spre Sinaia. I s-a indicat marcajul spre Piatra Arsă, și după aceea...

Apare cockerul Tom cu una din echipe, mă privește superior, mănâncă în goană ceva, când Mehedinți îl strigă fuge după el, rămânem din nou singuri. Forțele oricum subțiri ale Salvamontului sinăian s-au repleat spre Peșterea, Padina, valea Izvorul Dorului, Bolboci. Se caută de 20 de ore, sînt curios ce se va mai găsi — dacă se va mai găsi ceva. Sună din nou telefonul, răspunde Florentina, oțtează, ride în receptor, se întoarce spre mine gravă, izbucnește iar în rîs; la ora 18,00 turistul polonez a descins dintr-un camion al șantierului de la Zănoaga, în fața hotelului său. Acum e la el în cameră și doarme tun. Chemăm pe rînd echipele, telefonăm la cabane, acțiunea s-a sfîrșit. Unii din salvamontiști coboară în oraș, cei mai mulți se adună la canton, apar și cîinii, Bari al IV-lea, cockerul Tom care se face că nu mă cunoaște, lucrurile intră din nou în firescul lor, ceaiul, masa de seară, gata — la culcare. Se doarme pe lavițele din bucătărie, în fotolii, pe jos; primesc lîngă mine, la etaj, pe Decebal Mehedinți. E mare, și din cauza asta somnul nu prea esomn. A doua zi aflăm din însăși gura lui povestea incredibilului periplu al lui Sindzinsky Tomasz, student la politehnica din Varșovia, prin munții Bucegi, o redau succint, merită, întru luare aminte a tuturor celor ce cunosc și iubesc muntele. Deci — plecat la 27.02 ora 13 de la hotel Sinaia, cu autobuzul, pînă la Bușteni: cu telecabina pînă sus la Babe, pune schiurile în picioare, ajunge la Piatra Arsă și... o ia la dreapta. Adică, exact pe acolo unde putea ajunge în orice loc, în afară de cel unde voia el să ajungă — în orașul Sinaia. Prin valea Izvorul Dorului, pe marcajul de Peștera, pînă la bifurcația spre Vîrfu cu Dor. Continuă firul văii Izvorul Dorului, spre locul numit La Lacuri, loc de unde nu se mai întorc turiștii rătăciți în iarnă. Are bănuiala că lucrurile nu merg normal, se întoarce pe marcaj, e trecut de ora 18, se întunecă. Hotărăște că nu e bine să continue pe întuneric, rupe cetină de brad, își face un culcuș pe zăpadă, unde stă păs-trindu-se cu mare efort treaz, pînă se luminează de zi, 28 februarie, în jur de ora 7. Revine în potecă pînă întîlnește marcajul roșu spre Padina, pierde marcajul în pădure, e speriat, rătăcit, flămînd, dezorientat, îi este frig, știe că singura lui șansă este să meargă. Să nu își piardă firea, și să meargă. Vreau să spun, să meargă rațional. O ia pe valea Scîndurari, firul apei, (apele totdeauna duc undeva!). L-au dus în Cheile Tătarului, străbate Cheile, lacul de acumulare de la Zănoaga îl trece pe gheață fără să știe că e lac, întîlnește un grup de turiști cu hartă, care-l orientează, și la ora 18,00, după 29 de ore petrecute în munte, ajunge cu un camion la Sinaia. Urcă în camera lui de hotel, și adoarme, evident.

Pe 29 februarie face o vizită sus, la cantonul Salvamontului sinăian, un băiat de 19 ani care a știut să-și țină firea pe munte. Toată echipa e adunată, el povestește și noi înțelegem ce povestește. Pentru că lucrurile se petrec între oameni care oricum gîndesc la fel muntele, chiar dacă vorbesc limbi diferite. Povestește, și lucrurile se înșiră limpezi, atît de bine cunoscute, aproape niciodată urmate, luate de fiecare dată de la capăt, se desprind ca dintr-o poveste moralizatoare pentru preșcolari: nu întreba pe oricine de drum, nu da indicații dacă nu cunoști, nu întîrzia să informezi Salvamontul cînd îți lipsește un om, pleacă pe munte echipat ca lumea, chiar dacă ți-ai propus doar o plimbare scurtă, nu te lăsa copleșit de neputință.

Seara facem iar patrulă Salvamont, Mihai și cu mine, și cîinii noștri, plafonul e jos, cenușiu, reflectă lumina difuză venită de nicăieri, mergem fără să vorbim și cîinii aleargă înainte, Tom cel mic, și pierdut în zăpada înaltă, Bari cel mare, cel mai mare cîine din Carpații meridionali, și o clipă mă gîndesc că, uite, parcă am fi noi doi, Mike și cu mine, cîinii ăștia caraghioși care aleargă prin zăpada albastră. Și mă las condus de Mihai Sîrbu, prietenul meu din munte, aparent taciturn, aparent ursos, de o neînduplecată severitate, și care se dezvăluie cald atît de rar, atît de scurt, și niciodată pînă la capăt. Întotdeauna mai rămîn lucruri de spus, așa e bine. Las pentru la urmă ce îmi spune prietenul meu din munte în patrula asta solitară. Pe urmă este 1 martie, fetele primesc mărțișoare, primesc și eu mărțișorul meu: Tom mă iubește din nou, și mă recunoaște de camarad. Mai am încă o săptămîină de concediu, care se împarte așa:

— prima zi — soare, schi. Gheorghe Ciutacu mă trage pe Carp, în maniera lui imposibilă, și doar în telecabină se întoarce, ride, cum a fost, pilotule? Rîd și eu, niciodată nu mi-a fost atît de frică, dar spun că a fost bine, și ne mai dăm o dată, și încă o dată.

— a doua zi — soare, dar nu schiez. Mă refac după prima zi.

— a treia zi — ceață, schiez. În traversul de deasupra cabanei Miorița, o doamnă absolut superbă, cu schiuri Rossignol, îl întreabă pe Decebal Mehedinți dacă pe acolo se poate ajunge în Valea Dorului. Decebal Mehedinți se uită la soțul doamnei, cum se adună din zăpadă după fiecare întoarcere, și răspundesc: se poate, dacă vă luați după alt bărbat.

— a patra zi — duminică. Ceață, lume multă, o tură scurtă pe jos pînă la Piatra Arsă, cu cîinii după noi.

— a cincea zi — dîmînețasoare, reedităm tura lui Tomasz Sindzinsky, dar fără să o luăm la dreapta; după-masă, urcă la canton salvamontistul Radu Neacșu cu loana lui, căreia toți îi zic Ion, aduc cui viscolul care o să bată trei zile, o să smulgă o bucată bună din acoperișul cantonului, și noi o să cascadorim cu corzi, cui și ciocane, pentru ca vîntul de 150 de kilometri la oră să nu ia pe sus și cea rămasă.

— a șasea zi — viscol.

— a șaptea zi — viscol.

În patrula din noaptea spre 1 Martie, Mihai Sîrbu mi-a spus: vezi pilot, cu toate că s-a descurcat și fără noi, polonezul ăla e unul din foarte pușinii care au venit să ne mulțumească.

DORU DAVIDOVICI

ROTOR LA NEGOIU

Arșiță mare. Ziua de august, dogoritoare dăruie Negoifului una din puținele clipe de strălucire deplină. Acum, spre seară, umbrele se lungesc zimțate de creste, peste văile adânci și picleșe. Odată cu domolirea căldurii, vînticelul căzuse de tot și un calm nefiresc cuprinse ținutul Tunsului și Cleopatrei, accentuînd susurul izvorului ce se strecura firav pe sub lespezi. Tabăra noastră, cu un cort sidefiu, își trăia clipele pașnice ale pregătirilor de seară lîngă piscul Negoifului, în speranța unei noi zile frumoase pentru o tură alpină pe Tunsu și Buruianu Mare... O pală de vînt mătură părușca dintre lespezi, apoi acalmia își reluă ființa pe Valea Sărății, pe Șerbota și în căldarea Tunsului. Parcă această adiere aduseseră un fior de frig sau poate pielea arsă de soare devenise prea sensibilă. Ultimii drumeți, dintre cei mai greoi, coborau lespezile de sub Acul Cleopatrei și căutau firul potecii spre terasa Sărății. Noi rămînem însă aici, singuri la înălțimea celor 2.300 m, în intimitatea pereților și a caprelor negre. Cu toate că soarele mai avea cale de o suliță pînă la apus, se ascunsese în spațele unui nor negru și cîrlionțat, care părea că se naște și crește din senin. De la înălțimea la care ne aflam părea că undeva în cîmpie fierbe un cazan imens, trimițînd în înaltul cerului vîlătuții smolți.

— Am impresia că se coace ceva în atmosferă, zisei puțin contrariat de acest apus de soare cenușiu.

— Să văd ce arată barometrul, bombăni din cort Rica, în timp ce-l căuta prin buzunarul hano-racului.

Apoi, după o pauză îi auzii tînguirea:

— Presiunea e mai scăzută cu 12 milibari, față de ora prînzului!

Așa o cădere putea prevesti spre mijlocul nopții o puternică furtună. Dar cerul era senin și firul ierbii nici nu clintea.

Un singur semn rău: degeaba încercam să aprind focul; nu vroia să cuprindă lemnele și pace! Am renunțat la supa caldă, apoi am mai pus cîteva lespezi drept pavăză la absida cortului; am strîns diverse ustensile din jur și cînd mă îndreptam din nou spre vatră, frigul căzu brusc peste noi, odată cu năvala unui berbec de vînt ce era mai, mai să mă dea jos. Cortul luat din plin, slab ancorat, gemu și se înclină pe o rină.

— Ce faci acolo? A căzut cortul în capul meu, strigă Rica, bănuind că scot ancorele.

Am sărit repede la întinzători și am readus „casa” în poziția bună. Între timp, vîntul încetase și calmul revenise, însă temperatura scăzuse vizibil. Era frig. Pregătăm la spirtieră un ceai cald și stringem totul de pe afară, cu gîndul să ne retragem la adăpost. Vîntul sosi cu vuiet mare,

mai înțîi sus pe muntele Tunsu, apoi se răsfîrîse pe abruptul Cleopatrei și se turti de fundul terasei glaciare, făcînd să duduie cortul. Prosopul pus la zvîntat zbură departe pe coastă, planînd ca un zmeu fără coadă. Corzile încep fluierăturile, pînza bubuie. Nu e chip să stai afară. Vîntul năprasnic smulge smocuri de iarbă, apa involburată a pîrîiașului aproape că face calea întoarsă iar din cerul senin apare o vinețală ce întuneacă totul într-o clipită. Norul acela cîrlionțat, la zeci de kilometri depărtare se lățise, sosise iute, se umflase și urca înfiorător tîrîșindu-și pulpanele peste colții Șerbotei; astupă apoi căldarea Sărății și într-o clipită ne înveli în cerneala nopții și a vîietului. Părea că o cavalcadă cerească bate coastele muntelui care gemea ca o corabie frîmintată în oceanul dezlănțuit.

Întăresc ancorele cu lespezi, întind cursorele și fug în cort, trăgînd puternic cu minile ușa, încheind-o cu trudă în fermoar. Apăsarea pînzelor era așa de mare, încît brațele fragilului nostru adăpost scrișneau îndoite în arc.

Mugetul stîncilor închegase un cor, cu mici pauze în care părea că se mută sus între vîrfuri. Stîncile, iarba, corzile, scoteau vibrații ce nu aveau darul să neliștească, mai ales aici în cort unde păream legați la ochi în fața hergheliilor deslănțuite ale armăsarilor cerești.

Furtuna venise ca un tăvălug, smulsese liniștea și o aruncase departe peste creste, în lunca Argeșului. În această frîmintare, prolog la cicloul ce avea să urmeze, părea să clatine munții. Undeva, departe, se auzeau hodorogeli; tunetele se apropiau pe aripile năhlapilor negri. Nici n-am băgat de seamă cînd răpăiră tropotele ploii. Acest ultim canon al urechilor, se asocia cu buibuitul tunetelor în crescendo și cu vîietul sălbatic al vîntului, orînduindu-se într-o simfonie a naturii dezlănțuite. Eram îngroziți, dar și fascinați de această fierbere nemaiîntîlnită. Focuri de artificii urmau beznei adînci. Cerul scăpăra cu pocnete de tun, amplificate de ecourile munților și unse cu miros de pucioasă, ce pătrundea prin pînză pînă la noi.

Cortul în formă de semilună se zbătea, dar deocamdată rezista. Ploaia și uraganul își puseră mintea să spele munții. Deocamdată apele nu intrau pe sus, dar undeva pe sub lespezile pernuite cu iarbă, pe care așezasem cortul, şuvoiau pîrîiașe.

— Noroc că te-am ascultat și am pus cortul pe tăpșanul acesta mai ridicat, spusei eu.

Rica tăcea, ascunsă în sacul de dormit.

Fulgerule, tunetele, vîietul vîntului ne țineau mereu cu atenția încordată. Către miezul nopții, fulgerule s-au rărit treptat. Tunetele zguduiau încă văile, încercînd să clatine clăile de lespezi

incremenite pe coaste. Momente de liniște. Încercăm să ațipim, dar fără folos. Dintr-odată noi tunete, noi hodorogeli, de parcă cineva ar fi tîrît bolovanii pe plafonul cerului... Toată noaptea am luptat cu pînzele cortului umflate de vînt, bătute de ploaie și grindină! Apa pătrunsesse în mai bine de jumătate din cort și amîndoi ne refugiasem pe o insulă de bagaje, renunțînd la sacii de dormit umeziți.

Către ziuă se așterne o ploaie torențială care lovește cu furie cortul, se sparge de stînci, șipo-tește strașnic peste brazdele cu iarbă. Șuvoaie abia formate se prăvălesc, auzindu-le cum vin, încercînd să cuprindă valea. Singura noastră nădejde este ca nivelul apelor să nu întrecă movila unde în vinețiul dimineții mai atîrnă încă jalnicul nostru cort.

Se luminează e un fel de a spune! Ceața și ploaia nu lasă să se vadă nici sforile cortului. Deschid o clipă fermoarul: perdeaua ploii este pulverizată și se înfrățește cu valurile de ceață înecăcioasă. Muntele este o pînză nesfîrșită de ape ce se adună vijînd spre firul de obicei sec al văii, acum plină cu cascade.

— Ce facem? Strîngem?, întreabă Rica pătrunsă de frig și umezeală.

— Să mai așteptăm un moment prielnic. Altfel, udăm de tot și sacii și hainele.

Abia cînd tunetele au încetat, iar vîntul se mai domolise, am ieșit să întind bine cortul apoi am revenit ca să ne odihnim măcar un ceas, după spectacolul de peste noapte.

În apropierea prînzului, ne pierdem orice nădejde de acalmie, mai ales că barometrul arăta mereu presiune în scădere. Ieșim cu folii plastice pe cap și strîngem totul la repezeală. Ploaia se transformase în lapoviță și stîncile și lespezile dispăreau în stratul de „frișcă”. Rucsacurile erau închise încă în cort și nu prezentau dificultăți, dar cortul îmbibat cu apă era tare greu!

Ceața se ridicase pînă sub piscuri; acum ne dăm seama de ravagiile potopului. O pînză neîntreruptă de apă și zloată cădea de sus, o alta năvălea de pe coastă umplînd valea. Aburii se ridicau din igheaburi și se topeau în plafonul cenușiu. Matca pîriului nu se mai zărea în torent, cascade înlănțuite zguduiau stîncile, clintindu-le de la

locul lor. La fiecare pas ne scufundam pînă la glezne în apa rece și numai pe marile lespezi ridicate asemeni spinărilor de crocodili deasupra voburei ne îngăduiam să restituim înapoi naturii apa din ghete.

Mai jos, aproape de terasa superioară a văii Sărății un lac imens inunda poiana. Aici, vîntul puternic urca pe firul ulucului glaciari și se răsucea împreună cu lapovița. Ceața închisese în vată groasă tot muntele; nu mai aveam nici un semn de orientare, în afară de... lacul rece pe care-l traversăm afundați pînă mai sus de genunchi.

Ajunși pe flancul muntelui Șerbota găsim poteca neatinsă de puhoai. Cu făgaș mai sigur, plin de băltoace, dar incomparabil mai accesibil, grăbim cît putem spre cabană. În pădure brazii scutură ramurile peste noi adăugînd un ultim supliment de frig și udătură, dar poiana e aproape, astfel că pînă la urmă aruncăm bagajele în tînda magaziei de lîngă cabana Negoiu. O pereche de tineri bine dispuși se miră la apariția noastră: De unde-or veni, acum cînd nici un ciine nu mai umblă pe afară?

De unde să știe ei ce planuri de vreme bună avusesem noi cu gîndul cățărării pe muchia Tunsu?

Cabana mare, ca și cabana veche, era ticsită de drumeți prinși aici de furtună. Nimeni nu sosea, nimeni nu pleca. Doar noi și alți corturari din Puha ne replasam cu frigul și udătura în spate la cabană în ultimul moment înainte de viscol.

Da, viscol, întrucît după amiază zăpada se așternu din belșug pe brazi și în căldări de parcă n-ar fi fost luna august, ci miezul lui decembrie...

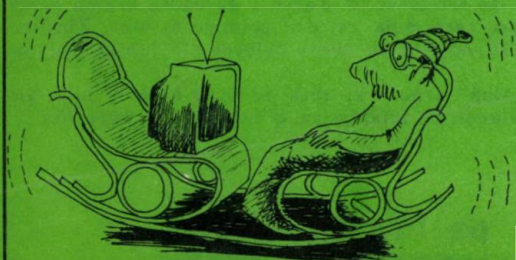
Mulțumiți că aveam un colț de acoperiș ne-am înghesuit și noi în magazia... măgărușilor, unde ultimii sosiți și-au mai găsit puțin loc, în timp ce cabanierul „șinea” vreo 20 de camere... în așteptarea unui grup!

Ninsoarea și ploaia nu au conținut trei zile și pîraiele devenite rîuri rupseseră punțile, devenind de netrecut. În a patra zi ceturile s-au mai ridicat, ploaia a devenit o simplă bură. Era momentul să ieșim din... magazine spre alte locuri mai primitive.

NAE POPESCU

Tele...scaun

Tele...ski

O. COVACI

Marea tentativă

I. Plecăm în zori spre Alpii românești

Parcursul integral al crestei ninse a masivului Făgărașului, poate fi considerată de către cei preocupați de noțiunea de munte în sezonul de iarnă și mai ales în ineditul acestui aspect, o idee îndrăznească. Unii consideră aceasta o iluzie. Alții tratează acest gând drept o aventură palpitantă. Pentru mine era pur și simplu un vis de demult, dorință mocnită, neîmpărtășită decît în cercuri intime.

După trecerea a două sezoane albe, în care n-am îndrăznit decît să visez, privind ninsorile care se așterneau pe fața orașului, timp în care nu mă simțeam pregătit, după alte două ierni de căutare a unor componenți corespunzători pentru formarea unei echipe bine pregătite, iată că în decembrie anul trecut visul s-a împlinit pe neașteptate. Proiectul devenit comun pentru trei oameni trebuia definitivat rapid.

S-a declanșat febra pregătirilor. Echipamentul meu prezenta serioase lacune pentru pretențiile impuse de o expediție alpină de iarnă. Am verificat totul. Nu se putea înfrunta un masiv întins pe zeci de kilometri, invadat de zăpezi copleșitoare și de vifornite deslănțuite într-un biet hanorac din foaie de cort tras peste un pulover la baza gîtului. Nici pantalonii nu erau corespunzători, nici mănușile...

Într-unul din nenumăratele „consilii” ale viitoarei expediții, ne-am hotărît, cu toate că știam ce însemna aceasta pentru spatele și umerii noștri, ca fiecare să aibă în rucsac, într-un sac izolator din material plastic, o garnitură vestimentară completă ca rezervă, pentru a întâmpina cel puțin riscurile legate de frig excesiv și îngheț, de viscol și umezeală. Am stabilit legătura la Sibiu cu Iosif Schneider, conducătorul formației „Salvamont” din localitate. Ne-am anunțat proiectul, solicitînd informații. Am fost rugați să ne semnalăm prezența prin orice mijloace, inclusiv folosirea unor bilețele pe stîlpii marcajelor, pentru a se ști în ce zonă ne aflăm la un moment dat.

— „Vom fi la cabana Suru luni 12 decembrie!”

În noaptea plecării s-a pornit o ninsoare cu fulgi bogați, mari și pufoși. Înaintam fericiți pe Bd. Dacia înfășurat în noul meu hanorac bleumarin, bordat cu blană, tip Nansen, cu un rucsac enorm pe schelet metalic extensibil, umplut cu de toate. Cred că se apropia de 30 kg. Simțeam în mine o energie uriașă...

În incinta Gării de Nord există un magazin cu obiecte de artizanat. A devenit de multă vreme punct de întîlnire a multor iubitori de munte. În acel loc sosiseră deja cei doi prieteni ai mei. Zîmbind satisfăcuți, ne-am strîns miinile și glumind, ne-am poreclit reciproc cu nume celebre din lumea marilor ascensiuni de iarnă.

După multe peripeții „ceferiste”, după o noapte „albă” a doua zi abia pe la 13 h și 30 min. am coborît în mica haltă de la SEBEȘ OLT. Țara Făgărașului ni se înfățișa ca o împărăție a zăpezilor.

II. Noaptea calvarului de pe Muchia Moașei

Ne-am cumpănit încă o dată pe spate uriașele poveri, apoi mergînd înapoi pe calea ferată pînă la șosea și încă 500 m, pînă la prima intersecție, am apucat-o spre munte și ne-am pomenit în Sebeșul de Jos. Trebuia să ajungem în Sebeșul de Sus, cătunul din capătul Muchiei Moașei.

Zăpada pufoasă acoperise tot pământul cu o cergă albă cu reflexe bleu, ștergînd pînă în zori, drumurile, haturile, urmele trecute. Acum, ulița mare a satului e marcată doar de șirul tăcut de case multicolore. Treptat ea a fost brăzdată de urmele oamenilor, animalelor, săniilor și săniuțelor mîinate de prîslășii satului, care umpleau văzduhul cu chiotele lor de hîrjoană. Copii gălăgioși, o bătrînă și iată, că deși înaintez spre un viitor necunoscut gîndurile prezentului în mers, mă duc spre trecutul anilor de școală. Coșbuc: analiza poeziei „Iarna pe uliță”. Iarna transilvană mai păstrează pe alocuri patina începutului de veac. Mă aud strigat de tovarășii mei. Se abandonaseră cu rucsaci cu tot, pe o băncuță din poarta unui gospodăruș, sugerîndu-mi, ca de obicei, în situații asemănătoare, posibilitatea de a găsi o gazdă. Am considerat-o ca o glumă. Asta i-a făcut s-o ia din loc spre Muchia Moașei al cărui capăt se zărea spre sud lîngă podul din dreapta de pe Valea Moașei Sebeșului.

La ieșirea din sat întîlnim sub geana amurgului, venind din fundul văii Tătarului un șir de capre însoțite de un bătrîn și de un copil. Ambele grupuri se privesc surprinse. Era un pustiu de suflete, de ne auzeam inimile bubuind. N-am trecut podul. Așa cum știam din ghiduri și din aduceri amînte și după direcția stîlpului indicator din capul podului ne-am abătut cu 90° spre stînga, urcînd printr-o zăpadă și mai mare, pe Dealul Plăețului spre culmea Moașei.

Ne aștepta printr-o pădure de fîget lunga coamă a Piciorului Moașei coborîtoare tocmai din Vf. Cocoricu, căruia i se mai spune și Vf. Moașei. Găsirăm un triunghi-roșu de marcaj. Urma supliciu unui urcuș nespuse de lung pe o diferență de nivel... de aproape 850 m. La început urcușul este peptiș. Zăpada neumblată păstra totuși cîteva urme încurajatoare. Curînd desigur va cădea întunericul care țîra peste noi urme de îngrijorare, cuibărite secret, în ungherele sufletului fiecăruia. De sus, din pădure, din fața noastră, se conturează tot mai clar, clinchet de veselie, dansînd zglobiu prin crengi uscate.

Curînd, „spiridușii” își făcură apariția coborînd puternica pantă din fața noastră. Ei aveau fețele a doi băieți și două fete, cu care am schimbat urări de bine și care au adus în sufletele noastre, lumina speranțelor atît de necesare moralului uman, cînd simt primejdia singurătății. Ei merseseră în ajun la cabană să petreacă un sfîrșit de săptămînă și să aranjeze cu amfitrionul cabanei un revelion pentru opt perechi. Erau tocmai din Mediaș. Urmele le aparțineau deci. Ele ne puteau folosi dacă n-ajungeam la timp. Au fost ultimii oameni pe care i-am mai văzut timp de o săptămînă...

Mă simțeam într-o formă deosebită, înaintam repede, nerăbdător, pe culmea acum aproape dreaptă. Trecusem de virful Comanda (1059 m) cînd, fiind înainte, am zărit primul cabana Suru, la marginea pădurii de sub marele trapez al Muntelui Suru. Aveam nădejde că o să ajungem repede. Părea atît de aproape! Mă opream să-mi aștept companionii străduindu-mă cu atenție să găsesc jgheabul de piatră al „Izvorului cu Arini”. În cele din urmă l-am descoperit troienit sub zăpadă. Pentru a-i împlini menirea, am sorbit o gură din apa pură mai caldă decît aerul. Zăpada scrisnea și noi aruncam pe nări trombe de abur.

Primeam fascinați, lăsînd să se scurgă în defavoarea noastră pulberea albă din clepsidra iernii. Peste lumina înconjurătoare cobora clopotul nopții, odată cu apariția primelor conifere. Aici, Muchia Moașei era mult îngustată și văile de o parte și de alta își trimiteau în întîmpinare suflările lor peste culme. Era trecut de orele 20,00. Ne dureau umerii îngrozitor. Toți trei am înfipt ca la o comandă piolet lîngă piolet în marginea căii de urmat. Am dat jos „dulapurile” din spate, respirînd adînc, în aerul rece al nopții, rotînd brațele ca niște mori de vînt.

— Eu zic să desfăcăm o cutie de carne presată.

— După aceea atacăm o placă de ciocolată.

Acolo, între brazi, în noaptea aceea profundă, sleiți de puteri, neștiind cît mai putea fi de urcat, întrucît toți timpii fuseseră de mult depășiți, am luat ca să spunem așa prima cină. O cină fantastică, la lumina lanternei... Vreau să beau apă. Scot bidonul de plastic, îi desfac dopul și rămîn înmărmuriți de uimire. Așa ceva nu mi-aș fi imaginat niciodată. Bidonul era bocnă.

Începusem să simt epuizarea tot mai mult. Tăiașem în picioare atîta zăpadă ore în șir, sub apăsarea teribilă din spate. Ne-am așezat pe o bancă cioplită, pentru prima oară de la Sebeșul de Sus. Eram rînd pe rînd cînd pesimiști, cînd optimiști, privind lungimea traseului rămas pînă la Cabana „Mult Dorită”. Abia atunci, în această rariște, am văzut că bolta nopții era senină, împodobită cu imensa-i diademă, bătută-n miriade de constelații scilpitoare și reci. Jos, înspre nord-vest alte constelații. Constelațiile „țării” Sibiului, bijuterii diamantine etalate peste o imensă catifea albastră.

Seara ne-a surprins în jurul sobei, refăcuți. Ne-am hotărît să ne trezim în zori la ora 4. Am adormit în torsul pisicuței galbene care se cuibărise lîngă mine. În timpul nopții m-au trezit repetate rafale de vînt care zgîlțiau ferestrele înghețate. Eram îngrijorat la gîndul că aceste răbufniri ar fi putut influența hotărîrea expediționarilor capricioși ca și vremea.

III. Cîntecul avalanșelor

Încă nu se luminase bine, cînd, în întunericul din sala cabanei, îmi montam pentru prima oară pe bocanci, frumoșii mei colțari din inox strălucitor. Cabanierul, ciobănescul mișos și brun, împreună

cu pisicuța galbenă ne-au condus în prag. În fața noastră la sud ne aștepta sfidător cu creștetu-i trapezoidal oripilat de vînt, muntele Suru, în hlamidă de hermină. La apus ne întîmpină ca în zorii zilei trecute Orion, clipind complice.

Lupta cu omătul am început-o de la primii pași, suind printre răriștea de conifere din fața cabanei. La început am înaintat pieptiș pe un culoar între brazi, apoi ne-am abătut înspre dreapta. Ne țineam la cițiva metri unul de altul, hotărîți să călcăm unul pe urmele celuilalt. Era prima măsură pe care am luat-o împotriva provocării lăvinelor. Luam rapid altitudine strecurîndu-ne printre cetini parcă încărcate, cu pulbere de calomel, prin decorul schișat în laviu albastru, al frontierei dintre nopțe și zi.

După o jumătate de oră de la plecare traversăm un vîlcel îngust, adînc și abrupt, plin ochi cu zăpadă nouă. Întru primul pe talvegul vîlcelului și în clipa următoare, la 2 m în amonte, se crapă zăpada cu un zgomot specific de prelată ce se rupe. Am rămas încremenit, cu ochii în albul strălucitor.

— „Băieți stați pe loc, se rupe zăpada !”, mă uit speriat spre vale, încercînd să întrevăd o posibilitate. Vîlcelul are o continuare ascunsă.

— „Hai, înaintează încet ! Nu se întîmplă nimic”. Încă o pîrîitură și crăpăturile fug în linii frînte ca de fulgere pe suprafața zăpezii ucigașe.

— „Da, mulțumesc de asigurare d-le Messner !”, am zis, și m-am aruncat pe burtă spre celălalt mal în timp ce împlîntam cu sete spiul pioletului înspre malul opus. M-am bălăcit așa poate un minut lung, ca în mocirla albă a unei gropi cu var stins.

Plecînd în sus, cu o abatere spre dreapta, spre valea Pîriului Cumpenii, am trecut pe lîngă urmele unei colibe ciobănești, din care nu mai rămăsese aproape nimic. Ne-am corectat direcția spre sud, urcînd acum printr-o pădure de conifere, pitică și accidentată. Cînd s-a terminat pădurea, am pornit-o și mai voinicește. Undeva în sus, am zărit un șir de 4 stîlpi metalici de marcaj. Mă gîndeam îngrijorat la un posibil viscol. Cum vom reacționa, cum ne vom descurca. Dar, cînd am ajuns în gura Văii Găvanului și panta și-a micșorat mult numărul de grade, soarele sclipitor s-a arătat mesager al unei zile a speranțelor.

Subit, ne-am înveselit, făcînd glume, admirînd zările în gura mare. Am susținut cu fermitate să urmăm în continuare creasta Frunții Moașei pînă în Vf. Cocoricu, pentru a ne feri de pericolul avalanșelor, posibile la tot pasul.

Transilvania părea o imensă hartă desfășurată la picioarele noastre. Paleta de culori pleca de la alb-albastru și se închidea în brun și negru estompat. Curînd am atins creasta și pe la 12,30 eram pe Vf. Cocoricu (2034 m).

Ne adunasem capetele peste hartă împărțînd zările cu mîna. Eram cu toții cufundați într-o lume aflată departe, dincolo de hotarele închipuirii. Părea o lume fantastică. Nu puteam crede că trăim aieva.

Un zgomot îndepărtat și surd veni pînă la noi.

— Ce-or fi astea ?

— Tunete în decembrie, cînd s-a mai pomenit ?

Careva dintre noi a remarcat prin ridurile unei frunți îngrijorate, că sunetele veneau din altă parte.

Ne-am înscris pe sub pantele Găvanului care fugeau rapid spre fundul văii sale nordice, gata parcă să atingem cu mîna întinsă Șaua Surului. Jos, în dreapta, înșirați în monom, stîlpii de marcaj ce veneau de la cabana părăsită în zori, păreau un grup straniu de turiști cu cap pătrat cu care urma să neîntîlnim în curînd în șa. Pentru a nu ne întîlni mai devreme cu ei și în mod cu totul neprevăzut, înaintam și mai lent tot în monom la circa 15 m unul de altul, călcînd pe urmele celui dinaintea sa cu multă prudență, cînd...

De sub picioarele mele a început să se ridice un murmur, surd, clocotind apoi în reverberații lăuntrice, înăbușite, venind ca din măruntaiele muntelui burzului de cutezanța noastră. În susul pantei mi s-a părut că aud ușoare pîrîituri. Toți trei am încremenit în poziția în care ne surprinsese cîntecul lugubru, înimitabil și indescriptibil. Cum poți descrie ceva unic, fără element de comparație ?

— Ați auzit ?, i-am întrebat aproape în șoaptă. M-au privit încremeniți și ei, cu fețele schimbate de oprivire fixă, și cu urechea la pîndă.

— E dulce melodia, pare un recviem.

Apoi, ca la o comandă, am rupt-o la fugă atît cît ne permiteau greutatea, cu siguranțele din jurul șoldurilor, desfăcute gata în orice clipă să aruncăm rucsacii. Am ținut-o așa gîfîind pînă într-o zonă în care stîncăriile au reușit să se mențină deasupra zăpezilor.

Eram așa de obosiți, încît am renunțat la ideea de a urca, de teama avalanșelor, pe Suru, în drum spre Budislavu. Calea obișnuită era tăiată între Suru și Găvanul de o cornișă. Am tatonat-o cu pioleți și apoi am traversat-o în drum spre Budislavu, următorul obiectiv al masivului itinerar.

Înapoia noastră, după vîrfurile Găvanului, soarele se pregătea să apună. Era atît de uluitor în haina lui de seară ! Am putut percepe la apus, 20 nuanțe de roșu, 8 de galben auriu ; apoi norii ce drapau bivacuul treceau de la vînat la gri petrol.

Ne-am dat seama că nu mai avem șanse să ajungem undeva la un adăpost omenesc. Eu susțineam din răspuțeri să ajungem la lacul Avrig unde fusese refugiul salvamont (acum distrus, nu se știe cînd și cum),

acolo era adăpost și apă, mai ales apă. Mă sfîrșeam de sete și din ceaiul înghețat, îmi revenea acum ultima înghițitură.

Am început să urc cu înverșunare pe spinarea muntelui, cronometrînd timpul realizat pînă la stîlpul următor, apoi le comunicam spre stimulare rezultatele. În ziua aceea am fost într-o formă extraordinară, și efortul depus, îl consideram compensat fără limită, de mirificul peisaj. Nimeni nu mai suferea de nimic. Acest decor de vis, pe care cred că nu voi reuși să-l mai savurez vreodată, avea asupra noastră un efect liniștitor. Eram uniți într-o echipă de aur. S-a mai auzit o bubuitură îndepărtată. Deși era ger, ne-am dat seama, abia atunci că toată ziua aceea ascultasem cîntecul avalanșelor.

IV. Al 4-lea la cină

Pe la 19h,00' ne-am oprit în șaua de la Vîrtopul Roșu, să topim pe limbă bucăți zdravene dintr-un pachet de ciocolată, glumind în bătaia lunii stranii, care apropia depărtările cu zgîrcenie. În spatele nostru, spre nord, licărea, dincolo de marea prăpastie a Văii Vîrtoapelor, o luminiță tainică și, mai departe, sclipeau luminițele din Porumbacu de Sus.

lată, în sfîrșit, și un mare obstacol. Ne întîmpină aici, Portița Avrigului (2178 m). Era închisă ermetic, de o cornișă impresionantă ca un baraj de acumulare alb, peste care aveam o cădere de peste 160 m., înclinat, pe unele porțiuni, aproape vertical. Jos, în căldarea glaciară cea mai sălbatecă se bănuia „Ochiul Diavolului”.

Ne-am aplecat tăcuți peste cornișă privind în hău. Cu toată lumina lunii, afundul rămînea în întuneric.

Lacul Avrig la care am ajuns după multe peripecii era în întregime acoperit de nea. Se mai distingeau doar un singur ochi înghețat sub marele perete al Ciortei. Curînd descoperisem stîncă izolată, ce străjuiește lacul spre nord, pe care era înscrisă cu vopsea roșie și albă altitudinea la care e situat ochiul de apă: 2011 m.

Sub această stîncă, adăpostiți la nord de peretele ei, ne-am hotărît să instalăm tabăra și să ne preparăm repede cina. Dar, ancorarea cortului în acel loc pune mari probleme. Cortul era ușor, de vară, cîntărind, cu bețe și cuie — niște sîrme subțiri de oțel — cu tot, 1,5 kg. Ne-am necăjit mult încercînd să înfigem pioleții, acolo unde se puteau înfige. În cele din urmă am reușit să ne strecurăm înăuntru. Dincolo de pînză era urgie, viscoala teribil. Vîntul bătea acum de la vest, prăvălindu-se peste noi din Portița Avrigului. De o jumătate de oră ne încăpățînam să amorsăm micul primus. Din cauza frigului nu-și realiza presiunea necesară și deodată cînd eram mai descurajați, zgîlțit, a izbucnit brusc într-un jet de flăcări amenințătoare spre pînza cortului de relon.

•

Mă perpeleam de cîteva ore, încercînd să ațipesc. Îmi înghețase complet partea dreaptă, mai ales brațul. Cînd pînza cortului se sălta umflată de vînt, rafale de pulbere, pătrunse prin spărtura peretelui de la cap, mă înecau. În momentele următoare, pînza se trîntea pestenoi, se lipea pe fața mea, înăbușindu-mă, ca într-un coșmar cu ochii deschiși. Împingeam cu amîndoi pumnii înmănușați, să degajez pînza de pe față.

Cei doi aveau un somn adînc. Le auzeam respirația în timp ce stăteau, cu urechea la pîndă, încercînd să disting prin simfonia stihilor, cîntecul de dimineață al ceasului deșteptător.

V. Viforul spulberă clipele, speranțele

Vîntul încetase pe moment. Neguri stranii se ridicau zdrențuite de pe lacul încremenit sub stratul de zăpadă. Spre est, în creastă, la șaua Gîrbovei (2140 m), s-a rupt în pîcle o bortă luminoasă. S-a lărgit, descoperind zbircita față nordică a muntelui.

Joi, 15 decembrie la orele 8 și 30' grupul se prezintă intact, echipat și gata de plecare, în fața stîlpului indicator din buza primului circ glaciara al Văii Avrigului, consultîndu-l: „Spre cabana Bărcaciu, 1,1/2 ore, pe punct albastru”.

Pe la 9 fără un sfert am început coborîrea. Am mai aruncat o ultimă privire spre ultimul stîlp de marcaj ce se zărea în Șaua Gîrbovei, spre care urca în diagonală o brînă de vară, acum troienită. Zăpada acoperea totul, obsedant. În timp ce coboram, soarele purifica treptat cerul. Regretam tot mai mult că nu am putut merge mai departe pe creastă. Gîndeam așa înotînd prin nămeți, cînd un suflu puternic de peste Vîrtop, ne învîluia cu totul ca în plin viscol. O clipă nu ne-am mai văzut. M-am oprit să schimb fiulul din aparat.

De aici se distinge bine „Stîna Buna“, din Valea Avrigului insolită în singurătate-ai de la marginea pădurii de brazi. Era trecut de ora 11. Drumul pînă la stîna, inevitabil popas, ține malul stîng al riului înghețat.

Stîna Buna. Prin acoperișul precar și înnegrit de fum, zăpada pătrunsese cu obrăznicie prin toate cotloanele. Timpanele podului erau descoperite. În prima încăpere, în stînga, o laviță; în fața ei o măsuță cioplită ca și laviță. În dreapta, o vatră improvizată pe o bucată de gresie lată, în timp ce deasupra ei, atîrnat de grindă, un lanț cu cîrlig în care-i aninat un ceaun plin cu zăpadă. Lemne gata tăiate, cetina uscată. Pereții din birne țin atîrnate în cuie ustensile vechi de oierit, un chibrit, o lanternă plată, curelușe, cîteva cutii goale, un șip cu un pic de ulei de gătit, un ol cu sare, cîteva cepe chiar, zac împrăștiate pe laviță, toate parcă stau în așteptarea ciobanilor.

Am părăsit cu regret stîna cu adevărat „bună“, pe la 14,30. Eram convinși, după consultarea hărții, că sîntem destul de aproape de cabana Bărcaciu, dar ce a urmat...

Am pierdut mult timp în căutarea semnelor. Pădurea troienită ne închidea drumul. În timp ce careva, susținea să ne lăsăm în jos pe firul Auristei și mai departe pe Riul Avrigului, pînă vom întîlni una din cabane, mie mi s-a părut a zări în acea margine de codru, spre dreapta, o răritură ce aducea a intrare în lumea cetinilor vuind de crivăț.

— Cred că acolo e începutul potecii, zisei. E cumplit să luăm în picioare valea asta sălbatică accidentată.

Îmi epuizasem ultimele rezerve de energie, în ultima noapte nedormită. Cedasem de mult locul permanent de buldozer al zăpezilor făgărășene. Facem cu schimbul la tăiat zăpada tare, parcă neumblată de la începutul lumii. Viforul continua să se zbuciume printre brazi, orbindu-ne. Parazăpezile zdrențuite de colțarii deformați se căptușiseră cu o crustă de zăpadă înghețată. Nivelul stratului de zăpadă creștea, se ridica mereu în poteca jalonată de semne rare. Înotam mecanic, în neștiire... Ajungem cu greu în mijlocul unei poeni, spre care se prăvălea din creastă, împreună cu viscolul, Culmea Scărișoarei. Aici am pierdut marcajul; trei oameni, înotau în omătul pînă la subțiori, spre o direcție necunoscută, care ne îngheța ca niște nisipuri mișcătoare. Eram convinși că traversînd peste Piciorul Scărișoarei, vom ajunge imediat la cabană. Dar, culmea cea mare a Scărișoarei are mulțime de tentacule, iar iluzoria potecă urmînd firul invizibil al unei curbe de nivel, traversează rînd pe rînd toate aceste prelungiri împădurite. Cînd și cînd, pe văile dintre ele se deschidea orizontul departe, spre Avrig. Solul era aproape plan și undeva, în dreapta, am zărit o colibă mică, între brazi, spartă și sufocată sub zăpadă. „Dă-o încolo de cabană fantomă, ne adăpostim aici, dar de ce nu s-o fi oprit cel din față? N-a observat-o, pesemne. Ba nu! uite urmele lui se duc și se întorc de la colibă. De ce n-a oprit să stăm? Nu mai pot“. Cînd mă pregăteam să strig, m-am pomenit într-un culoar defrișat, în genul celor de la telescaun, care venea ca o dungă tunsă pe creștetul coamei Scărișoarei, pînă într-o poiană și acolo, în poiană, ce să vezi? O stîna mai arătoasă ca aceea de la prînz. Zăcea cufundată în întuneric total. Nu puteam crede. Aproape că m-am rostogolit spre ea. Abia cînd era să iau în brațe un stîlp indicator din apropiere am realizat că e cabană. ERAM SALVAȚI.

VI. „Salvamont Bărcaciu“

Coborîse de mult întunericul. În geamlîcul peretelui nordic viforul se izbea furios în trombe de pulberi sclipitoare, în lumina trimisă dincolo de sticlă, a unei lumînări mari și albe, sprijinită într-o cutie de conserve. Soba de teracotă, neobișnuit de mare de pe peretele opus, duduia încinsă de un foc de butuci groși sfîrlind de rășina aprinsă. Lumina vie a jarului colora podeaua și chipurile ce priveau buștenii cuprinși de flăcări în tonuri roșietice și jucăușe.

Deși ungherele și zona priciurilor erau încă reci, în jurul sobei era nespus de bine. Pe sobă și atîrînd pe corzi întinse stătea la uscat un întreg bazar: bocanci, pantaloni, ciorapi, indispensabili flanelări, parazăpezi, mănuși. Încăperea servește la de toate. În fund, două rînduri de priciuri suprapuse, parțial deteriorate, iar de-a lungul peretelui cu geamlîc, o masă lungă, flancată de o parte și de alta de bănci. Rămăseseră nemișcate pînă și paharele cu flori uscate, culese astă toamnă.

Aveam cu totul alt moral. Ineditul situației ne purta pe aripile izbînzii asupra răului. Viforul cel rău, care ne alungase de pe creastă, vrînd să ne răpună, ne mînase dintr-o eroare spre căsuța din pădurea albă adormită de vrajă. „Unde s-or fi dus piticii?, Unde-i Albă-ca-Zăpada?“. Soba ne acaparase cu totul. Stăteam turcește, mîncînd slănină și cîrnați, fripți în sobă la proțap.

— De ce o fi cabana părăsită?

— Cine, să mai vină pe aici, la vremea asta?

— Bine, bine, dar s-o lase așa descurată!, pare excesiv de amabil. Se pare că sînt destule bunuri tentante pe aici, pentru cei certați cu legea.

Tovarășii mei au adormit ca buștenii de lângă soba fierbinte, înfășurați în sacii de dormit. Asupra mea a rămas grija de a nu se stinge focul în cursul nopții viscolite, pentru că dormeam lângă sobă. Halal avantaj! Am furat în reprize scurte un somn chinuit de grija focului sacru, bîntuit de șuierul viscolului de afară, ce pătrundea prin hornul sobei, de acolo în focar, de unde șterpelea pînă și cenușa.

Ziua următoare n-am mai părăsit cabana. A fost o zi cu soare după amiază, dar vîntul n-a încetat să bată. Urmele de afară se mai distingeau încă. „Oare unde să fie cabanierul? Acasă, sau a plecat prin pădure și a pășit ceva”. Noi am cercetat împrejurimile, partea din spate unde era un șantier de extindere a cabanei, părăsit de astă toamnă, podul deschis unde erau împrăștiate materiale.

Citind placa, pe care scria „CABANA BĂRCACIU, 1550 m alt.” am zărit pe acoperiș o antenă de stație radio emisie-recepție. Așadar, un adevărat cuib salvamont. Dacă am fi blocați de zăpezi, am putea lua legătura cu Sibiu, cu Iosif Schneider, aidoma ca la București, acum mai bine de o săptămînă. Aici puteam rezista și o lună, sau chiar am putea ierna..., dar mîine vom ieși din munte. Aseară s-a ținut ultimul consiliu la gura sobei. Expediția hotărîse — din cauza condițiilor atmosferice și a zăpezilor, dar mai ales pentru că zilele de vacanță a doi dintre membrii echipei se sfîrșiseră, iar al treilea era așteptat la Sibiu — retragerea din masiv cu gîndul de a ne reîntoarce într-o iarnă mai blîndă.

Ultima seară a coborît calmă. Vîntul s-a potolit, parcă regretînd plecarea noastră; se obișnuise să ne țină tovarășie, acum îl îndrăgeam chiar și ne împăcasem. După căderea nopții, am ieșit cu toții în cerdacul dinspre nord al minunatei cabane, să privim cerul înstelat. Dincolo de brazii negri, pe tipsia podișului ardelean, ard grupate luminițele sclipitoare din Porumbacu. Zăpada capătă treptat reflexe amonitice de sîdef îngălbenit, sub incinta razelor lunii care tocmai răsărea dintr-o brazie de la Negoiu. Am instalat trepiedul în poiană, sub această lumină de vis, dorind să răpesc cîteva imagini rarissime, pentru a le duce cu mine acasă.

VII. „Amintește-ți de acest decembrie”

Sîmbătă 17 decembrie a fost o zi frumoasă. Vîntul se considerase învins și se retrăsese spășit prin coclaurile de dincolo de Capul Gemenilor. Eu m-am trezit pe la 5 dimineața la fel ca în prima zi și am ieșit afară. Spre vest, peste capul Vîrtosului Roșu, mă reîntîlnesc pentru ultima oară cu Orion. Apoi își face apariția între Vîrtop și Budislavu, Luceafărul de ziuă. Nu peste mult timp, se ivesc zorile cele mai viorii din viața mea. Zăpada munților e de culoarea șerbetului de trandafiri. Îi trezesc pe ai mei să vadă o filă de ireal. Sînt muți de uimire. Aparatele țâcănesc. Micul dejun este copios. Toți sîntem dornici să ne reducem povara și mîncăm zdravăn. Se împachetează totul, se așază totul așa cum a fost și se mătură. În timp ce sorbim o cafea uriașă făcută în sobă, soarele strălucește prin ochiurile geamlîcului. Apoi, unul din noi stinge focul cu apă.

Cînd ne-am înhamat la bagaje cu puțin mai ușoare se făcuse aproape 12,00. Știam că aveam de făcut un marș greu și lung, dar eram extrem de bine dispuși. În București eram așteptați de prieteni și cunoștințe, cu emoție, la Sibiu la fel.

Ne-am pierdut urma intrînd în pădure. Am privit înapoi cu nostalgie la acel cuib de liniște inegalabilă, de fericire, de viață. Zăpada era afinată și am reluat lupta abandonată acum două zile. Eram complet remontați, cu toate posibilitățile de a mărșălui îndelungat, recăpătate. Aveam circa 5 km de coborîre neîntreruptă pînă în drumul forestier de pe Valea Avrîgului, apoi încă 15 km de drum întins. Pădurea era acum liniștită, dormind adînc sub zăpezi, troienite și brăzdate în toate direcțiile de nesfîrșite urme ale necuvîntătoarelor păduri.

Pe la orele 14,00 ajungem la cabana „Poiana Neamțului”. Am întîlnit cîteva turiști veniți cu automobilul. Cineva ne întrebă dacă n-am văzut trecînd în sus cabanierul de la Bărcaciu. Parcă l-a văzut în ultimul timp cineva? Trecem de canton. La Podul Jibrii era ora 15,00. Aici, drumul se întîlnește cu cel ce merge la „Izvorul Florilor” sub Moașa.

Memorăm imaginile lăsate în urma noastră. Munții dragi rămîn tot mai departe, în față regăsim acel cer de turcoaz, brăzdat de norișori buclăți. Peste el se profilează arbori înfloriți cu bride albe de bumbac din zăpada parțial scuturată. Lăsăm în urmă doar cîteva case. Apoi, peste întinsa cîmpie din dreapta răsare luna palidă și mută. Înghițim kilometrii pustii odihnindu-ne sprijiniți în piolet.

Noaptea ne-a învăluit la intrarea în Avrîg, tocmai cînd oboseala își făcea simțită prezența. La ora 18,00 eram pe peronul pustiu al gării. De-a lungul liniilor clipeau ca becurile unui pom, luminițe roșii, verzi și albastre. Peste două ore săream pe scara trenului ce duce spre Sibiu. Cei doi au fugit puțin pe lîngă tren stringîndu-mi mîna.

— Salut! să ne telefonezi!

— Și amintește-ți de acest decembrie.

Gara Avrîgului, peronul și cei doi bravi prieteni încăpuseră în pîntecul întunericului, ca amintirile.

Duminică, 16 iulie 1961

...Un italian și un francez povestesc aceeași tragedie

WALTER BONATTI

MONT BLANC

Acesta este episodul cel mai dramatic din viața mea. L-am pierdut pe cel mai drag tovarăș de escalade, Andrea Oggioni, cu care în urmă cu doi ani făcusem o primă tentativă de escaladare a teribilului Pilon ce constituie un „traseu direct” către Mont Blanc, neviolat încă, și cel mai înalt grad șase din Europa. Am pierdut și trei prieteni ocazionali, trei din cei mai de seamă exponenți ai alpinismului francez modern, iar acum mă aflu aici, în casa mea de la Courmayeur, singur cu amintirile mele, și e ca și cum aș trăi încă teribilul coșmar.

De nouă ani așteptam momentul acestei escalade. Duminică 9 iulie, când am plecat cu Andrea Oggioni și Roberto Gallieni, condițiile de timp, ca și ale noastre personale, erau perfecte. Încercam acea teamă intimă ce însoțește toate aventurile de acest gen, dar pregătirea noastră era în măsură să ne liniștească.

La 17,30 am ajuns cu telecabina la Refugiul Torino dar era clar că nu aveam de gând să rămânem aici. Am mâncat și am plecat imediat mai departe: erau aproximativ orele 20 și timpul promitea să fie bun deși am găsit Vallée Blanche fumegînd de ceturi. Legați în coardă am ajuns în șaua La Fourche, prima etapă a drumului nostru de apropiere de Pilon trecînd prin șaua Peuterey. Am ales această cale de acces după un atent studiu de cîțiva ani. În șaua La Fourche se află un bivuac fix: un refugiu din tablă suspendat în gol și fixat de creastă cu cabluri de oțel. Poate găzdui șase alpiști. Ne gîndim să ne refacem un pic forțele, dar intrînd vedem patru oameni întinși pe priciuri. Îl recunosc pe Robert Guillaume și înțeleg într-o clipă intenția lor: și ei vor să facă Pilonul.

Guillaume îmi spune cu uimire: „Dar nu erai în Peru?”. „M-am întors săptămîna trecută”, îi răspund. „Să nu-mi spuneți că faceți Pilonul”. „Care Pilon?” îmi zice el. Pilon pe Mont Blanc nu e decît unul: vorbim ca să spunem și noi ceva. Sîntem cu toții surprinși, neplăcut surprinși, văzînd că avem aceeași țintă. După ce m-am consultat cu tovarășii mei, mă adresez lui Guillaume: „Pentru că ați sosit primii duceți-vă voi pe Pilon, noi facem alt traseu”. Guillaume și Mazeaud îmi răspund: „Nu, nu e drept ca tu să renunți la ascensiune, știm că ai plănuț-o înaintea noastră. Hai să mergem împreună”.

Echipamentul nostru e perfect. A fost studiat special pentru acest scop și ne permite să rămînem în perete mai multe zile, chiar și la treizeci de grade sub zero. Cel al francezilor este aproximativ egal: le lipsește doar cortul mic de bivuac,

înlocuit desaci de bivuac și de o față de cort din plastic cu care se pot acoperi în caz de vreme rea. Sînt orele 23,30: după ce am discutat cum să re-partizăm materialul, hotărîsc să plecăm la miezul nopții. Francezii ar vrea să înceapă cu o oră mai tîrziu, dar acceptă ideea noastră. Formăm echipele: eu în față, Gallieni la mijloc și Oggioni la urmă; sarcina noastră e să deschidem drumul prin șaua Moore și prin culoarul de gheață de 600 metri ce duce în șaua Peuterey. După noi, francezii Antoine Vieille, Robert Guillaume și Pierre Kohlman călăușiți de Pierre Mazeaud.

Frigul blochează orice primejdie de avalanșă, zăpada e solidă, cerul înstelat. Coborîm în rapel din șaua La Fourche la lumina lămpilor frontale. Mai avem de traversat două șei, dintre cele mai dificile din Mont Blanc, și bazinele de gheață respective, unde în timpul zilei se revărsă avalanșe înspăimîntătoare. Sînt niște locuri teribile care se pot parcurge numai noaptea cînd zăpada e întărită de ger.

Sîntem pe ghețarul superior al Brenvei. Îl străbatem depășînd, prin șaua Moore, pîntenul care îl împarte în două brațe. E luni, orele 2,30. Cinci sute de metri de pantă foarte repede ne mai despart încă de șaua Peuterey, în apropierea căreia se înalță maiestuos Pilonul nostru central. Este deja o performanță de primă mînă să ajungi la baza Pilonului. Drumul acesta trebuie făcut cu mare rapiditate: a te lăsa surprins de soare în pîlnia aceasta de gheață înseamnă să fii tîrît de avalanșele de pietre și gheață. Înaintăm foarte repede și soarele ne prinde cînd mai avem douăzeci de metri pînă în șa. Înapoia noastră bubuie prăvăliri înspăimîntătoare de gheață și pietre. Sîntem în șaua Peuterey care reprezintă, de fapt, baza Pilonului. Moralul e ridicat, toată lumea e liniștită. Ne aflăm într-o căldare de gheață, la patru mii de metri altitudine, care separa cei doi versanți: Fresney și Brenva, cei mai sălbatici din Mont Blanc. Nimeni înaintea noastră nu a încercat vreodată să ajungă pe Mont Blanc urmînd acest „traseu”. Ne oprim, ne așezăm în zăpadă: soarele ne încălzește, facem fotografii, reexaminăm materialul.

Încă de la plecarea luasem hotărîrea că în timp ce noi, italienii, vom merge după materialul dus cu doi ani înainte în Rochers Gruber, francezii vor începe imediat escalada pe baza indicațiilor noastre. Pentru a ajunge la peretele Pilonului trebuie trecute două enorme crevase terminale și cele două pante de gheață puternic înclinate de deasupra lor. Legați doi cîte doi, francezii, în frunte cu Mazeaud, atacă primele două podur

Pilonul central al lui FRÊNEY

A vorbi din nou despre Pilonul lui Frêneay poate să pară nelalocul lui. Dar grija pentru obiectivitate mă obligă să revin la ceea ce pentru noi, supraviețuitorii, a fost școala noastră de viață, să revin, mai cu seamă, la camarazii noștri, alpiști, oameni cu sufletul mare.

Pilonul central al lui Frêneay este, într-un anume fel, o epocă în istoria alpinismului și de aceea trebuie situat în adevăratul său context istoric și geografic.

Unul din spectacolele cele mai frumoase care se pot oferi alpiștilor este, fără îndoială, fața sudică a lui Mont Blanc văzută dinspre Courmayeur. În acest imens perete s-au dat bătăliile cele mai dure, în acest zid de gheață și de rocă au avut loc, de-a lungul anilor, cele mai frumoase premiere; în acest bastion a rămas nerezolvată una din ultimele sale mari probleme: Pilonul central.

Situați între crestele Innominata și Peuterey — ele singure avînd propria lor istorie — cei doi piloni ai lui Frêneay se avîntă în sus pe mai multe sute de metri. Primul — cel mai aproape de creasta Peuterey, străjuiește marele culoar glaciar unde Walter Bonatti a deschis un traseu în septembrie 1961 — a fost urcat de cel mai uman dintre alpiști: Gervasutti. Cel de al doilea rămînea „virgin“...

O piramidă de șapte sute de metri avînd drept bază crevasa marginală a ghețarului superior al lui Frêneay; vîrfurile ei este, în mod practic, creasta Brouillard în punctul unde ea se pierde pentru a se contopi cu calota somitală a lui Mont Blanc. Este un pilon grandios pe care îl putem împărți în trei zone. Prima, fără a fi verticală, este de aspect mixt, stîncă și gheață, cea de a doua prin excelență stîncosă, este foarte verticală, iar cea de a treia neputînd fi trecută, din cauza surplombelor sale, decît recurgînd la mijloace artificiale.

Prin situația sa excepțională și prin amploarea sa, Pilonul nu putea decît să-i tenteze pe alpiști și de aici începe istoria sa.

Ne putem cu ușurință imagina că Gervasutti, escaladînd Pilonul din dreapta, și-a aruncat vrînd-nevrînd privirea și la stînga. La fel și alpiștii care au făcut creasta Innominata, au trebuit să-și îndrepte privirea înspre dreapta. Dar primii care, după cunoștințele mele, au abordat această problemă, au fost alpiștii Bastien și Coutin: în timp ce efectuau traseul Gervasutti, au făcut numeroase fotografii ale Pilonului central. Dar, au trebuit să considere această problemă ca irealizabilă, căci mai apoi nu au făcut nici o tentativă.

Prima tentativă serioasă datează din august 1959 cu Bonatti, Oggioni și Gallieni care au transportat material în șaua Peuterey, trecînd prin ghețarul Frêneay și Rochers Gruber. Au urcat primul pînten al Pilonului central și au trebuit să coboare deoarece și-au dat seama că au nevoie de material important.

Cea de a doua tentativă se situează în luna iunie 1960. Ea este opera unei echipe de alpiști francezi: Desmaison, Payot, Audibert, Lagesse, Lafont și Mazeaud. Surprinși de vremea rea în Rochers Gruber, au lăsat și ei Pilonul intact.

de gheață fragile. Îl lăsăm pe Gallieni să se odihnească în sa, iar eu și Oggioni pornim spre Rochers Gruber. Regăsim un rucsac lăsat acolo acum doi ani, luăm pitoane și pornim din nou pe urmele celorlalți. Pentru operația aceasta ne-au trebuit trei ore. Căldura a înmuiat zăpada și au început căderile de pietre.

Francezii taie trepte cu pioletul în panta de gheață, bat pitoane și încep escalada. Îi vedem incredibil de mici, agățați de stînca Pilonului și de-abia acum reușim să realizăm proporțiile gigantice a tot ce ne înconjoară. Cei patru înaintează lent, dar constant. Din cînd în cînd se aude foarte aproape de ei huruitul unei căderi de pietre sau al unei avalanșe. Îi ajungem după amiaza târziu, recuperînd pitoanele. Sîntem la urmă și continuăm înaintarea pînă către 9 seara. Timpul e splendid: temperatura coboară sub zero și cerul este senin, semn că vremea va fi bună. Am atins punctul maxim la care eu și Oggioni ajunseserăm cu doi ani în urmă. În aproximativ douăzeci și patru de ore am ajuns de la Refugiul Torino la două cincimi din Pilonul ce se înalță vertical pe circa opt sute de metri. Ne instalăm, fiecare grup separat, pe o terasă de doi metri pe optzeci de centimetri, curățată de gheață: stăm ghemuiți, legați cu trei coarde de un piton. Sub noi, treisute de metri de abis. Topim puțină gheață și pregătim un ceai fierbinte. Apoi ne închidem în cortul de bivuac, cu picioarele spînzurînd în gol.

Trece prima noastră noapte de bivuac, rece dar senină, după mai bine de douăzeci și patru de ore de mers neînterupt. La orele 3,30, marți, încep să mijească zorile: o mare explozie de foc între Cervino și Monte Rosa anunță răsăritul soarelui. Pare incredibil, dar aceasta e ora cea mai rece. Pregătim din nou ceai fierbinte; va fi ultimul din toată aventura noastră de opt zile. Francezii nestrigă și îmi propun să merg în frunte. Accept și o oră mai târziu pornim în această ordine: Bonatti, Gallieni și Oggioni, prima coardă; Kohlman și Mazeaud cea de a doua; Guillaume și Vieille, cea de a treia.

Ne cățărăm cu ușurință și ajungem la baza săgeții terminale către amiază, în loc de orele două cum prevăzusem. Observăm deasupra noastră ceturi rătăcitoare, dar nu ne îngrijorăm peste măsură fiind altitudinea la care ne aflăm: sperăm să fim în vîrf înaintea unei eventuale furtuni. Vijelia însă ne izbește din plin în timp ce Mazeaud și Kohlman începuseră escaladarea tronsonului final: mai sînt doar optzeci de metri de monolit supraplant pentru a ieși din Pilon și a ajunge la creasta îngustă ce duce pe vîrfurile Mont Blanc.

Ne strîngem cu toții pe puținele brîne existente în locul acela în timp ce furtuna de zăpadă izbucnește cu violență: de jur împrejur fulgeră și trăneste, atmosfera e încărcată cu electricitate, vîntul ne aruncă în față o pulbere de zăpadă care ne orbește. Sîntem la peste 4.500 metri pe un Pilon care este paratrăznitul Mont Blanc-ului. Noi, cei trei italieni, ne instalăm pe o mică brînă; francezii se organizează în două grupuri cînd Kohlman este pe neașteptate izbit în față de un fulger. Biciful de foc îl face să se îndoie, dar

Mazeaud, cu o săritură, îl prinde și reușește să-l țină. Cîteva minute Kohlman rămîne ca paralizat. Căutăm coramină și Mazeaud i-o dă s-o înghită. În cele din urmă francezul își revine și reușim să terminăm cu instalarea.

În momentul acesta, în timp ce furtuna se întetește, situația este următoarea: pe o mică terasă sînt eu, Oggioni și cu Gallieni; pe o alta, alături, Vieille, Guillaume și Mazeaud; pe o a treia, mai largă și puțin mai jos, Kohlman singur, ca să se poată întinde mai bine. Poate că aici începe drama sa psihologică, dar noi nu aveam cum să știm.

Vîrfurile Mont Blanc se află la douăsprezece ore de escaladă de noi. Dincolo de vîrf, odată cu victoria asupra Pilonului, ne așteaptă refugiul Val-lot, adăpost sigur, și o coborîre ușoară spre Chamonix. E de ajuns o scurtă înseninare de o jumătate de zi pentru a realiza acest vis, dar sus în vîrf nu vom ajunge niciodată.

Începe să se întunece. Furtuna e tot mai violentă. Sîntem închiși în micul cort de bivuac și urmăm vijelia doar prin intensitatea tunetelor. Ne simțim ușurați auzindu-le departe și ne cuprinde neliniștea cînd avem senzația că se concentrează în jurul nostru. Fulgerile ne orbesc prin pînza opacă a cortului. Sîntem aici plini de viață, dar absolut neputincioși în fața dezlănțuirii furioase a elementelor. Foarte aproape de noi, asigurat în aceleași pitoane care ne țin să nu cădem în gol, e agățat întregul nostru material pentru escaladă: pitoane, colțari, pioleți, o meală cum nu se poate mai bună pentru fulgere. Am vrea să le aruncăm, dar cum să coborîm sau să urcăm fără ele? Nimeni nu scoate o vorbă, fiecare se concentrează asupra sa însuși.

Tocmai cînd ne gîndim pentru a nu știu cîta oară că sîntem în puterea hazardului, simțim cum o forță caută să ne smulgă picioarele. Am fost izbiți de fulger. Utlăm sălbatic. Sîntem vii, dar acum știm că furtuna ne poate transforma în cenușă în orice clipă. Nestrigăm pentru a vedea dacă sîntem toți. Urmează o pauză îngrozitoare de gol: știm că este preludiul unei concentrări ulterioare de electricitate care, inevitabil, va exploda din nou asupra noastră.

Cîteva minute mai târziu se repetă într-un mod și mai violent, aproape trîntindu-ne de pereți. În mijlocul strigătelor și agitației aud o voce perfect clară care spune: „Trebuie să fugim“. Nu-mi dau seama dacă e Gallieni sau Oggioni. E disperaarea care te face să pronunți aceste cuvinte, dar reflectă starea noastră de spirit. Am senzația netă că sîntem pierduți, cred că este un gînd comun. Revăd viața toată, chipuri și lucruri pe care sigur nu le voi mai întîlni niciodată. Deși resemnat cu soarta, încerc o părere de rău că nu am putut realiza în viață tot ce mi-am propus. Sînt senzații de o clipă, dar precise și incredibil de lungi.

Ca prin minune, furtuna pare să se îndepărteze. Acum se aude doar răpăitul zăpezii înghețate pe pînza cauciucată a cortului. Rămînem inerti, apatici: nici măcar nu ne uităm afară, și afară e deja întuneric. Nimeni nu vorbește, nu mîncăm, rămînem indiferenți la tot ce se întîmplă. Zăpada care cade, și care e un lucru foarte grav,

Ploua ce cade tot timpul nu ne face să privim cu optimism viitorul. Temerile noastre se confirmă: vîrfurile sînt albe de zăpadă, în vale plouă.

Sicliți de plictiseală și de vremea rea, Kohlman și cu mine urcăm la bivouacul din Drus: ținta noastră este Pilonul Bonatti. Vremea mizerabilă și mai ales furtunile ne fac să încetăm, ceea ce ne permite, mai mult ca oricînd, să apreciem calitățile extraordinare ale lui Walter Bonatti care a realizat singur acest admirabil itinerar. După două bivouacuri atingem brîna Quartz, cunoscută bine de noi cu ocazia altui bivouac, la ieșirea din fața vestică. Vremea este splendidă, trebuie să pornim spre Pilonul lui Fréney.

«Sîmbătă 8 iulie cu prima cursă a telefericului ce merge la Aiguille du Midi, plecăm în patru.

Pierre Kohlman, prietenul meu dintotdeauna, cu care am realizat toate marile mele ture. Forța sa îl face să fie cel mai bun cățărător de escaladă liberă, dar ceea ce mă face să-l iubesc sînt mai cu seamă calitățile sale morale și intelectuale deosebite. Este un pasionat al muntelui pentru că aici este singur, departe de viață.

Robert Guillaume, cățărător excepțional, a sacrificat totul pentru a trăi la Chamonix, în umbra colților de granit pe care i-a străbătut în toate sensurile, cel mai adesea solitar.

Antoine Vieille, mezinul, speranța alpinismului francez. Forță a naturii, cel mai puternic dintre noi, el va fi totuși primul care, paradoxal, se va stinge. Are la activ, în numai doi ani de cînd face munte, un număr impresionant de trasee, visează Dolomiții... nu-i va cunoaște niciodată...

În sfîrșit eu, de departe bătrînul echipei, ceea ce îmi conferă o anume responsabilitate, mai cu seamă dacă ținem seama că am mai făcut o tentativă aici.

Sîntem stăpîniți de încredere și de bucurie, o bucurie debordantă: cîntăm și urlăm în timp ce traversăm Bédière sub un soare de plumb, pentru a ajunge la refugiul La Fourche unde ne așteaptă tot materialul. Depășim ultima pantă abruptă și pătrundem în împărăția noastră: Brenva, Peuterey și în spate, hăt departe, Pilonul.

Ne petrecem ziua făcînd ultimele preparative, somnul se leagă greu, ca în ajunul marilor bătălii. Pregătire tactică sau proiecție a viselor noastre... Pierre Kohlman ne vorbește îndelung... Este fericit, noi la fel, dovadă fotografiile luate în fața ușii refugiului ce domină magnificul bazin inferior al Brenvei.

Miezul nopții ! Încărcați din greu, părăsim refugiul, un rapel și iată ne pe ghețar.

Atmosfera e apăsătoare, nu a înghețat și mergem cu dificultate, înfundîndu-ne în zăpadă. Avem chiar cîteva probleme în șaua Moore. Traversăm cu sufletul la gură, în mijlocul unei obscurități totale, îngrămădirea periculoasă de seracuri din La Major și La Poiré.

Cînd se luminează de ziua începem să urcăm în șaua Peuterey pe zăpadă foarte grea. La jumătatea pantei ne gîdim să coborîm și să ne întoarcem la refugiu: nori gri și negri se scurg înspre Italia blocînd toată această admirabilă vale d'Aosta.

Reîntoarcerea anevoioasă prin șaua Moore, primele decepții și oboseli, vai, neîntemeiate...

Ajung împreună cu Pierre Kohlman în șaua La Fourche; sîntem îngrijorați de camarazii noștri care n-au trecut încă șaua Moore și plecăm în căutarea lor...

Petrecem ziua culcați pe paturile din refugiu. Afară ninge.

La orele opt timpul devine brusc rece, norii dispar. Ne revine speranța: așteptăm neliniștiți miezul nopții, fără să dormim; flegărim de una și de alta, străduindu-ne să uităm Pilonul care ne ține pe toți în strînsoarea sa.

Miezul nopții, începutul unei noi zile: luni 10 iulie 1961. Deșteptătorul țîrîie. Lenea ne cuprinde pe toți, ne mișcăm cu încetîntorul, aprindem reșoul, așteptăm ceaiul.

Zgomote de glasuri în afară. Neliniștiți, ne încordăm auzul. Zgomote metalice de pioleți, de colțari. Ușa se deschide și intră trei oameni...

Înțelegem imediat: Walter Bonatti, pe care îl recunoaștem în semiobscuritate, nu poate să meargă în altă parte decît pe Pilon. Și noi credeam că se află în Peru.

Se fac prezentările: este cu Andrea Oggioni, un nume vorbind de la sine și cu Roberto Gallieni.

Se angajează imediat o discuție la obiect. Bonatti, omul acesta prestigios și de un farmec deosebit ne lasă întîmțiate. El vine direct de la Courmayeur și nu știa că sîntem aici. Va merge în altă parte și va face, spune el, o repetiție a Pilonului... Minunat om acest Walter. Antoine Vieille sugerează să mergem toți împreună. Nici un minut de ezitare, toată lumea se îmbrățișează. Minunată idee această echipă italo-franceză, ea va rezolva în Mont Blanc-ul nostru una din ultimele probleme ale grandioasei sale fețe sudice. Din inimile noastre țîșnește parcă un strigăt de bucurie profundă, de acum încolo doar prietenia ne va călăuzi, ea va rămîne chiar pe chipurile camarazilor noștri întipăritu-se pentru totdeauna...

Imediat este pus la punct un plan de atac. Walter are tot materialul necesar în șaua Peuterey. Vom merge, prin urmare, acolo, ceva mai repede cu rucsacuri ușoare. Are loc o diviziune a muncii: italienii vor pleca primii spre șau, apoi vor coborî să-și ia materialul aflat la ieșirea din Rochers Gruber, în timp ce noi vom echipa prima ruptură de pantă a Pilonului. A doua zi ei vor pleca din nou primii și o vor ataca pe cea de a doua, iar cele două coarde franceze vor încheia ultima zi echipînd-o pe cea de a treia. Plan ce va fi urmărit punct cu punct pînă la declanșarea dramei; plan pe care numai o minunată armonie ne va permite să-l respectăm.

Bonatti scrie atunci un cuvînt pentru a indica unde mergem, Gigi Panei îl va găsi și va înțelege că sîntem cu toții pe Pilon. Stringem materialul pe care îl lăsăm aici: vreo sută de pitoane, cîncizeci de cara-

ne dă aproape o ușurare: am scăpat de fulgere și sîntem vii. Nu mă aflasem niciodată într-un perete pe o asemenea furtună: nu există tehnică sau abilitate care să-ți permită să te salvezi.

Aproape că nu mai respirăm din cauza imobilității absolute și a șederii îndelungate în cort. Sfîșiem un colț al pînzei și tragem aer în piept cu lăcomie. Cortul e acum îngropat în zăpadă și căldura trupurilor noastre a format înăuntrul picături de umezeală ce se transformă cînd în apă cînd în cristale de gheață după salturile de temperatură. Nu vreau să mă uit la ceas de teama de a nu fi surprins de prea lentă scurgere a timpului. Nimeni nu scoate o vorbă, ci doar lamentări din cauza poziției incomode, ori a frigului, ori a senzației de sufocare ce ne chinuie. Despre francezii nu știm nimic, dar aceleași tînguieri se aud din cînd în cînd dinspre bivouacul lor.

Trece noaptea și o lumină lăptoasă anunță zorii zilei de miercuri. Doar atunci scoatem capul afară din cort și rămînem uimiți de cantitatea de zăpadă căzută în timpul nopții. Alături de noi, francezii sînt complet îngropați. Pe terasa ceva mai mare, Kohlman s-a ridicat în picioare și apare ca o pată întunecată pe orizontul incandescent ce pare să anunțe o zi splendidă. Încercăm o senzație de fericire: cantitatea enormă de zăpadă căzută, gerul teribil sînt vestitori de vreme bună. În curînd ieșim afară din culcușuri, gata să atacăm ultima parte a traseului. Fac cîteva fotografii, apoi demontăm cortul. Dar în timp ce îl strîngem, pe neașteptate — nici acum nu știu încă de unde au apărut ceșurile astea — furtuna ne prinde din nou în virtele ei. Vîntul foarte puternic învolbură stratul de zăpadă proaspătă, nu ne dăm seama dacă ninge iar sau totul nu e decît opera vîntului.

Ne vîrim din nou în cort și la fel fac și francezii. De data aceasta ne-am dus mai jos, pe terasa lui Kohlman, care e mai largă și ne permite, mie, lui Oggioni și lui Gallieni, să stăm ceva mai comod. El urmă vreo trei sau patru metri și se duce acolo unde am petrecut noi noaptea. Își ia cu el materialul de bivouac: un sac de puf cu față de plastic în care se înfășoară ca o mumie. Se agăță în piton și începe să aștepte.

Scurta înșeninare de mai înainte îmi permisesse să observ că zăpada căzuse pînă la o cotă mai joasă. Nu ne venea să credem că după atîta ninsoare furtuna putea să mai revină. Francezii mă întrebă ce am de gînd să fac. Răspund să așteptăm, tot în speranța că putem ajunge în vîrf, calea cea mai scurtă pentru a nesalva. Cu echipamentul și hrana stăm bine, putem decida așteptăm. În perioada aceasta vremea rea nu poate să țină așa de mult și ideea unei coborîri atît de periculoase și de complexe în plină furtună ne înspăimîntă, mai ales dacă ținem seama că într-o jumătate de zi am putea ieși pe sus.

Mazeaud și tovarășii săi sînt legați de un piton la șase-șapte metri de mine; Kohlman se află aproape de ei. Mazeaud, a cărui autoritate e incontestabilă în rîndul camarazilor săi, schimbă cîteva vorbe cu mine propunîndu-mi să plecăm amîndoi de îndată ce se va înșenina. Sarcina noastră ar fi să echipăm cu pitoane și corzi ulti-

mii optzeci de metri surplombanți pentru ca ceilalți cinci să poată veni după noi. Rămînem astfel înțelegși, dar înșeninarea nu va mai veni. Mîncăm ceva șuncă, ceva friptură și marmeladă, dar nu reușim să bem nimic, fiindcă din cauza furtunii nu putem aprinde reșoul pentru a face ceaiul cu zăpadă.

Continuăm să ningă, ceasurile trec, mereu egale. Din noianul de gînduri ce îmi umblă prin cap caut să-mi amintesc alte momente asemănătoare în care vremea rea m-a blocat în plin munte. Îmi aduc aminte că furtuna nu a ținut niciodată mai mult de o zi sau două. De aceea îmi spun: „O zi a trecut, furtuna nu poate să țină decît cel mult încă douăzeci și patru de ore. Totul e să trecem și de ziua aceasta, și pe urmă o să ne putem mișca iar”.

Poziția foarte incomodă în care ne aflăm, ghemuiți unul în spatele celuilalt, într-un spațiu ce cu greu ar putea primi o persoană, face ca șederea noastră să devină tot mai insuportabilă. Nu poți să ridici capul, nu poți să te întorci într-o parte, iar șira spinării pare să se frîngă stînd mereu aplecată. În aceste condiții este ușor să cazi pradă nervozității. Sînt momente cînd ai vrea să smulgi învelişul care ne ține prizonieri, dar vai de noi dacă am face-o! Oggioni, Gallieni și cu mine vorbim: vorbim de orice, amintiri, proiecte, speranțe, prietenii, lucruri vesele, lucruri neplăcute, numai să înșelăm timpul și să abatem gîndurile.

Oggioni îmi spune: „Îți mai aduci...”, ce spuneam în Peru? O veni ea ziua cînd o să fim pe Pilon”. Mi-o spune ironic pentru că atunci credeam că munții de la noi de acasă prezintă mai puține dificultăți iar acum sîntem într-o situație asemănătoare cu cea de pe Rondoy, unde a trebuit să înfruntăm o furtună, de două zile și două nopți, fără nici un adăpost. Gallieni e omul vitaminelor: le dă la toți pastile, mai ales vitamina C și vitamina A pentru a compensa carența de alimentație. Le dă și francezilor cu ajutorul unui teleferic rudimentar construit din corzi. Tot pe această cale le dă și alimente, căci cei patru sînt cam strîmtoși.

Simțim nevoia să urinăm. Este imposibil să ieșim din cort. Îi propunem lui Gallieni să sacrificăm casca sa de plastic căreia-i îndepărtăm căptușeala și o folosim pe rînd. O corvoadă îngrozitoare care ne ia o jumătate de oră: trebuie să ne răsucim, să ne ținem unul pe altul să nu cădem căci picioarele ne atîrnă în gol și hainele ne stingheresc.

Cînd totul se termină este miercuri seara. Continuă să ningă tot mai puternic. Dinăuntru cortului îl întreb pe Gallieni aflat mai la margine: „Din ce parte bate vîntul?” „Tot de la apus” îmi răspunde. Asta înseamnă furtună. Plin de vitalitate și de inițiative Mazeaud îmi strigă: „Cum se face frumos, eu și cu tine mergem sus. Dacă tu crezi că e mai bine să ieșim prin stînga, atunci încercăm pe acolo”. Oggioni, nu știe franceza și mă întrebă ce a spus. Îi explic și el este de acord. Îl bucură ideea că vom pleca de aici. Mazeaud mă întrebă din nou: „Crezi că e posibil să încercăm ieșirea pe sus chiar dacă timpul nu e tocmai

binieri și treizeci de cuie de lemn. Acest material poartă marca proprietarilor săi și, cu toate acestea persoane lipsite de scrupule vor pune mîna pe el căci la sfîrșitul lui iulie, cînd niște prieteni se vor duce să-l recupereze, nu vor mai găsi nimic...

Ora unu... Walter Bonatti părăsește refugiul și după el cei doi tovarăși ai săi. Îi vedem cu lămpile lor frontale coborînd rapelul lăsat de noi în ajun și îndreptîndu-se apoi cu rapiditate spre șaua Moore. Pentru noi e un moment de neuitat, prietenia noastră este pecetluită, jocul de-a oamenii începe, marea se joc cu ceea ce iubim.

În timp ce închid încet ușa refugiului, mă gîndesc la aventura care ne așteaptă. Plin de entuziasm îmi voi purta camarazii spre marea premieră! În mintea mea se derulează un fel de film, o multitudine de gînduri, o beție a creației, operă a imaginației noastre. Iar apoi neliniștea, întrebările. Cum se vor desfășura lucrurile... Toate acestea noi, alpinistii, le cunoaștem. Obsesie a oricărei plecări în cursă, căci în continuare focul acțiunii ne acaparează și nu mai ai timp să te gîndești decît, poate, la bivouac. Și apoi, fiind cel mai vîrstnic, îmi iau această responsabilitate ce mă obsedează încă și astăzi, responsabilitate împărțită cu Walter Bonatti, spre foarte marea mea bucurie, responsabilitate ce m-a făcut să iubesc cu pasiune acest munte mai mult decît pe oricare altul, în ciuda dramei petrecute.

Sînt leget în coardă cu Pierre Kohlman și sînt ultimul. Luminile italienilor dispar în spatele șei Moore căci ei merg repede, folosind urmele noastre din ajun. Vieille și Guillaume merg în față. Sîntem cu toții cuprinși de o tăcere apăsătoare. Timpul e rece, stelele strălucesc, iar traversarea bazinului Brenvel este de neuitat. Urcăm în șaua Moore și coborîm spre baza șei Peuterey, unde dăm de italieni; Bonatti, a cărui tehnică pe gheață este fără egal, se află în frunte și taie culoarul în toată lungimea sa. Panta este foarte abruptă pe alocuri, dar ardoarea noastră și entuziasmul italienilor ne fac să înaintăm ritmic asigurîndu-se doar din cînd în cînd. Lumina zilei ne prinde în plină pantă și atunci descoperim în dreapta următorul Pillier d'Angle — încă un traseu, Bonatti — în stînga la Blanche de Peuterey cu frumoasa ei față nordică. Urcușul continuă pînă în clipa cînd ajungem la stîncile ce barează accesul în șa. Pasaj dificil, foarte nesigur. Încercăm să batem pitoane, dar lamele acestea de șist se sfîrmă și nu găsim nici un punct trainic de asigurare. La orele șase dimineața sîntem cu toții în șaua Peuterey: în fața noastră Pilonul, colosal și grandios, se avîntă ca o fleșă pînă la Mont Blanc de Courmayeur.

O oprire destul de lungă ca să facem pentru a doua oară planul de atac al Pilonului central. Granitul său roșu este o minune! Nu cred să existe altundeva ceva mai frumos decît acest colț solitar din Peuterey. În timp ce italienii Bonatti și Oggioni vor coborî înspre Rochers Gruber, iar Gallieni va rămîne pe platou să doarmă la soare, căci nu dormise de trei nopți, noi ne îndreptăm spre baza Pilonului, hotărîți să ajungem pînă seara în vîrfurile primei rupturi de pantă. Pe la orele opt încep traversarea. Zăpada este grea și mă afund... nu am timp să mă gîndesc la ceva anume și mă străduiesc să merg repede pentru a evita pietrele care cad de-a lungul culoarelor dintre cei doi piloni. Pierrot mă supraveghează, mă asigură; încrederea mea în el este atît de mare încît nu-i cer niciodată nimic; el știe tot. Iubește muntele ca și mine, trăiește, vibrează, e fericit. Trecem crevasa marginală, după care urc o pantă abruptă pentru a ataca primele porțiuni de stîncă. Bat un piton, îl bat pe al doilea, și las o cordelină pentru ca italienii să ne poată ajunge mai repede. Un popas binevenit pe la orele unsprezece, după primele pasaje dificile. Sîntem toți patru laolaltă. Jos, pe ghețar, îi vedem pe Bonatti și Oggioni cu un rucsac foarte greu revenind înspre Gallieni; înaintea noastră foarte încet... Deasupra noastră, Pilonul roșietic... Facem fotografii, dar avem și grijă să mai ușurăm rucsacii! Mîncăm.

În fața noastră, o magnifică dală de patruzeci de metri. Pierrot mă asigură, mă simt foarte bine. Este unul din cele mai frumoase pasaje ale Pilonului. Escaladă liberă, cred că nu am pus decît un cui de lemn, sînt liber, deci fericit.

După mine Pierrot, într-o formă excepțională, se cațără cu rapiditate. Ar vrea să fie în frunte: intenția mea este ca el să conducă lupta pe ultima porțiune, poimîne, căci este cel mai puternic. Întrelege acest lucru, îmi zîmbește, îmi vorbește cu tandrețe ce îi este proprie. După noi, Antoine și Robert completează echiparea pentru italienii care sînt puțin oboșiți; vreau să-i menajez și pe ei pentru asaltul final.

Scrînd aceste rînduri, retrăiesc totul atît de puternic...

Escaladă în teren mixt, timpul trece, iar pe mine mă trec sudori într-un horn cu polei sub privirile neliniștite ale camarazilor mei. În cele din urmă, către orele patru, ajung la ultimul său pasaj. O surplombă impozantă, cu șiroaie de gheață. Pitoane multe și timp la fel — îmi iau două ore — pentru a ajunge la capătul primei rupturi de pantă oboșit, dar fericit. Îmi amintesc de remarcă lui Antoine: „Mazeaud încă mai poate!”. Italienii reușesc să ne ajungă și citesc pe chipul lor oboseala zilei. Îi ajut pe toți să urce și cei dintîi sosiți încep să pregătească bivouacul. La orele șapte aprindem reșourile... Discuții, cîntece din Val d'Aosta și din foburgurile din Montmartre. Vreme splendidă și pe deasupra friguroasă. Sub noi ghețarul Frêne și falnica Aiguille Noire de Peuterey. La stînga, la doi pași de noi, Innominata. În depărtare, Grand Paradis. Brumă de bun augur, schimb cîteva cuvinte cu Walter. Totul a fost bine, poimîne vom ieși în vîrf și vom sărbători victoria pe drumul de coborîre spre Chamonix. Fumez cîteva țigări cu Antoine...

Pentru noi toți a fost bivouacul cel mai frumos din viața noastră de alpinisti... Adormim liniștiți, netulburați de nimic. Pierrot se roagă în gînd și după cum îi e obiceiul — sîntem acum la al treizecelea

frumos?" El știe că de pe virful lui Mont Blanc sînt în stare să cobor pe orice timp, cum s-a întîmplat și în alte împrejurări. Răspund că da, dar că trebuie să mai așteptăm încă o noapte pentru că în sinea mea sînt aproape sigur că miine furtuna se va potoli.

În cort, răsuflarea noastră se transformă în aburi umezi și sîntem uzi leoarcă. Mă gîndesc cu groază la ce ni se poate întîmpla cînd va veni gerul intens care precede întotdeauna vremea frumoasă: îmi doresc să-l pot suporta! Vom sta la soare cîteva ore să ne încălzim înainte de a porni ultimul asalt. Nu reușim să dormim. Noaptea ne ia oarecum prin surprindere. Sîntem nervoși. Gallieni începe să vorbească de copilașii lui. Eu sînt cu gîndul la trei mii de metri mai jos, în întimitatea casei mele, cu sentimentele mele. Oggioni vorbește de Portolino, n-a fost niciodată acolo și spune: „Noi alpinistii sîntem niște nefericiți... sînt atîtea lucruri frumoase pe lume și noi venim să ne vîrim în situații din astea...” Gallieni spune: „Cînd te gîndești că la Milano Marittima am o casă plăcută iar marea nu-ți creează nici un fel de probleme: te arunci în apa caldă și nu-ți dai osteneala nici să înoți pentru că apa e afară. Poți să mergi prin ea kilometri întregi...” Oggioni își maschează îngrijorarea cu fraze glumețe: este cel mai liniștit în aparență. Sînt sigur că împreună cu mine e singurul care-și dă cu adevărat seama cît de disperată e situația noastră.

Trece noaptea de miercuri spre joi. Dimineața Mazeaud vine în cortul nostru pentru că foaia de plastic ce acoperea sacii lor de bivouac a fost sfîșiată de vînt. Ne răsucim în fel și chip și reușim să-i facem loc. Ziua trece cu greu. Încercăm să ne dăm curaj spunîndu-ne că miine, vineri, va fi frumos, dar nu sîntem foarte convinși. În sinea mea am și început să caut modalitatea cea mai sigură de a coborî tot pe unde am urcat: pentru mine virful Pilonului este acum de neatinș. Nu le spun celorlalți pentru a nu-i arunca în disperare.

Mazeaud îmi povestește diversele faze ale escaladei sale cu o săptămînă mai înainte pe pilastrul „meu” din Petit Dru. Ne exprimăm reciproc plăcerea de a ne fi cunoscut și de a fi împreună în această aventură alpinistică. Ne făgăduim să ne întîlnim într-o zi la Courmayeur sau la Chamonix pentru a evoca momentele de acum. Ne este o sete îngrozitoare și încercăm să o potolim mîncînd zăpadă. Facem bulgărași și ronțăm întruna. Ne gîndim ce grozav e să ai un robinet în casă, să-i dai drumul și să iei apă cît poțtești. Este paradoxal să ai atîta zăpadă în jur și să simți cum te usuci de sete. Zăpada rece ne arde gura și ne face răni.

Astfel trece ziua de joi și vine noaptea. În timpul lungilor ceasuri de întineric eu și cu Oggioni, suferim peste măsură de lipsa de aer, fiind mai înlăuntrul cortului. Îi fac doar lui cunoscută intenția mea de a coborî cu orice preț. E de acord, dar ideea îl înspăimîntă. Trece și noaptea de joi. Deșteptătorul era pus la 3.30. Auzind țîrîitul ceasului de mînă, strig să mă audă toți: „Trebuie să coborîm cu orice preț. Nu mai putem

rămîne, altfel e prea tîrziu, n-o să mai avem putere”.

Se ivesc zorile și furtuna continuă fără întreprupere de peste șaizeci de ore. Nu se vede nimic. Ceața și zăpada se confundă și formează un zid impenetrabil. Demontăm totul și abandonăm ceva material. Eu sînt fără piolet căci unul din camarazii mei l-a scăpat din greșeală încă din prima zi. Începem să coborîm în rapel. S-a hotărît ca eu să fiu cap de coardă și să pregătesc rapelurile. După mine vor veni toți ceilalți: Mazeaud, cu sarcina de a-i ajuta pe cei care au nevoie, apoi ceilalți și, în fine, Oggioni, care prevalîndu-se de experiența lui, va fi ultimul și va recupera corzile.

La 6 fix îmi dau drumul în golul cenușiu și furtunos, aproape orbește, fără să știu unde voi ajunge. Am impresia că mă aflu pe o mare în furtună. Virtejurile de zăpadă îmi dau o senzație de amețeală. Trebuie să fiu atent la orice amănunt și să caut să recunosc orice cută a stîncii pentru a mă orienta. Manevra e foarte lungă, dar și mai lungă așteptarea căci de sus mi se trimite materialul pentru următorul rapel. Uneori rămînem îngrămădiți unii în alții, agățați cîte patru sau cinci de un singur piton, suspendați în gol. Pe la jumătatea Pilonului simt cum se termină coarda și nu găsesc un punct în care să mă opresc. Vîntul involburează zăpada și reușesc cu greu să mă fac înțeleș că am nevoie de o altă coardă s-o leg de cea de care sînt agățat. Nu există nici un loc de ancorare, zăpada s-a prins chiar și pe sub surplombe. Înnod cele două corzi, cu mîinile goale și continui coborîrea în gol. Sînt o sută douăzeci de metri de coardă pe care alunec ca un păianjen.

Acum nu mai e posibil să vorbesc cu nimeni. Sînt absolut suspendat în căutarea unui loc de ancorare pe care nu îl găsesc. Sînt foarte îngrijorat, fie pentru că nu știu unde mă pot opri din coborîre, fie din cauza unei enorme surplombe ce îmi taie orice posibilitate de comunicare cu tovarășii mei care, acolo sus, așteaptă un semnal de la mine. Cu acrobatice pendulări în gol reușesc să ajung la un colț destînc. Strig de nenumărate ori sperînd ca tovarășii mei să înțeleagă că pot începe coborîrea. La un moment dat văd coarda pornind în sus: presupun că unul din ei s-a legat și a început să coboare. Apoi, deodată, coarda se depărtează și dispare din raza mea vizuală. Eu mă aflu aici, pe un colț, asigurat cu o cordelină de un piton, în inima Pilonului, fără alte mijloace de a continua coborîrea și cu teama că tovarășii mei nu mă pot găsi și coboară în altă direcție. Nu-mi rămîne decît să urlu din toate puterile sperînd să fiu auzit, măcar pentru a-i îndrepta în direcția mea. Trec minute lungi, chinuitoare. În cele din urmă apare lîngă mine o pată întunecată: e Mazeaud care a înțeles unde mă aflu și vine acum lîngă mine.

Rapelurile continuă în același ritm. Ne apropiem tot mai mult de baza Pilonului, dar ziua e pe sfîrșite. Pînă se întinecă nu ne rămîne decît să pregătim un bivouac în șaua Peuterey, la mică distanță de stîncile Pilonului. Punem piciorul pe platou, dar zăpada în șa este extraordinar de mare

bivuac petrecut împreună — mă trezește, când deja adormisem, să-mi spună noapte buna, să-mi zîmbească...

Orele trei și jumătate, marți 11 iulie, Walter și Andrea ne trezesc. Antoine protestează ca de obicei... E frig și așteptăm să iasă soarele. Orele patru: îl vedem, splendid răsărit de soare, reamintindu-ne îndatorirea noastră — lupta cu Pilonul pe al cărui abrupt tocmai am găsit odihna.

Pregătirea lentă, lene matinală. E frig. Fotografii: Walter face una din ultimele poze unde vom fi toți patru francezii împreună. Pornește în frunte: va fi rîndul italienilor să echipeze porțiunea de traseu de astăzi. Escaladă mixtă în care el excelează. Pitoane puține, dar pentru a ne facilita înaintarea italienii lasă corzi, scărițe. Eu vin ultimul cu rucsacul cu echipament greu, literalmente tras de Kohlman. Pasaje dificile nu prea sînt, dar îl aud pe Walter luptîndu-se, departe, în jgheaburi de gheață. Pasajele artificiale vor fi dez echipate de Antoine, trecut acum în poziția ultimă. Înaintăm repede, aproape fără opri. La drept vorbind, nici nu prea vedem peisajul. Greutatea rucsacului mă încovoale și camarazii îmi vin în ajutor trăgîndu-mă cu ajutorul corzii legate direct de el. Pe la orele două am impresia că văd o fantomă. Bonatti îmi strigă că vede pragul terminal. Mă opresc pentru a mă uita la el: o adevărată surplombă, uimitoare și grandioasă. Mă simt de-a dreptul fascinat, ca și camarazii mei. Plănuiesc să dăm asaltul final prin marea fisură din dreapta. Mă și văd în vîrf, mîine seară, împreună cu ceilalți căci vreau să pornim încă de pe acum... Un pasaj de stîncă dificil, urmat de o muchie de gheață foarte ascuțită ne duce la baza acestor mari dificultăți terminale. Examinez fotografiile, le compar cu realitatea. Escaladă artificială în perspectivă. Bonatti ne ajută să trecem muchia dificilă și obosiți dar încințați ne aflăm față în față cu adevărata problemă. Schimb scurt de cuvinte: italienii, împreună cu Antoine și Robert, vor pregăti bivuacul. Pierrot și cu mine va trebui să echipăm mai multe lungimi de coardă încă de pe acum; eu am chiar tainica idee de a bivuaca în scări, în perete, pentru a cîștiga timp. Amîptire din Cima Ovest. Pierrot pornește: o primă lungime de escaladă artificială îl duce în vîrf al ceea ce noi numim „la Chandelle”. Aici, o platformă mai confortabilă decît cea de mai jos ne face să-i aducem și pe ceilalți care abandonează munca de terasare în gheață de care se apucaseră. După ce vin toți sus, pornesc, din nou, asigurat de Pierrot. Încep lupta, încrezător, singur. Stîncă e grozavă, e prietenoasă. Escaladă artificială magnifică la 4.600 de metri, pitoanele „cîntă”, eu mă simt bine, scot strigăte de bucurie. Deduc, Walter îmi zîmbește, exprimîndu-și uimirea în fața rapidității mele... În clipele acelea, acolo, am trăit momentele cele mai frumoase ale existenței mele. Luptă exaltantă, sentiment de plenitudine... Ies dintr-o fisură, fac o traversare delicată pe o lamă în dreapta, ajung printr-o trecere expusă la o altă fisură pe care încep s-o pitonez cînd pornesc să bată primele ceasuri ale uneia din cele mai mari drame din istoria alpinismului. Deși timpul este magnific cerul albastru...

Pitonez, agățat în scări, cînd aud, în timp ce lovesc cu ciocanul, un fel de sonerie, asemănătoare cu a unui telefon. La patruzeci de metri mai jos, camarazii mei își încordează auzul. În curînd simt dureri în degete iar din ciocan încep să iasă scînteii. Carabinierile din bandulieră (am plecat ca la școala de escaladă doar cu materialul necesar echipării unei lungimi, fiind legat direct printr-o coardă de camarazii mei care îmi dau materialul pentru lungimile următoare) mi se lipeșc de degete. Bonatti îmi spune că e furtună. Uimit, căci nu se simte nici o adiere, iar cerul este foarte limpede, pun un rapel, lăsînd la capătul lungimii întregul material. În cursul acestei scurte coborîri asupra mea se năpustesc norii, vîntul violent, mazăricea... și asta în cîteva secunde... O pendulare și ajung lîngă Pierrot cînd un fulger orbitor îl izbește în față, chiar la ureche și aparatul său auditiv se înnegrește. El cade în brațele mele, buimac, inert... Drama, în toată oroarea ei, începe. Sîntem prinși în capcană: „La Chandelle”, locul unde ne aflăm și unde vom avea de așteptat, va fi calvarul nostru. Fulgerele se succed fără încetare. Mai întîi zgomotul tunetului, urmat curînd de tăcere, dar o atmosferă orbitoare de ozon; sînt exact orele cinci. Nu ne mișcăm, nu pregătim nici măcar bivuacul, rămînem în picioare, lipiți de stîncă, eu rămîn cu Pierrot, ceva mai jos Antoine cu Robert, apoi alături Bonatti, Oggioni, Gallieni. Teamă pune stăpînire pe noi... Seară interminabilă, noaptea și mai interminabilă le vom petrece cuprinși de neliniște. Evităm gesturile inutile, îndepărtăm de noi orice obiect de fier și încercăm să ne așezăm în mijlocul acestui infern. Bubuiturile se întesc, se aruncă în sus, este înspăimîntătoare. Dacă n-am fi legați în corzi, am fi proiectați în golul de peste șase sute de metri care se cascadează sub noi. Îi fac o primă injecție de coramină lui Pierrot, în mod vizibil cel mai atins. Italienii se instalează cum pot în cortul lor, noi ne așezăm sub foliile noastre de vinil; fiecare trăznet care ar putea fi mortal dacă n-am fi deja uzi, ne lipește de peretele bun conducător. Cel mai înalt contrafort al Mont Blanc-ului ne slujește drept paratrăznet. Ne cuprinde o spaimă de moarte și nu putem face nimic, nici gesturi, nici vorbe, doar gînduri — da, despre moarte — și să așteptăm ca ea să vină. Curînd luăm toți coramină pentru a scăpa de greața ce pune stăpînire pe noi; e miezul nopții și cu toate acestea cerul parcă e o vatră de furnal. Din cînd în cînd sîntem aruncați în sus unul după altul. O bubuitură deosebit de violentă ne izbește cu fața de stîncă; italienii tresaltă și ei. Ca urmare voi rămîne cu urme la glezne, asemenea unor mici stele negre. Din mîinile și picioarele noastre ies scînteii. Antoine mă liniștește, se teme acum ca și mine, iar Robert se ocupă de noi toți... Lovit din nou, Pierrot cade pe genunchii mei, alunecă în jos pe peretele de stîncă. Apuc coarda pentru a-l opri. Îi vorbesc, nu răspunde, nu va mai răspunde niciodată. Aparatul lui e ars, iar el este complet surd. Plînge încet uitîndu-se la mine; nu l-am iubit niciodată atît de mult și îl strîng în brațe. Ce este mai puternic decît prietenia?

uneori ajunge pînă la piept. Pentru scurt timp îl trimit în frunte pe Mazeaud, urmat de ceilalți. Eu rămîn pe loc asigurînd direcția. La un moment dat grupul pare să se împotmolească într-un troian de zăpadă foarte mare. Îi ajung. Trec în frunte și mă îndrept, din instinct, spre locul unde cred nimerit să bivuacăm. Deși nu-l văd, simt că îl am ca și fotografiat în minte. În spatele meu este Oggioni; discutăm dacă nu e mai nimerit să ne adăpostim într-o crevasă decît să construim un igloo, pentru că zăpada e inconsistentă. Asta nu pentru noi, căci avem cortul de bivuac, ci pentru cei patru francezi care nu au. Hotărîm pentru crevasă și le spunem francezilor care acceptă sugestia noastră.

Înainte de căderea nopții de vineri spre sim-bătă, după douăsprezece ore decoborîre în rapel, bivuacul nostru este pregătit. Cel mai încercat dintre toți pare a fi Kohlman. Îl instalăm în cortul nostru. Guillaume mai are puțin gaz lichid într-o mică butelie, îi face un ceai cald și i-l dă. Este un frig atroce. Vîntul suflă fără conținere și involburează zăpada: aceasta e noaptea cea mai rea din toate. Împărțim între noi alimentele rămase: prune uscate, ciocolată, zahăr și puțină carne înghețată. Oggioni refuză carnea și preferă marmelada. Toți ceilalți însă o mănîncă în silă. Kohlman îmi arată mîinile: degetele i s-au învînețit. Cred că ar trebui să și le maseze cu alcoolul de la reșou, rămas aproape intact. Îi dau bidonașul cu alcool: îl duce la gură și începe să bea cu lăcomie. Este un gest necugetat, dar mă gîndesc că a luat alcoolul drept un lichior. Îi smulg bidonașul; a reușit să bea cîteva înghițituri bune. Să fim deja în pragul nebuliei?

E negură beznă, de iad: toată lumea se vaită, tremură de frig, vîntul urlă, zăpada cade tot mai deasă. Din cînd în cînd trebuie să scuturăm cortul, altfel riscăm să ne strivească sub greutatea lui. Încerc să aprind reșoul cu spirt, dar, ca de obicei, din lipsă de aer, trebuie să mă las păgubaș și, la fel ca în zilele precedente, trebuie să mîncăm zăpadă pentru a ne potoli setea. Sintem, disperați, dar nimeni nu vorbește de asta. Oggioni îmi spune: „Să facem un legămint: dacă scăpăm din aventura asta, uităm că există Pilonul”. Îi spun că sînt de acord.

Noaptea trece extrem de încet și disperarea ne curpinde tot mai mult. La aceeași oră ca și în ziua precedentă, 3 și jumătate, simbătă, soneria deșteptătorului meu ne smulge din culcușul nostru incomod. Vrem să cîștigăm timp și să scăpăm din situația aceasta îngrozitoare ce pare să nu mai aibă sfîrșit. Alți șajzeци de centimetri de zăpadă s-au adăugat în timpul nopții peste cei deja existenți. Pornim prin viscol: toți par să fi suportat bine acest al patrulea bivuac teribil. Nu mai este nevoie să-mi consult tovarășii: toți se lasă în seama mea și eu mă simt împovărat de greaua răspundere a ghidului care va trebui să-i călăuzească pe toți spre salvare prin singura cale posibilă, foarte periculoasele Rochers Gruber. Trebuie să ajungem la refugiu Gamba pînă seara; altminteri sfîrșitul e ca și sigur pentru noi toți.

Înainte de a porni, Robert Guillaume îi face o

injecție de coramină lui Kohlman. Între timp, eu, urmat imediat de Oggioni și de Gallieni, încep să-mi deschid o tranșee prin zăpada foarte adîncă, în direcția traseului ales pentru coborîre. Sintem legați într-o singură coardă în următoarea ordine: Bonatti, Oggioni, Gallieni, Mazeaud, Kohlman, Vieille și Guillaume. Panta abruptă de firn care precede Rochers Gruber este înspăimîntător de încărcată de zăpada proaspătă, ce s-ar putea transforma în avalanșă dintr-o clipă în alta. Îi invit pe ceilalți să mă ajungă repede din urmă și să se pună la adăpost pentru ca astfel să mă poată trage cu ajutorul corzii în cazul că sînt surprins de avalanșă și tîrît în jos în timp ce-mi deschid drum prin culoarul ce duce spre Rochers Gruber. Reușesc, îi poftesc să treacă unul cite unul, dar cînd vine rîndul lui Vieille acesta nu este în stare. Cade și se ridică mereu, dînd semne de epuizare. Guillaume e lîngă el, îl împinge, îi ia rucsacul pe care îl abandonează pe poviři, dar Vieille pare absent la apelurile noastre, ce devin tot mai aspre.

Între timp eu am și început să pregătesc primul din lunga serie de rapeluri pe Rochers Gruber. Cerul s-a limpezit pentru moment, dar asta durează puțin. Aud îndemnul celorlalți adresate lui Vieille, care încă nu a trecut culoarul. Le strig la rîndul meu să se grăbească și să coboare toți dacă nu vrem să murim aici. Mă aflu mai jos și îl aștept pe Kohlman, care coborîse după mine. Trece o jumătate de oră. Nu înțeleg de ce se întîrzie și urc cîteva metri în coardă pentru a vedea cu ochii mei ce se întîmplă. Gallieni îmi spune că Vieille este epuizat, că nu este în stare singur să traverseze culoarul, și mă întreabă dacă socot nimerit să-i dăm drumul să alunece pe zăpadă, în pendul, pentru a-l scuti de oboseala de a merge. Sînt de acord și spun să se grăbească, adăugînd că în ritmul acesta nu numai că nu vom ajunge la refugiu Gamba, dar nu vom ieși nici din Rochers Gruber.

Mă las din nou în jos și îl ajung pe Kohlman. După glasurile agitate ale celor rămași sus intuiesc că operațiunea este în curs. Încep din nou să aștept ca vreunul să coboare pînă la mine. Trece o altă jumătate de oră și nu numai că nu apare niciunul, dar glasurile se sting treptat. Sînt dezorientat. Este oare posibil să pierdem atîta timp la fiecare rapel? Urc din nou în coardă vreo cîteva metri, pînă unde îmi este posibil să văd grupul. „De ce nu coborîți?” îi întreb. Un glas, poate al lui Gallieni, urmat de cel al lui Mazeaud, îmi spune: „Vieille moare”. Rămîn împietrit. Toți sînt strînși în jurul corpului lui Vieille, ce pare o momîie întunecată și inertă pe albul zăpezii. Este ancorat de stînci și învelit în cortul nostru.

Mă întorc la Kohlman fără să-i spun nimic. Trec alte minute, poate douăzeci: acuma știm că Vieille este mort. Nu se mai aude nici un glas ci doar șuieratul vîntului. A început să ningă iar. Agonia aceasta netulburată de vreo voce umană este teribilă. Urc din nou și îi văd pe tovarășii mei preocupați să asigure în piton cadavrul lui Vieille și rucsacul lui Gallieni plin cu lucruri nefolositoare pe care le abandonăm. Nimeni nu

La ce ne gândeam atunci? Fiecare dintre noi va păstra pentru totdeauna secrete gândurile sale intime. Ne-am gândit cu toții la moarte, căci era prezentă. Moment de angoasă grea, apăsătoare, de spaimă.

Miercuri 12 iulie, ora zero. Infernul continuă și va continua până la orele șapte dimineața... Zăpada va cădea atunci din abundență. Acalmie binevenită căci deși epuizați, uzi, aveam să ne bucurăm de acest răgaz... Am adormit cu toții câteva ore în poziții incredibile, visând coșmaruri. Pe la orele zece se produce o înseninare care ne îngăduie să vedem Mont Fréty alb de zăpadă. Urlăm de bucurie simțind vântul dinspre mieznoapte. Culoarele din jurul pylonului sînt străbătute de neîncetate și tunătoare avalanșe, dar norii grei trec în goană, în rafale continui, dinspre virful Mont-Blanc-ului înspre Italia, cu o iuțeală vertiginoasă. Ne instalăm mai bine. Mîncăm mîncare caldă. Degajăm zăpada. Îndepărtăm materialul. Dar îndeosebi, hotărîm în unanimitate să așteptăm. Echipamentul nostru este perfect. Sîntem atît de aproape de capăt. Nu ne mai rămîn decît cel mult optzeci de metri de făcut și sîntem în virful Pylonului. În iulie vremea rea nu poate să țină mai mult de douăzeci și patru de ore... Nu aveam cum să știm că întreaga Franță, de la coastele Canalului Minecii la Alpi, e măturată de furtună; că nenumărați marinari — firtașii noștri — nu se vor mai întoarce în port. Încrederea ne revine. Ninge din nou. Ziua trece. Vorbim de munte, povestind fiecare turele făcute. Bonatti ne uimește prin calmul său, ca și camarazii săi; noi îl uimim prin curajul nostru. Îmi amintesc că i-am vorbit îndelung de pilastro „său” din Dru pe care reușisem să-l fac împreună cu Kohlman cu cîteva zile mai înainte. Lui Antoine îi este foame și pregătește pentru toți un invariabil dejun. Ninge... Așteptăm ziua de mîine, conștienți că noaptea și frigul vor aranja totul. Mă uit din cînd în cînd la zidul surplombat pe care începusem să-l echipiez. E acoperit de gheață, corzile sînt înghețate, scărițele se leagănă jalnic în bătaia vîntului. Sus, ciocanul meu marchează punctul final atins, patruzeci de metri de perete surplombant. Cuie de lemn, carabinierile mele care zăngănesc și ele. Trist tablou...

Mai apoi, vine și seara de miercuri. Speranțele noastre se duc una după alta. Nu mai vorbim aproape deloc, fiecare e preocupat de propriile sale gânduri. Italienii în cortul lor, noi deasupra, pe brîna îngustă cu picioarele atîrnînd în gol, cu spatele lipit de perete, sub foaia de vinil. Această a doua seară este mai dramatică decît prima, căci pe la orele șase zgomotul tunetului se face din nou auzit. Teama ne copleșește literalmente. Rămînem într-o stare de încordare. Pierrot dormind cu capul pe umărul meu, căci el nu mai aude tunetul. Iar apoi primele semne ale trăznitului, atmosfera albă, orbitoare, din jur. Primele descărcări și greața ne cuprinde din nou. Acolo, în cea de a doua noapte, vom aștepta cu neli-niște, apatici, în infernul acesta iluminat. Și infernul s-a îndepărtat, în sfîrșit, pe la miezul nopții, iar zăpada a reînceput să cadă, grea, urmată curînd de un vînt violent, un vînt ce te face să crezi în miracole, căci miracolul a venit, vai!...

Joi, 13 iulie, ora zero. Nici fir de nor, un frig violent. Hainele de pe noi sînt întărite de ger. Dîr-dîm... stelele strălucesc sus pe cer, luminile de la Courmayeur jos... departe în vale, în genune. Miracol... ne trezim cu toții în cîteva minute, ne recăpătăm speranța. Mîine, soarele, victoria, bucuria, mai ales sfîrșitul suferințelor noastre... Poimîine liniștea...

Începem atunci să cîntăm, să urlăm de bucurie, aprindem reșourile, lămpile noastre frontale trimit semne de speranță înspre Courmayeur, care nu le va primi nicidecum, deși Bianca Bonatti și Jeanne Gallieni se uitau atunci înspre Pilon. Vorbim despre toate, ne batem joc de trăznit, ne gîndim la Turul Franței, vom ști învingătorul cînd vom ajunge la Chamonix, facem pariuri... Pregătesc materialul. Mîine, pe soare, voi pleca din nou...

Pierrot se ridică, scuturat de crampe. Este fericit, ar vrea chiar să atace și să continue ascensiunea încă de pe acum... Nu ne-am cățarat noi împreună noaptea? N-a realizat el o excepțională reușită, ieșind din surplomba de pe Cima Ovest la una noaptea? Niciodată speranța n-a fost mai mare... Vorbim chiar de prietenii noștri ce trebuie liniștiți ca să nu mai trimită cine știe ce ajutoare. Apoi lenea pune stăpînire pe trupurile noastre înțepenite și ele de frigul intens și adormim. Trezirea ce a urmat este lucrul cel mai inuman pe care pot să mi-l amintesc din viața mea. Drama continuă să se desfășoare, mai crudă și mai apropiată ca oricînd. La orele zece tunetul ne trezește din nou, zăpada se abăte în rafale, sfîșiiind prin greutatea ei foaia noastră de vinil. Cu toate acestea, nu va fi nici o ezitare. Hotărîm cu toții să așteptăm, fixați, înțepeniți pe această „Chandelle” pe care Andrea continuă s-o numească, cu accentul său milanez „Candella”. Dorind să fiu lîngă Bonatti, mă duc în cortul său. Sîntem patru inși pe o platformă de doi metri, lipsiți de aer încît cu greu ne abținem să nu sfîșiem pînza pentru a respira. Pozițiile noastre sînt incredibile, stăm chirciți ca vai de lume... nu vîd nimic din ce e afară, stau ciucit în brațele lui Roberto Gallieni care mă liniștește cu blîndețe vorbindu-mi de copiii săi, de ai mei — două fetețe cărora nu le place să-și știe tatăl pe munte... Oggiogi vorbește de mare, de soarele de la Portofino și cu vocea sa plăcută cîntă. Walter așteaptă, impasibil, ca un mare senior... Atunci camarazii mei, cei trei prieteni ai mei, cu care pusesem la cale ceea ce ar fi trebuit să fie o reușită, par să fi așipit, își epuizează în acest moment ultimele forțe, nici unul din ei nu se va mai întoarce. Mă voi duce la ei pentru cîteva minute, seara. Insistă că trebuie să așteptăm dimineața zilei următoare... atunci vom decide. Mă întorc iar la Walter în cort și stăm de vorbă în timp ce Andrea și Roberto moțale...

În această clipă ne luăm întreaga și totală responsabilitate. Mîine vom continua dacă timpul e frumos sau vom coborî... dar noi știm de pe acum cît de cruntă va fi coborîrea... Apoi, în ciuda frigu-

plînge. Sînt orele 10. Mă întorc la Kohlman și caut să-i dau curaj. Pe urmă vine și Mazeaud și prin jumătăți de vorbe îi dă să înțeleagă adevărul. Kohlman e puternic șocat și plînge.

Reluăm rapelurile. Profitînd de momentul în care sîntem toți șase agățați de același piton, recomand maximum de viteză în toate operațiunile ce urmează dacă nu vrem să avem sfîrșitul lui Vieille. Oggioni, ca de obicei, este mîna mea dreaptă și închide grupul. Duce un rucsac plin ca și mine, ca Mazeaud și ca Gallieni. Lui Mazeaud care e cel mai puternic dintre francezi și se bucură de multă autoritate, îi revine sarcina să-și îndemne coechipierii.

Nu a trecut o oră și auzim glasuri. Găsimu-mă mai jos decît ceilalți cred pe moment că sînt ei dar îmi dau repede seama că glasurile vin de pe ghețarul de mai jos unde sîntem căutați. Răspund prin strigăte și le spun și lor să urle cu toții odată pentru a fi auziți. În ce mă privește am certitudinea că cei de jos nu reușesc să înțeleagă ce întreb eu, adică unde sînt și dacă ne aud. Mergem mai departe cu sufletul mai ușurat. Cînd ajungem la baza colților Guber, pe la orele 15,30, calculez că de ieri dimineața, de cînd am început coborîrea, și pînă în clipa de față am făcut cel puțin cincizeci de rapeluri.

O scurtă inseninare ne permite să vedem întreaga suprafață a haoticului ghețar Fresney. Cîtă zăpadă a căzut! Nu se vede nici o urmă, ceea ce înseamnă că nu a trecut pe acolo nici o echipă de salvare. De unde veneau atunci glasurile? Nu vedem pe nimeni și recădem în cea mai neagră disperare. Poate pentru noi totul s-a sfîrșit. Am fost convinși că glasurile veneau de aici, de la baza colților Gruber, și ideea aceasta ne dăduse tăria să depășim dificultățile teribile și primejdiile acestui pasaj extrem de dificil. Iată-ne, în schimb, singuri aici și avînd în față drumul lung și plin de necunoscut pînă la refugiul Gamba.

Începe lentă și chinutoarea coborîre a ghețarului. Refuzăm să ne dăm bătăuți. Zăpada e în continuare foarte mare. Nici iarna nu îmi amintesc să fi întîlnit atîta. Ceea ce lăsăm în urma noastră nu este o potecă, ci un tunel. Din fericire cețurile încep să se ridice, vizibilitatea se îmbunătățește treptat. Lucrul acesta îmi permite să intru singur în labirintul de crevase ce duce spre șaua Innominata, un ultim și foarte dificil obstacol în calea salvării noastre. Dar zăpada adîncă ne încetinește atît de mult înaintarea că nu mai nădăjduim să ajungem pe lumină la baza pasului.

Sîmt că mor de oboseală, de durere fizică, de ger, dar refuz să mă dau bătut.

Șirul se alungește. Oggioni se prăbușește la fiecare cîțiva pași, secătuit de efort. E fără rucsac, i l-a dat lui Gallieni. Este cînd ultimul, cînd penultimul. Bîjbîim pe ghețar în dezordine, beți de oboseală. Sîntem legați unii de alții, dar înaintăm fără să luăm seama la nimic. În aceste condiții îmi dau seama că va fi greu să ajungem pe lumină la baza șei Innominata. În spatele meu, Gallieni pare cel mai puțin încercat. Decid să ne despărțim de grup și să le-o luăm înainte cît mai repede posibil pentru a echipa pîlnia înghețată

a Innominatei, altminteri, dată fiind starea lor nu vor putea niciodată să urce, iar operația aceea trebuie încheiată înainte de a se înnopta.

Ceilalți vin pe urmele noastre. Între timp atac culoarul dificil acoperit de o crustă de gheață, ce duce în șa. Guillaume a rămas în urmă. Peste o jumătate de oră se va lăsa întunericul nopții și eu încă lupt pentru a ajunge în șa. Sîntem legați într-o singură coardă: eu, Gallieni, Oggioni, Mazeaud și Kohlman. Singura noastră posibilitate este să găsim, cît ne mai rămîne un pic de putere, echipele de salvare. Numai ele vor putea încerca să-i salveze pe cei rămași în urmă.

Ajung în șaua Innominata pe o beznă de iad. Este sîmbătă seara, e trecut de orele douăzeci și unu și sîntem plecați de șase zile. Începe iar să ningă și înspre apus se vîd fulgerele unei furtuni ce se apropie. Îmi este imposibil să fixez vreun piton pentru a ancora coarda ce-i susține pe cei patru camarazi ai mei și atunci o trec pe după umăr. Îi implor să se grăbească. Operația, în schimb, este extrem de înecată, descurajantă. Ordinele se amestecă cu vaietele de durere și de disperare. În spatele lui Gallieni, Oggioni pare incapabil să se țină de stîncă. Gallieni caută să-l ajute în fel și chip, asigură la rîndul lui în coarda pe care o țin pe după umăr. Cei doi francezi, jos de tot, strigă și se agită.

E un haos total. Trec trei ore și sîntem tot în același punct. Nu pot să mă mișc, din cînd în cînd coarda mă zgîlție gata, gata să mă arunce în gol. Sîmt că-mi vine să leșin de durere, din cauza frigului și a corzii. Dacă mă prăbușesc se duc toți. În aceste trei ore Oggioni nu a reușit să se miște din punctul în care ajunsese. Orice îndemn pare zadarnic. Din cînd în cînd răspund printr-un geamăt: pare în transă. Este legat de piton cu o carabinieră: ar trebui să o desprindă pentru ca să-l putem trage în sus. Dar nu are puterea să o facă, ori poate se află într-o asemenea stare de epuizare că nu reușește nici măcar să priceapă. Aș vrea să cobor pînă la el, dar îmi este imposibil căci trebuiesc țin bine coarda care îl susține pe el și pe Gallieni. În cele din urmă acesta, neputînd să facă altfel, se asigură că Oggioni este bine fixat de piton, desface coarda care îl leagă de el și de francezi pentru a veni lîngă mine ca să putem coborî amîndoi mai repede în căutarea echipelor de salvare. Oggioni rămîne legat în coardă de puternicul Mazeaud, căruia îi strigăm să aștepte și să aibă grijă de ceilalți căci în scurtă vreme vor fi salvați.

În timp ce efectuăm această operație îl vedem pe Kohlman, neasigurat, bîjbîind pe întuneric în lungul corzilor, pe peretele cu gheață. Vine către noi și, cu forța disperării ce frîzează nebunia, trece de Mazeaud, de Oggioni și de Gallieni. Întelegînd în ce stare se află, acesta din urmă reușește să-l apuce și să-l prindă în coardă. În scurt timp ne aflăm toți trei în șaua Innominata. Kohlman ne spune că-i este foame și sete, și pe urmă adaugă: „Unde e refugiul Gamba?” E complet ieșit din minți, dar nu-l putem abandona.

Îl legăm la mijloc. Încep să-l cobor mai întîi pe Gallieni, apoi pe Kohlman ce pare să fi uitat orice măsură de prudență. Panta e foarte repede,

lui, a vântului, a zăpezii care cade ca un lințoliu ațipim cu toții... nu mai trăznește, ne simțim aproape bine în ciuda epuizării ce începe a se face simțită. Pozițiile sînt incredibile, dar avem ceasuri de calm pentru a ne gândi la noi înșine, pentru a moțai, mai ales pentru a prevedea... premoniție.

Ceasurile par ani, ochii se închid fără a se închide...

Pentru ce am așteptat? Pentru că doream acest virf invincibil din orgoliu? Nu, din dragoste pentru un munte care nu putea să ne facă să suferim mai mult... Dar și din rațiune; știam cu toții tragismul coborîrilor și cred că oricare din noi avea în minte Eigerul. Dar și dintr-un sentiment al realității: vremea rea nu putea să țină mai mult. În sfîrșit, și mai ales, dintr-o mare încredere în Walter Bonatti. El putea să ne scoată pe creastă și să ne ducă la Refugiul Vallot, lată pentru ce am așteptat. Dintr-o tainică speranță a inimilor noastre... Să ieșim în virf după furtuna de nedescris care ne ținuse locului.

Vineri, 14, ora zero. Noaptea se scurge... Sîntem într-o baie de apă rece, hainele se lipeșc... Orela patru... Dialog cu Walter. Vreau să continui indiferent de vreme, să forțez pasajul; el ne va duce pe creastă și de acolo pe Mont Blanc. Este omul care îl cunoaște cel mai bine, aici e la el acasă... Mă pregătesc... Afară totul este tare, înghețat. Ninge. Nu am nici un fel de putere, puținele carabiniere împrăstiate în jur se lipeșc de degete, corzile la fel. Pierrot și ceilalți încearcă să le descurce ceea ce-i mai încălzește. Toată lumea speră în taină că vom ieși sus, deși toți știu că este imposibil... Nu pot face nimic: Walter înțelege... Ne vom lăsa deci aici lucrurile, suferințele... Vom lăsa această „Chandelle” cu toate amintirile noastre. Drama continuă și va deveni calvar, cred că toți am înțeles lucrul acesta, privind pentru ultima dată Pilonul acoperit de zăpadă ori ceea ce mai rămînea din el... Există o anume noblețe în a renunța fără a fi cît de cît învinși. Pierrot, Antoine, Robert, Andrea, voi toți prietenii mei, cei morți și cei vii, Walter, Roberto, revăd chipurile voastre. O, cît erau de frumoase!

Walter e primul... rapelurile vor fi de optzeci de metri. Îl urmez, asigurîndu-l. Plonjează în vid și găsește ritmul cu rapiditate. Ceilalți mă urmează în tăcere, căci nici unul din noi nu va vorbi în timpul acestei coborîri infernale pe un viscol de o rară violență, fără să vedem la un metru. Andrea încheie plutonul, mereu cu zimbetul pe buze. Rapel după rapel și reușim să pierdem înălțime. În curînd ne asigurăm cu toții, căci nu mai sîntem stăpîni pe mișcările noastre. Vom merge în felul acesta mai încet, iar Walter va impune mereu calmul. O coardă de optzeci de metri nu va mai reveni, în ciuda eforturilor noastre conjugate...

Revedem uneori pasaje urmate la urcuș. Rămînem tăcuți... La un moment dat îi voi asigura pe toți, cu picioarele afundate în zăpadă. Voi rămîne două ore fără să mă mișc. Lăsîndu-mă la rîndul meu în rapel, mă voi lăsa cumplit, la piciorul drept. O durere îngrozitoare... Izbesc atunci piciorul stîng. Nu simt nimic. A înghețat. Puțin îmi pasă... Îl voi vedea pe Pierrot cu mîinile învinețite de frig... Ziua trece... Urmează ultimele porțiuni de stîncă. Walter și ceilalți camarazi mă asigură pînă la crevasa terminală. Mă afund pînă la briu, o trec înconștient. Ceilalți mă ajung din urmă. Umblăm pe gheață ca niște oameni beți. Îmi continui drumul ca un automat, făcînd mai multe ore ca să ajung în șaua Pouterey. În spatele nostru, o adevărată tranșee, semn al suferințelor noastre. Șapte animale umane devenite mute, cu gesturi mecanice... și totuși trebuie să trăim... să scăpăm cu toții din acest calvar. Luăm hotărîrea, căci este tîrziu și noapte, cea de a cincea, se apropie, să bivacuăm în șa unde o mare crevasă ne va feri de ceea ce ar putea fi și mai rău. Camarazii mei pregătesc acest teren inuman sub viscol. Bonatti pregătește ultimele noastre merinde. Fac cîteva injecții de coramină și înghițim ultimele medicamente. Ne gîndim atunci la ajutoarele care, fără îndoială, vor veni. Vorbim de prietenii noștri, italieni, francezi, elvețieni sau de alte naționalități, ce trebuie să trăiască ceasuri de neliniște. Dar nu avem cum să știm cît de mare a fost disperarea în Val d'Aosta sau Valea Chamonix.

Am văzut, îmi aduc aminte, primele semne: Pierrot, cu mîinile înnegrite de ger, obosit în ultimul hal, stă în zăpadă fără să se miște. Este cel mai încercat — de patru zile nu mai aude vorbele noastre încurajatoare, e pe altă lume — și va fi luat de italieni în cortul lor după ce mi-a cerut să-i fac o nouă injecție. Am aflat că a dormit cu capul pe genunchii lui Walter. Apoi Robert care, în ciuda dinamismului său obișnuit, stă și el pe fundul crevaselor fără să se miște. Îi dau un piolet dar îl refuză. Înțeleg. Doar Antoine se încălzește tăind gheața pentru a amenaja un loc de popas... Andrea, marcat de epuizare, pregătește apă caldă. El a încheiat tot timpul plutonul. Ne virăm în saci fără să ne scoatem colțarii. Baie de apă rece ca gheața. Nu va mai fi nicărmă de cîntec, ci doar tăcerea. Robert va dormi toată noaptea. Rafalele de zăpadă proaspătă nu-l vor deranja deloc. Antoine și cu mine stăm de vorbă. Noaptea cea mai îngrozitoare dar și cea mai frumoasă pentru că am cunoscut un prieten. Vorbim de noi, de prietenii noștri, de părinții noștri, el își adoră frații și surorile. Am în rucsac un ultim pachet de țigări. Îl fumăm tot, blînd ceați fără încetare, pînă la epuizarea alcoolului din reșou. Îmi amintesc chiar că am făcut haz de una și de alta, ba chiar și de femei... unele pe care le cunoscuserăm amîndoi... Bonatti mă strigă pentru a-mi spune că Pierrot s-a liniștit și doarme, că Andrea și Roberto sînt și ei liniștiți. Și dialogul meu cu Andrea continuă în noapte.

Sîmbătă, 15 iulie, orele trei dimineața. Mă scol. În picioare în mijlocul furtunii, asemenea unui nebun, am pentru prima dată conștiința dramei ce se va juca, mi-e teamă pentru toți... Trebuie să plecăm, dar repede. Moment în care simt că îmi pierd mințile... Îmi trezesc prietenii și pe chipurile lor văd aceleași reacții. Conștiința sau inconștiența contează prea puțin, de acum va trebui să fugim... Vom forma însă o singură ființă, ne vom lega toți împreună. Coardă umană... simbol al prieteniei, șapte oameni mergînd în întîmpinarea destinului lor... Drumul calvarului... Walter e cap de coardă.

dificilă, înghețată. Pe primii cincizeci de metri ne lăsăm să alunecăm de-a lungul unei corzi fixe lăsată, evident, de echipele de salvare în căutarea a doi elvețieni pe Piscul Gugliermi. Apoi continuăm doar cu mijloacele noastre, Kohlman însă devine tot mai periculos. Își dă drumul să alunece pe spate, lăsându-se cu toată greutatea numai în coardă, fără să folosească colțarii. Ajunge la capătul corzii, continuă să rămână prins iar eu trebuie să-l susțin, punându-mă astfel în imposibilitatea de a-l ajunge. Când în cele din urmă nu mai simt greutate în coardă, pentru că el s-a agățat de ceva, o smucitură bruscă îmi spune că s-a desprins din nou, și riscăm să ne prăbușim cu toții. Nici îndemnul, nici insultele nu reușesc să-l trezească. Pronunță fraze fără noimă, gesticulează, e nebun. Credeam că vom reuși să coborâm într-o oră; cu Kohlman care a luat-o razna se fac trei.

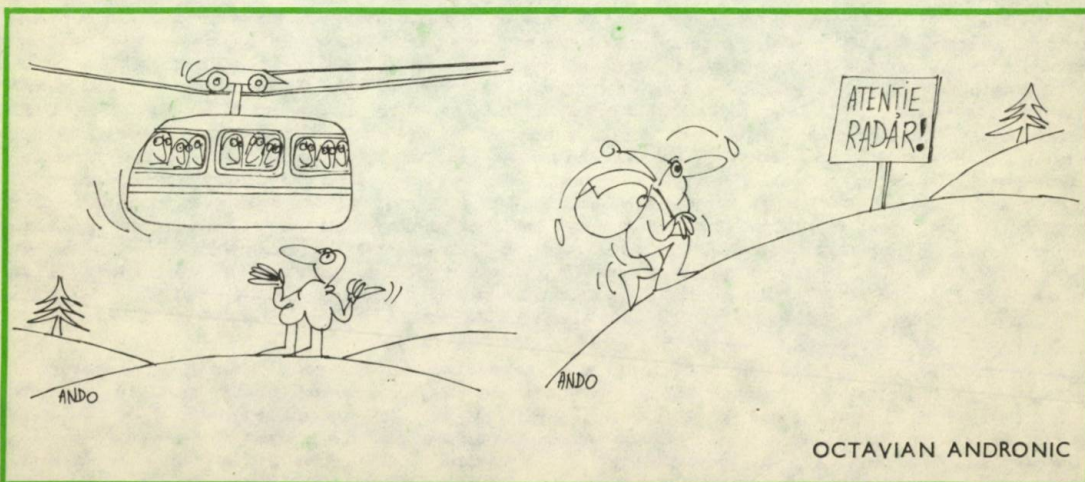
Ajungem jos, cum dă Dumnezeu. Acum, pentru a ajunge la refugiul Gamba, avem de trecut spinări înzăpezite fără nici o dificultate ori pericol, în afară de zăpada foarte adâncă. Începe să ne revină curajul și singura noastră preocupare este să fim cât mai repede la refugiu, când se petrece un fapt neașteptat. Lui Gallieni îi cade o mânășă. Se apleacă s-o ia și încearcă să-și încălzească mîna vîrînd-o în pufoaică. Kohlman își închipuie că Gallieni vrea să scoată un pistol, desface larg brațele, se năpustește asupra lui, se agăț de el și se rostogolesc amîndoi pe pantă. Gallieni reușește să se elibereze, iar eu încerc să le împiedic mișcările cu ajutorul corzii. Atunci Kohlman se aruncă asupra mea. Mă feresc și el cade, apoi se rostogolește și se răsucesce, aiurînd: a înnebunit de tot. Se ridică din nou și încearcă să sară asupra noastră, îl ținem la distanță trăgînd de ambele corzi, fiecare dinspre partea sa. Sîntem de fapt legați toți trei și nici unul din noi nu se poate elibera. Nu-l putem tîrî la refugiu și totuși nu trebuie să pierdem nici măcar un minut.

Pentru a ne dezlega de el trebuie să desfacem nodurile înghețate. Nu avem cuțit, dar trebuie

neapărat să ne desfacem de el cu toată părerea de rău. El ne urmărește orice mișcare, gata să sară asupra noastră. Perînd, ținînd coarda întinsă cu dinții, ne lăsăm un pic pantalonii în jos pentru a putea scoate bucla de coardă care ne încinge mijlocul. Operația reușește fără ca Kohlman să-și dea seama. Atunci îi strig lui Gallieni: „Slăbește! Fugi!”, și o luăm la fugă rostogolindu-ne în zăpadă. Avem o certitudine: că noi vom ajunge la timp la refugiu pentru a înștiința echipele de salvare în timp ce Kohlman, acolo sus, nu este în primejdie să se prăbușească. Dar, din păcate prima echipă va ajunge acolo doar pentru a-i primi ultima suflare.

Facem astfel ultimii patru sute de metri ce ne despart de refugiul Gamba. E întuneric beznă. Reușesc să ajung la ușa refugiului doar pentru că știu zona ca pe propria-mi casă. Gallieni, clientul meu, vine după mine teafăr. Ne învîrtim în jurul refugiului și batem cu pumnii în ferestre. Ajungem la ușa de la intrare în timp ce se aud pași înăuntru și o mîna trage zăvorul. Ușa se deschide larg: interiorul refugiului e slab luminat de o lumină mică. E plin de oameni care dorm. Trec peste cîteva corpuri fără să recunosc vreunul. Deodată unul sare în picioare și strigă: „Walter, tu ești?” Atunci aleargă toți din toate părțile, sîntem sufocați de îmbrățișări.

Strig: „Grăbiți-vă! Unul e pe aproape! Ceilalți sînt în culoarul Innominata! Grăbiți-vă!” Sînt orele trei, duminică dimineața. Furtuna nu stă o clipă. Mă întind pe masa din mijlocul refugiului. Ni se scot colțarii înghețați, sîntem dezbrăcați, ni se dau haine uscate, ne dau să bem băuturi calde. Cad într-o letargie adîncă. Când mă trezesc au trecut trei ceasuri. Corpurile tovarășilor mei au fost culese unul cîte unul, mai puțin a lui Vieille. Mi se spune că Oggioni a murit și simt cum mă cuprinde o durere năvalnică. Dragul Mazeaud, singurul pe care l-au găsit viu, mă îmbrățișează și plînge cu mine.

OCTAVIAN ANDRONIC

Tale pante abrupte, înzăpezite peste măsură, îndreptându-se spre Rochers Grüber. Lasă în urma lui o adevărată tranșee. Îl urmărim fără să scoatem o vorbă, conștienți de gravitatea momentului. Fiecare gest, fiecare cuvânt clar, atîrnă, apasă. Este o fugă pe care ne străduim s-o uităm. În spate vine Andrea, apoi Roberto și, ultimul, Antoine. Panta este abruptă, e nevoie de multă atenție, orice greșeală e de nelertat. După o traversare delicată Walter reușește să ajungă în vârful acestor stînci. Îi ajută să vină sus pe cei din frunte și imediat începe coborîrea în rapel. Cînd toți au ajuns sus, fac la rîndul meu traversarea, asigurat de Robert. Îl aduc și pe Antoine care îmi vorbește calm despre înaintarea sa în această imensă tranșee. La un moment dat începe să bată cîmpii, cade și se așază în zăpadă. Walter, de jos, observă scena și mă imploră să fiu atent, temîndu-se să nu pornească o avalanșă și să ne ia pe toți. Îi cer lui Antoine să se ridice să vină lîngă mine. Nu răspunde, iar corpul îi este străbătut de tresăriri sacadate. Mă grăbesc să-l ridic, ajutat de Robert, dar corpul lui alunecă de-a lungul acestei adînci urme... E mort... Robert, tovarășul său de coardă, e lîngă mine. A înțeles și plînge. Îi cer să coboare. Rămîn singur cu acest monstru al naturii cu chip atît de frumos. Walter a înțeles și el și urcă spre a veni lîngă mine. Îl înfășurăm pe Antoine într-o pînză de cort, lîntoiul său, iar eu bat pitonul de care va rămîne agățat. E cel mai frumos mormînt, aici la poalele Pilonului său. Potrivit unui vechi ritual îi lăsăm alături rucsacul... Walter și cu mine ne uităm unul la altul cu chipurile scăldate în lacrimi. Dangătul funebru al dramei s-a făcut auzit. Trebuie să facem totuși pentru a curma mersul dramei, trebuie să ne strîngem ultimele puteri pentru a ne salva prietenii și pe noi înșine. În nebulina noastră, ne luăm responsabilitatea acestei lumi de supraviețuitori. Revenim lîngă camarazii noștri. Roberto mă îmbrățișează. Roberto este palid. Pierrot îmi pune întrebări. A înțeles, plînge, urlă ca un nebun, vrea să rămînă lîngă Antoine, se roagă. Îl forțez să coboare, să mergem mai departe... Andrea mă îmbrățișează, îmi știe drama, știe drama noastră. Și coborîrea, calvarul continuă.

Coborîm inconștienți, rapel după rapel, urmîndu-l pe Walter ca o umbră. Salvarea noastră este el. Fără asigurare am fi cu toții morți, prăbușiți în ghețarul inferior al lui Frêne. Sîntem atît de slăbiți de puteri încît hotărîm să ne debarasăm de tot echipamentul. Cuprins de o bucurie nebulă arunc rucsacul care dispare în prăpastie. Păstrăm doar cîteva pitoane și carabiniere, atît cît să ajungem pînă la refugiu Gamba. Inconștienți și ușori ne continuăm drumul, încep s-o iau razna și fără imboldurile lui Roberto, la rîndul meu, m-aș lăsa bucurios să mor. Pierrot îmi pune rapelurile. El a vrut ca eu să supraviețuiesc... Pe la patru după amiază auzim voci în față, pe creasta Innominată. Răspundem. Dar furtuna, vîntul, zăpada, ne înăbușă strigătele. Salvatorii s-au înșelat. De ce? Ne punem nădejdea în ei, ne gîndim că-i vom găsi mai jos... Dar ei nu vor fi acolo. Ultimul rapel... speranță. Cunoșc bine locul și cred că voi fi în șaua Innominată în cîteva minute. Decepție cruntă, dau de zăpadă, asigurat de Walter, mă afund pînă la umeri... Într-un delir de nebulie, izbucnim cu toții în plîns cînd, ajunși pe ghețar, înțelegem că nu ne vom atinge niciodată ținta... Walter îmi cere să conduc eu echipa, de acum disparată, fără suflet, pînă la jumătatea ghețarului. El va încheia. Muncă dezordonată de bătut trepte; Pierrot mă urmează ținîndu-se de umerii mei. Abandonăm ultimele corzi, îndreptîndu-ne încet, încet către moarte. Mers interminabil pe ghețar. Pierrot mă urmează. Ne afundăm pînă la umeri... Înaintez pas cu pas. Cinci minute între un pas și altul. Bătătoresc zăpada cu picioarele încet, inconștient. Acum nu mai gîndesc. Acum nici unul din noi nu mai gîndește, sîntem aidoma unor morți ambulanți. Cînd și cînd, întrezărim strunga Innominată. Înaintez cum pot prin labirintul de crevase. Nu mai știu nimic. Nu mai văd nimic și cu toate acestea înaintez. Pierrot mă urmează, îmi vorbește, eu nu răspund. Nu contează, el tot nu aude... Îl iubesc mai mult decît orice pe lume, el mi-a salvat viața în timp ce coboram Rochers Grüber, n-a vrut ca eu să mă opresc. Acum sînt eu cel care-l împiedică să se așeze, să moară. E frig, vîntul suflă cu violență și zăpada continuă să cadă. Mă gîndesc la prieteni, cel puțin așa cred că-mi amintesc, la tatăl meu, presupun cel puțin — tatăl meu, omul acesta care m-a făcut să iubesc atît de mult muntele cînd eram copil și urcam împreună înălțimile de lîngă Grenoble.

Mă prăbușesc. Este cumplit... E nevoie de un prieten ca să te ridice, altfel dispari sub zăpadă, atît e de adîncă. Și prietenul acesta e Pierrot; cade la rîndul lui, îl ajută... E un calvar și totuși... Înaintez. La jumătatea ghețarului va deschide pîrtie Walter. Este urmat de Roberto... Roberto, cel căruia i-am încredințat deznădejdea mea. De ce l-am lăsat pe Antoine, pe bunul meu Antoine? Drept răspuns mă îmbrățișează. Roberto, fratele meu mai mare... Este cu douăsprezece zile mai mare decît mine! Pierrot îl urmează, nu spune nimic... Apoi Andrea, pe care îl țin după umeri să nu cadă, în spatele meu Roberto agățat de umerii mei ca să se poată ține. Un convoi de muribunzi... Astfel se consumă cea de a doua jumătate a ghețarului, cad unul după altul... este epuizant. Suferim cu toții... Trec ceasuri... Iar noi nu înaintăm decît metru cu metru în imensitatea asta glaciară unde viscolul ne împiedică să vedem ceva în fața noastră... deși știu locurile, acolo este „La Noire”, dincolo „La Gugliermina” în spate, departe, „Pilonul”... Iar prietenii mei, alpinistii parizieni, alpinistii din lumea întreagă ne caută, neliniștiți...

Walter merge mai repede, e o adevărată forță a naturii, înaintează cu rapiditate. Datoria lui, pentru el, e să ne salveze. Roberto și Pierrot îl urmează... În spatele lor, noi rătăcim prin această tranșee aproape nebuni. Walter mă strigă. Trebuie să-l ajut să echipeze șaua Innominată. După care sîntem salvați. Știu, noi știm asta... o sută de metri... Îl las pe Andrea și Robert, îi așez în zăpadă, sînt fericiți... Voi reveni după ei... cursa contra morții este cîștigată.

Nu...

Ajung lîngă Roberto și Pierrot, Walter urcă tăcut și grav și pitonează biciuit de rafale. Reușește să termine pasajul. Mă întorc să-mi caut prietenii, calvar invers... cad mai mulți metri, vreau să rămîn

acolo, dar nu știu ce forță mă împinge să merg mai departe căci sînt totalmente inconștient. Andrea Oggioni vine lîngă mine, plînge, urlă din toate puterile... Robert! Robert! Dau fuga... locul unde îl lăsasem este gol... Caut în patru labe prin viscol, Robert este de negăsit... drama este la cea de a doua secvență a sa... furtuna mă orbește, nu văd nimic... strig... Nici un răspuns... Înnebunit de durere, ieșit din minți, pornesc din nou. Nu mai sîntem decît cinci. Îi împartășesc lui Walter chinul în care mă zbat... El este în șa, în două ceasuri vor reveni cu ajutoare să-l caute pe Robert. Roberto mă încurajează el trebuie să știe ceea ce eu nu pot înțelege... trebuie să ajungem cu toții în șa, să fugim spre refugiul Gamba... salvarea! Roberto dispăre... Atunci, prietenul meu, fratele meu, Pierrot mă privește... Chipul acesta marcat pentru totdeauna, cu ochii plini de iubire... cei pe care i-am iubit cel mai mult dintre toți prietenii mei, se îndepărtează. Prinde coarda și urcă patruzeci de metri, fără o vorbă, ajunge la Bonatti, fără asigurare, singur... prietenul meu drag... Nu m-am gîndit la nimic căci nu-mi închipulam că n-am să-l mai revăd... dacă ai ști cît de mult doream să te văd...

Am aflat de moartea sa mai tîrziu, am trăit-o... La doi pași de salvare, la cîțiva metri de refugiul a: așipit în zăpadă, rugîndu-te ca să mori... Cînd ajutoarele au ajuns lîngă tine tu îți adunai puterile pentru a întreba unde mă află eu, neliniștit că nu mă vezi alături de tine — soarta noastră era să fim împreună — și apoi, fără a asculta răspunsul te-ai lăsat în voia odihnei celei mari.

Rămîn singur cu Andrea. Urcăm amîndoi. Îl asigur, îl trag. Bonatti, sus, vede cum îl lasă puterile. Eu și Andrea trebuie să rămînem, să așteptăm ajutorul. Ei, Bonatti, cu Roberto și cu Pierrot vor merge pînă la refugiul Gamba să dea alarma... E miezul nopții... Furtuna se întetește; nimic omenesc în jur în afară poate de moartea care ne dă tircoale.

Duminică 16 iulie, ora zero. Îmi trebuie un ceas pentru a urca cîțiva metri, fără să văd... Ajung la un piton, nu reușesc să desprind coarda de pe carabinieră, aștept, spunîndu-i lui Andrea să urce. Îl trag la mine. Vine lîngă mine ca un copil și se odihnește cu capul aplecat pe brațul meu, tîntuit în corzile care se leagănă în vaerul furtunii. O lume desprinsă din Brueghel... O lume a morților vii...

Așteptăm și unul și altul, inconștienți, fără puteri, beți de moarte... Minutele probabil se scurg, dar noi sîntem străini față de lume, de timp, de furtuna tot mai turbată... de tot... Orele două: Andrea se mișcă, începe să vorbească, mă apucă de brațe. Nu știu italiana, dar în starea mea de semi-inconștiență, înțeleg că vorbește de ai săi... Monza, minunată suburbie a Milanului unde voi merge mai tîrziu să fac un pelerinaj. Mă privește, chipul lui este atît de blînd. Îl strîng în brațe, îi vorbesc într-o limbă ce-i este necunoscută. Doi oameni care se înțeleg fără a pricepe ce vorbesc. La orele două și un sfert se sting în brațele mele, mort...

Sînt acum singur.

Trei sînt morții, al patrulea își trăiește ultimele clipe. Eu nu știu decît că pentru doi... cel puțin, nu știu nimic căci nu pot să mai știu, nu vreau să mai știu. Mi-e o frică groaznică de tăcerea aceasta, de furtuna apăsătoare și sumbră, de tot ceea ce mă înconjoară, de moartea de alături care pune stăpînire pe mine puțin cîte puțin. Trupul meu suferă și totuși nu îl simt. Ce se petrece oare în mine? Este o stare de inconștiență totală, cînd și cînd reușesc să-mi dau seama. Văd un zid negru, rece, acoperit de gheață. Aștept fără a aștepta... Mă gîndesc uneori la o mulțime de lucruri, mă gîndesc mai ales la capătul luptei mele pecare îl văd aproape. Înțepesc. Dar nu știu prin ce reflex, la un moment dat, încerc să urc pînă la coarda fixă lăsată de Walter, mă gîndesc la Pierrot care a făcut la fel. Mă înalț cu un metru și cad la loc. Din cauza căderii pitonul de care sînt legați un mort și un viu, Andrea și cu mine, se smulge. Alunecăm în jos, pe pantă. Urmează o smucitură, mă opresc. Voi afla mai tîrziu că viața mi-a fost salvată de un nod ce se blocase în carabinieră; Andrea, țepăn, se duce mai departe, corpul său se izbește, se oprește mai jos. Rucsacul lăsat de Walter alunecase de-a lungul corzilor și ajunge pînă la mine. O împrejurare ce-mi va fi de folos. Îl deschid și degetele mele arse scot din el lucrurile unul cîte unul. Le voi arunca în furtună, voi avea o ocupație. Mi-e sete, sug apa din degetele îngroșate de ger.

Poate că am adormit?

Îmi amintesc că am urlat, am strigat după ajutor, în timp ce corpul meu atîrna lamentabil de stîncă, iar coarda îmi făcea rău strîngîndu-mi mijlocul, chemîndu-mă la viață. Se ivesc zorile, verzi-albăstrui, aștept... Walter poate că n-a ajuns, am să mor aici. Astăzi mă gîndesc la hatîrul ce mi-a fost hărăzit să trăiesc singur cu mine însumi, față în față cu moartea.

În virful strungii înnominate, la vreo treizeci de metri deasupra mea zăresc oameni. Le strig să se grăbească. Vin. Unul din ei, Ulisse Bruno, mă îmbrățișează... Îmi pierd cunoștința. O injecție sus în șa mă readuce în simțiri, băuturi fierbinți. Văd în jurul meu oameni, ghizi din Courmayeur... nici unul din Chamonix... Și coborîrea reîncepe, merg împietricindu-mă. Fotografiiile mă vor arăta inconștient în brațele lor... Este interminabil... Multă lume în apropiere de refugiul Gamba. Mi-e sete, mi se dă să beau. Degetele mele sînt vinete, groase, țepene. Tot corpul mi-e hăcuit, dar și mai mult mi-e sufletul. Văd refugiul, intru. Walter este acolo, alături de el Roberto. Pierrot? Întreb eu, nici un răspuns. Walter mă coprinde în brațe, mă strînge tare. Walter fără de care n-am fi aici. Află că Andrea este mort și ochii săi îi înțînesc pe ai mei. O legătură pe veci între noi prin moartea acelora pe care i-am iubit cel mai mult pe lume — morți pentru ca noi să scăpăm, să fim aici. După care sînt smuls din brațele lui Walter și lucrul acesta este nespus de dureros.

Duminică, 16 iulie, totul s-a terminat.

Helicopter. Cobor la Courmayeur; Porelle pilotează, alături de mine, corpul lui Oggioni. Comă de mai multe ore, întretăiată de stări de semiconștiență pînă revăd prieteni.

Courmayeur, spital. Totul e alb. Seruri, injecții. Trezire cu friguri surizătoare în jur, ca dintr-un vis. Tatăl meu, primul. Mă îmbrățișează, își ține lacrimile. Gérard Géry mă sărută și plînge. Dany cu figura atît de gravă... și îngrijirile doctorilor Bassi și Crozoli.

Pierrot? Rébuffat îmi spune că a murit. Da, am dorit atunci din toate puterile mele să mă duc după el. Dramă a muntelui, a vieții și a morții.

Ce dulce a fost privirea tatălui meu în clipa aceea, a unuia din oamenii cei mai duri pentru mine din întreaga mea existență! Chipul său îmi dă curajul să supraviețuiesc. Ce multă lume în acest Courmayeur pe care îl iubesc atîta! La ușa helicopterului, René Desmaison, cel care ne-a dus pe Pierrot și pe mine în acea mare premieră din Dolomiți... prietenii noștri.

Helicopter, comă, Potelle amabil, Lyon.

Spitalul Saint-Luc. Doctorul Colson. Picioarele mele înnegrite. Primele dureri. Sub novocaină și peridil... Toată lumea amabilă... Revin la viață, deși sînt atît de aproape de cei care nu mai sînt. Prima scrisoare de la Walter... Tatăl meu, prietenii... Primul, Lionel Terray, venit în goană de la Grenoble. Zîmbetul lui Vaucher, Paragot, Bérardini, al tuturor celorlalți...

Și pe urmă presa, lucrul acesta oribil. Fotografiile noastre. Cea luată în fața refugiului mi se pune în cameră, iar Jacques Sangier o va pune în bivuacul fix de la Fourche cu flori.

Întorcerea morților noștri. Găsirea lui Antoine, trandafirii roșii la 4.000 de metri.

Și pe urmă o zi de mare durere, cînd tatăl meu îmi aduce „L'Homme foudroyé” de Cendrars. Dedicția: fului său, mort în plin zbor, în Maroc. Ce privilegiu să mori tînr în mijlocul a ceea ce iubești. Voi, prietenii mei, morți atît de tineri în munții voștri, la poalele Pilonului vostru, ce privilegiu!

Pentru prima dată voi fi calm...

Și pe urmă au venit Piusi, Julien. Pe urmă l-am întîlnit pe Walter la Courmayeur...

Apoi a fost Trento; bucurie, căci acolo alți alpinisti au știut, evident, să înțeleagă...

Iar apoi, pentru mine, reîntorcerea mea, iarna, Mont Cervin... astăzi cu Walter și Roberto, pele-rija lent... Luptă pentru a regăsi amintirea...

Și pe urmă, mîine, alte și alte lupte...

Dar, departe, în Groenlanda, vor fi munți care le vor purta numele. Tot în aceleași zile, patru alpi- niști belgieni își găsiau acolo moartea după ce urcaseră opt din cele mai înalte vîrfuri.

Opt nume, belgieni, francezi și un italian...

Dar mai ales opt oameni...

În românește de CONSTANTIN IONCĂ

Într-un sport temerar prin excelență cum este alpinismul, unde limitele curajului sînt împinse la extrem, drame ca cea descrisă mai sus nu constituie cazuri izolate. Cucerirea celor mai inaccesibile piscuri s-a făcut, mai întotdeauna, cu sacrificii umane. Alpii, însă, nu mai cunoscuseră de multă vreme o tragedie asemănătoare. Lumea alpinismului, și nu numai ea, a fost zguduită la aflarea acestui tragic deznodămînd, în ziua de 16 iulie 1961.

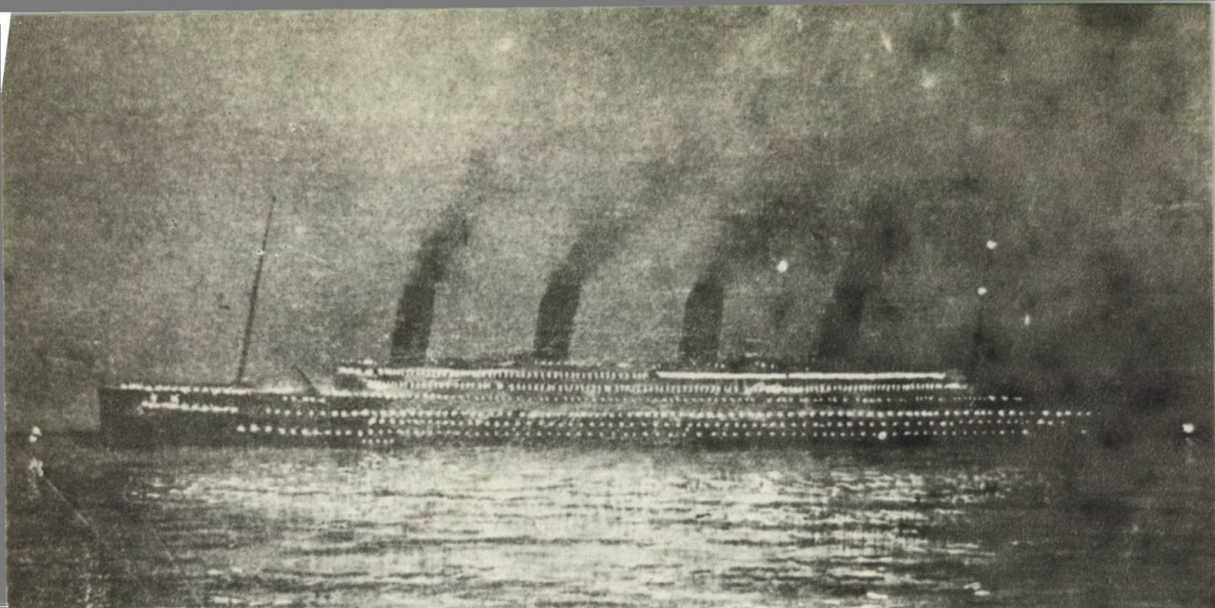
Ca pentru a răzbuna moartea camarazilor lor, la începutul lui august, în același an, Pierre Julien, ghid alpin din Chamonix, împreună cu alpinistul italian Ignazio Piusi, fac o nouă tentativă de cucerire a Pilonului, fără succes însă. În sfîrșit, în zilele de 27, 28, și 29 august, o echipă anglo-poloneză formată din Chris Bonington, Yan Clough, Jan Duglosz și Don Whillans, urmată de o echipă franco-italiană alcătuită din René Desmaison, Pierre Julien, Ignazio Piusi și Yves Pollet-Villard reușesc să învingă teribilul Pilon.

Walter Bonatti, ale cărui răni suflătești întîrziu să se închidă în lipsa revanșei asupra muntelui care-l îngenunchease și-i răpise prietenul și camarazii, revine la locul dramei la două luni de la consumarea ei, în ziua de 21 septembrie, însoțit de Cosimo Zappelli, din Courmayeur. Împreună, realizează un nou traseu, paralel cu Pilonul propriu-zis, care-i duce pe creasta somitală, ceva mai sus însă acolo unde-și dau întîlnire crestele Brouillard și Peuterey.

Simțind însă că revanșa nu este completă decide să izbîndească acolo unde toată lumea era unanimă în a gîndi că este pur și simplu imposibil, după eșecuri din cele mai răsunătoare: peretele nordic din Les Grandes Jorasses, iarna. Și astfel între 25 și 30 ianuarie 1963, tot împreună cu Cosimo Zappelli reușește o premieră socotită drept una din cele mai extraordinare performanțe din istoria alpinismului, într-o iarnă din cele mai aspre cunoscute de Alpi.

Dar seria izbînzilor asupra muntelui ale acestui luptător de excepție nu se termină aici. În 1965, la zece ani după ce reușise să învingă, singur, în urma mai multor tentative, Pilastrul sud-vestic din Dru, Walter Bonatti realizează o nouă premieră, mai incredibilă poate decît toate cele realizate de el pînă atunci, fața nordică a lui Mont Cervin (sau Matterhorn), iarna, singur, premieră socotită pe bună dreptate drept „punctul culminant și sinteza unei vieți de alpinist și a unei cariere de ghid”.

CONSTANTIN IONCĂ

UN PASAGER DE CLASA-NTÎI

Sîntem în plină primăvară a anului 1912, la New-York. De mai multe zile, hotelul Waldorf-Astoria s-a transformat într-un loc ce acaparează nu numai atenția americanilor, ci și a Europei. Reporteri și fotografi vin și pleacă grăbiți, cu vești de ultimă oră pe care lumea, în prada unei mari tulburări, le citește cu sufletul la gură. În clădirea pînă mai ieri animată doar de forfota senină a turiștilor, unul din elegantele saloane e înțesat de bărbați cu chipuri grave, severe, pline de întrebări. Senatul american a instituit o comisie formată din șapte membri, asistați de un ofițer judiciar, cufundată acum într-o anchetă ce încearcă să descilcească firele unei întâmplări cutremurătoare. Sînt consemnate depoziiții de martori, se examinează fotografiile și citeva desene purtînd pînă aici, în luminoasa sa încăpere cu draperii somptuoase, sinistrul ecou al unor glasuri omenești ce-au strigat zadarnic după ajutor. În capătul mesei, pline de hărți și schițe, un bărbat spilcuit, cu păr ondulat și mustață, își adună parcă gîndurile dureroase, buimace, într-un gest stînjnit, cu bărbia sprijinită de mina stîngă. Este Bruce Ismay, președintele mării companii engleze de navigație « White Star Line ». Rostite cu voci tremurătoare, vorbele martorilor sînt parcă ale unor oameni întorși din infern. « Deodată — spune unul dintre ei — a strălucit din depărtare farul « Carpathiei ». Mi-am dat atunci seama că sîntem salvați. M-am uitat năucit în jurul nostru. După întunericul în care bijbîisem, soarele se ridica la orizont ca un glob de foc. Vedeam abia acum blocuri de gheață înalte de trei-patru metri și barca noastră părea

pierdută în această imensitate. » Președintele lui « White Star Line » fusese și el unul dintre cei care urcaseră la bordul « Carpathiei » dintr-o asemenea barcă. Deocamdată, comisia americană de anchetă luase hotărîrea de a nu i se permite lui Bruce Ismay reîmbarcarea pentru Anglia. Era acuzat că, la ordinele sale, se navigase cu o viteză fatală, că cele 20 de noduri pe oră — circa 617 metri pe minut, record pentru acea vreme — reprezentau una dintre cauzele catastrofei de care vuia acum și Europa și continentul american. « Eu nu mă ocupam de navigația vaporului », a protestat Ismay. « Nu eram la bord decît un pasager de clasa întii, ca atîția alții... » Din păcate, nici comandantul Smith, nici secundul, nu-i mai puteau confirma spusele. Alături de cei 1490 de oameni care rămăseseră pe puntea vasului ce-și înălța parcă fantoma în salonul hotelului new-yorkez, ei tăceau acum în adîncurile Oceanului Atlantic. Iar în încăperea de la Waldorf-Astoria părea că răsună, în clipa aceea, glasul tînărului șef-telegrafist Philipps, repetînd jalnic ceea ce bătuse în aparatele sale pînă în ultima secundă, poate, cine știe, convins sau poate doar pentru a-și liniști părinții: « Titanicul e practic de nescufundat ».

Miercuri, 10 aprilie 1912

Nu era un an și mai ales o epocă senină. Încă din 1911, în Anglia luptele politice începuseră să capete tente tot mai violente, irlandezii se agitau și regatul aplica tactica amînărilor pentru a evita

războiul civil, cursa înarmărilor se întetea și aici, primul război mondial bătea la ușă. Cu toate astea, și englezii, ca și continentul de care-i despărtea îngusta și deocamdată pașnică apă a Canalului Mincii, găseau încă văzduhul liniștit și se pregăteau de călătorii. Ziarele și revistele pariziene relatau despre prieteneștile serbări franco-britanice de pe Coasta de Azur (unde, la Nisa și Cannes, tocmai se dezveleau statuile reginei Victoria și-a lui Eduard al VII-lea, onorați ca vilegiaturiști consecvenți în peisajul franțuzesc), despre ultimile lupte din Maroc și eclipsa de soare anunțată pentru data de 17 aprilie (astronomii vesteau de pe acum și eclipsele din 1961 și 1998!), despre scoaterea din fundul oceanului de către americani a cuiasatului « Maine » și rescufundarea rămășițelor lui. Se dădea și bilanțul accidentelor de circulație la New-York, pe anul 1911: 142 de morți la capitolul automobil și 172 din pricina tramvaiului! Se inaugura la Tripoli un nou far. În Maroc, se construia prima cale ferată Casa-blanca — Fedhala, dar se mai călătorea și în balon, la înălțimea de 3000 de metri, în vreme ce la cursele de cai de la Auteuil și Longchamp elegantele vremii se lăsau pozate în toalete de vis, cu uriașe pene albe la pălării.

În această atmosferă se deschideau zorii zilei de miercuri, 10 aprilie, 1912, la Southampton. În scobitura ce pare să indice pe hartă exact mijlocul coastei de sud a Angliei, portul — vecin cu Plymouth-ul, iar « peste drum », la francezi, cu Dunkerque și Cherbourg — trăia febra unui eveniment de invidiat. Cel mai ambițios vapor al începutului de secol XX, botezat ca atare, **Titanic**, pleca în prima sa călătorie. Urma să traverseze oceanul și să acosteze triumfal la New-York. Era un gigant. Un transatlantic ce umbrea, firește, faima lui « Great-Eastern », care, lung de 211 metri, cu o deplasare de 32.000 de tone, lansat pe apă cu 60 de ani în urmă, fusese cea mai mare navă, tot engleză, a secolului XIX și-i inspirase lui Jules Verne romanul « La maison à vapeur ».

Un venerabil bărbat al mărilor

Pentru comandantul Smith era o zi simbolică: la vîrsta pensiei, după ani exemplari în serviciul companiei White Star Line, i se încredința misiunea de onoare, « o ultimă marcă de stimă și gratitudine », aceea de a conduce victorios superbul « oraș plutitor » în prima sa cursă. Drept, suplu, cu barba albă retezată îngrijit, cu două decorații strălucindu-i pe piept, venerabilul lup de mare scruta zarea de pe puntea « Titanicului », calm, cu toată greutatea experienței de o viață. Era ultima sa călătorie, pe care avusese norocul s-o întâmpine glorios, mîndru de acest colos care făcea vîlvă în lumea întreagă. « Titanicul » era de-a dreptul o operă supraomenească, spuneau ziarele; dacă Turnul Eiffel ar fi fost așezat pe chila lui, virful nu i-ar fi atins înălțimea celor patru coșuri ce se profilau ca o uzină a mării! Măsura 30 de metri în înălțime. Lungimea îi era de 268 metri, lățimea de 28. Cîntărea 46.382 de tone. Fuseseră publicate desene înfățișînd secțiuni longitudinale cu amănunte despre toate părțile componente, se lansaseră prospecte pentru pasageri, cu fotografii ale cabinelor, piscinei, saloa-

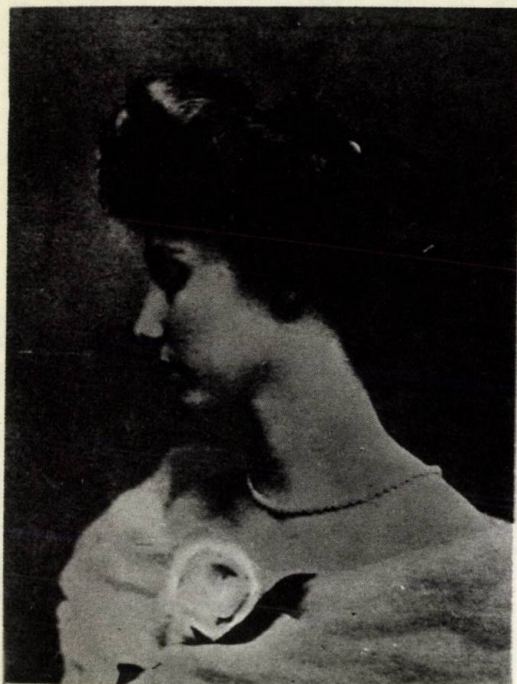
nelor, bucătăriilor. Există loc pentru toate categoriile sociale, adică pentru toate pungile: pentru miliardarul care plătea pe apartamentul de lux 22.150 de franci, ca și pentru călătorul de clasă a treia, unde biletul costa numai 200 de franci.

« Titanicul » — se adăugau mereu detalii — putea lua la bord 3150 de oameni, iar viteza lui — căci începuse secolul grabei, « time is money » își făcea loc ca deviză a unui nou ritm de viață — îl desemna egal cu nava fantastică visată de Victor Hugo.

Un incident prevestitor

În seara zilei de 10 aprilie, Titanicul făcea o escală la Cherbourg, pe malul francez, înainte de a se avînta în largul oceanului. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că acest popas, ce înfățișa un spectacol

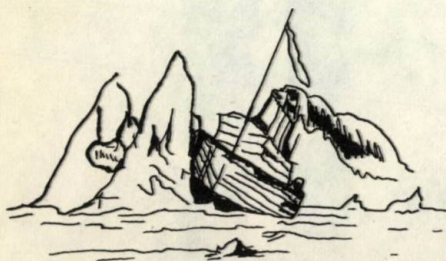

fascinant, avea să fie și primul și singurul. Cineva fotografiase vaporul luminat feeric, cu fumurile coșurilor înălțându-se către cerul întunecat ca o invocație către zeii mărilor. Veneau dinspre el valuri de muzici. Cîntase muzica și dimineața, în momentul solemn al plecării, cînd mii de batiste fluturaseră spre fericirii și invidiății călători. La bordul Titanicului urcaseră, în această dintîi traversare a oceanului, 350 pasageri de clasa întâi, 305 de a doua, 800 la clasa treia, plus 903 membri ai echipajului, în total 2358 de oameni. Totul se desfășurase admirabil, englezește: comenzile căpitanului Smith au fost executate prompt, motoarele au început să duduie, imensa ancoră s-a ridicat și transatlanticul a pornit la drum, surprinzător de sprinten pentru silueta lui uriașă. Și în acel moment, neprevăzutul s-a ivit sub forma unei întîmplări ce-a trecut poate neobservată multora dintre pasagerii ocupați să examineze minunatele unghere ale casei

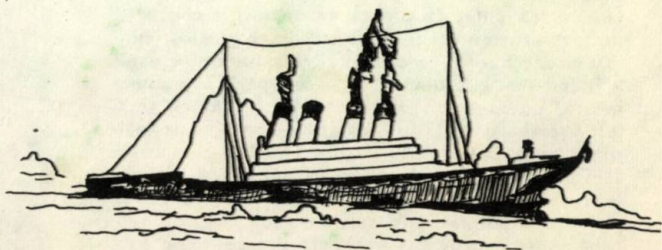
plutitoare. Ieșind din radă, Titanicul a trecut pe lângă vaporul « New-York », căruia, din pricina virtutului stîrnit de elicele gigantului, i s-au rupt odgoanele. O coliziune dezastruoasă s-ar fi produs, dacă experimentatul comandant Smith n-ar fi dat într-o fracțiune de secundă ordin de oprire a motoarelor. Incidentul s-a risipit curînd în acorduri de muzică, străluciri de oglinzi și cupe de șampanie.

Cinci zile de fericire

Să ne aruncăm privirea într-unul din apartamentele particulare, în care, la prețul de 22.150 de franci, femei tinere sau trecute de mult de vîrsta focaselor elanuri, îmbracă spumoase toalete de noapte sau aleg din casete bijuterii valorînd averi. Paturile au baldachine cu draperii de catifea, pereții sînt căptușiți cu lambriuri sculptate, în salonașe n-au fost omise șemineurile, tablourile, oglinzile cu rame dantelate. Nume sonore împodobesc aceste încăperi ultraelegante. E aici, împreună cu tinăra și gingașa lui soție, colonelul John Iacob Astor, unul dintre acei faimoși « patru sute » ai Americii, nababi a căror avere măsoară 9 zero-uri după cifra 1. E și compatriotul său Benjamin Guggenheim, cotelă citeva sute de milioane. Multe priviri înconjoară cu admirație profilul clasic al contesei des Rothes, care va dovedi în această călătorie că dincolo de trăsăturile suave se poate ascunde uneori o fire energică și curajoasă. Lîngă soțul ei, frumoasa lady Duff Gordon, arborînd o superbă pălărie legată sub bărbie cu voal diafan, examinează cu ochi de expertă — e fondatoarea unei mari case de modă la Londra și Paris — toaletele. Se află aici și un reprezentant cu greutate al transporturilor pe uscat, domnul Thayer, vicepreședintele căilor ferate din Pensylvania, împreună cu fiul său John. Nu lipsesc de pe Titanic nici filosofii, în persoana scriitorului W.T. Stead, publicist temut și director al revistei engleze « Rewiew of Rewiews ». Timpul lunecă odată cu popoarele nevăzute de pești. În mijlocul oceanului, Titanicul înaintează sigur pe sine, ca o înfruptare a puterilor omenesci. Trebuie să ajungă într-un timp record la destinație, viteza lui e o performanță, drumul e și el scurtat, nu se urmează ruta tradițională a vapoarelor obișnuite. Ceea ce se petrece acum la scară mare într-un oraș de pe uscat se derulează aici, în brațele golemului plutitor. Amatorii de exerciții fizice sînt în sala de gimnastică, unde au « punching-ball » pentru box, bicicletă fixă, un mecanism ce dă iluzia canotajului,

Începe tragedia...

... după 50 de minute...

chiar și un « cal » cu motor electric. Alții, în fotografiile de pai din café-ul stil parizian, discută despre eclipsă, starea podgoriilor, ultima metodă americană de conservat ouăle, previziunea furtunilor prin telegraful fără fir. Printre zbuguielile copiilor, se vorbește și despre prețul griului pe piața mondială, despre uluitoarele descoperiri ale arheologilor la Pompei, despre cele 320 de milioane de hectare de păduri care situează Canada pe primul loc în lume. Mulți sînt la curent cu recente călătorii ale exploratorilor la Polul Sud și le povestesc însuflețit și altora. Căpitanul englez Scott a ajuns în același timp cu Amundsen în zona numită Marea Barieră, da, Scott, care a anunțat că va rămîne încă un an printre gheturi, în vreme ce soția lui îl așteaptă și, ca să-i treacă de urît, sculpează lîngă un copilăș dolofan, a fost pozată de revista « L'Illustration » zilele trecute. Atîta frig, gheturi, ce curaj, ce nebulie! Își strînge umerii desgolîți o doamnă și imediat un glas de bărbat se lansează într-un subiect pasionant, icebergurile. A dat detalii despre ele celebrul Ernest Shackleton, și el explorator al întinderilor polare. Sînt formate — își repetă conștiincios lecturile cunosătorul — de ghețarii tereștri, care, dislocîndu-se primăvara din masa gheturilor antarctice, lunecă și-o pornesc haotic în apa

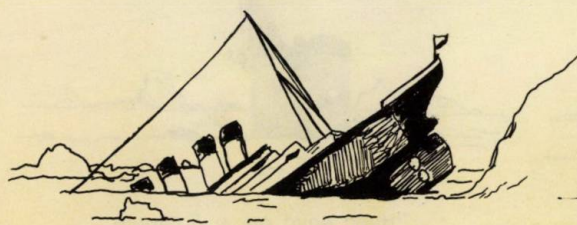
oceanului ... închipuiți-vă munți uriași de gheață, cu atît mai impresionanți, cu cît ceea ce se vede la suprafață nu-i decît vîrfurile, restul masei, de șapte-opt ori mai mare, e ascunsă sub apă... Și nu sînt numai icebergurile, mai există și bancurile de gheață care coboară spre sud, pînă cînd se topec la contactul cu Golf-Stream-ul... În sala de bal se valsează, se aprind tainice scînteii de dragoste. Și Titanicul, această Galatee creată într-o supremă ambiție de oameni-Pigmalioni, continuă să înainteze.

Duminică, 14 aprilie 1912

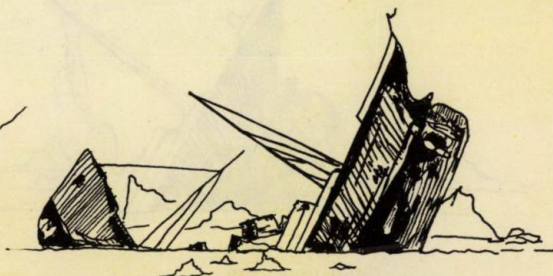
În pîntecele transatlanticului o armată de fochiști și mecanici trebăluiește în labirintul puternicelor motoare ce-și duduie ritmul regulat și sigur, în vreme ce sus, la 25 de metri deasupra oceanului, răsună arpegii de pian, chelnerii mișună cu platouri strălucitoare, se petrec ore calme în sala bibliotecii sau pe superba verandă pentru five o'clock. Dincoace, pe punțile de clasa a doua și a treia, pasagerii trăiesc și ei bucuriile cu mult mai simple, dar poate mai pretioase, mai adevărate, ale călătoriei. Infinit modeste, cabinele lor au totuși strălucirea lucrurilor noi. Răsună și aici risete de copii, în rochiile nepretențioase, ticluite însă sărbătorește, după posibilități, femeile știu să fie cochete și fermecătoare, și, chiar dacă nu participă la împărțirea petrolului mondial, bărbații au și ei dreptul să cîntărească cu gîndul problemele grave ale lumii. Firește, cîți n-ar dori să petreacă măcar cîteva ceasuri în saloanele somptuoase dinspre care răzbat efluvii de muzici și bunăstare? Nu le rămîne decît să viseze, să-și spună basme unde totul e posibil. Și pe urmă, se împacă la gîndul că, asemeni celor de sus, îi așteaptă la capătul călătoriei rude, oameni dragi, treburi, speranțe. Vor avea ce povesti, își vor aminti cu mîndrie și la anii bătrîneții, căci e un privilegiu să te numeri, sărac ori bogat, printre cei care au inaugurat vaporul vapoarelor, acest Titanic unde te simți stăpînul Atlanticului, pe care mulți îl văd acum pentru prima oară. O frumoasă zi de duminică se încheie curînd. Mamele își duc copiii la culcare, în vreme ce tații scot din buzunărașele vestelor ceasornice care ticăie clipe de liniște. E ora 22, timpul New-York-ului, la Paris e acum patru spre zori. Pentru unii noaptea va fi lungă, căci au de gînd să petreacă, să bea, să flirteze, să se bucure de viață. Alții mai rămîn un pic pe punte, în aerul răcoros care aduce somn bun și măcar vise aurite.

Telegrafistul Philipps

... după o oră și 40 de minute ...

... după o oră și 50 de minute ...

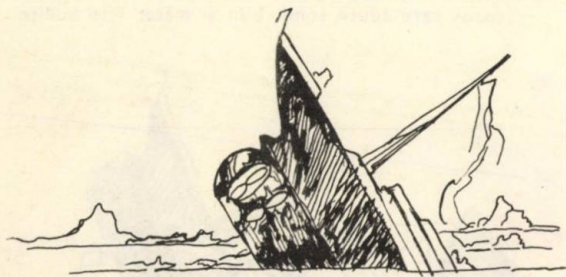
Cinci telegrame

Oceanului Atlantic grecii antici i-au spus Marea Tenebrelor — o apă, explicau ei, ce se întindea dincolo de Coloanele lui Hercule, unde păzeau dragoni uriași, gata să scufunde corăbiile oamenilor ce-ar fi cutezat să vină în împărăția lor. Și cartaginezii, și vikingii, și navigatorii de după ei, în evul mediu, au călătorit de-a lungul coastelor, ferindu-se de largul oceanului, despre care chiar hărțile marine avertizau că amenința cu furtuni și nemaipomeniți monștri acvatici. Trecuse însă de mult timpul când Atlanticul dădea spaime navigatorilor. Acum și adîncurile îi fuseseră cercetate, prin 1870, se descoperise un uriaș lanț de munți submarini, lung de 20.000 de kilometri, vapoarele aveau rute bine trase, americanii publicau lunar și « hărți-pilot » — ultima apăruse chiar la 1 aprilie 1912 — cu date menite să asigure o navigație în cît mai deplină securitate. În dreptul coastelor canadiene, insula Terra Nova era primul uscat întîlnit de vapoarele care traversau oceanul dinspre Europa, înainte de a atinge țărmurile Americii de Nord. În sudul insulei, la Cap Race, exista o stație telegrafică ce primea « marconigramele » lansate de vase în drumurile lor. Era ora 22,25. Duminică, 14 aprilie 1912, și telegrafistul de serviciu a început să noteze în registrul său aceste cuvinte: « **Titanic** dă semnale de alarmă la care răspund cîteva nave, printre care **Carpathia**, **Baltic**, **Caronia** și **Olympic** ». La ora 22,55 un nou mesaj era înregistrat la Cap Race: « **Titanic**ul înștiințează: **Ne scufundăm cu partea din față** ». La ora 23,25 o altă însemnare: « Postul nostru stabilește comunicația cu **Virginia**, informîndu-l de nevoia urgentă de ajutor a **Titanic**ului, care-și indică poziția. **Virginia** ne anunță că pornește imediat la locul dezastrului ». Ora 23,36: « **Titanic**ul informează **Olympic**-ul că a urcat femeile în bărci ». La ora 0,27, cînd începea o nouă zi, 15 aprilie 1912: « **Titanic** continuă să dea semnale de alarmă și să-și indice poziția. **Virginia** anunță că a primit cîteva semnale confuze care au încetat brusc ». Conform mesajelor lansate de **Titanic**, transatlanticul se afla la 300 mile sud-est de Cap Race, adică la aproximativ 555 kilometri. Prologul tragediei, semnalat de telegrafistul de pe **Titanic** suna astfel: « Ne-am ciocnit de un iceberg, 41°46' nord 50° 14' vest (de meridianul Greenwich). Sintem puternic avariați. Veniți în ajutor ». Cel mai apropiat dintre vasele ce recepționaseră mesajul, « **Carpathia** », se afla la 170 de mile (peste 300 kilo-

metri) de locul sinistrului, și, chiar cu o viteză de 25 mile pe oră, i-ar fi trebuit 7 ore ca să ajungă acolo. Acest « acolo », cu timpul măsurat la numai două ore, l-au povestit mai tîrziu, la New-York, în fața comisiei de anchetă, supraviețuitorii celor 2358 de pasageri care urcaseră fericiti la Southampton pe puntea invincibilului **Titanic**.

22 de bărci în noapte

Așadar, exact la 41° 46' nord și 50° 14' vest, un munte de gheață, un alt **Titanic** creat de natură se grăbise în întîmpinarea **Titanic**ului oamenilor. Hazardul îi trimisese unul spre celălalt sau ambiția omenească ce voise să demonstreze prin pachebotul-gigant recorduri de viteză, de scurtare a distanțelor, de elegantă, de « totul e posibil »? Cînd omul de veghe a zărit deodată uriașa fantomă albă înălțîndu-se în fața transatlanticului și a dat alarma, era prea tîrziu. Motoarele mergeau în plin cu 20 de noduri pe oră, și nici o comandă a căpitanului Smith — ca în dimineața plecării din Southampton — n-ar mai fi putut evita ciocnirea. La ora 22,25, ora New-York-ului (4,25 după ceasurile Parisului) destinul **Titanic**ului și-a încheiat socotelile, chiar dacă, timp de două ore apoi, speranța a continuat să lumineze cu flacăra ei ce a vrut totdeauna să reziste imposibilului. Începînd din acel moment, al întîlnirii celor două forțe și mase inegale, pe vaporul companiei White Star Line s-a concentrat, ca într-un secol întreg de viață, esența — atît de ciudată, de contradictorie în momente-limită — a trăirii și simțirii omenești. La început, chiar dacă îngrijorarea și-a făcut loc printre unii, pulsul bordului și-a păstrat ritmul normal. Membrii echipajului împrăstiau zîmbete liniștitoare, asigurări, chelnerii continuau să destupe șampanii, pocheștiștii n-ar fi abandonat pentru nimic în lume posturile șansei cu ași și regi, orchestra cînta și dirijorul ei, Wallace Hartley, ataca plin de însuflețire refrenele la modă. În acest timp, comandantul Smith și oamenii săi examinau milimetrul cu milimetrul gravitatea avariei, șansa de supraviețuire, de fapt. Micuțul șef radiotelegrafist Philippe bătea în aparate mesajele de alarmă și ajutor cu toată încrederea tinereții. La ora 23,36, după ce fuseseră epuizate toate soluțiile, toate ipotezele — nimeni n-a putut spune vreodată ce dialog s-a purtat în acele clipe între Bruce Ismay și bătrînul comandant — căpitanul și-a dat seama că sfîrșitul era inevitabil și, după legea Mării, a dat ordin să fie salvați primii

... după două ore ...

... după două ore și 5 minute

copiii și femeile. Se aflau pe Titanic 749 de femei și copii. Transatlanticul se înclinase deja cu partea din față către străfundurile oceanului. Au început să fie coborîte, una câte una, cele 22 de bărci de salvare, în care — cu excepția mateloților însărcinați să le conducă și a lui Bruce Ismay — trebuiau să încapă, conform unei reguli a marinei engleze, în primul rînd « cei slabi », în general unul din trei pasageri. Soții credincioase, ca cea a miliardarului Astor (care a ajutat la îmbarcarea celorlalte femei), ca doamna Isidor Straus, au rămas neclintite pe punte, lângă soții lor. Au rămas, de asemenea, scriitorul Stead, milionarul Guggenheim, Thayer, omul căilor ferate din Pennsylvania, multe de nume bine cunoscute în epocă, altele anonime, trecute doar în registrele cu morți. Și, desigur, bătrînul comandant. Unii — relatau apoi ziarele — nu voiseră cu nici un chip să părăsească minunatul vapor, încredințați că se aflau mult mai în siguranță pe puntea lui decît în bărcile ce rătăceau în noaptea rece...

Micuții Louis și Lolo

Din acele bărci, de pe apa întunecată a oceanului — au povestit la New-York cei salvați — gigantul rănit se vedea acum înclinîndu-se din ce în ce spre adîncuri. Saloanele erau încă luminate ca de sărbătoare. Orchestra continua să cînte, a cîntat pînă în ultimele clipe, dar acum muzicanții intonau un imn neputincios, al resemnării, « Mai aproape de tine, o, Doamne ». Apoi, cum a redat clipa unul dintre supraviețuitori, radiotelegrafistul secund Bride, vaporul s-a înclinat și mai mult, « ca o rată ce vrea să facă un plonjon ». Într-una din bărci, John M. Thayer a avut puterea — poate în disperarea gîndului la tatăl său rămas la bord — să înceapă cîteva schite ale transatlanticului, terminate, la indicațiile sale, cînd emoția și epuizarea n-u-l mai ajutau, de altcineva, a doua zi, pe « Carpathia ». La 1,50, ora Europei, Titanicul se rupsesse în două, la mijloc. La ora 2,05 a fost văzut de cei din bărci într-o « poziție paradoxală »: perfect vertical, cu partea din spate îndreptată spre cer. Luminile se stinseseră. A rămas așa cinci minute, ca un semn de adio — sau ca un cutremurător avertisment ambitei oamenilor? — și a dispărut în ape.

Luni dimineața, 15 aprilie 1912, vasul « Carpathia » a ajuns, în sfîrșit, la locul indicat zadarnic de telegrafistul Philipps. Era ora 5. Spectacolul « cu o mare calmă și rece », se înfățișa înfiorător: 22 de bărci cu oameni schimonosiți de spaimă, copii înfășurați în perdele smulse, femei aproape dezbrăcate lângă cadavre — morți de frig pe care nimeni nu avusese puterea sau nu îndrăznea să-i arunce în apă. Murise astfel, înghetat, după epuizarea ceasurilor de încordare lângă aparatele de transmisie (continuuase să lanseze mesaje și după ce comandantul îi spusese că misiunea lui era încheiată), telegrafistul Philipps. Un pasager de pe « Carpathia » făcuse cîteva fotografii — documente cutremurătoare ale catastrofei. Contesa des Rothes, într-o barcă fără matelot, a vislit energic o bună parte din noapte și i-a îmbărbătat pe toți cei din jur. Ofițerul Lowe a improvisat din cîteva pinze oferite de femei un catarg și a luat în barcă în care se afla 31 de bărbați și o femeie, agățați de o altă barcă,

ce se răsturnase. La bordul « Carpathiei » au urcat 705 naufragiați, care au debarcat joi seara, 18 aprilie, la New-York. Ar fi fost, comentau ziarele, peste 800, dacă frigul și socul nu i-ar fi răpus. Norocul îi făcea, în sfîrșit, egali pe supraviețuitori, nici o diferență de data asta între cei ce fuseseră bieți pasageri de a treia și locatarii apartamentelor cu șemineu. Printre cei care au avut șansa să atingă din nou pămîntul erau și doi copilași din Franța, Louis și Lolo, un băiețel și o fetiță de doi și trei ani. Tatăl lor rămăsese pe puntea Titanicului. Au fost întîmpinați de americani ca un simbol al vieții învingătoare. Multe familii s-au oferit să-i înfieze, pînă cînd, de la Nisa, a sosit vestea că mama lor îi aștepta fericită și zdrobită de durere totodată. Vor mai fi trăind micuții de odinioară? Nu se știe. După cum ei nu vor fi știut niciodată să povestească despre Titanic.

« Nimic n-o să vă arate acest loc »

Marea Tenebrelor înghițise odată cu viețile omești, cu amăgitorul vis al Titanicului, una dintre cele mai orgolioase plăsmuiri ale constructorilor englezi de nave. Concluziile anchetatorilor americani, daunele, regretele, eoul catastrofei aveau să se risipească în fața dezastrului pe care Europa și-l clădea în nebunia primului război mondial. În acel an, 1912, la o săptămîină de la tragica întîmplare, unul dintre cei mai buni gazetari ai vremii, Henri Lavedan, scria într-un impresionant reportaj din « L'Illustration »: « Treceți azi prin acest loc, unde atîția sărmani ar vrea să poată veni pentru a se ruga și hohoti în genunchi în mijlocul apei. Nimic n-o să vă mai arate acest loc. Nimic. » Eșecul nu i-a oprit însă pe oameni. Marele pachetot « Franta » ridică ancora la cîteva săptămîni după naufragiul Titanicului. Alte vapoare uriașe se proiectau. Iar navele erau echipate cu radare de detectat icebergurile în 1939. O singură întrebare stăruie acum, după șapte decenii, în mintea noastră. La 12 aprilie 1912, ora 19,45, Titanicul își încrucisase drumul cu al vaporului « Touraine », care se întorcea de la New-York. Acesta semnalase icebergurile pe care le întîlnise la 50° longitudine vestică. Și atunci?...

ANDA RAICU

O VIAȚĂ pentru o floare

E un țăran ce a încrustat pe răbojul vieții ce-a de-a șaptezecă primăvară; s-a născut și trăiește în acea frumoasă comună din județul Mureș care se numește Zau de Cîmpie. La această așezare se ajunge pe un drum secundar, asfaltat, ce se desprinde la Luduș din marea șosea europeană E-15. Drumul urcă pe frumoasa vale a Piriului de Cîmpie, străbate câteva sate bogate, avîntîndu-se înspre nord, spre inima Cîmpiei Transilvaniei și după ce saltă peste Dealul Curmăturii duce călătorul la Zau de Cîmpie — comună mare, înconjurată de lacuri întinse și păduri bătrîne.

Aici, oricine te îndrumă spre casa bădiei Marcu Sîncrăian. Dînsul este custodele rezervației botanice de aici, care adăpostește o plantă unică pe Terra — bujorul românesc de cîmpie. Vin oameni de departe, turiști sau cercetători, să viziteze nu numai străvechiul conac din această așezare, dar mai ales să vadă rezervația ce adăpostește floarea care poate fi găsită numai la Zau de Cîmpie. Bujorul românesc de cîmpie înfloarește cam pe la începutul lunii mai, are o floare de un roș superb, în mijlocul căreia se află un punct galben. Bădia Marcu conduce pe fiecare vizitator prin rezervație și începe să-i dea explicație. Și-atunci, călătorului i se relevă ceva uluitor: țăranul — custode este un savant autodidact. Nu numai că știe toate denumirile latine ale multor plante din rezervație, dar este un adevărat cercetător în botanică. Căci custodele explică cum că aici, în rezervația de sub Valul Botei — cum se cheamă locul unde împărătește bujorul românesc de cîmpie — sînt încă 245 alte specii, subspecii și varietăți de plante care merită ocrotirea omului; studiate și catalogate de cercetători profesioniști de la filiala din Cluj a Comisiei de ocrotire a monumentelor naturii, unele nici nu au denumiri populare, ci doar numire latină, pentru că nu cresc decît în acea zonă și aici au fost studiate de oameni de știință în urma descoperirii și semnării lor de actualul custode al rezervației botanice. De fapt, bădia Marcu Sîncrăian se ocupă de studiul florilor încă de pe la 10 ani, cînd dascălul său i-a arătat într-o zi bujorul românesc de cîmpie ca pe o plantă rară, aproape dispărută, care se mai găsea cite una la cîteva ani. Și copilul de atunci, rob de frumusețea bujorului și îngrijorat că acea frumusețe ar putea dispărea, a început să bată cîmpia și dealul și să caute floarea rară. Cum o găsea o ducea în grădina casei părintești, o îngrijea și, mai cu sfatul celor mari, mai cu priceperea izvoită din cercetarea sa de botanist amator,

a reușit să obțină înmulțirea ei. Apoi a început s-o cultive sub Valul Botei. An după an însămînța, transplanta, îngrășa pămîntul. I-a venit ideea să cultive bujor în mușuroaiele de cîrțiță ce se ițesc pe imaș și rezultatul a fost uluitor: plantei îi pria de minune în pămîntul gras, scos din adîncuri. Și an de an bădia Marcu număra cu emoție tot mai mulți bujori pe „ogorul” său de sub Valul Botei. Pînă cînd, cu vreo două decenii în urmă, știința a hotărît că acolo trebuie să devină o rezervație oficială a acestei plante-unicat pe glob. În acest an bădia Marcu a numărat în rezervația de care răspunde ceva mai mult de 12 000 de bujori românești de cîmpie...

Cînd aveți drum prin partea locului, abateți-vă neapărat pe la Zau de Cîmpie. Merită să-l cunoașteți pe Marcu Sîncrăian, omul care o viață pentru o floare...

ION PREDA

IARĂȘ!

Ne naștem în fiecare dimineață
Ne naștem aceeași mereu
Tu cu sentimente perfecte
Puse pe calculator,
Eu în continuă balanță
Pentru firul de iarbă
Și gîndul de zbor.
Ne naștem în fiecare dimineață
Ne naștem aceeași mereu
Și egali cu noi înșine
Sfirșim.

SOFIA VĂCĂRESCU

Cu puțină răbdare veți descoperi cele 12 greșeli pe care desenatorul O. COVACI le-a lăsat intenționat în unul din aceste desene.

NOU • NOU • NOU • NOU • NOU • NOU • NOU • NOU • NOU • NOU

HOTEL-Castel „TIHUȚA”

Dacă vă aflați în nordul țării, pe șoseaua Suceava-Bistrița, faceți un popas la complexul hotelier „TIHUȚA”, situat în inima Carpaților nordici, pe drumul istoric de pe Măgura Calului, care leagă, de multe secole, Transilvania de Bucovina. Aici, pe un vîrf de munte, la o altitudine de 1116 m, în preajma unor păduri legendare s-a ridicat o construcție monumentală menită să dea o nouă dimensiune circulației turistice din această zonă a țării. Complexul „TIHUȚA” impresionează prin originalitatea construcției — un mare castel cu turnuri de apărare și curți interioare, cu ziduri groase și fațade dantelate. Din turnul hotelului, care domină împrejurimile, se poate admira, în toată splendoarea ei, panorama munților Birgăului, Suhardului și Călimanilor. Sintem în zona care conține cea mai mare cantitate de iod în atmosferă din întreaga țară, creînd, împreună cu alți factori oferiți de natură, un cadru curativ important pentru odihnă și refacerea sănătății. Hotelul, construit la nivelul exigențelor actuale, dispune de peste 140 de locuri de cazare, în apartamente și camere de „epocă”, al căror mobilier și ambianță oferă un ridicat grad de confort și o plăcută intimitate. Restaurantul, compartimentat în 3 săli, decorate original, are o capacitate de 200 de locuri, fiind completat de un bar de zi în turnul „castelului” și o cramă în pivnițele acestuia. Turisții care pășesc pe poarta larg deschisă a acestui modern și original așezămint de turism sînt întîmpinați cu numeroase surprize plăcute de iscusii și ospitalierii amfitrioni bistrițeni.

Rețineți-vă din timp locuri la hotelul-castel „TIHUȚA”, din împărăția birgăielor, prin Oficiul Județean de Turism Bistrița-Năsăud, Bistrița, str. Petru Rareș, nr. 4, telefon: 990/11870

VATRA DORNEI

PERLA

BUCOVINEI

Stațiune balneoclimatică permanentă, situată în depresiunea Dornei, la confluența riului Bistrița cu Dorna, oferă largi posibilități de tratament, odihnă și de practicare a sporturilor.

Factorii naturali de cură: ape minerale carbogazoase, bicarbonate, feruginoase, magneziene, sodice, calceice; nămol de turbă; climat de crușare.

Indicații terapeutice: afecțiuni ale aparatului cardiovascular; afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni endocrine; afecțiuni ale aparatului digestiv, afecțiuni ginecologice și dismetabolice.

Baza de tratament: Hotelurile moderne (categ. I) „Bradul” (dat recent în folosință), „Călimani”, „Dorna” dispun de baze proprii de diagnostic și tratament (instalații pentru băi calde cu apă minerală la cadă și bazin, instalații pentru fizioterapie, pneumoterapie, fitoterapie, buvete cu apă minerală pentru cură internă, instalații pentru mofete, săli pentru gimnastică medicală etc.

Așezată la răscruce de drumuri istorice, la intersecția unor importante artere turistice, stațiunea din „Țara de Sus” oferă, spre vizitare, numeroase obiective de mare interes.

Întreprinderea balneoclimatică VATRA DORNEI
str. Republicii nr. 5 • telefon 988/70953 • 988/73921

PREMIERĂ HOTELIERĂ LA SINAIA

Orașul-stațiune de la poalele Bucegilor și-a sporit zestrea hotelieră cu un nou edificiu modern destinat turismului intern și extern – complexul hotelier „**INTERNAȚIONAL**”. Construit la nivelul exigențelor turismului contemporan, hotelul se impune drept o construcție originală, în stil alpin, o realizare de prestigiu a arhitecturii turistice românești. Cele 180 de camere și apartamentele (cat. 1-A) plăcut mobilate, totalizând 400 de locuri de cazare, dispun de balcoane din care se poate admira frumusețea, în continuă schimbare, o paisajului montan. Restaurantul, cu o capacitate de 380 de locuri, situat la mezanin, cuprinde 3 saloane elegante, la care se adaugă o sală pentru micul dejun, o cofetărie și alte unități de alimentație publică. Complexul mai dispune de un salon de coafură-frizerie, un magazin pentru desfacerea mărfurilor pe valută, un centru pentru închirierea

și păstrarea materialelor sportive și alte unități de prestări. Să mai adăugăm: sistem intern de radio-televiziune, sală de jocuri (șah, table, biliard etc.), salon special, în care prin alternanță se oferă filme de desene animate, programe pentru cei mici și concerte de muzică clasică. Barul de noapte oferă un program atractiv, susținut de artiști de prestigiu ai Teatrului satiric-muzical „Constantin Tănase” din București.

De la Oficiul Județean de Turism-Prahova sintem informați că, prin intrarea în circuit a „**Internaționalului**”, capacitatea de cazare a hotelurilor de categoria I-A din Sinaia a depășit cu mult 2000 de locuri pe zi. „**Perla Carpaților**” reprezintă, în toate anotimpurile, pentru toate virstele și preferințele, un loc ideal de petrecere a concediilor și vacanțelor, de practicare a drumeției montane și a sporturilor de iarnă.

Pentru a obține rezervare de locuri adresați-vă
Oficiului Județean de Turism Prahova,
dispeceratul de cazare Sinaia (telefon 973/14112)
sau direct la Hotelul „**Internațional**” (telefon 973/13851)

PREDEALUL

STAȚIUNEA CELOR PATRU ANOTIMPURI

Pe locul cumpenei de ape dintre văile Timișului și Prahovei străjuiește fermecătorul Predeal – oraș de 30 000 de locuitori care găzduiește, anual, un număr aproape dublu de turiști din țară și de peste hotare. Înțemeiat în secolul 16–17, Predealul este azi ceea ce se cheamă o stațiune balneară non-stop, care își primește oaspeții 365 de zile pe an. Căci fie vara sau iarna, primăvara sau toamna, turistul află în stațiunea de cea mai mare altitudine din România frumusețea naturii în ipostaze mereu noi, servicii și agrement diversificat, specific fiecărui sezon.

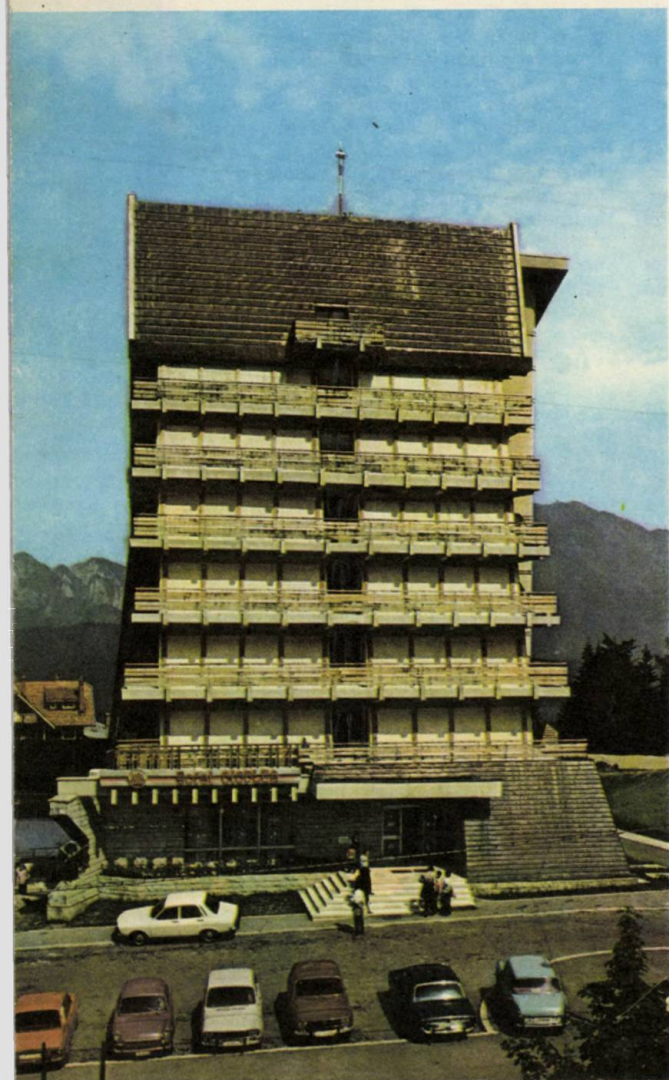
Iarna, omului, de orice vîrstă ar fi, nu-i ajunge ziua pentru sport și distracție: poate schia, patina, drumeții, pe la cabane apropiate sau poate face „ture dure”, cu ghizi specializați pe la cabanele de creastă, se poate plimba cu săniile trase de cai sau se poate distra la barurile și restaurantele predelene, fiecare cu orchestra, programele și deliciale sale gastronomice. Stațiunea dispune de 14 pîrtii de schi, de diferite grade de dificultate; cei ce nu știu să schieze pot învăța tainele acestui sport la excelenta școală de schi a OJT, cu monitori de clasă.

În anotimpul cald turistul descoperă, în afară de casă și masă, o mulțime de modalități de a-și petrece timpul: schi pe iarbă (bineînțeles, există și cursuri pentru neinițiați), plimbări cu trăsurile, un program foarte bogat de excursii de scurtă durată prin munții din jur – Piatra Mare, Gîrbova, Bucegi, Clăbucet, Cioplea, Postăvarul – sau pe la obiectivele de mare interes turistic ale Brașovului, Făgărașului, Branului, Sinaiei, Buștenilor. O seară cu muzică și dans la o stîină, o masă ciobănească sau vinătorească, un pescuit de păstrăvi, un cules de bureți, lecții de alpinism, seri distractive la cabane – iată și alte opțiuni de agrement inedit. Să nu uităm că de la Predeal se organizează și excursii în Bulgaria. La dispoziția oaspeților veniți în concediu, vacanță sau week-end mai stau discotecă, un club, săli de jocuri, piscina și sauna de la hotelul „Orizont”, numeroase terenuri de sport, mijloace moderne de transport pe cablu, centre de închiriat echipament sportiv și pentru turism etc.

Predealul se recomandă nu numai ca o stațiune de odihnă, a sportului și distracțiilor, ci și ca un loc ideal unde se pot trata – cu ajutorul factorilor terapeutici naturali de climă – asteniile, surmenajul fizic și intelectual, hipertiroidismul, anemia, afecțiuni cronice ale căilor respiratorii.

Pentru cei ce vor amănunte în plus
inserăm adresa și telefoanele
de la OJT-Brașov,

care-și are sediul chiar în Predeal:
bd. Gh. Gheorghiu-Dej, 74,
telefon 922/56 543; 922/56 375; telex 12.280.

Noul Hotel „Olănești”

Pentru îngrijirea sănătății,
pentru
o vacanță de neuitat,
un buchet de stațiuni
vîlcene:

- OLĂNEȘTI
- CĂLIMĂNEȘTI
- CĂCIULATA
- COZIA
- GOVORA ✱

O.J.T. Vilcea vă pune la dispoziție hotelurile, vilele și restaurantele sale de primă categorie.

Tratamentele balneare sînt efectuate de cadre medicale cu înaltă calificare, în unități dotate cu aparatură modernă, de maximă eficiență.

Alegerea unor itinerarii turistice pe Valea Oltului, precum și prin alte locuri pitorești de pe cuprinsul județului, vor completa momentele de destindere pe care le veți petrece în timpul sejurului dv.

Pentru orice informație, apălați la serviciile O.J.T. Vilcea,
str. Tudor Vladimirescu nr. 27 telefon 947-1 66 01,
1 66 02, 1 66 03, Rîmnicu Vilcea.

INVITAȚIE ÎN NORDUL MOLDOVEI

În această zonă renumită prin mulțimea monumentelor de arhitectură și artă cît și prin locurile de un pitoresc inedit potrivite pentru odihnă și recreere, multe unități turistice sînt pregătite să-și primească oaspeții în tot timpul anului.

Vă recomandăm:

Hanul SUCEVIȚA județul Suceava pe șoseaua Suceava—Rădăuți—Sucevița (D N 2 și D N 17 A km 55) asigură 82 locuri de cazare și masă. Tel. 141 Of. Sucevița.

Hanul ILIȘEȘTI — județul Suceava situat la marginea localității Ilișești, pe drumul național Suceava—Bistrița—Dej în apropierea comunei Ciprian Porumbescu, oferă vizitatorilor 94 locuri de cazare, restaurant și posibilități de agrement: jocuri distractive, mecanice, discotecă, biliard etc. Tel. 4, Of. Ciprian Porumbescu (Ilișești).

Hanul CASA ARCAȘULUI din orașul Tg. Neamț lângă Cetatea Neamțului (D N 15 C). Pentru cazare, unitatea are 36 locuri. Masa se poate servi la restaurantul unității cu o capacitate de 450 locuri. Tel. 936/62615

Hanul AGAPIA — județul Neamț în localitatea cu același nume pe șoseaua Piatra Neamț — Tg. Neamț (D N 15 C, km 39+5 km lateral). Unitatea are 106 locuri de cazare și un restaurant. Tel. 7 Of. Tg. Neamț.

Prin Agenția de Turism din București, str. 13 Decembrie nr. 26 (holul casei de bilete nr. 2 a Sălii Palatului) se pot primi informații și se pot reține locuri la unitățile turistice din țară. Agenția organizează și excursii în grup. Telefon 14.52.09. Aceleași servicii sînt oferite și de agențiile de turism din orașele Cluj-Napoca, Timișoara, Iași, Craiova, precum și de Uniunile cooperativele de producție, achiziții, desfacere a mărfurilor și de credit (Ujecoop) din fiecare județ, prin responsabilii de turism din cadrul acestora.

Prin economisirea la CEC vă puteți petrece un concediu plăcut în minunatele stațiuni de pe litoral sau de la munte, ori puteți pleca, oricând, în excursii prin țară și străinătate.

BĂILE TUȘNAD

- Stațiune balneoclimatică permanentă
- Izvoarele de apă minerală — izvoare de sănătate
- Bază modernă de tratament
- Confort și posibilități de agrement

Situată în frumoasa vale a Oltului, într-o zonă înconjurată de munți împădușiți, stațiunea **Băile Tușnad** — cunoscută încă de pe la anul 1600 — dispune de un bogat potențial balnear pentru tratarea a numeroase afecțiuni. Apele minerale (carbogazoase, bicarbonate, sodice, calceice, magneziene, cloruro-sodice, feruginoase, hipotone) sint folosite atât în cură externă, cât și în cea internă. Cadre medicale cu o înaltă calificare profesională tratează, cu bune rezultate: afecțiuni ale sistemului nervos central, afecțiuni cronice ale tubului digestiv, ale glandelor anexe, boli endocrine, precum și boli asociate (boli de nutriție, afecțiuni ale căilor urinare, boli ale singelui și organelor hematopoietice etc.). Hotelurile moderne **Tușnad, Olt, Ciucas** (cat. I), vilele cochete situate în apropierea riului care curge grăbit prin apropiere oferă un confort diversificat, o atmosferă plăcută, intimă. Filiala de turism din stațiune vă propune interesante excursii: **Lacul Ana** (altitudinea 950 — unicul lac de origine vulcanică din țara noastră); **Castelul Bran; Poiana Brașov; Miercurea Ciuc** și la alte obiective de mare interes istoric, etnografic și turistic.

Pentru informații suplimentare vă puteți adresa Oficiului Județean de Turism — Harghita Băile Tușnad, str. Oltului nr. 102, Tel. 1.16.76. (prefix 958)

SLĂNIC- PERLA MOLDOVEI

- Peste două secole de existență ■ Baze de tratament ultramoderne
- Ape minerale miraculoase ■ Proceduri medicale complexe, de mare eficacitate

● Totul a început cu două veacuri în urmă când Mihalache Spiridon, administratorul domnesc al Sălinelor din Tg. Ocna, descoperea „un izvor din stîncă, cu apă gălbuie și miros tare”, care îi stîrnise curiozitatea. Soarta acestor frumoase meleaguri din inima Carpaților a fost pecetluită: aici se puneau bazele stațiunii balneoclimatice renumită, încă în secolul trecut, nu numai în țară, dar și peste hotare. Specialiștii comparau favorabil Slănicul cu renumitele stațiuni Gleichenberg, Krähnchen, Marienbad, Karlsbad, Karlovy-Vary și altele.

● Apele minerale (bicarbonate cloruro-sodice, carbogazoase, slab sulfuroase, atermale hipotone, hipertone), analizate pentru prima oară în 1852, au obținut numeroase medalii la renumitele concursuri internaționale (Paris, Frankfurt pe Main, Viena, etc.) menținîndu-se, prin calitățile lor deosebite, în fruntea ierarhiei balneologice internaționale. Cele peste 20 de izvoare cu ape minerale dispun de particularități terapeutice proprii, fiind recomandate în funcție de factorii de cură. Apelor tămăduitoare li se mai adaugă microclimatul de salină (de la Tîrgu Ocna), bioclimatul sedativ de crușare (bogat în aerosoli rășinoși și ioni negativi), cadru natural pe cît de frumos, pe atît de agreabil și reconfortant.

● 10.000 de proceduri medicale pe zi efectuate de un personal medical cu înaltă pregătire — acesta este „volumul” tratamentelor de care dispun modernele edificii medicale din Slănic-Moldova. Bazele de tratament, construite la nivelul cerințelor medicale internaționale, includ: cabinete de consultații, laboratoare de investigații, buvete cu apă caldă pentru kinetoterapie, instalații pentru electroterapie, termoterapie, săli pentru gimnastică medicală, masaje și saună, mofetă naturală, sanatoriu balnear subteran. Hotelul „Perla” dispune de o bază proprie, completă de tratament, dotată cu o aparatură medicală ultramodernă.

● La Slănic-Moldova se pot trata, în condiții optime, în tot cursul anului: afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe; afecțiuni hepatobiliare; afecțiuni ale căilor respiratorii, afecțiuni metabolice și de nutriție, afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare; afecțiuni neurologice periferice, afecțiuni posttraumatice boli profesionale, nevroze astenice și altele. Pe baza diagnosticului medical se pot executa tratamente individualizate de mare eficacitate pentru o gamă largă de afecțiuni.

Pentru orice informații privind sejurul în stațiune vă puteți adresa Filialei Oficiului Județean Slănic-Moldova, str. Nicolae Bălcescu nr. 5, telefon 48200 (prefix 933) sau Oficiul Județean de Turism Bacău str. Nicolae Bălcescu nr. 14, telefon 18930; 18970 (prefix 931).

ASIGURAREA DE ACCIDENTE ȘI VARIANTELE ACESTEIA

Printre asigurările facultative care se pot încheia de către o persoană este și „**asigurarea de accidente**”.

Această asigurare poate fi contractată de persoane în vîrstă de la 16 ani împliniți, indiferent de profesie și de locul de muncă. Dintre evenimentele neprevăzute cuprinse în asigurare, amintim: lovirea, căderea, alunecarea de teren, explozia, trăsnetul, acțiunea curentului electric, arsura, inecul, degerarea, accidentele produse de funcționarea sau folosirea mașinilor, instrumentelor sau sculelor, cele întimplute ca urmare a mijloacelor de transport sau din cauza accidentelor întimplute acestora, etc.

Asigurarea de accidente se practică în următoarele variante:

● **Asigurarea de accidente pentru sume fixe, totale, de 19 000 lei, se contractează pe durata de 3 luni sau pe durate constituind multiplul acesteia, pînă la 2 ani.**

Pe aceeași perioadă se pot încheia una, două sau trei asigurări pentru sume fixe,

● **Asigurarea de accidente pentru sume convenite se contractează pe durata de la 1 an la 5 ani.**

Primele de plată, în ambele variante, se stabilesc în funcție de mărimea sumei pentru care solicitantul dorește să se asigure, precum și de data contractului.

● **Asigurarea familială de accidente** cuprinde, pe lângă asiguratul principal, pe soția (soțul) acestuia și pe copiii în vîrstă de la 5 pînă la 16 ani, la sume totale de 15 000 de lei pentru fiecare persoană, pentru o durată de 3 luni.

Asigurările de accidente pentru sume fixe, pentru sume convenite și cele familiale cuprind și pagubele la bunurile casnice și gospodărești, pentru o sumă asigurată de 5 000 de lei de fiecare poliță.

● **Asigurarea „Turist”** se recomandă a se contracta cu ocazia efectuării unor deplasări. Această asigurare se încheie pe o perioadă de o lună și cuprinde atît cazurile de accidente ale asiguratului, cît și cele de pagube la bunurile casnice și gospodărești ale acestuia lăsate la domiciliu sau luate în deplasare.

Sumele asigurate sînt între 15 000 și 40 000 de lei pentru cazurile de vătămări corporale suferite de asigurat (în funcție de natura accidentului) și de 2 000 de lei pentru pagubele la bunurile casnice și gospodărești.

Unitățile de producție-pres-tări ale Cooperăției de pro-ducție, achiziție și desfacere a mărfurilor realizează o gamă bogată de bunuri de larg consum și articole de artizanat și artă populară din domeniile: lemn, metal, ceramică, sticlă-cristal, îm-pletituri din răchită etc. pre-cum și articole de uz casnic și gospodăresc contractate la export, care se găsesc de vânzare și în magazinele de prezentare și desfacere HER-MES din București și din în-treaga țară.

CRESC CACTUȘI ȘI PE MALUL DUNĂRII

Dintotdeauna, copiii Brăilei și nu numai ei, au fost fascinați de curgerea majestuoasă a Dunării spre un orizont infinit. Fluviul îi cheamă, promițându-le toate aventurile posibile și nu-i de mirare că mulți dintre acești puști pe care-i vezi zbenguindu-se pe cheiuri, pescuind și înotînd voinicește ajung mai târziu marinari. Dar și ceilalți pe care viața îi împrăstie ori îi determină să aleagă alte profesii, păstrează în suflet nostalgia călătoriilor, a spațiilor exotice, lăsîndu-se purtați spre ele de lentă, abia perceptibilă curgere a apei...

Eroul meu nu-i marinar și nici n-a colindat prin țări străine, precum ilustrul său concetățean Panait Istrati, scriitor de faimă europeană. Este profesor de matematică la un liceu din Brăila, profesiune care, cel puțin aparent, nu prea are nimic comun cu fantezia debordantă, cu imaginația... Și totuși, Petre Dobrotă, bărbat de 47 ani, căsătorit, tatăl a doi copii (soția, profesoară și ea de matematică) n-a scăpat nici el de mirajul Dunării. Doar că și-a convertit acea sete de necunoscut, acel „dor de ducă” într-un mod mai inedit, dacă nu, de-a dreptul surprinzător. A început — în urmă cu aproximativ două decenii — să colecționeze... cactuși. „Sînt plante exotice, de-o frumusețe aparte. Îngrijindu-le, contemplîndu-le creșterea, înflorirea, visam. Mă vedeam străbătînd California, Mexicul, America de Sud. Completată cu lecturi adecvate, setea mea de... aventură, de necunoscut se potolea, oarecum. Apoi, cactușii sînt, după opinia mea, de o mare frumusețe tocmai prin aspectul lor insolit, dacă vreți. Prezența lor înnobilează un interior, o grădină, o terasă...” Un hobby nevinovat, ca atîtea altele? Desigur, numai că profesorul Dobrotă a pus în alcătuirea colecției sale rigoare și sistemă (ceea ce avînd în vedere pregătirea sa profesională, în domeniul matematicii, nici n-ar trebui să ne prea mire). A apelat la alți colecționari, a vizitat grădinile botanice din București și Cluj-Napoca, solicitînd semințe de cactuși. Și-a înghebat o seră. Cu anii, colecția a căpătat dimensiuni impresionante, la fel, sera din curtea familiei Dobrotă. Profesorul începe să fie cunoscut în țară și străinătate. Citește tot ce s-a scris în materie de cactuși, învață cu acest prilej și engleza, corespundează cu colecționari și asociații de cultivatori de cactuși din toată lumea (mai precis, din 22 de țări din America Centrală și de Sud, mai ales unde respectiva plantă este la ea acasă!). Colecția sa numără azi circa 4000 de specii și varietăți de cactuși, fiind considerată despecialiști drept cea mai completă din sud-estul Europei!

Profesorul Dobrotă devine o autoritate în materie, publică și o carte, în 1973, la editura „Ceres”, intitulată, evident „Cactușii”. Lucrarea se epuizează într-un timp record, este tradusă și în limba maghiară. Brăileanul primește sute de scrisori în care i se solicită sfaturi practice, ceea ce spune mult despre dimensiunile interesului pentru respectiva plantă ornamentală. Obține prin încrucișări noi varietăți de cactuși. Îl vizitează și-i apreciază colecția și cercetările în domeniu, profesorul Harold Smith de la National Laboratory. — New York, părintele radiobiologiei.

.... Aceștia sînt metacactuși, originari din Brazilia și Peru. Se numesc așa datorită formei lor. Sînt rotunzi și mari ca pepenii. Aștilalți, sînt Lophophora. Cactușii „sfînți” ai aztecilor, cu proprietăți narcotice. Erau folosiți în diverse ceremonii. Dincolo, se află așa-numitele plante suculente, Euphorise. Cei înfloriți (simțîți ce parfum suav degajă?) sînt așa-zișii cactuși tropicali. Evident, cei care domină sera sînt cactușii giganți...”

Profesorul cunoaște povestea fiecărei plante și este dispus să ți-o nareze cu lux de amănunte. Zilnic petrece mai multe ore în seră controlînd temperatura și umiditatea aerului, modul cum se dezvoltă plantele. Întreține, după cum spuneam, o vastă corespondență cu colecționari de pretutindeni, răspunde la solicitări, dă sfaturi practice. Colecția sa este deschisă vizitatorilor, copiilor mai ales. Autoritățile orașului Brăila l-au ajutat să-și construiască sera și l-au sprijinit și în refacerea ei cînd, din cauza unui accident nefericît s-a declanșat un incendiu. Urmele sinistrului nu se mai văd, deși au pierit calcinate destule plante. Ca un colecționar „înrăit” ce este, Petre Dobrotă nu s-a lăsat copleșit de împlinire și a pornit la refacerea colecțiilor distruse. Este încrezător. În cîțiva ani, totul va fi ca mai-nainte. Ba, își propune chiar să-și extindă activitatea. Va amenaja în centrul Brăilei o grădină numai de cactuși. Frumoasă și instructivă, în același timp. Edilii i-au promis tot sprijinul. De pe acum studiază modul de amplasare a colecțiilor, solicitînd sprijinul unor arhitecți. Este declarația sa de dragoste făcută Brăilei și Dunării, universului de vrajă care i-a legănat copilăria...

MIHAI HETCO

GALICIA INCOGNITA

O ALTĂ SPANIE

Psihologie. „Dacă întâlnești un galician pe scară, nu vei ști niciodată dacă el urcă ori coboară!” spune o maximă cu multiple tilcuri. Carevasăzică: el, locuitorul Galiciei spaniole este imprezvizibil, dotat cu o psihologie specială, n-are nimic din exuberanța proverbială a spaniolilor de pretutindeni, din contră, o stranie și bine controlată circumspecție îl guvernează, dacă îl întrebi de A, el îți va răspunde negreșit de B, derutind voit, trăgându-te pe sfoară, dacă-i po-

sibil, nu va dezvălui nicidecum ce are de gând în secunda următoare, se înscrie într-o dedublare perpetuă, nu neapărat vicleană, mai degrabă de studiu și așteptare, strategie de autoconservare și păstrare a sinelui, deoarece prea i-a fost dat să fie „Stan-Pățitul” de-a lungul istoriei și prea l-a vitregit soarta, motiv să adopte această strategie eminentemente „galiciană”, de pavăză, de temporizare și confruntare acerbă cu oricine, să joace „șahul fierbinte” al con-

fruntării cu semenii, să fie Toma Necredinciosul, adică scrimeur cu mintea și spiritul, refuzînd aparențele, habotnic căutător de esențe, trudă ce se transformă pentru el în perpetuă sărbătoare, în deliciu al vieții, pentru că galicianul este născut – crescut pentru acest apetit și har și patimă albă, ca nimeni altul. E psihologia lui insurmontabilă.

Istorie și geografie. De unde vine acest fel de a fi al galicianului? Din istorie, înainte de toate. Și din geografie. Regiunea Galicia este de sorginte celtică. Situndu-se în nord-vestul peninsulei iberice, migrațiile popoarelor, acel flux-reflux amalgamat al istoriei, care a modificat continentul în fel și chip, de-a lungul secolelor, au singularizat, voit ori ba, Galicia spaniolă, au izolat-o în propria-i „sălbăticie”, preservîndu-i astfel valorile perene, sinele inconfundabil, tradiția, aura mitologică, personalitatea. Galicia e un fel de Maramureș al Spaniei (orice comparație schioapătă). Așa a rămas Galicia timp îndelungat, o *terra incognita* a peninsulei, care a intrat relativ tîrziu în caruselul drumețiilor continentale. Dar odată descoperită, Galicia s-a trezit invadată – la propriu și la figurat – de pelerini care căutau moaștele Sfîntului Iacob, devenit „patronul” spiritual al Spaniei catolice (vezi Santiago de Compostella în evul mediu), etnografi și mitologi atrași de „exotismul” acestui tîrm extrem occidental, oameni ai negoțului chemați de bogăția incomensurabilă de pește și tot ceea ce se cuprinde în expresia generoasă „fructele mării” (scoicărie, stridii, languste, creveți etc.), magiștri ai învățăturii care au găsit aici loc tihnit pentru așezăminte universitare, înaintemergătorii protocolului dinastic, care au plantat în aceste locuri retrase, „veșnic verzi”, ferite de canicula potopitoare a soarelui de magneziu, palate somptuoase aparținătoare *los reyes catolicos* (regilor catolici). Îndelungata însingurare a Galiciei a favorizat această „migrație plurivalentă”. Tot astfel, geografia și clima întru totul singulare ale acestei provincii, care este – la drept vorbind – o „altă și neverosimilă Spanie” și iată de ce Galicia este „parohia” celor patru *rias* (estuare) la Atlantic, patru guri flămînde spre larg (ria de Muras, ria de Arost, ria de Pontevedra și ria de Vigo), cu tîrm dantelat, îndeletniciri și tradiții și datini care le dau personalitate și coloratură distinctă; această „scenă” nord-vestică a peninsulei iberice este „măturată” perpetuu de perturbațiile atlantice (precipitații, vînturi nord-vestice, climat umed și dulce, prielnic inverzirii, cu veri mătăsoase, de fel toride – ca în întreaga Spanie – și ierni blînde). Galicia a devenit – urmare acestor condiții istorico-geografice – o „oază virgină”, veșnic verde și mereu nedescoperită în întreaga ei splendoare. Este opinia pe care o împărtășesc deopotrivă: istoricul, omul de cultură și artă, prelatul, magistrul universitar, omul sporturilor nautice, pescarul ș.a.m.d. Întrebarea vine numaidecît: cum să nu fi devenit Galicia o dinamică și inconfundabilă destinație de turism?!

Turism. „În timp ce toate celelalte regiuni vind invariabil soarele Spaniei, noi, cei din Galicia, vindem ploaia, peisajul veșnic verde (care se contrapune celui arid, pretutindeni prezent), noi vindem monumente de cultură și artă, gastronomie, artizanatul autentic, legende și mituri, climatele fantastice ale celui multiseclar *orguillo* (orgoliu) spaniol” îmi spune un mare amfitrion, membru în *Junta del turismo* (Consiliul de turism) al provinciei.

„Vindeți cam scump toate acestea” îi spun interlocutorului.

„O facem în chip deliberat. – vine răspunsul. Unicatele sînt și trebuie să fie scumpe. Turismul de lux e pentru noi, ca regiune „săracă” și „însingurată” a Spaniei, unica șansă, pe care mizăm, iată, cu aplomb și fără prejudecăți. Avem în stăpînirea noastră citeva dintre „mărfurile” cele mai scumpe azi în lume: peisaj pur, gastronomie fantastică, vinuri necontrafăcute, palate încărcate de glorie și, în sfîrșit, mitologie – acele dulci povești care aprind fantezia oricui”.

„Și ce facem cu turismul ieftin, cu turismul de masă, bun pentru toate pungile?” întreb.

„Are teren pretutindeni în Spania, dar nu la noi – vine răspunsul abrupt, cu nedismulat *orguillo* galician. Noi mizăm pe clientela cunosătoare, care apreciază *terra verde* (nu piatra golașă incendiată de soare), vinurile (nu coca-cola), stridiile (și nu planctonul mării), arhaismul mitologic (și nu viața computerizată). Toate așezămintele noastre (paradores) sînt de lux, categoria cinci stele. Singurul concurent cu care ne confruntăm potrivit legii, „care pe care?!” este hotelăria elvețiană”.

„Dați-mi un exemplu de arhaism mitologic pe care îl exploatați pe plan turistic” îi cer.

„Am inventat ori reinventat, prin persuasiune și studiu, 300 de sărbători folclorice. Fiecare sat își are sărbătoarea proprie, cu legendă, datini, ceremonial și o... capcană imbatabilă, elaborată îndelung, cu inteligență și omologată ca *marcă* a localității”

„Cam mult și prezumțios” nu îmi ascund invidia.

„De fel – mă contrazice convorbitorul meu – și iată de ce: populația Galiciei e diseminată în 35.000 de așezări (orășele, sate, cătune), în tîrmii dantelați ai unui litoral lung de 3.000 km, în insule izolate, uitate de Dumnezeu, unde orice vizită e un început de lume și orice vizitator este păcălit precum Adam...”

„Care este ultimul dumneavoastră *păcălit*?” vreau să știu.

„Ieri l-am avut oaspete de onoare pe Don Gabriel Garcia Márquez, laureat al premiului Nobel, care a binevoit să guste *Meluză* a *Nuestra Manera* (pește alb, *bonne-femme*, în maniera locului), *quemada* (băutura diavolului), să asiste la *sărbătoarea cailor* și l-am determinat să se scalde la Toja”.

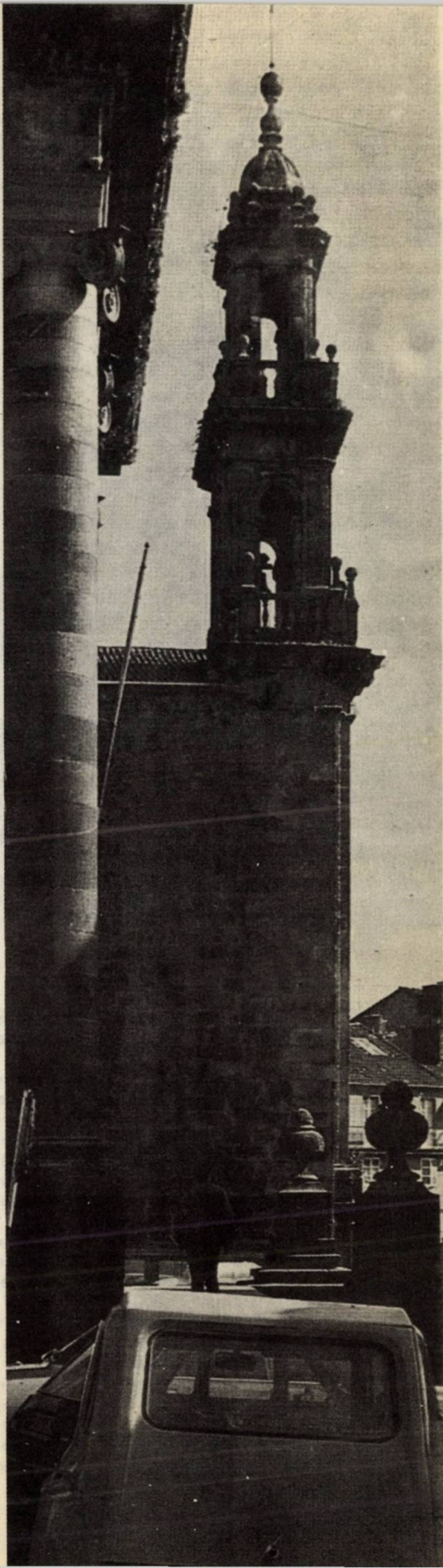
„N-am înțeles mai nimic din ceea ce îmi spuneți” am replicat cu deznădejde.

„În acest caz, vom reface, pentru cunoașterea dumneavoastră, *păcăleala* aplicată lui don Gabriel Garcia Márquez...”

Mitologie. Bogăția de pește și crustacee a Galiciei este incommensurabilă. De aceea, gastronomia provinciei abandonează voit savanticul internațional; fiecare meniu pe bază de pește este un cocktail a *nuestra manera*, însoțit de o... poveste de adormit copiii, bine ticluită. Sînt împrejurările în care orice marlin, sardină, scrumbie, langustă, stridie, crevette devine unic și inconfundabil. Orice restaurant de specialitatea pesca, dacă se respectă, are în meniul zilnic cel puțin 90 de sortimente de pește, fiecare cu povestea și ceremonialul său. Tot astfel, băuturile specifice, între care triumfă, primul în top-ul galician, *quemada*: un soi de „țuică fiartă” în stil galician, preparată sub privirile clientului (alcoolul de 96° aquaardiente — apă de foc, e pus într-un recipient metalic, amestecat cu coajă de lămîie, drojdie și zahăr deasupra unui foc alert) în timp ce omul de ceremonial — bun improvizator — rostește descintece, invocații contra dușmanilor, invocația pentru spiritele bune, pentru zîmbetul fetei, pentru sănătate matusalemică ș.m.d., antrenîndu-l pe oaspete în această bacală de tip labirintic și tot degustînd *băutura diavolului*, dulce-amară, dintr-un linguroi, în timp ce deasupra fierurii dănțuiește o flăcăruie albastră...

Dar ce-i cu „sărbătoarea cailor?” La fiecare sfîrșit de mai și început de iunie, orice galician care se respectă, purcede la tunderea coamei și cozii calului său; are ori n-are cal, fiecare însă își face rost de unul, îl ia din munte și îl coboară în așezarea lui — sat sau oraș — pentru a nu lipsi de la ceremonialul străvechi, care cere ca la începutul fiecărei veri să pregătești calul pentru muncile ce va să vină. În acest scop, îl cauți în gură, îl potcovești, îl arzi cu fierul și, desigur, îi tunzi fuioniștea coamăcoadă. A rămas în vigoare doar actul ultim, al tunsului și — se înțelege — ospățul panta-gruielic care trebuie să îl însoțească pe acesta negreșit.

Insula Toja (citește Toha) este o stațiune cu ape tămăduitoare, făcută exclusiv pentru oameni cu bani mulți la teșcherea, un „paradis al vilegiaturii”, cum spun prospectele: plaje, cură balneară, Grand Hotel, Casino, parking, restaurante pe specialități, tenis, grădini, golf, cîinii admiși, împrejurimi pitorești, jocuri, cărți de credit etc. Totul se întemeiază pe această povestioară: un țaran, ca vai de capul lui, avea un catir bătrîn, nepîrlit și cu pielea ciuruit-cancerată de răni purulente. I-a fost milă să-l ucidă, cum îl obliga comunitatea, drept care l-a suit — auzi ideile! — într-o barcă și l-a „exilat” pe insula Toja, unde musteau izvoare subterane. Și miracolul s-a produs: animalul năpăstuit, scăldat în acele ape, s-a vindecat de răni, a cîștigat puteri și a întinerit, spune legenda, căreia i s-au asociat medicii, stabilind că apa de Toja este *aqua saluțifera*, apă bine-făcătoare, tămăduitoare.

Cum să fi scăpat eu din această capcană, dacă a fost „păcălit” însuși Don Gabriel Garcia Márquez?!

Cultura, arta și spiritul. Un slogan turistic sună astfel: „Galicia dă tot ce are! Galicia are totul!” Nu pot să nu fiu de acord cu această deviză, odată ce – dincolo de trebuințele materiale (de mâncat, de băut, de adăpostit, de privit, de însănoșit) – Galicia are, într-adevăr, totul: adică trinitatea cultura-arta-spiritul.

Cultura se legitimează, înainte de toate, prin tradiția universitară a Galiciei, de notorietate mondială. În Santiago de Compostella, din cei 90.000 de locuitori stabili, 30.000, adică o treime, sînt studenți. Faimoasa Piața Spaniei din acest oraș găzduiește zice-se, patru puteri distincte: puterea politică (palatul-reședință monarhică), puterea spirituală (catedrala vestită în toată lumea catolică) puterea turistică reprezentată prin citadela hotelieră de renume mondial *Hostal de los Reyes católicos* și Duhul neidentificabil prin vreun așezămînt, Verbul ce

rostește adevărul inconfundabil al spiritului galician. Noi, cei veniți acolo – ziaști și scriitori de turism din întreaga lume – eram tocmai reprezentanții acestui duh lipsit de așezămînt și pecete heraldică, oamenii celei de „a patra puteri” – prin buzunarele cărora bate vîntul...

Timp de secole, edificiul somptuos care se numește azi *Hostal de los Reyes católicos* a fost o fortăreață – refugiu al pelerinilor habotnici din întreaga Europă care veneau aici să îl descopere pe apostolul Sfîntul Iacob, făcătorul de minuni. În chiliile acestui fort continental erau găzduiți pelerinii timp de trei zile gratuit (cu adăpost, hrană, oblojirea rănilor, spitalizare în urma aventurii pe jos, cu multe îmbolnăviri pe drum). Catedrala le decerna diploma prin care se atesta lungul și asprul pelerinaj, adesea de mii de kilometri străbătuți *per pedes*, cu „carte de voiajor pelerin” vizată pretutindeni de primării și oficialități, adică trebuind să obțină „compostella” (de aici verbul a composta), de unde și numele destinației finale a pelerinajului – Santiago de Compostella.

Dar iată că lucrurile s-au schimbat radical: în urmă cu trei decenii (în octombrie 1953) edificiul de samariteană binefacere mapamondică s-a transformat în hotel de lux (cinci stele) cu denuminația princiară *Hostal de los Reyes católicos*. Totul a fost restaurat la superlativ, în manieră ultralux: feronerie, heraldică tip Sfîntul Iacob, piatră de Coimbra sculptată, refacerea aidoma a celor patru curți interioare (patio-uri) în stil renescentist, baroc compostellian (geometric-vesel) neoclasic (forme octogonale severe) și, din nou, eleganța exuberantă de tip renescentist (arcuri, embleme și ciubuce tăiate în piatră). Între zidurile care – în trecutul insondabil al pelerinajelor – se acorda adăpost gratuit, azi, în vremurile pragmatice și realist computerizate, o odaie somptuoasă, de tip „cardinal”, costă 18.000 pesetas pe noapte (circa 1.000 de franci, 250 dolari etc.). Un prînz în doi, în salonul regal al acestui așezămînt (mobiliere de lemn masiv, tavan sculptat, somptuoase candelabre cu 101 lumini, galerie de regi și cardinali, scaune-tron, drapate cu velur vișiniu și embleme regale, statui de lemn scump, văsărie masivă, de aur, argint, aramă și bronz, brocarturi și draperii de verde coclit, dulapuri de lemn sculptat, cu feronerie multă, vechi de secole, ș.m.d.) costă o avere – între 500 și 1.000 de dolari SUA. Fără comentarii. Doar deviza, totdeauna valabilă: „Galicia dă tot ce are! Galicia are totul!” (și ia tot!)

În rest, totul e bine și frumos. Din șapte în șapte ani, cînd 25 iulie pică duminică, la Santiago de Compostella se serbează, cu fast nebul, ceremonia Sfîntului Iacob, făcătorul de minuni; cel mai mare eveniment al Spaniei catolice, pentru care – sincer să fiu – nu mă dau în vînt, fiind repetent la exaltări și habotnicie; cum nu mă dau în vînt să vizitez localitatea Vigo, prea verde-oliv pentru gusturile mele; aici e amplasat cel mai mare port militar din Atlantic (domeniu în care îmi declin competența, fiind soldat neistruit), și... cam atît. *Hasta luego*, la bunăvedere.

POP SIMION

Soare de toamnă târzie: DECEMBRIE ANDALUZ

Ca și cum n-aș ști că acolo sus se află Alhambra, ca și cum nu pentru ea venisem, procedez precum într-un joc de copii inventat pe loc și urmat cu sfințenie, mă închipui obligat să privesc doar spre vârful bocancului, să privesc alături de mine, să privesc din aproape în aproape, amînînd pe cît pot momentul întîlnirii. Mă voi mulțumi să bat cu pasul străzile și casele de azi, închipuindu-mi străzile de ieri, venind de demult, anonim și palid, trezite brusc sub tropotul anilor de dominație arabă. Mulți i-au înjurat pe cotropitorii veniți din sud de Gibraltar și sînt de acord că orice năvălitor n-are cum să evite blestemele suspinelor noastre, dar, parcă uneori cînd evenimentele au intrat sub lespezea neiertătoare a criptei istoriei, ne-am putea socoti datori la disocieri. Prin firea lor, invadatorii rămîn stigmatizați de gestul poficios și de toate cîte înseamnă cizma lor străină fixată pe pămîntul tău de acasă, care poate fi nu numai o prezență străină și dureroasă, ci și ceva rupt pentru totdeauna din suflét. Cunoaștem urgii prea multe și prea mari de acest fel ca să ne tremure glasul în a le condamna. Să ignorăm ce rămîne, numai pentru vina de a se fi legat de cele trecute? Să amînăm a corecta prin această prismă, numai pentru că am apucat să spunem altfel cîndva?

Granada și-a datorat grandooarea prezenței arabe. Acum 2500 de ani se încrepea o așezare numită, mai întîi, Elibyrge, apoi Illiberis. Pierderea vitalității Cordobei a stimulat vitalizarea ei. Vor veni încoace locuitorii vechiului califat, acum căzută sub creștini. Experiența și teama i-a îndemnat la construcție. Două veacuri și jumătate, statul Granada va exista sub soarele andaluz, reușind să acumuleze incontestabile trese de merit în fosforescența vieții. Prelungi companii militare sînt purtate pentru a rețea lăstarul numit Granada din vegetația veacului. În anul debarcării lui Columb, izbînda finală era vestită celor doritori să se știe eliberați de obsesia numită Granada.

Soare de tîrzie toamnă a noastră, sfîrșit de decembrie andaluz...

Mă acoțtează un tinerel cu o cutiuță de lemn subsuoară. Îmi arată pantofii cam neaspectuoși, e drept îmi explică în limba lui că azi e duminică, nu se face ca un băiat chipeș ca mine să... Îi explic și eu, în limba mea, că este ultimul lucru care m-ar ține în loc. El, nu. Cu pantofii mei ar termina cutia de cremă și, gata, s-ar putea duce spre casă sau undeva să mînce. Îl dezamăgesc. Luțesc pasul, pe partea cealaltă se află catedrala. Muzica ei de orgă mă apasă de cîteva minute bune, de cînd tot dau tîrcoale pe aceste străduțe înguste, încărcate de prăvălii, bine puse la adăpost, lăsîndu-ți impresia că se vor nevăgate în seamă, ocolite, ținute la distanță.

De aici, din Plaza de las pasiegaz, îmi rămîne, întregă, sub ochi, catedrala. N-are izbucnirile pămîzeșărite pînă acum în viața Spaniei. Fațada nu relevă decît prin statură gîndurile de început, pornirile lui Enrique de Egas, proiectul său gotic, din anii ce anunțau la noi Voronețul. Diego de Siloe va porni în altă direcție, simțind în ceață suflarea prezentului de atunci. Renașterea. Fațada spre care privesc a desenat-o Alonso Cano, artistul trecut pe lista celebrităților locului. Mare, odihnitoare, receptînd pe de-a-ntregul lumina consistentă, transluclidă, aplicată cu pensula.

Construcție, pe dinăuntru, albă, ca un piept de lebădă privit din depărtare, atît cît pudra risipită pretutindeni să capete dimensiuni monolitice, un întreg încheat prăvălit peste gene făcînd imposibilă detașarea. Patru rînduri de stilpi treflați împart spațiul catedralei. Bolțile se lasă traversate din linii în relief, adunate sub formă de arce și elipse. Altarul — în mai multe registre. Galbenul ia în stăpînire semicoloanele. Sus de tot, două rînduri de vitralii. Cum afară e soare și cer albastru, mă pot considera ajuns să le privesc într-o clipă de inspirație. O cavitate din care totul pare a fi fost dislocat pentru a face posibilă rotunjirea firidei gîndită de 25 de metri diametru și 45 de metri înălțime. Proiecțai-vă într-un asemenea loc și faceți efortul de a evita strivirea, împingerea spre lespezile podelei, încercată altfel decît plecînd.

Tot orașul este împînzit de țigînci care vînd garoafe. Sîntem de „La Navidad“, și ele vor să te facă frumos și fericit. Întîlnesc un grup de turiști, fiecare avînd la butonieră sau în păr garoafe roșii.

În piețe s-au instalat tarabele de sezon. Vînzătorii de suveniruri sînt cu ochii la venirea Crăciunului și au scos la vedere tot ce au: podoabe, găteală pentru brazi, jucării și vagoane de casete cu muzică. Pentru a fi remarcăți cu siguranță în puzderia de chioșcuri, vînzătorii și-au instalat difuzoare ce-ți sparg urechile, la care din cînd în cînd li se aude vocea făcînd reclamă. Azi, totuși mai puțin ca alte dați, pentru că, la radio, se transmite etapa de fotbal spaniolă și s-au adunat mai mulți să vadă ce face Real Madrid cu Barcelona, decît cei dispuși să asculte anoste vorbe ce se pot rosti, cu același efect, și mîine.

Nu mai îmi trebuie nimic. Calc pe trotuarele căutate de ploaie, și îmi simt suflétul ușurat, izbăvit de o povară care, pînă acum dimineață, îmi sta nu doar acolo, ci și în creștetul capului, criunde. Din centrul orașului întorc din nou capul. Alhambra a rămas acolo, peste dealul care este al ei făcînd-o inaccesibilă, izolată, misterioasă. Păstrez imaginea turnurilor tivite pe poale cu rugină și purtînd pe creștet albul veșnic al Sierrei Nevada.

În gară. Coadă la singura casă deschisă. Aștept, între timp umbrela lăsată întinsă se va usca. Doi copii foarte bruneți, unul pe stînga, altul pe partea dreaptă, iau la rînd pe cei de la casa de bilete și fără să zică o vorbă te împing cu cotul, în timp ce îți arată palma întinsă. La ușă îi va aștepta tatăl care, înconjurat de vreo 5—6 plozi, părăsește sala gării, evident nemulțumit de cît au putut culege. Un copilaș, Antonic, se dovedește la înălțime, plînge, plînge și face zgomot cît zece ca el; are niște

bucle de fetiță și neastîmpăr de mînz năraș. Fuge, bate în ușă, este rechemat zadarnic, cînd se vede prins de mîna începîtrilor pe care le aud și acum.

Cu biletele în mîna, îmi rămîne șansa sălii de așteptare; pînă la trei, este destul. Se stă, se fumează se mîncă, într-o gălăgie cu care încep să mă obișnuiesc. O pereche de asiatici — japonezi, cred — pleacă cu rucsacuri zdravene la drum — citesc alături de mine cărțile lor cu semne de neînțeles. Vor pleca curînd, vor pleca și femeile ce vorbesc de parcă ar sta una la Calafat și cealaltă la Pașcani. Rămîn niște copii mici, care salvează onoarea firmei și, astfel, atmosfera nu pierde din farmec.

Gară mică. Își mai completează liniile, se repară, nimerim aici în plină improvizație. Se face rece. Ce va fi fost în mintea mea cînd mi-am lăsat la hotel, în Madrid, pardesiul și fularul? Pișcă virtos, noroc că peste zi a fost cald iar seara mă găsește deja la adăpost.

Mintea omenească a fost încercată de lăcomie și știm bine unde a dus. O specie de avarie există și prin această parte de lume, o poftă neascunsă de a avea, de a încropi, de a agonisi, o putere drăcească de a transforma în realitate visul de peste noapte, avînd grijă ca nu cumva prin convertire să se piardă ceva din substanța fantasmiei.

S-a vorbit fără oprire despre Curtea Leilor, au fost rostite cuvinte fără egal despre dansul de arce care o mărginesc, despre coloanele sticloase ce le susțin, despre minunăția întregului. O curte patronată de lei ce poartă, domestic, povara dulce a fîntîinii în trombă. Vorbe grele descriu biete dobitoace, urîcite e drept, schimonosite, special parcă drese cu mîna pentru a nu mai rămîne nimic din eleganța regală a regelui junglei, din ținuta-i nobiliară, din gestul maiestuos ignorînd nimic și nimicnicile. Cîndva, într-un oraș mexican, furat de insolitul situației, m-am lăsat fotografiat sub un sombrero, alături de calul, desigur împaiat, al fotografului. „Mai toți, ce cal ți-ai ales și tu, parcă e vacă” avea să observe supărat băiețelul meu, nu fără dreptate, privind poza în cauză. Cam așa și aici. Cred mai degrabă în vocația umorului la meșterii îndepărtați cîți vor fi fost, dibăcia metamorfozării de dragul metaforei sau parcă mi-ar place să cred că, la mijloc, stă și ceva răzbunare. O vendetă cine știe de cînd venind, concretizată în convertirea leilor în niște dulăi de duzină și încrezuți și incapabili să sesizeze ce se întîmplă cu ei.

Abenserrahii ar fi fost decapitați în această incintă. Sala rezervată lor stă mai încolo, stăpînită de o cupolă cu pendantsivi de stalactite. Istorii confuze se încrucișează peste mormîntul nefericiților cavaleri, numele lui Boabdil circulă ca o fantomă neliștită la întîlnirea cu suspinele lor. De ce și-au scurtat viața și din vina cui legenda nu caută răspuns. Rămîne în Alhambra semnul trecerii prin lume a unor inși de semn bărbătesc și neam vestit.

Peste tot, stucatură de prețioasă compunere, plafoane brodate, arcuiri și cupole din umbra cărora privesc spre noi întîmplările, îngropate sub lespedea timpului. Șapte suverani din Sala regilor, clipele de plăceri din Sala celor două surori, pașii indecși din Grădinile Daraxa, trecerile des repetate pe sub porteluri înrobitoare și în umbra turnurilor cu nume palpabile Mihrab, Damasc, Judecații, Fierului, Captivului.

Cînd condițiile permit, se desprinde timpul de muncă de orele odihnei. Generalife înseamnă grădini suspendate, verdeată, răcoare, tuburi de apă susurînd în pleasna florilor și parfumurilor. Casa de vară a mai marilor zilei. Vegetație pînă la saturație, portocali cu ciorchini zdрави, de fructe, ușor necoapte. Parcurile ne vor aduce aminte de aventurile lui Stan și Bran la Oxford. Flori și pereți de verdeată decupați după modeluri de vechi cetăți medievale.

Alcazaba, turnul greoi, de vîrsta cea mai veche din Alhambra, nu are ce căuta aici. Au fost la început 24. A rămas doar el. Poate doar asta să-l scuze, în grobianismul său deloc ușor de acceptat. De aici se vede totul. Alături Alhambra, tăcută, retrasă, în sine, cum o vedeam în prima clipă, deloc dispusă la intimism, știutoare de cîte are și dornică să se lase căutată, descoperită. Atunci o acceptam așa. Acum oștii și poate încerca orice. Am păreri mele formate pe viu, incasante la impresii de suprafață.

Jos la picioare, parcul cu portocali, uitați acolo, lăsîndu-i și fructele să-și piardă gustul, culoarea, să se topească pe picioare, în indiferența privirilor de ocazie, ajungînd smochinute și fără căutare. Nici o diferență între ce văd acum și perele pădurețe de la noi. Pădurea, cu vinișoare încă verzi dar îmbătată de tăria nopților și devenită, în consecință, gălbuie, arămie, înțesată de părul sur al unor copaci mai grăbiți, deja rămași fără frunze.

În dreapta, orașul tot, cu catedrala, cu casele albe podite în țigla, cu blocurile noi mirosînd și aici ca pretutindeni a modernizare și șapirograf. Drept în față; o măsură singuratică trage o linie demarcatoare între ce este oraș și ce este dincolo de el. Văd către dreapta coline înalte, le-aș putea numi fără a greși, munți, spinări negre, involburate. Ele se îndoaie în jurul Granadei ca un zid bărbătesc, protector, a liniștire. N-a reușit s-o apere. Pămîntul, cît se vede ar putea vorbi despre cruntele dispute, devenite legendă.

În sfîrșit, Sierra Nevada. Dar, de ce, în sfîrșit? Granada este aici, unde totul s-a făcut de om, dar și dincolo de mușchi întinși, ca într-o sculptură de Rodin. Viața nu stă chiar dacă am dori-o în viroage unde, la un moment dat, apa curge cu intensitate mai mare. Este mijloc de decembrie, la cîțiva metri de mine stau frunzele abia colorate a lămîie, dar acolo, pe Sierra Nevada, zăpada este la ea acasă, culmile îmbrodite de nea ating cerul, făcînd casă cu norii în sfîrșit ajunși să dea mîna cu ceva ce ține de țărîna terestră.

Sus, ca într-o pînză căutată, stă soarele, și el filtrat acum — după ce toată ziua a alergat slobod — de pînza de păianjen a serii.

Alhambra privește la toate și se retrage din nou către sine, făloasă de cîte are.

De pe terasa de sus a turnului se vede incinta brăzdată de pereții cîndva ai camerelor locuite. Cactușii și-au făcut loc pe una din laturi și au crescut liniștiți. Nu-i tulbură decît țacănitul aparatelor de fotografiat, ropotul gîfîit al pantofilor pe dalele de piatră.

Într-o vitrină au fost adunate ghiulele de platră. Or fi avînd și ele istoria lor. Îmi iese în față o placă: „În memoria lui Jose Garcia, care cu prețul vieții a salvat de la ruină Alcazarul în 1812”. Am timp să trec încă odată prin sălile și grădinile Alhambrei, temător să nu uit ceva din cîte mi-au ieșit în cale. Mă gîndesc că, dacă uităm ceva și uităm destule, avem scuza lipsei de importanță, de interes.

Să fie la Alhambra ceva nedem de reținut?

Admit ipoteza traversării Granadei fără a ști unde mă aflu, extind presupunerile pînă la a crede că nimic din ce văd nu izbuteste să facă, în mintea mea, priză cu ceea ce cunosc sau pot, prin extrapolare, cunoaște. Ce mi-ar putea ajuta filamentul interior să perceapă că stau la doi pași de Alhambra și ce m-ar înlezni să înțeleg, să trăiesc, să exalt la realitatea că da, Alhambra, întreagă și fosforescentă, seducătoare, numai freamăt și numai cîntec, strivitoare și fără înțelegere pentru tine, stă, cum spuneam, doar să-nținzi mîna pentru a-ți lăsa degetele în seama catifelei în care stă învelită, ferită de încercările zgurii.

Ce m-ar putea ajuta să simt fluxul nevăzut, emanațiile-i melodioase, plutind ca o părere, în căutarea frunții pe care, odată prinse, transformă, prin subjugare, în boală?

Niște ziduri groase și insipide și fără alt merit decît acela de a fi înălțimi întărite, profitînd de virful dealului și de pantele-i abrupte și de neorînduiala lor, cute de fustă țărănească, pliuri neordonate făcînd și mai de neatinș culoarea și tot ce s-a așternut pe întinderea ei.

Ca la orice cetate, drumuri piezișe caută golul porților, lăsate cu greu să frîngă robustețea pereților împrejmuitori. De ce ar fi acolo, tocmai acolo, Alhambra? N-am dormit toată noaptea gîndind și pîndind momentul cînd pasul meu va putea să-și asculte trecerea vinovată peste pietrele lustruite de mersul legendei și al vedeniilor și al zilelor și nopților nelumești ce și-au găsit culcuș nicăieri altundeva decît în Alhambra. Ne-ar fi putut preveni numele în care s-a refugiat atîta prozaism, usturîndu-ne, făcînd să înțelegem, prin compensație, greșeala de a învia locuri sterpe, sărăcăcioase, neprimitoare prin numele lor dat în clipe de inspirație. Aici este pe dos. „Castelul roșu” a dat glas Alhambrei — numelui și tresăririi sale de început. Aș fi preferat să nu știu asta. Rămîneam la părerea mea că Alhambra nu poate fi decît logodnica celui mai chișcăi crai al lumii, sortiți să se caute o viață de om și să rămînă departe unul de altul căci acolo unde lipsește un bob de nefericire mintea se scrîntește și anii pot trece asemeni valurilor unde stîncile au uitat să iasă la plimbare. Citesc urma de nenoroc din privirile acestei fecioare maure, o văd împletindu-și părul stînd la fereastra unde știe sigur că pe scara de mătase țesută din lacrimile ei va coborî din chiar ghiocul lunii, fiul de domn proorocit. Sătule de așteptare, pleoapele se vor rosti peste ochii înroșiți și sub streășina lor se vor naște din nou ca și aseară, ca și seara trecută, clipele desfătării cu nimic uitat și cu fiecare lucru la locul lui, cu treceri fără oprire dintr-o parte în alta a palatului cu povești.

Alhambra, de ce ne-am putea gîndi altfel, este nimic altceva decît o poveste, ce zic eu poveste, o carte întreagă avînd peste pagini, filigran de argint, ovalul plătînd de fată maură cu ochii pe geam și gîndul la lună.

Poarta dreptății. Acces monumental, pe sub tîmpla turnului de pază, vechi de șase secole și mai bine. Intrăm neîndoielnic într-o fortăreață. Cheia aceea încercînd fără șanse să prindă degetele răs-firate... Simbolul puterii de a deschide. O poartă rămîne la discreția lacătului dar și cîte inimi nu resping gîndul apropierii și gestul utilitar al cheii.

Sîntem mulți. Veniți, de unde, cine știți? Cineva și-a adus cîinele și urcă împreună cu gîndul la gazonul promis pentru zbenguială. Îl și văd alergînd nestingherit pe sub arcadele maure, în admirația unui grup de tineri care fumează cu poftă, fără să le pese de filigrane, de grafierile migăloase, de tot ce se ține de ochi. În Patio de los Arrayanes, doamna cu cățelul, îmbătăită de admirație privind patru-pedul voinic, explică probabil cum îl hrănește, ce regim termic are de a putut crește cît alții într-un an.

Soarele, privește, iată-l deasupra zidului, căldura pătrunde în haine, în piele, în case. Un perete în față, primul care iese în drum. Arcadele, șapte ca totul, cea din mijloc dublă. Catul superior are și el ferestre în arcade și aceeași deschidere amplă, ca o sprinceană, peste ochiul intrării, sprijinită pe colonete. Și mai deasupra balconul, alte arce, curioasă fiind linia desenului în trepte, a briielor din mijloc. Este construcția comandată de Carol Quintul, infatigabil în epocă, amator să fie prezent în vecinătatea alcazarului granadin cu bizona rotundă înscrisă într-un pătrat. Altfel atrăgătoare, ieșită din mîini de meseriași care știau cam ce înseamnă renașterea italiană dar n-au priceput să n-au vrut să știe ori nu s-au îndemnat să explice că o asemenea treabă nu se cade s-o lipești de ceva prea departe, prea altceva, ca să suporte proximitatea.

Devastator acest portal terminat sus în triunghi peste care tronează figuri alegorice. Lateral, de fiecare parte, porțile de acces, reduse pe înălțime, avînd deasupra, în medalion, călăreți spumegoși, împodobiți cu steag de luptă. Două rînduri de ferestre crestează peretele fațadei, cele de jos dreptunghiulare, cele de sus circulare. Capătul de sus al coloanelor imită streășina și se învecinează cu un briu de mătase — cap de taur și rozete, în alternanță. Etajul este tratat separat. Coloane gemene se înalță cît jumătatea ferestrelor. Medalioanele sporesc, găzduind scene mitologice avînd în atenție tauri sau miei.

Dar nu de el ne arde acum. Granada se vede de aici întreagă, turlele și acoperișurile și zgomotul roților au ceva straniu, neacceptabil, ceva de corp străin, îndepărtat și rece. Nu înțeleg acum, prea bine, de unde acest iz de străin, de neaderență, de separare certă între noi, dealul în tot ce e pe el, și orașul cu tot ce are la îndemînă.

Îmi va cădea privirea pe o placă unde se poate vedea „Washington Irving a scris în această cameră în 1829 Poveștile Alhambrei”. Încăperea nu are nimic special. Doar priveliștea Granadei, cuprinzătoare, descriptivă, dioramă binefăcătoare ochiului avid de contrast. Pentru că Alhambra nu admite alt mod de a o percepe și apropia decît dibuindu-i din capul locului tenul nepereche, fruntea fără egal,

timpul construit după reguli folosite doar o singură dată, în cazul său, și aruncate apoi, sub formă de cenușă, spre cele patru puncte cardinale. Alhambra, deci, și restul lumii.

Dintr-odată cerul se întoarce în loc. Noi, cei de acum câteva minute, parcă am sta ficși iar prin fața fotoliilor unde ne-am instalat defilează crîmpele din existența lumii — Alhambra e altceva decît un segment al trăirilor omenești — ne vizitează, vin aproape pentru a trece mai departe, secvențe care prin însumare compun ființa Alhambrei, nașterea și nemurirea ei. Senzația este aceasta: noi stăm, noi sîntem imobili și ea avansează către punctul de observare, loc de judecată, de asimilare, de înădire a caleidoscopului vrăjit Alhambra.

Mexuarul. Nu interesează ce judecăți vor fi emis notabilitățile vremii meditănd la pricinile și zădărniciile momentului. Stau cu ochii pe pereți și îi număr: 11 registre, unele de peste un metru lățime; plafonul lucrat în trei brii distincte. Și n-a fost decît o obișnuită sală de judecată, devenită capelă din ordinul lui Carol Quintul. Astăzi, un loc de trecere, semnal de avertizare, deschizător de pîrtie, contractul direct, real, material cu Alhambra. Pînă acum eram lîngă ea, o simțeam în aer, porii ne semnalau parfumul de arbore exotic, de vietate necunoscută, de pol magnetic. Acum sîntem ai ei, ai ei și ai poveștilor ei despre Alhambra, fondatorul, omul cu fața de aramă, descendent din neamul lui Beni Nasar (cel ce trimitea la înmormîntarea lui Alfons al X-lea o sută de călăreți mauri de ranguri diverse, pentru a însoți sicriul purtînd fiecare în mîini o luminare aprinsă) despre Yusef Abul Hagig, fire blindă și căutătoare de liniște, întemeietor de școli în sate. De Boabdil, el rey chico... Curtea Mexuarului — cit să clipești din ochi în căutarea a ce urmează. Camera aurită se găsește alături, curtea de mirt drept în față. Începi să te dumirești. Prin moscheile cu care au împînzit pămîntul călcat de tălpile lor, maurii au vădit bun gust și ambiție. Toată căldura și nerăbdarea și mîgala din ființa lor s-a tradus în filigranele adăposturilor de cult. Alhambra e patima născută din știința consumării vieții de fiecare zi. Între două rugi, se nasc năvalnice clipele traiului zilnic care înseamnă de toate și poate ajunge să nu însemne nimic. Alhambra a ținut cont de toate și s-a rostit pe sine. Curtea de mirt — o prelungă incintă mărginită de tufe mereu verzi, umezită de boarea fîntînilor, luată în stăpînire de oglinda bazinului colorat de cer și de soare. Salonul ambasadurilor — încăperea unde erau primiți trimișii statelor prietene, probînd prin dimensiuni cuprinderea solilor, numărul lor ridicat, ilustrînd prieteșugul la el acasă. O cupolă în lemn de cedru, pereți căftăniți cu broderii în piatră și însemnați de înscrisul caligrafic.

NEAGU UDROIU

MOZAICURILE de la Sabratha

Răzlețite de altele, cinci coloane, dintre care una retezată de la mijloc, răsrînte trandafiriu peste priveliștea albastră a cerului și a mării, sînt cele dintîi imagini pe care le am despre Sabratha romană. Aliniate pe o coastă stingheră din trupul strivit al templului Liber Pater, mi-au atras luarea aminte dintru început. Brațe surprinse în grațiosul gest al ofrandei, grele de frunzele și florile capitelurilor corintice. Puternice strune ale unei harfe uriașe peste zarea senină, cînd mi-au ajuns la ureche zvonul valurilor izbite de țărîm și întortocherile vîntului printre ele. La picioarele lor Sabratha secolelor II—IV e.n. În partea suspusă operațiilor de reconstituire din zilele noastre, rămîne în amintirea mea ansamblul de podiumuri, trepte înalte care nu mai duc nicăieri și pietre răsturnate ca și cum ar fi trecut fierul plugului peste ele, împresurare de trunchiuri poroase, masă brună risipită printre ierburi uscate. Coloanele, cum stau în poziție verticală, și zidu-

rile care abia se țin din bucăți parcă fumegă, prinse în magia luminii și a depărtării.

Împreună cu Oea, Tripoli de astăzi, capitala Libiei, și cu Leptis Magna, oraș imperial pe vremea romanilor, locul de naștere al lui Septimiu Sever, Sabratha s-a numărat printre cetățile cu faimă în istorie. În această formație au rămas în peisajul antic al bazinului mediteranean cu denumirea dată de greci, Trepolis. Adică trei orașe. Amprentă a valorii perpetuată asupra întregului ținut al Tripolitaniei. Vechimea așezării este socotită în secole. Sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul celui de al V-lea î.e.n., cînd țărmurile joase ale Tripolitaniei au fost frecventate de cartaginezi, servindu-le ca adăpost și loc de manevră. În schimb, despre compromisul cu pămîntul al acestor oameni cu reputație de navigatori milenari dau de înțeles fundații de ziduri de la sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n., descoperite în vecinătatea templului roman

Liber Pater, în perimetrul vechiului for și în temelile citorva edificii publice și case particulare, printre care zac răsturnate, în zilele noastre, coloane și divinități din marmură ale lumii romane.

La 76 km de la Tripoli spre apus, către granița Tunisiei, Sabratha este un punct de atracție pentru cine prețuiește frumusețea nobilă a vechimii pietrelor. Aici, în mod deosebit, a mozaicurilor. Nu pentru motivul că Sabratha ar fi unica deținătoare în Libia a unor asemenea particularități de construcție, ci pentru calitatea execuției. Acestea pot fi admirate în muzeu. Două mari panouri hexagonale încadrează intrarea uneia din săli. Transferate din băile denumite ale lui Oceanus, unde au fost funduri de bazine, ele reprezintă pe Neptun și Diana. În încăperea plină de busturi ale împăraților romani, statui ale conducătorilor de oști și ale cetățenilor de vază ai orașului, cele două reprezentări mitologice imprimă ansamblului o stranie expresivitate.

În degradeuri de albastru, capul lui Neptun, zeitate despre care Herodot pretinde

că grecii ar fi luat-o de la libieni, lasă impresia că se străvede printre unduiri de ape. Plete, ele însele din fuioare de valuri, par supuse mișcărilor capricioase ale curentilor de aer marini. De ele, agățate în treacăt, rătăcitoare ierburi și flori sălbatice. Doar gura e sîngerie, carne spintecată de viețuitoare acvatice. Din fizionomia lui Neptun, ochii se cască aidoma uriașelor surpări. Goluri amenințătoare realizate din albastruri întunecate pînă la violaceul bățînd spre negru. După cum, pletele în mișcare de val cresc în vinișoare aurii spre soare ca să se risipească apoi ușor din azuriu spre albul spumei strălucitoare de sare.

Cu fuioarele părului împinzînd rămurișul de pădure tinăra ca ațele unui păianjen uriaș, celălalt cap, al Dianei, este alcătuit din degradeuri în care ocrul joacă rolul culorii de bază. Ocrul care trece de la albul greu de lumina tare de sus, pînă la brunul întins peste nisipurile îmbibate de apă, trecînd prin tonurile blînde ale mîerii cînd razele se fugăresc jucăuse printre pletele tremurînde sub adierea brizei.

O altă sală din muzeu, destinată în exclusivitate pardoselii în mozaic din bazilica lui Justinian, reconstituie pînă la detaliu corpul principal al monumentului pentru a servi drept cadru elocvent mozaicului. Sala a fost construită anume, în dimensiuni neobișnuite față de celelalte încăperi, foarte înaltă, îngustă și lungă, pentru a reprezenta interiorul bazilicii. Tambure cu începuturi de coloane mărginesc pe lung mozaicul desfășurat ca un amplu covor oriental, la unul din capete fiind amplasate cîteva trepte sugerînd urcarea către amvon. Iscușința alcătuirii acestei pardoseli din bazilica lui Justinian justifică, în contextul scrierilor despre epoca împăratului bizantin, admirația istoricului Procopius din Cesareea. Vizitatorul neavizat se poate crede surprins în țesătura unei broderii vegetale din puzderie de ciorchini și frunze, îndreptate într-o unică direcție, în jos, sugerînd greutatea ciorchinilor iviți din trunchiul noduros al viței de vie, pe mijloc, în lungime, cît ține mozaicul. Păsări cu penajul viu colorat își fac loc prin hățșul verde. În primul arc al tulpinei tronează un fenix. Deasupra, alte două brațe ale tulpinii se înnoadă ca să prindă la mijloc un pitpalac în colivie. Iar de jos, de unde tulpina nu a prins încă să se ramifice, un păun cuprinde cu privirea blajină încărcătura de zboruri de flăcără, de la acela subțire și alb al egretei, la acela lent și albastru al raței sălbatică.

Dincolo de zidurile muzeului, printre coloanele corintice (corinticul predomină la Sabratha), printre sfărîmături de capiteli căzute și blocuri de piatră îngrămădite, așa cum au rămas de la excavare, mozaicurile dau unitate intimă golurilor căscate de eroziunea timpului. Sînt porțiuni unde succesiunea de modele, de astă dată geometrice, ca la așa zisa casă cu peristil, se repetă în brun și bej, pe dimensiuni mari, dînd impresia tot a unui covor oriental, în coloritul tipic libian. Covor greu și totuși fragil, căci adesea, pete de pămînt roșu, ca o rană deschisă, arată locul unde nu numai timpul, ci și mîna omului a smuls mai crud și a înstrăinat.

Înaintînd printre ruine, la marginea dintre cetate și mare, acolo unde piatra aspră a zidurilor a fost mai mult roasă, inseparabil de peisaj apare trupul în marmură, fără cap, al unei femei romane. Parcă atunci ieșit din valuri, așa cum i se lipește faldurile îmbrăcăminții punîndu-i în valoare o coapsă, umerii, torsul, trupul continuă să lase impresia că e înfiorat de briza dinspre mare. Cetatea este vecină cu marea. Țărnuț de rocă înnegrită, ca de lavă groasă, pietrificată, este în contrast cu fluxul de culoare al coloanelor care înaintează spre mal. Ele aparțin marelui for, Capitoliului, monumentelor dedicate lui Hercules, Serapis, Isis. Privindu-le, îmi vine în minte observația lui G. Călinescu: „Se pare că un singur ochi de artist a văzut locul, tonul materialelor, nuanța luminii solare și a decis construirea întregului“. În acest sens,

teatrul roman este încă un argument. Este vorba de arhitectura de orgă a scenei dominînd spațiul semicircular înțesat de lungi bănci de piatră. Spațiu unde sunetul, rostit la nivelul scenei, se aude perfect pînă la ultimul rînd de bănci. Arhitectura de orgă vine de la suprapunerea pe trei nivele a coloanelor de dimensiuni oarecum reduse, formînd concavitatea necesară propagării sunetului. Același desen exact, pe care l-am mai remarcat, îmbogățește cu basorelieful toată fațada de jos a scenei. Adevărată istorie a teatrului și a cetății immortalizată în marmură, realizînd un briu expresiv din curgerea nișelor, alternativ semicirculare și rectangulare: măști ale comediei și tragediei, filosofi vorbind, un mim în spectacol, Fortuna revărsîndu-și coșul, Roma și Sabratha, personificate, dîndu-și mîna în aclamațiile soldaților, pe fundalul jertfirii unui taur.

Această condensare de frumusețe nu se limitează la edificiile publice. Sabratha romană, ridicată pe temelii puse de colonizatorii cartaginezi, este printre puținele orașe care păstrează în bune condiții, locuințele particulare. Acești războinici cumpliți, care au fost romani, în „clipa lor de generozitate“, cum ar fi spus Henri de Montherlant, au transformat așezarea din fortificație în oraș, gîndit cu piețe și loc de judecată, în chip de opere de artă. Literatura păstrează un amănunt despre Sabratha. Pe treptele bazilicei, Apuleius din Madaura, autorul cunoscutei cărți, *Măgarul de aur*, a rostit faimosul text al apărării sale de învinuirile localnicilor că, venetic, s-ar fi însurat cu o văduvă bogată pentru averea ei. Se află în acest text cunoscuta *Apologia*, înțesată de viață, durere, surpriză, dorința de a se face înțeles și crezut a celui care îl rostise, nu numai zbuciumul unui om, ci imaginea lumii romane din secolul al II-lea, cu tot ce a însemnat înflorire, dar și cu intrigile, conflictele, josițiile generate de lăcomia pentru moștenire.

De la casele romanilor, locuitorii de azi au luat obiceiul îngrădirii locuințelor cu zid de coloane și a pardoselilor în mozaic. Numai că, pe vremea romanilor, mitologia a pătruns familiar în case odată cu pardoseala ornamentată, a contribuit la menținerea emoției și exaltării în temple, s-a integrat în structura edificiilor publice, a căror funcție este adesea dedusă azi tînîndu-se seama și de semnificația lor. Tot de la romani au preluat oamenii și ținuta solemnă cu togă. Așezarea arabă din imediată apropiere, impresurată de portocali, dafini și cimbru, are destule tangente cu Sabratha romană. Libienii au preluat-o ca pe un atribut al pămîntului lor. Ca toate așezările greco-romane care împînzesc țărmul Mediteranei africane, Sabratha nu este o convenție a istoriei. Ea s-a integrat, odată adusă la lumină de sub nisipurile invadatoare, personalității de neconfundat a țării.

CORNELIA ȘTEFĂNESCU

Doriți să faceți o călătorie în timp? Din secolul nostru vijelios și rațional în evul mediu îndepărtat, domol, încărcat de legende? Dacă răspunsul este afirmativ, vă invităm să poposiți la Tallin, un oraș uimitor, situat pe țărmul Golfului Finic, unde pe parcursul mai multor secole s-au păstrat cu înfățișarea lor inițială străzi, piețe, biserici, un complex unic de locuințe, datînd din secolele XIV—XVI.

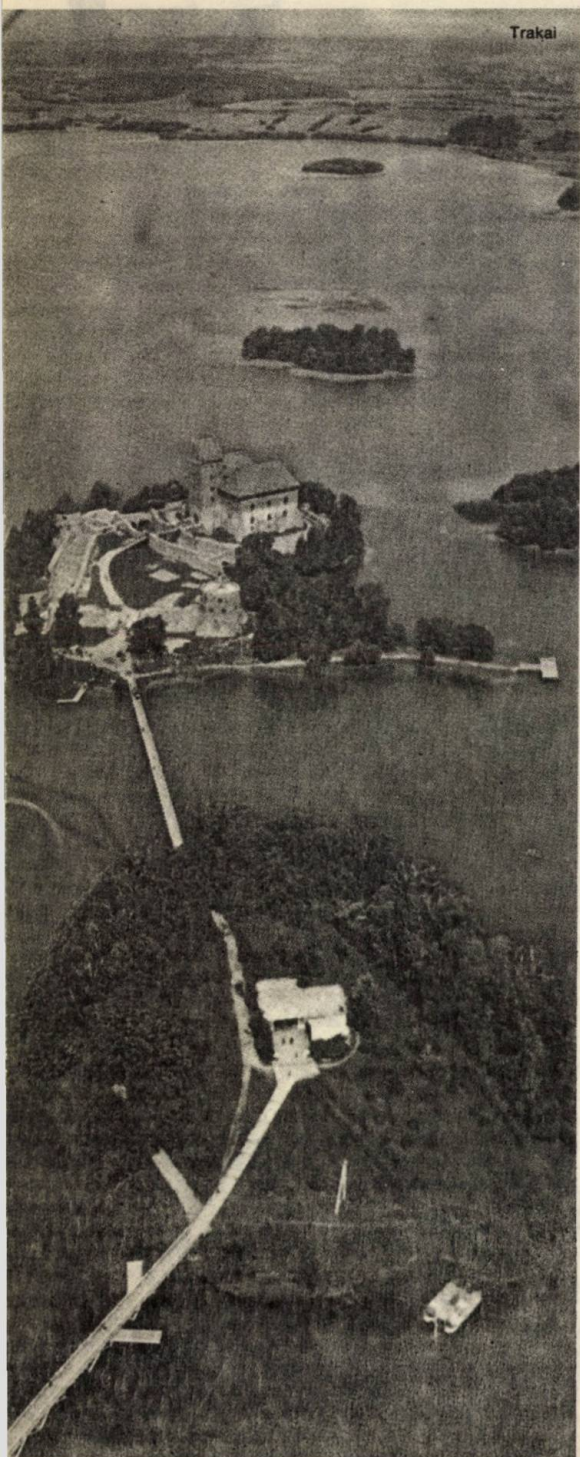
„Micul oraș este aidoma unei mari cetăți“, astfel îl consemna pentru prima oară pe o hartă, în anul 1154, geograful arab Al Idrisi (n.t. Al Abu'Abdullah Muhammad, geograf și cartograf arab. A trăit între anii 1100 și 1165). Cetatea cu 50 de tunuri, cea mai de temut de la Baltica, așa avea să devină ea în evul mediu. Astăzi, capitala R.S.S. Estone pare un oraș înadîns durat pentru turiști. Alături de Moscova, Leningrad, Kiev și Soci, Tallinul se numără printre cele mai importante centre turistice ale Uniunii Sovietice. Demult și-au schimbat „profesia“ forturile puternice, zidurile inexpugnabile și bastioanele înalte. Pe versanții lor crește acum liliacul, iar în fosele șanțuri de apărare ale cetății plutesc lebede

Prin republicile baltice

grațioase. Întreaga zonă istorică a Tallinului a fost declarată zonă ocrotită de stat. În clădirile vechi s-au instalat confortabil magazine de suveniruri naționale, chioscuri de flori, faimoasele cafenele ale orașului. În Marea breaslă și în tur-

Trakai

nul tunurilor „Kik-in-de-Kiok“, care înseamnă „Aruncați o privire prin bucătării“ (aluzie la înălțimea mare a turnului, de unde puteau fi văzute, prin coșul de fum, gospodinele trebăluind în fața vetrelor,) s-au instalat muzee de artă, în fosta casă a neguțătorilor — teatrul tinetului, în fosta Mănăstire dominicană și în clădirea primăriei se organizează concerte...

Colindând prin Orașul vechi, turiștii vor cunoaște numeroase obiective turistice interesante ale Tallinului. Printre acestea se numără biserica Oleviste care a fost la timpul său una din cele mai înalte construcții din Europa (159 de metri) și este, și în zilele noastre, inclusă ca reper în manualele de pilotaj marin; Domul, de la a cărui zidire s-au împlinit 750 de ani și care este o excelentă mostră de stil gotic estonian; „Margareta grășana“ — un turn masiv, care la timpul său a apărat orașul dinspre port, „tală“ ei atinând transversal 25 de metri.

Dar Tallinul nu înseamnă exclusiv istorie. Capitala R.S.S. Estone este în același timp cel mai mare centru industrial al republicii, unde se produc excavatoare și jucării, tranzistoare și iahuri, motoare electrice și bomboane, cabluri și pianе, radiocasetofoane și podoabe artistice meșteșugite. Tallinul mai este și un mare port comercial la Baltica, de unde pornesc nave spre toate continentele; el este totodată orașul științei și al studenților, cu Academia de Științe a R.S.S. Estone și aproape 40 de institute de cercetări științifice, cu 4 institute de învățământ superior și conservatoare; este centrul cultural al republicii, numărând peste zece muzee, cinci teatre și o filarmonică de stat, ale căror afișe oferă posibilitatea alegerii unui spectacol în oricare dintre genurile preferate: de la balet la dramă, de la muzică la tragedie, de la spectacolul de păpuși la concertul simfonic.

Itinerarele turistului includ excursii și în alte orașe ale Estoniei:

- în străvechiul Tartu, unde se află o celebră universitate, una dintre cele mai vechi din Uniunea Sovietică și din Nordul Europei. În biblioteca ei, care numără 3,5 milioane de volume, se păstrează manuscrise ale lui Petrarca și Lavoisier, gravuri ale lui Rembrandt, autografe ale lui Ludovic și Napoleon, disertații ale Mariei Curie...

- în orașul stațiune balneară Piarnu, veritabilă perlă a Balticii, care oferă clipe de destindere în mijlocul dunelor de nisip de pe țărmul golfului Piarnu, cu cea mai caldă apă din Marea Baltică;

- în pitorescul Viliandi, cu vestigiile unui străvechi castel durat de un cavaler pe malul unui lac cu apă albastră, unde turiștii pot face plimbări cu barca pe lac și admira peisajele caracteristice sudului Estoniei.

Dacă Estonia este, așa cum am văzut, situată în nordul Republicilor Baltice, extremitatea sudică a acestei vaste zone o ocupă R.S.S. Lituaniană — cea mai mare dintre cele trei Republici Baltice, ținut al lacurilor și colinelor, al dumbravelor scăldate în umbră și plajelor marine, ținut înconjurat de dune și de păduri de pini.

Dintre orașele Lituaniei, Vilnius, capitala republicii, se detașează net prin frumusețea și originalitatea sa. Acesta este un oraș-muzeu, dar în același timp și oraș-prototip pentru construcția de așezări urbane moderne, este, în sfâr-

șit, centru economic, cultural și comercial al republicii. Faptul întemeierii orașului este considerat anul 1323 când, așa după cum atestă cronicile, marele cneaz Ghediminas și-a mutat de la Trakai capitala aici. Până în zilele noastre, vechea cetate de pe muntele Ghediminas rămâne una din podoabele străvechiului Vilnius. În prezent, în încăperile castelului funcționează muzeul de istorie al capitalei lituaniene.

În fizionomia Vilnius-ului, se împletesc strâns elemente ale vechiului cu cele ale noului. Străduțe înguste ale orașului medieval, pavate cu chirpici, care păstrează cu grijă semnele goticului și Renașterii — embleme ale unor ateliere, felinare, porți din fier forjat. Mici curți interioare cu balcoane. Remarcabile monumente arhitectonice în stil baroc — catedrala Petru și Pavel împodobită cu 2 000 de sculpturi, catedrala Sf. Anna, veritabilă capodoperă a goticului târziu, construită în secolul XVI, care se distinge prin suplețea, execuția ajurată și armonia formelor. Micile curți ale Universității de stat din Vilnius, fondată încă în secolul XVI. Partea centrală a orașului este împrejmuată din toate părțile de cartiere noi. Malul râului Neris și colinele împădurite care înconjoară capitala lituaniană sînt străjuite de case moderne, luminoase.

Relieful a fost folosit aici în chip ingenios, vastele suprafețe acoperite de verdeț, întinse spații deschise, tradițiile arhitectonice lituaniene se îmbină toate în chip armonios cu tendințele moderne ale construcției de locuințe.

La 100 de kilometri de Vilnius se află orașul Kaunas, al doilea ca mărime din Lituania, și el inclus în itinerarele turistice.

Kaunas-ul este numit adesea orașul muzeelor și al colecțiilor. Aici poate fi văzută cea mai mare galerie de tablouri din Lituania — peste 800 de pînze de Rubens, Rafael, Goya, Murillo, Velázquez și de alți măști ai picturii vest-europene. Tot aici se mai află: Muzeul de stat din Kaunas, cu o bogată colecție de arme; Muzeul de artă „M. K. Ciurlionis”, care posedă între alte exponate și o vastă expoziție de lucrări ale celebrului pictor și compozitor lituanian al cărui nume îl poartă; muzee ale ceramicii, zoologiei, literaturii, pedagogiei... Există chiar și un muzeu unic în felul său în lume, anume muzeul dracilor, care în fiecare an este frecventat de 300 de mii de turiști sovietici și străini și care numără peste 1 000 de statuete de „împieliați” executate din lemn, metal, sticlă și ceramică.

Care dintre turiștii veniți în R.S.S. Lituaniană nu ar vrea să viziteze Trakai-ul, fosta capitală a Lituaniei, unul dintre cele mai încântătoare, locuri de pe cuprinsul republicii! Înconjurat de o salbă de lacuri pitorești, el se numea pe bună dreptate în trecut orașul de pe apă. Aici se află cetatea Trakai, durată pe lacul Galva, construcție istorică și arhitectonică unică, datînd din secolele XIV—XV. Această fortăreață de temut, care a respins nu o dată atacul dușmanilor, și-a coborît acum ospitalieră podurile pentru accesul turiștilor.

Itinerarele turistice-ului, care străbat Lituania, includ vizitarea unor locuri legate de memoria celor căzuți în Marele Război pentru Apărarea Patriei (1941—1945), a orașului Paneriai și satului Priepiui, excursii în tînărul oraș al electricienilor Elektrėnai și la Druskininkai,

cunoscută stațiune balneară a republicii; vizitarea unui muzeu sub cer deschis — satul Rumšiškės.

Impresia pe care o lasă vizitatorilor Republicile Baltice ar fi incompletă dacă ei nu ar cunoaște și R.S.S. Letonă, cu diversitatea priveliștilor sale și vastele păduri de conifere, cu tărîmul de chihlimbar al Golfului Finic și numeroasele monumente arhitectonice și istorice.

Pe ambele maluri ale fluviului Daugava, la vărsarea lui în Golful Finic la Marea Baltică, se întinde orașul Riga, capitala Letoniei, cel mai mare centru industrial, științific și cultural al republicii.

De cîte ori se filmează în frumosul oraș Riga (și acest lucru se întîmplă destul de des — se vede că străduțele ei confortabile au ceva ce place regizorilor creatori de basme feerice și comedii lirice) cadrele se derulează de obicei pe un fond de muzică de orgă. Căci tocmai aici la Riga se află celebra orgă a Domului, una din cele mai bune din lume, sub aspectul frumuseții și purității sunetelor. Gama sonoră neobișnuit de bogată o conferă cele 6 768 tuburi mai mici sau mai mari, cu lungimi cuprinse între 13 milimetri și 10 metri. Sala de concerte a Domului poate adăposti 1 500 de oameni, dar biletele pentru orice concert se epuizează de regulă cu cîteva zile înainte, și de aceea turiștilor li se rețin din timp locuri.

Domul, cetatea Rigăi, Porțile suedeze, biserica Sf. Petru sînt numai cîteva din cele aproximativ 80 de monumente istorice și de arhitectură concentrate în Vechea Riga pe o suprafață relativ mică, de numai 40 de hectare, și păzite cu grijă de stat. În cele mai multe dintre ele au fost adăpostite muzee, ale căror exponate vorbesc despre istoria poporului leton, despre cultura sa, despre tradițiile sale revoluționare. Străduțele Vechii Riga sînt atît de înguste, încît atunci cînd, potrivit legendei, au venit la modă crinolinelor, dacă două femei veneau pe o astfel de stradă din sens opus, le era foarte greu să treacă una de alta. Constructorii galanți au găsit, însă, soluția pentru asemenea situații, ei au tăiat mici nișe în pereții caselor.

Canalul orașului, fost șanț de cetate, separă partea veche a lui de Noua Rigă, inundată de verdeț grădinilor, parcurilor și scuarurilor. Acestea ocupă aproape o treime din toată suprafața orașului.

În Mejapark, cel mai mare parc amenajat într-o fostă pădure, se află Expoziția realizărilor economiei naționale a R.S.S. Letone. Exponatele ei fac cunoscute turiștilor diversitatea produselor pe care le realizează industria Letoniei și realizările republicii în domeniile științei, tehnicii și culturii.

Un loc aparte în gospodăria orașului îl ocupă portul, care primește în fiecare an peste 1 500 de nave sovietice și străine. De aici pornesc spre diferite orașe din Uniunea Sovietică și în zeci de țări străine radiocasetofoane și motorete, microbuze și vagoane, plane și articole de parfumerie.

Dar Lituania nu este reprezentată doar de Riga. Inturist organizează excursii atractive în Iurmala, una din cele mai populare stațiuni din U.R.S.S., cu plaje de nisip care se întind pe mulți kilometri și păduri de pini maiestuoase, cu climă marină blîndă și aer curat, îmbibat cu aromă de brad; la Sigulda — centru al turismului, loc de

odihnă și de practicare a sporturilor de iarnă, unde turiștii vor putea vizita castelele Siguldska și Turaiska datînd din secolul XIII, legendarele peșteri sigulde, vor putea gusta la restaurantul „Senite” bere țărănească, pui afumați, crenvurști și alte delicatese ale bucătăriei țărănești, în orașul Ogre, unde se află unul din cele mai mari combinate de tricotaaje din țară.

Pe turiștii străini, care vor veni în cursul anului 1985 în Letonia, îi așteaptă un itinerar nou, de la Riga la Pilsrundale, situat la 77 kilometri de capitala Letoniei, unde se află casa-muzeu Rundale, monument de arhitectură unic datînd din secolul XVIII și construit în stilul baroc de cunoscutul arhitect Francesco Bartolomeo Rastrelli. În cele 138 de încăperi ale palatului a fost rînduită o extrem de bogată colecție de mobilier, tablouri, porțelanuri, țesături din secolul XVIII.

Despre Republicile Baltice Sovietice se poate vorbi la nesfîrșit. Dar se poate povesti, oare, totul — despre hotelurile și restaurantele lor elegante, despre micile și intimele cafenele, despre excelenta bucătărie națională, despre suvenirurile din chihlimbar, această piatră miraculoasă de pe litoralul Balticeii, și originalele jucării din lemn și, în sfîrșit, despre oamenii acestui ținut nordic, frumoși, virtuoși și inimoși. Poate fi, oare, închis chipul lor divers, țesut din realități și povești, în cadrul strîmt al unui articol? Categorie nu! Toate acestea trebuie neapărat văzute.

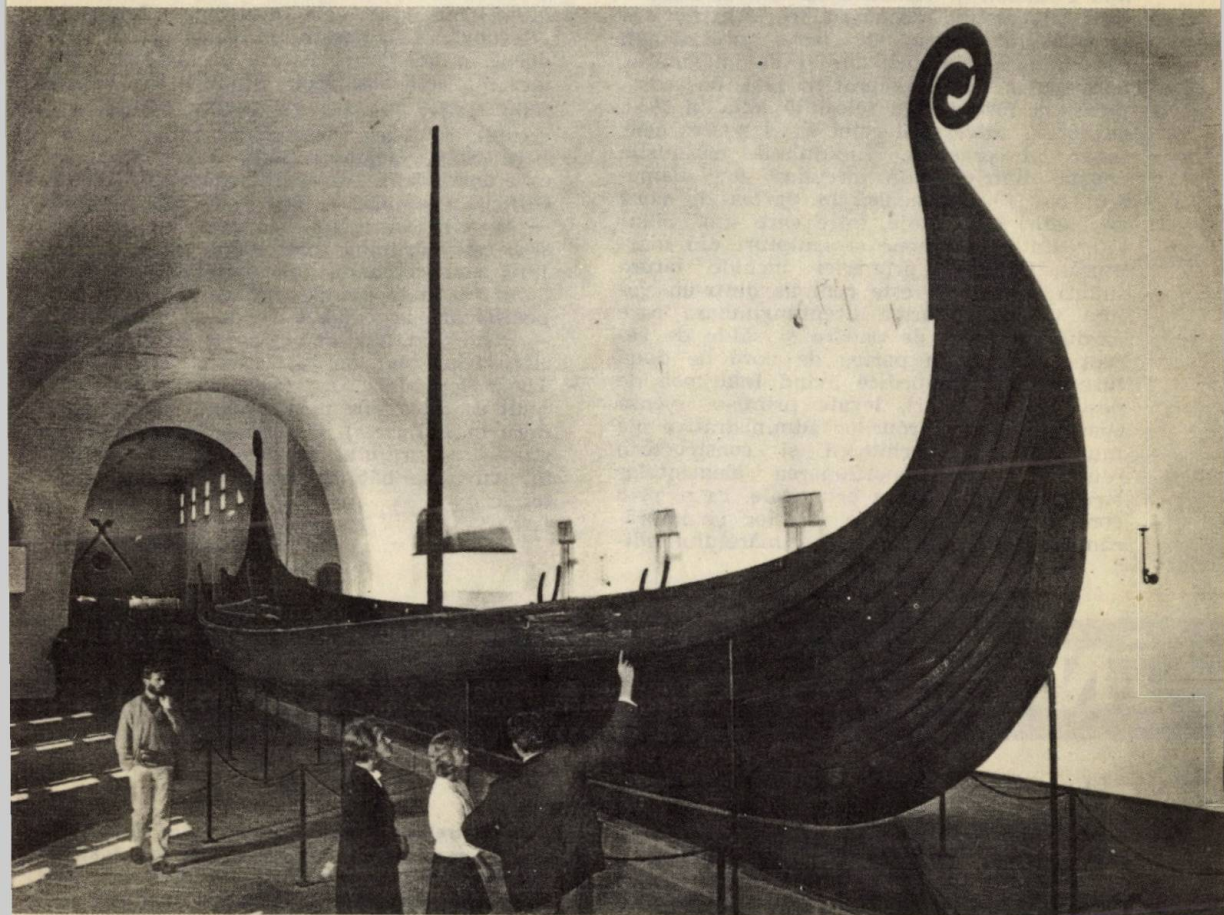
Un avion de linie îi transportă într-o oră — o oră și jumătate pe turiști de la Moscova, sau de la Leningrad, la Tallin, Vilnius, Riga. Aceste orașe sînt în același timp mari noduri feroviare, iar Tallin-ul și Riga mai pot fi vizitate și de turiștii străini care călătoresc cu nave croazieră pe Marea Baltică.

„INTURIST”

OSLO, frumusețea nordului

Fiecare mare oraș al lumii își are un simbol, un obiectiv care îl particularizează și care îl distinge în „marea urbanistică” a lumii: Parisul — Turnul Eiffel, Londra — Parlamentul, Atena — Parthenonul de pe Acropole, Roma — Coloseumul, Moscova — Kremlinul, Praga — Hradul și așa mai departe. Oslo și-a făurit ca simbol un edificiu modern — Primăria orașului (Rådhuset), o clădire impresionantă care domină zona centrală a orașului și marele fiord care intră adânc în continent. Oslo (în veche transcriere

Opslo) a fost întemeiat în jurul anului 1048, (după alte date în 1050) de regele Harald Hårdråde, evoluind de la o modestă așezare militară la orașul modern contemporan în care pulsează o intensă activitate economică, portuară și o nu mai puțin trepidantă viață culturală. Vizitatorul care pășeste pe străzile Capitalei Norvegiei este impresionat de o arhitectură specifică, urbei nordice, în care vechile edificii, dintre care se remarcă — Christiania Torvet, Fortăreața Åkershus, Reședința de pe Tollbud-

gata, locuințele aristocratice din cartierele vestice, clădirile clasice din Studenterhunden, „Domus Media”, Biblioteca „Deichmann”, Clădirea Parlamentului (Stortinget) și altele — se îmbină armonios cu construcțiile moderne din beton, sticlă și cărămidă în care se remarcă stilurile originale caracteristice nordului european.

Dintre construcțiile secolului XX complexul arhitectonic al noii primării rămâne un edificiu de referință vizitat de milioane de turiști din toate colțurile lumii. Amplasat pe locul fostei așezări pescărești Pipervika construcția încintă prin originalitatea formei și a stilului. Tinerii arhitecți Magnus Poulsson și Arnstein Arneberg, câștigătorii concursului declanșat în 1919, au dat dovadă nu numai de curaj profesional, pentru acele timpuri, dar și de imaginație. Șantierul a fost inaugurat în 1931, dar complexul a fost dat în folosință abia în 1950, cu ocazia aniversării celui de-al noulea centenar al orașului. Ansamblul urbanistic constă dintr-o piață circulară (cu diametrul de 110 m) închisă în partea de nord de clădiri cu 7 etaje, între care sînt „plantate” fintini arteziene și sculpturi din marmură. Edificiul primăriei închide latura sudică a pieții și este compus dintr-un volum scund în formă dreptunghiulară care găzduiește holul de onoare și sălile de recepție, flancat în partea de nord de două turnuri paralelipipedice avînd înălțimea de peste 65 de metri, legate printr-o imensă „bară” afectate birourilor administrative ale municipalității. Arhitecții și constructorii reușesc, prin proporționarea elementelor structurale în registre orizontale, ca și prin consensul deplin dintre interior și îmbrăcămîntea din afară, să dea mărețului edi-

ficiu o tentă raționalistă convingătoare. Un cuvînt aparte se cuvine pentru placarea exterioară; cărămida roșie, așezată în forme geometrice regulate s-a dovedit a fi o reușită în construcția modernă. Combinație de materiale și elemente decorative exterioare, basoreliefurile de ceramică împlintate în colțurile clădirii, barometrul și ceasul, cu un diametru de circa 10 m, fac fațadele și mai impozante și majestuoase, le imprimă un stil original. Holul de onoare și sălile de recepție sînt decorate cu numeroase picturi dintre care se impune „Viața” de Edvard Munch, cunoscut pictor norvegian.

Capitala Norvegiei se impune și ca un mare centru muzeistic al Europei. Cele mai interesante sînt cele maritime. Peninsula „Bygdoy”, adăpostește, în construcțiile moderne, o adevărată istorie a navigației polare din cele mai vechi timpuri. În „Viking Ship Halle” ne sînt prezentate 3 vase din secolul al X-lea, descoperite în 1904 (Oseberg Ship, Gakstod Ship, Tune Ship) cu care norvegienii traversau Atlanticul. Într-un edificiu piramidal — The Polar Ship „Fram” — se află vasul lui Nansen, care în 1893 și-a croit drumul spre Polul Nord, iar în 1910, sub comanda lui Amundsen a străbătut oceanele pentru a duce temerarii expediționari la celălalt capăt al pămîntului — Polul Sud. Vizitatorul poate admira pluta „Kon-Tiki” la bordul căreia navigatorul Thór Heyerdahl, în 1947, a parcurs mai mult de 5000 mile prin Oceanul Pacific (din Peru în Polinezia). O impresionantă demonstrație a curajului și ingeniozității omului în marea sa bătaie pentru progresul științei.

TRAIAN CARACIUC

ÎN BĂRĂGANUL NIPON

Unde sfîrșește Tokyo și cînd începe Japonia?

După ore întregi de alergătură cu un „kokuden”, trenul electric de culoare verde sau orange care incalză inima capitalei nipone, e singura întrebare care îți rămîne înfiptă în creier. Căci Tokyo, cel mai mare oraș al lumii, nu este decît miezul unui hinterland, care numără douăzeci și șapte de milioane de oameni, cîteva sute de mii de instituții, fabrici și uzine, și cuprinde în circumferința sa o arie cu o rază de o sută de kilometri, reprezentînd cea mai mare concentrare de locuințe și oameni de pe suprafața pămîntului. Aici sînt cele mai mari porturi și aeroporturi ale Japoniei, aici își deschid amfiteatrele cele mai multe universități ale Japoniei, aici e într-un cuvînt Japonia. Un călător celebru exclama cîndva la Paris: „Iată, metropola!” și abia acum, aici, în mijlocul hinterlandului tokiot, înțeleg că el realizase atunci cît de mare trebuie să fie lumea.

Sînt treizeci și opt de grade. Intrarea pe autostradă costă cît zece pahare cu apă sau douăzeci de sucuri de portocale. Înapoiîntîm încet spre șirul de mașini. Implantarea durează cîteva minute... Șofer de treizeci de lecții pe „pașnicele” bulevarde ale Bucureștiului mă gîndesc cu groază ce se poate întîmpla aici în cazul unui carambol. Deși se spune că în trei minute elicopterele poliției extrag mașinile avariate și „dezgheată” circulația, n-aș vrea să asist la un asemenea spectacol.

... Intrăm în Saitama, prefectura celei mai mari producții de oțel laminat din Japonia, traversăm Arakawa, riul de o sută de kilometri, lăsăm în urmă Araki, orașul-magazie a mașinilor americane, Kushibashi, satul renumit pentru căsuțele sale din lemn de pin și riul Tone care împarte insula Honshu în două părți egale, pentru

a pași în prefectura Gumma, Bărăganul cu orez și legume al Japoniei. Punctul terminus: Utsunomiya, „suburbia“ din nord-vestul hinterlandului tokiot, capitala prefecturii Tochigi, unul din micile mari orașe nipone.

Sala de recepții a „Marelui Hotel“ din Utsunomiya. Patruzeci și cinci de japonezi și cinsprezece români stau față în față. Între ei, o masă imensă, rotundă, colorată ca un tablou. Totul e ornament al altui ornament. Fiecare fel de mâncare, o colecție de fragmente minuscule, viu colorate, iar ordinea lor, o ordine a culorilor. Înțeleg că a mânca în Japonia nu înseamnă a respecta un meniu, un itinerar de farfurii, ci a desprinde, printr-o ușoară atingere de baghetă, ba o culoare, ba alta, grație unei inspirații, unei fantezii generate de o anume lene. Căci verbul acesta nu mai e aici o cerință a trupului, ci un reflex al spiritului. Alegi și ridici. Arăți mâncarea, desemnezi fragmentul, îl faci să existe. Masa în sine e un limbaj, care exprimă raporturile sincrone dintre diferitele feluri de mâncare.

Dar mi-e foame și nu îndrăznesc să mă apropii de masă. Aștept gazdele să facă primul pas. Ne privim în tăcere. Între noi masa, imensă, rotundă, se înalță ca un zid.

... În noaptea aceea Utsunomiya a devenit alta. Știam acum că strădușele sale întortocheate și înguste ca niște meandre ale sufletului nu pot primi doi oameni alături. Că bulevardele largi, cu șase benzi de circulație, sînt deschiderea însăși spre tăcere. Iar barurile cît patru cabine telefonice, locuri de liniștită degustare a singurătății...

În noaptea aceea am ascultat într-o elegantă cameră de hotel cea mai veche piesă kangen: „Etenraku“.

Cuvîntul „gagaku“ înseamnă în limba literară „muzică elevată, elegantă“, și este o denumire mai largă pentru vechea muzică japoneză. Cînd muzica este acompaniată de dans se numește bugaku. Interpretată singură devine kangen, adică instrumente de coarde și de suflat.

Multe din cele trezeci de kangenuri și cele șaiszeci de bugakuri, care s-au păstrat pînă astăzi, sînt însoțite de „utamono“, partea vocală de o sălbatică și prăfoasă frumusețe. Muzica e maiestuasă, amplă, senină și calmă. Senzația e de zbor lin. Cînd intervin koto și biwa, țitera și lăuta, planarea e săgetată. Singerezi ușor, dar rana e adîncă. Hiehiri și ryutiki, oboiul și flautul, reiau linia melodică. Toiko, toba imensă, kakko, tobița sprijinită pe piept, shoko, gongul de bronz, o amplifică, îi redau înălțimea, sideralitatea...

Compozițiile kangen sînt niște improvizații irepetabile ale unor maștri care au moștenit din tată în fiu arta cîntului și a improvizației. Sînt artiști prin naștere, virtuoși prin educație, muzicieni al curții de la doisprezece ani. Căsta e de secole absolut închisă.

Dansurile bugaku sînt niște desene strălucitoare. Pe o scenă înaltă și lată, împrejmuată de

garduri lăcuite în negru, un pătrat acoperit cu mătase verde, platforma de dans. În planul doi al scenei două taiko roșii, ca flacăra. Dansatoarele, îmbrăcate în chimonouri roșii intră prin stînga tobelor. Mișcările lor sînt lente, de o eleganță gingașă. Melodia e susținută de instrumentele de suflat. Se numește dansul stîng, „Samai“.

Spectacolul continuă de obicei cu un dans pigmentat cu elemente umoristice. Mișcările sînt vii, tăiate, punctate de tobe. Artiștele poartă chimonouri verzi. Este „Umai“, dansul drept.

Hirami, sau dansurile ceremoniale, sînt scurte alegorii de curte, înțelegibile. Durează foarte puțin. Seamănă intuitiv cu dansul fetelor din Căpîlna.

Dansul dur, ca o luptă autentică, e „Bumai“, dansul războinicilor. Îl dansează o pereche. Fata e îmbrăcată în alb. Băiatul în albastru. Puritate și forță.

Se privesc.

— Ia, spune el.

Și nu știu dacă silaba înseamnă ceva.

— Ta, răspunde ea.

Țin săbile deasupra capului.

— Ia.

— Ta.

Săbilele se încrucșează.

El și Ea se retrag.

Se apropie.

Se amenință:

— Ia.

— Ta.

Se luptă.

Nimeni nu învinge.

E un simbol?!

Originea spectacolului „gagaku“ se află în vechea Chină. A înflorit în timpul dinastiei Tang. Japonezii l-au preluat în timpul dinastiei Ming, două secole mai târziu, și l-au transformat dintr-o distracție de curte, într-un ritual al ceremonialului religios. Departamentul muzical al Casei imperiale le oferă uneori străinilor șansa de a-l vedea. Se spune că îl mai poți urmări în altarele șintoiste sau în templele budiste unde preoții artiști l-au păstrat nealterat.

Părinții generației actuale a Japoniei își duc copiii la spectacolele „gagaku“, dar plătesc lecțiile de pian și vioară mai repede decît cele de shamisen. Programa școlilor prefecturale prevede o amplă educație muzicală occidentală. Cele șapte universități și colegii de muzică din Tokyo predau istoria muzicii universale. Orchestrele de muzică simfonică au stagiuni întregi de muzică occidentală clasică și modernă. Vasa, în stațiunea Karnizawa, din nord-vestul Tokyoului, Societatea pentru studierea muzicii secolului douăzeci a inițiat un festival de muzică modernă. Cu alte cuvinte „gagaku“ e în declin. Literatura muzicală a restului lumii cîștigă tot mai mult teren. Cercurile culturale japoneze susțin că atunci cînd grefa va intra în circuitul vital, Japonia va da lumii muzica secolului douăzeci și unu.

Maiko e o gheșă în devenire. Noi l-am spus ghid. Știe să cînte, să danseze, povestește lucruri vechi, de mult uitate, poartă uniformă de stewardesă și are suflet de infirmieră. În dimineața în

care ne-a condus spre Nikko eram bolnavă de sensuri și noutăți. M-a alinat cu duioșie.

De la Utsunomiya la Nikko drumul se face de obicei cu autocarul. La vreo jumătate de oră distanță de Utsunomiya începe Avenue Cryptomeria. Două, trei mii de strădă cu pietriș. De-o parte și de alta, douăzeci de mii de cedri înalți de treizeci-patruzeci de metri își unesc coroanele într-o boltă prin care de aproape trei sute de ani razele soarelui abia pătrund. Frumusețea o privești din mașina cu aer condiționat pentru că jos, la rădăcina cedrilor îți frig traheele și te dor plămînii. Sub pământ, Fossa Magna, coloana vertebrală a Japoniei, își mai fierbe încă lava.

Primul lucru care îl vezi la capătul drumului de cedri care te apropie de Nikko este arcușul roșu al Podului dragostei.

Se spune că cel care reușește să-l treacă va fi fericit toată viața în dragoste.

E foarte arcuit și lustruit ca o ghiață.

Nimeni nu-l poate urea.

În spatele lui, Yomeimon, poarta altarului Toshogu, capodoperă a meșterilor timplari, aurari, zugravi. Beție grea de culori și forme. Monumentalitate încălecată, fastuoasă, hieratică. Din cele douăzeci și trei de parcuri naționale ale Japoniei, Nikko este întruparea splendorii. O sută cincizeci de hectare într-o regiune muntoasă, relief de-o varietate inimaginabilă, platouri pe margini de prăpastie, cascade pe buza pădurii, lacuri prinse între stînci, ca nestemata într-o montură de argint masiv.

În secolul al șaptesprezecelea mina omului a ridicat aici, în mijlocul frumuseții naturale bijuterii arhitecturale din lemn de cedru, culoare pămîntească și lacrimă de zei. Temple cu trup negru, de lac, desenate cu roșu singe, verde erud, gri curat, albastru ciel, auriu strălucitor.

Dacă auzi vorbindu-se de Nikko, surzești, dacă vorbești de Nikko amuțești, iar dacă vezi Nikko, orbesci. E mesajul celor trei maimuțe de pe fruntariile unuia din templele din Nikko.

Hambarele agricultorilor din bărăganul nipon sînt mici. Cum mici le sînt și gospodăriile. O casă pămîntie de lemn, o idee de curte și, jur-împrejur, ogorul, care arareori depășește un hectar.

Presa niponă a făcut mare vîlvă în jurul hotărîrii guvernului de-a cumpăra — cîtiva ani la rînd — întreaga recoltă a orezariilor niponi la dublul prețului mondial al orezului. De fapt, n-avea ce face. Era amenințat și pumnul de orez al orașeanului. Statisticile elaborate de Cabinetul Primului Ministru indică — în ultimele două decade ale secolului — un exod al populației spre sectorul industrial. Dar, din cele cinci milioane de familii care rămăseseră totuși să lucreze în agricultură, numai un sfert reușeau să-și câștige existența exclusiv din cultivarea pămîntului sau creșterea vitelor. Forța agricolă cheie — bărbații între douăzeci și treizeci și nouă de ani — optau pentru angajarea parțială în industrie. Japonia, cunoscută în lume pentru procentul ei mare de fermieri, răminea brusc fără mină de lucru, deși venitul anual al unei gospodării agricole depășise pe cel al unei gospodării urbane care se baza numai pe salariu.

Dieteticienii niponi au sugerat atunci modificarea nutriției tradiționale. În locul sandwichului de orez cu pește, a salatei de alge și a degelatului de sake, au propus piinea, carnea, zarzavaturile, laptele și fructele. Niponologii au subliniat imediat că acesta va fi un alt nîmerit pas spre occidentalizare. Foarte bine. Dar cum? Și cu ce?

Optzeci și cinci la sută din solul Japoniei e inapt pentru agricultură. Cele aproape șase milioane de hectare care rămîn sînt exploatate la maximum. Fermierii niponi sînt renumiți în lume pentru știința, dar mai ales răbdarea, cu care smulg roada pămîntului. Dar cea mai mare recoltă care o pot obține — în condițiile unei agriculturi intensive — nu acoperă necesarul. Pămîntul devinit cel mai roditor din lume își cară pe drumuri lungi de apă hrana zilnică. Căci din producția internă un japonez ar trebui să se mulțumească cu optzeci de grame de cartofi, patruzeci de grame de carne, patruzeci și unu de grame de ou, o sută treizeci și opt de grame de lapte pe zi ... mai pușin de un kilogram de fructe pe săptămîină și cîteva kilograme de roșii, vinete, fasole, castraveți și varză pe an.

Din raportul Organizației japoneze a comerțului exterior reiese că în anul 1975 importurile de materii prime pentru industria alimentară au scăzut. Grîul, zarzavaturile și carnea aduse de pe meleaguri strălucesc s-au împușinat. Japonezul trebuie să-și mai strîngă încă un pic cureaua, să fie mai atent cît, cînd, ce și de ce cumpără. Se spune că situația va mai dura un timp. Pînă cînd economia arhipelagului, grav tulburată de consecințele recesiunii care a urmat crizei mondiale a materiilor prime, va intra în normal. „Cartea Albă” a anului 1976 dată publicității de guvernul nipon, arată că acest impas economic momentan, generat în special de dependența economică a Japoniei de țările-sursă de materii prime, a incitat un curent „sous jacent” în mentalitatea consumatorilor niponi. Motivul e unul singur: teama zilei de mîine, teama provocată de fluctuația prețurilor, creșterea cheltuielilor pentru securitatea socială și stagnarea veniturilor. Acest curent, subliniază însă „Cartea Albă” trebuie menținut și folosit cu abilitate pentru a stabiliza expansiunea consumului și a economiei. La un singur capitol, recunoaște „Cartea Albă” a anului 1976, Japonia se mai află încă sub baremurile mondiale ale unei țări dezvoltate: hrana.

Adevărul e erud, dar trebuie rostit pînă la capăt.

Locuitorul celei de-a treia puteri economice a lumii își drămuiește cu mîgală dîmnicatul.

Tsuneo Handa, un băietan în salopetă de white jeans și șapea roșie de jocheu, ne arată ferma lui. Trei sere de căpșuni. O sută de metri pătrați de incubatoare de sticlă în mijlocul unui cîmp de cîteva sute de astfel de instalații în care „clocise” în condiții de temperatură, umiditate și ventilație perfecte, cîteva tone pe an de „Fregaria moschata”. Mi se spune că planta înălțuță, cu tulpinile acoperite de perișori, frunze trifoliolate și fructe roșii-purpuri, crește aici, ca niciunde în

Japonia. Fructele sale ajung cît niște pere pădu-rețe de la noi...

Venitul acestei ferme va sălta familia Handa în rîndul clasei mijlocii, căci vor avea televizor, mașină de spălat electrică, sobă cu petrol, locuință cu trei camere și un loc de muncă stabil pentru cînel oameni: trei adulți și doi adolescenți.

Vaca de Kobe, îmi explică Jo — unul dintre cei trei studenți ai facultății de limbi române și germane ai Universității din Tokyo, care ne însoțese ca interpreți — e cea mai potrivită investiție pentru un om întreprinzător. Dă foarte mult lapte, dar cere o îngrijire atentă, pentru că toată viața ei nu părăsește staulul. Pînă și însămințarea-se face tot artificial. Vițelul ei, însă, hrănit cu un soi foarte ieftin de bere, este scump plătit de proprietarii marilor restaurante. Are carnea extrem de fragedă.

La ferma Aomori sînt zece vaci de Kobe și un singur „vis“: pășunile necuprinse din Hokkaido, unde vor ajunge într-o zi proprietari și cow boy sau măcar pig boy și vor agonisi atît cît prislea să-și cumpere o casă, o mașină și să fie fericiți...

Părăsim bărăganul nipon spre seară. Drumul spre Fuji Hakone, ținutul de pe cealaltă coastă a insulei Honshu, durează toată noaptea. Conducem cu rîndul, alergînd Toyota cu aproape două sute de kilometri pe oră, și autostrada se desfașoară, panglică lucioasă, albăstrie, metalică — incredibil de liberă — plîindu-se nesfîrșit în urma noastră. Înaintăm mai greu cînd intrăm în hățiușul drumurilor prefecturale, unde, lipsind indicațiile, harta nu ne mai e de nici un folos. Atunci preia volanul una dintre gazde, iar noi, ceilalți, ne alungăm somnul ascultînd jazz și bind gyokuro — un ceai verde cu gust săpunos. — După cîteva ore oprim totuși la un „peco“, pentru un duș sco-

țian și o misoșiru — o supă pregătită dintr-o pastă de orez și fasole — fierbinte.

E miezul nopții.

Mica cearărie e liniștită. Stăpina ei, o femeie subțirică și blajină, ne servește după tipic, cu răbdare și grație, oferindu-ne fiecăruia o măsufă joasă pe care se află un castronăș cu dango, un fel de găluști care se servesc înaintea mesei, și ceașca cu ceai cald. Între timp ea prepară într-un colț misoșiru cerut. Îl aduce și se retrage zîmbind cald.

Unul din japonezi îi mulțumește.

Femeia s-a înclinat și a rămas tăcută în colțul ei tot timpul mesei. La sfîrșit, a venit, s-a înclinat cerindu-ne permisiunea să strîngă și ne-a adus încă o ceașcă de ceai...

Și iarăși o pornim.

Din goana aceea nebună mi-a rămas adinec întipărită în minte imaginea drumului, paravan cu mii de aripi pe care pensula groasă și moale a gustului Yamato-e desenase ca într-o obsesie, case, case, case, kilometri întregi de case la al căror acoperiș cred că ajungeai doar ridicîndu-te pe virfuri, străduțe abia luminate, continuîndu-se firese cu bulevarde inecate de neon, strălucitoare, din sticlă și aluminiu, și din nou case, case mărunte, de lemn, case cu fațada dintr-o singură iusuma, și care aseunse în spatele unor garduri împletite din nuiile de bambus ale căror streșini, puternic curbate în sus, păreau prelungirea ritmică a acoperișurilor care abia se ridicau deasupra lor... În partea centrală a insulei Honshu satele, orașele și orașele curg unul dintr-altul flancînd deopotrivă șoselele naționale și drumurile prefecturale. Deosebirele dintre un shimare oraș — un machi — oraș — și o mura — sat — fiind făcute în funcție de mărimea parkingurilor, numărul barurilor de noapte și, uneori, înălțimea clădirilor. Dar în aer plutește același miros greu de orez fermentat și peste prăjit în soia...

L. D. FODOREANU

LUMEA ÎN SUPERLATIVE

● Cel mai mare crater de vulcan din lume se află în insulele Canare. Numit Caldera, el are un diametru de 2.500 metri și adîncimea de 600 metri. ● Cea mai mare perla naturală din lume cîntărește 6,5 kg și aparține, de peste 20 de ani, lui Wilburn Cobb, paznic la celebrul penitenciar american din Saint Quentin. Fericitul posesor pretinde că i s-au oferit 3,5 milioane de dolari pentru a se despărți de comoara sa, dar el a respins orice ofertă, declarînd că „banii nu au nici o valoare“. Wilburn Cobb a primit în dar această perla de la șeful unui trib indian căruia i-a scăpat fiul de la moarte. ● Statul cel mai aglomerat din lume este Olan-

da, care are peste 359 locuitori pe kilometru pătrat. ● Cel mai mare ceas astronomic se află montat în turnul catedralei din orașul Messina. Un număr de 60 de dispozitive automate reglează apariția, dispariția și deplasarea diferitelor figurine care întruchiează zilele săptămîinii, orele de zi și de noapte, anotimpurile, fazele lunii și tabloul boltei cerești. ● Cei mai vechi ochelari de soare din lume sînt expuși la un muzeu din Londra; cu ramă de bronz și sticlă de culoare cafenie, ei au fost confecționați acum 3.300 de ani, fiind găsiți în mormîntul lui Tutankamon din Egipt. ● Cele mai scurte texte ale imnurilor naționale sînt cele ale Japoniei, Iordaniei și Republicii San-Marino. Imnul național al Japoniei, care conține numai 4 rînduri, este și cel mai vechi din toate. Textul său datează din secolul al IX-lea.

Culese de AVRAM D. TUDOSIE

TURINGIA, ținutul pădurii fermecate

Două dintre principalele autostrăzi ale Republicii Democratice Germane — cea care coboară de la Berlin spre granița de sud a țării și cea care leagă Dresda de Erfurt și Eisenach — se încrucișează nu departe de Gera, vechiul oraș renăscut de câteva ori din propria-i cenușă, pe malurile largi ale riului Weisse Elster. Așezat la răspintie de drumuri circulate încă din mi-

leniul trecut, el își lega ființa și, ulterior, înflorirea, de drumurile care veneau de la răsărit și apus, de la miazăzi și miazănoapte, ținându-l într-un contact permanent cu localitățile din jur. În 1237, la aproape două veacuri și jumătate de la prima atestare documentară, Gera își dobîndea dreptul de a fi socotit oraș. De la acest eveniment se vor împlini curind, în 1987, 750 de ani. Trei pătrimi de mileniu, înglobînd o existență sinuoasă, cu suișuri și coborișuri, cu epoci prospere, în care s-au edificat castele și palate, catedrale și monumente, curmate brusc de incendii pustiitoare, cinci la număr — ultimul, cel mai nemilos, în 1780 — cărora a-vea să le urmeze distrugerile pricinuite de cel de-al doilea război mondial. De fiecare dată, oamenii care au trăit între zidurile sale au avut tăria să-i lecuiască rănille și să ia totul de la capăt. Așa au făcut-o și acum, în anii socialismului, cînd noile cartiere de locuințe pentru muncitori și noile edificii publice i-au schimbat radical înfățișarea transformîndu-l de la o zi la alta într-un oraș modern, aflat într-o vertiginoasă dezvoltare.

Febra pregătirilor pentru apropiata sărbătorire a început să înregistreze cotele cele mai înalte, așa încît din toamna trecută, zona centrală a devenit un imens șantier încredințat constructorilor și restauratorilor. Încă de pe acum, numeroase clădiri vechi, purtînd amprenta stilurilor renașterii și barocului, și-au recăpătat înfățișarea originală, cu arabescuri înflorate meșteșugit pe fațade ce dialoghează în armonii policrome; altele își așteaptă rîndul, încinse de brîul dens al schelelor metalice. Leul cu două cozi, stînd pe picioarele din spate, simbolul heral-

dic al orașului, strălucește auriu de pe elegantul portal al Primăriei. Vechea piață, refăcută în bună parte, este dominată de clădirea Primăriei, cu al său turn baroc, înalt de 54 de metri, de Farmacia municipală și de fîntina Simson, care arată acum așa cum arătau cu 3-4 veacuri în urmă. De același tratament s-au bucurat și Teatrul municipal, prezent în viața culturală a orașului de mai bine de 350 de ani, și romanticul castel Tinz, și cîteva edificii de cult, datînd din secolele 12-17, înzestrate cu valoroase opere de artă, și clădirea ce adăpostește astăzi Muzeul de istorie și cultură, în care a fost deschisă o secție dedicată pictorului și desenatorului Otto Dix, născut la Gera în 1891. Străzi întregi au fost decopertate, lăsînd să se vadă catacombele care le străbăteau într-o ciudată rețea subterană. Ele, catacombele, au servit cîndva la fabricarea berei. Fiecare casă avea pe-atunci dreptul să prepare bere, astfel că nu-i lucru de mirare spusa unuia dintre amfitrioni, că la Gera s-a băut dintotdeauna și se bea și astăzi, bere din cea mai bună. „Gură uleioasă din Gera”, poareclă nevinovată dată locuitorilor săi, mari consumatori de crenvurști sugerează, de fapt, cotidianul ritual gastronomic al acestora, încheiat, inevitabil, lîngă o halbă cu bere.

Dar, ar fi greșit să se creadă că la Gera s-a produs, timp de șapte veacuri și jumătate, numai răcoroasa băutură din malț și flori de hamei. Orașul medieval își datorează prosperitatea postăvăritului, țesutului lîinii și mineritului. Prima întreprindere textilă acționată cu aburi, datînd din anul 1833, a devenit un interesant obiectiv muzeistic, un monument de tehnică industrială, cercetat astăzi cu vădit interes. Acestor inde-

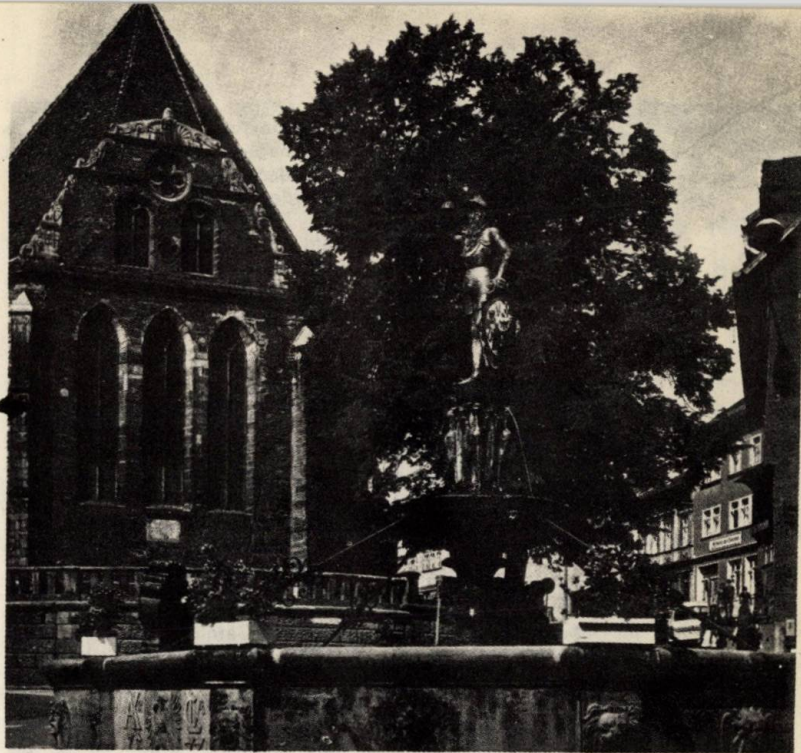

letniciri tradiționale, reorganizate pe temeiurile producției socialiste (se spune că în R.D.G. nu există femeie care să nu poarte măcar-o rochie confectionată din material țesut în fabricile din Gera), li se alătură astăzi electronica și prelucrarea metalelor.

Oaspeților de peste hotare, Gera le este prezentată drept o așezare industrial-agrară și turistică. Despre valențele sale turistice se știe încă prea puțin. O așezare naturală ideală, în căsușul unor dealuri împădurite (fapt pentru care la poalele acestor dealuri se organizează în fiecare an o tabără internațională pentru tineret), muzeele, vechile monumente și edificii reprezintă tot atâtea argumente în sprijinul înscrierii sale pe unul dintre traseele turistice care străbat sudul Republicii Democratice Germane.

După ce i-ai privit de la înălțimea unuia dintre dealurile care o înconjoară splendida panoramă, după ce i-ai colindat străzile cu clădiri și monumente impresionante peste care s-au scurs trei pături dintr-un mileniu de istorie, după ce ai trecut prin Gera-Luson, cel mai mare și mai tânăr cartier de locuințe, construit în ultimii ani, și după ce te-ai plimbat cu trenulețul pionierilor pe lângă Grădina Zoologică, te întorci în centru pentru a lua la rînd muzeele. Vei intra mai întâi în Muzeul municipal de istorie și cultură (Museum für Kulturgeschichte), oglindă fidelă a îndelungatei existențe a orașului — existența istorică și tradițiile sale culturale; înainte de plecare, vei da curs invitației gazdelor de a vizita secția consacrată pictorului local Otto Dix, care și-a sfîrșit viața în anul 1969, artistul militant ce n-a încetat să transmită din fața șevaletului mesajul său anti-războinic. Te vei îndrepta apoi spre Muzeul de istorie naturală, în care prezența naturalistilor C. L. Brehm și, mai cu seamă a fiului acestuia, Alfred Edmund Brehm (1829-1884), autorul cunoscutei lucrări „Viața animalelor” este deosebit de vie și de puternică.

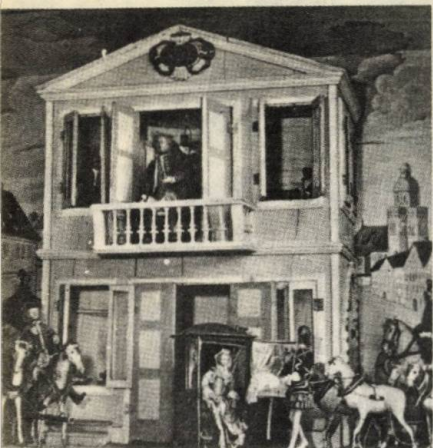
Vecinătatea cu celebre centre culturale sau cu localități ce se bucură de a recunoscută faimă internațională — Jena, Weimar, Erfurt, Eisenach — au pus liniștitul oraș de pe Weisse

Elster în spatele conului de lumină al acestora. Astăzi, cînd în țara prietenă turismul cunoaște o impetuoasă dezvoltare, Gera pășește în miezul celei mai fervente actualități. Aflată pe latura estică a Pădurii turingiene, ea este poartă de intrare spre inima acestui ținut legendar.

Am pășit pe poarta fermecată a ținutului străbătut acum de riul Saale, nu pe autostrada care înșiră spre apus orașele sale etalon, ci pe un drum șerpuitor și plin de incintare, împintat adînc în Thüringer Wald, în farmecul odihnitor al Pădurii turingiene. Înainte de a te bucura de răcoarea plăcută a codrilor de foioase, drumul acesta șerpuitor te scoate, după ce te-a purtat pe lângă cetăți și castele solitare, prin Rudolstadt, cu al său Heideck, castel în stil rococo, devenit astăzi muzeu de artă aparținînd secolului al XVI-lea, în inima orașului Arnstadt. Cum era să știi, fără să calci pe străzile lui cu oietrele tocite de vreme, că Arnstadt este unul dintre cele mai vechi orașe ale Germaniei Democratice, că menționarea lui în documente datează din anul 704? Cum ți-ai fi putut imagina colecția de păpuși „mon plaisir” din muzeul cas-

telului, dacă nu te-ai fi oprit îndelung în fața vitrinelor cu scene miniaturizate, evocînd momente, obiceiuri și deprinderi din viața senioară sau a oamenilor de rînd, să privești amuzat clovnii și saltimbancii de lut dintr-o liliputană piață centrală, negustorii, meșteșugarii, „nunta țărănească”, „prezentarea la curte”, „jucătorii de cărți”, „seara de muzică”, „atelierul pictorului”, „contesa în fața oglinzii”, bucătăria, circiuma, camera de biliard și atitea altele care alcătuiesc tabloul plin de culoare, realizat uneori cu simpatie, alteori cu un ochi critic, sau cu zimbetul ironic al artistului? Sau, cum ai fi putut să ți-l închipui pe Bach chemat de la Weimar de Consistoriu și de sfatul orașului să încerce noua orgă de la biserica Bonifaciu, după care avea să rămînă să-i mîngîie zi de zi clapele, patru ani la rînd, dacă n-ai intrat în vechiul edificiu restaurant, în 1683, la trei sute cincizeci de ani de la inaugurare, cu peretii albi, cu băncile și lojile albe, cu orga albă, decorată cu ghirlande aurite, spre a-ți fixa privirea asupra locului unde tînărul de 18 ani punea piatra de temelie a geniului său? M-am ținut pe urmele

pașilor lui Johann Sebastian în jurul fântinii cu capete de lei sculptați în piatră, am trecut prin fața casei în care locuise, am urcat apoi micul dîmb pînă în fața ușii masive a monumentului ce-i poartă astăzi numele și, privindu-i chipul în medalionul prins printre tuburile înalte ale orgii, mi s-a părut că aud sunetele grave și răscritoare ale Variațiunilor și Preludiilor, primele sale compoziții.

De la Arnstad pînă în poala Pădurii turingiene nu sînt de străbătut decît cîțiva zeci de kilometri. Te oprești mai întîi la Ilmenau, bătrînul oraș al porțelanului, pe care Goethe îl vizita adeseori și, după un popas prin sălile Muzeului municipal, gata să-ți ofere neașteptate imagini despre statornica legătură a titanului de la Weimar cu aceste meleaguri

sau despre tradițiile industriei porțelanului, purtînd marca „Henneberg-Porzellan”, pornești mai departe spre sud, pe sub arcurile de umbră ale copacilor. Te afli acum în regiunea Suhl, cufundată pe jumătate în verdele crud al pădurilor. Releful, clima, liniștea locurilor fac aproape din fiecare localitate prin care treci o cochetă stațiune balneară. Bad Salzungen, Bad Liebenstein și încă vreo duzină de mici așezări pe care le întîlnești venind de la Ilmenau sau mergînd către Eisenach își compun toponimul cu acest semn de distincție turistică, impunînd regiunea Suhl, după coasta Mării Baltice, drept cel mai însemnat ținut dedicat odihnei și destinderii, de pe teritoriul Republicii Democrate Germane.

Cea mai cunoscută, bucurîndu-se de cîteva decenii și de o îndreptățită reputație internațională, este stațiunea Oberhof, care primește anual 40 000 de vizitatori, oameni ai muncii și turiști veniți de pretutindeni, atrași cu precădere de decorul hibernat, de excelențele sale pîrtii de schi, trambuline pentru sărituri, piste de bob și de patinaj.

Suhl, orașul omonim, centrul administrativ al acestei regiuni, își întîmpină oaspeții într-un cadru natural întrucîtva asemănător cu al Oberhofului, de care-l despart puțini kilometri. Amănuntul nu-i lipsit de importanță, întrucît cel ce, dînd curs invitației adresate de pliantele turistice, vine pînă aici, descoperă nu numai un orașel medieval, vechi de șase veacuri,

devenit în anii din urmă un important centru industrial, ci și o așezare incântătoare, care își dezvăluie virstele în monumentele sale, unele de cîteva secole, restaurate recent, altele de numai cîțiva ani, cu o deschidere largă către priveliștile din jur, odihnitoare și reconfortante. Din străvechile ocupații ale locuitorilor — mineritul și metalurgia — a rezultat o întîietate europeană: în Suhl se produc, de aproape o jumătate de mileniu, arme: puști de vîntătoare, pistoale de duel, arme de foc. Se spune că în timpul Războiului de 30 de ani, la Suhl se fabricau arma de foc pentru întreaga Europă. Un Muzeu al armelor, amenajat într-o clădire construită în jurul anului 1650, evocă această activitate, pe toate treptele evoluției ei, o evoluție ajunsă la un moment dat la realizări de înaltă ținută artistică, așa cum o dovedesc armele de vîntătoare comandate de nobili germani de acum două-trei veacuri, lucrate cu intarsii și modele filigranate, cu migală de bijutier. Firesc, dacă reținem amănuntul că o familie de meșteșugari nu realiza într-un an mai mult de 2-3 asemenea puști. N-am fost și cred că n-am să fiu nicio dată vîntător, dar armele din ineditul muzeu turingian pot fi privite fără rezerve cu interesul iubitorului de artă.

Cîteva ceasuri mai tîrziu mă aflam la Eisenach, în casa familiei Bach, în mijlocul unei lumi extraordinare de sunete și de imagini puse sub semnul copleșitoare personalități a tînrului Johann Sebastian Bach.

La Amboise, un ultim surîs al Giocondei

Dacă, părăsind Parisul, îți propui să ajungi în aceeași zi pe Coasta de Azur, n-ai decît să te înscrii pe autostrada ce taie Franța printr-o linie frîntă de la nord la sud, trecînd prin Lyon și Marsilia. Dacă, dimpotrivă, ești dispus să-ți amini cu o zi sau chiar cu mai multe întîlnirea cu albastrul nefiresc de intens al Mediteranei, vei porni să cauți malul Loarei pentru a te lăsa purtat

cîțiva zeci de kilometri de meandrele ei și să urci apoi pe Cher, Indre și Vienne, puțîn mai sus de confluența lor cu fluviul, fiind sigur că nu ți-a scăpat nici unul dintre celebrele castele care fac astăzi faima turistică a Tureniei. Planul este ușor de pus în aplicare: ieșind din Paris pe la Fontainebleau, aproape că n-ai timp să te reculegi după încordarea cu care ai condus mașina pe bule-

vardele și pe arterele care se împletesc și se desfac la porțile uriașei metropole, că ai și ajuns la Orléans, orașul legat prin tainicele fire ale istoriei de numele Ioanei d'Arc. Podul George al V-lea, construit în prelungirea străzii Regale, trasată chiar din centru, ne prilejuiește prima întâlnire cu Loara. De aici înainte, prăvălii improvizate sau simple tarabe instalate la marginea drumului etalind imbuteliată după sorturi, calități și prețuri recolta viticolă a anului trecut, dau o înconfundabilă culoare locală, la propriu și la figurat, pe care turiștii se grăbesc, aproape fără excepție, să și-o procure în toate nuanțele posibile, pentru a o duce cu ei drept amintire, acasă. Tradițiile cultivării viței de vie sînt atît de vechi aici, încît e greu de precizat acum dacă ele au fost impuse de regii Franței odată cu înălțarea primelor lor castele de pe Loara sau dacă, din contră, ei, regii Bourboni sau Valoni, au fost tentați să-și stabilească reședințele în preajma viilor ce se țîn lanț de la Vauvray, Montlouis, Bourgueil, Chinon sau Saumur. Important este că pe valea Loarei au rămas, după șase sute și mai bine de ani, atît vile, cît și castelele, martore la nenumărate evenimente, mari sau mai puțin însemnate, vesele ori singeroase, înșirate pe o lungă perioadă din istoria Franței: Chambord, Blois, Chaumont, Chenonceaux, Azay-le-Rideau... Dintre toate palatele pe care mi le alesesem pentru a le vizita după un itinerar stabilit cu zgîrcenie, sub amenințarea crizei de timp, castelului Amboise îi acordasem spațiul cel mai întins. El nu are grandioarea sau strălucirea întâlnite la Chambord, Chenonceaux sau Blois, în ghidul Michelin este notat doar cu două stele, dar eu știu că acum aproape o jumătate de mileniu Amboise le-a avut și le-a întrecut cu mult pe ale acestora, întrucît zidurile și grădinile sale, amenajate „în stil italian” de pietrari, grădinari, sculptori și arhitecți aduși de dincolo de Alpi de Carol al VIII-lea și mai apoi de Ludovic al XII-lea, precum și Loara, în acest loc deschis către priveliști încîntătoare, au fost de față la scurgerea ultimilor aproape trei ani din viața lui Leonardo da Vinci.

În vara anului 1516, pictorul se mai afla încă la Milano, bătrîn și bolnav, părăsit de prieteni, după ce primise cu resemnare vestea morții protectorului său Giuliano de Medici, de la care nu încetase să aștepte ultima fărîmă de sprijin. În aceste împrejurări, dă curs invitației pe care i-o adresează regele Francisc I de a veni în Franța și a se stabili la reședința sa de la Amboise. În lunile următoare, temerarul călător străbătea, împreună cu Francesco Melzi, foarte tînărul său elev ce avea să-i rămînă devotat pînă la moarte și cu un simplu servitor, Lombardia și Piemontul, coborînd Alpii în Savoia pentru a tăia în diagonală către nord-vest, o bună bucată din teritoriul francez, spre a ajunge tocmai în valea Loarei. La Amboise, la cîteva sute de metri de castel, dar legat de acesta printr-un coridor subteran, artistului i se punea la dispoziție conacul Clos-Lucé, confortabil și încăpător, alăturîndu-i-se afecțiunea regelui și a întregii curți. Francisc I îl vizitează aproape zilnic. Din discuții se nasc proiecte care încălzesc din nou inima marelui arhitect, a marelui inginer. Regele se gîndește ca, după terminarea lucrărilor la castelul de la Blois să înalțe la Amboise, după proiectele oaspetelui său, o construcție care să întrecă în măreție celebrele palate din

Italia. Deocamdată, Leonardo se mulțumește să parcurgă călare drumul pînă la Blois, să asiste și să dea sugestii la aplicarea unor soluții originale la noua construcție în stilul Renașterii italiene și să-i propună suveranului ca, pe baza cercetărilor întreprinse pe această porțiune a Loarei, să proiecteze un sistem de baraje cu care să lege, printr-o rețea de căi navigabile, palatele regale de pe malurile apei.

Din cînd în cînd, la castel au loc turniruri și petreceri, serbări și baluri mascate, pentru care artistul este solicitat să deseneze schițe de costume sau să inventeze, cu ajutorul mașinărilor mecanice, scene pline de haz. Viața zgomotoasă de la curte îl obosește din ce în ce mai tare, mina dreaptă îi este acum complet paralizată, puterile fizice îl părăsesc încetul cu încetul. Își caută refugiul în încăperile conacului, stînd ceasuri întregi în fața celor trei tablouri, singurele care i-au mai rămas: Sfînta Ana, Mona Lisa, care îi fusese cumpărată de protectorul său și Ioan Botezătorul, ultima tresărire de geniu, pe care o desăvîrșise pe pămîntul Franței. Din marea sală de la Clos-Lucé, Gioconda îi surisese pentru cea din urmă oară.

Învățase să scrie și să deseneze cu mina stîngă, astfel că zorile îl surprindeau adeseori la masa de lucru întocmind schițe, refăcînd, completînd sau revăzînd peste o mie de file de manuscrise. Se grăbea să lasă în bună rînduială totul, pentru marea clipă a plecării, care era, vai, atît de aproape! A murit la 2 mai 1519 și a fost îngropat după cum i-a fost ultima dorință, sub o simplă lespede de piatră din capela castelului Amboise, condus la locul de veci de 60 de săraci cu făclii aprinse.

Destinul care i-a fost atîta de potrivinc în timpul vieții l-a urmat cu înverșunare și după moarte. Trei secole mai tîrziu, capela în care își căutasese odihna se năruise sub loviturile pline de ură ale oamenilor, mormintele fuseseră profanate iar osemintele împrăștiate pe-afară. Mult mai tîrziu, un slujitor al artelor a întreprins cercetări arheologice pe locul fostei capele, a adunat cu pioșenie oasele găsite, așezîndu-le într-o criptă comună, și lăsînd posterității însemnarea scrisă pe un dreptunghi de piatră, cum că sub greutatea ei își vor fi găsit poate adăpost și rămășițele pămîntești ale celui ce fusese deopotrivă pictor, sculptor, arhitect, învățat umanist, personalitate genială a timpului său, care se încumetase să realizeze ceea ce nimeni pînă la el nu izbutise să înfăptuiască, într-o singură viață de om.

După căderea întinericului, am asistat la un spectacol de sunet și lumină. De la porțile castelului se azeau venind pe aleile pietruite tropt de cai și zăngănit de arme, după cele mai noi reguli ale stereofoniei, ferestrele se luminau dintr-o dată, iar de pe metereze se azeau urări de bun venit. Se lăsa apoi o liniște adîncă și, pe fondul unui recital de muzică veche, se depăna într-o sugestivă colaborare dintre artiști și tehnicieni ai microfoanelor și reflectoarelor istoria veselă și tristă a castelului. Din hărmălaia de voci ale curtenilor și prințeselor, ale doamnelor și războinicilor, mi se părea că deslușesc glasul blind, aproape stins, al marelui florentin și că în noapte, la lumina unui reflector, i-am recunoscut chipul trist și resemnat, brăzdat de cute adînci și încadrat de barba lui uriașă și albă. Parcă înainta ușor către mine, demiurg plutind peste veacuri.

SARAJEVO

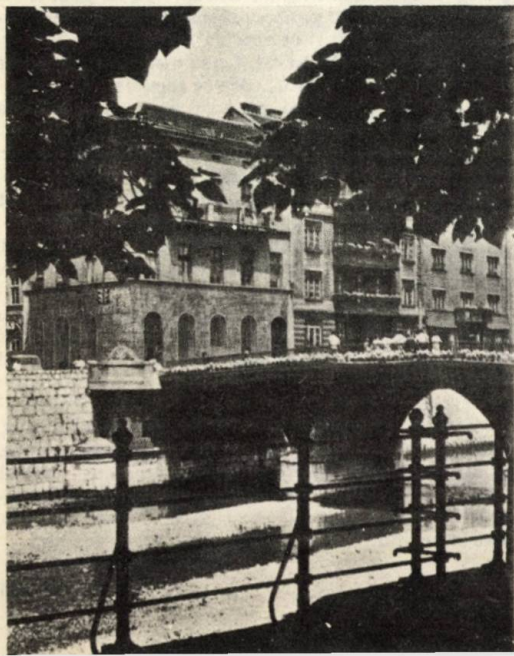
Drumul către țărnul de dantelă al Coastei Dalmate mă purta pentru a doua oară prin Sarajevo. M-am oprit, așa cum o făcusem și cu câțiva ani în urmă, în vechea piață înțesată cu prăvălii de tot felul, amestecându-mă în mulțimea aceea pitorească și zgomotoasă, care îți dă dintr-odată sentimentul că ai pornit-o în cu totul altă direcție, ajungând, fără să-ți dai seama, la porțile Orientului. Eu mă aflam însă la Sarajevo în piața imensă și ciudată, străpunsă de săgețile minareturilor, în fața unei cești cu ceai verde, urmărind forfota pestriță din jur, hoinărind mai apoi pe malurile Miljackai și pe străduțele strimte, întortocheate, cu casele albe, decupate parcă dintr-o carte cu povești, proaspăt văruiți, anume pentru a absorbi strălucirea soarelui, care converg inevitabil către aceeași piață. De jur împrejur, grădini cu explozii de culori, fântini publice, poduri de piatră, cimitire musulmane, moschei și minarete înalte, munți cu creștetul semeț, gata să atingă cupola albastră a cerului, alcătuiau o imagine unică, de neconfundat, pentru că într-adevăr, Sarajevo nu seamănă cu nici un alt oraș de pe glob.

Fluxul unui val viu ce amenința la un moment dat să înghită întreaga Europă, a încremenit la Sarajevo, transformându-se în palate și edificii strălucitoare, însemne ale opulenței și puterii unui imperiu hotărât să își vire miinile cit mai adânc în visteriile Apusului. Atunci cind valul s-a retras, revenind, după patru veacuri, pe malurile Bosforului, acolo de unde pornise, cu zornăit asurzitor de tunuri și iatagane, Sarajevo a rămas mariorul cel mai fidel al modului în care au dorit sul-

tanii de la Stambul ori guvernatorii lor aproiați să arate orașele pe care aveau de gind să le întemeieze pe teritoriile cucerite: cu moschei și medrese somptuoase, cu hamamuri și apeducte, cu bazaruri și fântini publice. Sarajevo fusese sortit să devină prototipul acestor ambiții, consecință a unui imprevizibil joc al istoriei. Pe locul unde omul neolitic făcuse să se nască o civilizație înfloritoare, unde romanii descoperiseră izvoare cu ape termale, punind bazele unei colonii, unde, mai tirziu, după așezarea slavilor luase ființă și se afirmase puternicul stat bosniac medieval, au venit arhitecți și zidari de la Istanbul pentru a construi, acum o jumătate de mileniu, un oraș complet nou. l-au spus la început Sarayovasi, adică palatul din cimpie, întărind presupunerea că întemeietorul lui, lsa lsaacovici bey înălțase, poate, și un palat căruia i s-a pierdut urma, dar, în orice caz, o ospătărie, un apeduct, o baie publică, un pod, un han și numeroase magazine rămase pentru multă vreme în memoria locului.

Sarajevo a fost conceput potrivit principiilor urbanistice aplicate de turci la amenajarea propriilor lor orașe: în jurul pieții, inima și sufletul așezării, se formau cartierele de locuințe. Construcțiile monumentale își aveau locul în centru, în timp ce grădinile întinse serveau de decor, zonelor învecinate. Cartierul pieții ocupa o suprafață vastă, el concentra aproape întreaga activitate comercială și meșteșugărească a orașului. Era contribuția guvernatorilor, a pașilor și vizirilor, a celor mai bogați locuitori, care și-au înălțat case și palate inconjurate de grădini și fântini elegante. Se spune că după Istanbul, Sarajevo devenise cel mai frumos oraș european din întinsul Imperiu al semilunei. Un vechi nomenclator al străzilor dezvăluie gruparea lor pe meserii sau activități curente, introducându-ne într-un labirint trasat la lumina zilei prin care se perinda și se întrepătrundea, cu steaguri și embleme, cortegiul solemn al breslelor. Simpla enumerare a străzilor îndreptate în sens unic spre piața unde la o masă scoasă pe trotuar, sub o umbrelă multicoloră își sorbeam în liniște ceașca de ceai subliniază, cred, destul de exact accente de civilizație pe care Sarajevo le pune, încă de acum câteva secole, la îndemina locuitorilor săi. Ele, străzile, aparținuseră croitorilor, bucătarilor, farmaciștilor, negustorilor, coaforilor, lăcătușilor, cizmarilor, blănarilor, cofetarilor, ceaincarilor, măcelarilor, cazangiilor, fierarilor, orfevrarilor, ceaprazarilor, armurierilor, samaragiilor, șelarilor, tutungiiilor, cafegiilor, pieptănarilor și la cite și mai cite alte meșteșuguri și negustorii. Din cite au fost, n-au mai rămas decit vreo cincisprezece străzi pe ale căror plăcuțe se mai văd înscrise vechile denumiri, ca în împrejurimile Lipscanilor noștri.

Pe parcursul celor patru secole de stăpânire turcească, Sarajevo a cunoscut în mai multe rânduri clipele de bucurie și deznădejde care l-au înălțat ori i-au amenințat ființa. După fiecare furtună, el a renăscut cu puteri sporite din propria-i cenușă, după fiecare încercare se iveauă o nouă lume de frumuseți. Atunci, albul minaretelor tindea să devină mai alb; plopii, simbolul aspirațiilor de înălțare către soare, creșteau mai

drepti, mai falnici în valea încinsă între pereți de piatră și covoare de iarbă.

Epoca de aur a celui mai apusean oraș din marele imperiu al sultanilor avea să cuprindă, din noianul celor patru sute de ani, doar două decenii, mai exact anii 1521–1541, cind guvernator peste așezarea de pe malurile riului Miljacka fusese numit Gazi Husref bey, născut probabil în Herțegovina. În timpul administrației lui, care coincidea cu dezvoltarea fără precedent a feudalismului turcesc, cu înflorirea comerțului și a meșteșugurilor, Sarajevo s-a îmbogățit cu construcții monumentale, uimitoare și astăzi datorită armoniilor desăvârșite, supleței și eleganței lor fără cusur. Pe atunci, Sarajevo își avea poezii, cronicarii și erudiții săi, deprinși să-i dezvăluie și să-i laude virtuțile. Documente de epocă rămase prin însemnările autorilor și a unor călători ocazionali scot la lumină dovezile unei surprinzătoare civilizații urbane. Printre aceștia, foarte cunoscutul Evlia Celebi, cel pe care la mijlocul veacului al XVII-lea l-am întâlnit adeseori cutreierind cetățile și așezările românești din Banat și Transilvania, nota că în anul 1659, în Sarajevo puteau fi numărate, una câte una, mai mult de 110 fântini, numeroase grădini cu flori, pe care le numea paradisiace, susținind că, deși „există pe pământ mai multe orașe cu numele de Sarai...”, acest oraș construit din piatră, care este Sarajevo, este cel mai prosper, cel mai vesel și mai animat”. Observațiile lui Celebi păreau să fie exacte, de vreme ce la finalul stăpînirii otomane se aflau în funcțiune 68 de apeeducte, însumind 55 de kilometri, 156 de fântini. Din cele șase hamamuri, adică băi publice, consemnate în cursul veacului trecut, nu a mai rămas decît acela al lui Gazi Husref bey, folosit pînă în anul 1916 cu destinația lui inițială, pentru că acum să sugereze ambianța unui cabaret oriental.

La uriașă zestre urbanistică a bătrînului oraș veneau să se adauge podurile, tot atît de vechi ca și minareturile și caravanseraiurile, medresele ori celebrul Kazandgiluk, răsfrînte în jurul pieții. Scriitorul bosniac Ivo Andrić, laureat al premiului Nobel pentru literatură, le dădea, în volumul „E un pod pe Drina”, apărut în anul 1945, un sens simbolic generos, legat, la începutul acestui veac, de lupta de rezistență pe care organizația revoluționară „Tinăra Bosnie” al cărei membru era, a dus-o împotriva noului asupritor al poporului său, imperialismul austro-ungar. „Dintre toate cite le înalță și le zidește omul în pornirea-i vitală, spunea el, nimic nu este mai bun și mai vrednic în ochii mei decît podurile. Ele sînt mai importante decît casele, mai sfinte, fiind mai obștești decît templele. Ale tuturor deopotrivă, cu toată lumea folositoare, durate întotdeauna cu chibzuință, în locul unde se întretaie cele mai multe trebuințe ale oamenilor, mai trainice decît alte construcții și fără să servească unor scopuri rele sau ascunse... Înainte de toate, podurile din Sarajevo. Pe Miljacka, a cărei albie pare a fi coloana vertebrală a orașului, ele sînt ca niște vertebre de piatră, le vîd bine, le număr în ordine. Le cunosc arcurile, le știu parapetele. Printre ele se află și unul care poartă numele, însemnat de urșită, al unui tînăr, un pod mic, dar temeinic, concentrat în sine, ca o citadelă

bună și tăcută în care nu se cedează, nici nu se trădează”. Pe Podul latin, cel la care se referă Andrić, a rămas însemnat numele tînărului Gavriilo Princip, cel ce la 28 iunie 1914 l-a ucis cu două focuri de revolver pe arhiducele Franz Ferdinand. În urma acestui atentat aveau să izbucnească flăcările devastatoare ale primului război mondial. Morți violente, distrugerii de neînchipuit, care nu au ocolit nici orașul de pe Miljacka. A enumera toate războaiele, toate armatele care s-au abătut peste Sarajevo, toate momentele de pace, este un lucru extrem de dificil. Eliberarea Iugoslaviei, la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, a marcat începutul celor mai puternice transformări din istoria multiseclară a așezării. Astăzi, Sarajevo numără peste 400.000 de locuitori și a încetat să fie doar centrul geografic al Iugoslaviei. Noțiunea de „centru” revine tot mai insistențiat atunci cînd se discută despre industrie, învățămînt, cultură, turism sau sporturi de iarnă. Cursurile celor 24 de facultăți și școli superioare ale Universității sînt frecventate de aproximativ 30.000 de studenți; ghidurile te îndrumă către unsprezece muzee și galerii de artă, iar numeroasele monumente, vechi și noi, te călăuzesc, pas cu pas, pe firul neîntrerupt al istoriei.

Era la puțină vreme după încheierea ultimei Olimpiade albe. În capitala Republicii federative iugoslave Bosnia și Herțegovina primul mare eveniment sportiv al anului trecut lăsase urme durabile: palatul sporturilor de la Zetra, operă monumentală a arhitecților iugoslavi, modernul hotel „Sarajevo”, inspirat din stilul tradițional al vechilor saraiuri turcești sau hotelul „Europa” aflat în apropierea Bazarului, restaurat radical, redîndu-i-se ambianța în care a fost conceput, la sfîrșitul veacului trecut, sînt cîteva dintre noile repere înscrise armonios în peisajul orașului. Ele se continuă sus, pe masivul Iahorina și pe Trebević muntele care domină orașul, crescînd din mijlocul lui. Un drum asfaltat îi traversează pantele spre Iahorina, în timp ce funicularul preia fluxurile turiștilor, ducîndu-le mai departe și mai sus.

M-am mulțumit să fac ușoara ascensiune pe Trebević într-un plăcut alai format din cîteva mii de localnici care căutau în cabanele și restaurantele cochete din desișul pădurilor un colț de liniște și de reculegere în fața grandiosului spectacol al naturii.

WUXI - ORAȘUL MĂTĂSII

De la Shanghai la Wuxi sînt 124 km spre nord-vest. I-am străbătut într-un vagon confortabil, cufundat într-un fotoliu moale, acoperit de o husă împodobită cu mileuri albe, sorbindu-mi ceașca de ceai verde, neapărat neîndulcit. Prin fața ochilor se perîndau orașele și sate, perdele forestiere, zarzavagerii și pepenării și, mai ales, orezării tîrcate de silueta harnicilor țărani chinezi, purtînd pălării de pai de orez; orezării înecate de apă, orezării verzi sau cu spicul copt, orezării secerate sau arate și inundate pentru cultura a doua.

Orașul Wuxi are 750.000 de locuitori și ocupă 435 kilometri pătrați din cîmpia mănoasă ce se întinde în apropierea lacului Tai. Este străbătut de Marele Canal — cel mai lung din lume — care parcurge 1693 km între Beijing și Hangzhou, legînd cinci fluvii și patru provincii. Astăzi se află în plină înflorire economică, fiind un puternic nod feroviar, rutier și fluvial al provinciei Jiangsu. Wuxi are o istorie veche de peste 3000 de ani, începînd cu ultimii ani ai dinastiei Shang. Pornind de la cele cîteva ateliere meșteșugărești existente în secolul al XII-lea, orașul a crescut treptat, pentru ca, după 1954, să devină un centru industrial și comercial important. Astăzi există aici peste 700 de întreprinderi. Peste 300.000 de muncitori lucrează în industria textilă, de utilaje, camioane, biciclete, de aparate fotografice și ceasuri. Fiind oraș de cîmpie cu climă blîndă, iar ogoarele din jur din belșug udate de ape, Wuxi este considerat „orașul peștelui și al orezului”. Se realizează aici pînă la trei culturi succesive, una de grîu și două de orez. Industria piscicolă este înfloritoare, iar creșterea viermilor de mătase este una din preocupările principale ale locuitorilor. Se scot pînă la cinci recolte de gogoși de mătase pe an, prelucrate cu mîgală și pricepere în patru fabrici renumite pentru calitatea firului.

Călătorul care ajunge la Wuxi trebuie neapărat să viziteze o fabrică de mătase — doar China este țara de origine a acestui produs cu o istorie de peste 4800 de ani. Din timpuri străvechi, în zona aceasta se crește viermele de mătase hrănit cu frunze de dud pentru a-i folosi firul la țesături de diferite tipuri, printre care și cea de tip șantung. Arheologii au descoperit în China un mormint cu zdrențe de mătase aparținînd neoliticului. În secolul al III-lea mătasea ajunge în Coreea și Japonia, iar în secolul al XV-lea în Europa prin intermediul celebrului „drum al mătăsii” care pornea din Luoyang și Xian, străvechi capitale ale Chinei. Aici, la Wuxi, pînă în 1949 — anul proclamării Republicii Populare Chineze — se obțineau numai două recolte de gogoși: una primăvara și alta toamna. Astăzi s-a ajuns la cinci recolte. Numai iarna

nu e posibil să se crească larvele fluturelui *Bombix mori*, duzii fiind desfrunziți.

Bineînțeles că am fost invitat să vizitez una din renumitele fabrici ale orașului: „Fabrica nr. 2 de scoatere a firului de mătase”. Am fost condus, mai întîi, într-o sală anume pregătită pentru oaspeți. În fața tradiționalei cești de ceai verde am aflat că fabrica a fost construită în 1927 și că în ea lucrează peste 1600 de muncitori, dintre care 83 la sută femei. Se produc anual milioane de tone de fir de înaltă calitate. Astfel, în anul 1981 s-a obținut o cifră record: 3.300.000 tone de fire, iar în ce privește calitatea, fabrica deține din 1979 premiul național.

Intrînd să parcurg cele patru secții ale acestei întreprinderi fruntașe, am trecut prin fața căminului de copii preșcolari și am fost profund impresionat de glasurele fragede care scandau în limba română cuvîntul „pace”. O manifestare care nu are nevoie de comentarii.

În ultimii ani orașul mătăsii a devenit și un înfloritor centru turistic, datorită situației sub imediata apropiere a pitorescului lac Tai, al patrulea ca mărime dintre lacurile cu apă dulce ale Chinei (2 250 km²). Acum vreo 6000 de ani pe aici se întindea imensa deltă a Fluviului Albastru (Yang Tze). Cu vremea, delta a înaintat spre răsărit și a lăsat în urma sa acest imens lac legat astăzi de fluviu doar printr-un canal. Vasta întindere de azur este punctată de 72 insule, iar în apele nu prea adînci trăiesc nu mai puțin de 60 de specii de pești, dintre care 30 cu valoare economică. În jurul lacului și pe unele insule sînt amenajate splendide parcuri îmbietoare la odihnă și recreere, iar pentru industrie, creșcătorii de scoici perliere. Punctul de atracție maximă îl constituie Insulele Broastei Țestoase, legate prin poduri de mica peninsulă a colinei Hongshan. Frumusețea peisajului este sporită de mîna omului care a știut să amplaseze armonios în mijlocul vegetației luxuriante, reflectate în oglinda lacului, podețe, chioșcuri și pavilioane cu nume parcă alese dintr-o carte de poeme: *Podul primăverii*, *Pavilionul admirării valurilor*, *Pavilionul norilor zburători*, *Templul fericirii*. Un alt parc vestit, aflat în apropierea orașului Wuxi, cuprinde colinele Xi Hui. Și aici, peisajul modificat de om poartă denumiri pe potrivă: *Grădina Veseliei*, *Pogoda Lumina Dragonului*, *Izvorul celor opt sunete*, *Stîncile lacului Tai*.

Admirînd splendorile naturii puse în evidență de grădinari-artiști, te simți cuprins de adevărul inscripției săpate pe o piatră a insulei Trupului Broastei Țestoase: „De vei merge mai departe, vei uita de toate necazurile”.

ȘTEFAN NEGREA

PHENIAN,

un oraș și un simbol

Am sosit la Phenian dimineața, descinzând într-o gară nouă (aveam să ne convingem apoi că noul, în materie de construcții, este semnul tutelar al capitalei R. P. D. Coreene), o construcție de dimensiuni gigantice, cu o discretă notă autohtonă; un înalt turn cu ceas mărea senzația de grandoare, amplificată de imensa piață în care am ieșit imediat. Făceam astfel cunoștință cu o altă determinantă a înfățișării Phenianului de astăzi: grandoarea. Totul a fost gândit și construit la dimensiuni urieșii...

Orașul, cu peste 2.000.000 de locuitori, traversat de fluviul Dedongan, ce face legătura între marea Chinei și marea Japoniei, a fost — cu ani în urmă — aproape complet distrus și pirjolit în urma războiului; dar Phenianul a renăscut ca o gigantică pasăre Phœnix, simbolizând setea de viață și hărnicia eroicului popor coreean.

Numit „orașul dimineților liniștite”, Phenianul nu poate fi uitat ușor de către cel ce l-a văzut odată. Aici, te înconjură dimineața o ceață discretă, un vâl fin, ca mătásurile Extremului Orient, pentru ca apoi, cerul să devină ca un cristal opalin-alburiu. Târmurile Dedonganului, bogat împodobite cu vegetație, precum și reliefurile muntoase, profilate la orizont, făceau din diminețile Phenianului vechi stampe ale delicatelor măestri de odinioară ai picturii coreene. Ambianța naștea în privitor o miraculoasă stare de seninătate și de liniște sufletească...

Dar capitala R.P.D. Coreene se înfățișa, în același timp, ca un oraș în plină dezvoltare, un oraș modern, cu construcții ce atingeau 20 de

nivele, cu largi bulevarde și o recentă linie de metrou. Pereții multor clădiri miros încă a zugrăveală proaspătă, iar șantierele de construcții răsar peste tot. Admirabile cartiere de locuințe moderne, teatrul Mansude, Palatul Pionierilor, monumentul Cenlima, Expoziția realizărilor industriale, Muzeul Istoric din principalul Parc al Phenianului — toate impresionează prin arhitectura lor, toate sînt adevărate simboluri ale puterii de muncă și creație coreeană.

Între clădirile noi, separate prin spații verzi, îngrijit amenajate, cu căi de circulație lungi și largi, cu pasaje de nivel, scufundate locuitorii capitalei coreene, în costume devenite tradiționale. Femeile au îmbrăcăminte formată din două piese: foi lungi, largi, bleumarin, și bluze albe sau colorate cu croiala kimono și cu o fundă la decolteu; bărbații purtau haine închise la git, gen tunici sau — mai rar — sacouri în stil europeanesc și cravată. Se remarcă la femeile cu copii o ținută specială: haina sau pardesiul, de tăietură simplă, este prevăzută la spate cu un fel de buzunar mare, în care stă copilul uneori chiar pînă la vîrsta de 2—3 ani; „detaliu vestimentar” ce permite femeilor să se deplaseze nestingerite prin oraș, în vederea rezolvării treburilor zilnice.

În general, stilul clădirilor menține în linia modernă o ușoară accentuare tradițională a formelor acoperișurilor de tip coreean, în linie trapezoidală. Noi am găsit orașul pavozat cu flori artificiale de toate culorile, lucrate cu multă pricepere (tradiție împămîntenită), îmbrăcînd stîlpii și firele telegrafice în vederea primirii

unei vizite oficiale de prietenie a președintelui Siriei, Hafez al Assad.

Un ghid simpatic ne-a luat în primire chiar de la sosire și, după uzualele urări de „bun venit”, ne-a însoțit pretutindeni, prin orașul în care domnește o curățenie exemplară; s-ar zice că poți scoate piinea din cuptor direct pe trotuar, nu-i nici o exagerare. De la primul tur al orașului am rămas impresionați de Palatul Științelor, clădire monumentală ce poartă numele conducătorului Kim Ir Sen. Palatul impune prin sobrietatea arhitectonică și măreția construcției, compusă din mai multe corpuri de clădiri cu 5 nivele, dintre care cel principal, din mijloc, avea 10 nivele, pentru ca la oarecare distanță să se înalțe cel mai înalt corp, cu 20 nivele. Funcționează aici 11 facultăți, frecventate de peste 5.000 de studenți anual; sistemul de învățămînt este întocmit de așa manieră încît o bună parte de timp se desfășoară în laboratoare și în întreprinderi, pentru a asigura studenților o solidă instruire practică, datorită căreia capătă o pregnanță deosebită și prelegerile teoretice.

Ne-am oprit și la Palatul Pionierilor, ale cărui porți nu se închid niciodată. A fost înființat în 1963, cu scopul de a se consolida și dezvolta instrucția primită de elevi în timpul școlarității, drept care a fost dotat cu mijloace moderne pentru desăvîrșirea educării multilaterale a copiilor. La dotarea Palatului au contribuit întreprinderile care încadrau în muncă pe tinerii absolvenți ai școlilor de diferite specialități.

A fost creat și un institut pentru formarea cadrelor necesare conducerii în Economia Națională, unde își completau cunoștințele nu numai elevi și studenți, ci și muncitori, tehnicieni și spe-

cialiști; Institutul înființat în 1947, din inițiativa președintelui Kim Ir Sen, se bucură de o faimă deosebit de bună.

În Parcul principal al orașului, un adevărat parc dendrologic, cu soiuri subtropicale, perfect aclimatizate, din care nu lipseau chiparșii și pinii italieni, frapează fantezia cu care se dădea coroanei copacilor, după voie, o altă formă decît cea naturală, creșterea lor fiind dirijată prin măiestria horticultorilor coreeni, de la care se spune că s-au inspirat chinezii. Cutreierînd parcul, am descoperit peisaje inedite, nebănuite de frumoase, cu mici lacuri și colțuri artistice amenajate cu pietre, nisip, flori; aveam să vedem, în mare, unele detalii de peisaj, în timpul călătoriei prin țară.

Am regăsit aici, în parc, miniatural, peisaje pe care aveam să le întîlnim la Wonsan — 300 km de Phenian, stațiune de agrement la Marea Japoniei — sau la Cumgansan — pitorească stațiune montană, unde am văzut „cascada celor 9 dragoni” (căderea apei are peste 100 m) și „stîncă celor 1000 de forme” (bizare alcătuirii ale pietrei măcinată de vînturi și ploii, înălțate într-un singur bloc de 1000 m) sau la Mangyongdae, satul natal al președintelui Kim Ir Sen.

Imaginile din parcul principal al Phenianului, pe care ni s-a părut că le-am reîntîlnit în călătoria prin R. P. D. Coreeană sugerau, de fapt, că țara întreagă se regăsește în frumoasa ei capitală, al cărei simbol a devenit monumentul Cenlima, situat pe o înaltă colină: un călăreț și un cal înaripat, avîntați într-un singur elan. Este simbolul eforturilor poporului coreean aflat într-un continuu marș spre noi culmi de dezvoltare.

CONSTANȚA BĂICULESCU

CASA ~ MUZEU

«F.M. DOSTOIEVSKI»

Ies ultima și-n fața ușii care s-a închis, o ușă înaltă, de clădire veche petersburgheză, mă uit la plăcuța aurie pe care scrie «F.M. Dostoievski». În stînga, e un buton mare de alamă. Rita (Margarita Suicova, redactorea de la revista «Călătorii în U.R.S.S.», care m-a condus trei zile prin Leningrad) înțelege ce-mi trece prin minte. «Nu trebuie să apleși, zice ea. Trage spre tine.» Trag, se aude sunetul unui clopoțel și în ușă apare îndată supraveghetorea muzeului. Zîmbește, expresia ei spune «eram sigură că n-ai plecat încă». Vasăzică, butonul a acționat un șnur, acesta a clătinat clopoțelul... Trag cu ochiul la încăperile pe care abia le-am părăsit. «E chiar aceeași sonerie?» întreb copilărește. «Da, da, aceeași», răspunde femeia, vădit bucuroasă de orice întrebare. Și aici, și la Moscova, în toate casele memoriale, supraveghetorele știu atîtea amănunte, încît e greu să nu le crezi rude ale scriitorilor. Aici, de exemplu, am aflat că «lui Feodor Mihailovici îi plăcea să se uite la clădiri». Că această casă, de fapt un apartament «mediu», cu chirie, compus din șase odăi, a fost a douăzecea și ultima locuință a lui Dostoievski la Petersburg. Se muta în ea în 1878 și a ales-o, fiindcă vedea de la geamuri o grădină, biserica Vladimir, canalul Griboedov. Deși se născuse la Moscova, iubea orașul de pe Neva, unde a urmat Școala de ingineri (clădirea se afla pe Cîmpul lui Marte, cu dormitorul elevilor la etajul al doilea). Se plimba mult pe străzi și, cu toată fizica și formulele matematice, plănuia «romane despre Petersburg». Era prin anii '40, stătea undeva, în piața Vladimirsk. Acolo, la începutul iernii, scrisese prima lui nuvelă, «Oameni sărmani», care-l făcuse pe Nekrasov să spună entuziasmat «A apărut un nou Gogol!» și să alerge cu manuscrisul la Belinski. Avea 23 de ani și, după ce ascultase cu sufletul la gură părerea temutului critic — «vei fi un mare scriitor» — se gîndise «stînjinit și plin

de timidă incintare»: «Să fie oare adevărat că sînt atît de mare?» Un portret în creion făcut de Trutovski în 1847 (un an după ce «Oameni sărmani» apăsese în «Almanahul Petersburgului») îl înfățișează fără barbă, un tînăr cu trăsături tipic rusești, cu pomeți proeminenți ce par să-i accentueze paloarea, cu acea expresie elevată, de noblete, pe care o dă totdeauna exercițiul îndelung al gîndirii. Scrie întruna, știe de pe acum că i-a fost hărăzit să fie un muncitor al scrisului («să muncesc pentru arta sfîntă, o muncă sfîntă și curată pornită din adîncul inimii») și se îndrăgostește tainic pentru prima oară. Mergea deseori acasă la I.I. Pannov, redactor la revista «Sovremenik», iar soția acestuia, Avdotia Iakovlevna, îl fascinează: o brunetă, nu atît frumoasă cît enigmatică, liniile obrazului spun ceva despre calm, fermitate, poate mai mult înțelegere decît tandrețe, o anume tristețe, mai ales. La ea se va gîndi peste ani, cînd o va crea pe Nastasia Filipovna din «Idiot»...

Casa-muzeu e pe un colț, poți să treci pe lîngă ea fără s-o observi între impunătoarele clădiri ale Leningradului. Holul de la parter, cu femeile de la garderobă și casa de bilete, are ceva familiar, foarte rusesc, mai ales iarna, cînd vii din ger și ți se spune cu glas de «tiotușcă», adică de mătusică, «frigușor, frigușor, așa-i c-ai înghețat?!» Înghețasem zdărnîc, mai de vreme, cînd vizitasem fortăreața Petropavlovsk, senzația de frig fiind de două ori mai puternică din pricina zidurilor și lespezilor sumbre ale fostei închisori țariste. Acolo fusese întemnițat și Dostoievski, în 1849, la un an după ce publicase «Nopti albe», fără să bănuiască, desigur, că va trăi întocmai nu povestea, ci titlul «romanului sentimental». În decembrie, în răpăit de tobe, a fost dus împreună cu membrii cercului Petrașevski, toți condamnați la moarte, în piața Semeonovski. Execuția a fost suspendată în ultima clipă, iar cuvintele prințu-

lui Mișkin nu vor fi, mai tîrziu, doar intuiție scriitoricească: «Ce rost are o asemenea cruzime, oribilă, monstruoasă și zadarnică? Poate că a existat vreodată un om căruia, după ce i s-a citit sentința de condamnare la moarte și a fost lăsat o vreme pradă spaimii, să i se spună pînă la urmă «Du-te, ai fost iertat!» Ei bine, omul acela ar ști să ne povestească prin ce a trecut». Viu, condamnat la muncă silnică, Dostoievski a știut să povestească zguduitor în «Amintiri din casa morților» infernul omenesc al celor patru ani de ocnă de la Omsk. Fotocopiile ale manuscriselor sînt aici, în încăperile alcătuint un prim muzeu, de documente, alături de scrisori, fotografii, stampe, portrete, desene. E și portretul primei soții, Maria Dimitrievna Isaieva, care a murit de plămîni și despre care Dostoievski spunea «Fericirea ei am iubit-o mai mult decît pe a mea proprie». În 1861, cîlătorea în Europa și ajungea la Paris, despre care nota că «e un oraș plictisitor de necrezut», aceiași Paris, unde, pe la 1921, venea tînărul Hemingway, care, între cărțile împrumutate de la o bibliotecă publică citea «Jucătorii de cărți și alte povestiri de Dostoievski», apoi «Crimă și pedeapsă», cu «lucruri ce par neverosimile și altele cu totul de necrezut, dar unde sînt atît de adevărate, încît citindu-le, te schimbi și tu...» Multe mărturii ale vieții de om de toate zilele stau lîngă nenumăratele pagini așternute în ceasurile nesfîrșite de creator de vieți. Același scris în epistola «Am petrecut patru zile la Wiesbaden și am jucat, se înțelege, la ruletă (...) totuși, nu vorbiți despre asta nimănui, dragă Varvara Dimitrievna», ca și în emoționantele însemnări cu scris grăbit, febril, sintetizînd momentele istorisirii pe puncte, din fișele ce pregăteau Karamazovii, și apoi manuscrisul propriu-zis, așternut cu litere clare și energice. Uneori, căutînd cuvîntul sau o nouă față a acțiunii, se oprea, contura în peniță, cu cerneală neagră, majuscule, nume — Na-

poleon Buonaparte, Sonia, Sf. Petersbourg, Iulius, Octombrie, Capo d'Istria, notate cu caractere latine — alteori făcea socoteli, calcula anii personajelor și evenimentele, schița mici portrete foarte frumoase, desena ferestre și clădiri gotice, o adevărată obsesie a goticului, care lui Freud, de pildă, ce nu le-a cunoscut atunci când i-a închinat celebrul studiu, i-ar fi stîrnit noi sugestii și «chei» psihologice. Era un tenace constructor de planuri și variante și este impresionantă, de exemplu, minuțiozitatea cu care și-a alcătuit «Construcția cronologică» și «Al doilea plan al romanului Idiotul», titlurile acestea fiind caligrafiate extrem de îngrijit, trădînd solemnitatea celui care știe că se află în pragul unei capodopere. E aici și masca mortuară: obrazul îngust, găvanele mari, oasele de sub sprincene proeminente, parietalul imens — trăsăturile bărbatului de numai șaiszeci de ani sînt frumoase, liniștite, împăcate, este ultima expresie a omului care spusese cîndva: «... într-o zi am ajuns la ideea că și într-o

închisoare poți afla o viață de o bogăție nemăsurată».

În apartamentul propriu-zis, unde sunetul clopoțelului de la intrare păstrează rezonanța sfîrșitului de secol XIX, e pretutîndeni umbra omului care fuma țigări dintr-o cutie purtînd pe capac marca «Laferme», căruia fetița lui, Liuba, a simțit nevoia să-i scrie într-o zi pe un bilețel «Dragă tată, te iubesc». «Feodor Mihailovici — spune supraveghe-toarea și-mi pare rău că din pricina emoției am uitat să-i notez numele — a avut patru copii. Pe Alioșa, mort la numai trei anișori, pe Liuba, pe Fedia și pe Andrei. Andrei a avut doi copii, pe Dimitri Andreevici și pe Tatiana Andreevna, care trăiesc la Leningrad, numai că dinșii au îmbrățișat o carieră tehnică, nu s-au ocupat cu scrisul.» «Feodor Mihailovici — îi spun, de parcă am vorbi despre o veche și foarte dragă cunoștință — a scris și pentru neamul său și pentru întregul neam rusesc». «Scia noaptea, la luminare, zice femeia. Bea mult ceai și fuma. Îi plăceau lucrurile

frumoase, ținea mult pînă și la farfuriile alese cu gust. Mobilele, din păcate, nu sînt cele originale, dar atmosfera s-a păstrat, sînt obiecte donate de rude, piese de epocă, așezate conform fotografiilor rămase. Cărțile din bibliotecă sînt cele care i-au aparținut. Și ceasul de pe birou. Vedeti, e oprit la nouă fără douăzeci. Liuba Fedorovna a oprit limbile ceasornicului. Și a scris cu mîna ei «Tata a murit la 28 ianuarie». Era o miercuri, anul 1881».

În cealaltă parte a Leningradului, exact la capătul vestitului Nevski Prospekt, în cimitirul catedralei Alexandr Nevski, mormîntul e undeva, aproape de intrare, înconjurat de un grilaj de fier. Jur împrejurul bustului din marmură neagră crește puzderie de brăduleți. Și cine ajunge acolo, trebuie că-i repetă niște vorbe ale sale, ce i se cuvin: «Ei bine, uite, dumitale am să-ți spun tot adevărul, fiindcă știi să-l pătrunzi pe om pînă-n adîncurile sufletului...»

ANDA RAICU

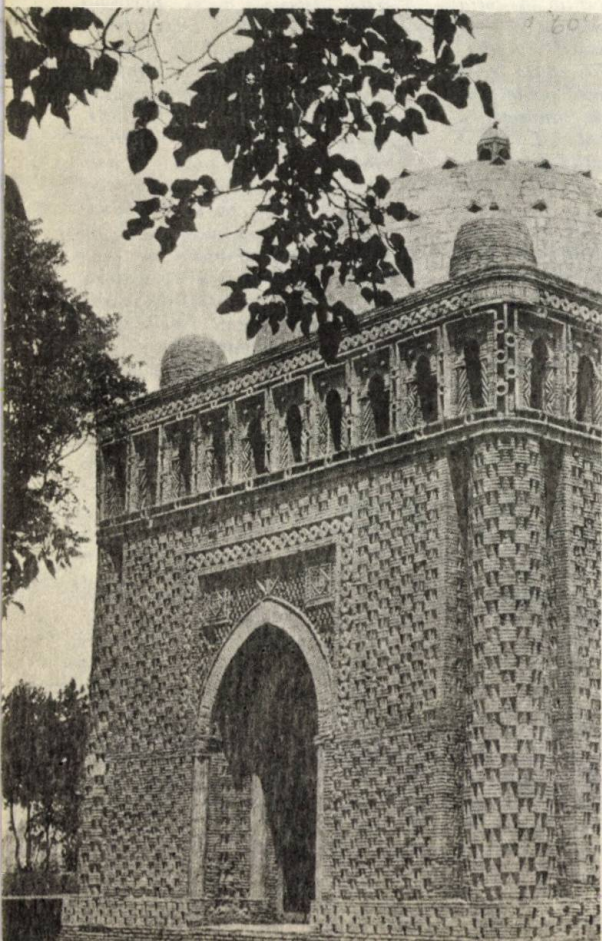
BUHARA,

300 DE ZILE

SUB SOARE

Partea modernă a orașului cu impunătorul hotel „Buhara“, rămîne rapid în urmă; autocarul nostru înaintează pe străduțe înguste, printre ziduri străvechi și, într-un viraj larg, ce stîrnește un nor de praf, oprește în fața Fortăreței Ark, măreată zidire a începutului erei noastre.

Trecem de poarta străjuită de turnuri înalte cupole și drumul, un drum ciudat, închis într-un tunel și mărginit de celulele întunecate ale condamnaților (unor vremi apuse) ne conducea într-o curte podită cu netede pietre de riu, împrejmuată de ziduri crenelate. În față ni se relevă imensa sală a tronului, imensă nu numai ca întindere, ci și ca înălțime fiindcă... e deschisă spre cer, spre soare. Ambianța păstrează conturul unor coloane, pereții, cuburi de lut ars, însă și soarele nemilos, care le-a făcut aproape albe — iar din loc în loc, chenare, plăcuțe albastre, verzi, șerpuiesc în sus, răcorind ta-

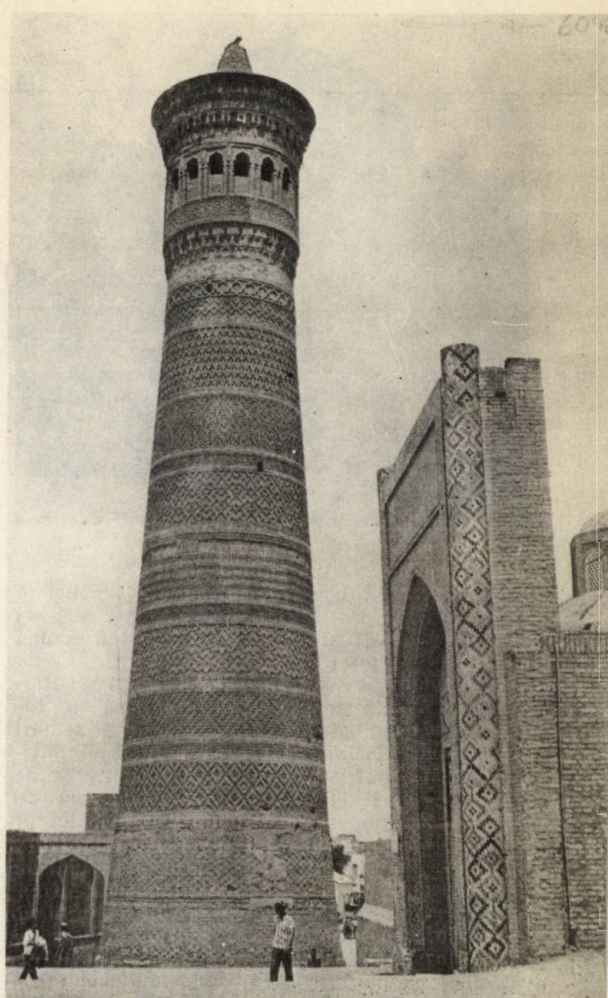
bloul cu viorul dorului de ape. Ne prinde ușor povestea ghidului și ne imaginăm jilțurile acoperite de coloratele mătăsuri de Buhara, iar în mijloc un covor mare. Pe această cale albă noul emir, flancat de miniștrii săi, tocmai pășeste, spre tron. Răsună muzici, saltă tamburine, afară se dă semnalul întrecerilor de cai, a jocurilor războinice... Abia a doua zi, în zori, va ieși călare dintre zidurile fortăreței alesul cetății iar supușii săi, așteptind lângă pereți cu brațele încărcate de daruri, vor afla cine este noul emir al Buharei...

Legănați încă de povește trecem drumul și pe după o subțire lizieră de copaci descoperim Moscheea Balakhauz sau Moscheea celor 40 de coloane. Patruzeci? Contrariat, întreabă cineva. Dar sînt numai douăzeci, le-am numărat. Patruzeci! vine convingător răspunsul. Priviți, în apa bazinului. Da, luciul apei ne mai arată o moschee, cu aceleași coloane subțiri, înalte, împodobite cu sculpturi fine, filigranate, susținînd întreaga privescîste multicoloră a moscheii. O oază de răcoare. Mai cu seamă în latura ei de lîngă malul apei unde se înalță sobru minaretul din cărămidă arsă, ornat doar cu cîteva brîie de plăcuțe colorate. O oază de liniște. De acolo, de sus, de sub arcadele deschise ca niște ferestre în chiar albastrul cerului, răsună parcă perpetuu litania muezinului la ceasul rugăciunii...

Copaci nu prea înalți, nu prea bogați în verdeață, cu crengile încremenite sub căniculă mărginesc la fel de încremenitul Mausoleu al Samanizilor! O dinastie de începutul secolului al X-lea pe vremea căreia a devenit un important centru de știință și cultură. Vremea unor gînditori eminenți, poeți și savanți ai Orientului: Abu Abdallah Rudaki, Dakiki, istoricul Narshaki, savantul și enciclopedistul Abu Ali Ibn Sina-Avicena.

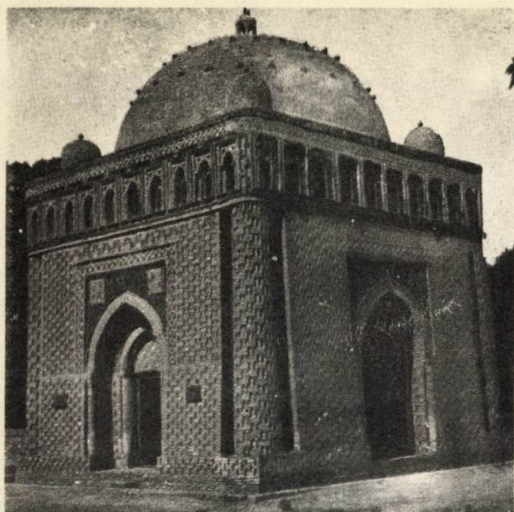
La prima vedere, Mausoleul Samanizilor pare a fi un monument modest în comparație cu moscheele și medresele care domină orașul. Nu are nici înălțime impunătoare, nici decorațiuni strălucitoare și totuși, nicăieri ca aici, cărămida arsă, ușor cafenie așezată într-un joc de pătrățele, cînd pe orizontală, cînd pe verticală, nu dă, în funcție de unghiul sub care cade lumina, atîtea tonuri calde, atîta culoare, atîtea adîncimi și reliefuri și grație. Și nicăieri ca aici, o cupolă nu se înscrie atît de armonios în albastrul cerului ca aceasta, a mausoleului, nici una nu este mai elegant susținută de arcade suple, grațioase care dau spațiu soarelui.

Aflăm că splendidul monument arhitectural e de fapt o necropolă de familie a ilustrei dinastii a Samanizilor; Medresa Ulug Beg a fost însă înălțată în semn de cinstire pentru acest mare savant și poet; numeroase alte moschee și medrese au fost construite de asemeni pentru a cinsti memoria unor emiri drepți și înțelepți, a unor viteji și

curajoși comandanți de oști. Fiecare, cu aura sa legendară. Dar iată-ne în fața unui monument fără legendă. O construcție rectangulară din simplă cărămidă arsă, original poate doar prin turnul său de formă conică, datînd din secolul al XII-lea, și prin formele neregulate ale acoperișului, ciudată îmbinare, cupole adăugate în vremi și stiluri diferite. De ce întîrziem totuși aici, cu mîinile strînse pe grătile groase din spațiul ușii? De ce privim cu venerație spre penumbra din mijlocul încăperii? Pentru că acolo, într-un căuș de piatră, strălucește mai viu ca orice podoabă, apa unui izvor, apa, superlativul izvor al vieții pe aceste locuri secetoase! Da, Ciasma-Ayub Mazar, e o zidire fără culoare, fără poveste. Fiindcă fiecare ascultînd surisul apei își izvodește propria poveste.

Pentru mine ea ivește cîntul unei fete de apă, care a țîșnit și a desenat pe acest pămînt deșertic, în brațele fierbinți ale iubitelui ei, soarele de foc. Sub pasul ei mlă-

diu au răsărit copaci și crînguri, ierburi și flori. Acolo, la Ayub Mazar, dacă știi să auzi, poți desluși în clipocitul apei ecouri din cîntul fetei de apă.

Numai că poveștile alină doar setea sufletului. Cealaltă sete ne îndeamnă să ne îndreptăm pași către liniștita piață unde era ceaihanaua. Își sorbeau acolo ceaiul — antidot local împotriva zăpușelii — o mulțime de bărbați așezați turcește pe niște paturi de lemn, la umbra unui pîlc de copaci.

Cei mai mulți poartă turbane și halate în dungi, unii sînt însă îmbrăcați mai puțin tradițional.

Încercăm să-i imităm pe localnici, bînd ceaiul fierbinte din bolurile alb-albastre, tacticos, sorbitură cu sorbitură, așteptînd cu răbdare ca băutura să-și facă lăudatul efect înviorător. Se cam lăsa așteptat, așa încît ne-am îndreptat speranțele către simpaticul, vioiul și hîrful personaj, trăitor pe aceste locuri... Nastratin Hogeia. Trona turnat în bronz, pe măgărușul său, în mijlocul terasei și prin irizările tremurătoare ale aerului fierbinte, parcă ne făcea cu ochiul. Mîna dreaptă însă era dusă înspre inimă, gestul, spunea multe despre sufletul lui mare și bun, despre înțelepciunea sa. Numeroase întîmplări ale lui Nastratin au dat învățături de viață și s-au transformat în proverbe. Așa de pildă, se spune că odată niște oameni, vrînd să-l pună în încurcătură pe Nastratin, s-au așezat pe malul unei ape și și-au coborît picioarele în apa turbure. Cînd Nastratin a trecut pe acolo, ei au început să se plîngă că nu-și mai văd picioarele, că și le-au pierdut. Vă ajut eu să le găsiți, le-a promis tînărul Hogeia, și pe dată a luat un băț, a intrat în apă și a început să-i lovească zdrăvăn peste picioare... De atunci se zice că ar fi rămas zicala „Unde nu-i cap, vai de picioare”.

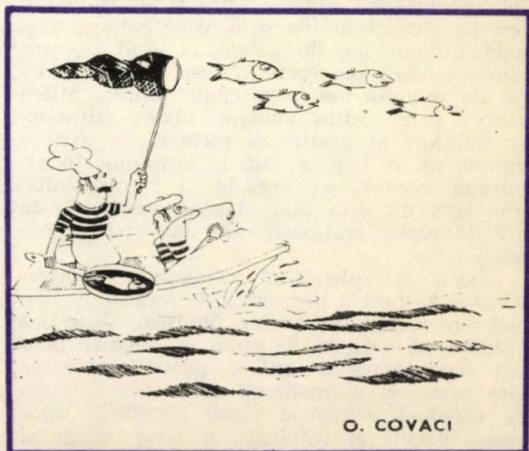
Altă dată, cînd Nastratin Hogeia era ajutor de judecător, s-au prezentat cu o pricină doi oameni. Unul îl trăgea de guler pe

celălalt și spunea: omul ăsta refuză să-mi dea ceea ce mi se cuvine! Dar despre ce e vorba? îl întrebă judecătorul. Iată, spuse acesta, eram la lucru într-o pădure. El tăia copaci. Eu m-am așezat alături și de cîte ori dădea el cîte o lovitură de topor, eu scoteam un icnit. Asta înseamnă că l-am ajutat să muncească. Iar acum, el nu vrea să-mi dea o parte din banii primiți. Fiind cam încurcată treaba, judecătorul îi trimise pe cei doi la tînărul său ajutor să le dezlege pricina. Aceștia se duseră la Nastratin, îi povestiră și lui și în încheiere îi spuse reclamantului că are dreptate, și-i ceru celui care a tăiat copacii să scoată banii pe care i-a primit. Bietul om îi dădu. Nastratin luă monezile, și le numără una cîte una, dîndu-le drumul de sus, pe podea, ca să scoată un sunet deosebit. Apoi îl întrebă pe reclamant: Ai auzit sunetul banilor? Da, îi răspunse acesta. Ei bine, acel sunet deosebit este plata pe care o meriți că ai icnit în timp ce el a muncit. Și i-a înapoiat tăietorului de lemne toți banii. De la această întîmplare, zic cei bătrîni, care au auzit și ei de la alții mai bătrîni că ar fi rămas zicala „După muncă și răsplată!”.

Dar, cîte alte întîmplări legate de Nastratin Hogeia nu ne-au mai venit atunci în minte, cîte ne-am mai povestit și cît ne-am bucurat de umorul și finețea judecății sale!

Povesteam și sorbeam în tihnă ceaiul, așteptam efectul său îmbietor. Degeaba. Căldura parcă sporise. Cît e de cald Geo? îl întrebă cineva pe climatologul Gheorghe Neamu, conducătorul grupului nostru, om care mai călcase pe aceste locuri. Plus 34 de grade! veni răspunsul. Hotărînd cu toții că nu mai era cazul să așteptăm efectul răcoritor al ceaiului, am luat-o în șir indian pe sub umbra copacilor, cu toată părerea de rău l-am părăsit pe Nastratin și frumoasa Piață a Bazinului cu apă. Soarele dogorea din ce în ce mai tare. Orașul strălucea, cu toate monumentele sale fără egal. Atunci, acolo, am trăit și noi, una din cele trei sute de zile sub soarele Buharei.

LIDIA NOVAC

O. COVACI

TATRA ÎNALTĂ

UN MUNTE AL TURIȘTILOR

Vizitînd Cehoslovacia, am fost tentat să văd și să cunosc cît mai multe din țara socialistă prietenă, începînd cu Praga — „orașul de aur“, cu Brno, mîndria Moraviei, cu renumitele stațiuni Karlovy-Vary și Mariánské — Lázně cu faimoasele peșteri din carstul morav — Macocha, Punka sau Cateřina, și terminînd cu pitoreștile așezări ale Slovaciei. Și totuși, ca mai toți turiștii, am fost atras în primul rînd de Tatra, cel mai înalt masiv montan din întreg arcul carpatic.

Deși nu ocupă decît 260 km², iar lanțul principal nu are mai mult de 26 km lungime, masivul se individualizează prin altitudinile sale, 7 vîrfuri trecînd de 2600 m, cel mai înalt, Gerlackovska štit, avînd 2655 m, cu 110 m mai mult decît Moldoveanu din Făgărașii noștri.

Datorită condițiilor climatice favorabile și remarcabilei frumuseți, Tatra Înaltă este o regiune extrem de favorabilă dezvoltării turismului. Aici se practică în tot cursul anului alpinismul, drumeția, sporturile de iarnă și de vară, precum și sejururi de vacanță în stațiuni. Accesul facil, cu puncte de intrare din șosele modernizate, capacitatea de cazare în plină dezvoltare, drumurile forestiere bine întreținute și potecile marcate ce pătrund, prin circa 30 de văi, în inima masivului, permit efectuarea unor ascensiuni interesante, precum și a unor coborîri agreabile și deloc periculoase.

Punctele de plecare în astfel de excursii sînt, de regulă, stațiunile montane înșirate ca mărgelele pe ață de-a lungul Șoselei Libertății (Cesta Slobody), în întregime modernizată, ce se întinde la poalele masivului, la contactul cu Podișul Poprad.

Am abordat masivul din partea sa sud-vestică, cunoscută și sub numele de Tatra Înaltă Granitică, aici principala și cea mai importantă stațiune fiind Strbské Pleso. Situată la 1355 m altitudine, pe malul lacului glaciar cu același nume, stațiunea este legată de restul țării prin șosele și printr-o cale ferată cu cremalieră ce merge pînă în gara Strba, cea mai înaltă din Cehoslovacia, unde se opresc trenurile expres. Stațiunea se mîndrește și azi cu faptul că în 1970, aici au fost organizate Campionatele mondiale de schi, probele nordice.

Ne continuăm călătoria spre est și poposim, după cîteva ore de drum, în Starý Smokovec, una din vechile stațiuni din Tatra Înaltă. Intemeiată în 1797, ea este situată la 1010 m altitudine, în partea centrală a masivului, permițînd accesul spre cele mai pitorești și mai „umblate“ văi ale Tatrei: Malá Studená și Velká Studená dolina. O

telecabină face legătura între Starý Smokovec și Hrebienok, o modernă stațiune turistică pentru practicarea sporturilor de iarnă. Organizatorii ne-au declarat că aici, în valea Velká Studená, a fost construită, în 1863, prima cabană alpină din Tatra, precizîndu-ne că astăzi turiștii au la dispoziție zeci de hoteluri moderne cu confort ridicat, numeroase cabane și refugii care găzduiesc an de an peste 2,5 milioane excursioniști. Numeroase mijloace de transport pe cablu — telecabine, teleschiuri, teleferice și funiculare — facilitează ascensiuni spre cele mai înalte culmi.

Dar, să ne continuăm drumul spre partea orientală a Tatrei Înalte, către cunoscuta stațiune Tatranská Lomnica, sediul Direcțiunii Parcului Național Tatra, înființat în 1948. Teritoriul Parcului servește drept „laborator natural“ în care găsesc cîmp de investigație cercetările ecologice, geografice, pedologice, istorice și, bineînțeles, turistice. Rezultatele cercetărilor sînt publicate în anuare sintetice. La altitudini mari sînt situate stații meteo sau astronomice, ale căror date importante sînt preluate și de țările vecine. Într-un edificiu modern se păstrează colecțiile Muzeului TANAP, repartizate pe 4 secții: științe naturale, etnografice, istorice și protecția mediului. Tatranská Lomnica este legată de vîrfurile Lomnický štit (2632 m) — al doilea din Tatra — printr-un teleferic.

Partea nordică a Tatrei — Tatra albă, calcaroasă — este cea mai pitorească. Aici a fost descoperită, în 1881, și electrificată în 1896, peștera Belanská, lungă de 1135 m. M-au impresionat atît bogăția și varietatea formațiunilor concreționare, cît și ingeniozitatea și discreția amenajărilor tehnice, încadrate armonios în cadrul natural.

Tot în această regiune se află Zdiar, un tipic sat de munte, sat turistic, unde s-au păstrat pînă în zilele noastre numeroase elemente de artă populară, cu admirabile țesături, cu broderii, costume populare bogat ornate, precum și cu originale elemente de arhitectură populară.

Tatra Înaltă — acest veritabil centru al turismului cehoslovac — poate fi luat ca exemplu de amenajare turistică a unei baze montane, fiind o frumoasă și reușită încercare a omului de a oferi condiții pentru ocrotirea faunei, florei și peisajului, un echilibru între societate și natură, pentru păstrarea nealterată a acesteia și a resurselor sale, în interesul turismului și al turiștilor.

CUI ROMA...

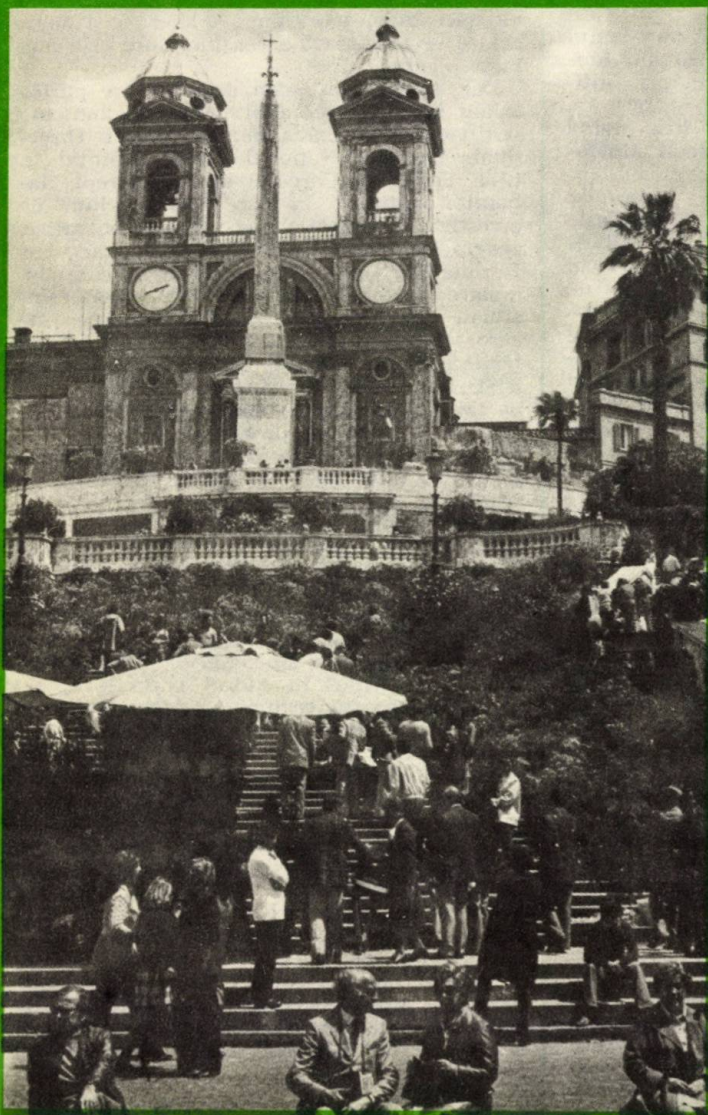
„Nicăieri în lume trecutul nu trăiește atât de aproape, nu ia o parte mai vie la viața prezentului, ca în Roma”.

N. D. COCEA

„Aici Roma”, așa se numește un minighid al Romei, după care m-am condus și eu în scurtă peregrinare prin „Cetate Eternă”...

Călătoria cu trenul de la

Stresa — în nordul Italiei, pe malul lacului Maggiore — până la Palermo, în extremitatea vestică a Siciliei, ne ia cam o zi și o noapte: la Roma trebuie să schimbăm trenul iar pentru aceasta avem la dispoziție o oră. Nici n-apucăm să coborim bine din expresul confortabil și un funcționar îmbrăcat într-o uniformă care nu ne spunea nimic ne „acostează” la modul cel mai politicos cu pu-

tință, întrebându-ne dacă nu cumva avem nevoie de cazare sau de vreun alt soi de ajutor (era ora 8—9 seara!). Prima reacție a fost aceea de a-i mulțumi, dându-i a înțelege că sintem în trecere spre Mezzogiorno, urmînd a reveni la Roma după ce ne vom fi făcut programul, precum ni-l plănuișem. Atunci, omul scoase dintr-o tașcă o hartă nou-nouță a orașului, oferindu-ne-o cu amabilitate pentru a ne fi de folos la întoarcere. Observîndu-i între timp insigne cu „EPT” (Ente Provinciale per il Turismo di Roma) am înțeles ce gest (și ce „strategie!?”) frumos fac responsabilității turismului din Italia...

Ne-am continuat drumul spre Napoli — capitala tifosilor fotbalului, dar și orașul lui Vergiliu — și, după ce ne-am întîlnit cu Reggio di Calabria, Taormina, Etna, Palermo am revenit la Roma; nu înainte însă de a fi coborît în craterul Vezuviului și a fi vizitat ceea ce a mai putut fi scos la iveală de sub lava necrutătoare, revărsată fără milă în anul 79 e.n. peste Pompei, Herculano și Stabia.

În gara Termini ne lăsăm rucsacii pentru a ne căuta un camping. După o discuție cu funcționarii de la bagaje de mină, care ne puneau la socoteală (și, firește, la plată!) fiecare compartiment al rucsacului, o pornim prin oraș cu două scopuri: primul, de a face o primă cunoștință cu spațiul celei mai autentice latinități și, al doilea, să ne interesăm de acel camping care și prin Italia ar fi putut fi închis în octombrie. Îl identificăm, spre marea noastră bucurie — de data aceasta la un Ente Nazionale Italiano per il Turismo: era campingul Flaminio, nume căpătat după strada lungă trecînd peste Tevere, Via Flaminia Nuova, ducînd la ieșirea din oraș. Ajungem destul de lesne și ne instalăm cortul pentru o sumă destul de frumușică. Oricum, ne descurcăm și, în ciuda unei ploii reci și mai cu seamă neașteptate, anunțînd parcă direct iarna, revenim în oraș pentru a nu pierde nici o oră. Prima dată ne-am interesat de Columna și Foro Traiano. Atunci se afla în

restaurare, îngrădit de schele, așa încât ne-a venit greu să descifrăm scenele de luptă și de viață pașnică înșirate pe verticală pe cîțiva zeci de metri pătrați. Ne-am permis și cîteva plimbări prin Villa Borghese; dar cine crede că această Villa — „Il più grande publico di Roma”, — este un simplu parc se înșală; creat la începutul secolului al XVII-lea de cardinalul Scipione Borghese, Villa devine parc public în anul 1902, celebritatea fiindu-i asigurată de personalități la fel de celebre ale istoriei ori culturii italiene care și-au legat viața, într-un fel sau altul, de acest spațiu fermecător și instrumtiv totodată; în afara unor alei — străzi pe care mașinile circulă precum pe marile bulevarde, pe lângă Galoppatoio — un splendid teren de echitație — sau pe lăzile de iarbă întreținute impecabil și „împănate” cu arbori bătrîni și imenși, în afara lui Piazzale dei Cavalli Marini cu un sugestiv grup statuar în mijloc, Villa Borghese este parcă un adevărat sanctuar al artei și culturii; Villa Medici, construită la 1544, unde Napoleon fonda la 1803 Accademia di Francia sau Museo e Galleria Borghese, cu importante opere ale lui Rafael, Caravaggio, Tizian, Bernini, Canova, străduțele purtînd numele unor mari oameni de cultură ai lumii, toate acestea se constituie într-un complex unitar, armonios unde natura nu este cu nimic întinată de „intervensiunile seculare” ale omului. De pe platoul Pincio ne aruncăm ochii asupra Pieței poporului, încadrată de trei „chiese” și avînd în mijloc „implantat” un obelisc trimis la Roma lui Caligula de către egipteni. Tot de pe largă terasă se poate observa Piazza di Spagna, unul dintre locurile cele mai sugestive ale centrului istoric al Romei, cu faimoasa Trinita dei Monti, în care intri urcînd mai întîi somptuoasele trepte. În mijlocul pieței mii de vilegiaturişti se opresc pentru a admira nu mai puţin faimoasa Fontana della Barcaccia, operă a lui Pietro Bernini. Fiindcă tot a venit vorba de „fîntîni”, nu pot

să nu mă opresc, fie şi în trecăt, asupra Fontanei di Trevi pe care nu văd cine ar putea-o omite dintr-o peregrinare cît de scurtă prin Roma, căci este de departe cea mai reuşită prezenţă de acest fel din oraş. Construită în două etape de Battista Alberti (havuzul în anul 1453) şi de Nicolo Salvi (ansamblul de sculpturi şi jocurile de apă între 1732—1751), fontana are ca figură centrală Oceanul tras într-o şareţă-cochilie de doi cavali marini. În sfîrşit, Pincio oferă şi o panoramă magnifică asupra cupolei lui San Pietro sub care a doua zi aveam să zăbovim şi noi cîteva ceasuri. Cuvintele marelui pamfletar care a fost N.D. Cocea sînt semnificative pentru ceea ce înseamnă Basilica Vaticanului: „Fără să vrei, aici te simţi mai mult într-un lăcaş de reculegere şi de cugutare decît în lăcaşul rugăciunii”. Într-adevăr, cînd te afli în prezenţa atît de seducătoare a sculpturii unui Michelangelo, Bramante, Rafael, sau Bernini, parcă îţi vine greu să renunţi la cugutare şi la admiraţia pentru „cele lumesti”. ... În cele cîteva ore petrecute în capitala catolicismului mondial abia dacă am avut vreme să ne săturăm privind la „Pietă”, acea capodoperă de tinerete a marelui Buonarroti. Toate „piesele” aflătoare în interiorul basilicii îţi ţin răsufierea pe loc, dar cel mai mult te recheamă mereu Pietă: atîta suavităţi şi inefabil, atîta delicateţe, acurateţe şi nobleţe sufletească şi artistică inspiră sculptura în marmură albă din partea dreaptă de la intrare, încît privirea pare să aibă în faţă incredibila imagine a perfecţiunii.

... Via Appia Antica, celebra arteră imperială, numită odinioară „Regina viarum” din cauza fastuoaselor monumente ce o încadrau — şi care astăzi dau mare bătaie de cap turiştilor care se încumetă să-i parcurgă cei cîteva kilometri pentru a-i vedea numai ruinele — m-a atras şi pe mine fiindcă voiam să fac o comparaţie între două modalităţi diferite de a face acel spectacol „Son et Lumière”. Imi adusesem

aminte de Herodicus Atticus de sub Acropolea Atenei şi mai ştiam că la capătul Reginei viarum voi da peste Termele lui Caracalla, unde se organizează spectacole estivale de operă. Pe Via Appia Antica se pot număra — este drept numai ruinele lor! — zeci de monumente celebre şi alte zeci de „sepolcre” — ale unor personalităţi de seamă ale vieţii publice din Roma antică. Ea se închide în Piazza Sebastiano, dar puţin mai încolo dăm peste atît de mult căutatele băi romane a căror construcţie a început în anul 206 e.n. sub Septimiu Sever şi au fost terminate de fiul acestuia, Caracalla; cu o capacitate incredibilă chiar şi pentru zilele noastre, 1600 locuri, termele au funcţionat nici mai mult nici mai puţin decît o jumătate de mileniu... În ceea ce ne priveşte am fost cît se poate de ghinionişti întrucît am ajuns la ele cu un sfert de ceas înainte de închiderea programului de vizitare şi cu toate insistenţele mele, de data asta a trebuit să mă dau bătut, mulţumindu-mă doar cu zidurile exterioare... A doua zi aveam în plan Foro Romano şi Palatino — centrul vieţii publice, sociale şi religioase în antichitate — situate nu departe de cea mai mare arenă de spectacole populare, Colosseum. Cum vizitasem temeinic acele tulburătoare „scavi” de la Pompei şi Herculano aici am intrat numai pentru o privire de ansamblu; aveam atîtea alte lucruri de văzut, cu atît mai mult cu cît era ultima zi de şedere la Roma. Dintre ele, vreau să amintesc de o altă capodoperă a aceluiaşi Buonarroti şi anume celebrul Moise din Chiesa San Pietro in Vincolo, la doi paşi de Colosseum, dar a cărei „descoperire” ne-a luat cam o jumătate de oră din cauza situaţiei ei foarte neprielnice din punct de vedere... turistic. Deşi fugară, peregrinarea prin Roma nu a fost lipsită şi de momente de mare tensiune sufletească şi de clipe de răgaz pentru cugutare şi admiraţie.

CONSTANTIN
CHIFANE-DRĂGUŞANI

Nici nu știi cînd au trecut 90 de ani

Un nonagenar... ne invită pe munte.

Cînd prietenii l-au sărbătorit la împlinirea virstei de 90 de ani, Carolus Lehman le-a povestit ultima sa întîmplare; vorbea cu vocea-i melodioasă și clipea din ochii săi albaștri, care revarsă preaplînu unei mari bunătați sufletești.

— Într-o zi ies eu în curte și mă apuc să tai lemne multe, așa ca să am pentru cîteva zile. Și tot dînd eu cu toporul mă încălzesc, transpir, dau pulovărul jos, nu simt că mă ia gerul și tai eu la lemne și le car în spate, că nici nu-mi dau seama decît seara că am tras o răceală antiîa. Și noaptea febră, dimineața la fel. Vine unul, altul, sfaturi, dar cînd vine Aristide Stavros, prietenul meu, numai ce mă urcă într-o mașină și mă duce val-virtej și mă internează în spital. Degeaba strigam eu că nu vreau la spital — niciodată nu am avut de-a face cu medicii. Și mă ia un doctor, mă ascultă, mă ciocănește, îmi face radiografie, analize și spre prînz mă cheamă și-mi spune: domnule Lehmann, du-te repede acasă să nu te îmbolnăvești de ceva pe-ai-ci!...

Dar pe unde nu a fost Carolus Lehmann în zburciunata sa viață! Născut la 1894 în Bran, a devenit de mic un adorator al muntelui. Cu montaniarzii brașoveni a colindat în copilărie și în prima sa tinerețe toți munții din jur — Piatra Craiului, Bucegi, lezer-Păpușa, Postăvarul, Piatra Mare, Făgărași. Pe lîngă multele sale meserii a fost și cabanier. Orice ar fi făcut în tinerețea lui — și se ocupa cu de toate: avea pasiunea fotografiatului, colecționa timbre, vederi și bancnote, picta și desena — muntele rămînea marea pasiune a vieții sale. N-a fost un drumet de munte ca oricare altul. A bătut potecile alpine cu folos pentru el și mai ales pentru alții: a strîns mereu pe lîngă el iubitorii de drumeție, i-a învățat cum să se echipeze, cum să meargă, cum să iubească natura lor mai ales cum să o ocrotească, cum să se respecte oamenii între ei pe înălțimile alpine, unde totul trebuie să fie pur, natura și sufletul uman. Umbla prin păduri, observa viața animalelor, iarna le căra cu spatele hrană, stătea zile la rînd la taină cu pădurarii bătrîni, desena hărți ale munților, schițe de poteci, cu rucsacul greu de hrană și scule pleca prin munți și repara potecile, întocmea podețe, balustrade, curățu izvoarele, planta marcaje turistice. A fost primul care a executat marcaje și a croit poteci turistice în munții ce înconjoară Brașovul. Și azi se recunoaște: dacă în județul Brașov sînt 1500 de km de drumuri turistice montane, mai bine de 80 la sută sînt marcate și trasate de Carolus Lehmann.

Cînd era în plină tinerețe a izbucnit prima conflagrație mondială. Carolus a fost smuls de vîntoasele istoriei din Carpații săi nali și aruncat departe, la mii de kilometri, unde avea să

înceapă un alt capitol zburciunat al vieții. Pe front a căzut prizonier și a ajuns într-un lagăr în Siberia. Acolo l-a găsit Revoluția Socialistă din Octombrie; îndată a evadat din lagărul ce se găsea în zona albilor. După un drum de neuitat, de aproape 2000 de kilometri, în cursul căruia s-a ascuns mereu, a călătorit în travesti, a străbătut peste 1000 de versete prin pustiu la Kara-Kum călărînd pe cămile și cîștigîndu-și în fel și chip existența, iată-l ajuns în teritoriile stăpînite de Armata Roșie. Urmînd-o, a prestat fel de fel de meserii — timplăr, magazioner, bucătar, cercetaș, artelnic (a ajuns chiar bucătarul mareșalului Frunze) — a căzut iar prizonier, iarăși a evadat și a străbătut din nou mii de kilometri între Ufa, Buhara, Estonia și granița Iranului, adică a străbătut aproape tot imensul teritoriu al U.R.S.S. — întîiul stat socialist ce se forma sub ochii săi.

Dar pe unde a fost n-a uitat o clipă de locul nașterii, de pasiunile sale. Din fiecare oraș pe unde trecea trimitea acasă o vedere; nu erau ilustrate în Rusia, în acei ani de război civil. Așa că pe un cartonaș desena în peniță imaginea urbei, îi puneu un timbru și o expedia acasă la Brașov. Continua în acest fel îmbogățirea colecției sale de vederi de pe mapamond, începută în tinerețe. Se pare că este unică această colecție de vederi, cu imagini din Europa, Asia, Africa și America; sînt ilustrate tipărite sau desene făcute de dînsul. Bunăoară, cînd și-a dat seama că n-are vederi din Japonia, a desenat după fotografiile cîteva peisaje nipone — dintre care, desigur, că nu lipsea una cu muntele Fuji-Yama — le-a trimis în Țara Soarelui Răsare, de unde, timbrate și stampilate, au sosit la Brașov pe adresa sa. Dar ce expoziție fotografică despre frumusețea Carpaților deține acest om! Primele poze le-a făcut la începutul aparatelor de fotografiat pe plăci. Și mai are o colecție — de reviste, anuare, almanahuri și fel de fel de tipărituri turistice ce s-au editat la noi încă de pe vremea Societății carpatine, întîiul mare club de turism din Brașov.

„Cînd m-am întors de pe meleaguri străine — își amintește Carolus Lehmann — ce credeți că am făcut mai întîi? . Mi-am luat rucsacul și am plecat în munții mei dragi, unde zile întregi am revăzut locurile tinereții. Și de atunci nu m-am mai despărțit de ei...”

Da, decenii la rînd viața lui s-a închinat muntelui. Nenumărate generații de turiști au crescut în preajma lui, în umbra minunatului său exemplu de iubitor al naturii și ocrotitor al ei. Oamenii cu timplele argintate, azi, care au mari merite în promovarea unui turism civilizat — cum ar fi Aristide Stavros, Ferdinand Adler, Eugenia Schiau, Francisc Waotch, Ion Sbircea, Puu

Moga, Alexandru Ion — pe care iubitori de munte din toată țara îi cunosc și îi stimează, sint mindri să spună că au avut un mentor desăvârșit în persoana lui Carolus Lehmann.

Care, cu modestie impresionantă, stă în micul său apartament de pe strada Nicolae Bălcescu 2, cu ușa mereu deschisă pentru toți cei care au nevoie de el; vin prieteni să-l salute, învățăcei să-i ceară un sfat, cercetători să consulte cite ceva din trecutul turismului nostru, copiii să le vorbească despre legile muntelui.

— Cum vă simțiți, acum, la vîrsta de 90 de ani?

— Parcă nu mai pot duce un rucsac atît de încărcat ca acum 30 de ani, dar sufletul mi-e tînăr și trupul mi-e sănătos. Cînd plec pe munte alături de alții, mai jûni decît mine, încă merg repede, vioi, încît ei de-abia țin pasul cu al meu.

— Care să fie secretul acestei lungi vitalități, extraordinare aș zice?

— Este o urmare a vieții pe care am dus-o. De pe la cinci-șase ani mă cătăram pe munți, sub soarele și în aerul sănătos al Carpaților. Cred că muntele dă omului ceva din tăria sa de stîncă, din veșnicia sa. Apoi toată viața am muncit intens — aș putea spune că o clipă n-am stat. Lincezeala omoară trupul și spiritul. Lenea, nemișcarea sint cei mai mari dușmani ai omului. Cu cît omul muncește mai mult, cu atît devine mai inteligent, mai îndemînat, mai puternic, domină greutățile și se bucură de bucuriile vieții. Eu, dacă nu mă pricepeam la toate, poate n-aș fi supraviețuit în prea zbuciumată și lungă mea viață. Uite, nici nu știu cînd au trecut 90 de ani. . .

— Într-adevăr, aveți această senzație?

— Da, altfel nu ți-o mărturiseam. Și mi-am dat seama de ea deunăzi, cînd am primit o scrisoare din Anglia. Vezi tabloul acela? (Și-mi arată pe un perete o mare fotografie: un grup de trei bărbați și două femei, după care îmi prezintă și o scrisoare — și iată momentul cînd constat cu haz, că gazda mea citește fără ochelari, în timp ce eu, care număr cu peste 40 de ani mai puțin, folosesc ochelari cu trei dioptrii). Acolo-s cinci alpinisti din Anglia veniți în Carpații noștri unde eu le-am fost ghid. Asta era prin 1915. Printre ei o fată de o frumusețe rară, care mi-a făcut inima să-mi bată mai repede. După ce au plecat ne-am tot scris. Apoi anii au trecut. Și într-o zi, de curînd, privesc eu tabloul și îi scriu fetei celei frumoase din Anglia. O scrisoare lungă în care aminteam de zilele cînd, tineri fiind, călătoream prin Carpați. Și primesc o scrisoare în care o nepoată a fetei frumoase de altădată mă întreba disperată: "Cine ești tu, omule, care îi scrii mătușii mele care a murit la adînci bătrîneți, acum mai bine de 20 de ani?". Și de-abia acum îmi dau seama ce mult este să trăiești de-a lungul atîtor ani, aproape un secol!

— Ați avut și un anume regim de viață și de alimentație?

— Niciodată n-am fumat, n-am băut alcool, n-am mîncat pe imbuibate. Dar am mîncat carne, am mîncat foarte multe lactate, miere, fructe. Am stat mult pe munte, în pădure, în liniștea naturii, am dormit adeseori în cort sau pe jos, am mers desculț pe pajiști, iar mersul pe jos eu îl consider ca pe un elixir de viață lungă. Și în plus am muncit cît e ziua de mare

— în fiecare clipă eu fac ceva. Simt că mă sufoc doar la gîndul că aș sta fără să nu fac nimic.

— Ce sfaturi dați celor tineri?

— Viață sănătoasă se capătă numai trăind cît mai mult în mijlocul naturii. Oamenii ar trebui să iasă în parcuri, pe mal de rîu, în pădure, să urce muntele în fiecare zi, dacă se poate. Dacă nu se poate zilnic, măcar o zi pe săptămînă. Omul s-a îndepărtat de natură și asta nu-i bine... Pe de altă parte văd că azi mult mai mulți oameni tineri bat potecile muntelui decît pe vremea tinereții mele. Asta-i foarte bine. Dar o fac într-un fel greșit. Urcă muntele cu telecabina. Păi ce-i mai sănătos pe lume decît mersul pe jos! Apoi intră în cabană și se pun pe fumat, pe mîncat și pe băut. Asta e ca și cum s-ar otrăvi. Nu mai văd tineri dormind pe fin, pe cetină, iarna în cort sau spălîndu-se în apă rece de izvor, ori stînd cu tălpile goale direct pe pămînt ca să capete puterea lui — cum ziceam noi, bătrîni. E minunat că tineretul urcă în număr mare pe munți, dar e mare păcat că nu știe cum s-o facă. E timpul să facem ceva pentru a educa tineretul în spiritul unui adevărat turism al muntelui, al iubirii de natură și de oameni. Căci nu vă pot spune ce simt eu în suflet cînd mă duc pe „potecile mele” și văd cum oameni răi la inimă distrug marcajele pe care eu le îngrijesc an de an. Nu se gîndește cel ce le distruge, că marcajul este pus acolo de un om, din dragoste pentru oamenii care vin să se bucure de frumusețea și darurile muntelui?

— În numele celor ce vă iubesc, în numele tuturor celor ce vă cunosc, pentru care dumnea-voastră ați croit poteci, le-ați marcat, le-ați amenajat și le-ați îngrijit cu o dragoste lungă de 90 de ani, vă urez sănătate multă și vă propun ca atunci cînd veți împlini 100 de ani să discutăm din nou despre tinerețe, munte și turism.

ION PREDA

CONTROVERSE... ENIGME... CERTITUDINI...

Două orașe-porturi dispărute: VICINA și CHILIA *

„De Dunăre, ca și de Carpați, se leagă întreaga viață a poporului nostru. Ea este partea care ne ține în contact cu popoarele din centrul și apusul Europei și tot ea ne deschide calea largă a Oceanului...”

GRIGORE ANTIPA

Vizitatorii Deltei, din an în an mai numeroși, știu puține lucruri despre două orașe-porturi care aveau, în primele secole ale mileniului al II-lea al erei noastre, o înfloritoare viață economică și comercială. Este vorba de orașele Vicina și Chilia — ale căror ruine au dispărut cu totul astăzi.

Orașul Vicina — a cărei localizare sigură nu întrunește consensul istoricilor, cea mai plauzibilă localizare, către care înclină G. Brătianu, C.C. Giurescu, N. Iorga și majoritatea istoricilor din vremea noastră, este la Isaccea, unde începea probabil Delta. În jurul anului 1000 e.n. — apare pomenit în „Alexiada”, scrierea Anei Comneanul fiica împăratului bizantin Alexios Comnenul, de la începutul secolului al XII-lea. Către mijlocul aceluiași secol, călătorul arab Idrisi scrie despre Vicina că avea mulți locuitori și un ținut fertil, obținând venituri mari din comerț. Orașul era vizitat în acea vreme de numeroși negustori italieni, în primul rând genovezi, unii dintre ei stabilindu-se aici. Din registrele negustorilor genovezi de la Pera rezultă că un singur notar, Gabriel de Prodomo, înregistra în perioada 1 iulie — 16 august 1281 un număr de 27 contracte comerciale cu destinația Vicina, valoarea lor ridicându-se la circa 4100 hipuperi bizantini, sumă considerabilă pentru acea vreme. În prima jumătate a secolului al XIV-lea, Vicina apare consemnată în primele hărți nautice italiene — numite portulane — cum au fost cele întocmite de Dulcert, Solari, precum și în cele de mai târziu — Borgiana V și Borgiana VIII.

Importanța orașului-port Vicina reiese și din faptul că Patriarhia de la Constantinopol a stabilit către anul 1300 un scaun metropolitan aici, unul din mitropolii săi, Iachint de Vicina, mutându-se în 1359 la Curtea de Argeș. Însă de la mijlocul secolului al XIV-lea orașul își pierde însemnătatea, locul său fiind luat de Chilia. Ruinele înfloritorului oraș din sec. XII-XIV au dispărut, fie luate de apele Dunării, fie neidentificate încă pe teren. Săpăturile arheologice din ultimii ani în localitatea Nufărul, la est de Tulcea, ar putea aduce precizări esențiale în legătură cu localizarea acestui încă enigmatic oraș.

Orașul-port Chilia, a fost întemeiat încă în secolul al XI-lea pe grindul cu același nume și a fost identificat pe vatra localității Chilia Veche. Astăzi ruinele sale nu se mai văd, dar în secolul trecut cartograful rus Brun făcea mențiunea că ele se observă cu ochiul liber de pe malul opus și ocupă o suprafață apreciabilă. În a doua jumătate a secolului al XIII-lea și în prima jumătate a celui următor, Chilia era subordonată economic coloniei genoveze Cafa, aflată pe țărmul nordic al Mării Negre. Orașul era apărat de o garnizoană aflată în aval de cetate, în fortăreața genoveză de la Licostomo (ruinele acestei fortărețe au dispărut și ele). Către sfârșitul secolului al XIV-lea protecția acestui oraș o avea Dimitrie, conducătorul unei formațiuni politice românești ce se întindea asupra Deltei și a hinterlandului de la sud și nord de aceasta. Activitatea economică a orașului devenise din ce în ce mai înfloritoare, fapt ce a permis conducătorilor săi să emită monezi de argint (aspri). După integrarea Dobrogei în cadrul statului feudal de la sud de Carpați, condus de Mircea cel Bătrîn, Chilia și hinterlandul pendinte de ea sînt încadrate în hotarele Țării Românești, în jurul anului 1400. Stăpînirea munteană asupra Chiliei se va menține pînă în 1420, cînd cea mai mare parte a Dobrogei este cucerită de turcii otomani. În jurul acestei date (după unii istorici în anul 1426), Chilia intră în componența Moldovei, la cîrma căreia se afla Alexandru cel Bun. În aceste împrejurări fortăreața genoveză de la Licostomo este distrusă și părăsită, în schimb, crește importanța economică și strategică a Chiliei ca oraș-port, cetate și punct de vamă. Revenind pentru scurt timp între 1448—1465 în stăpînirea Țării Românești, orașul și cetatea sînt cucerite de Ștefan cel Mare, care ia măsuri de apărare, întărește cetatea cu ziduri noi, numește pîrcălabi, făcînd din Chilia un punct puternic de apărare împotriva expansiunii otomane. Importanța comercială a cetății Chilia pentru Moldova a fost subliniată în nenumărate rînduri de Ștefan cel Mare în apelurile sale către principii creștini pentru a realiza împreună o coaliție antiotomană. Apelurile sale n-au dus la nici un rezultat, astfel că viteazul domn a trebuit să ia singur măsuri de apărare. În anul 1479, cum se consemnează în cronica țării, Ștefan construiește pe malul stîng al brațului Chilia o nouă cetate,

Chilia Nouă, strămutind aici pe locuitorii din Chilia Veche. După moartea lui Mahomed al II-lea, în 1481, noul sultan Baiazid al II-lea avea să cucerească cetatea Chilia în vara anului 1484. Oastea otomană, ce se ridica la circa 100.000 de oameni, avându-l în frunte pe sultan, se va pune în mișcare pe uscat pe drumul Adrianopol-Varna-Oblucița (vadul de trecere spre Moldova) — Chilia. Concomitent, sultanul trimisese pe mare o flotă impresionantă, iar tătarii stăteau gata să-i vină în ajutor. Chilia este cucerită după un asediu de zece zile. Căderea Chiliei a avut ca urmare înstăpânirea otomană asupra gurilor Dunării timp de aproape 400 de ani! Dar, vechiul și înfloritorul oraș Chilia dispărea încet-încet, acoperit de nisipul adus de vânturi și de aluviunile Dunării...

Noi cercetări arheologice ar putea scoate la lumină date însemnate privind aceste importante centre comerciale și puncte strategice, ce au fost timp de câteva secole porți deschise ale românilor spre lumea largă.

● Din cartea „Prin Dobrogea medievală” în curs de apariție la Editura Sport-Turism.

**CORNELIU POPA
GHEORGHE DARAGIU**

OARE ȘTIM SĂ MĂRGEM?

Mersul reprezintă actul motric însușit încă din fragedă copilărie. Această deprindere devine atât de automatizată, încât omul este capabil să desfășoare o altă activitate fără ca gîndirea să participe activ la coordonarea acestui proces.

Să încercăm, totuși, o **analiză biomecanică a mersului**. Mișcare ciclică, mersul se caracterizează prin deplasarea succesivă a unui picior înaintea celui alt. În anumite momente corpul se sprijină fie pe un picior, fie pe amîndouă (într-o oră de mers omul se sprijină 50 de minute pe cîte un picior și numai 10 minute pe ambele). Pornim analiza din faza în care ambele picioare ating pămîntul, adică din **momentul sprijinului bilateral**. Prin călcii, piciorul anterior se află în contact cu solul și se pregătește să primească toată încărcătura corpului, devenind ulterior picior de sprijin. Piciorul din spate împinge în sol talpa, sprijinindu-se pe pămînt doar prin metatarsiene și degete. După această „fază de impulsie”, piciorul posterior devine oscilant. Este important ca flexia și relaxarea gambei să contribuie la odihna musculaturii (din această cauză obosec unii turiști, care înordează piciorul oscilant). Cînd piciorul oscilant a ajuns la nivelul piciorului de sprijin, ne aflăm în **momentul verticalei**. Faza **sprijinului unilateral** este caracterizată prin deplasarea piciorului oscilant înainte

(contractia cvadricepsului femural întinde gamba înainte), încît devine picior anterior. Pentru a amortiza fiecare pas, contactul cu solul se realizează în ordinea: călcii, talpă, virf. În mers, mișcările brațelor și umerilor sînt opuse celor ale bazinului și piciorului respectiv. Centrul de greutate al corpului se deplasează rectiliniu, dar prezintă și mici oscilații verticale și laterale. Oscilațiile frontale se datoresc înclinării corpului de partea piciorului de sprijin. Centrul de greutate atinge înălțimea maximă în momentul verticalei și cea minimă în faza sprijinului bilateral (cu variații între 3-5 cm). Pentru economia de forțe a organismului, mersul nu trebuie să fie „săltăreț”, ridicînd inutil centrul de greutate și forțînd musculatura. Aplicînd deci o tehnică corectă a mersului, travaliul muscular devine economic, ceea ce determină întîrzierea apariției oboselii și în general suportarea cu ușurință a efortului susținut, cerut de parcurgerea unor distanțe lungi cu încărcături în spate. De aceea, pe teren plat se recomandă ca mersul să fie constant, cu pași elastici, fără a forța alura de la plecare pînă la destinație. Adolescenții sînt tentați fie să alerge, executînd mișcări suplimentare, fie să înainteze prea lent, vorbind între ei.

În mersul cu o încărcătură în spate (sau contra vîntului), trunchiul se înclină înainte, iar în faza sprijinului bilateral greutatea corpului este suportată pe ambele tălpi, pe întreaga lor suprafață, ceea ce prelungește această fază. Pentru înaintare este necesară o presiune mai mare în sol, contractînd și obosind musculatura.

O tehnică aparte a mersului se folosește la coborîre: corpul trebuie să fie întocmai ca un arc, amortizînd șocurile, folosînd cît mai elastic articulațiile genunchilor și glesnelor. Pentru întărirea acestor încheieturi se vor efectua exerciții de gimnastică la scara fixă. În mersul coborîtor, pasul să fie fără zguduiri: transferarea greutății corpului de pe un picior pe celălalt conferă turistului un aspect de balansare. Piciorul de sprijin se va îndoi foarte mult, iar piciorul oscilant se va deplasa înainte și puțin oblic, asemănător pasului de patinaj, cu genunchiul flexat. Corpul urmează traiectoria piciorului oscilant. Faza sprijinului unilateral durează foarte puțin, mișcările succedîndu-se cu continuitate. Deoarece contactul cu solul se realizează mai întîi cu călcîiul, se vor produce șocuri supărătoare. De aceea este indicat ca pe sol să se așeze întreaga talpă. Înclinarea pronunțată pe spate provoacă dezechilibrarea corpului (foarte periculoasă pe pante înclinate și cu zăpadă tasată). Brațele se vor mișca liber pe lingă corp, contribuind astfel, prin poziția lor, la echilibrare. Deși în coborîș nu se solicită atât de mult aparatul respirator, totuși efortul de frînare este foarte obositor pentru musculatură. Totodată, se produce o oboseală nervoasă mai mare, deoarece atenția este solicitată pentru a se evita căderile. Există, deci, posibilități de accidentare printr-o coborîre nechibzuită. În mod ideal, frînarea ar trebui efectuată la fiecare pas, ceea ce devine epuizant. De aceea, novicii preferă să alerge, riscînd, fie să **obosească** foarte repede, fie să

se prăvălească și, datorită inerției, să ajungă într-un loc periculos. Oprirea bruscă favorizează totodată producerea de traumatisme (entorse, rupturi musculare). De aceea este preferabil mersul în care frinarea va fi medie, fără o accelerare excesivă și în același timp să se întrebuințeze prea mult musculatura. În mersul descendent în jurul soldurilor pentru ca oscilațiile acestuia să nu dezechilibreze corpul sau să lovească regiunea rinichilor.

La coboriș, cadența optimă de mers este de 120–130 pași pe minut. Mersul mai lent obosește prin frinare, iar cel rapid provoacă zdruccinături. Pe versanții ușor înclinați pasul este mai mare decît la șes, iar în pante mai pronunțate devine mai mic decît cel normal. Pe planuri înclinate pînă la 15° deplasarea este chiar mai ușoară decît pe teren orizontal. Pe măsură ce panta se accentuează, coborișul devine mai obositor, iar pentru turiștii începători chiar chinuitor, deoarece aceștia nu știu să amortizeze șocul, în timp ce efectul accelerației gravitației îi supune la eforturi sporite.

Pentru calcularea timpului de deplasare se consideră că într-o oră se coboară aproximativ 500 m diferență de nivel. Dacă însă este vorba de teren neted, viteza medie de deplasare este de 4 km/oră; în mers vioi – pe o distanță scurtă și fără bagaje – se poate ajunge chiar și la 5–7 km/oră. În mod obișnuit, la șes, ritmul de deplasare este de 100–120 pași pe minut, ceea ce corespunde cu o viteză de 3,5–4,5 km/oră. Pe drumurile accidentate, deluroase, nisipoase, pe arătură, prin pădurea deasă sau prin tufișuri, ritmul de mers scade ajungînd pînă la 2–3,5 km/oră.

FLORIAN F. FRAZZE

LA BĂI, acum 122 de ani

În 1857 apărea la Buzău o lucrare intitulată *Apele metalice ale României mari* (înțelegîndu-se sub acest nume Țara Românească). Autorul era binecunoscutul doctor din București Ștefan Vasile Episcopescu (uneori înțîlnit și ca Piscupescu) care în dorința sa de a-i ajuta pe cei bolnavi să se caute la băile din țară, iar nu peste hotare, a întreprins o cercetare la cincizeci de izvoare de ape „metalice” (adică minerale) aflate de „bune și folositoare neamului”.

„Munții cei rezezi înălțați în văzduh pă a căror șefuri mătură vînturile toată ființa mișătoare ca pe niște pae după dîsele... cu

văile lor cele grozave de adîncime întuneacă și primejdioasă de cercetat, pe această i-am suit și i-am coborît, cu frica grozăviei prăpăștiilor lor, cite cinci-șase ceasuri pe jos! înnoptînd adesea ori pe cîmpurile cele locuite de heare sălbatice!... Dar aerul cel plin de miroasele florilor, și apa cea curată, dulce la băut și ușoară ca aerul, m-a înviorat și m-a sculat mai imputernicit după cum eram, cu o simțire dulce, ușoară și voioasă de tinerețe! Acest voiaj prin Carpați, l-am început din plaiul Slănicului, și trecînd în Poiana Mărului apa Rimnicului, pentru vestitele două izvoare din dealul Măgura, m-am lăsat de la muntele Niculele la vale pe Pleși, pe Furi, pe Jurgiul, pe Penteleu, pe Sirin, și pînă la munții Arefului în jos la Olt, pe unde am găsit pustietăți și sate fără de comunicație de potecă... Rodirea acestor locuri este o lună mai tirzie... Sare am văzut atît de multă, încît poate să îndestuleze Prințipatul toată Europa. Munții întregi și de tot goliți străluceau dintr-o depărtare albeața lor, munți de ghips, de pucioasă, de pămînt și de piatră de fier, amestecat cu cărbuni de piatră, cu piatră acră și cu pămînt de porțelan”.

Și descrierea celor văzute continuă, unindu-se în stilul autorului și căldura frumuseților naturii și precizia sobră a omului de știință, pentru ca mai apoi să aflăm care erau „localitățile balneare” descoperite și recomandate celor ce voiau să meargă la băi, fie pentru a-și trata afecțiunile de care sufereau, fie pentru a se odihni numai.

Astfel, împărțite pe județe, băile erau următoarele:

- jud. Rimnic: la dealul Măgura;
- jud. Buzău: Lopătari, pe dealul Cărpeneșului și la schitul Nifon, Poiana Mărului, Brăești, la muntele Ivaneșul cel mare (schitul Sf. Gheorghe), Buștea, Bălănești (peste gîrla Sărătelului);
- Jud. Vilcea: Călimănești;
- jud. Săcuieni: (azi dispărut – în zona văii Teleajenului): Gornet (la Bengala), Brusturaș (la Puturosul), lîngă Vălenii de Munte, Aluniș, Boboci, Nehoiăș (în gura izvorului Mircei și în gura Sindrilii), Posești, Bîsca cu cale, Sureni, Sibiciu (la dealul Burdîșoaei);
- jud. Dîmbovița: la Ocîină (pe vîrfurile Voinii, la poiana Rătundă) și Șerbănești;
- jud. Prahova: Telega, Breaza;
- jud. Muscel (azi dispărut): Bughea (în Humele);
- jud. Argeș: Areful (la Brădet și din jos de Cetatea lui Negru Vodă).

Apele din localitățile de mai sus se împărțeau în cinci categorii, după compoziția lor chimică și anume: ape de pucioasă cu sare amară, de pucioasă cu sare de bucate, de pucioasă cu magnezie carbonică, de fier carbonic cu pucioasă și de fier carbonic, fiecare din ele avînd proprietăți binefăcătoare, reprezentînd „un mare dar al pămîntului”.

Locurile cele mai recomandabile, atît pentru „întremarea și întemeierea sănătății” cît și pentru „petrecerea căldurilor verii” erau Vălenii de munte și Cîmpulung.

DALILA LUCIA ARAMĂ

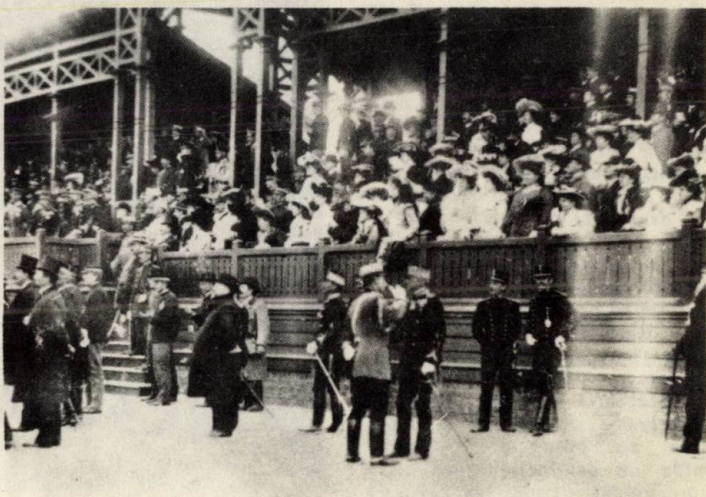
BUCUREȘTIUL DE ALTĂDATĂ

Acum cîtva timp, într-o expoziție ilustrînd Bucureștii de altădată, glasul unei bătrîne m-a străfulgerat, ca explozia unui blitz, retezîndu-mi respirația: „Aceasta-i mamă! În poza de alături e bunicul”. Răsărea din strigătul venerabilei femei — ea însăși o fotografie vie, parcă — nu numai năvala emoției, dar și nestăpînita bucurie a unei rare redescoperiri. Mi se oferea, în-tîmplător, o unică lecție de cum poate reinvia o imagine, de cum trebuie privită o fotografie, o expoziție. Eliberat, oarecum, din chingile unui asemenea șoc, mi se contura, vrînd-nevrînd, și un paradox aparent: cît de tînră este, totuși, fotografia! Și nu tocmai, de vreme ce tainica ei memorie i-a hărăzit, chiar de la naștere — să ne amintim că Daguerre breveta primul procedeu de fotografiere pe la 1839 — virtuți nebănuite, care fac ca fotografia să nu mai fie pur și simplu fotografie, ci o arheologie cu totul aparte, o frîntură de realitate smulsă efemerului, un timp cu chip de pecete și putere de document.

Este și motivul pentru care vă propunem, de data asta, un grupaj cu imagini din Bucureștii de odinioară, gîndindu-ne, totodată, la fericita întîmplare povestită mai sus. Fără acea bătrînă, cu strigătul ei ca o tăietură de brici, rostit mai mult pentru sine, mi-aș fi petrecut privirea peste cele două poze cu destulă grabă, poate. Dar iată ce pot face cîteva vorbe lingă o fotografie — pînă la urmă orice imagine grăiește, se confesează tot prin cuvinte! — altfel spus, ce înseamnă întîlnirea cu o realitate — fie și iconogra-

Calea Moșilor

În tribunele hipodromului

Stație de „taximetre”

fică — care îți aparține într-un fel sau altul. Este, de fapt, trăirea și surpriza — așteptatul — provocate, dacă se poate scrie așa, de recunoașterea cunoașterii. Și este mai mult decât un act de cultură ca la cele știute despre vechiul Teatru Național, bunăoară, să nu ne putem stăpîni în fața unei fotografii și să exclamăm: „Aceasta-i Teatrul Național“!. Sau privind doar cîteva secvențe cu vechi clădiri animate, la parter, „de cofetării și cafenele, de comerț subțire: moda, mobilă, cărți și «delicatesuri» de băcan să ne inghesuie gîndul spre „marea arteră de lux“, Podul Mogoșoaiei, mai întii, „peste care trecînd, în 1878, oștiri românești învingătoare, ele-i schimbară numele în Calea Victoriei“. Ori casele Grădișteanu, Olănescu, Cercez, zvonul de caterincă și trăsuri — în preajma fostei clădiri a Teatrului Național, exista un fel de stație a lor (era să zicem de taximetre) în care puteau fi văzute laolaltă zeci și zeci de birje cu muscali șațoși și gătiți nevoie mare, ca și caii lor —, mă rog, inima Bucureștiului de atunci cu zarvă blîndă și cu doar 200.000 și ceva de locuitori, mai puțin decît are cartierul Drumul Taberei de azi.

Iată că ne-a și furat pe neaștite atmosfera unei străzi de mare glorie și nu rezistăm să nu tragem cu coada ochiului spre o fotografie cu un grup de bucătari și chelneri de la Capșa, care nu prea își strîngeau mîna cu oricine, fiindcă „aici au mîncat, timp de 30 de ani, tot ce avea un nume în București și tot ce era străin cu vază“; și încă mai la vale, spre aleile, chioșcurile și arborii Cișmigiuului, născut cam în aceeași perioadă cu fotografia, și nu zăbovim prea mult cu privirea peste ilustratele cu Cișmigiuul încă tînr, pe atunci, să avem cîtăva vreme să mai vedem repede de tot Turnul Colței, așa cum arăta el pe la 1860, potcovăria din Dealul Spirii, vaul vacilor la Ciurel, biserica lui Bucur și Mănăstirea Radu Vodă, lucrările de canalizare pe Dîmbovița, scene cu serate muzicale, baluri costumate, vechi colțuri de străzi și bulevarde, hanuri și tramvaie trase de cai, lăutari — între ei și neîntrecutul Ochialb — și beizadele, negustori, plăcintari și precupețe care, ca într-un imens tablou sub o baghetă magică, fac să palpitate de viață urbea de odinioară.

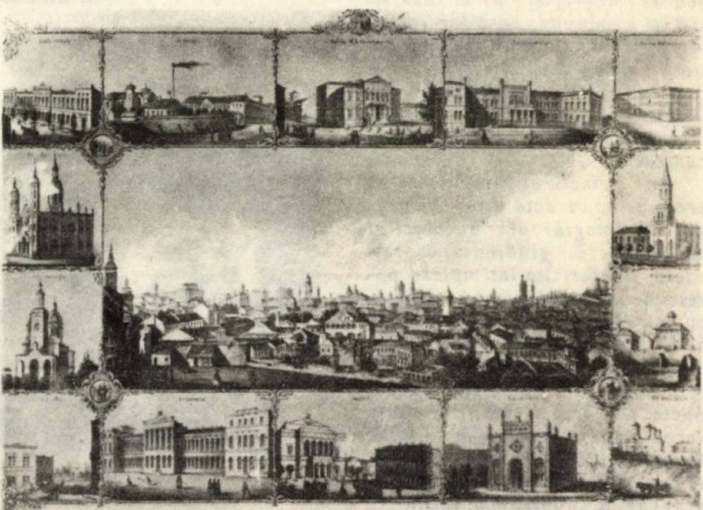
Nu-i chiar atît de tînără fotografia (ca să nu mai vorbim de stampă) — chiar dacă iată clădirea Muzeului Simu, bunăoară, o mai vedem doar în fotografii — și de aceea „memoria“ ei, care e parcă mai mult și a noastră, ne caută tot mai stăruitor.

MIHAI OGRINJI

Sacagiu

Neîntrecuții meșteri cofetari

Bucureștiul în mai multe imagini

IMAGINILE DIN BUCUREȘTI

HANUL LUI MANUC în filatelie

Despre Hanul lui Manuc s-a scris mult, sub diferite aspecte, poate mai puțin, zicem noi, sub cel filatelic. Cu toate acestea nu se poate spune, că nu i s-a acordat atenția pe care o merită de către Poșta și de alți editori de cărți poștale ilustrate. În anul 1969, în cadrul emisiunii tradiționale anuale, „Ziua mărcii poștale românești”, a fost emis și un timbru pe care apare stampa desenatorului francez Michel Bouquet „Hanul lui Manuc”, stampă realizată în anul 1841. Nu este singura referitoare la acest han, dar e unica în filatelia noastră. E drept, pe mărci poștale mai apar, cu diferite ocazii, hanuri sau, mai bine zis, popasuri de poștă, dar nelocalizate. Am spus mai sus, că stampa lui M. Bouquet nu este singura. Da, într-adevăr o stampă este realizată tot de un francez, pe nume D. Lancelot, mai târziu — în anul 1860. (Aceasta a fost reproducă în Almanahul turistic pe 1969). Comparind cele două stampe, putem spune că stampa lui Lancelot este mai plină de viață. Pe ea se disting foarte mulți oameni în curtea hanului, și nu numai oameni, dar și căruțe și cai. Oamenii sînt îmbrăcați în fel și chip, ceea ce denotă că aici poposeau călători din diferite regiuni ale țării. O anumită animație domnește și pe palierele hanului. Dar, atît pe stampa lui M. Bouquet, cît și pe aceea a lui D. Lancelot se poate observa același tip de căruță — cu coviltir — pe care mai târziu îl întîlnim și într-o fotografie, realizată și ea în secolul trecut. Căruța este plasată, am zice, în același loc al curții, undese află — simbolic — și cea decorativă, de astăzi.

Hanul, după cum se știe, a fost construit în anul 1808 de cel numit pe scurt Manuc, care a lăsat orașului București o importantă moștenire sub aspect comercial și mai ales edilitar, putem spune unică de acest gen, căreia i s-a făcut o mare publicitate, mai ales după lucrările de restaurare dintre anii 1967—1971. În acest sens trebuie spus

că după anul 1870, hanul și-a pierdut din aspectul său inițial, prin montarea pe paliere a unor geamuri, care i-au dat o înfățișare, să spunem mai „urbană”. Or, prin lucrările menționate mai sus, de sub îndrumarea arh. Constantin Joja — hanul și-a recăpătat aspectul rustic, apropiat de cel ce apare pe stampa lui M. Bouquet, pe care o aveți în față, folosită de noi pentru realizarea unei ilustrate maxime.

Pe marginea acestei ilustrate se pot menționa unele lucruri mai puțin cunoscute, — dar nu lipsite de importanță — despre Manuc și Hanul său: 1) adevăratul nume al lui Manuc era Emanuil Mirzaen (sau Mirzaian). Manuc este un diminutiv de la Emanuil. Titlul de prinț (bey) i-a fost acordat de turci, ceea ce nu l-a împiedicat să le întoarcă spatele la momentul oportun, fapt pe care era s-o plătească cu viața; 2) Hanul lui Manuc nu este singura construcție lăsată de el Bucureștilui. Pe Calea Moșilor, a existat locuința lui Manuc, ulterior demolată 3) Hanul lui Manuc care face parte din importanțele obiective turistice ale Capitalei noastre s-a bucurat și se bucură de atenția realizatorilor de cărți poștale ilustrate, care de asemenea sînt colecționate, poate și pentru faptul că și ele atestă o schimbare în înfățișarea hanului. Astfel, după restaurarea lui de acum aproape 15 ani — vegetația accentuează și mai mult rusticitatea sa.

Poate de aceea nu este rău să colecționăm și cărți poștale cu înfățișarea lui, pentru că și cartofilia este o ramură a filateliei.

EUGEN PANIGHIANT

CĂLĂTORIE ÎN BUCUREȘTIUL COPIILOR

● Părinții iau hotărîri. „Cea mai prielnică vîrstă pentru a ne umple sufletele cu impresiile călătoriilor este copilăria. Copiii nu numai că au timp, dar ei sînt și singurii turiști a căror curiozitate e egalată și de o infailibilă memorie a lucrurilor văzute. Ei nu au nevoie de aparate de fotografiat. În mintea lor, nesolici-

tată încă de problemele celorlalte vîrste, imaginile și amintirea celor pentru întîia oară cunoscute vor rămîne întipărite cu aceeași claritate, cum se va păstra urma primului pas omenesc pe solul selenar...” lată la ce meditații grave m-a adus intervenția băiatului meu, Filip, care de curînd mi-a spus: „Bine, tăticule, dar

despre noi copiii voi nu scrieți nimic în România pitorească”? Avea dreptate: ocupați cu problemele serioase ale turismului îi cam neglijasem pe copii, lăsîndu-i mai mult în seama jocurilor și a televizoarelor. Am hotărît prin urmare să îndrept urgent greșeala printr-o expediție întru descoperirea aceluia București al

copiilor pe care li uitasem. Cum călătoria noastră începea de lângă Gara de Nord am trecut întâi să vedem machetele trenurilor de la „Muzeul Căilor Ferate Române” și vechile locomotive cu aburi în mărime naturală de la intrarea în Depoul C. F. R., expuse în ordinea apariției lor.

● Pornim de la începuturile lumii. N-am zăbovit mult, căci nu departe de aici, în Piața Victoriei ne aștepta Muzeul de istorie naturală „Grigore Antipa”. Fondat în 1831, este cel mai mare de acest gen din România și cel mai vechi din țările danubiene. Tot ceea ce are muzeul mai bun i se datorește lui Grigore Antipa, doctor în zoologie la facultatea din Jena, care în cei 50 de ani de conducere (1894—1944) a dat nu numai configurația de azi a muzeului, dar l-a și îmbogățit cu un uriaș număr de piese și de colecții din lumea întreagă.

Vizita am început-o de la subsol, urcând apoi până la etaj într-o întortocheată spirală de-a lungul istoriei dezvoltării formelor vieții. Cu ce știam eu, mai ajutându-mă cu ce scria în dreptul fiecărei vitrine, și cu ce știa Filip de la emisiunile TV, am reușit să fiu un bun ghid și să-mi completez binișor cunoștințele. Secția de mineralogie nu mi-a ridicat probleme deși chestia asta cu originea universului e destul de greu de povestit, mai ales dacă ai un copil foarte curios. Cele 12 microdiorame din secția de paleontologie, plină de fosile și urme gigantice de animale dispărute, au fost ca o stranie călătorie în urmă cu zeci și sute de milioane de ani. Lui Filip i-a fost puțin teamă ajuns între scheletele uriașe ale animalelor care au trăit mai „recent” (400.000 — 500.000 de ani), dar s-a obișnuit repede privind și tablourile ce înfățișau luptele omului primitiv cu ele. Cel mai bine ne-am simțit însă în secția de antropologie-etnografie, atât printre exponatele în mărime naturală reprezentând rase și tipuri umane cu costumele și armele lor specifice de pe întreg globul, cât și printre microdioramele înfățișând etapele evoluției lui „homo sapiens” de la maimuță la civilizație. Un moment mai dificil a fost explicarea venirii omului pe lume fără ajutorul berzei, dar într-un muzeu de istorie naturală lucrurile sînt parcă mai simple. În fine, odată ieșiți la lumină dintr-o peșteră artificială

cu formațiuni calcaroase, picături de apă ce cad zgomotos în mici lacuri, colonii de lilieci, resturi ale ursului de peșteră — mă rog, tot ce trebuie să-i dea fiori și unui om mare — am început trecerea prin sălile unde sînt expuse sistematic, ecologic, zeci și sute de exemplare din fauna mondială (insecte, pești, reptile, păsări, mamifere, în total muzeul are peste 300.000 de piese), alternînd cu dioramele splendide, pline de viață și culoare, reconstituind mediul feluritelor zone de pe glob. Colecția de fluturi de peste 85.000 de lepidoptere e una dintre cele mai numeroase și mai variate din Europa. Unic în lume este scheletul elefantului fosil „Deinotherium gigantissimum” înalt de 4,55 m, descoperit pe teritoriul României.

● Ne întîlnim cu exponatele în carne și oase. În aceeași parte a Bucureștilor, în Pădurea Băneasa, se poate urmări pe viu lumea animalelor, la Grădina Zoologică. Dornici să vedem „exponatele” zoologice nu numai în nemișcarea lor luminată de ne-nul vitrinelor de sticlă, am trecut zoriți pragul uriașei menajerii unde și-au dat întîlnire, specii de pe toate continentele: urșii albi de la pol, căprioare, riși, lupi, vulpi, urși bruni, vulturi și alte păsări din fauna Europei; lei, tigri, elefanți, crocodili, șerpi, păsări exotice de la ecuator și tropice și multe alte animale răspîndite în lumea întreagă. Cel mai mult am zăbovit printre o ceată de copii adunați în jurul cuștilor maimuțelor, unde vizitatorii rîdeau în hohote de gium-

bușlucurile acestor rude mai îndepărtate ale noastre. Duiosia s-a amestecat cu zimbetele la „maternitatea” grădinii zoologice, unde puii nou născuți de urs, panteră și lei se jucau laolaltă sub privirile puilor de om. Nu am putut pleca înapoi spre oraș pînă nu l-am plimbat pe Filip cu poneii.

● În lumea basmelor. Dacă mai există astăzi un loc unde personajele basmelor trăiesc încă printre noi, acesta este scena teatrelor pentru copii. Arta, veche de cînd lumea, a actorilor și păpușarilor are astăzi în București două săli care atrag ca un magnet pe micii spectatori: Teatrul pentru copii și tineret „Ion Creangă” și Teatrul de păpuși și marionete „Tăndărică”. Primul are cei mai buni artiști specializați în roluri pentru copii. Deși multe piese sînt inspirate din basme celebre a căror acțiune le e cunoscută copiilor din toată lumea nu numai că ei urmăresc cu sufletul la gură peripețiile eroilor, dar spre „bucuria” bunicii lor vor să vină de mai multe ori la același spectacol. Vedeta stagiunii este „Pinocchio”, dramatizare după povestirea lui Carlo Collodi în regia lui Cornel Todea. La manifestările din Italia, dedicate centenarului apariției cărții, piesa jucată de actorii români în limba italiană s-a bucurat de un succes fulminant, în stil italian. Dar nici entuziasmul micilor spectatori bucureșteni nu e mai mic: copiii se bucură și se intristează, cîntă și dialoguează cu actorii, îi încurajează pe eroii îndrăgiți și cer pedepsirea celor răi, spectacolul sălii nefiind cu nimic mai prejos decît cel de pe scenă.

Teatrul de păpuși a împlinit nu demult respectabila vîrstă de 30 de ani, activitate plină de turnee de răsunset și de premii interne și internaționale, între ele rar acordatul premiu „Erasm”, gloria oricărei trupe de actori păpușari din lume. Recent întors dintr-un turneu prin R. F. Germania, Olanda și Spania — unde pe lîngă povești, de un mare succes s-au bucurat și piesele mai „mature”: „Don Quijote” și „Micul Prinț” — teatrul joacă acum intens „Făt-frumos din Iacrimă”, o feerie după scrierile celui mai mare poet român, Mihai Eminescu, regizată de Margareta Niculescu. Filip a uitat parcă toate cunoștințele științifice dobîndite la muzee și urmărește atît de pasionat firul basmului încît o previne, strigînd

îngrijorat, pe frumoasa prințesă să nu se apropie de locul unde e ascunsă vrăjitoarea, lucru care, spre înfiorarea întregii săli de liliputani, se întîmplă cu toate consecințele lui, după cum e prevăzut în scenariu. În finalul aplaudat la scenă deschisă, răul este învins și totul se termină, desigur, cu bine.

● Circul! Există în amintirea fiecăruia dintre noi, întipărită pentru totdeauna, o zi de pomină cînd prichindei fiind ne facem „debutul” ca spectatori de circ, cocoțați pe băncile din jurul cercului magic al maneului. Gong! Și apoi, peste două ore de fascinație absolută. Îndrăzneala acrobaților evoluînd la înălțimea cupolei taie respirația tuturor, mari și mici. Îndeminarea echilibriștilor și a jonglerilor cucește, pe lîngă aplauze, noi adepți printre privitorii care acasă vor încerca și ei tot felul de trucuri punîndu-ne răbdarea și veselia la grea încercare. Cine are cîini, pisici sau alte animale nu va scăpa de strălucitoarele lecții de dresură ale micilor artiști improvizăți. Cît despre tumbel, palmele, stropirile cu apă, prăpădirea hainelor și toate năzbitiile clovnilor învățate de fiicele și fiii noștri cei cuminți, mai bine să nu mai vorbim... Dacă fără copii poate n-ar fi existat niciodată circ, tot atît de adevărat e că fără circ copilăriei i-ar fi lipsit, partea ei de miracol posibil, să-l atingi cu mîna.

Cortul uriaș de pînă al circului, falnică și misterioasă corabie cu steaguri colorate pe catarg, plutind spre țărnul de bucurii și emoții al copilăriei, a fost înlocuit

din 1961 în București de clădirea modernă a circului de stat „Globus”, fabuloasă farfurie zburătoare din sticlă, metal și beton, cuprinzînd 2.500 de locuri și o arenă de 160 m.p. Artiștii circului sînt bine cunoscuți pe toate meridianele, premiile, festivalurile și presa internațională răsplătindu-le mereu evoluțiile. Amănunt amuzant, „France Soir” amintea recent că trupa de acrobați echilibriști „Trio Oprescu” lucra la un perș atît de neobișnuit de lung încît românii au fost nevoiți să mai taie din prăjinile lor, pentru a încăpea sub cupola circului francez unde și-au demonstrat măiestria.

Spectacolul din această dimineață de duminică este ca de obicei plin cu cele mai diverse numere de jonglerie, acrobație, echilibristică, dresură de feline și alte animale, cascadorie moto și călare, un meci de fotbal între două echipe de cîini, gagurile inimitabilului comic Siminică ș.a. În pauzele dintre numere, pentru ca părinții să nu se plictisească, trupa de balet a circului prezintă dansuri tematice. Trebuie să-i dăm fiecărei vîrste ce-i alei. Nici gînd însă de plictiseală, cînd scăpăm din suspensul numerelor îl observăm pe Filip privind spectacolul: chipul și corpul său, ca și ale celorlalți copii, vorbeau elocvent despre întreaga gamă a stărilor sufletești iscate de arta circului. Împrumutînd parcă ochii și sufețele candide ale copiilor noștri, noi înșine ne întoarcem la copilărie și oare lumea nu e într-adevăr mai frumoasă privită astfel?!

ALEXANDRU CONDEESCU

CaLeidOScOP

SINAIA

FOTOMONOGRAFIE TURISTICĂ

La omul modern s-a creat o nouă stare sufletească: cu cât înaintează în timp interesul său pentru trecut devine mai puternic, judecându-l prin cele mai diferite ipostaze. Expoziția „Turismul în imagini”, inițiată de G. Nistorescu, de la O.J.T.-Prahova – Sinaia, ne introduce în atmosfera, plină de farmec și intimitate de acum un veac și mai bine, în ceea ce va deveni, pe drept cuvânt – „Perla Carpaților”.

Riul, care își strânge afluenții din munții înalți și stincoși se scurgea prin codrii și păduri de nepătruns. Poteci înguste erau bătătorite doar de călugării de la schituri, (foto 1) sau de ciobanii, care își urcau oile pînă sus, pe crestele Bucegilor (foto 2). Cu timpul valea devine tot mai accesibilă; pe firul apei, care se scurgea în cascade se consolidează drumul Prahovei pe care-l redă cu măiestrie Carol Popp de Sztarmy (foto 3), sau stampa lui D. Preziosi, intitulată – „Poștalion de Sinaia” (foto 4).

Secolul al XIX-a este secolul „descoperirii” și afirmării Sinaiei ca stațiune turistică montană. Orașul de la poalele Bucegilor era legat prin noi căi de comunicație cu Capitala și restul țării. În 1854 de la Sinaia se putea telegrafia la București; un an mai târziu începe construcția șoselei București–Predeal (Comarnic–Sinaia pe itinerarul actualei magistrale rutiere).

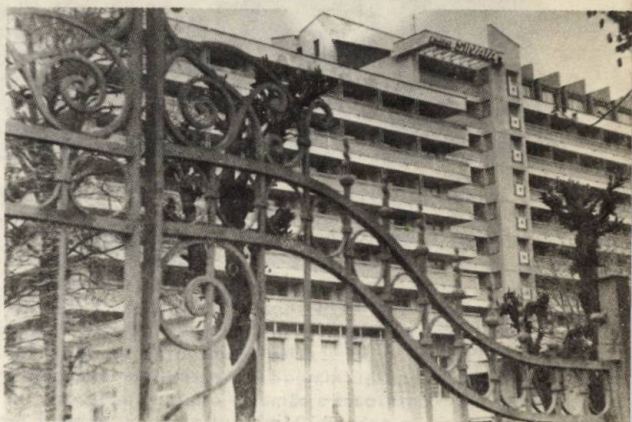
Construcția căii ferate a mărit substanțial afluența turiștilor. La 10 iunie 1879 se pune în circulație „trenul de plăcere” care acoperea distanța București–Sinaia în 3 ore și 30'. În piața gării Sinaia (foto 5) zeci de birje erau în așteptarea clienților sosiți cu trenul.

Între timp, Sinaia, declarată în 1880 „comună urbană”, se dezvoltă pe orizontală și verticală. În mijlocul unor poeni sau pe locuri defrișate de pădure, se construiau vile din lemn în stil alpin, cu balcoane și terase circulare. Dintre construcțiile de acest gen vă prezentăm Vila Ghica și primul cazinou (foto 6). Primul hotel modern construit la Sinaia a fost Hotelul Windsor (1870), la care s-a adăugat mai târziu Hotelul Caraiman care, după un secol rămîne un edificiu de referință în turismul sinăian contemporan. Hotelul Sinaia, cu circa 15 camere, ridicat în 1871, era foarte solicitat de turiști (foto 7); replica sa actuală, Complexul hotelier „Sinaia”, dispune de peste 400 de camere, impunîndu-se ca cel mai mare edificiu turistic de pe Valea Prahovei (foto 8).

Sinaia s-a remarcat nu numai prin posibilitățile turistice, practicarea sporturilor de iarnă și performanțe automobilistice, dar și prin manifestațiile muzicale pe care le-a găzduit. În lucrarea „Sinaia 1695–1895”, Al. Gălășescu ne relatează că în parcul stațiunii înființat în 1881 s-a construit „într-un stil prea frumos”, „Pavilionul de Muzică”, unde concertau fanfare și orchestre renumite din întreaga țară. Să facem o paralelă în timp: concert muzical la începutul secolului XX (foto 9) și participanți la Festivalul Național de Chitară Clasică – Sinaia 1984 (foto 10). Sinaia rămîne o mare și interesantă interferență în timp și în spațiu a turismului nostru național.

TRAIAN CARACIUC

Reproduceri de NATALIA DUMITRU

„LA TREI SARMALE”

Hanul „La Trei Sarmale” era localul de petrecere al ieșenilor care se săturau de aerul închis al orașului și din când în când, mai cu seamă de armindenii, năvăleau cu mic cu mare pe Șoseaua Socolei, peste drum de Grădina Domnească. Aici, pivnițe adânci cu vinuri alese, ca și mâncărurile specifice bine pregătite de o crîsmăriță celebră, stăteau la dispoziția celor care doreau să petreacă într-un local retras, dar cu toate cele de trebuință în astfel de prilejuri.

Pictorul Em. Bardasare ne înfățișează într-un tablou rămas prețios ieșenilor, acel han așa cum arăta el într-o zi de sîrbătoare de pe la mijlocul veacului trecut.

Odată cu modificările aduse prin schimbarea în timp a proprietarilor vechiul han devine o crîsmă de mahala a cărei imagine din primii ani ai secolului nostru am găsit-o fixată în fotografia de față. Din forfota de odinioară a rămas — faima preparatelor culinare ce au constituit atît „specialitatea casei”, cît și onoarea în decursul timpului a firmei acestui local celebru.

Pierite în urma vicisitudinilor vremii, dar rămase totuși în inimile localnicilor și iconografia de epocă, succesiunea localurilor „La Trei Sarmale” și-a recăpătat locul în dulcele tîrg al leșilor. Astăzi, pe dealul Bucium, din nou hanul TREI SARMALE poate constitui o revelație pentru călători. Fie ei gurmanzi sau nu, aici se pot servi mâncărurile neaoș moldovenești, de la răciturii, chișcă, sarmăluțe în foi de viță și pînă la inegalabila plăcintă „poale-n briu”.

SILVIU DRAGOMIR

LUMEA ÎN SUPERLATIVE

● Cel mai vechi ghid pentru turiști a fost alcătuit de către geograful grec Pausanias în anul 174 al erei noastre. ● Cel mai lung lanț de munți din lume: Cordilierii — peste 15.000 km. ● Cel mai vechi submarin (care a funcționat) a fost construit în Anglia de mecanicul olandez Cornelius van Drebbel (1625). În călătoria pe sub valurile Tamisei, inventatorul a fost însoțit de regele Iacob al II-lea. ● Cea mai înaltă cascadă din lume: Utigardsfoss (Norvegia). Apa cade de la 610 m. ● Cele mai vechi cafenele au fost înființate la Mocca, în Arabia în 1530. ● Cel mai vechi metropolitan din lume este cel londonez. A intrat în funcțiune în anul 1863 și are astăzi o lungime de 407 kilometri și 245 de stații. ● Cei mai politicoși oameni s-ar părea că sînt japonezii. Din datele statistice reiese că în Japonia funcționarul salută cel puțin o dată la 15 minute, conducătorul de tren — de 2.100 de ori pe zi, iar femeile care deservesc lifurile în magazinele universale — de 2.500 de ori pe zi. ● Cea mai „plină” carte poștală a fost scrisă

de micrograful Astini Ghindicov (Bulgaria), care a reușit să caligrafieze 36.000 de cuvinte pe o singură parte a unei cărți poștale. Tot pe o singură parte, a trei cărți poștale, el a copiat în întregime „Hamlet”. ● Cea mai lungă călătorie marină a unei sticle conținind un mesaj este considerată cea a unei butelii lansate în anul 1939 de transatlanticul „Normandie” lîngă coasta Americii de Sud, pescuită în 1941 lîngă insulele Canare (peste 8.000 km). ● Orașul cu cele mai multe taxiuri este Parisul — 13.500. Pe locul II, New York — 11.000, iar pe locul III, Londra — 7.000. ● Cele mai primejdioase profesii din lume sînt — după părerea unei societăți braziliene de asigurări — în ordinea descrescîndă a pericolului pe care exercitarea profesiei o reprezintă pentru viața și integritatea corporală: arbitru de fotbal, șofer de taxi, agent matrimonial, executor judecătoresc, comisar de poliție, boxer, reporter, detectiv particular, controlor la calea ferată, vrăjitor. ● Cea mai zgomoasă cascadă din lume este Niagara. Ea aruncă în fiecare secundă cite 6.000 tone de apă de la o înălțime de 50 de metri. Zgomotul acestei cascade se aude de la 25 de kilometri.

În Almanahul turistic '85

editat de revista

„ROMÂNIA PITOREASCĂ”

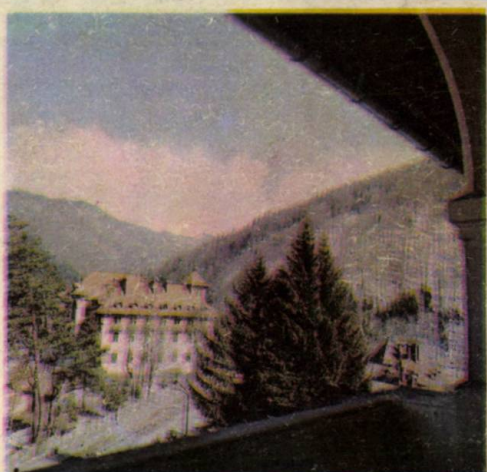
semnează:

● MARIN POPESCU: România în perspectiva anului 2000 (2) ● GHEORGHE ZAHARIA: Marea victorie a popoarelor asupra fascismului (15) ● TRAIAN CARACIUC: Contribuția românească la marea victorie (17) ● MIHAELA DESPA: Ateneul român, o societate simbol pentru cultura românească (19) ● RADU NIȚU: Istorie neîntreruptă în Cîmpia Romanșilor (21) ● GABRIEL ILIESCU: De la Veneția la București, în patru secole (22) ● CONSTANTIN DARIE: Un centru expozițional Eminescu la Iași (26) ● MIRCEA DUMITRESCU: Breviarum Brukenenthal (27) ● TUDOR ȘTEFĂNESCU: Biciul lui Ștefan Ciubotariu (29) ● ANGHEL MARCU: Locuința, un edificiu supus legilor gravitației, soarelui, demnității arhitectului (30) ● FLORENTIN POPESCU: Puil de cerb (34) ● DRAGOȘ VICOL: Mi-e dor de munte (35) ● ELISABETA IOSIF: Amintiri în „Țara Mărțișorului” (37) ● ION PREDĂ: Acasă la Cezar Petrescu (38) ● NICOLAE DOCSĂNESCU: Mircești, o stare de spirit (40) ● VASILE VETÎȘANU: Jurnal filosofic al Satului meu (41) ● MIHAI OGRINJI: O lingură, de copilărie (46) ● ALEXANDRU CONDEESCU: Acești țesători minunați și covoarele lor (ne)zburătoare (55) ● ION PREDĂ: Povestește eroul de la Arsuri (57) ● MIHAI CREANGĂ: Delta Dunării, ținut nepereche a României (60) ● ȘTEFAN NEGREA: Viitorul parc național Domogled – Valea Cernei (65) ● ALEXANDRU FILIPAȘCU: Reinvierea bouurilor (67) ● NAE POPESCU: Iarna spre piscurile Parîngului (69) ● PETRE GRIGORE: Valea Bindei, Piatra Tăiată, Fereastră Zmeilor, Briul Dariei, Valea Cascadelor (71) ● ION NĂDRĂG: „Tablouri” din Făgăraș (78) ● VASILE MOISA: Valea Mănăstirii – Cheile Rimeților – Huda lui Păpară – Sălcia (90) ● GHEORGHE PINZARU: Aer! (91) ● ALEXANDRU BĂNULESCU: Povestiri (adevărate) cu ploaie și urși (93) ● HORIA MITROFAN: Pleșa, muntele marilor verticale (95) ● ICA GIURGIU: Ocrotiți peșterile! (97) ● ȘTEFAN SÂRBU: Explorări subacvatice la Polovragi (102) ● M. CREANGA, GRIGORE ISAC, M. OGRINJI: Drumuri prin podgorii (104) ● DORU DAVIDOVICI: 21 de ore fierbinți (114) ● P. PALADE: Marea tentativă (120) ● WALTER BONATTI: MONT BLANC (126) ● PIERRE MAZEAUD: Pilonul central al lui Frêne (127) ● ANDA RAICU: Un pasager de clasa întâi (143) ● POP SIMION: Galicia incognita, o altă Spanie (161) ● CORNELIA ȘTEFĂNESCU: Mozaicurile de la Sabratha (168) ● TRAIAN CARACIUC: Oslo, frumusețea nordului (175) ● LUMINIȚA DOJA-FODOREANU: Prin Bărăganul nipon (176) ● N. DOCSĂNESCU: Turingia, ținutul pădurii fermecate (180) ● ȘTEFAN NEGREA: Wuxi, orașul mătășii (186) ● CONSTANȚA BAICULESCU: Phenian, un oraș și un simbol (187) ● LIDIA NOVAC: Buhara, 300 de zile sub soare (190) ● ION ISTRATE: Tatra înaltă, un munte al turiștilor (193) ● CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUȘANI: Cui Roma (194) ● FLORIAN F. FRAZZEI: Oare știm să mergem? (199) ● D. LUCIA ARAMĂ: La băi, acum 122 de ani (200) ● EUGEN PANIGHIANT: Filatelie (203)

Redactor responsabil: NICOLAE DOCSĂNESCU
Prezentarea tehnică: RADU POPA
Coperta: PAVEL TÎNJALĂ

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Sibiu

ST
PRAHOVA

SINAIA
stațiunea care vă așteaptă
în toate anotimpurile